СЛУЖБЕНИ ЛИСТ
АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ

„Службени лист АПВ“ излази по потреби, на шест језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском. – Рукописи се не враћају: – Огласи по тарифи	**Нови Сад** **14. децембар 2011.** **Број 22** **Година LXVII**	Годишња претплата 5.880 динара - Рок за рекламације 15 дана. - Редакција и администрација: Нови Сад, Војводе Мишића 1. YU ISSN 0353-8427 COBISS.SR-ID 17426178 Email: sl.listapv@magyarszo.com

639.

На основу члана 35. став 4. Закона о планирању и изградњи (“Службени гласник РС”, број 72/2009, 81/2009- исправка, 64/2010 УС и 24/2011) и члана 34. став 1. алинеја 5. Статута Аутономне Покрајине Војводине (“Службени лист АПВ”, број 17/09) Скупштина Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 07. децембра 2011. године , донела је

ОДЛУКУ
О ДОНОШЕЊУ РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ

Члан 1.

Доноси се Регионални просторни план Аутономне Покрајине Војводине, који чини саставни део ове Одлуке.

Члан 2.

Регионалним просторним планом Аутономне Покрајине Војводине, утврђене су дугорочне основе организације, уређења коришћења и заштите простора Аутономне Покрајине Војводине у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима на њеној територији.

Регионалним просторним планом Аутономне Покрајине Војводине утврђени су дугорочни принципи, циљеви и општа концепција регионалног просторног развоја, организација, уређење, заштита и коришћење територије Аутономне Покрајине Војводине; дефинисана су планска начела и критеријуми за рационалну заштиту, уређење, коришћење и развој природних система и ресурса, просторни развој и дистрибуцију становништва, насеља и јавних служби, просторни развој и дистрибуцију привредних делатности, развој туризма, просторни развој саобраћаја и других инфраструктурних система, заштита животне средине, предела, природних и културних добара.

Регионалним просторним планом Аутономне Покрајине Војводине утврђена је имплементација регионалног просторног плана сагледано кроз мере за подстицање равномерног регионалног и равномерног територијалног развоја, дефинисање смерница за израду других планских докумената и друге развојне документације за подручје плана, дефинисање приоритета и стратешко развојних пројеката прве етапе спровођења плана и мере и инструменти за спровођење плана.

Члан 3.

Регионални просторни план Аутономне Покрајине Војводине садржи текстуални и графички део.

Графички део чине реферални карте (Реферална карта 1 „Основна намена простора“; Реферална карта 2 „Мрежа насеља и инфраструктурни системи“ подељена у три карте: 2.1 Мрежа насеља и центара, привредни системи и јавне службе; 2.2 Саобраћајна инфраструктура, Водопривредна инфраструктура и 2.3 Електроенергетска инфраструктура, Термоенергетска инфраструктура и Електронска комуникациона инфраструктура; и Реферална карта 3 „Туризам и заштита простора“ подељена у две карте: 3.1 Заштита природних добара, Заштита животне средине и 3.2 Туризам, Заштита културних добара), израђене у размери 1:200 000.

Реферални карте из става 2. овог члана, израђене 6 примерака, својим потписом оверава овлашћено лице органа који доноси плански документ.

Члан 4.

Саставни део Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине чини Извештај о стратешкој процени утицаја Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине на животну средину.

Извештај о стратешкој процени утицаја Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине на животну средину се састоји из текстуалног дела и графичког прилога израђеног у размери 1:200 000.

Графички прилог из става 2. овог члана израђен у 6 примерака својим потписом оверава овлашћено лице органа који доноси плански документ.

Члан 5.

Регионални просторни план Аутономне Покрајине Војводине директно се разрађује кроз израду стратешко развојних планских докумената чије је доношење у надлежности Аутономне Покрајине Војводине и то: регионалних просторних планова који се израђују за веће просторне целине административног, географског или статистичког карактера, усмерене ка заједничким циљевима и пројектима регионалног развоја за подручја која су у целини на територији Аутономне Покрајине Војводине, просторних планова подручја посебне намене, и индиректним путем кроз израду развојних и регулаторних планских докумената чије је доношење у надлежности јединица локалне самоуправе и то просторне планове јединица локалне самоуправе и урбанистичке планове.

Члан 6.

Ради утврђивања мера и активности за спровођење Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине Скупштина Аутономне Покрајине Војводине, на предлог Републичке агенције за просторно планирање, Организационе јединице за територију Аутономне Покрајине Војводине Нови Сад, доноси Програм имплементације Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине за период од пет година. Програм имплементације регионалног просторног плана доноси орган надлежан за доношење плана, у року од једне године од дана ступања на снагу регионалног просторног плана.

Члан 7.

Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, као надлежни орган за послове просторног планирања и урбанизма, једном годишње подноси Извештај о остваривању Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине Скупштини Аутономне Покрајине Војводине.

Извештај из става 1. овог члана припрема се на основу индика-

тора просторног развоја преко којих се мери остваривање циљева просторног развоја утврђених Регионалним просторним планом Аутономне Покрајине Војводине.

Члан 8.

По један примерак Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине, текстуални део у аналогном облику и комплет референтних карата из члана 3. став 2. ове Одлуке, чува се трајно у Скупштини Аутономне Покрајине Војводине, Министарству животне средине, рударства и просторног планирања, Републичкој агенцији за просторно планирање - Организационој јединици за територију Аутономне Покрајине Војводине, Нови Сад и ЈП за просторно и урбанистичко планирање и пројектовање "Завод за урбанизам Војводине" Нови Сад, а два примерка текстуалног дела Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине у аналогном облику и два комплета референтних карата, у Покрајинском секретаријату за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, Нови Сад.

Документациона основа на којој се заснива Регионални просторни план Аутономне Покрајине Војводине трајно се чува у Покрајинском секретаријату за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине и Републичкој агенцији за просторно планирање Организационој јединици за територију Аутономне Покрајине Војводине Нови Сад.

Члан 9.

Регионални просторни план Аутономне Покрајине Војводине са прилозима доступан је јавности у току важења документа. Право на непосредан увид у Регионални просторни план Аутономне Покрајине Војводине имају правна и физичка лица, под условима и на начин који ближе прописује министар надлежан за послове просторног планирања.

Члан 10

Просторни и урбанистички планови, планови и програми развоја који се доносе по посебним прописима, прописи и други општи акти ускладиће се са одредбама ове Одлуке у року од годину дана од дана њеног ступања на снагу.

Просторни и урбанистички планови, планови и програми развоја донети до дана ступања на снагу ове Одлуке, примењују се у деловима који нису у супротности са овом Одлуком.

Члан 11.

Текстуални део Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине објављује се у "Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине". Плански документ се у целости објављује у електронском облику и доступан је путем интернета.

Члан 12.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине".

Скупштина Аутономне Покрајине Војводине

01 Број: 35 – 3/2011.
Нови Сад, 07. децембар 2011. године

Потпредседник
Скупштине АП Војводине
Бранимир Митровић,с.р.

РЕГИОНАЛНИ ПРОСТОРНИ ПЛАН АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

Изради Регионалног просторног плана приступило се на основу Одлуке о изради Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине (''Службени лист АПВ'', бр. 18/09), коју је донела Скупштина Аутономне Покрајине Војводине на седници одржаној 09. децембра 2009. године. Одлуком је утврђено да је Носилац израде Регионалног просторног плана Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, затим да ће припрему, координацију и праћење израде Регионалног просторног плана обављати Републичка агенција за просторно планирање, Организациона јединица за територију Аутономне Покрајине Војводине, а за Обрађивача Регионалног просторног плана одређено је Јавно предузеће за просторно и урбанистичко планирање и пројектовање ''Завод за урбанизам Војводине'' Нови Сад уз ангажовање еминентних институција и стручњака за поједине области. Уважавајући чињеницу да оперативни рад на Регионалном просторном плану АП Војводине представља примењени научно-истраживачки рад ангажован је Универзитет у Новом Саду чије учешће обезбеђује неопходну научну основу.

Саставни део ове Одлуке је Одлука о изради стратешке процене утицаја Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине на животну средину (бр. 350-286/2009-02, од 25.11.2009. године (''Службени лист АПВ'', бр. 18/09), која је донета од стране Републичке агенције за просторно планирање, Организационе јединице за територију Аутономне Покрајине Војводине.

Временски хоризонт Регионалног просторног плана АП Војводине усаглашен је са Просторним планом Републике Србије, тако да су за дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора АП Војводине, у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима, прописане смернице за спровођење и даљу разраду до 2020. године.

Имплементација стратешких опредељења Републике и Покрајине у различитим областима развоја привреде и друштва претпоставља и припрему и обезбеђење одговарајућих просторних предпоставки у квантитативном, квалитативном и функционалном смислу.

Поред одрживог економског раста, веће социјалне кохезије и заштите животне средине, основни задаци и изазови којима треба да одговори Регионални просторни план АП Војводине су јачање територијалне кохезије и регионалног идентитета, као и боље коришћење просторног диверзитета. Регионалним просторним планом АП Војводине утврдиће се њени просторни приоритети, услови и мере за њихову реализацију и обезбедити услови за приступ структурним фондовима ЕУ.

1. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦА ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Подручје за које се доноси Регионални просторни план обухвата територију Аутономне Покрајине Војводине коју чине територије јединица локалних самоуправа у њеним географским областима (Бачка, Банат и Срем).

Обухват Регионалног просторног плана АП Војводине чини подручје обухваћено: на северу границом са Републиком Мађарском, на истоку са Републиком Румунијом, на западу са Републиком Хрватском, на југозападу са Републиком Босном и Херцеговином, и на југу са административном границом АП Војводине према централној Србији.

Природну границу обухвата Плана чине: међународне пловне реке Дунав, према Републици Хрватској и централној Србији, и Сава према Босни и Херцеговини и централној Србији. Граница према Републици Мађарској дуга је 174,4 km, равничарска је и пружа се од реке Дунав на западу до насељеног места Рабе (општина Нови Кнежевац) на истоку. Граница према Републици Румунији дуга је 247,5 km, равничарска је и протеже се од насељеног места Рабе до ушћа реке Нере у реку Дунав. Административна граница према централној Србији дуга је 330,04 km, и протеже се од истока од ушћа Нере у Дунав до ушћа реке Дрине у реку Саву и већим делом је природна граница током река Дунав, Тамиш и Сава, осим на подучју према територији Града Београда и подручју северне Мачве. Граница према Републици Босни и Херцеговини (Републици Српској) дугачка је 32,56 km, протеже се од истока од ушћа реке Дрине у реку Саву до границе са Републиком Хрватском и представља природну границу током реке Саве. Граница према Републици Хрватској дугачка је 253,3 km. Од реке Саве код насељеног места Јамена (општина Шид) протеже се кроз сремску равницу, прелази реку Босут и Фрушку гору и

спушта се на реку Дунав између Илока и Бачке Паланке. Од Бачке Паланке до границе са Републиком Мађарском граница је трасирана углавном средином пловног пута реке Дунав.

Опис границе – граница Регионалног просторног плана АП Војводине почиње на северозападном делу територије АП Војводине на пресеку државне границе са Републиком Мађарском и средине тока реке Дунав. Од ове тачке граница РПП-а иде у правцу североистока и истока пратећи државну границу са Републиком Мађарском до тромеђе државних граница са Републиком Мађарском и Републиком Румунијом.

Након ове тачке граница иде на југоисток пратећи државну границу са Републиком Румунијом до места где се река Нера улива у реку Дунав.

Од овог места граница иде у правцу запада пратећи средину тока реке Дунав, потом североисточну и северозападну административну границу града Београда до места где се западна административна граница града Београда укршта са средином тока реке Саве.

Након овог места граница Регионалног просторног плана АП Војводине иде у правцу запада средином тока реке Саве, а потом прати јужну административну границу града Сремска Митровица до места где се река Дрина улива у реку Саву.

Од овог места граница Регионалног просторног плана АП Вовјодине иде у правцу запада пратећи границу са Босном и Херцеговином (Републиком Српском) до тромеђе граница са Републиком Хрватском и Босном и Херцеговином (Републиком Српском).

Након овог места граница Регионалног просторног плана АП Вовјодине иде у правцу севера пратећи границу са Републиком Хрватском до места где се граница са Републиком Хрватском укршта са средином тока реке Дунав.

Од овог места граница иде у правцу северозапада и севера пратећи средину тока реке Дунав до државне границе са републиком Мађарском, почетном тачком описа.

Површина подручја обухваћеног израдом Регионалног просторног плана АП Војводине износи 21 506 km2.

2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА

Према Уставу Републике Србије (2006) и Закону о планирању и изградњи (2009), Просторни план Републике Србије (2010) има неколико кључних задатака:

(а) да настави посао започет израдом Стратегије просторног развоја Републике Србије (2009);
(б) да успостави нови систем планских решења и пропозиција којима се регулише заштита, уређење и развој на територији Републике Србије и њених регионалних целина;
(в) да успостави корелацију између физичко-еколошког, економског и социјалног развоја на принципима одрживог просторног развоја;
(г) да утврди рационални оквир за остварење стратешких приоритета, који ће се остварити у оквиру постојећег институционално-нормативног система;
(д) да успостави систем показатеља за мониторинг просторног развоја Републике Србије.

Према овим задацима постављена је и методологија израде Регионалног просторног плана АП Војводине, у којем се принципи, циљеви и концепција заснивају на поставкама новог Просторног плана Републике Србије.

ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
(Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010 до 2020. године, ''Службени гласник РС'', бр. 88/2010)

Просторни план Републике Србије утврђује оквир будућег просторног развоја усмерен ка два временска хоризонта.

Хоризонт реалних могућности је сагледан према институционалним, организационим и финансијским могућностима до 2015. године. Хоризонт претпостављених могућности је сагледан према сценарију по коме се очекује да Србија постане чланица Европске Уније пре 2020. године. У оба временска хоризонта Просторни план омогућава остварење циљева усмерених ка дугорочној визији веће равнотеже економског, демографског, социјалног и физичко-еколошког развоја на државном и регионалном нивоу. Основно планско опредељење јесте дугорочни уравнотеженији и одржив просторни развој државе и свих њених конститутивних територијалних јединица мобилисањем разв ојних потенцијала, већим ангажовањем и развојем територијалног, социјалног, хуманог и културног капитала и свих регионалних целина (региона, НСТЈ 2) и подцелина (области, НСТЈ 3).

Развој недовољно развијених и пограничних подручја заснива се на интегралном развоју, који подразумева комбинацију фактора као што су: природни ресурси, демографски процеси, саобраћајна и друга инфра и супраструктурна опремљеност.

Економска повезаност и интерактивност треба да обезбеди да Србија у периоду до 2020. године буде просторно структурирана и економски развијена како би била конкурентна на међународном нивоу, социјално кохерентна и еколошки одржива. Ово значи: (а) неопходност мобилизирања територијалног капитала и потенцијала на одржив начин на већем делу територије Србије, у складу са регионалним специфичностима и реалним капацитетима, уз (б) истицање посебне улоге градова као носиоца развоја са њиховим функционалним окружењем. У том циљу нужно је умрежавање или кластерисање на нивоу развојних региона који ће имати капацитет, обавезу и одговорност унапређења регионалног развоја. Аутономна Покрајина Војводина је просторна целина са карактеристичним географским, историјским, функционалним и културним карактеристикама, са значајним економским капиталом, специфичном традицијом у производњи, и са квалитетним потенцијалима за развој интензивне, модерне пољопривреде, виноградарства, прерађивачке индустрије експортно оријентисане, саобраћајне привреде, туризма и развијеног сектора услуга. Неравномерност степена развијености појединих делова овог региона ће се решавати применом принципа децентрализације и полицентризма где ће већи градови и градска насеља као што су Суботица, Сомбор, Сремска Митровица, Панчево, Вршац, Зрењанин и Кикинда, имати улогу ''мотора развоја'' односно фокусних тачака око којих ће се груписати мање општине формирајући развојне регионе на читавој територији Покрајине. Град Нови Сад ће имати улогу развојног центра на укрштању коридора X и VII уз претпостављено функционално повезивање са Градом Београдом, чиме ће ово подручје представљати једну од ''капија'' у овом делу Европе, веома значајну за укупни развој АПВ, а самим тим и Републике Србије.

Просторна интеграција и функционална повезаност регионалних целина, нужна за остварење веће територијалне кохезије Републике и за јачање развојних капацитета и веће конкурентности свих њених саставних делова, упућује на идентификацију развојних појасева који су већ формирани или очекивани у будућности. У том погледу три развојна појаса ће бити доминантна:

- дунавски појас, односно шири простор функционално упућен или повезан на реку Дунав, укључујући и појас дуж реке Саве. Привреда, саобраћај, туризам, културна сарадња и други облици повезивања становништва дуж ове развојне осовине, подржаваће планови и пројекти везани за Коридор VII, односно заједничка стратегија развоја заснована на међудржавној сарадњи дунавских држава и региона. Кључне тачке на овом развојном правцу ће бити дунавске капије, односно градови Нови Сад, Београд, Панчево и Смедерево са својим лучким потенцијалима и другим системима ослоњеним на реку Дунав;
- појас Коридора X повезује најразвијеније делове и урбане центре Републике Србије, са перспективом повезивања Србије у правцу севера (ка чвору у Будимпешти). Индустрија, туризам и савремене услуге су концентрисани у овом појасу и биће даље развијани на принципима одрживог развоја и чинити кохезиону кичму Републике;
- поред ова два доминантна појаса развојну улогу треба да стекне и појас дуж реке Тисе, са 5 данас слабије развијених општина и могућом већом улогом Сенте и двограђа Бечеј-Нови Бечеј.

2.1. ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ

ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Концепција коришћења и заштите пољопривредног земљишта заснива се на интегралном управљању природним ресурсима, на начин којим се обезбеђује опште побољшање стања животне средине, рехабилитација тла, воде, ваздуха и природних предела и очување флоре и фауне и њихових станишта, међусобним усклађивањем активности предузиманих у следећим областима:

- унапређивање економских и социјалних услова живљења на селу: подршка развоју непољопривредних делатности, оснивању и развоју микро предузећа и развоју сеоског туризма у циљу повећања запослености становништва и промоције предузетништва; подршка обезбеђењу базичних услуга за руралну привреду и становништво, обнови и развоју сеоске архитектуре и очувању културно-историјског наслеђа и природних и пејзажних вредности руралних подручја;
- на подручјима интензивне ратарске и повртарске производње приоритет има предузимање мера за спречавање еколошких и здравствених ризика везаних за интензивну, монокултурну и високо механизовану производњу, уз истовремено унапређивање система за наводњавање и одводњавање; развијање биолошких система производње, рециклирање инпута, редуковање потрошње минералних ђубрива и пестицида; подизање просечних приноса; спречавање ацидификације земљишта; рационално коришћење енергије и развијање обновљивих енергетских извора;
- традиционални виноградарски рејони и бројна виногорја захтевају свестрану, конзистентну и синхронизовану подршку просторне, аграрне и инвестиционе политике, ради очувања њихових предеоних, туристичких и економских вредности, унапређивањем агротехничких услова узгајања винове лозе, технологије производње вина и маркетинга.

ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

План оптималне шумовитости предвиђа повећање шумовитости у АПВ са 7,1 на 14,3% до 2014. године. Концепција просторног развоја шумских подручја обухвата следећа полазишта:

- утврђивање зона са диференцираним режимима заштите;
- развој и умрежавање одговарајућих инфраструктурних система и остале инфраструктуре;
- очување и заштиту шума и шумског земљишта;
- унапређење управљања развојем, заштитом и уређењем шума у шумским подручјима;
- примену конвенција, стандарда и норми заштите и развоја шума у шумским подручјима, реформе закона, секторских стратегија, инструмената, мера и политика, уз усклађивање међусекторске координације и учешће надлежних инстутуција и локалних заједница и др.

МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ

Смернице развоја:

- стимулисање детаљних геолошких истраживања и отварања малих погона за експлоатацију, пре свега геолошких ресурса, који се употребљавају као грађевински материјали;
- подршка програмима коришћења техногених сировина, као замене природних материјала;
- спречавање непланског коришћења минералних сировина (нпр. песак и шљунак) и подземних вода;
- систематично искоришћавање термалних и минералних вода, као извора обновљиве енергије и као фактора у развоју бањског туризма;
- интензивирање и окончање основних геолошких и хидрогеолошких истраживања;
- извођење детаљних истраживања у ширим зонама познатих лежишта;
- избор локације, обим и начин селективног и ограниченог коришћења, примарне прераде и транспорта камена у заштићеним и еколошки значајним подручјима мора бити усаглашен са циљевима, условима и мерама очувања биодиверзитета, предеоних обележја и културно-историјских вредности, феномена и предмета геонаслеђа, при чему је законом у начелу селективног и ограниченог коришћења минералних сировина у зони са режимом заштите III степена;
- постојећи рудници камена у националним парковима и другим заштићеним подручјима ће се користити и развијати у складу са усаглашеном политиком заштите природних добара и политиком минералних сировина, док ће евентуално отварање нових захтевати додатна истаживања и усаглашавања релевантних политика;
- коришћење научних сазнања и нових технологија у сврху проналажења нових, економски значајних концентрација минералних сировина;
- при отварању и раду рударских објеката стриктно поштовати и примењивати еколошке услове и стандарде и најбоље доступне технике заштите животне средине, укључујући и потпуну рекултивацију терена по завршетку рударских радова;
- техничка и биолошка рекултивација и ремедијација су обавеза свих правних лица која учествују у процесу геолошких истраживања и експлоатације минералних сировина. До 2020. године је обавезна рекултивација свих рудника у националним парковима и другим заштићеним подручјима, у складу са законом.

ВОДНИ РЕСУРС

Просторним планом Републике Србије утврђена је дугорочна стратегија уређења, заштите и коришћења вода на подручју Србије и АП Војводине. Базно полазиште за избор стратешких решења за развој водопривредне инфраструктуре је да она морају да буду потпуно усклађена са Директивом о водама ЕУ. То се посебно односи на спровођење следећих ставова Директиве: комплексна заштита вода и хармонизација водопривредних и еколошких циљева; интегрално управљање водама у оквиру система на нивоу већих речних сливова; реална економска политика која омогућава самофинансирање сектора вода; економска цена воде као мера рационализације потрошње уз стриктно поштовање принципа: корисник плаћа, загађивач плаћа, потпуна накнада трошкова у које су укључени и сви трошкови заштите вода и слива.

2.2. СТАНОВНИШТВО, НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ

Основни циљ је ублажавање негативних тенденција демографског развоја Републике Србије које би се остварило кроз пораст нивоа плодности и позитиван миграциони биланс и достизање нивоа простог обнављања становништва (стационарне популације) у дужем временском периоду.

Посебни циљеви могу се препознати у потреби побољшања образовне и економске структуре становништва, у складу са потребама друштвено-економског развоја, активног спровођења популационе политике уз уважавање регионалних специфичности и дефинисање функција локалне самоуправе и имплементације националних стратегија и програма које се директно тичу решавања демографских проблема и усмеравања развоја становништва.

Основни циљ је успостављање равномернијег територијалног размештаја становништва и усклађенијих просторно-демографских односа. То подразумева деметрополизацију, подстицање развоја мањих и средњих градова, демографску ревитализацију емиграционих, угрожених, брдско-планинских и пограничних подручја, у складу са објективним могућностима и потребама, програмску, планску и другу подршку развоју депопулационих подручја, унапређење односа између града и села и повезивање са руралним окружењем.

Концепција просторног размештаја становништва. Потребно је унапређење друштвено-економских мера и програма у циљу

усмеравања пожељних трендова у размештају становништва, унутрашњим и међународним миграцијама. Остварење циља равномернијег размештаја становништва могуће је постићи развојем полицентричног модела урбанизације - развојем малих и средњих градова. Неопходно је уложити напор ка подстицању развоја у емиграционим и недовољно развијеним подручјима и обезбеђивању услова за повратак становништва.

Неопходно је дефинисање политике према миграцијама, која мора бити саставни део укупне политике регионалног развоја.

МРЕЖА НАСЕЉА И ФУНКЦИОНАЛНА УРБАНА ПОДРУЧЈА

Концепција развоја функционалних урбаних подручја усмерена је ка повећању територијалне кохезије и активирању територијалног и хуманог капитала. Предложени модел интегрисања простора који у овом моменту остаје ван неког од функционалних урбаних подручја је урађен на основу индикативних података о економским перспективама центара функционалних урбаних подручја, плановима доминантних саобраћајница и социјалне инфраструктуре, те интенцијама дневних миграторних кретања становништва ка центру функционално урбаног подручја. За неке од општина које су остале ван функционално урбаног подручја је предвиђена функционална оријентација ка више центара у зависности од близине.

РАЗВОЈ ГРАДОВА И ОСТАЛИХ УРБАНИХ НАСЕЉА

Основни циљеви просторног развоја урбаних кластера и мрежа градова и урбаних насеља:

- просторно, функционално, економски, социјално и еколошки уравнотежен урбани развој;
- развијање територијалне кохезије на принципима одрживог развоја, уз активирање свих капацитета градова и осталих насеља за повезивање са окружењем, повећање рурално-урбане сарадње као и за интрарегионално умрежавање и груписање мањих територијалних јединица;
- развијање градова који ће имати улогу кључних за регионални развој, тзв. ''урбаних чворишта'', којима ће бити посвећена посебна пажња у периоду до 2014, градова који због специфичне локације унутар мреже насеља и регионалних специфичности имају посебан значај, градова који ће због специфичне локације у односу на коридор VII и X, као и развоја транспортних путева добијати на значају, и градова у пограничним подручјима који ће постати важни чиниоци у трансграничној сарадњи са суседним земљама;
- трансгранична и интеррегионална сарадња и повезивање са градовима у ближем и ширем окружењу Републике Србије.

Основни циљеви просторног развоја на нивоу града и осталих урбаних насеља:

- креирање динамичних, виталних урбаних средишта способних да подстакну урбану обнову и дају импулс развоју у региону на бази препознавања и афирмације сопствених квалитета и предности;
- јачање идентитета града на основу културне, природне и привредне матрице;
- рационално коришћење ресурса на којима базира развој урбаних насеља, као што су енергија, градско земљиште, пољопривредно земљиште и остали ресурси битни за одрживи развој градова и урбаних насеља;
- заштита еколошког квалитета и борба против климатских промена;
- усаглашавање просторно-функционалне матрице насеља са капацитетима средине, разрешавање конфликтних интереса и развојних проблема у простору, и подизање квалитета физичког простора;
- јачање надлежности и одговорности града за развој и уређење села у функционалном окружењу, као и већа права у том смислу у складу са законом;
- заштита јавног интереса, јавних добара и јавног простора.

Градови ће, појединачно или у кластерима, утврдити оквир одрживог развоја усаглашен са ресурсима којима располажу, развојним приоритетима, проблемима са којима се суочавају и процењеним развојним могућностима. Градови ће утврдити стандарде одрживости примерене свом локалном нивоу. Прилагодиће постојеће стандарде из националних и међународних докумената, или ће применити стандарде опробане у другим срединама, (тзв. ''добри примери''). Градови ће развијати проактиван однос насупрот пасивном чекању да подстицај дође споља. Развијаће партнерске односе између јавног и приватног сектора, и предузимаће заједничке акције и пројекте.

- Нови Сад је град међународног значаја (ФУП међународног значаја);
- градови који имају капацитет да прерасту у ''чворишта'' са значајним утицајем на развој окружења, или је државни/национални интерес да подстакне њихов развој у том правцу, биће подржавани посебним подстицајним мерама на регионалном нивоу: Суботица, Панчево, Зрењанин;
- градови који због специфичне локације унутар мреже насеља или регионалних специфичности имају посебан значај, биће подржавани посебним подстицајним мерама: Кикинда;
- за градове и урбана насеља у пограничним подручјима или њиховој близини биће донети посебни законски и подзаконски прописи о посебним подстицајним мерама: Сомбор, Вршац, Сремска Митровица;
- градови и урбана насеља који због своје специфичне локације у односу на коридор VII и X, и остале путне коридоре добијају на значају: Апатин.

Кластери и мреже се формирају у оквиру функционалних подручја или на нивоу већих просторних целина и то између градова који сарађују или носе комплементарне функције. АП Војводина са градовима који имају улогу ''мотора развоја'' Нови Сад, Суботица, Сомбор, Сремска Митровица, Панчево, Зрењанин, и перспективно Кикинда и Вршац.

РУРАЛНИ РАЗВОЈ

Приоритети и њихова операционализација:

- преструктурирање пољопривреде;
- диверзификација производних активности;
- јачање предузетништва;
- одрживи развој шумарства;
- саобраћајна, комунална, информациона рурална инфраструктура;
- конзервација и ревитализација природне и културне баштине, са циљем промоције и увећања атрактивности и конкурентности руралних подручја;
- заштита, конзервација и ревитализација архитектонског наслеђа села.

ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

Потребно је на државном нивоу успоставити одговарајућу подршку за јачање капацитета и повезивање насеља која се налазе у рубним зонама једне или више општина. Ова насеља немају довољно сопствених ресурса (људских, институционалних и материјалних) да се на одговарајући начин организују, а по правилу су запостављена од стране својих општинских центара. Паралелно функционисање јавног и приватног сектора у јавним услугама може се превазићи формирањем тржишта услуга, увођењем конкуренције путем финансирања програма, успостављањем права корисника на избор понуђача услуга, заједничким програмима и развојем различитих форми партнерских односа између два сектора. Овакво партнерство омогућило би формирање, функционално коришћење и адекватно одржавање мањих мултифункционалних центара у локалним заједницама, односно бројних објеката месних заједница и домова културе, који се одговарајућом реконструкцијом могу приредити за различите активности у локалним заједницама. Због тога је важно да се јасно дефинише својински статус ових објеката, режими њиховог коришћења, модалитети финансирања и одржавања и, што је посебно битно, да се предупреди њихова конверзија у намену која не обезбеђује јавни интерес и добробит грађана у локалној заједници. Укључивање нових актера у област јавних служби захтева и

критичко преиспитивање постојећих стандарда и норматива за организовање услуга од јавног интереса, будући да су многи од садашњих стандарда високо захтевни и прилагођени великим организацијама (број и структура запослених, површина, димензије и опремљеност простора/објеката и др).

Територијални аспект социјалне искључености и сиромаштва

Социјална искљученост садржи и територијални, односно просторни аспект. Може бити условљена сиромаштвом подручја/насеља у којем постоје вишеструки и повезани проблеми, као што су незапосленост, лоши услови образовања и ниска стручна оспособљеност становништва, слаби капацитети локалне управе, низак приход, лоши услови становања и комуналне опремљености, низак приступ услугама од општег интереса, лоши еколошки и здравствени услови, саобраћајна изолованост и сл. Најтежа форма сиромашних насеља у Републици су ромске етничке енклаве и сламови.

Основни циљ у решавању овог проблема је интегрисање сиромашних подручја и ромских енклава у социјални и економски простор насеља. Концепција унапређења услова живота у сиромашним подручјима заснива се на заједничким активностима локалних власти и становништва у овим подручјима, уз одговарајућу програмску, финансијску, институционалну и организациону помоћ јавног сектора и организација цивилног друштва.

Основни циљ у области социјалног становања је стварање услова да стамбени простор буде доступан свим грађанима у Републици Србији на одржив начин, уз свеобухватну подршку и ангажман државе и локалних заједница и уз успостављање система и модалитета организованог обезбеђења стамбеног простора домаћинствима која из социјалних, економских и других разлога не могу самостално да обезбеде адекватно стамбено решење на тржишту.

Просторни план Републике Србије констатује да је у Републици развијена мрежа основних установа културе у већим градовима, као и да су слабо развијене форме сарадње (заједнички програми, образовање, размена програма….) установа од државног значаја са установама и актерима културе у мањим градовима. Као један од највећих проблема се истиче неадекватна приватизација у области културе, упропашћавање важних културних институција и промена намене јавних простора наменски грађених и коришћених за потребе културе.

Формирање асоцијација установа културе је погодна форма децентрализације и дисперзије културе у Републици, што подразумева промену у дистрибуцији средстава намењених култури у правцу установа и програма културе у мањим градовима и подстицање установа чији је оснивач Република, да одговарајућим програмима организују своје активности у мањим срединама (гостовања, путујуће изложбе и представе, различити програми едукације и други модалитети ширења културних вредности). Тежиште развоја културе у локалним заједницама је на унапређењу простора за културне активности свих генерација, односно на разумевању културе као стандарда свакодневног живота.

2.3. ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ТУРИЗАМ

ПРИВРЕДА

Концепција привредног развоја се заснива на следећим пропозицијама:

- неопходно је убрзање реформских процеса који улазе у доста осетљиву фазу, а која се односи на реструктурирање и модернизацију предузећа и стандардизацију производних процеса, ефикасну политику конкурентности и инфраструктурне реформе;
- привредни развој мора да се заснива на повећању продуктивности и много већем расту производње размењиних сектора. Индустрија треба да преузме улогу генератора развоја. За развој индустрије и укупан привредни развој неопходно је подићи конкурентност, а то значи напуштање развоја заснованог на коришћењу компаративних предности у јефтином и мање квалификованом раду и природним ресурсима. Развој мора бити заснован на технолошкој ревитализацији, на конкурентној производњи са потпуном интеграцијом најсавременијих технолошких решења, уз заштиту и очување животне средине;
- Србија мора значајно да повећа постојећи низак и неефикасан иновациони потенцијал, што је неопходно за убрзани привредни развој. Научна и развојна истраживања у Србији треба да буду, у највећем обиму, генератор знања као фактора развоја нове – глобално конкурентне привредне структуре;
- регионалне целине Србије, односно економско-функционални региони (области/НСТЈ 3) ће добити подстицај и подршку за дефинисање пројеката економског развоја и кооперације.

Концепција територијалног развоја индустрије у Србији заснива се на кохезионој варијанти која подразумева полицентричну организацију ове делатности и дифузију просторних модела локације, смањење међутериторијалних разлика, одрживи социјално одговоран развој индустрије.

Главни елементи просторне организације и структуре индустрије у Србији су: стратешке развојне зоне (развијено, метрополско, неразвијено, депресирано, погранично подручје); развојни коридори X и VII, коридори магистралног и регионалног значаја; индустријски центри-метрополска подручја и градови који обухватају стратешке локације за запошљавање, постојеће и префериране индустријске локације и brownfield и greenfield локације.

Основни локациони модели индустрије у развојним зонама, коридорима и урбаним центрима су: индустријске зоне, индустријски и технолошки паркови (hi-tech агломерације и комплекси), слободне зоне (СЗ), бизнис инкубатори, кластери МСП (у регијама, коридорима, градовима), аеродромска зона развоја, логистички парк, терминали, привредне, мешовите, лучке зоне, и сл. Потребно је плански усмеравати изградњу различитих просторних модела индустријског смештаја ка стратешким развојним зонама и коридорима X и VII, индустријским центрима/градовима средње величине и на друге локације повезане TENs инфраструктуром, ИКТ мрежама и сл.

Планска решења треба да обухвате диференцијацију простора и политике локације на следеће категорије: могућа повољна подручја, подручја за интензивни развој индустрије, подручја за регенерацију и опоравак индустрије. У просторној структури индустрије водећу улогу имаће и даље постојећи привредно - индустријски градски центри и развојни коридори. Планирани размештај ИЗ и ИП на подручју Србије ће да се заснива на постојећој просторној структури индустрије, потенцијалима и ограничењима простора, као и на општим стратешким опредељењима развоја, просторне организације урбаног и регионалног подручја.

ШУМАРСТВО

Концепција просторног развоја шумских подручја обухвата следећа полазишта:

- одрживо коришћење у односу на полифункционални систем планирања;
- одрживи развој еколошки прихватљивих делатности и активности, у односу на полифункционални значај шума;
- побољшање саобраћајне доступности и повезаности са окружењем;
- функционалне везе и интеграција шумске привреде са осталим делатностима које се одвијају у шумским подручјима и у том смислу континуирани развој;
- коришћење шума као обновљивих извора енергије (мултифункционално коришћење шума и шумског земљишта);
- унапређење управљања развојем, заштитом и уређењем шума у шумским подручјима;
- примена конвенција, стандарда и норми заштите и развоја шума у шумским подручјима, реформа закона, секторских стратегија, инструмената, мера и политика уз усклађивање међусекторске координације и учешће надлежних инстутуција и локалних заједница и др.

Одрживо ловно газдовање подразумева газдовање ресурсима популација дивљачи на начин и у обиму којим се трајно одржава и унапређује виталност популације дивљачи, производна способност станишта и биолошка разноврсност, чиме се постиже испуњавање еколошких економских, и социјалних функција ловства одржавајући њихов потенцијал ради задовољења потреба и тежњи садашњих и будућих генерација.

ПОЉОПРИВРЕДА

На тој основи утврђују се следећи оперативни циљеви:

- унапредити продуктивност примарне пољопривредне производње, промовисањем технолошког прогреса и оптимизирањем односа између земљишта, материјалних улагања и људског рада;
- повећати економски допринос примарне пољопривредне производње регионалном развоју, подршком подизању одговарајућих прерађивачких капацитета у руралним областима;
- обезбедити подршку пословном организовању пољопривредних газдинстава и других актера руралне економије ради обезбеђења задовољавајућих доходака и приноса на средства уложена у развој пољопривредно-прехрамбене производње и друге економске активности на селу;
- повећати допринос пољопривреде задовољавању специфичних потреба локалних заједница у области заштите животне средине, развоја руралног туризма, производње обновљивих извора енергије и очувања свеукупних природних и створених вредности простора.

Табела 1. Приоритетни правци просторне оријентације пољопривредне производње

Област		Водеће гране тржишне производње		Посебна усмерења ужих локалитета
Назив	Подручја	Главне	Комплементарне	
Севернобачка	Равничарска	Ратарство и повртарство	Говедарство и свињарство	Виноградарство
Западнобачка	Равничарска	Ратарство и повртарство	Говедарство и свињарство	Виноградарство, лек. биље
Јужнобачка	Равничарска	Ратарство	Свињарство и живинарство	Виноградарство
	Брдска	Мешовито сточарство	Органска храна	Виноградарство
Севернобанатска	Равничарска	Ратарство и повртарство	Мешовито сточарство	Виноградарство, лек. биље
Средњебанатска	Равничарска	Ратарство	Мешовито сточарство	Рибарство, лек. биље
Јужнобанатска	Равничарска	Ратарство и воћарство	Мешовито сточарство	Виноградарство
Сремска	Равничарска	Ратарство	Свињарство и живинарство	Воћарство и повртарство
	Брдска	Мешовито сточарство	Органска храна	Виноградарство

На основу геофизичких и климатских одлика, демографских и природних потенцијала, постојећих организационих система, социоекономских услова и политичко-административних фактора развоја, издвајају се два основна правца политике даљег, просторно диференцираног, усмеравања развоја и унапређивања пољопривредне производње:

- конвенционална пољопривреда, коригована поштовањем стандарда квалитета животне средине, заштите здравља људи, животиња и биљака, добробити животиња и заштите пољопривредног земљишта, доминантно заступљена на подручју Војводине оријентисана на конкурентну производњу основних пољопривредних производа за масовну потрошњу, прехрамбену индустрију и извоз;
- производња хране и пића високе биолошке вредности и/или познатог географског порекла у системима органске, интегралне и традиционалне пољопривреде, паралелено са активностима на одрживом управљању и заштити природних ресурса и развоју локалних прерађивачких капацитета и других пратећих делатности.

ТУРИЗАМ

У погледу организације и уређења туристичких подручја, Војводина је, у ППРС, издвојена као туристичка зона/кластер, просторно-функционална целина обједињене туристичке понуде са градским и бањским туристичким центрима, наутичким и другим видовима водног туризма, руралног туризма као и сегментима транзитних туристичких праваца и секундарним туристичким просторима.

Развој туризма заснивaће се на:

- активирању нових подручја са доминантним природним туристичким ресурсима, који истовремено чине и главне развојне потенцијале недовољно развијених подручја;
- уређењу и опремању транзитних туристичких праваца, градова, бања, села, излетишта, природних и културних добара, ловних и др. локалитета за потребе туризма;
- унапређењу система туристичке сигнализације;
- укључивању робних марки домаћих пољопривредних произвођача и етно-занатства у туристичку понуду;
- институционалној сарадњи са свим јавним и невладиним организацијама повезаним са туризмом;
- изради парцијалних стратегија развоја значајних видова туризма - градског, бањског, транзитног, наутичког, сеоског, ловног, културног и еколошког;
- формирању недостајућих туристичких организација;
- информатичкој подршци развоју туризма, пре свега у успостављањем јединствене и ажурне туристичке статистике смештајних капацитета, промета;
- истраживачкој подршци развоју туризма/у домену туристичке тражње и туристичких производа.

2.4. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Путна мрежа и објекти

Концепција развоја путног саобраћаја и инфраструктуре подразумева:

- развој путног транспорта и путне инфраструктуре као приоритета економског и социјалног развоја;
- реализацију пројеката који стимулишу улогу Коридора X;
- реализацију пројеката који стимулишу развој путне мреже ради повезивања са окружењем иповезивања унутар Србије;
- развој јавног и приватног партнерства код планирања, изградње и експлотације саобраћајних мрежа;
- рехабилитацију и реконструкцију мреже општинског карактера;
- стандардизацију и модернизацију транспортног путног система (путног саобраћаја и путне инфраструктуре) односно прилагођавању Европским стандардима;
- формирању квалитетних база података о транспортним токовима и путној инфраструктури;
- реализацију пројеката који стимулишу управљање у транспорту;
- подстицање квалитетног институционалног управљања пројектном документацијом, путевима и припадајућом техничком опремом пута;
- реализацију пројеката који стимулишу улогу јавног превоза путника са применом одговарајућих решења у зависности од величине и функционалне организације града (према категоријама до 100.000 до 200.000 и до 300.000 становника и, посебно, за центре међународног значаја и Град Београд).

Железничка мрежа и објекти

Концепција развоја железничког транспорта и инфраструктуре подразумева задржавање постојећих коридора пруга и рекон-

струкцију и модернизацију постојећих пруга (ревитализација, реконструкција, изградња и модернизација), посебно пруга на Коридору X и осталих међународних пруга (Е-66 Београд - Вршац, Е-771, Суботица – Богојево). Такође потребно је ревитализовати и реконструисати и железничке чворове на коридору X (Суботица, Нови Сад), формирати РТЦ-е на местима контакта са осталим видовима транспорта, увођење система градске и приградске железнице и уређење и опремање станица и станичних постројења.

Гранични прелази

Поједностављењем и убрзавањем процедура, модернизацијом и квалитетном организацијом технологије рада на границама постићи ће се бржи трансфер на овим важним тачкама контакта са суседним државама.

Систем ваздушног транспорта

Основна концепција просторног развоја аеродромске инфрастуктуре заснива се на реализацији пројеката који стимулишу развој мреже ради повезивања аеродрома унутар Србије и са окружењем, реконструкцији и рехабилитацији мреже локалног карактера, формирању квалитетних база података и стандардизацији и модернизацији аеродрома и пратећих система.

Планирана мрежа аеродрома је дефинисана по категоријама: Међународни (Београд, Ниш и Приштина). Планирано је да се одређеним војним аеродромима (Батајница) промени намена у мешовите (војно - цивилни).

Аеродрому у Вршцу неопходна су улагања у полетно-слетну стазу као и у радио-навигациону опрему. Такође планира да мањи аеродроми (Сомбор, Вршац, Нови Сад – Ченеј, се дефинишу као регионални, док спортске – школске аеродроме (Кикинда, Зрењанин, Сремска Митровица, Панчево, Бела Црква) треба укључити у мрежу регионалне понуде.

На основу прогнозе токова путника на аеродрому ''Никола Тесла'' предвиђа се потреба за новим капацитетима до 2020. године јер постојећикапацитети износе 3,5 милиона путника годишње. Доласком Low Cost компанија предвиђа се да ће постојећи капацитет бити постигнут већ 2015. године. Требало би испитати могућност повезивања аеродрома ''Никола Тесла'' са Београдом - шинским системом и даље преко београдског чвора са осталим делом територије Републике Србије.

Предвиђа се изградња карго комплекса од 500.000 тона који би повећао промет терета 7 пута и бесцаринске зоне. У контексту регионалног развоја, значајан потенцијал нуди добра покривеност територије Србије мрежом мањих аеродрома и летилишта.

Унутрашњи пловни-водни путеви - водни транспорт

У концепцији развоја речног транспорта посебан значај има развој коридора VII. Сви делови мреже унутрашњих пловних путева у Србији су директно или индиректно ослоњени на Дунав, који као стратешки правац треба да постане стециште највећих транспортних токова Србије.

Развој лука на Дунаву, применом савремених транспортних технологија, треба да омогући опслуживање фреквентних робних токова између земаља Западне, Средње и Источне Европе, Средоземља и земаља Блиског и Далеког Истока. Унапређење и развој речног транпорта треба планирати рехабилитацијом унутрашњих пловних путева са обезбеђењем чишћења, продубљивања, сигнализације и одржавања, реконструкцијом, изградњом и модернизацијом лука, изградњом и увођењем речног информационог система и израдњом марина на дунавској пловној мрежи.

Концепција развоја лука би требало да се сведе на следеће нивое управљања:

- јавне луке - од јавног, државног значаја (Нови Сад, Београд и Панчево као систем), луке уз Дунав, Саву и Тису и јавне луке од значаја за локалне заједнице;
- луке за сопствене потребе - луке које би градила индустријска предузећа;
- луке за мале бродове - марине, које би се градиле приватним капиталом.

Интермодални транспорт и логистички центри

Концепција развоја интермодалног транспорта директно је повезана са реконструкцијом и изградњом друмско-железничког Коридора X, ревитализацијом пруга Београд-Врбница (Бар), Београд-Вршац са једне, и изградњом интермодалних терминала и логистичких центара са друге стране. Дуж коридора X и VII, на местима њиховог укрштања, као и у регионима дуж поменутих пруга постоје могућности развоја логистичких центара. Потенцијалне локације логистичких центара свакако треба планирати и у близини слободних зона у Републици Србији као местима где се већ обављају разне производне и услужне делатности у оквиру инфраструктурно опремљеног земљишта на коме влада додатно гарантован и стимулативан режим пословања. Слободне зоне у Републици Србији – АП Војводини налазе се у Суботици, Зрењанину, Новом Саду, и као такве представљају генераторе развоја појединих подручја и региона земље, односно подручја националне приведе.

Дуж коридора X и VII постоје могућности развоја респектабилних интермодалних терминала и то:

- логистичка платформа Београда: на простору Београд-Панчево-Смедерево преко три интермодална терминала и аеродрома ''Никола Тесла'' повезати коридоре X и VII и формирати регионалног лидера Југоисточне Европе;
- на подручју Новог Сада повезати друм, железницу и Дунав (Коридори X и VII) – регионални значај;
- на копненим правцима коридора X, развити терминале ''покретни друм'' за задатком прихватања токова путног саобраћаја и њихов транспорт железницом;
- повезати реку Саву са Коридором X одговарајућим интермодалним терминалом.

ВОДОПРИВРЕДА И ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Србија располаже оскудним сопственим водним ресурсима, који су неповољно распоређени просторно и временски. Због тога је неопходан развој сложених интегралних водопривредних система, са пребацивањем воде на све већа растојања, са акумулацијама које морају да обезбеде неопходну просторну и временску прерасподелу вода. За коришћење транзитних вода у Војводини, потребан је развој каналских вишенаменских система све сложенијих конфигурација.

На јединственом водопривредном простору Србије развијају се две класе водопривредних система: (а) регионални системи за снабдевање водом насеља; (б) речни системи - у оквиру којих се реализују објекти и мере за интегрално коришћење, уређење и заштиту вода.

Дугорочна стратегија водоснабдевања у Војводини се заснива на формирању више регионалних система за водоснабдевање који се ослањају на акумулационе просторе површинских вода и заштићена изворишта подземних вода. Из њих ће се снабдевати највећи број насеља, као и они технолошки процеси у којима је неопходна вода највишег квалитета.

Предвиђени Регионални системи за водоснабдевање Војводине су следећи:

1. Сремски регионални систем (извориште: дрински и савски алувион Јарак-Грабовац; насеља и општине које снабдева: Сремска Митровица, Рума, део Срема из Београдског система. Касније се предвиђа пребацивање воде са десне обале Дунава);
2. Новосадски регионални систем (извориште: подземне воде; насеља и општине које снабдева: Нови Сад, Беочин, Бачки Петровац, Бађка Паланка, Темерин, Жабаљ, Зрењанин. Постоји потреба каснијег повезивања са Сремским и Бачким системом);
3. Бачки регионални систем (извориште: алувиони и воде Дунава; насеља и општине које снабдева: Апатин, Сомбор, Оџаци, Бач, Кула, Мали Иђош, Бачка Топола, Врбас, Србобран, Бечеј);
4. Регионални систем горње Тисе (извориште: подземне воде из ОВС; насеља и општине које снабдева: Суботица, Кањижа, Нови Кнежевац, Сента, Чока, Кикинда, Ада, Нова Црња. ОВС само за насеља. Касније прерада речне воде и довожење воде са југа);
5. Јужнобанатски регионални систем (извориште: локална изворишта и алувион Ковин-Дубовац; насеља и општине које снабдева: Панчево, Ковин, Опово, Ковачица, Алибунар, Вршац, Пландиште, Бела Црква. Касније пребацивање воде са десне обале Дунава).

Речне системе чине објекти за уређење водних режима, акумулације, хидроелектране, ретензије за ублажавање великих вода, каналски системи са уставама, постројења за пречишћавање отпадних вода, захвати воде за разне технолошке потребе и наводњавање. На подручју Војводине, у функционалном и управљачком погледу се издвајају следећи речни системи, са кључним вишенаменским објектима:

1. Банатски речни систем (кључне постојеће акумулације и објекти: Банатски ХС ДТД, брана на Тиси, регулације; кључне нове акумулације и објекти: повећање проточности, МХЕ уз уставе, регулације, ППОВ);
2. Бачки речни систем (кључне постојеће акумулације и објекти: Бачки ХС ДТД, ХС Северна Бачка, ППОВ; кључне нове акумулације и објекти: повећање проточности, ХЕ Северна Бачка, ППОВ);
3. Сремски речни систем (кључне постојеће акумулације и објекти: канали Галовица и др. мале акумулације; кључне нове акумулације и објекти: Обнова акумулација на Фрушкој Гори и канала, ППОВ насеља).

ЕНЕРГЕТИКА И ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Концепција развоја енергетског система заснована на је обезбеђењу сигурности и економичности снабдевања привреде и становништва енергијом и успостављање нових квалитетних услова рада, пословања и развоја у производњи, преносу, дистрибуцији и потрошњи енергије, који ће подстицајно деловати на привредни развој, заштиту животне средине и интеграцију у регионално и европско тржиште енергије.

Развој енергетског сектора заснива се на повећаној рационалности и ефикасности у области производње, преносу, дистрибуцији и потрошњи енергије, као и на што већем коришћењу домаћих енергетских извора, као и на примени новоуспостављених законодавних, институционалних, структурно-организационих и економско-пословних оквира за рад, пословање и развој енергетског система.

У сектору електропривреде, предвиђа се изградња следећих термоенергетских објеката:

- реконструкција/изградња новог блока снаге до 450 MW на гас – комбинована производња електричне и топлотне енергије у комбинованом гасно-парном циклусу у ТЕ-ТО Нови Сад у Новом Саду (пројекат Нови Сад I);
- израда документације која ће кроз анализу постојеће електроенергетске ситуације у Републици и региону, постојеће и планиране гасне мреже, расположивих количина гаса, предвиђеног топлотног конзума за грејање и/или конзума за индустријске потребе, спровести избор снаге постројења и испитати техноекономску оправданост изградње гасних постројења за комбиновану производњу електричне и топлотне енергије. Као потенцијалне локације за реализацију оваквих пројеката су значајнији градови и индустријски центри Нови Сад (пројекат Нови Сад II), Суботица и Панчево;
- изградња већег термоенергетског објекта на угаљ (термоелектрана Ковин, уз претходно утврђивање приоритета између експлоатације угља и регионалног водоснабдевања);
- у области хидроенергетике предвиђа се изградња хидроелектране на Дунаву и Сави, као и средњих и малих хидроелектрана на мањим водотоцима.

У области обновљивих извора предвиђа се изградња објеката обновљивих извора енергије за дистрибуирану производњу електричне енергије и то:

- топлане и когенеративна постројења на биомасу, комунални и индустријски отпад;
- биогас постројења која користе депонијски гас, гас из отпадних комуналних вода, као и био гас из индустрије и са фарми;
- мале хидроелектране;
- соларне електране и вектроелектране.

У сектору гасне привреде у будућој структури потрошње енергената предвиђа се приметни пораст учешћа природног гаса (са 20 на 24%) реализацијом програма гасификације, изградњом гасовода ''Јужни ток'', подземних складишта гаса, когенерационих постројења у већим градовима и индустријским центрима и станица компримованог гаса за моторна возила у градовима и дуж магистралних гасовода.

Енергетска инфраструктура

Приоритети развоја су:

- континуитет технолошке модернизације и ревитализације постојећих енергетских инфраструктурних система;
- изградња нових електроводова и трансформатора и нових интерконективних веза са суседним државама;
- изградња и даљи развој електродистрибутивне инфраструктуре, која је неопходна да изнесе снагу из преносних капацитета и то путем развоја ''паметних мрежа'';
- изградња нових нафтовода и продуктовода за диверсификацију извора снабдевања/правца транспорта рафинерија и складишта;
- изградња нових магистралних система снабдевања/транспорта гаса, укључујући и изградњу складишта природног гаса и станица компримованог гаса за моторна возила;
- изградња интерконективних веза са суседним државама, као и изградња транзитних гасовода (Јужни ток);
- изградња разводне/дистрибутивне мреже природног гаса у Војводини, централној, западној, источној и јужној Србији (индивидуални потрошачи) ради целовитости простора.

Сектор електропреноса

Развој преносне мреже мора да прати растуће потребе за електричном енергијом. Највећи део инвестиција до 2015. године (актуелни средњорочни план) биће посвећен рехабилитацији и унапређењу преносног система, изградњи нових преносних водова 400 kV, 220 kV и 110 kV, изградњи нових интерконективних веза 400 kV са суседним прекограничним системима, изградњи прикључака 110 kV за кориснике преносног система, изградњи трансформаторских станица снаге 400 kV и 220 kV и замени великих трансформатора снаге 400 kV и 220 kV са новим јединицама. У циљу сигурнијег и и поузданијег снабдевања потрошача у планском периоду наставиће се даљи развој изградњом нових и реконструкцијом постојећих преносних система свих снага и дистрибутивних инфраструктурних објеката и водова (почев од 110 kV до крајњих потрошача).

Свеукупни индустријски и демографски развој АП Војводине ће диктирати и потребу за евентуалном изменама и корекцијама траса постојећих ДВ-а 110, 220 и 400 kV, као и неке адаптације и санације на повећању сигурности и безбедности рада постојеће мреже ДВ-а.

Просторни развој рударства

Смернице развоја рударства:

- повећање производње енергије и ослањање на сопствене изворе засниваће се превасходно на већем коришћењу домаћих лигнита што захтева отварање нових површинских копова, а за веће коришћење угља у индустрији и широкој потрошњи неопходно је повећати капацитете и отворити нове руднике са подземном експлоатацијом;
- експлоатација необновљивих енергетских ресурса на начин који обезбеђује најбољу енергетску сигурност и при томе да најмање деградира животну средину и угрожава здравље људи;
- за веће коришћење угља у индустрији и широкој потрошњи неопходно је повећати капацитете и отворити нове руднике са подземном експлоатацијом;
- повећање производње нафте и природног гаса захтева интензивирање њихових истраживања у земљи, истраживање и повећање производње у иностранству путем концесија, побољшање степена искоришћења нафте и гаса из постојећих и нових лежишта применом савремених секундарних и терцијарних метода експлоатације;
- израда комплексне анализе стања опреме, кадрова и тех-

нолошких процеса у свим активним и тренутно неактивним рудницима, са дугорочним програмом побољшања стања и потребним мерама ревитализације и модернизације;
- рационално деградирање животне средине у току процеса експлоатације, припреме, транспорта и примарне прераде минералних металичних и неметаличних сировина;
- донети националну методологију управљања отпадом који настаје истраживањем и експлоатацијом нафте и гаса;
- доследно остваривати краткорочне и дугорочне програме и планове санације и рекултивације деградираних површина;
- израда информационих система у области рударства;
- рационално управљање над необновљивим природним ресурсима и сузбијање нелегалне експлоатације.

Коришћење обновљивих извора енергије

Потенцијал обновљивих извора енергије (ОИЕ) којима Република Србија располаже није довољно велики да би се у потпуности задовољиле садашње енергетске потребе. Међутим, то је потенцијал који би, ако би се рационално искористио, могао да смањи увозну зависност земље и штетне последице на животну средину, које се јављају због прекомерне употребе фосилних горива.

Концепција просторног развоја ОИЕ се заснива на:
- повећање производње електричне енергије из ОИЕ за 7,4% до 2012. године у односу на 2007. годину односно 19% до 2020. године;
- учешће биогорива на тржишту износи најмање 2,2% у односу на укупну потрошњу горива у саобраћају, рачунато на основу енергетског садржаја, до 2012. године;
- стварање погодног амбијента за примену и инвестирање у ОИЕ (поједностављивање административних процедура, подршка развоју тржишта за ОИЕ);
- укључивање свих интересних група (локалне самоуправе, стручне јавности, инвеститора, удружења и становништва) у процесе имплементације програма ОИЕ;
- успостављање система у истражним и припремним радовима за коришћење ОИЕ;
- формирање и суфинансирање пилот и демонстрационих постројења примене технологија за ефикасно коришћење ОИЕ;
- побољшавање квалитета животне средине већим коришћењем ОИЕ;
- усвајање финансијских механизама за подстицање коришћења енергије из ОИ (пореске и царинске олакшице, субвенције и др);
- образовање и развијање јавне свести ради подстицања масовнијег коришћења обновљивих извора енергије;
- поштовању принципа (критеријума) одрживости приликом коришћења ОИЕ;
- подршци истраживању и развоју науке и технологија ОИЕ;
- успостављању комуникације са одговарајућим државним и другим органима и институцијама;
- успостављању различитих регионалних облика организовања и повезивања на оперативном нивоу у циљу остваривања међусекторске сарадње;
- успостављању адекватне просторне дисперзије и управљање системима за производњу и коришћење ОИЕ на нивоу региона и/или области.

Енергетска ефикасност у зградарству, индустрији, саобраћају и комуналним услугама

Основни циљ је повећање енергетске ефикасности у секторима зградарства, индустрије, саобраћаја и комуналних услуга, што је и у економском интересу Републике Србије, од значаја за заштиту животне средине, а све у контексту одрживог коришћења и очувања природних ресурса.

Стратешки приоритети - пројекти до 2015. године су:
- одређивање (квантификовање) генералног и секторских циљева за побољшање енергетске ефикасности на националном нивоу;
- дефинисање мера енергетске ефикасности и начина њиховог спровођења у сваком појединoм сектору непосредне потрошње енергије - доношење акционих планова;
- побољшање економске стабилности, повећања конкурентности индустријске производње, отварање нових радних места, смањења увозне зависности путем коришћења принципа енергетске ефикасности;
- смањење загађења животне средине унапређењем енергетске ефикасности (смањење емисије штетних гасова);
- сигурност и стабилност снабдевања енергијом и енергентима;
- подстицање рационалног коришћења природних ресурса;
- подстицање регионалног развоја у домену енергетске ефикасности;
- подстицање развоја руралних подручја у домену енергетске ефикасности;
- формирање националног фонда за енергетску ефикасност;
- унапређење система образовања, информисања и развијање јавне свести о значају енергетске ефикасности.

Електронске комуникације

Фиксна електронска комуникациона мрежа:
- потпуна замена аналогне комутације као и дигиталне из старије генерације;
- доградња постојеће мреже магистралних оптичких каблова, а по потреби реконструкција постојећих релација;
- комутационе системе мреже поступно трансформисати од комутације говорних кола на комутацију пакета;
- изградња приступне мреже у ретко насељеним подручјима;
- транспорт у нижим равнима мреже засниван искључиво на оптичким кабловима;
- реконструисање постојеће приступне мреже код којих би се употреба бакарних каблова максимално скратила, а значајно повећао удео оптичких каблова и могућност бежичног приступа;
- мреже кабловских дистрибутивних система (КДС) градити искључиво према техничким стандардима издатим од стране РАТЕЛ-а уз максималну примену оптичких каблова.

Мобилна електронска комуникациона мрежа:
- стална модернизација јавне мобилне телекомуникационе мреже и увођење нових услуга у складу са светским стандардима;
- потпуна покривеност територије сигналом;
- доградња постојеће мреже да би се постигла потпуна покривеност територије и омогућило увођење свих нових услуга.

Мрежа за потребе радиодифузије:
- дигитализовање мреже радиодифузног система;
- на свим локацијама примарних емисионих станица значајно оштећених бомбардовањем 1999. године у потпуности обновити инфраструктуру (приступни путеви, антенски стубови, објекти, систем напајања и др);
- монтирати нова емисиона постројења у дигиталној техници обједињена за све емитере на националном нивоу;
- повезати емисионе станице међусобно и поред радио-релејних система с центрима дистрибуције програма и оптичким приводом на најближи кабл.

Поштански саобраћај:
- достизање стандарда квалитета поштанских услуга прописаних у ЕУ;
- обезбеђивање поштанске услуге за све кориснике по приступачним ценама;
- успостављање ефикасне поштанске мреже;
- изградња и опремање регионалних капацитета поштанских оператера;
- формирање и примена адресног кода;
- развој курирских сервиса (Postexspress) на принципима

савремених динамичких Dial-a-Ride система;
- примена европских стандарда у области сигурности и безбедности корисника, запослених и поштанских пошиљака;
- развој и имплементација софтверских апликација базираних на GIS (географски информациони систем) платформи, како за унапређење пословања поштанских оператора, тако и за потребе екстерних клијената;
- развој поштанске мреже усмерити ка новој регионализацији подручја Републике Србије.

2.5. ЖИВОТНА СРЕДИНА, ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА

Концепција заштите и унапређења животне средине заснива се на:
- очувању природних вредности, што подразумева квалитетну животну средину (чист ваздух, квалитетна вода за пиће, очувано пољопривредно земљиште, постојаност екосистема и биодиверзитета);
- заштити природних вредности и непокретних културних добара кроз делотворно управљање заштићеним подручјима;
- планирању на основама одрживог развоја односно рационалног коришћења природних ресурса - земљишта, воде, сировина и других природних ресурса, уважавајући ''еколошки'' капацитет простора, уз повећано коришћење природног гаса и обновљивих извора енергије;
- начелу индустријске екологије, кроз превенцију и санацију, примену принципа предострожности за активности које могу да изазову већи еколошки ризик или неизвесност и примену санационих мера у деградираним и загађеним подручјима;
- процени утицаја планова, програма, објеката и активности на животну средину, као основу за планирање мера заштите. Интегрисање заштите животне средине у секторе планирања, пројектовања и изградње, кроз инструменте процене утицаја (СПУ за планове и програме, ПУ за пројекте);
- формирању заштитних зона и заштитних растојања око објеката са повећаним загађивањем и ризиком за животну средину и здравље људи.

Концепција заштите и унапређења животне средине - у подручјима у којима је деградирана и угрожена животна средина (hot spots), неопходно је предузети одговарајуће активности кроз ангажоване пројекте који ће санирати последице њиховог рада и унапредити технологију до нивоа да се минимизира негативни утицај на животну средину (примена БАТ - најбољих доступних техника). Притисак на животну средину мора бити узет у обзир при процени утицаја који ће велики пројекти имати на простор при изградњи, током коришћења и после престанка рада, као и нових услова у простору.

Планом су утврђене категорије загађености по зонама и у том контексту су дефинисана решења, мере и приоритети очувања и унапређења животне средин.

У области управљања отпадом дефинисана је неопходност удруживања општина ради заједничког управљања отпадом чиме ће се успоставити систем регионалних центара за управљање отпадом. Регионални принцип обухвата сакупљање отпада, изградњу регионалих депонија за најмање 20 година, сепарацију рециклабилног отпада, изградњу трансфер станица као и изградњу постројења за компостирање. Истовремено, неоходно је радити на санацији постојећих званичних одлагалишта отпада које представљају ризик по животну средину, и израдити регионалне и локалне планове управљања отпадом ће бити дефинисано управљање отпадом у складу са Националном стратегијом управљања отпадом.

На територији АП Војводине неопходно је изградити регионално складиште опасног отпада у Средњебанатској области.

Отпад животињског порекла, нарочито отпад из кланица, према ППРС на територији АП Војводине третираће се у постројењу за третман отпада животињског порекла отвореног типа у Сомбору.

За рециклажу грађевинског отпада и отпада од рушења ће се одредити посебне локације на нивоу локалних самоуправа.

Концепција заштите, уређења и развоја предела Србије подразумева различите приступе обезбеђивања квалитета предела, који се утврђују Студијом о пределима Србије, а у односу на циљеве просторног развоја појединих делова Србије, и то:
- развој усклађен са специфичним развојним и регионалним карактером предела и физичком структуром насеља на целој територији;
- промоција, заштита и одрживо коришћење проглашеног природног и културног наслеђа (предела и природних и културних вредности у насељима) и њихово повезивање у простору (локалне, регионалне, државне еколошке и културне мреже);
- јачање и промовисање постојећих и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела и амбијената насеља од посебног значаја за развој (туристичка, културна подручја) који представљају део интернационалних мрежа и пограничних области;
- санација и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела у потпуности деградирана, па је могућа рестаурација или креирање нових вредности;
- минимизирање негативних и стимулисање позитивних утицаја новог развоја на карактер и диверзитет предела у просторима са развојним приоритетом.

У односу на специфичне карактеристике макро-региона, АП Војводина припада војвођанско–панонско–подунавском макрорегиону.

Концепција заштите, уређења и коришћења природног наслеђа заснива се на повећању укупне површине под заштитом у планском периоду (односно до 2020. године) до 12% територије Србије, успостављању националне еколошке мреже и идентификацији подручја за европску еколошку мрежу NATURA 2000, као и на изградњи ефикасног система управљања подручјима која су обухваћена наведеним мрежама. Прелиминарно се процењује да ће површина еколошких мрежа обухватити око 20% територије Србије, што ће се ближе утврдити националном стратегијом заштите природе и природних вредности, одговарајућим студијама и актима Владе. Заштићена подручја биће највећим делом просторно укључена у површине еколошки значајних подручја, односно у подручја европске еколошке мреже NATURA 2000.

Концепција развоја заштите биодиверзитета Србије ће се заснивати на:
- заштити биодиверзитета кроз систем заштите природе у оквиру заштићених природних добара;
- заштити великог броја појединачних дивљих биљних и животињских врста;
- успостављању тзв. ''еколошких мрежа'' (Пан-европска еколошка мрежа Natura 2000 и EMERALD мрежа) и
- идентификацији станишта међународног значаја.

Заштита, уређење и унапређење културних добара - ППРС утврђује да ће подручја са заштићеним, уређеним и адекватно презентираним културним наслеђем јачати привлачност и конкурентност за инвестирање и развој туризма. Најзначајнији међу њима, који захтевају посебну пажњу су објекти под заштитом UNESCO са окружењем, национални паркови, паркови природе, заштићене целине старих градских језгара, подручја концентрације објеката средњовековног духовног и световног наслеђа, археолошких налазишта из праисторије и римског периода и др. Међу просторним целинама, односно културним пределима у АП Војводини, приоритет треба да има спровођење мера заштите, развој и уређење манастира на Фрушкој Гори, Сремских Карловаца, Петроварадинске тврђаве, Бача (тврђава, Бођани, Плавна), Карађорђева, Сирмујима.

Концепција заштите од природних непогода и тенолошких удеса - савремени концепт заштите и управљања полази од чињенице да је на свим нивоима и у свим фазама планирања потребно дефинисати прихватљив ниво ризика од природних непогода и технолошких удеса, па затим системом превентивних, организационих и других мера и инструмената интервенисати у циљу спречавања њиховог настанка, односно смањивања последица непогода на прихватљив ниво. Да би се могла извршити правилна процена степена повредивости простора, односно ограничења

за његово коришћење, потребно је приступити изради катастра угрожености простора од природних непогода у функцији просторног планирања.

2.6. ИНТЕРРЕГИОНАЛНЕ И ИНТРАРЕГИОНАЛНЕ ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ И ТРАНСГРАНИЧНА САРАДЊА

Основно стратешко опредељење је да се постигне већи степен укупне функционалне интегрисаности простора АП Војводине у оквиру Републике Србије као и да се обезбеде услови за знатно веће саобраћајно и економско повезивање Војводине са регионима суседних земаља и осталим Европским земљама.

Постизање већег степена интегрисаности подразумева ублажавање/смањење регионалних диспропорција, односно квалитативне промене у просторној, економској и социјалној структури, нарочито подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја. Упоришта равномерног регионалног развоја су: уважавање реалних фактора развоја; предузимање подстицајних мера од стране државних и других фондова и других видова подршке програмима локалних заједница и привредних актера; успостављање тржишних принципа и формирање одговарајућег институционалног оквира у коме ће тржишне институције моћи да функционишу.

Истовремено тежи се смањењу превелике концентрације становништва и активности у дунавско-савском појасу кроз примену принципа полицентричног развоја.

Суштина ове концепције је селективно подстицање привредног развоја усклађеног са развојем заједничког и индивидуалног стандарда у мање развијена и подручја приоритетног развоја.

Развој недовољно развијених и пограничних подручја заснива се на интегралном развоју, који подразумева комбинацију фактора као што су: природни ресурси, демографски процеси, саобраћајна и друга инфра супраструктурна опремљеност.

У складу са циљем равномернијег регионалног развоја утврђена је стратегија развоја појединих регионалних подручја и селективне мере у циљу остваривања квалитативног преструктуирања и модернизације њихове привредне и социјалне инфраструктуре.

2.7. КОРИШЋЕЊЕ ЗЕМЉИШТА

Просторни план Републике Србије дефинисао је у циљу рационалног коришћења и управљања земљиштем, као ограниченим ресурсом, потребно спровести низ организованих планских активности на дефинисању и спровођењу земљишне политике, развоју и управљању урбаним и комуналним системима и услугама, преносу права власништва, вредновању и дефинисању цене имовине, оцени еколошких утицаја и мониторингу свих активности актера који користе земљиште. Због своје оскудности, грађевинско земљиште представља посебан вид земљишта које дели судбину тржишне конкуренције, закона понуде и тражње и представља економско добро. Стога је основни циљ рационално коришћење грађевинског земљишта и успостављање економски ефикасног и социјално праведног система управљања грађевинским земљиштем.

3. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА (ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА, SWOT АНАЛИЗА)

3.1. РЕГИОНАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ АП ВОЈВОДИНЕ

Анализа стања фактора који условљавају регионалну неравномерност у Војводини усмерена је на три сегмента: (а) ниво развијености; (б) степен угрожености и (в) развојне могућности. У оквиру њих, акценат је стављен на становништво, привредну активност и социјални амбијент.

Економске диспропорције

Проблеми регионалног развоја АП Војводине, почетком 2000-их година достигли су кулминацију услед економског колапса индустријских грана, а последично, драстичног смањења стопе привредног раста. Стални раст незапослености посебно је захватио подручја индустријских носилаца развоја. С обзиром да су популациони трендови били под великим утицајем индустријализације, демографска слика Графикон 1. Развојни тренд АП Војводине и округа и популациони притисак су се у последњој деценији знатно изменили. Процес трансформације централнопланске у тржишну привреду потенцирао је јаке регионалне неравномерности које се испољавају у великим међурегионалним разликама, нарочито у нивоу раста незапослености, дохотку становништва, обиму приватизације и обиму страног улагања капитала. У 2008. години у АП Војводини је пословало 23.384 предузећа или 26% укупног броја предузећа у Србији, у којима је радило 25% од укупно запослених и 1/4 БДВ српске привреде[1]. Регион је партиципирао са 22% у губитку, а остварио је 26% добити и 28% прихода привреде Србије. Привредна активност је највећа у сектору услуга (64,8%) и индустрије (20,9%) посматрано према броју предузећа привреде Војводине. У унутарсекторској структури Војводине, доминира прерађивачка индустрија у којој послује 20% предузећа и ради 39% запослених. Истовремено, највећи капацитети прерађивачке индустрије налазе се у оквиру подсектора прехрамбене и дрвне индустрије. Најрепрезентативнији индикатор привредне активности и упослености на нивоу Покрајине и округа је бруто додата вредност (БДВ). Посматрајући период 2004-2008 година учешће Војводине у стварању БДВ Србије креће се у просеку око 25%, али је забележен пад нивоа БДВ по становнику са 97% на 86,9% просека Републике. На нивоу АП Војводине, у 2008. години БДВ по становнику је највиша у Јужно-бачком округу (171,5%) у поређењу са Сремским округом (58,3%).

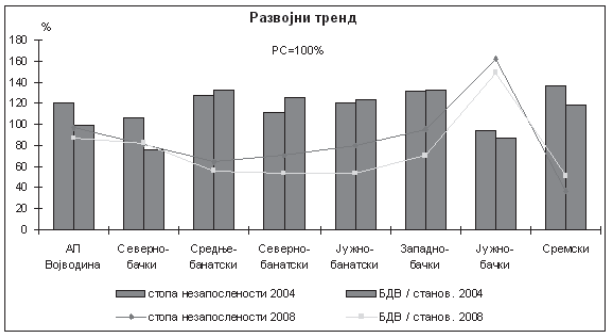

У структури БДВ АП Војводине индустрија учествује са 53,4%, услуге са 30%, пољопривреда око 10%, а грађевинарство са 6,9%. Унутар БДВ индустрије запажено је високо учешће прерађивачке индустрије (39%) у односу на просек Србије (29,5%).

Економски развој АП Војводине детерминисан је полицентричним развојем, што се одразило и на привредну концентрацију великих предузећа из прерађивачке индустрије. Структуру локалних привреда Војводине (у периоду 2001-2008) карактерише пораст броја предузећа (за 36%) и пад броја запослених у привреди (за 20%). Унутар регионални размештај привредне активности указује на висок степен економске концентрације у Новом Саду и Јужно-бачком округу, што најбоље илуструју висока партиципација у броју предузећа (43%), броју запослених (44%), допринос укупном приходу (58%), добити (54%) и губитку (34%) покрајинске привреде.

Структура активности унутар АП Војводине (посматране преко учешћа округа у БДВ сектора АП Војводине), нијансира степен достигнутог привредног развоја. Наиме, 6 округа има релативно скромно учешће у стварању нове вредности регионалне привреде: са 8% партиципирају у укупном БДВ привреде, са 9% у пољопривреди Војводине, са 7,8% у индустрији, са 7,7% у грађевинарству и у сектору услуга са 7,3%. Разлика се ствара у Јужно-бачком округу. АП Војводина има за 4% нижи просек зарада по становнику у односу на Републику. Међутим, однос на нивоу општина у Покрајини је још неповољнији – тачније, 12,3 пута су зараде по становнику у општини Опово мање него у Новом Саду. Индекс густине запослености у индустрији АП Војводине је изнад просечне вредности (1,13) у односу на Републику и индикатор је избалансираног индустријског и просторног развоја, али су вредности индекса знатно поларизоване унутар округа.

Динамика МСП сектора је један од индикатора достигнутог транзиционог нивоа и степена реструктурираности и тржиш-

[1] Подаци из завршних рачуна за 2008. годину (РЗС).

ности националних, односно, локалних привреда. Овај сектор, који обележава динамичност и флексибилност, иновативност, инвестициона интензивност, извозна усмереност и сл., посматра се преко коефицијента развоја МСП сектора. Национални просек је 12 предузећа на 1000 становника, а за АП Војводину 11,8. Знатно изнад покрајинског просека остварује Нови Сад са коефицијентом 23, а следе Суботица (19,9), Панчево (11,9), Инђија (11,4) и Вршац (10,2). На зачељу су општине Тител, Сечањ, Нова Црња, Нови Бечеј, Житиште и Чока са просечном вредношћу коефицијента од 4,4.

Ниво конкурентности предузећа основно је ограничење ефикаснијег укључивања на међународно тржиште[2]. Структура извоза је остала непромењена, док се структура увоза постепено унапређује са аспекта квалитета увезених производа.

Трогодишњи просечно већи извоз од увоза забележили су Северно-банатски и Јужно-банатски, док је највећи трогодишњи спољнотрговински дефицит забележен у Јужно-банатском округу (4,7 млрд. евра). Извоз је заснован на производима ниже фазе прераде и не представља основ за достизање респективне извозно-конкурентске позиције на међународном тржишту.

Највећи број предузетника концентрисан је у Јужно-бачком и Јужно-банатском округу.

Оно на чему АП Војводина треба да инсистира је обезбеђивање услова за отворену економију и конкурентну производњу. Привлачење нових стратешких страних директних инвестиција, ефикасније коришћење подстицајних механизама, унапређивање пословног и административног амбијента, сегменти су у којима сва три нивоа (национални, регионални и локални) треба да усмере факторе и потенцијале.

Степен демографске угрожености

Демографска кретања у Покрајини, током последње деценије, карактерише популациона регресија имајући у виду смањење укупног броја становника, пад наталитета, пораст нивоа морталитета, концентрацију становништва у урбаним срединама и пражњење руралних подручја, као и изразито демографско старење становништва.

Демографски показатељи старосне структуре становништва упозоравају да је дошло до старосног дебаланса (константан раст учешћа старије популације у укупној), што је посебно изражено у појединим пограничним и недовољно привредно активним подручјима (окрузима, општинама). То се одразило и на виталност локалног становништва, предузетничку активност и величину активног и радно-способног контигента. Депопулирају бројни релевантни старосни контигенти – репродуктивно становништво, радни контигент, радна снага, образовано становништво, сеоско и градско становништво. У међупописном периоду (1991-2002) АП Војводина је забележила пораст од 62.000 становника на шта је пресудан утицај имао избеглички корпус. Међутим, овај позитиван тренд је анулиран, јер у периоду 2002-2008 популациони дисбаланс на нивоу Србије износи око 148.000 становника, а 43,6% овог смањења одвија се на подручју АП Војводине.

Индекс старења (однос старог и младог становништва) је у Војводини 2008. године износио 99,7. Овако агрегиран показатељ замагљује изузетно неповољну старосну тенденцију на нивоу округа у којима се бележе изнад републичке вредности – Северно-бачки (105,9), Средње-банатски (107,1), Северно-банатски (109,5) и Западно-бачки округ (117,3).

Гранични појас већ деценијама је узрок великих миграција становништва, због чега је депопулациони тренд присутан у пограничним војвођанским општинама. Испод просечне републичке вредности банатски окрузи бележе у следећим показатељима: густини насељености (67 st/km2), степену образовања (15,3%) и стопи запослености (22,8%). Посебан проблем је незапосленост (стопа 30,9%), а највиша је у Средње-банатском округу (32,7%). Са социо-економског становништа, смањење броја становника посебно негативно утиче на његову старосну структуру, са неповољним ефектима на тржиште рада и пораст социјалних и здравствених захтева.

Културна и етничка разноликост становништва АП Војводине важна су демографска обележја.

Популационо старење детерминише прилично ограничавајући демографски оквир формирања радног контингента, а самим тим и активног становништва. Наиме, повећање обима старачког, углавном економски неактивног становништва, неминовно проузрокује повећање личне и јавне потрошње, пре свега у домену издвајања средстава за здравствено, социјално и пензијско осигурање старих лица. Регионално посматрано, најповољнији однос броја запослених и лица са личним приходом и пензионера имају подручја града Београда (2,17) и АП Војводине (1,40). Старење становништва је крајње неповољно по друштво јер се смањује његова виталност, динамизам и предузетничка активност. Мења се начин живота и карактер друштва, које није окренуто младим нараштајима, науци, образовању, већ приоритетима које диктира старија популација, што ће, уместо развојних политика у свим сегментима, потенцирати питања и могућности социјалне политике.

Промена броја становника изазвана природним и механичким кретањем одразила се на економски потенцијал подручја (општине, града) и њихов развојни ниво. Бројност и структура становништва по општинама указује да постоји висока корелација између привредних кретања и демографских трендова.

Слика 1. Типологија општина према индексу демографских ресурса

Посматрајући типологију подручја према индексу демографских ресурса, АП Војводина у целини припада типу демографски угроженог подручја, који карактерише изразита депопулација, слаби демографски ресурси и заостајање, а што се пре свега, односи на неразвијено и погранично подручје. Индекс демографских ресурса АП Војводине указује да 15 општина припада групацији крајње, а 17 групацији демографски већ угроженог подручја.

Макроекономске последице демографског старења подручја АП Војводине огледају се у ниској привредној активности и нивоу развијености (мерен БДВ), на шта су одлучујући утицај имале унутрашње миграције (локалне и регионалне миграције), чиме су формирани снажни популациони потенцијали.

АП Војводина се суочава са недостатком млађе, радно способне радне снаге, што већ сада, а посебно у будућности, захтева матрицу различитих мера којима се отклањају демографски недостаци. Популациона лимитираност сада се изражава кроз незапосленост, а дугорочно кроз проблем пензионог осигурања. Услед очекиваног негативног тренда демографских кретања Војводине (и посебно већ угрожених подручја), треба имати у виду решења европских земаља у овом сегменту:

- веће ангажовање демографских ''резерви'' (пре свега жена и ''младих пензионера'') које су данас још увек неискоришћене;

[2] Србија се налази на 93. месту у свету према индексу конкурентности од укупно 133 земље. Овај индекс је синтетизовао ефекте 105 појединачних показатеља.

- увођење флексибилности у погледу старосне доби потребне за одлазак у пензију;
- појачана (и)миграција (нарочито млађе радне снаге);
- повећање продуктивности (уз уштеду рада).

Социјалне неравнотеже

Укупне промене политичког, привредног и вредносног система, неповољна демографска кретања и пораст регионалних неравномерности нужно су допринели нарушеној социјалној равнотежи друштва. Најбољи одраз таквог економског и социјалног дебаланса огледа се у порасту сиромаштва. Остале негативне манифестације рефлектују се у великом порасту незапослености, социјалном раслојавању и повећаној угрожености материјалне и опште сигурности, посебно рањивих група (деце, немоћних и старијих људи, особа са инвалидитетом и др). Неравномеран и поларизован привредни развој у АП Војводини индуковао је значајна међурегионална одступања по многобројним показатељима.

Тржиште рада у АП Војводини карактерише висока незапосленост, велика прикривена незапосленост, ниско учешће запослености у приватном сектору и недовољна мобилност радне снаге.

Полазни фактор/услов неопходан за радно ангажовање, који има утицај на обим и захтеве тржишта рада, је образовно-економска структура становништва.

Најчешћи вид образовања становника АП Војводине је средња школа (40% становништва); основно образовање је на другом месту по заступљености (24%), док је 6% становника са високом, а свега 4% са вишом стручном спремом. Проценат неписмених у АП Војводини је 2,4% и нешто је нижи него у Централној Србији (3,8%).

Разматрање општих стопа економске активности становништва је показало да нема значајнијих одступања посматрано по општинама у односу на просечну републичку стопу активности (44,9%). Примењујући савремене европске и међународне аналитичко-методолошке концепте у разматрању социјалних неравномерности у АП Војводини издвојено је неколико репрезентативних индикатора: 1) стопа незапослености[3], као мера (не)активности становништва; 2) стопа сиромаштва; 3) друштвена укљученост; 4) индекс хуманог развоја[4], и 5) економска структура становништва.

Незапосленост је један од највећих економских и социјалних проблема са којима се АП Војводина суочава већ скоро две деценије и чини садржину економске кризе. Незапосленост у АП Војводини је и агрегатна (у смислу недовољне тражње) и структурна (у смислу недовољне прилагођености понуде потребама за радном снагом у погледу квалификација, културног нивоа и профила). На постојећем нивоу тражње, незапосленост би била мања да постоји већа усклађеност понуде и тражње на нивоу стручности, профила и територијалне заступљености.

Стопа незапослености у АП Војводини је у 2009. години износила 28,3% што је нешто изнад републичког просека (27,9%). Тренд тржишта рада показује да је у АП Војводини запосленост расла до 2005. године када је радило близу 545.000 запослених, да би се до 2009. године тај број смањио за 46.856 радника.

Учешће нестручних радника у незапослености округа је највеће у Северно-банатском (48,3%), а најмање учешће дуготрајне незапослености забележено у Средње-банатском (48,85%) и Јужно-бачком округу (49,3).

Детаљни профил сиромаштва представља кључни извор података за формулисање стратешких мера, које су усмерене на смањење специфичних облика сиромаштва и олакшавање друштвеног укључивања најугроженијих група. Смањење сиромаштва за око 50% у периоду 2002-2007. године је остварено углавном захваљујући значајном и константном привредном расту. Иако смањена (стопа сиромаштва 2002. године је износила 14%), стопа сиромаштва у 2007. години од 6,6% одражава демографски, привредни и социјални несклад између региона, а посебно између урбаног и руралног подручја унутар њих. Екстремне разлике између урбаног и руралног сиромаштва у Србији бележе Војводина и Западна Србија.

Табела 2. Структура индекса хуманог развоја (HDI) 2008.*

Окрузи	Индекс очекиваног трајања живота	Индекс образовања	БДВ индекс	HDI
Република Србија	0,802	0,890	0,800	0,830
Северно-бачки округ	0,768	0,896	0,766	0,810
Средње-банатски округ	0,772	0,860	0,705	0,779
Северно-банатски округ	0,764	0,846	0,694	0,768
Јужно-банатски округ	0,779	0,833	0,695	0,769
Западно-бачки округ	0,782	0,850	0,740	0,791
Јужно-бачки округ	0,793	0,968	0,867	0,876
Сремски округ	0,793	0,816	0,687	0,765

Напомена: процена РЗР

Степен развијености региона представљен је индексом хуманог развоја (HDI)[5]. Анализа регионалног индекса хуманог развоја Војводине указује на велике диспропорције. Највиши квалитет живота је у Јужно-бачком округу (0,876) и Северно-бачком округу (0,810), насупрот најнижој вредности у Сремском округу (0,765).

Економска страна свих видова депопулације у АП Војводини огледа се у расходној страни буџета, односно, расту тражње за социјалним и пензионим фондовима с обзиром на континуиран пораст старијег дела популације која се скоро изједначава са млађим контингентом и доприноси порасту јавних расхода (у виду пензија и социјалних давања). Такође, тржиште рада и политика запошљавања имају проблем на страни понуде, јер се број и квалификациони ниво радно-способног становништва константно смањује. Зато се однос између запослених и пензионера све више погоршава, па је за скоро четири деценије тај однос спао са 8,5 запослених, на 1,2 запослена на једног пензионера.

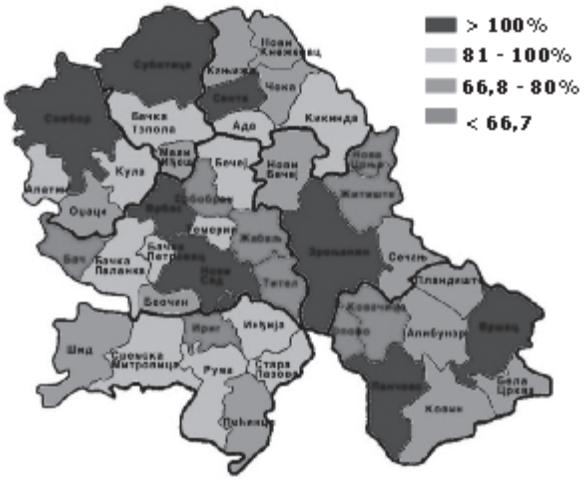

Слика 2. Композитни индекс социјалне искључености 2008. Ниво РС=100%

Узимајући у обзир утицај светске економске кризе на општи развој друштва, опасност од повећања броја сиромашних је умногоме повећан. Њен утицај на националну економију већ се осетио крајем 2008. године: успоравање привредне активности и снажнија депресијација курса динара, што се одразило на већи пад привредне активности.

Социјална искљученост[6] (или друштвена укљученост) је феномен који постаје све актуелнији, како у земљама Европске уније, тако и у земљама транзиције. Социјални фактори се посебно ис-

[3] Стопа незапослености представља учешће укупног броја лица која траже запослење (НСЗ), у збиру броја лица која траже запослење (НСЗ) и запослених (РЗС).

[4] Индекс хуманог развоја се састоји од три компоненте: животни век, степен образовања (мерен стопом писмености и комбинованим индикатором уписа у основно, средње и терцијарно школство) и доходак по глави становника.

[5] Према методологији UNDP.

тичу у контексту сиромаштва. Проблематику сиромаштва полако замењује проблем социјалне искључености или схватање сиромаштва у ширем смислу.

Социјалну интеграцију и систем социјалног благостања појашњавају индикатори квалитета становања и индикатори димензије социјалне партиципације. Преко 70% домаћинстава у Западно-бачком и Сремском округу немају канализациони прикључак. Највећи број општина са највећом површином стана по становнику (већом од 30 квадратних метара по становнику) је у Северно-банатском округу. Доступност здравствених услуга је обрађена преко доступности људских/стручних ресурса. Индикатор броја становника на једног лекара указује да велики број општина и округа у АП Војводини има знатно ниже вредности од просека за Републику (крећу се од 49,7% за Сремски до 74,6% за Јужно-банатски округ). Такође, у високој су корелацији нивои вредности за показатеље рано прекинутог школовања и стопе незапослености.

Добијене вредности анализираних индикатора социјалне искључености на регионалном нивоу, потврђују постојање огромних разлика у обележјима становништва, доступности различитих врста услуга од јавног интереса, вишеструкој ускраћености у остваривању основних социјалних и грађанских права, и многим другим облицима депривације, с обзиром на место становања.

Инфраструктурни проблеми

Инфраструктурна опремљеност је од виталног значаја за развој АП Војводине, с обзиром на њен утицај на све аспекте привредног и друштвеног развоја.

Већина општина из АП Војводине има висок проценат асфалтираних локалних путева, што је одлика привредно развијенијег подручја. Насупрот томе, лоше стање путева, нарочито на неразвијеном и девастираном подручју, представља фактор ограничења у побољшању животног стандарда, смањењу незапослености и сиромаштва и привлачењу инвестиција.

Достигнути ниво развијености водоводне и канализационе инфраструктуре је један од најрелевантнијих показатеља животног стандарда неког подручја и његове привредне развијености. Због велике старости система за водоснабдевање и вишегодишњег неадекватног одржавања, бројни објекти изгубили су пројектоване перформансе, тако да је квалитет услуга који се њима обезбеђује умањен, услед чега су велики губици воде на мрежи.

Највећи број канализационих прикључака имају домаћинства у граду Новом Саду (88,8%). Само Сомбор, Кањижа, Кикинда, Сента, Вршац, Опово, Пландиште, Кула и Тител имају системе за пречишћавање отпадних вода, док се делимично пречишћавање отпадних вода, врши само у Суботици.

Електронска комуникациона мрежа није достигла потребан степен модернизације и покривености на целом простору за пружање најсавременијих услуга, а такође не постоји свест да је електронска комуникациона инфраструктура од великог значаја за развој привреде и појединца.

Велики су проблеми што се инфраструктурни објекти не граде обједињено, што повећава трошкове изградње.

Повољан геостратешки положај је највећа предност за будуће развојне приоритете региона АП Војводине у области привреде, инфраструктуре и развоја терцијарног сектора. Регион са подједнако развијеном пољопривредом и индустријом треба даље валоризовати у контексту развоја услуга, развоју сектора МСП, институционалном повезивању и јачању, константном унапређењу привредне и социјалне инфра и супраструктуре. У складу са постојећим привредним и демографским карактеристикама, окосницу развоја региона представљаће саобраћајни коридори (друмски и пловни), уз већу инвестициону, привредну и социјалну активност и уз даљу афирмацију производних капацитета и развој институција у регији.

3.2. ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ

3.2.1. Пољопривредно земљиште

Од укупне површине АП Војводине, површине под ораницама износе 1,574 милиона ha[7], (72,97% укупне површине), под воћњацима 14 322 ha (0,66%), виноградима 17 630 ha (0,82%), вртовима 423 ha (0,02%) и ливадама 41 912 ha (1,90%). Њиве, вртови, воћњаци, виногради и ливаде заједно представљају обрадиво земљиште које обухвата 1,647 мил. ha, или 76,36% укупне територије АПВ. Необрадиво земљиште обухвата укупно 140 657 ha (6,52% укупне територије) и чине га пашњаци 122 995 ha (5,70%), трстици и мочваре 17 663 ha (0,82%). Збир обрадивог 76,36% и необрадивог 6,52%, представља укупно пољопривредно земљиште са површином 1 788 мил. ha (82,89% укупне територије). Шуме као посебна категорија обухватају 144 388 ha, или 6,70%. Пољопривредно земљиште (обрадиво и необрадиво), у збиру са шумама дају укупно плодно земљиште у износу 1,932 мил. ha, или 89,58% од укупне територије. Неплодно земљиште обухвата 224 683 ha, или 10,42% укупне територије АПВ.

На педолошкој карти АП Војводине издвојено је чак 87 различитих систематских јединица земљишта на нивоу типа подтипа варијетета и форме од којих свака поседује одређена морфолошка, хемијска, водно-физичка, а с тим у вези и производна својства. Већина од њих су природно плодна земљишта, која пружају оптималне услове за постизање високих стабилних и економски оправданих приноса одговарајућег квалитета (нпр. черноземи, ливадске црнице, ритске црнице, флувисоли).

Највећи део пољопривредних површина користе породична газдинства, чија величина у просеку износи 3,59 ha. Сељачка газдинства заузимају око 2/3 земљишних капацитета.

Неповољна структурна и социоекономска обележја породичних газдинстава прати висока уситњеност и распарчаност земљишних поседа, низак ниво коришћења савремених инпута при обради земљишта, посебно слаба опремљеност специјализованом механизацијом, ниска и неконтролисана примена агрохемикалија, мали број стоке у односу на потенцијале крмне основе и агротехничке захтеве за одржавањем органске структуре земљишта, успорена дифузија агротехничких, економских и еколошких знања у пољопривредну праксу, недовољно искоришћен потенцијал за наводњавање и опште заостајање већине руралних подручја у погледу опремљености и/или доступности готово свим елементима техничке и социјалне инфраструктуре.

Неуређеност земљишног поседа је висока, те је на око 50% површина потребно извршити комасацију.

Основне агроеколошке карактеристике простора - Са аспекта степена погодности за коришћење у пољопривреди (бонитет земљишта) земљишни потенцијал Покрајине разврстан је у осам бонитетних класа. Заступљеност земљишта погодних за обраду је велика и износи 91% (черноземи, ливадске црнице, ритске црнице, флувисоли) док заступљеност земљишта која су непогодна за обраду износи свега 9%.

Земљишта АП Војводине по својој плодности спадају међу најбоља у Европи и у потпуности омогућавају производњу квалитетне хране, али уз неопходност примене Система контроле плодности, са циљем постизања профитабилног приноса, уз очување земљишта и агробиоценозе уопште.

На територији АП Војводине не постоје нека значајнија климатска ограничења везана за биљну производњу, код многих типова земљишта ниске бонитетне класе би се применом одређених мелиоративних мера и уз обезбеђење довољно приступачних хранива, могли обезбедити знатно повољнији услови за гајење различитих пољопривредних култура и развој сточарства.

Губитак и деградација земљишта - Главни процеси везани за губитак и деградацију земљишта на територији АП Војводине су следећи: промена намене коришћења и губитак и оштећења земљишта услед индустријских, рударских, енергетских и саобраћајих активности, смањење садржаја органске материје земљишта, алкализација и заслањивање земљишта, различити облици загађивања земљишта (прекомерна примена агрохемикалија, тешки метали, индустријска загађења и сл.), еолска ерозија и сабијање - компакција земљишта. Од свих наведених видова деградације најинтензивнија је ерозија ветром. У Војводини је око 85% пољопривредног земљишта угрожено еолским ерозионим процесима, уз просечан губитак од 0,9 t/ha земљишта годишње. Услед свега наведеног у периоду 1997-2007. Године укупно пољопривредно земљиште у АПВ је смањено за 15489 ha, а укупне промене по наменама коришћења су дате у следећој табели број 3.

За разлику од традиционалне породичне пољопривреде, која је кроз векове учествовала и даље учествује у обликовању пејзажа

[6] Социјална искљученост се односи на одсуство шанси или ускраћеност појединца, домаћинстава и друштвених група да приступе одређеним ресурсима и институцијама и да се укључе у основне процесе свог друштва, или на смањење њихових шанси да користе квалитетне услуге и ресурсе и да се укључе у развојне процесе свог друштва.

[7] Извор података Републички геодетски завод, 2009.

и очувању биодиверзитета, интензивна производња у пољопривреди, нарочито на великим ратарским комплексима, представља опасност по квалитет: (1) земљишта (ерозија, исушивање, претерано задржавање воде, сабијање, закишељавање, заслањивање и контаминација земљишта пестицидима и њиховим метаболитима, тешким металима, азотом и фосфором, смањење нивоа хумуса); (2) воде (еутрофикација слатке воде и контаминација поземних вода нитратима, фосфором и пестицидима); и (3) ваздуха (емисија амонијака, метана и азотсубоксида, распршивање пестицида, неугодни мириси). Редукује биодиверзитет, угрожава природна станишта и шуме и нарушава пејзажне вредности (укрупњавање поседа, мелиоративни захвати, дренажа и сл.).

Табела 3. Промене површина пољопривредног земљишта по наменама коришћења у Војводини, 1997-2007. у ha

	Свега Пољопривредно	Оранице и баште	Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњаци
АПВ	-15489	-14167	246	-1893	7613	-7288
Бачка	-7887	-10008	-144	-319	6440	-3856
Банат	-6461	-3370	565	-818	1012	-3850
Срем	-1141	-789	-175	-756	161	418

3.2.2. Шуме и шумско земљиште

Шуме као посебна категорија обухватају 144 388 ha, или 6,70%. Највећи део шума (по катастарским подацима) у Војводини је државно власништво (87%). У приватном власништву је 7% шума, док је преосталих 6% у другим облицима својине.

Посматрајући намену шума на територији Војводине, све шуме су разврстане у три глобално-наменске целине:

- производно заштитне шуме - 41,8% површине;
- заштитно-регулаторне шуме - 8,5% површине;
- заштићена природна добра - 49,6% површине.

У АП Војводини највише има састојина чија је главна врста ЕА топола (20,5% од укупно обрасле површине). Нешто мању површину заузимају састојине у којима је главна врста храст лужњак (18,9%) и састојине багрема (17,3%).

По пореклу преовладавају вештачки подигнуте састојине (41,6% обрасле површине). Остало су претежно састојине изданачког порекла (39,1%), а природних састојина семеног порекла има (19,4%). Стање шума по пореклу је повољније него у осталим деловима Републике Србије. Процентуална заступљеност високих шума и интензивних засада и плантажа је 60.93% од укупно обрасле површине. У односу на 1973. годину када су високе шуме заузимале 74,9% обрасле површине може се констатовати да се површина под високим шумама смањила, а под изданачким повећала што указује на погоршање квалитета шума.

По очуваности, преовладавају очуване састојине (58,2%), разређених састојина има 35,7% од обрасле површине, а деградираних 6,1%.

Однос чистих (73.636,65 ha) и мешовитих (66.743,26 ha) састојина је приближно уједначен, са незнатно више чистих. Овај однос је релативно задовољавајући, мада је констатација да би требало да буде више мешовитих састојина које дају већу стабилност екосистему.

Од врста дрвећа преовладавају тврди лишћари који у укупној запремини учествују са 61,8%. Међу њима су најзначајнији храст лужњак (25,6%) и пољски јасен (9,2%). Меки лишћари чине 34,9% запремине, а то су претежно еурамеричке тополе са 18% од укупне запремине. Четинарске врсте дрвећа учествују са 3,4% запремине. Фитоценолошки састав шума је одраз станишних услова и досадашњег газдовања и може се оценити као задовољавајући.

Необраслог земљишта на територији АП Војводине има 46.204,89 ha, што је 24,8% од укупне површине. Од тога шумског земљишта има на 12.625,36 ha, односно 27,3% од необраслог земљишта.

Слика 3. Прегледна карта шума и шумског земљишта (у ха) и шумовитости (у %) по општинама

У шумама АП Војводине има 27 заштићених делова природе. Укупна површина заштићених делова природе је 94.006,72 ha, што је чак 50,4% од укупне површине. Обрасла површина под заштитом је 70.712,63 ha или 50,4% шумом обрасле површине у АП Војводини. Под заштитом је 12.895.044 m3 или 45,6% запремине и 415.140 m3 или 44,1% прираста.

Заштитне појасеве дрвећа који се, ако су већи од 5 ари сматрају шумом, чине ветрозаштитни и пољозаштитни појасеви, дрвореди, заштитно зеленило уз потоке и путеве, као и мање површине неуређених шума за које се не зна власништво. Ово зеленило не испуњава своју основну функцију - повезивање мањих површина под шумама са шумама главних корисника шума (ЈП "Војводинашуме", ЈВП ''Воде Војводине'' и Национални парк ''Фрушка гора''), као и заштитно регулаторну функцију и намену. Прекид контакта шумске вегетације утиче на био-еколошки систем који може бити изложен негативним утицајима окружења.

Основни проблеми газдовања шумама су: низак степен шумовитости са неповољним распоредом шума, пољозаштитних појасева и заштитног зеленила; неповољна структура састојина по пореклу (тенденција смањења учешћа састојина високог порекла и висок степен учешћа састојина изданачког порекла); недовољно коришћење биоеколошких и производних могућности станишта; велика уситњеност и фрагментираност шумских поседа у приватном власништву; недовољна повезаност шумарства са другим делатностима (пољопривреда, водопривреда и др.) у правцу успостављања јединствених и заједничких критеријума и вредности, ефикасније валоризације производа шумарства и ловства и других шумских производа.

Такође, посебан значај имају и актуелни проблеми који захтевају хитан ангажман, како и онако незадовољавајуће стање не би било погоршано: велика угроженост шумских екосистема од абиотичких (загађеност шума и шумских земљишта, шумски пожари идр.) и биотичких фактора (болести и штеточине, бесправне сече и др.); промена нивоа подземних вода које директно утичу на распоред и опстанак шумске и друге вегетације и природно сушење шума на мањим и већим површинама у контексту глобалних промена и њиховог негативног утицаја.

3.2.3. Минералне сировине

Нафта и гас - На основу Рангирања истражног простора Републике Србије према степену изучености и потенцијалности издвојени су геолошки комплекси и одређен им је степен истражености и потенцијалности (НИС а.д., 2010. год.). Скоро трећина територије АП Војводине сврстана је у први ранг (веома перспективан).

На истражном простору Републике Србије откривено је 63 нафтних и гасних поља, у оквиру којих је дефинисано 327 лежишта. На територији Војводине су до сада откривене највеће резерве нафте и гаса у Србији (око 97% од укупно откривених резерви).

Производња нафте и гаса обавља се на 51 нафтних и гасних поља са 166 лежишта, односно из 780 нафтних, 150 гасних бушотина и 2 бушотине за производњу CO_2.

Еруптивном методом ради 20% бушотина (све нафтне и гасне бушотине). У 70% бушотина уграђене су дубинске пумпе (клипне ЕСП), а преосталих 10% ради помоћу система гас-лифт методе (континуални, повремени и клипни).

Резерве и експлоатација угља - На територији АП Војводине постоје лежишта мрког угља и лигнита, а укупне резерве угља се процењују на нивоу 525.000.000 милиона тона. Квалитетан мрки угаљ, дуги низ година експлоатисан је у Врдничком угљоносном басену, на јужним падинама Фрушке горе. На северним и западним обронцима Фрушке горе, као и на десној обали Дунава постоји више потенцијалних лежишта: Черевић, Баноштор, Сремска Каменица и др.

На територији АП Војводине, данас се експлоатација угља врши само у руднику угља "Ковин". Експлоатација лигнита из ковинског рудника, врши се из подводног копа, са дна корита реке Дунав. Истраживања на овом локалитету започета су још 1976. године и до сада утврђене резерве угља износе око 230.000.000 тона.

Металичне минералне сировине - Појаве и потенцијална лежишта металичних минералних сировина на подручју АП Војводине регистроване су и истраживане само на Фрушкој Гори и на Вршачком брегу. Карактеристике и потенцијали Вршачког брега, изузев појединих неметаличних минералних сировина, у протеклом периоду су недовољно истражене и испитане.

Међу појавама металичних минерала/минералних сировина, никал и гвожђе заузимају доминантно место, а затим следе појаве олова и цинка. Поред олова и цинка евидентиране су и геохемијске аномалије бакра, сребра и волфрама.

Неметаличне минералне сировине и сировине за добијање грађевинског материјала - На територији АП Војводине регистровано и истражено је преко 360 појава и лежишта за 16 врста неметаличних минералних сировина.

Истражени и утврђени потенцијали неметаличних минералних сировина знатно су већи од њихове тренутне експлоатације.

Као сировине за производњу грађевинских материјала користе се цементни лапорац, кречњак, туф и опекарска глина.

На подручју АП Војводине у претходном периоду регистроване су и истражене следеће врсте неметаличних минералних сировина: магнезити, бентонити, азбест, полудраги камен, тресет, пелоиди-лековито блато и зеолити.

3.2.4. Водни ресурс

Површинске воде

Речну мрежу АП Војводине чине три велике реке - Дунав, Сава и Тиса, са свим својим притокама и каналима. Све реке се одликују малим падом, спорим и кривудавим током, великом акумулативном моћи и склоношћу ка стварању мртваја и меандера. На територији Војводине сливна подручја формирају и мали водотоци, као што су: Криваја и Чик у Бачкој; Манђелоски поток, Галовица, Јарчина и већи број потока који се сливају са Фрушке Горе, као и Босут и Студва у Срему; Златица, Бегеј (Стари и Пловни), Тамиш, Брзава, Моравица, Караш, Нера, Надела, Рojга у Банату. У водну слику Војводине улазе и језера од којих су најзначајнији: Палић код Суботице (око 5,8 km2), Лудошко језеро, Царска бара и Обедска бара и низ језера на Фрушкој Гори и Бачкој. Површинске воде Војводине се у потпуности налазе у сливу Дунава и користе се за водни транспорт, као реципијенти употребљених вода насеља и индустрије, за наводњавање, снабдевање индустрије, туристичке и спортско рекреативне активности.

Карактеристика подручја Војводине је што су транзитне воде (5.241,5 m3/s), са суседних територија, 100 пута веће од сопствених (52,0 m3/s), што представља просечно специфично отицање са сопствене територије од око 1 l/s km2 за равничарски део и око 30 l/s km2 за планински део. Са специфичном расположивошћу властитих површинских вода од око 750 m3 по становнику годишње (дупло мање од целе Србије у глобалу), Војводина спада у водом сиромашнија подручја Србије и Европе. Просечни коефицијент отицаја за АП Војводину је око 0,12, али се на Телечкој висоравни (Северна Бачка) креће и свега око 0,06.

Количина од око 2.500 m3 по становнику годишње домаћих вода је доња условна граница на основу које се утврђује потпуна и дугорочна самодовољност вода једне земље за њен несметан и одржив развој, без угрожавања животне средине.

АП Војводина је са својих 750 m3 далеко испод ове границе по становнику годишње домаћих вода, с тим да је ситуација много повољнија ако се томе додају спољне воде (75.870 m3/становник за годину), међутим спољне воде су подложне страним утицајима.

Табела 4. Расположиве површинске воде у (m3/s)[8]

ВОДОТОК	ПРОСЕЧНЕ ВОДЕ		МАЛЕ ВОДЕ	
	Транзитне	Сопствене	Транзитне	Сопствене
Дунав са Дравом	2.824		1094,5	
Тиса	789	5,5	126,3	
Тамиш	37	9,0	0,3	
Пловни Бегеј	19.3		10,5	
Стари Бегеј	3.2		0,9	
Брзава, Моравица, Караш, Нера	35		3,8	
Бачка и Банат (потоци и канали)		24,5		1,3
Срем		13,0		0,5
Баја-Бездан и Плазовић	2			0
Сава	1.532		270,6	
Укупно (m3/s):	5.241,5	52,0	1506,9	1,8

Просечне воде		
а) Транзитне	5.241	Транзитне просечне воде су 100 пута веће од сопствених
б) Сопствене	52	
Укупно (m3/s):	5.293	
Мале воде		
а) Транзитне	1506.9	Транзитне мале воде су једини расположиви ресурс при малим водама
б) Сопствене	2,0	
Укупно (m3/s):	1.508,9	

Подземне воде

Издани АП Војводине са пијаћим водама, у зависности од генезе водоносне средине, дубине и режима издани, физичко-хемијских карактеристика воде и других специфичности, могу се поделити на:

- артеске издани - За водоснабдевање становништва и индустрије АП Војводине пијаћом и санитарном водом изузетно важну улогу имају артеске. Из артеских издани АП Војводине, (Водни биланс 1998. године), на око 260 изворишта користи се просечно дневно 3,3 m3/s воде (највише у Банату 1,6 m3/s, затим у Бачкој 1,4 m3/s, а најмање у Срему 0,3 m3/s);
- издани са слободним нивоом - Из ових издани експлоатише се просечно дневно 2,5 m3/s подземне воде. Најинтензивнија експлоатација врши се из приобаља Дунава и његових тераса 2,1 m3/s, знатно мање из приобаља Саве 0,4 m3/s (нису урачунате количине које се експлоатишу за потребе Београдског водовода), а најмање из приобаља Тисе 0,02 m3/s.

Реонизација издани са слободним нивоом је извршена у следеће групе:

- издани формиране у алувијалним наносима река и у речним терасама (1);
- издани формиране у лесним наслагама и еолским песковима (2);
- издани формиране у језерско-барским седиментима холоцена (3);
- издани формиране у пренеогеним геолошким формацијама (4).

Најповољније хидрогеолошке и хидродинамичне карактеристике имају алувиони Дунава и Саве у појединим сегментима

[8] Извор података: ЈВП ''Воде Војводине'', 2010

речног тока. Приобаље Дунава има најбоље филтрационе карактеристике на секторима Бездан-Богојево, Футог-Петроварадин, Ковин-Дубовац и на потезу код Панчева, а приобаље Саве на секторима Јамена-Сремска Митровица и Јарак-Грабовци.

Значај ресурса подземних вода је посебно у томе што су целокупно становништво и знатан део индустрије и пољопривреде оријентисани искључиво на тај ресурс. Данас се просечно из подземља захвата преко 6 m3/s воде, а у наредних 20-30 година може се очекивати чак и повећање потреба на око 8 m3/s. Резерве квалитетне воде из артеских издани се у појединим деловима АП Војводине смањују, јер су захватања већа од динамичких резерви, а циклус обнављања је релативно спор. Газдовање овим водама системски није уређено. Квалитет воде за пиће, из прве издани веома озбиљно је угрожен неконтролисаним загађењима. Директно захватање воде из површинских водотока нема реалне основе.

Степен истражености појединих области, за које је утврђена перспективност с аспекта отварања нових изворишта локалног или чак регионалог карактера, је веома низак. Хидрогеолошка истраживања перспективних области представљају први корак ка побољшању водоснабдевања становништва у Војводини.

Општа оцена је да ни подземних вода нема довољно, и да су доста сужене могућности за њихово коришћење. Због надексплоатације подземних издани и неадекватне заштите изворишта све већи проблем постаје квалитет подземних вода, тако да се све више доводи у питање могућност коришћења низа изворишта, чак и из ОВК, без употребе постројења за пречишћавања, и то са доста захтевним технологијама. Зато квалитетне и искористиве подземне воде постају драгоценост, која ће се чувати само за становништво и оне технолошке процесе који захтевају воду највишег квалитета.

Квалитет вода

Један од најтежих проблема водопривреде АП Војводине, је заштита квалитета површинских и подземних вода од загађивања.

Загађивачи вода у Војводини се могу сврстати на концентрисане и расуте загађиваче. Концентрисани загађивачи су погони у којима се обавља нека делатност и насеља који своје отпадне воде преко канализационих система, по правилу не пречишћене испуштају у водотокове. Најчешће су то:

- урбана насеља;
- индустријски објекти (хемијске, петрохемијске, прехрамбене, металне и др.);
- енергетски објекти (термоелектране, топлане, прерада нафте, прерада угља и хидроенергетски објекти);
- пољопривредни објекти за тов стоке;
- депоније (уређене).

Према подацима Водопривредне основе Републике Србије око 40% загађења потиче од становништва.

На територији АП Војводине регистровано је 511 загађивача вода. (индустрија 326 загађивача, пољопривреда - сточарство 113 загађивача, насеља 44 загађивача и остало 20 загађивача). На јавну канализацију прикључено је око 30% становништва. Остали део становништва одлаже своје отпадне воде у подземље, путем септичких јама или на неки други начин.

Оцена водних ресурса АП Војводине

Површинске воде које се формирају АП Војводине су оскудне и у просечним вредностима, док врло велика просторна и временска неравномерност вода чини расположивост тог вида водних ресурса још неповољнијим. Такође, квалитетних подземних вода - оних које се могу заштитити али и са адекватним економским средствима довести до потребног квалитета, обнављати и користити са високом захтеваном обезбеђеношћу - има мање него што се оцењује када се количине разматају ван хидролошки критичних периода.

Може се оценити да се АП Војводина суочава са наглим нарастањем проблема са водом. Основни проблем настао је превасходно због великог застоја у текућем и инвестиционом одржавању, али и у изградњи (нарочито комуналних) водопривредних система. Анализе указују да је у последњих двадесетак година (нарочито су критичне деведесете), од укупно потребних средстава за текуће и инвестиционо одржавање издвајано свега 20-60% потребних средстава.

На основу вишегодишњих испитивања квалитета вода на територији АП Војводине може се констатовати следеће:

- воде Дунава налазе се у II класи квалитета захваљујући знатној способности самопречишћавања;
- воде Тисе долазе већ прекомерно загађене и налазе се у III класи са повременим одступањима ка IV класи;
- воде Саве долазе прекомерно загађене и углавном задржавају III класу бонитета;
- банатски водотоци дотичу из Румуније прекомерно загађени и претежно имају IV класу бонитета; најтежа ситуација је на Старом и Пловном Бегеју где је квалитет "ван класе";
- каналска мрежа Хс ДТД је неуједначено оптерећена; најугроженија деоница је Врбас-Бездан (Велики бачки канал) где се квалитет категорише као "ван класе";
- акумулације показују тренд убрзане еутрофизације што у знатној мери ограничава њихову примену;
- воде језера Палић и Лудаш налазе се углавном у III класи са уоченим трендом еутрофизације, као последица неадекватног пречишћавања отпадних вода града Суботице и освежавања њихових вода (доградња ППОВ-а је у завршној фази).

Најугроженији водотоци у Војводини су:

- Канал Врбас-Бездан (деоница од 0+000 до 6+000 речног километра);
- Пловни Бегеј (од Румунске границе до преводнице Клек);
- Александровачки канал;
- Бегеј (ток кроз Зрењанин до бране код Стајићева);
- Надела (у доњем току од уставе Јабука до ушћа у Дунав);
- Кудош (код Руме);
- Босут (у летњим месецима постаје бара у којој долази до појаве цветања воде, потрошња кисеоника порасте, појављује се трулење те долази до ослобађања метана и амонијака, а квалитет воде нагло опада са II на IV категорију);
- Криваја (низводно од Бачке Тополе);
- Канал Богојево - Бечеј (на току од улива канала Врбас-Бездан до ушћа у Тису) и
- Тиса (од Сенте до бране на Тиси).

3.3. СТАНОВНИШТВО, НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

3.3.1. Демографски развој

Укупан број становника АП Војводине (Попис становништва 2002. године) износи 2.031.992 становника. Развој становништва АП Војводине има неповољне тенденције због успореног демографског раста, чињенице да број умрлих надмашује број живорођене деце (природна депопулација), израженог процеса демографског старења, распрострањености самачког живота, као и утицаја миграционих процеса. На основу процене Републичког завода за статистику у 2009. години број становника је смањен, у односу на последњи попис, за 3,1%. Сви окрузи, изузев Јужно-Бачког бележе смањење броја становника (од 3% до 8,6%). Период друге половине 20. века у АП Војводини је обележен великим досељавањима, али и великим одсељавањима.

У 2008. години свих седам округа у АП Војводини бележи негативан природни прираштај. Највишу стопу имао је Западнобачки округ (-8‰) Све до пред крај 20. века ратови су били узроци минималних (током ратних година) и максималних вредности (послератни компензациони период) природног прираштаја у АП Војводини. Уколико се настави тенденција негативне стопе и ако не буде осетнијег доприноса миграција у АП Војводини ће неминовно доћи до депопулације која би могла да, до средине XXI века, узрокује смањење становништва за око пола милиона становника.

Смањење фертилитета и природног прираштаја директно је утицало на депопулацију, односно на интезивирање процеса старења становништва.

АП Војводину карактерише дугорочна тенденција смањења младог и повећања удела старог становништва. Наиме, контингент младог становништва смањен је са 30,0% у 1971. години на 22,6% у 2002. години, односно на 21,5% у 2008. години. У истом периоду удео старог становништва порастао је са 14,8% 1971. године на 21,4% 2002. године, да би се већ 2008. њихово учешће изједначило са контигентом младог становништва (21,5%). Уколико се негативни демографски процеси наставе, неминовно је да ће и у АП Војводини у блиској будућности број лица старих 60 и више година бити већи од броја младих.

Према подацима Републичког завода за статистику из 2008. године, учешће појединих старосних група у укупној популацији АП Војводине формирало је старосну пирамиду која указује на регресивни тип становништва. На ово су утицала два процеса: пад наталитета и повећање животног века становништва.

Пад наталитета и старење становништва изазвали су и промене у полној структури, чија је основна одлика смањење мушког у укупном становништву

Поред утицаја светске економске кризе, тржиште рада суочено је са вишегодишњим кумулираним транзиционим проблемима. Велику незапосленост узрокује нарочито високо учешће дугорочно незапослених, односно велика незапосленост младих и нестручних лица, а такође и присутна велика незапосленост жена.

Од укупног броја становника у АП Војводини 2008. године категорији становништва радног узраста (15-64) припадало је 66,7% становништва. Од укупног броја становника који су припадали категорији биолошки радно способног узраста, 62,6% чинило је активно становништво.

Активно становништво старости 15 и више година чинило је 49,4% укупног број становника те категорије, односно 41,7% укупног броја становника у АП Војводини у 2008. години.

Стопа активности становништва радног узраста у Војводини износила је 2008. године 60,8%, односно била је за 1,9% мања од стопе активности у Републици, и за 2,2% мања него у Централној Србији.

Највећа стопа активности код становништва радног узраста присутна је у старосним групама 30-34 године, потом код становништва старог 35 до 39 година и у старосној категорији 40-44 године.

Највећи број запослених лица радног узраста припадао је старосним категоријама 44-49 и 45-49 година (30,0% запосленог становништва налазило се у ове две старосне групе), а најмање у категорији од 15 до 19 година и 60-64 године.

3.3.2. Мрежа насеља и функционална урбана подручја

Мрежа насеља АП Војводине је релативно равномерно развијена захваљујући генералној планској реконструкцији целокупног система насеља током XVIII века, којом су утврђене основне смернице просторне дистрибуције становништва и самим тим и сам изглед данашње мреже насеља. Основна карактеристика насеља АП Војводине је планска композиција геометријског карактера.

Једна од основних карактеристика градова је, да многе њихове функције имају снагу која превазилази потребе локалног становништва и усмерене су ка задовољавању потреба становништва ужег или ширег круга околних насеља. Све градске функције немају исти досег деловања на околину. То је својствено и највећим гравитационим центрима, код којих се деловање неких функција протеже по великим територијама, док је деловање других ограничено само на њихову најужу околину. Због тога се, унутар пространих гравитационих подручја великих градова, формирају гравитациони центри нижег ранга, који окупљају само насеља из своје непосредне околине.

Блиска суседства гравитационих центара не доводе само до ексцентричности њиховог положаја унутар околне територије, већ и до формирања микрогравитационих подручја мале површине и са малим бројем насеља. Примери су околине Темерина, Србобрана, Малог Иђоша, Инђије и др.

У Покрајини постоји 467[9] насеља распоређених у 45 општина. На подручју АП Војводине формирана је мрежа насеља не претерано велике густине настањености, односно, на сваких 100 km2 налази се у просеку 2,16 насеља, што је далеко испод републичког просека од 7,0 насеља на 100 km2.

Од укупно 467 насеља на територији АП Војводине њих 282 бележи пад броја становника, 184 пораст, а само једно насеље стагнацију када је у питању број становника, посматрајући број становништва насеља према пописима 1991. и 2002. године.

Табела 5. Величинске категорије насеља

Величинска категорија према броју становника	Број насеља	Број становника	% од укупног становништва АПВ	Просечна величина насеља
До 1000	133	62 764	3,09	472
1001-3000	186	331 259	16,30	1 781
3001-5000	67	251 992	12,40	3 761
5000-10000	47	313 709	15,44	6 675
10001-20000	20	295 001	14,52	14 750
20001-50000	9	277 550	13,66	30 839
50001-100000	4	308 312	15,17	77 078
›100000	1	191 405	9,42	191 405
УКУПНО	**467**	**2 031 992**	**100,00**	**4 351**

Концентрација становништва, посматрано по величинским категоријама насеља, релативно уједначена, са изузетком малих насеља (до 1000 становника) у којима живи само 3,09% становништва АП Војводине. Највећи број становника је смештен у насељима величинске категорије од 1001-3000 становника 16,30%. Величинској категорији од преко 100000 становника припада само једно насеље, односно Нови Сад, са 9,42% становништва од укупног броја становника АП Војводине.

Функционална класификација насеља

Уважавајући критеријуме величине насеља, структуре становништва, развијености појединих градских функција, положај и значај у мрежи насеља, насеља на територији АП Војводине је могуће диференцирати у следеће групе:

- Градови – макорорегионални центар и остали регионални центри;
- Градска насеља – субрегинални и мањи центри;
- Сеоска насеља.

Функционална класификација насеља је релативно различита чак и у оквиру једне групе насеља. Према броју активног становништва у одређеним привредним делатностима насеља АП Војводине могу се поделити у следеће функционалне типове:

Табела 6. Функционални типови насеља

Функционални тип насеља	Број насеља	Број активног становништва	% од укупног становништва АПВ
Аграрно-услужна	82	65 867	3,24
Аграрно-индустријска	73	61 545	3,03
Аграрна	164	64 882	3,19
Индустријско-услужна	39	76 678	3,77
Индустријско аграрна	13	14 034	0,69
Индустријска	1	2 117	0,10
Услужно-индустријска	62	293 294	14,43
Услужно-аграрна	23	21 626	1,06
Услужна	10	101 069	4,97
Укупно АП Војводина	**467**	**701 112**	**34,48**

Најзаступљенији тип насеља у односу на укупан број насеља су аграрна насеља (35,1%) у којима живи свега 3,19% укупног броја становника Покрајине.

Највећи проценат активног становништва живи у насељима услужно-индустријског карактера. Посматрано према броју ста-

[9] Извор података: РЗС, 2009.

новника у насељима у којима доминира аграрно становништво, може се закључити да у ова два функционална типа насеља живи подједнак број становништва.

Према ESPON класификацији функционално урбано подручје представља променљив простор који обухвата морфолошко урбано подручје (МУП) града/насеља и његово шире окружење које генерише радну снагу града на 45-минутној дистанци од места становања.

Функционална урбана подручја (ФУП) могу се дефинисати као:

- ФУП међународног значаја – са популацијом преко 250 000 становника;
- ФУП државног значаја – са популацијом између 100 000 и 250 000 становника;
- ФУП регионалног значаја – са популацијом између 50 000 и 100 000 становника.

На подручју АП Војводине у 2010. години постоји један део центра у категорији MEGA (Metropolitan Growth Area) – ФУП града Београда, један ФУП међународног значаја – Нови Сад, пет функционално урбаних подручја националног значаја (Панчево, Сомбор, Сремска Митровица, Суботица и Зрењанин) и два функционална урбана подручја регионалног значаја (Кикинда и Вршац).

Треба истаћи да се поједине општине истовремено налазе у два функционално урбана подручја. Тако например општина Жабаљ припада ФУП-у Новог Сада и Зрењанина, општине Нови Бечеј и Нова Црња припадају ФУП-у Кикинде и Зрењанина и сл. Поједине општине тренутно не припадају ниједном ФУП-у (Ада, Нови Кнежевац, Бела Црква, Бач).

3.3.3. Развој градова и осталих урбаних насеља

Територију АП Војводине карактерише уравнотежен урбани развој, добро развијена мрежа градова и урбаних насеља. Сва урбана насеља су међусобно повезана и у оквиру својих функционалних подручја имају услове за добру физичку комуникацију са осталим насељима захваљујући развијеној путној мрежи и главним путним правцима.

На подручју АП Војводине данас има 45 јединица локалне самоуправе од којих шест има статус града (Сомбор, Сремска Митровица, Суботица, Нови Сад, Панчево, Зрењанин). У овим градским центрима живи 538 801 становник (26,51%). У градским и општинским центрима живи укупно 1 066 757 становника, што је 52,5% укупног броја становника АП Војводине.

Простором доминира Нови Сад са својим припадајућим функционалним подручјем. Статус града имају Нови Сад (урбани систем града Новог Сада је у категорији од 200 000 до 500 000 становника), Суботица, Панчево и Зрењанин (у категорији од 100 000 до 200 000 становника), Сомбор, Сремска Митровица (у категорији од 50 000 до 100 000 становника) као и низ других урбаних насеља који имају изузетну важност за развој овог региона, без обзира на њихову величину и категорију.

АП Војводина има физички уређена урбана насеља и градове, развијеног идентитета, заснованог на афирмацији природних и културних вредности чији се развој и очување заснивао на високом нивоу учешћа становника у свим фазама планирања и управљања пределима и просторима насеља.

Груписање популационо најјачих центара је у радијусу од 100 km од Београда, док се у ширем појасу налазе само три града/општине са већим бројем становника од 50 000 (Кикинда, Сомбор и Суботица).

Насеља на територији АП Војводине се данас налазе у стадијуму урбане транзиције коју обележава поларизација, развој урбаних жаришта са израженим пресељењем становништва у градове (нарочито у Нови Сад) и урбана насеља (Инђија, Стара Пазова, Рума), што ствара велику дисперзију насељености. Преклапање урбаних и руралних активности доводи до конфликата у простору и девастирања простора, тј. пренамене земљишта. Оваква субурбанизација довела је до стварања периурбаних простора у којима се урбане и руралне активности преклапају (Сремска Митровица). Код изражене ''прелазне урбанизације'' градско-сеоских подручја треба потенцирати ''градски'' начин живота (адекватно инфраструктурно опремање).

Један од конфликата у простору је и девастација пољопривредног земљишта високог бонитета и његова пренамена, како за стамбену изградњу, али све више и за објекте других намена (индустријска производња, складишта...).

Унутар самих градова и урбаних насеља страдају отворени и зелени простори града, дечија игралишта, спортски терени, односно јавни простори, заштићена културна добра итд. Услед растуће урбанизације културне и природне вредности су угрожене изградњом без контроле и слабим спровођењем контролних мера.

Стихијску и непланску градњу прати неусклађеност саобраћајне мреже и намене простора, односно његове изграђености. Градови, у првом реду Нови Сад, су суочени са сталном саобраћајном презагађеношћу, недовољним проточним капацитетима и недостатком простора за мирујући саобраћај.

Један од великих недостатака просторног развоја и уређења градова и осталих урбаних насеља су и нехигијенска градска (насељска) подручја која су настала запуштањем градског ткива, дотрајалом комуналном инфраструктуром, бесправном изградњом која није праћена адекватном инфраструктурном опремљеношћу, као и неадекватним одлагањем и прерадом отпада. Све ово доводи до угрожености еколошког природног и урбаног окружења, а наравно не треба занемарити неразвијену еколошку свест.

Проблеми насеља у АП Војводини су и поплаве и клизишта. Заштитни системи су запуштени, нису обнављани, а нови нису грађени (када су поплаве у питању), док се код клизишта углавном не спроводи одговарајућа регулатива.

Такође је изражен проблем делова пограничних подручја и насеља у њима, њихово ''пражњење''.

Степен урбанизације је знатно већи у АП Војводини него у осталим деловима Србије, али је свакако мали у поређењу са већином европских земаља.

Општи је закључак да је основна предност урбанизације у АП Војводини оптимална хијерархија градских насеља, сагласна са правилом реда величине и тенденцијама у Европи, а као основни недостатак уочава се низак степен урбанизованости, демографско пражњење сеоских насеља и демографска кретања која и даље иду из правца неразвијених подручја ка развијеним урбаним центрима у којима је дошло до изразите концентрације становништва.

3.3.4. Рурални развој

Проблеми руралног развоја у АП Војводини се огледају у чињеници да је пољопривреда још увек доминантна привредна делатност у највећем броју општина, да је инфраструктура недовољно развијена, а постојећи капацитети недовољно одржавани и нефункционални са аспекта данашњих а поготово будућих потреба, затим у недовољној развијености институција и израженим диспропријацијама у нивоу развијености појединих општина. Присутне су драстичне структурне неусклађености, институционални проблеми, неповољна демографка кретања и материјална ограничења у највећем броју општина.

Постојеће стање и трендови са којима се суочавају руралне области у АП Војводини су следећи:

- демографски трендови: руралне области до почетка деведесетих година карактерисао је снажан тренд емиграције због аграрног егзодуса, као и у свим земљама Европе од педесетих година прошлог века. У исто време дошло је до брзог раста и развоја осталих сектора привреде. Током деведесетих година наставља се одлив становништва из руралних области, али је дошло и до обрнутог смера кретања становништва, односно имиграција у руралне области, углавном интерно расељених особа. Присутан је тренд драстичног смањивања, како укупног тако и активног становништва у руралним подручјима;

- трендови запошљавања у пољопривреди у руралним областима. Око 1/3 активног становништва је запослено у пољопривреди, док секундарни и терцијарни сектор имају приближно исто учешће у запослености. Стопа запослености у пољопривреди одржава свеприсутан велики значај пољопривреде у националној економији као и низак степен диверзификације привредних делатности у руралним областима. То за последицу има недостатак прилика за запошљавање;

- пољопривреда: преовлађујућа делатност у већини руралних области, коју карактеришу мања пољопривредна газдинства, ниска стопа продуктивности и низак приход по газдинству. Велики број газдинстава производи само за своје потребе и има мале вишкове које може пласирати на тржиште;

- стопа незапослености: висока (21%) и одржава проблем недостатка прилика за запошљавање;

- капацитети пољопривредно-прехрамбеног сектора повезани са пољопривредном (индустрија инпута, гране прерађивачке индустрије и трговине) су драстично опали током деведесетих година. Већину преосталих индустријских капацитета је неопходно моденирзовати и технички побољшати;

- инфраструктура у руралним областима, како економска тако и социјална је слаба, неразвијена и негативно утиче на конкуретност и друштвено ткиво руралних области;

- БДП по становнику у руралним областима износи 74% од националног просека и значајно је испод БДП по становнику у урбаним областима. Рурално становништво се суочава са високим степеном сиромаштва - приближно милион људи у руралним областима живи испод границе сиромаштва са приходом од два долара на дан (Светска банка, 2003.);

- у погледу заштите животне средине, руралне области су богате екосистемима и биодиверзитетом, који су означени као заштићене области (национални паркови, заштићене области). Еколошки притисак пољопривреде није висок због ниског степена коришћења инпута (редукована коришћења хемијских средстава) током последњих година. Међутим, промене у интезитету и структури пољопривредне производње се погоршавају убрзаним темпом.

KOMPOZITNI INDIKATOR RELATIVNOG RANGA RURALNOG RAZVOJA OPŠTINA

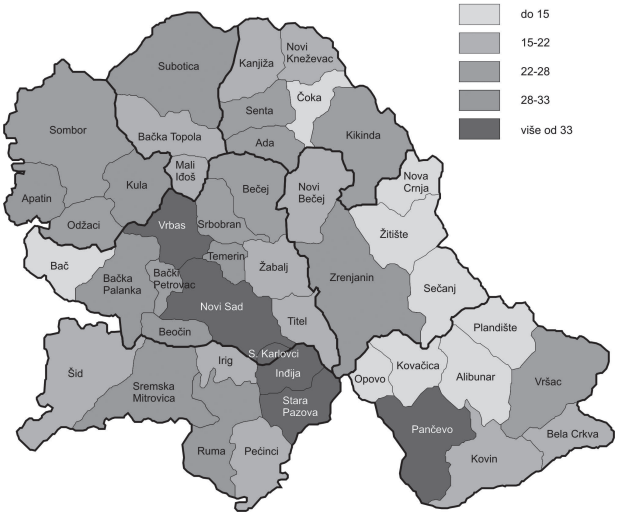

Слика бр. 4. Композитни индикатор релативног ранга руралног развоја општина

Један од најзаначјнијих критеријума утврђивања руралности представља густина насељености, тј. број становника по квадратном километру. Граница коју OECD поставља као стандард, односно као праг руралности износи 150 становника по km2.

Војводина је, са густином насељености од просечно 93 становника по km2, далеко испод границе насељености који поставља OECD као критеријум, али се ипак не може у целини сматрати руралним подручјем.

Од седам управних округа у АП Војводини у чак четири (Севернобачки, Средњебанатски, Севернобанатски и Западнобачки) 100% становништа живи у руралним општинама. У Сремском управном округу 78,4% становништва живи у руралним општинама, а у Јужнобанатском 59,1%. Ова подручја се разврставају у изразито рурална подручја. У Јужнобачком управном округу у руралним подручјима живи 44,5% становништва, па се он регион разврстава у делимично рурална подручја.

Иако се номиналан број становника АП Војводине перманентно повећава, пољопривредно становништво у последњих 40-так година бележи драстичан пад (са 52% од укупног становништва у 1961. години на 11% у 2001. години или 4,47 пута мање).

Основу за економски развој руралног подручја АП Војводине представља инфраструктура као основа свеукупног развоја, животног стандарда и благостања становништва.

Најзначајнији фактор развоја руралног подручја АП Војводине је становништво и његова свест о неопходности про активног става у односу на развој локалне заједнице и руралних подручја у целини. До сада је одсуство партиципације грађана представљало основнозначајно ограничење за интензивнији развој. Осим тога, за њихово деловање је било неопходно развити одговарајуће институционално окружење и креирати адекватан правни оквир.

Убрзано успостављање институционалних услова за доследнију и према томе, креативнију и ефикаснију руралну политику, треба да резултира смањивањем руралних проблема и унапређењем локалних развојних потенцијала.

У прерађивачком сектору се у руралним подручјима налази релативно мали број ангажованог становништва. Најчешће су то предузећа која се наслањају на пољопривредну производњу. Најмање је заступљена диверсификација економске основе која практично није зависна од пољопривреде.

Постоји структурни дебаланс становништва, не само према броју, већ и према старосној структури. Ово, као предуслов за развој руралних подручја, истиче неопходност постојања критичне масе младих и повећање обима људског капитала расположивог са аспекта потреба локалне заједнице.

3.3.5. Јавне службе

Образовање и васпитање

Предшколско образовање и васпитање

Предшколским образовањем и васпитањем у АП Војводини обухваћена су пре свега деца предшколског узраста (6-7 год.), а у много мањој мери деца од три до 6 година. Јаслени узраст је обухваћен само у већим насељима.

У већини насеља у АП Војводини су оделења предшколског узраста у склопу основне школе, често без одвојеног отвореног простора (дворишта). Вртиће претежно имају центри општина, а јаслице су заступљене углавном у већим центрима.

Основно образовање

На подручју АП Војводине раде 344 редовне основне школе и 224 издвојених одељења (делови ван седишта). Постоји и 21 музичка школа, као и 2 балетске школе. Такође у Новом Саду, Сомбору и Суботици раде школе за образовање и васпитање одраслих, а одељења за те потребе постоје и при једној редовној школи.

Посебна пажња поклања се образовању деце ометене у развоју. На територији Покрајине ради 13 основних школа за ученике ометене у развоју. Такође, при 58 редовних школа постоје одељења за њихово образовање.

Објекти у којима се одвија настава су често веома стари и недовољно одржавани, без неопходне инфраструктуре и савремене опреме. Припадајуће слободне површине се користе као школско двориште и као фискултурни терени. Фискултурне сале, које су дограђиване уз школске објекте, су по правилу грађене на штету школског дворишта (смањена је слободна површина). Проблем недовољне слободне површине по детету је више изражен у већим местима и тамо где се у истом објекту налази и предшколска установа, која захтева одвојено и посебно уређено двориште.

Образовање и васпитање се у основним школама одвија на шест наставних језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику, као и двојезично - на српском и на неком од језика националних мањина. Изборна настава: матерњи језик са елементима националне културе изводи се, поред наведених језика и на украјинском и на ромском језику.

Средњошколско образовање

Након основног образовања, младима у АП Војводини су на располагању гимназије, стручне школе, мешовите школе, умет-

ничке школе, средње школе за образовање одраслих и средње школе за ученике са сметњама у развоју. Укупно има 117 редовних средњих школа у 39 општина, као и 10 средњих школа за ученике са сметњама у развоју.

У оквиру редовног средњег образовања, настава се одржава на српском, мађарском, словачком, румунском и русинском језику. Законом о заштити и правима националних мањина статус националне мањине остварују и припадници хрватске и ромске националне мањине, али настава на овим језицима није организована у средњим школама АП Војводине. Настава на језицима националних мањина организована је у 17 општина, односно 39 средњих школа и то: у 12 гимназија, 24 средње стручне школе и у 1 уметничкој школи.

Средње образовање је организовано и за ученике са сметњама у развоју. Оно, пре свега, подразумева обучавање за посебне занате.

За средње школе, као и за основне, потребна су додатна средства за уређење и опремање, како би се настава одржавала на савремени начин и у адекватним условима. Недостатак услова за наставу физичке културе и недостатак слободне површине по ученику је још више изражен, него код основних школа.

Ученички стандард - На територији Аутономне Покрајине Војводине налази се тринаест домова за смештај и исхрану ученика средњих школа. Као установе ученичког стандарда регистровано је осам домова; два у Новом Саду, по један у Суботици, Сомбору, Вршцу, Сремској Митровици, Кикинди и Зрењанину.

Остали домови ученика су у оквиру средњих школа и функционишу као услужне делатности школе, директори средњих школа су уједно и директори домова ученика (Техничка школа са домом ученика – Апатин, Пољопривредна школа са домом ученика - Футог, Гимназија са домом ученика ''Петро Кузмјак''- Руски Крстур, Гимназија'' Јан Колар'' са домом ученика - Бачки Петровац и Гимназија за талентоване ученике ''Бољаи'' у Сенти).

Домови ученика при средњим школама користе се углавном за смештај ученика средњих школа при којима постоје.

Високо образовање

Високо образовање у АП Војводини стиче се на факултетима Универзитета у Новом Саду. Универзитет је основан 1960. године. Ову образовну, научну и уметничку установу чини 14 факултета. Највећи број факултета налази се у Новом Саду, а остали су у Суботици, Зрењанину и Сомбору.

У оквиру Универзитета у Новом Саду раде и Центар за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије и развојна истраживања за потребе привреде - ЦИМСИ, Центар за међународну сарадњу и студије, Центар за истраживачку делатност и Академска рачунарска мрежа - АРМУНС.

Поред чланица Универзитета у Новом Саду, Покрајински секретаријат за образовање је издао дозволе за рад за још пет високошколских установа чији оснивач није АП Војводина. Још шест високошколских установа чији оснивач није АП Војводина је у процесу акредитације или добијања дозволе за рад.

Образовање се одвија у 9 високих школа струковних студија. Три су у Новом Саду, две у Суботици, а по једна у Зрењанину, Кикинди, Сремској Митровици и Вршцу, односно три високе техничке школе струковних студија, једна висока пословна школа струковних студија, као и пет високих школа струковних студија за образовање васпитача.

Студентски стандард - На територији АП Војводине услуге смештаја обезбеђују се у 2 студентска центра, у Студентском центру у Новом Саду и у Студентском центру у Суботици. Студентски центар у Новом Саду има у свом саставу 8 Студентских домова, а у Суботици два. Услуге смештаја и исхране студентима пружају и домови ученика средњих школа у Сомбору, Вршцу и Кикинди.

У АП Војводини нема установа којима се обезбеђује остваривање права на опоравак и одмор студената.

Здравствена заштита

Домови здравља, као примарни ниво здравствене заштите, постоје у свим општинама, а у већини насеља општина су формиране здравствене станице/амбуланте. Апотеке такође постоје у свим општинама, мада, у неким од мањих насеља општина нису заступљене.

Болнице (опште и специјалистичке), као секундарни ниво здравствене заштите постоје у већим центрима у Покрајини.

У Новом Саду су заступљени сви нивои здравствене заштите. Клинички центар Војводине пружа услуге секундарне и терцијарне здравствене заштите, јер на територији града не постоји општа болница. Осим грађана Новог Сада у наведеној установи здравствену заштиту реализују и становници са целе територије АП Војводине. Опште болнице су организоване у Суботици, Зрењанину, Сомбору, Сремској Митровици, Врбасу, Кикинди, Панчеву и Сенти, док је виши облик здравствене заштите на свим нивоима (примарни, секундарни и терцијарни) засатупљен у Новом Саду.

Анализом података о броју лекара и процењеном броју становника за 2007. годину, уочава се да у АП Војводини има мање лекара у односу на број становника него у централној Србији. Посматрајући управне округе, најлошије стање је у сремском округу, где је 662 становника на једног лекара, а најбоље у јужнобачком округу, где је 323 становника на једног лекара. Укупно у АП Војводини је 435, док је на нивоу Републике Србије 368 становника на једног лекара.

У Републици Србији, па и у АП Војводини, функционишу два система здравствене заштите: (а) као јавног добра и (б) као тржишне категорије. Приватне здравствене установе нису мапиране у Плану мреже здравствених установа. Недовољно су развијене мобилне здравствене службе, као један од начина за приближавање појединих врста здравствених услуга грађанима у сеоским насељима и ретко насељеним подручјима. У закону о здравственој заштити се посебно не наводе пропозиције за повећање просторне доступности здравствених услуга. Велики број објеката примарне здравствене заштите карактерише оронулост и лош грађевински бонитет, нарочито у приградским и сеоским насељима и зонама интензивне стамбене и бесправне изградње.

Из прикупљених података о заступљености објеката здравствене заштите по општинама, уочено је да у већини општина постоје објекти, односно службе задрвствене заштите у свим насељима већим од 500 становника.

Стање објеката и опреме у већини општина није задовољавајуће и директно је сразмерно нивоу развијености општине.

Социјална заштита

Укупне промене политичког, привредног и вредносног система и неповољна демографска кретања, довела су до нарушене социјалне равнотеже друштва. Последица оваквих негативних кретања је велики пораст незапослености, сиромаштва и социјалног раслојавања и повећање угрожености деце, немоћних и старијих људи.

Према подацима из 2007. године у АП Војводини је обухваћено 36665 малолетних лица корисника социјалне заштите (14159 у Бачкој, 17345 у Банату и 5161 у Срему) и 79543 пунолетних лица (30892 у Бачкој, 37030 у Банату и 11621 у Срему).

На територији АП Војводине се налази 27 установа социјалне заштите за смештај корисника, организованих у складу са ''Одлуком о мрежи установа социјалне заштите за смештај корисника'', (''Службени гласник РС'', бр. 51/08), чији је оснивач ИВ АПВ.

Установе за смештај деце и омладине обухватају децу без родитељског старања и ометену породичним приликама, децу с поремећајима у понашању, ментално заосталу и децу ометену у физичком развоју.

Установе за смештај одраслих лица, поред смештаја старих лица (домови за смештај старих лица и геронтолошки центри), обухватају инвалидна лица, лица ометена у менталном развоју и душевно оболела лица.

На локалном нивоу делују центри за социјални рад у свим општинама АП Војводине. У надлежности општина је финансирање отворених облика заштите (установе за дневни боравак корисника, помоћ и нега у кући, рад клубова). Преко центара за социјални рад се врши и смештај деце и омладине без родитељског старања и деце ометене у породичним приликама у хранитељске породице, затим деце ометене у развоју и деце са поремећајима у понашању. Центар за социјални рад врши увид у рад и пружа стручну помоћ хранитељској породици. Основни проблем у функционисању центара је недостатак средстава за рад и развој

(едукацију запослених у складу са новим кретањима у тој области, осавремењавање објеката и опреме и сл.).

Висок степен централизације, недовољна средстава у буџетима општина и градова су основни разлози неразвијености социјалне заштите у складу са потребама грађана. Фаворизоване су услуге смештаја корисника у установе, што доводи до институционалне изолације многе кориснике, којима би друге врсте услуга квалитетније задовољавале њихове потребе.

Недовољно су развијени превентивни механизми, који обухватају развој ресурса за очување и унапређење квалитета живота грађана. У том контексту, присутан је дугорочни тренд дехуманизације услова становања у градовима, посебно у већим градским срединама. Последица је стварање социјалних проблема нарочито међу млађим категоријама становништва, што изазива велике трошкове за њихово решавање. Отежане се могућности решавања новонасталих проблема и у квалитативном и у квантитативном смислу.

Култура

На подручју АП Војводине постоји развијена мрежа установа културе - архива, библиотека, галерија, домова културе, музеја, позоришта, завода за културу и завода за заштиту споменика културе, али је уочљива њихова претежна концентрација у градовима. Изузев ових јавних установа, активна су још разна удружења уметника и други субјекти у култури: културно-уметничка друштва, народни универзитети, издавачи, задужбине, фондације и фондови.

Распоред, квалитет и доступност ових услуга су територијално веома неуједначени. Постоји велика концентрација (и стандардних и врло специфичних) услуга културе у Новом Саду и још неколико већих градова, док са друге стране, постоје подручја у којима грађани немају могућности коришћења ни основних услуга или су оне субстандардног квалитета. Значајне разлике у доступности и квалитету услуга установа културе од јавног интереса се уочавају између подручја ближих већим културним центрима и даљих, периферних и пограничних средина, затим градских и сеоских насеља, као и између централних и периферних делова у градовима. Такође, региструју се разлике у просторним, техничким, људским и материјалним ресурсима у поменутим подручјима. Између осталог, ове разлике подстичу миграције ка подручјима са развијенијим службама, што даље продубљује неједнакости и поскупљује ове услуге.

Последњих десетак година стално расте број организација цивилног друштва у области културе, при чему је чак цивилни сектор дао значајнији допринос него јавне институције, када је реч о креативности, разноликости, иновацији и различитим формама повезивање сфере културе са едукацијом, актуелним друштвеним питањима и проблемима, етничким темама и медијима. Форме сарадње (заједнички програми, образовање кадрова, размена програма и сл.) установа од националног значаја са установама и актерима културе у другим градовима, нарочито оним у мањим насељима су слаби развијене. У планском периоду се очекује већа улога и значај, као и коришћење могућности цивилног сектора и невладиних организација, не само у друштвеним делатностима, већ у свим делатностима одрживог развоја.

Пратећи мрежу јавних установа културе, у Војводини се уочава и изузетно богата мрежа објеката културе, који су већином у јавној својини. Овај грађевински фонд са припадајућим парцелама представља значајан потенцијал, а треба истаћи да велики број објеката намењених култури има изузетну архитектонску и историјску вредност, те представља културну баштину, под заштитом државе. Доста објеката је данас нефункционално и у лошем грађевинском стању.

Оно што Војводини даје специфичност и чини је посебном у односу на друге регије у Србији је њена мулти и интеркултуралност (постојање и прожимање више етницитета, језика, религија и културних образаца), која се нарочито уочава кроз различите културне садржаје и активности. Важна је чињеница да су у Војводини, оснивањем Завода за културу националних мањина, створене и институционалне гаранције за очување те јединствене културне шароликости, неговање и развијање културних посебности и традиције.

Спорт

Спортски објекти заступљени су у већини преко фискултурних сала уз школе и као отворени терени. Спортске хале су изграђене у већим насељима, а спортски центри само у неколико центара (Нови Сад, Вршац, Суботица, Кикинда...). Фискултурне сале често нису у одговарајућим објектима, што значи да немају прописане димензије и немају савремену опрему. Отворени терени су углавном терени за фудбал, без пратећих садржаја.

С друге стране, у свим општинама постоје спортска друштва која окупљају младе у разним видовима спортских активности и често постижу добре резултате у потпуно неадекватним условима. Како локалне заједнице у данашњим условима немају потребна средства за изградњу, уређење и опремање отворених и затворених спортских објеката, неопходна је финансијска подршка Покрајине.

3.4. ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Територија АП Војводине, поред изузетно повољног географског положаја, богата је природним различитостима регионалне структуре и ресурсима који пружају услове за привредни развој и квалитетан животни стандард. Међутим, повољни природни услови и изграђени привредни капацитети нису подједнако распоређени у свим подручјима, па нису једнаки ни услови за будући привредни развој. Зато у процесу планирања, уређења и коришћења простора треба активности посебно усмерити на валоризацију природних ресурса у мање развијеним подручјима и стварање квалитетније привредне и социјалне инфраструктуре у циљу ублажавања регионалне неравномерности у нивоу привредне развијености. С друге стране, процес урбанизације је, поред развоја појединих градских центара (Суботица, Сомбор, Зрењанин и Сремска Митровица) довео до велике концентрације привредне активности у Новом Саду. Како је овај процес неопходан за привредни развој, неминовно ће се наставити и генерисати још већи регионални диспаритети, што потврђује неопходност посебног приступа изолованом и сиромашном подручју. Усклађеност ова два процеса мора да се заснива на интеграцији просторно изолованог и недовољно развијеног подручја. Инструменти такве економске интеграције су заједничке институције и инфраструктура која повезује.

Привредна развијеност АП Војводине и просторна концентрација

Карактеристично за АП Војводину је да је реч о малој привреди која има недовољну усклађеност са европским и међународним нормама и стандардима, да су индустријски производи недовољно конкурентни, као и да бележи висок дефицит трговинског биланса. На додатни проблем указује чињеница да је доминација секторских над структурним и просторним критеријумима у вишедеценијском периоду допринела неравномерном развоју, нерационалном регионалном распореду привредних активности, демографском пражњењу сеоских подручја и великој поларизацији. Постојећа привредна структура АП Војводине условљена је закаснелом транзицијом, дугогодишњом изолацијом и одсуством са светског тржишта, дуготрајним дезинвестирањем и значајним технолошким заостајањем за развијеним привредама.

Економски положај АП Војводине у Србији према неким развојним показатељима:

- према подацима за 2009. годину, на подручју Покрајине запослено је 497.910 лица, односно 26,4% укупно запослених у Србији и налази се 26,7% укупно незапослених;
- процењује се да је 2009. године у Покрајини у основна средства инвестирано 22,5% инвестиција у Србији. Остварене инвестиције око пет пута су веће од инвестиција у 2001. год;
- АП Војводина је у 2009. извоз утростручила у односу на 2001. годину, а увоз удвостручила. У извозу Србије, АП Војводина учествује са 34,6%, а у увозу 28,1%;
- у реалном сектору АП Војводине послује око 23.500 привредних субјеката (26% укупног броја привредних субјеката у Србији), са око 275.000 запослених (25% запослених у Србији);

- АП Војводина са 27% становника Србије остварује 23,4% укупног БДВ реалног сектора Србије. БДВ по становнику износи 87% просека Србије (АП Војводина 142 хиљ.дин, Србија 164 хиљ. дин.);
- привредна структура реалног сектора Војводине разликује се од структуре Србије.

Табела 7. Привредна структура Србије и Војводине 2008.

	Србија, %	Војводина, %
БДВ реалног сектора	**100,0**	**100,0**
Пољопривреда	3,7	9,7
Индустрија	41,5	53,4
Грађевинарство	9,0	6,9
Услуге	45,9	30,0

Извор: РЗР на основу података НБС

У формирању БДВ реалног сектора Србије пољопривреда АП Војводине (без индивидуалног сектора) учествује са 61,7%, индустрија са 30,2%, грађевинарство са 17,9% и сектор услуга са 15,3%.

- у структури сектора прерађивачке индустрије Војводине највећи део БДВ генеришу прехрамбена индустрија (43%) и хемијска индустрија (18%);
- у формирању БДВ прерађивачке индустрије Србије Војводина учествује са 31%, а прехрамбена индустрија и производња производа од осталих минерала са по 44,5% у укупној производњи у овим областима на нивоу Србије;
- од 55 великих индустријских система у Србији (са више од 1.000 запослених), 10 се налази на територији Војводине, у њима је запослено око 27.000 радника;
- највећи индустријски центри у Србији су: Београд са 117.000 запослених у сектору индустрије и Нови Сад са 35.000. Од 22 индустријска центра Србије средње величине (од 5 до 20.000 запослених) у Војводини се налази 5 центара, док се од 50 малих индустријских центара (од 1.000 до 5.000 запослених) 20 налази у Војводини.

Анализа развоја реалног сектора привреде Војводине указује на изражену концентрацију привредне активности у Јужнобачком округу, односно Новом Саду као носиоцу активности. У привреди Војводине послује 23.384 привредних субјеката са 274.600 запослених. Великих предузећа је 244. У Јужнобачком округу послује 42,8% привредних субјеката који запошљавају 43,5% запослених и генеришу 58,4% прихода, односно 52,5% укупне бруто додате вредности Војводине.

Табела 8. Показатељи привредне активности по окрузима, структура у %

	Број предузећа	Број запослених	Укупан приход	БДВ
Војводина	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Севернобачки	14,3	11,6	8,5	9,2
Средњебанатски	5,8	7,9	5,2	6,4
Севернобанатски	5,5	6,9	4,6	4,8
Јужнобанатски	12,1	11,4	9,4	9,4
Западнобачки	7,1	7,9	5,7	8,0
Јужнобачки	42,8	43,5	58,4	52,5
Сремски	12,3	10,9	8,3	9,7

Извор: РЗР на основу података НБС

Ниво индустријске производње је у 2009. за само 11,2% виши у односу на 2000. годину (Србија 2,9%). Прерађивачка индустрија је нешто брже расла и за око 14,2% је виша од нивоа производње у 2000.

Досадашњи ниво инвестиционе активности био је недовољан за значајније подизање конкурентности. У транзиционом периоду (2001-2008) учешће инвестиција у БДП се креће око 20%, а у другим транзиционим земљама око 30%.

Посебан проблем АП Војводине је регионална поларизација између Новог Сада, односно Јужнобачког округа и осталог дела Војводине. Прилив капитала и његово ефикасно улагање је основни предуслов привредног раста, зато је неопходно учинити атрактивним за привлачење инвестиција и остале области Војводине, поред Јужнобачког округа. За то је, пре свега, неопходно улагање у савремену привредну инфраструктуру.

Сектор МСП чији се развој подстиче у транзиционом периоду и који је у већини региона значајан сегмент привреде у спровођењу структурних реформи и отварању нових радних места, није битније утицао на смањење регионалних диспропорција. Сектор МСП је најразвијенији у великим градовима који су уједно и носиоци развоја округа и региона. Посматрано по окрузима, овај сектор најразвијенији је у Јужнобачком, а најнеразвијенији у Сремском округу.

Структурне промене

Два најтежа структурна проблема АП Војводине су незапосленост и низак степен укупне и секторске конкурентности привреде.

Специфични индикатори:

- просечан број предузећа по km2 у Војводини износи 0,23 (једно предузећа на око 5 km2. Највећи број предузећа по km2 има Јужнобачки округ 0,49, а најмањи Средњебанатски 0,09 (једно предузећа на нешто више од 10 km2);
- када је реч о активности становништва просечан број запослених у реалном сектору по становнику износи 13,5% у Војводини. Највећи удео запослених има Јужнобачки округ (20,1%), а најмањи Сремски (8,9);
- индустрија опредељује пословање свих региона. Највећи број запослених у индустрији у односу на укупну привреду је у Севернобанатском округу 57%, а најмањи у Јужнобачком 42,4%;
- приватизација је један од кључних сегмената спровођења структурних реформи. Процес приватизације није завршен у само нешто више од 100 предузећа (0,6% укупног броја предузећа). Велики број приватизованих предузећа побољшао је перформансе пословања и тржишну позицију кроз рационалнију алокацију ресурса, посебно запослених. То је посебно изражено код предузећа купљених од стране мултинационалних компанија. Процес је праћен смањењем броја запослених, повећањем продуктивности и растом реалних зарада радника. Посебан значај за привредни развој има приватизација великих привредних система попут Новосадске фабрике кабела, АТП Севера Суботице и Ливнице Кикинда;
- као резултат структурних промена, приватизације и реструктурирања привреде значајно је смањен број великих индустријских система са више од 1.000 запослених. У односу на 1990. годину сада послује око 25% великих система (укупно 10) који запошљавају 20% запослених у индустрији. У 1990. години они су имали опредељујући утицај на индустрију ангажовали су око 65% запослених у индустрији;
- транзиција индустријског сектора имала је за последицу континуирану девастацију индустријских центара са преко 1.000 запослених и драстично смањење запослених у индустрији. По броју запослених издваја се Нови Сад са 35 240 запослених (27% запослених у сектору индустрије АП Војводине). Најзаступљенији су мали индустријски центри (20).

Конкурентност

За конкурентност и самим тим за развој економије битни су знање, производно искуство и способност задовољавања тржишта. Конкурентност се заправо базира на порасту продуктивности, сталним иновацијама, унапређењу квалитета производа и константном увођењу савремене технологије.

Испреплетаност стратегије и оперативности предузећа са квалитетом пословног окружења је кључни фактор који опредељује конкурентност региона.

Повећање конкурентности може се обезбедити кроз бољу искоришћеност просторних потенцијала, технолошки прогрес,

иновативност и растућу ивестиционо активност. Са просторног аспекта то не значи само повећање производних јединица, већ и унапређење микроконкурентности, а то захтева наставак активности и веће ангажовање државе у неколико кључних области: образовање, развој иновативности и технологија, јачање државних административних капацитета, усаглашавање законодавства са комунитарним правом, јачање предузетништва, развој кластера и регионални развој.

Запосленост и незапосленост

Тржиште рада у АП Војводини карактерише висока незапосленост, велика прикривена незапосленост, ниско учешће запослености у приватном сектору и недовољна мобилност радне снаге.

Укупан број запослених лица у АП Војводини, у периоду 2005-2008. године се смањио за 3,91% и 2008. године износио је 722.1923 лица. Ипак, у односу на 2007. годину тај број се повећао за 3,26% (у Р. Србији 3,23%).

Посматрано према облику својине, током периода 2005-2008. године највећи број лица радио је у сектору приватне својине (74,6%) и сектору државне својине (21,5%).

Према секторима делатности у 2008. године више од половине укупног броја запослених лица, било је запослено у секторима Пољопривреда, шумарство и водопривреда (23,3%), Прерађивачка индустрија (21%) и сектору Трговина на велико и мало (15,6%). У овим секторима је било 59,9% запослених лица. У сектору Пољопривреда, шумарство и водопривреда и сектору Трговина на велико и мало дошло је до благог пада запослених лица у односу на 2005. годину, док је у сектору Прерађивачке индустрије дошло до исто тако благог пораста у броју запослених.

Према анкети о радној снази, укупан број незапослених лица у АП Војводини 2008. године износио је 115 496 лица. Број незапослених лица у АП Војводини у односу на 2005. годину је опао за 37,96% или 70.658 лица и током целог периода примећена је тендеција пада броја незапослених лица.

Посматрано према старости незапослених лица, највиша стопа у АП Војводини 2008. године забележена је у старосној категорији 15-19 година (37,9%) и 20-24 година (28,1%).

Инвестиције

Укупне инвестиције у АП Војводини у периоду 2001-2007. године константно су расле, са 15,9 милијарди РСД 2001. године на 133,8 милијарди РСД, 2007. Године.

Посматрано према секторима делатности, највећа учешћа у укупним инвестицијама имале су инвестиције у прерађивачку индустрију (30,23%), инвестиције у трговину на велико и мало (15,88%), у послове са некретнинама (12,63%), у саобраћај, складиштење и везе (8.82%) и инвестиције у пољопривреду, лов и шумарство (8,52%). Инвестиције у ове секторе, у периоду 2001-2007. године имале су тендецију раста.

Укупне инвестиције у основна средства у 2008. години у АП Војводини износе 140 млрд. динара, а у структури инвестиција у основна средства АП Војводине највеће учешће имају прерађивачка индустрија (35,9%), трговина (14,1%) и пољопривреда (13,4%).

Прилив непосредних страних улагања у Републици Србији карактерише изузетна неравномерност. Развијенија и напреднија подручја, попут Јужнобачког округа, привлаче највише капитала (због локације, односно географског положаја, профила радне снаге, ажурности и посвећености локалне администрације и успешних примера страних улагања).

3.4.1. Индустрија

Индустријски сектор се налази у процесу реструктурирања и приватизације. Приватизација друштвених предузећа је на самом крају, а остварен је и значајан напредак у побољшању пословног амбијента. Међутим, достизање реформских циљева који подразумевају стварање конкурентне индустрије и модерне тржишне привреде интегрисане у европске и светске токове, захтева још доста посла. Последњих година индустрија се суочава са бројним проблемима који су додатно појачани економском кризом у 2009. години, а основни су: низак ниво активности, неликвидност, ниска продуктивност, ниска конкурентност, спорост структурних промена, велике просторне неравномерности у развијености и у размештају производних капацитета, низак ниво улагања, технолошко-економско заостајање већине капацитета, заостајање у примени иновација, нових технологија, неефикасно коришћење инпута, запуштеност инфраструктуре, слаба опремљеност индустријских локалитета. Проблеми индустријског развоја продубљени су транзицијском рецесијом и одражавају се и на поларизацију и концентрацију индустријског развоја на београдском и новосадском подручју.

Индустријска производња у АП Војводини у транзиционом периоду 2001-2008. године расла је по просечној стопи од 3,3% (Србије 2,0%), а ниво индустријске производње у 2008. у односу на 2000. повећан је за 29,5% (Србија за 17,0%). Међутим, под утицајем светске економске кризе и пада производње у 2009. за 14,1% (Србија -12,1%) ниво индустријске производње у 2009. је за само 11,2% виши у односу на 2000. годину (Србија 2,9%).

У индустрији АП Војводине послује око 5.000 привредних субјеката са око 130.000 запослених. АП Војводина генерише око 30% бруто додате вредности индустрије Србије.

Анализа бруто додате вредности прерађивачке индустрије АП Војводине указује на највеће учешће прехрамбене индустрије (43%) и хемијске индустрије (18%), затим следе електро и саобраћајна индустрија (10%), металска (8%), као и производња производа од осталих минерала (9%), дрвна индустрија (7%), док су традиционалне индустријске области (текстилна индустрија, индустрија коже и обуће) у периоду 2001-2008 константно смањивале своје учешће (4% у 2008).

Постојећа технолошка структура прерађивачке индустрије је неповољна: у структури прерађивачке индустрије највеће учешће имају групе ниске (55%) и средње-ниске технолошке интензивности (22%), средње-високе учествују са 16%, док индустрија високе технолошке интензивности учествује са свега 7%.

Тренд промена у структури технолошке интензивности у периоду 2002-2008. године је незадовољавајући због доминантног учешћа ниске и успореног и недовољног повећања учешћа области високе технолошке интензивности.

Просторни распоред индустријских капацитета карактерише неравномерност и концентрација (Јужнобачки округ учествује са 38,4% у формирању БДВ прерађивачке индустрије Војводине), један је од показатеља разлике у нивоу развијености индустрије по окрузима.

Према бруто додатој вредности индустријске производње по становнику АП Војводина је за 11,3% изнад просека Србије, захваљујући искључиво Јужнобачком округу, који је индустријски најразвијенији и то два до три пута од осталих округа.

Основни проблеми који су присутни током досадашњег процеса транзиције индустрије су: технолошко заостајање већине капацитета, незадовољавајући ниво квалитета производа према светским стандардима, висок увоз, недовољан извоз, низак ниво маркетинг менаџмента и управљања производњом, вишкови радне снаге и ниска продуктивност, неликвидност и недовољан ниво инвестиција.

Агроиндустрија

АП Војводина данас располаже значајним капацитетима у области агроиндустрије, како прерадних тако и складишних, и они су оспособљени за прераду практично свих врста пољопривредних производа. У протеклих десетак година су изграђени и многи агроиндустријски капацитети у категорији малих и средњих предузећа, тако да се генерално може оценити да производња и прерада пољопривредних производа у овом тренутку не представља ограничење за даље унапређење домаћег тржишта прехрамбених производа.

Оно што прехрамбену индустрију издваја од осталих, је што се ова област прерађивачке индустрије, скоро без изузетка, ослања искључиво на сировине домаћег порекла, а у извозу, по правилу, остварује највећи девизни ефекат.

Агроиндустрија се одликује надпросечним утицајем на остале секторе, мерено снагом дисперзије, утицајем на запосленот и степеном извозне пропулзивности.

Војводина је водећи регион у Србији у производњи прехрамбених индустријских производа, пића и дувана. У формирању БДВ

ове области прерађивачке индустрије на нивоу Србије, Војводина учествује са 44,5%.

Агроиндустрија је најзначајнија област прерађивачке индустрије Војводине, са учешћем од 43,1% БДВ (на нивоу Србије 30,1%) и 29,9% запослених (Србија 21%). У укупној привреди ова област учествује са 16,8% БДВ (Србија 8,9%).

3.4.2. Предузетништво и развој МСП

Предузетнички сектор је значајан сегмент привреде у спровођењу реформи и покретачка снага ревитализације, транформације и развоја њене укупне активности. Регионална анализа нивоа развијености сектора МСПП указује на његову концентрацију и ефикасно пословање у развијенијим регионима и великим градовима. На другој страни, иако неразвијен, овај сектор у већини региона је значајан, а у неким општинама и једини сегмент привреде у спровођењу структурних реформи, посебно у функцији отварања нових радних места и развоја укупне привреде. Иако доминантан у привредној структури сваког округа (према учешћу у укупном броју предузећа), овај сектор није битније утицао на смањење регионалних диспропорција. Посебан проблем представља недовољна хоризонтална и вертикална повезаност предузећа (кластери, пословно-технолошки инкубатори и технолошки паркови).

У сектору МСП послује 23.140 привредних субјеката (99% укупног броја) у којима је запослено 64,7% укупно запослених (177.722).

Основна развојна ограничења овог сектора су висока регионална коцентрација (Јужнобачки округ), уз ниску заступљеност грана високе технологије, немогућност преузимања иницијативе у области развоја и примене иновација и техничко-технолошког напретка, повећања продуктивности и конкурентности привреде земље.

Кластери у АП Војводини

Значај развоја кластера је препознат и Програмом привредног развоја АП Војводине као модел унапређења привредне структуре и технолошке модернизације. Имајући то у виду, Покрајински секретаријат за привреду, донео је Стратегију развоја кластера, за период од 2007. до 2011. године, која систематизовано дефинише основне развојне приоритете развоја привреде АП Војводине засноване на концепту успостављања кластера, као и начине њиховог развоја у наредним годинама.

На територији АП Војводине регистровано је седиште 12 кластера (Нови Сад – 4, Суботица – 3; Рума – 1; Инђија – 1; Ада – 1; Сомбор – 1; Апатин – 1 кластер Транспорта и логистике Војводине).

3.4.3. Шумарство

Привредни потенцијал шума у АП Војводини огледа се првенствено кроз укупну дрвну масу која износи 28 298 649 m3, што је просечно 202 m3/ha. Просечна запремина у високим шумама је 333 m3/ha, у изданачким 142 m3/ha, а у интензивним засадима 197 m3/ha. Просечна запремина се у односу на 1973. годину значајно повећала. Запремински прираст је 941 698 m3 годишње, што је просечно 6,7 m3/ha годишње. Ови подаци указују на значајне могућности побољшања стања и то првенствено прираста нарочито у интезивним засадима – плантажама. Према слободној процени, производни потенцијал станишта у односу на предпостављени оптимум се користи са 70%.

Обим сеча се одређује планским документима и за целу Војводину износи 969.798 m3. Стање са шумским путевима је задовољавајуће, тако да се сече спроводе на планираним местима.

Сви произведени сортименти шумарства највећим делом се продају на територији АП Војводине. Најчешће се користи обло дрво (трупци и техничко дрво) за производњу фурнира и елемената за намештај, а такође значајна је и производња резане грађе, фризе за паркет и сл.

Огревно дрво се продаје синдикалним организацијама или слободном продајом крајњим потрошачима. Потражња за огревним дрветом је знатно већа од укупне производње тако да је у потпуности обезбеђен и пласман огревног дрвета.

Изменама Закона о пољопривредном земљишту створене су могућности за организовано и масовно пошумљавање у Војводини (омогућено је да се пошумљавају све класе пољопривредних земљишта).

Производња квалитетног шумског семена се остварује на 655,60 ha регистрованих семенских објеката.

На укупној површини обухваћеној планским документима корисника шума, постоје и бројни расадници на 244,09 ha. Остали производи из шума као што су гљиве и друго јестиво и лековито биље такође се могу продати на домаћем и страном тржишту.

Основни проблеми у шумарству су: низак степен шумовитости, неповољна структура састојина по пореклу (тенденција смањења учешћа састојина високог порекла и висок степен учешћа састојина изданачког порекла), недовољно коришћење биоеколошких и производних могућности станишта, мала отвореност шумских комплекса, усклађивање строгих мера заштите шума које су заштићене као природна добра са радовима у шумарству. Посебну тежину имају проблеми везани за природно сушење шума на мањим и већим површинама у контексту глобалних промена и њиховог негативног утицаја, недовољну повезаност шумарства са другим делатностима (пољопривреда, водопривреда и др.) у правцу успостављања јединствених и заједничких критеријума и вредности, ефикасније валоризације производа шумарства и ловства и других шумских производа.

Лов

За развој лова као привредне гране постоје предуслови, посебно услови станишта, који погодују развоју дивљачи. Бујна вегетација је станиште разноврсне дивљачи, са могућношћу унапређивања ловног туризма.

Од производа лова и ловне привреде из шума Војводине најважнији су месо дивљачи и ловно-туристичке услуге. Ловишта и смештајне капацитете користе углавном домаћи ловци, а мањим делом и ловци из иностранства. Месо дивљачи се продаје на домаћем и страном тржишту.

Корисници највећих површина ловишта у Војводини су Ловачки савез Војводине, а потом ЈП ''Војводинашуме''. Посматрано по деловима Војводине, највеће површине ловишта су у Бачкој, Банату, а затим у Срему.

Ради остварења циљева газдовања ловиштем, неопходан је адекватан број ловно узгојних и ловно техничких објеката.

Проблеми који произилазе из затеченог стања популације дивљачи су: недовољна бројност крупне и ситне дивљачи, проблем унапређења генетског фонда дивљачи, неодговарајућа изграђеност и стање ловно - техничке инфраструктуре (ограде, хранилишта и др.), незаконите и радње из области заштите дивљачи (криволов и др.).

3.4.4. Пољопривреда

Структура коришћења пољопривредног земљишта (РГЗ, 2009. година) показује високи степен усклађености с природним погодностима и ограничењима. Удео пољопривредног земљишта у укупној територији Покрајине износи 82,89% од тога је обрадиво земљиште кога чине њиве, вртови, воћњаци, виногради и ливаде, заступљено са 76,36% а необрадиво, кога чине пашњаци, трстици и мочваре заступљено са 6,52%.

Земљиште под шумама обухвата 6,70% територије АП Војводине и са пољопривредним земљиштем, представља укупно плодно земљиште, које чини 89,58% укупне територије АП Војводине.

Неплодно земљиште обухвата свега 10,42% територије.

У структури ораница око 65% чине жита (кукуруз и пшеница), индустријско биље око 25%, површе око 5% и крмно биље 5%. Преко 90% укупних површина под индустријским биљем у Србији лоцирано је у АП Војводини, где су лоцирани и капацитети за прераду индустријског биља (шећеране, уљаре, сојара). У односу на друге делове Србије, у АП Војводини су мање заступљени површе и крмно биље.

Житарице су убедљиво најзаступљенија категорија гајених биљака и обухватају 66% укупно засејаних усева, следи индустријско биље са 22%, крмно биље 5% и површе 5%.

Воћарска и виноградарска производња у АП Војводини је недовољно заступљена, далеко испод природних могућности.

Укупна производња грожђа распоређена је делом на окућницама и мањим плантажама, или концентрисана у три већа виноградарска подручја - околина Вршца, околина Суботице и Фрушка гора - у форми великих плантажа. Последњих година јачају предузетничке иницијативе, тако да је приметно подизање породичних воћњака и винограда са винаријама, на мањим површинама (неколико ha).

Сточарство је релативно мало заступљено, око 24 условна грла на 100 ha пољопривредне површине, у сваком случају испод могућности. У структури сточарства доминира свињарство 49%, потом говедарство 38%, живинарство 7% и овчарство 3%.

АП Војводина, са 0,88 ha пољопривредног земљишта по становнику, и релативно повољним климатским условима, има велике, и до сада у недовољној мери искоришћене, могућности за управљање земљиштем на принципима одрживог развоја.

Имајући у виду да пољопривредно газдинство у АП Војводини просечно располаже са 3,59 ha обрадивог земљишта и да сваки посед у просеку има 3 одвојене парцеле, може се закључити да АП Војводина има неповољну поседовну структуру.

Иако АП Војводина располаже изузетно значајним хидропотенцијалом, (реке и мрежа канала Дунав-Тиса-Дунав, природна језера). У последњих неколико година због недовољних падавина суша представља озбиљан проблем.

АП Војводина располаже системом за наводњавање на само 90.000 ha. Поред тога, степен коришћења постојећих система је од 50.000 ha, што чини око 3% пољопривредних површина. Значајан део постојећих система за наводњавање је ван употребе због запуштености и/или неисправности. Оспособљавањем постојећих система за наводњавање у наредном периоду могуће је обезбедити наводњавање још 50.000 ha.

Један од основних показатеља значаја пољопривреде у привредној структури је учешће пољопривредног у укупном становништву које према подацима последњег Пописа становништва износи 8,6%. Пољопривредно становништво АП Војводине чини око 26% пољопривредног, одн. 24% активног пољопривредног становништва Републике Србије.

Рибарство

У АП Војводини постоји 12.500 ha изграђених рибњачких површина, а само на подручју Баната постоји око 100.000 ha земљишта веома слабе плодности, које идеално одговара за проширење рибњачких површина. Постоје могућности за развој рибарства изградњом рибњака који су лоцирани ван свих водотокова.

Понуда слатководне рибе на тржишту конзумне рибе је неповољна како по количинама, тако и по расположивим врстама, уз изразити сезонски карактер, уз све то производња у рибњацима је неоправдано ниска.

3.4.5. Туризам

Учешће туризма у привреди и запослености АП Војводине је још увек на ниском нивоу, с обзиром на потенцијале који постоје за његов развој.

У погледу туристичког промета на простору АП Војводине, од 1987. године до 2000. године, број туриста и остварених ноћења је био у паду. Број страних туриста и остварених ноћења у периоду од 1999. године до 2008. бележи константан раст са изузетком 2003. године.

Када се анализира туристички промет по окрузима у датом периоду, запажа се доминација Севернобачког и Јужнобачког округа, који у 2002. и 2007. години, имају учешће од 57% у укупном броју туриста у АП Војводини. Највећи туристички промет се остварује у градским центрима - седиштима округа, те се може закључити да туризам АП Војводине има првенствено карактеристике градског туризма.

Према Стратегији туризма Републике Србије, кључни видови туризма у АП Војводини су: догађаји (манифестације); специјални интереси (бициклизам, јахање, лов, риболов, сплаварење, параглајдинг и др.); наутика; планине и језера и рурални туризам. Поред тога, највећи потенцијал је за градски одмор и пословни туризам.

АП Војводина је један од шест туристичких кластера Србије и просторно обухвата четири туристичке дестинације: Горње Подунавље, Нови Сад - Фрушка гора, Суботица - Горња Тиса и Доња Тиса. Све оне припадају типу ''дестинације са доминантном летњом понудом''.

Кључни туристички производи АП Војводине су манифестациони туризам, ловни туризам, градски туризам и бањски туризам.

Туристички производи изузетног потенцијала, али недовољно уређени и неафирмисани су: наутички туризам, рурални туризам, културни туризам, етно-гастрономски туризам, пословни туризам и екотуризам.

3.5. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

3.5.1. Транспортна инфраструктура и логистика

АП Војводина има изузетно повољан саобраћајни положај, с обзиром да се кроз њену територију простиру мултимодални европски коридори X са основном трасом, као и крак Хб. и коридор VII. Поред тога, кроз територију АП Војводине пролази и неколико међународних путних и железничких праваца. Преко реке Дунав као међународног пловног пута, односно коридора VII, АП Војводина и Србија имају приступ отвореном мору. Кроз територију Војводине пролази и веома значајни међународни бициклистички путеви Euro Velo 6 и 11. Погодан терен омогућио је изградњу разуђене саобраћајне мреже друмских, железничких и пловних путева, тако да АП Војводина има добру унутрашњу повезаност између градова и насеља на њеној територији, као и са градовима и насељима других региона Србије и регионима суседних држава. Приступачност територије АП Војводине као једне од регионалних целина Републике Србије, је један од кључних чинилаца њеног будућег развоја.

Путни-друмски саобраћај

Преко територије АП Војводине трасирана су два пута међународног значаја А класе, односно ТЕМ путеви (Trans Europian Motorways) и то Е-75 Вардо (Норвешка) - Крит (Грчка) и Е-70 Ла Коруња (Шпанија) - Поти (Грузија), као и пут међународног значаја Б класе Е-662 Осијек-Сомбор-Суботица. Ови путеви спадају у категорију државних путева првог реда. Дужина ДП I реда бр.22 (Е-75) кроз АП Војводину износи 191 km, ДП I реда бр. 1 (Е-70) кроз АП Војводину износи 168 km (87 km аутопут), а међународни друмски правац Б класе кроз АП Војводину је Е-662 (ДП I реда бр.17.1) Суботица – Сомбор – Осијек, у дужини од 100 km.

Укупна дужина путне мреже у АП Војводини, према рангу путева, дата је у табели број 9.

Табела 9. Дужина путне мреже према рангу пута

Ранг пута	Дужина km
1. Међунар. магистрални	432,87
2. ДП I реда	1135,58
3. ДП II реда	1759,61
4. Општински - локални	2268,20
5. Некатегорисани	3175,04
Укупно 1+2+3+4	5596,27
Укупно 1+2+3+4+5	8771,31

Општа карактеристика путне мреже у АП Војводини, у смислу изграђености, своди се на констатацију да државни путеви I и II реда поседују солидну изграђеност (елементи пута: коловоз, банкине, канали), изузимајући поједине деонице, као и проласке траса кроз насељена места.

Локална (општинска) путна мрежа (2.268 km) у АП Војводини је у најлошијем стању, што се тиче експлоатационих параметара и на њој је потребно извршити највеће инетрвенције у наредном периоду.

Основне карактеристике стања путне мреже:

- аутопутске саобраћајнице на примарном европском друмском коридору X кроз АПВ су делимично обновљене;
- нису у потпуности изграђене деонице пута (недостају

делови између Хоргоша и Новог Сада) на делу коридора Xb;
- реконструисани и рехабилитовани делови мреже државних путева I и II реда;
- стање безбедности саобраћаја незадовољавајуће, посебно на критичним деоницама (нпр. на делу пута М 21 кроз национални парк Фрушка Гора...);
- мрежа општинских путева неравномерно развијена;
- низак ниво услуге на мрежи општинских путева, често узрокован стањем коловоза;
- управљање саобраћајем на ниском нивоу, услед недовољне примене нових технологија у управљању саобраћајем;
- већи обим саобраћаја и смањење протока, нарочито у централним деловима градских насеља;
- неодговарајућа решења робног саобраћаја друмским превозним средствима;
- недовољан степен безбедности друмског саобраћаја, неадекватно управљање ризицима и недовољна активност на санацији црних тачака;
- непостојање јединствене и ажурне базе пројектованих и изведених радова;
- незавршена категоризација путне мреже и формирање подлоге погодне за рад у ГИС-у, са техно-експлоатационим показатељима мреже ДП I и ДП II реда као и локалних путева;
- стални пораст учешћа путничких аутомобила у превозу;
- недовољна афирмација предности коришћења јавног превоза;
- недовољно развијена мрежа робно-транспортних центара;
- ДП путеви са великим учешћем транзитног саобраћаја пролазе кроз насељена места;
- недовољно присуство издвојених бициклистичких стаза и трака, посебно у централним деловима градских насеља, као и у међунасељским комуникацијама.

Железнички саобраћај

Укупна дужина пруга у АП Војводини износи 1.735,50 km. У лошем техничком стању је 283,40 km пруга, носивости од 12 и 14 t/осовини. Минимум техничких услова за обављање саобраћаја испуњава 739,80 km пруга чија је носивост од 16 и 18 t/осовини. Задовољавајуће услове за одвијање путничког и теретног саобраћаја има 712,3 km пруга носивости од 20 и 22,5 t/осовини. Једна трећина пруга је електрифицирана, док су све остале неелектрифициране. Поједине пруге су ван функције (обустављен је саобраћај), док су поједине пруге и индустријски колосеци демонтирани.

АП Војводину пресецају три значајне магистралне европске пруге: Будимпешта – Суботица – Нови Сад – Београд – Ниш, са краком Ниш – Скопље – Солун – Атина (Е-85); Париз – Торино – Милано – Трст – Љубљана – Загреб – Шид – Београд – Ниш – Софија – Истамбул (Е-70) и Београд – Вршац – Темишвар (Е-66) са везом за железнички правац Е-51 према Букурешту и Одеси.

Према подацима Министарства за капиталне инвестиције, из 2002. године стање железничке инфраструктуре је било такво да је на свега 45,9% укупне дужине пруга била дозвољена брзина од 80 до 100 km/h. На 11,3% пруга, дозвољене су брзине од 60 до 80 km/h, а на 42,8% брзина до 60 km/h. Постојећу мрежу карактерише старост и дотрајалост пруга и технолошка застарелост опреме.

Водни саобраћај

Систем водног саобраћаја на територији АП Војводине чине реке Дунав, Сава и Тиса, као и мрежа пловних канала у оквиру Хидросистема Дунав-Тиса-Дунав (ДТД). Укупна дужина пловних путева износи око 1677 km, од чега је 1036 km висококатегоризованог пловног пута (од III категорије навише).

Према препорукама Дунавске комисије, а на основу критеријума за класификацију унутрашњих пловних путева ЕСМТ, према препорукама IWI, светског удружења за водне путеве, а на основу резолуције УН бр. 52 сви пловни-водни путеви од I до VII класе задовољавају РЦ или РД рекреативну класу.

У АП Војводини се пловидба одвија на Дунаву (од 1433 km до 1071 km-на ушћу Нере), Тиси (од km 0 до km 164), Сави (од km 0 до km 211), као и по каналима Хс ДТД. Дунав на комплетној деоници кроз нашу земљу задовољава катргорију VII међународне класификације пловних путева. Тиса је категорије Va, до бране код Новог Бечеја, а узводно категорије IV. Река Сава је категорије IV.

Мрежу пловних путева у АП Војводини, према режиму пловидбе, чине:
- међународни водни пут, којем припада Дунав, а сагласно одредбама Дунавске комисије важи међународни режим пловидбе, што значи да Дунавом могу пловити бродови свих застава;
- међународни водни пут река Сава; и река Сава, као и река Дунав отворена је за међународну пловидбу (слободна за међународну пловидбу свих застава);
- међудржавни водни пут, коме припадају Тиса и Бегеј. На овим пловним путевима права пловидбе имају само две земље које те токове повезују-Србија и Мађарска, односно, Србија и Румунија);
- Државни водни пут, који обухватају пловне канале и реке, у саставу Хс Дунав-Тиса-Дунав на којима је, без посебног одобрења, дозвољена пловидба само пловилима Републике Србије.

Изградња Хидросистема има посебно велики значај за пловидбу. Повезаност свих канала са Тисом и Дунавом, њихова довољна дубина и ширина, омогућују пловидбу и повезаност свих значајнијих центара у Бачкој и Банату са мрежом пловних путева у Европи. У оквиру хидросистема ДТД има укупно 600 km пловних канала, од чега је око 330 km пловно за теретњаке од 1000 t носивости.

Стање у водном саобраћају у АП Војводини карактеришу низак степен искоришћености лука и мали промет робе на мрежи унутрашњих водних путева услед застареле речне флоте и недостатка улагања у модернизацију, приватизације лука и бродарских предзећа.

Искоришћеност капацитета лука је тренутно око 10 – 20%, а стање лучке инфраструктуре је релативно лоше. Опрема је застарела и делимично неупотребљива, док је одржавање објеката и опреме неадекватно. Луке дуж Дунава су већином опремљене порталним дизалицама (покретним пристанишним крановима), а дужина и стање кеја и газа дуж кеја је углавном довољна за претовар генералних и расутих терета.

Ваздушни саобраћај

У АП Војводини постоји цивилни аеродром у Вршцу са асфалтном пистом дужине 1000 m и ширине 25 m, ваздушна пристаништа у: Сремској Митровици, Новом Саду, Бечеју, Зрењанину, Белој Цркви, Кикинди и Суботици, као и војни аеродроми Сомбор, Ковин и Бела Црква.

Само аеродром у Вршацу има одређене могућности за међународни ваздушни саобраћај. Остала летилишта користе се за спортске и делимично за одређене привредне активности. Савремена кретања у авионском путничком саобраћају указују да постоји потреба за изградњом мањих аеродрома који могу користити нискобуџетне компаније. Ово би свакако допринело и повећању приступачности одређених региона, а допринело би и развоју туризма. Проблем преставља недостатак планске документације за оспособљавање појединих аеродрома, као и недостатак концепта развоја.

Мултимодални саобраћај и интермодалне технологије

У АП Војводини постоје контејнерски терминали у лукама Нови Сад, Панчево и Сента. Контејнерски терминал у луци Нови Сад је мањег капацитета, са складишним простором за 12 TEU/h. Саобраћајна инфраструктура терминала омогућава претовар контенера из пловила, са железничких кола и са друмских возила. Претоварни подсистем обухвата мосну решеткасту дизалицу носивости 50 t, и складишни подсистем површине 4 800 m2. Постоји и подсистем за техничко одржавање и оправку контејнера као и простор намењен за пуњење и пражњење контејнера.

Контејнерски терминал у луци Панчево је капацитета 50 TEU/h. Саобраћајна инфраструктура терминала омогућава претовар

контејнера из пловила, са железничких кола и са друмских возила. Претоварни подсистем обухвата самоходну мосну дизалицу за претовар контејнера носивости 50 t и складишни подсистем површине 21 000 m2. Постоји и подсистем за техничко одржавање и оправку контејнера, као и простор за паковање (пуњење и пражњење) контејнера.

Контејнерски терминал у луци Сента има кранску дизалицу носивости 25t и складишни простор површине 18.000 m2.

Мултимодални транспорт је слабо развијен и превасходно се индентификује са транспортом контејнера у интерконтиненталном саобраћају. Присуство осталих технологија интермодалног транспорта Ro/Ro и Hucke-pack, у укупним интермодалним токовима је занемарљиво мало, пре свега због непостојања одговарајућих терминала за претовар интермодалних транспортних јединица.

На територији АП Војводине не постоји ниједан Ро-Ла терминал, а на целом току Дунава кроз нашу земљу не постоји ниједна рампа (терминал) за Ро-Ро транспорт. Измењиви транспортни судови се у недостатку одговарајућих домаћих возила и претоварних капацитета превозе искључиво камионима страних компанија. У власништву домаћих компанија је мање од 500 контенера, углавном од 20 ft, open top, који могу да саобраћају само у домаћем, унутрашњем транспорту.

Логистика - На данашњем нивоу развоја индустрије и привреде укупно, под логистиком се подразумева скуп активности за снабдевање сировинама и полупроизводима, као и дистрибуцијом полупроизвода и готових производа. Логистички концепт АПВ треба да предложи решења интеграције микродистрибутивних у макродистрибутивне робне токове, предвиди мултимодални транспорт, интермодалне технологије, интермодалне терминале, робно транспортне центре и др.

3.5.2. Водопривреда и водопривредна инфраструктура

Снабдевање водом насеља

Стање у области водоснабдевања у АП Војводини није задовољавајуће. Велики проблем представља лош квалитет захваћене подземне воде чији третман до нивоа прописаног Правилником о хигијенској исправности воде за пиће захтева врло сложене и скупе технологије.

Подаци прикупљени из општина и водопривредних предузећа указују да се данас у АП Војводини захвата око 6,8 m3/s воде, од чега се око 5,5 m3/s троши у јавним водоводима, а остало је индустрија која захвата посебно воду за своје технолошке потребе. Од наведених количина просечна дневна експлоатација подземних вода за јавно водоснабдевање становништва и индустрије износи на подручју Бачке око 3,9 m3/s, на подручју Баната око 2,14 m3/s и на подручју Срема око 0,8 m3/s.

Одводњавање и заштита од унутрашњих вода

Данашњи степен изграђености одводних система у АП Војводини већином је постигнут још 1980. год., тако да је одводњавањем обухваћено 2 165 474 ha површине АПВ (85% од укупне површине АП Војводине). Од тога непосредно се одводњава 1.630.648 ha а посредно 491.133 ha, и то:

- Бачка ..... 896.200 ha (42,9 %);
- Банат ..... 836.150 ha (40,0 %);
- Срем ..... 357.630 ha (17.1 %).

Процењује се да је прва фаза заштите од сувишних површинских вода путем отворене каналске мреже достигнута са 90%, а друга фаза заштите од сувишних површинских и подземних вода путем хоризонталне цевне дренаже је достигнута са свега 20%.

Заштитни системи за режим успора “68/63” ХЕ ‘’Ђердап’’ на територији АП Војводине изграђени су тако да у целини решавају проблеме сувишних вода на подручју, а не само негативан утицај успора од ХЕ “Ђердап”. ХЕ ‘’Ђердап’’ има нови режим рада на коти 70,30 mАНВ на ушћу Нере. Укупно је пројектовано 35 система за одводњавање на територији Војводине, од чега је 148.000ha под утицајем успора.

Садашње стање система за одводњавање је у овом сектору са умањеном функционалном способношћу (канали су доста зарасли и замуљени, каналски профили зарушени, дренажни бунари пропали, а машинска и електроопрема на црпним станицама треба да се реконструише).

Наводњавање

Земљиште погодно за наводњавање је површине 936 000 ha (Бачка 350 000 ha, Банат 402 000 ha и Срем 184 000 ha), а на 750 000 ha је могуће наводњавање. У оквиру садашњег нивоа изграђености, Хс ДТД обезбеђује воду за наводњавање 360.000 ha. Из до сада изграђених делова регионалних хидросистема може се наводњавати око 72.560 ha, тако да укупна површина земљишта поред Хс ДТД и до сада изграђених делова регионалних хидросистема (вода је доступна, а нису изграђени заливни системи), износи око 357.560 ha.

Већина система је изграђена пре 20-30 година и у врло лошем су стању. Укупно је у АП Војводини било изграђено заливних система на 90.278 ha. Процењује се да би се од ових система могло релативно брзо ревитализовати око 47 000 ha. Сходно претходном, процена је да је у функционалном стању у АП Војводини око 30 000 ha на бившим друштвеним газдинствима, с тим да због економских кретања у пољопривреди, а и у зависности од године, ни ови се системи се не користе у потпуности. На основу ових података може се закључити да се у Војводини наводњава, свега 2,2% од укупних пољопривредних површина, односно свега 4,3% се наводњава од површина које су погодне за наводњавање.

Квалитет воде у рекама (осим суспендованог наноса) и регионалним системима је задовољавајући за потребе наводњавања. Подземне воде из прве издани нису употребљиве због малих издашности и релативне заслањености (приобаље Тисе). Друга издан је доброг квалитета али се мора чувати за пиће, а и по позитивној законској регулативи може се користити само за водоснабдевање становништва и изузетно у индустрији.

Хидросистем ДТД

Хидросистем ДТД представља хидротехнички (водопривредни) систем који се састоји из комплекса канала, хидрограђевина, постројења, насипа и осталих објеката с којима се уређује режим вода Баната и Бачке (нивои, протицаји, квалитет).

Као вишенаменски, Хс ДТД служи за наводњавање, снабдевање рибњака, индустрије и насеља водом, пловидбу, рекреацију, туризам, спортове на води, одводњавање сувишних вода, заштиту од штетног дејства вода и спровођење вода које дотичу са територија суседних земаља, прихватање пречишћених употребљених вода, и др.

Хс ДТД чине главни канали дужине 694,2 km, од којих је 600,6 km пловно за пловила од 200 до 1300 t носивости, 3 водозахватне уставе, 4 црпне станице, 5 сигурносних устава, 16 бродских преводница, као и сви пресечени водотоци са којом чине јединствену водно режимску целину.

Засипање корита по дужини канала варира и у главном се креће у границама 5-15% од површине протицајног профила канала. Таложење муља у каналима Хс ДТД је најинтезивније испод водозахвата, на местима укрштања са пресечним водотоцима, на уливима детаљних канала, на окретницама, на местима рачвања канала, узводно и низводно од устава, преводница и црпних станица. У протеклим годинама годишње количине измуљења су се кретала од 0 до 250.000 m3 иако је реална количина око 400.000 m3, па је укупно заостајање у претходних 10 година око 3 мил. m3.

Регионални хидросистем ‘’Северна Бачка’’ - Северна Бачка представља територију омеђену мађарском границом, реком Тисом и каналом ДТД Бездан – Врбас – Бечеј, укупне површине око 450.000 ha. Карактерише је топографски положај претежно између кота 90 mАНВ и 130 mАНВ, специфичан географски положај тла (континентални лес велике водопропустивости), дубоки ниво подземне воде и висока плодност земљишта.

Евидентна ограниченост природних водних ресурса, неповољан распоред падавина током године, као и периодичност појаве сушних година, имају неповољан утицај на пољопривредну производњу у северној Бачкој.

Хидросистем ‘’Северна Бачка’’ је пројектован као вишенаменски систем. Поред основне намене, обезбеђење воде за заливање

132.000 ha пољопривредног земљишта, хидросистем обезбеђује воду за рибњаке, снабдевање индустрије и градова, за рекреацију, туризам, ловни туризам, као и за освежење воде у природним језерима Палић и Лудаш.

Регионални хидросистем "Банат" - Банат пресецају природни и делимично регулисани водотоци, који дотичу са румунске територије - Златица, Стари Бегеј, канал Бегеј, Тамиш, Брзава, Моравица, Караш и Нера.

Слика 5. Регионални хидросистем ''Северна Бачка''

Скоро цело Банатско подручје пресеца главни канал Хс ДТД ''Банатска Паланка – Нови Бечеј'' који почев од водозахвата на Тиси код Новог Бечеја, па до улива у Дунав код Банатске Паланке, заједно са пресеченим банатским водотоцима представља јединствену хидротехничку – воднорежимску целину. Рељеф подручја Баната је равничарски, сем локалитета Делиблатска пешчара и Вршачки брег. Укупна бруто површина Баната је око 900.000 ha.

Основна намена хидросистема ''Банат'' је наводњавање 102.000 ha пољопривредних површина, а поред тога служи и за снабдевање водом рибњака, сточарских фарми, индустрије, насеља. Пројекат хидросистема ''Банат'' је усаглашен са решењима и проблематиком осталих водопривредних области - одводњавање, заштита од вода, заштита квалитета вода итд.

Основна концепција техничког решења се састоји у томе да се вода захвата из природних водотока Дунава, Тисе, банатских водотока и Хс ДТД. У суштини, решење представља већим делом проширење мреже магистралних канала Хс ДТД у Банату.

Изградња регионалног подсистема ''Надела'', као засебног објекта, започела је раније, у односу на преостале подсистеме. Прва фаза градње подсистема ''Надела'', завршена је половином осамдесетих година.

Слика 6. Регионални хидросистем ''Банат''

Регионални хидросистем ''Срем'' - Хидросистем ''Срем'' чине главни канали са црпним станицама на Дунаву, Сави и Босуту које у њих упумпавају воду из тих река. У састав хидросистема улази и 31 фрушкогорска акумулација.

Основна намена хидросистема је обезбеђење воде за наводњавање 185.000 ha из магистралних канала и 15.000 ha из акумулација са водом из сопственог слива што укупно чини 200.000 ha. Поред наводњавања хидросистемом се обезбеђује вода и за потребе индустрије, рибњака, а на акумулацијама и за спортско – рекреативне па и туристичке потребе.

Анализом могућих изворишта воде (Дунав, Сава, Босут и фрушкогорки потоци), природних и створених услова дошло се до генералне поделе РХ Срема на западни део, од граница са Хрватском до пута Ириг – Рума – Сремска Митровица и на источни део, од границе до Саве и Дунава на југу и истоку. Такође, рељеф и магистрални објекти условили су још једну поделу: на горњу и доњу зону западног и источног Срема. Горња зона западног Срема простире се северно од жељезничке магистрале Београд – Загреб, а горња зона источног Срема, северно од аутопута Београд – Загреб. Ова подела на поједина подручја снабдевања водом уследила је, у првом реду, из просторног положаја могућих изворишта воде (горње зоне се снабдевају из Дунава, а доње из Саве и Босута). Фрушка Гора је велика природна препрека довода воде из Дунава а савладана је тунелом. Из тога је проистекла подела хидросистема ''Срем'' на следеће подсистеме:

- ''Западни Срем – горња зона'': из Дунава се вода захвата код Нештина црпном станицом капацитета 16 m3/s и подиже на коту 132 mАНВ, одакле се отвореним обложеним каналом доводи до тунела Ø 3,5 m, дужине око 2,5 km и њиме одводи кроз масив Фрушке горе на јужну падину у акумулацију Мохарач код Ердевика. Од ове акумулације вода се разводи са 2 канала, ка западу до Шида, и ка истоку до акумулације Кудош код Павловаца;
- ''Западни Срем – доња зона'': доња зона површине 30.000 ha обезбеђује се водом делом из босутске акумулације, а већим делом из реке Саве, црпном станицом на Босуту код Босута капацитета 10,6 m3/s. Вода се подиже на коту 81 mАНВ и отвореним каналима води на запад до Илинаца и на исток до Мартинаца, а користи се и корито канала Вртић;
- ''Источни Срем – горња зона'': ово подручје подељено је на две целине обзиром на конфигурацију терена и висински положај. Виша зона чије границе су Ириг-Крушедол-Чортановци-Сланкамен-Белегиш-Стара Пазова-Голубинци-Краљевци-Рума-Ириг и нижа зона до аутопута Загреб-Београд;
- ''Источни Срем – доња зона'' - подручје је испресецано мрежом дренажних канала са главним колекторима Галовица, Јарачка Јарчина, Прогарска Јарчина, Товарник и Грденовци. Главни колектори су дубоко постављени и великих су димензија. Концепција довођења воде је пројектована тако да се главним водозахватом и црпном станицом ''Јарак'' капацитета 27 m3/s код Јарка, вода из Саве убацује у канала Јарачка Јарчина.

Слика 7. Регионални хидросистем ''Срем''

Акумулације на Фрушкој гори

У оквиру хидросистема Срем до сада су изграђене следеће акумулације: Сот, Бруја, Мохарач, Чалма, Врањаш, Кудош, Борковац, Мађеш, Добородол, Шелевренац и Љуково. Свака акумулација појединачно представља одвојен систем за снабдевање водом околних пољопривредних површина.

Заштита вода

Већина река се налази у класама квалитета које су лошије од класа које су прописане Уредбом о категоризацији водотока, која је чак нешто толерантнија од захтева који се постављају новијим стратешким документима, сви водотоци на територији АП Војводине, према Уредби о категоризацији водотока (''Службени гласник СРС'', бр. 5/68) сврстани су, углавном у II класу.

Постоје водотоци који се налазе у стању ''ван класа'', што значи да се ради о потпуно еколошки деградираним потезима река, који представљају опасност за окружење, због злоупотребе за евакуацију отпадних вода и материја, без икаквог пречишћавања, веома су угрожене неке деонице ХС ДТД (део Великог бачког канала).

Подземне воде из речних алувиона су посебно угрожене ефлуентима из река и приобаља, те су све мање употребљиве за снабдевање водом насеља.

Заштитне шуме

На насипима и депонијама, поред канала хидросистема ДТД подигнути су шумски појасеви. Поред економске користи, циљ подизања ових појасева је заштита поља и канала од ветра.

Укупна површина по важећим шумско-привредним основама износи 5 591 ha, од чега шуме и шумско земљиште износи 4 218 ha, а неплодне површине и остала земљишта износе 1 373 ha. Од укупног шумског земљишта 2 300 ha су шуме и млади засади, а преосталих 1 918 ha је земљиште погодно за пошумљавање.

Основна намена ових шума је заштита косине насипа од таласа и леда. Смањењем брзине ветра битно се смањује и висина односа разорног дејства таласа при високим водостајима у рекама и спречава рушевно деловање леда за време ледохода. ШЗП се налазе на небрањеном земљишту у појасу од 50 m рачунајући од 10-метарског појаса у ножици насипа. На овај начин се штити 1350 km одбрамбене линије.

Укупна површина према важећим посебним основама за за газдовање шумама (ПОГШ-ма) износи око 8000 ha, а до сада је пошумљено или природним путем подигнута шума на око 4000 ha, што указује да је још око 4000 ha остало не пошумљено.

Одбрана од поплава и регулације река

На територији АП Војводине поплавама је директно угрожено око 260 насеља са целокупним привредним и пољопривредним потенцијалом, преко 1 000 000 ha обрадивих површина, више од 800 индустријских објеката, 150 km пруга и 3 840 km путева.

Насипи су најзаступљенији начин заштите од поплава, а према важећем Оперативном плану за одбрану од поплава њихова дужина износи 1.459,11 km. Одбрамбене линије су грађене у различитим временским периодима (највећим делом у XIX веку), а током времена у више наврата су дограђиване и појачаване што је довело да различитог степена сигурности на појединим деоницама.

У протеклом периоду је реконструисана скоро цела одбрамбена линија осим што је на Дунаву потребно изградити још око 7,60 km насипа и то у непосредној близини насеља Челарево и Черевић.

Постојећа одбрамбена линија на Тиси, као и на уливним деоницама Кереша и Канала Бегеј који су под режимом Тисе, реконструисана је на рачунски водостај вероватноће појаве 1% у дужини од око 258 km (што је око 85% укупне дужине тиских насипа).

Насипи дуж Саве (на левој и десној обали) су реконструисани у периоду 1963. – 1991. године, за рачунски водостај вероватноће појаве 1%, а преостало је да се изгради 24,74 km насипа.

У граничном сектору на банатским водотоцима постигнут је степен сигурности који одговара протицају вероватноће појаве 5%, уз напомену да се сигурност насипа од државне границе према ушћу ових водотока у ОКМ Хс ДТД повећава због позитивног утицаја ОКМ на снижење максималног водостаја.

На Тамишу су у току радови на левом и десном насипу од државне границе са Румунијом до моста код Сечња у дужини од око 33 km. Процена је да је потребно реконструисати 124 km насипа уз Стари Бегеј, Пловни Бегеј, Тамиш (обухваћени и радови који се тренутно изводе) и Моравици.

Уз реку Караш, која је потпуно нерегулисан водоток са становишта заштите од вода, потребно је изградити нове објекте.

Из постојеће документације Основне каналске мреже (ОКМ) се може закључити да је степен сигурности неуједначен по појединим техничким деоницама; на деоницама у Бачкој заштитни објекти су оспособљени за прихват максималних водостаја регулисаног режима док су деонице у Банату димензионисане на водостаје 1% повратног периода за Тису (Златица, Кикиндски канал и Магистрални канал код Новог Бечеја), односно Дунав (Магистрални канал код ушћа у Дунав).

Укупна дужина нереконструисаних и неизграђених одбрамбених линија за меродавну велику воду износи 237,92 km, од чега 35,67 km није у тренутно важећем оперативном плану, стога проценат неизграђених и нереконструисаних деоница износи око 10%.

Бране и акумулације

Као једна од активних мера за заштиту од поплава користи се изградња брана. На подручју за које је надлежно ЈВП ''Воде Војводине'' одбраном од поплава је обухваћено седам брана, две на подручју Баната и пет на подручју Срема. На подручју АП Војводине у периоду од 1965 г. до 1990 г. изграђено је 20 акумулација, и то: 11 на територији Срема, 7 на подручју Бачке и 4 у Банату. Сврха градње ових акумулација углавном је одбрана од бујичарских вода, акумулисање воде ради наводњавања пољопривредних култура, рекреација и туризам, рибогојства, гушчарства, индустрије, итд.

Остали објекти

Регулациони радови (обезбеђење пловног пута и заштита приобалног подручја од штетног дејства великих вода) представљају саставни део одбране од поплава.

Ови радови су најинтензивнији били на Дунаву и фактички су систематизовани оснивањем Дунавске комисије (1948.г.) и доношењем Међународне конвенције о режиму пловидбе на Дунаву. Сходно усвојеним нормативима до средине осамдесетих година на Дунаву је изведено око 75% предвиђених регулационих радова, односно укупна дужина регулационих грађевина износи око 250 km, од чега на леву обалу одпада око 150 km.

Регулационим радовима на Тиси просечено је укупно 13 кривина на територији АП Војводине, чиме је скраћена дужина основног тока Тисе са 1.419 km на 962 km, и убрзана евакуација великих вода са горњег тока. Ови радови су имали контра ефекат на мере одбране од поплава, јер је дошло до коинциденције поплавних таласа Тисе и њених низводних карпатских притока.

Сава је трећа река по обиму регулационих радова, карактеристичан је за њу велики коефицијент развијенсти од 1,47. Укупна дужина тока од Београда (ушће) до Јамене (граница са Хрватском) је 210 km, а дужина долине 140 km. Сходно великој вијугавости и малом паду средња брзина тока се креће око 0,8 m/s и није довољна за транспорт наноса (нарочито из Дрине) па се јављају спрудови, аде и плићаци. На појединим деоницама се јављају велике дубине чак и од 21 m. Укупна дужина регулационих грађевина Саве износи око 50 km, од чега су 54% обалоутврде, 18% паралелне грађевине, 23% напери и 5% преграде.

На осталим водотоцима у АП Војводини, а нарочито у Банату, у ранијем периоду су рађени регулациони радови у смислу проширења протицајног профила, односно каналисања тока. Изградњом Хс ДТД већина ових водотокова је укључена у основну каналску мрежу, а њиховим режимом се управља системом устава и канала.

Антиерозиона заштита

АП Војводина није изразито бујично и еродибилно подручје, али се и на њеном подручју испољавају знатне и разноврсне неповољне последице које изазивају ерозије и бујични токови. Присутни су сви видови ерозије, при чему се кишни периоди, у којима се јавља водна ерозија, смењују са сушним и ветровитим периодима у којима преовлађује еолска ерозија. То је комбинација ерозионих процеса који се развијају под дејством природних чинилаца, са процесима убрзане (ексцесивне) ерозије који се развијају под утицајем антропогених фактора.

У погледу угрожености од ерозије и бујичних токова може се констатовати следеће:

- плувијалном ерозијом и бујичним токовима су угрожени делови Срема (Фрушка гора) и југоисточног Баната (подручје Вршца и Беле Цркве), а у мањој мери делови Бачке;
- флувијална ерозија је евидентна, како на великим река-

ма, тако и на осталим токовима у Војводини, а на успореним секторима Дунава, Саве и Тисе преовлађују процеси акумулирања наноса (успори бране ХЕПС Ђердап 1 и бране код Новог Бечеја);
- абразивном ерозијом (дејство таласа) угрожене су знатне дужине обала природних и вештачких водотока, језера и других акваторија;
- еолска ерозија се јавља у најоштријем виду у југоисточном Банату и пограничном подручју северне Бачке, али ни остала подручја Војводине нису поштеђена повременог неповољног деловања еолске ерозије;
- поред наведених видова ерозије, у АП Војводини је присутна и тзв. иригациона ерозија, тј. спирање земљишта при наводњавању, као посебан вид водне ерозије.

3.5.3. Енергетика и енергетска инфраструктура

Енергетика је област привреде која се бави производњом, преносом и дистрибуцијом енергената и енергије.

Основна карактеристика свих делова енергетског система је изразита технолошка застарелост, ниска енергетска ефикасност почев од производње, преноса и дистрибуције, до крајњег корисника, веома неповољно стање са становишта заштите животне средине, нерационално коришћење енергије и заостајање у енергетским индикаторима за чланицама ЕУ и земљама у окружењу.

Последњих година у развоју енергетике АП Војводине остварен је позитиван тренд који се огледа у увођењу нових технологија, реконструкцији постојећих постројења и изради инвестиционих пројеката, доношењем законских регулатива (Закон о енергетици) и развојних програма (Стратегије и Програми) на нивоу Републике и АП Војводине.

Нова енергетска политика, којом је омогућена и промена власништва, донела је промене и остварена је у сектору нафте и гаса, а очекује се и осталим секторима.

Енергетски систем АП Војводине

Конзумно подручје АП Војводине се може посматрати као заокружена целина. Обухвата површину од 21.506 km2 на којој живи 2.031.992 становника задовољавајући своје потребе за енергијом коришћењем следеће примарне енергије: природног гаса, течних деривата нафте, угљева, огревног дрвета и отпадака из пољопривредне, пре свега ратарске, производње и друге облике обновљивих извора енергије (ветар, сунце и геотермална).

Сектор природног гаса

Природни гас се обезбеђује из домаће производње и увозом из Русије. Транспортни систем је Србије је јединствен. Укупна дужина дистрибутивног система средњег притиска је око 1217 km, а ниског притиска је 9580 km. Гас се користи у 38 јединица локалне самоуправе.

Сектор нафте

Потребе конзума за дериватима нафте су задовољене посредством већег броја снабдевача. На територији АП Војводине егзистира више од 150 снабдевача, а највећи број њих се бави само снабдевањем моторним горивима. Доминантни снабдевачи индустрије и јавних комуналних предузећа дериватима нафте за енергетске потребе (пре свега мазутом) су: НИС ад Нови Сад огранак НИС-Петрол Београд, Лукоил – Беопетрол Београд.

Рафинеријска прерада нафте

Рафинеријска прерада нафте одвија се у рафинерији нафте Панчево (РНП) и рафинерији нафте Нови Сад (РНС). У њима се производе моторна и енергетска горива, путни и индустријски битумен, петрохемијске сировине, специјални бензини, солвенти и други малотонажни производи на бази нафте.

Расположиви рафинеријски капацитети у потпуности задовољавају потребе домаћег тржишта и омогућују прераду нафте, односно производњу деривата за друга тржишта. Постојећа производно-технолошка конфигурација рафинерија Нови Сад и Панчево указује на њихову комплементарност и компатибилност, што омогућава да се ове две рафинерије посматрају као јединствена технолошка целина.

Актуелна Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2015. године дефинише приоритете развоја енергетике, у сектору нафтне привреде. Производни капацитети НИС а.д. Нови Сад задовољавају потребе домаћег тржишта нафтних деривата и за друга тржишта, у складу са важећим стандардима. У складу са купопродајним уговором већинског пакета акција НИС а.д. Нови Сад, биће реализован програм реконструкције и модернизације постојећих капацитета и осавремењивање технологије производње нафтних деривата, што ће допринети достизању светских стандарда у овој производној технологији, подизању квалитета горивних производа на нивоу захтева ЕУ, као и побољшању стања животне средине у овом производном сегменту. Стимулисање даљих истраживања предуслов је за веће коришћење домаћих енергената, као и локалних енергетских извора, за одређене енергетске потребе и изградње и/или реконструкције станица за снабдевање горивом путничких возила (бензинске станице).

Гасоводна и нафтоводна инфраструктура

Потенцијал енергетског развоја представља и повољан географски положај у односу на основне енергетске токове и везе АП Војводине са окружењем.

Постојећа магистрална, разводна и дистрибутивна гасоводна мрежа, постојеће подземно складиште гаса у Банатском Двору, објекти за експлоатацију лежишта и производњу нафте и гаса, постојећи Нафтвод ЈА-НА (ДН-1) и мрежа нафтовода са постојећим нафтним рафинеријама и терминалима у Панчеву и Новом Саду и нафтним терминалом у Сомбору, постојећи подуктовод СО2 Суботица-Бечеј (који се тренутно не користи), као и постојеће геотермалне бушотине и лежишта нафте, природног гаса и геотермалних вода представљају велики потенцијал енергетског развоја.

Сектор угља

Снабдевање угљем широке потрошње врше бројне мале трговачке фирме, пензионерске и синдикалне организације, па чак и неовлашћени појединци. Велики потрошачи се и даље снабдевају директно, али у знатно смањеним количинама. Основни разлог за то је да је до данашњих дана већи део индустрије у АП Војводини већ прикључен на природни гас. Истовремено се потрошња угља у АП Војводини знатно смањила и због чињенице да значајан део привреде ради са смањеним капацитетима, а многа предузећа су и затворена, док је и велики број домаћимстава гасифициран или прикључен на топлане.

Електропривреда и електроенергетика

Услед промена у структури енергетске потрошње због високе увозне зависности нафтне привреде, утицаја и последица санкција и неодговарајућег паритета цена различитих енергената, дошло је до значајног повећања потрошње електричне енергије (нарочито за обезбеђивање топлотне енергије). Ово је довело до погоршања услова експлоатације и одржавања енергетског система, драстичних промена у структури потрошње енергије, пада цене домаће енергије, погоршања економског положаја, прекида везе са иностранством и могућности увоза и извоза енергије. Електроенергетска мрежа налази се у процесу ревитализације, реконструкције и доградње у циљу обезбеђења сигурне, поуздане и квалитетне производње и испоруке електричне енергије свим субјектима, уважавајући при томе принцип енергетске ефикасности.

На подручју АП Војводине нема значајних објеката за производњу електричне енергије, осим објеката ТЕ-ТО енергана. АП Војводина има 3 термоелектране топлане (ТЕ-ТО) у Новом Саду, Зрењанину и Сремској Митровици, укупне номиналне електричне снаге 405,50 MW и укупне топлотне снаге око 500 MW. Када би се ти расположиви капацитети користили око 6000 h/a (електрични) и 4000 h/a (топлотни) трансформисали би један део скупе примарне енергије (око 0,60 mtoe/a). Међутим, због високе производне цене електричне енергије из ових електрана капацитет се

користи углавном као вршна производња (356,45 у 2005. и 138,50 GWhe/a у 2006. години), што је мање од 15% од техничке могућности код наведеног већег коришћења капацитета.

И поред велике покривености преносном електроенергетском мрежом и објектима, због велике просечне старости објеката (од 20-40 год.) стање преносне мреже и енергетских објеката се може окарактерисати као неповољно (посебно у источном Банату).

Електроенергетски преносни систем АП Војводине чини преносни систем електричне енергије напонског нивоа од 400 kV, 220 kV и 110 kV, као и значајне преносне интерконективне везе (400 kV, односно 110 kV напонског нивоа), према Мађарској, Румунији, Хрватској и БиХ, енергетски објекти за трансформацију напона (трансформатори 400/X kV, 220/X kV, 110/X kV), телекомуникациони систем, информациони систем и друга инфраструктура неопходна за функционисање електроенергетског система АП Војводине. Оператер преносног система одговоран за техничке перформансе рада система, сигурност рада ситема и поузданост испоруке електричне енергије, одржавање, планирање и изградњу преносне мреже надлежно је предузеће ЈП Електромрежа Србије, Београд, односно за АП Војводину Погон преноса Нови Сад. Укупна дужина далековода 110-400 kV износи 2152,78km, а укупна инсталисана снага у трансформаторским станицама 110/x, 220/x и 400/x kV, 2970 MVA.

Дистрибутивна мрежа обухвата електроенергетску мрежу напонског нивоа до 110 kV, односно мрежу 1 kV, 10 kV, 20 kV и 35 kV и трафостанице 10(20)/0,4 kV, 35/x kV и 110/x kV. На подручју АП Војводине за дистрибуцију електричне енергије, управљање дистрибутивним системом и трговину на мало за снабдевање тарифних купаца, надлежност има "Електровојводина", организована као Привредно друштво са ограниченом одговорношћу које има статус зависног привредног друштва у односу на ЈП ЕПС.

На подручју АП Војводине има 67 постројења 110/x kV, од којих су 59 у саставу дистрибутивне мреже, а осталих 8 припадају Железници, Електромрежи Србије и директним потрошачима Рудник Ковин, Азотара, Панчево, ЛБФЦ Беочин. У дистрибутивној мрежи на подручју АП Војводине има укупно 14 трансформаторских станица 110/35 kV са 22 трансформатора и 44 трансформаторских станица са 78 трансформатора. Прва трафостаница 110/35 kV је изграђена 1955. год. (ТС Нови Сад1), а последња 1974. год. (ТС Бачка Паланка 1). Прва трафостаница 110/20 kV је изграђена 1975. год. (Панчево 3), чиме је и започет прелазак на двостепену трансформацију 110/20 kV уместо тростепене 110/35/10 (20) kV, тј. прелазак на 20 kV напонски ниво.

На подручју АП Војводине има 78 трансформаторских станица 35/20/10 са 173 трансформатора, 8847 трансформаторских станица 20/0,4 kV и 1627 трансформаторских станица 10/0,4 kV у власништву Електровојводине и трећих лица. Ове се постепено укидају, као и 110/35 kV.

Дистрибутивном мрежом покривено је целокупно подручје АП Војводине. Ова мрежа, углавном реконструисана на 20 kV напонском нивоу је квалитетна, док је постојећу 10 kV мрежу потребно у целости у наредном периоду заменити новом 20 kV.

Систем даљинског грејања

Знатан део комуналне енергетике, грејање стамбених и других објеката, у градовима је прикључен на системе даљинских грејања и блоковске котларнице у надлежности комуналних јавних организација и других субјеката надлежних за овај вид трансформисане финалне енергетске потрошње. Укупан број оваквих комуналних организација, што мањих што већих је 21.

Когенерациона постројења ПД ''Панонске ТЕ-ТО'' су концепцијски застарела. По тој основи морала би бити комбинована паро-гасна постројења са превасходном функцијом производње електричне енергије уз високу електричну ефикасност и преко 55%. Ову измену захтева врло неуједначена потреба за технолошком паром, а нарочито драстично променљива потреба за грејањем. У противном ће, посебно због цена електричне и топлотне енергије, ова постројења бити практично ван употребе, те би се веома озбиљно морала размотрити опција њихове приватизације. Иначе, техничко стање и расположивост погона су још увек на завидном нивоу (по тој основи су и ангажована у систему ЕПС).

У великом броју топлана и већих котларница део примарне енергије (природног гаса, мазута и лож-уља око 0,1450 mtoe) трансформише се у топлотну енергију, а од произведене топлотне енергије 93% се потроши у широкој потрошњи.

У топланама у АП Војводини функционише око 50 вреловодних и неколицина парних котлова укупне инсталисане снаге за грејање око 956 MW и преко 60 MW за топлу потрошну воду. Осим тога, инсталисано је преко 150 MW топлотне снаге у великом броју топловодних котлова (преко 80 јединица). Техничко стање котловских постројења може се оценити као релативно лоше, с обзиром да је просечна старост преко 25 година.

Индустријске енергане

У енергетском билансу Покрајине, као снабдевачи конзума АП Војводине електричном енергијом, налазе се и индустријске енергане. Електрична енергија која се произведе у њима је занемарљивих количина и искористи се за сопствене потребе покривајући део конзума конкретне фабрике власника енергана. Такви извори постоје у: "МСК" Кикинда, "Сојапротеин" Бечеј, "Carbodioxid" Бечеј и готово свим шећеранама. Само шећеране у Зрењанину и Сремској Митровици немају сопствену производњу енергије. Топлотном енергијом се снабдевају из оближњих термоелектрана-топлана у власништву Панонских електрана, а електричну енергију преузимају у целости из јавне мреже.

Обновљиви извори енергије

Обновљиви извори енергије у АП Војводини су: сунчева (соларна) енергија, енергија ветра, хидропотенцијал текућих и стајаћих вода, потенцијал геотермалних вода или паре и енергија из биомасе (енергија из остатака ратарске и шумске производње, органских отпада). На основу израђених студија, може се рећи да постоје природне погодности у АП Војводини за коришћење обновљивих извора енергије. Обновљиви (неконвенционални) извори енергије су тренутно мало заступљени, са 7,7% учествују у укупној производњи примарне енергије у АП Војводини, односно око 2,0% у укупној потрошњи. Произведена енергија остварена је из чврсте и течне биомасе и незнатним делом из геотермалне енергије, док производња из осталих неконвенционалних извора још увек није заступљена.

Отпад из пољопривредне производње се користи на месту његовог настајања, углавном у сеоским домаћинствима и спорадично на пољопривредним газдинствима. О овој групи примарне енергије у нашим условима је тешко говорити у неком системском прилазу. Све се заснива на појединачним иницијативама. То је на одређени начин и разумљиво када се има у виду да не постоје јасна стратегија у области енергетских ресурса нити адекватне подстицајне мере. У таквим условима одлучује појединачни интерес сваког субјекта.

За коришћење енергије ветра је урађена Студија "Атласа ветрова на територији АП Војводини", а такође су издате и бројне енергетске дозволе за ветроелектране.

Проблеми у сегменту обновљиве енергије су следећи: незадовољавајућа инфраструктура за коришћење обновљивих извора енергије, недостатак поузданих података о потенцијалима обновљивих извора енергије и непостојање ефикасног система финансијских инструмената ради масовнијег коришћења обновљивих извора енергије.

Енергетска ефикасност

Ниска енергетска ефикасност је карактеристика целокупног енергетског система, производног, преносног и дистрибутивног, као и целокупна секторска потрошња (индустрија, саобраћај, зградарство), као и нерационална потрошња енергената, на простору АП Војводине. Основне карактеристике су:

- велики губици који настају у дистрибуцији топлотне енергије у системима даљинског грејања, услед дотрајалих и лоше изолованих цеви;
- ниска ефикасност инсталација климатизације, грејања и хлађења (КГХ);
- велики топлотни губици зграда услед лошег квалитета прозора (неодговарајући коефицијент пролаза топлоте,

ваздушна пропустљивост и др.);
- лоша изолованост омотача зграда;
- непостојање термостатских радијаторских вентила за радијаторе који би регулисали потрошњу у складу са температуром;
- коришћење застарелих, енергетски неефикасних електричних уређаја у домаћинствима и др.;
- недостатак модерне технологије и енергетска неефикасност у индустријским предузећима;
- загађења животне средине, посебно у урбаним подручјима, услед велике потрошње фосилних горива, пре свега у секторима градарства и саобраћаја;
- старост возног парка која утиче на смањење енергетске ефикасности, заштиту животне средине и безбедност;
- енергетски неефикасна инфраструктура уличног осветљења;
- неадекватна технологија у системима јавног водоснабдевања;
- неадекватна законска и техничка регулатива;
- недовољно развијена свест грађана о томе да је енергија вредан ресурс који треба трошити рационално.

3.5.4. Електронске комуникације и информациони системи

Развој и унапређење телекомуникационог система на територији АП Војводине у протеклом периоду реализује се углавном према Просторном плану Републике Србије (1996) и Генералним плановима телекомуникационе мреже надлежних предузећа. Изграђени су нови капацитети уз главне, као и саобраћајне правце нижег ранга све до општинских, а као главни медиј, поред постојећих спојних кабловских веза и РР система, коришћен је оптички кабл. Такође, на подручју АП Војводине постоји изграђена мрежа оптичких каблова за надзор и управљање постојећим транспортним системима сирове нафте до рафинерија. Овај систем је повезан са оптичким каблом у Републици Хрватској који користи хрватски оператер транспортног система за транспорт сирове нафте ЈАНАФ, што пружа могућност регионалног повезивања.

У већим градским центрима, као и у великом броју мањих (све до сеоских насеља), у протеклом периоду су обезбеђени савремени дигитални комутациони системи, чиме је постигнуто знатно повећање капацитета мреже, обезбеђење високог квалитета, поузданости и расположивости, као и увођење савремених услуга електронских комуникација (широкопојасни сервиси).

Према подацима о броју корисника и врсти услуга у периоду 2006/2007. године може се констатовати да је заступљеност појединих услуга значајно мања у односу на просечну заступљеност у земљама чланицама EU27.

Расподела заступљености по областима у АП Војводини показује да не постоји равномеран развој. Значајно је развијенија Јужно-бачка област са седиштем у Новом Саду у односу на остале области у АП Војводини. Разлог овакве расподеле треба тражити у економској развијености Јужно-бачке области.

Према доступним подацима просек у EU27 је да 72% домаћинстава има фиксну телефонску линију и око 50 телефонских прикључака на 100 становника (E-Communications Household Survey). Упоређујући добијене податке о броју активних фиксних телефонских прикључака у АП Војводини са EU27, покривеност домаћинстава фиксним телефонским прикључком је добра, изузимајући северно-банатску регију где је тај проценат испод просека. Број прикључака на 100 становника заостаје за просеком EU27, а у односу на земље у окружењу однос је бољи од њиховог просека.

Просек коришћења интернета у домаћинствима у АП Војводини значајно заостаје за EU27 где износи 44%. Једино је град Нови Сад као издвојена целина изнад тог просека. Анализе указују на значајне разлике између регија и на неравномеран развој ка информационом друштву.

Према броју корисника који имају могућност приступа интернету брзинама једнаким 64 kbit/s или већим (на 100 становника 16,9, односно 28% за домаћинства) АП Војводина веома много заостаје за просеком EU27. Једино је град Нови Сад готово достигао просек EU27. Са њим ће и јужно-бачка регија бити ближе том просеку.

На већем делу простора АП Војводине путем радио преноса, мањим делом оптичким кабловима, уведене су услуге мобилне телекомуникације, изградњом радио-релејних и базних радиостаница.

Простор АП Војводине је у целости покривен радиодифузним системом путем радио-релејних репетитора и емисионих радиостаница. У току је изградња микроталасних система за дистрибуцију радио и телевизијских програма, као и могућност пружања других сервиса, путем кабловског дистрибутивног система, како у већим градским центрима, тако и у мањим насељима и селима.

3.5.5. Комунална инфраструктура

Снабдевање насеља водом и канализациона инфраструктура

Постројења за припрему воде за пиће (''фабрике воде'') на територији АП Војводине налазе се на изворištима јавног водоснабдевања следећих насеља: Суботица, Сомбор, Сента, Бездан, Апатин, Бачка Паланка, Нови Сад, Панчево, Ковин, Тител, Рума и Сремска Митровица. Од укупно захваћене подземне воде на територији АП Војводине око 33% подвргава се третману. Осталих 67% се директно упумпава у водоводни систем, са евентуалним хлорисањем. Од укупно 45 општина, вода не одговара стандардима у 38 општина.

Дистрибутивна водоводна мрежа је стара и са врло високим процентом губитака што, заједно са одсуством подстицаја за рационалну потрошњу воде доводи до прекомерно високе тражње за водом и прекомерне експлоатације ресурса.

Валоризација постојећег стања указује на следеће:
- скоро две трећине становника користи воду која по квалитету не задовољава Правилник о хигијенској исправности воде за пиће;
- јавним водоводним системима у преко 50% насеља управљају месне заједнице које немају потребну техничку и кадровску опремљеност;
- стање дистрибутивних система у великом броју насеља је лоше, што доводи до великих губитака у мрежи (чак и преко 50%);
- не постоји адекватан, а већином и никакав, резервоарски простор за дневна изравнавања потрошње, што доводи до лошег квалитета у континитету и сигурности дистрибуције;
- касни се са развојем изворишта, тако да она често раде у режимима надексплоатације, што се одражава на смањену поузданост и на пробоје у квалитету;
- нису успостављене санитарне зоне заштите изворишта, што доводи до погоршавања квалитета;
- не улаже се у потенцијална нова изворишта, пре свега на истражне радове.

Већина насеља нема одговарајућу канализациону инфраструктуру. Развијеност канализационе мреже је недовољна, посебно су критични главни колектори и црпне станице.

Стопа пречишћавања комуналних и индустријских отпадних вода је изузетно ниска што негативно утиче на непосредни реципијент.

Снабдевање водом за технолошке потребе

У садашњим транзиционим условима због смањења привредних активности смањена је и потрошња воде за технолошке потребе. За потребе индустрије користи се око 2,45 m3/s или 77,26 x 106 m3/годишње. Од ове количине 1,15 m3/s се користи из јавних водоводних система (око 20% од капацитета јавних водовода), а осталих 1,3 m3/s индустрија директно захвата из подземља.

Снабдевање водом индустрије се решава на три начина:
- из јавног водовода (ако су потребе мање, или је потребна квалитетна вода);
- самостално (при великим потребама у води);
- комбинацијом ова два начина (санитарна вода из водовода, а технолошка из самосталних извора).

Јавно водоснабдевање и самостално снабдевање индустрије ослања се готово искључиво на подземне воде.

Управљање отпадом

Неадекватно управљање комуналним отпадом представља велики еколошки и санитарно хигијенски проблем на територији Покрајине. Количина комуналног и индустријског отпада се стално увећава а његово одлагање врши неадекватно, највећим делом на неуређеним одлагалиштима, што представља ризик за здравље људи, али и на природне ресурсе и животну средину уопште.

Постојећа инфраструктура у области управљања отпадом је недовољна и неадекватна. Према подацима из 2008. године 195.402 грађана АП Војводине није покривено услугама ЈКП компанија, а за 168.167 грађана нема података о начину и оператеру који односи отпад, што чини 17,9% од укупно 2.031.992 грађана АП Војводине. На територији АП Војводине генерише се око 660.429 тона комуналног отпада, односно 0.89 kg/становнику/дану. Укупна колична генерисаног отпада је мања у руралним подручјима, док састав отпада варира у зависности од типа насеља (рурално, урбано), као и карактера преовлађујућих насељских функција.

На територији АП Војводине тренутно је у функцији једино санитарна депонија на територији општине Кикинда.

У Покрајини не постоји ни једна локација за одлагање опасног отпада, као ни трајно складиште опасног отпада.

Неправилно управљање медицинским отпадом до скора је представљало значајан проблем због непостојања раздвајања отпада у здравственим установама и његовог одлагања на депонијама где се мешао са комуналним отпадом. У оквиру пројекта ''Техничка подршка у управљању медицинским отпадом'' утврђено је да је количина инфективног медицинског отпада који се ствара у здравственим установама не рачунајући приватни сектор и сектор ветеринарске медицине, износи 0,26 kg отпада по постељи/дан. Због тога су у оквиру истог пројекта, на територији АП Војводине, у 12 здравствених установа у државном сектору на територији Сомбора, Суботице, Зрењанина, Новог Сада, Вршца, Панчева, Сремске Митровице, Сремске Каменице, Сенте, Беле Цркве и Кикинде постављени комплетни системи за третман инфективног медицинског отпада - аутоклави и дробилице, док је 7 завода за јавно здравље опремљено дробилицама.

Поступање са животињским отпадом подразумева сакупљање, разврставање према степену ризика, складиштење и третман. Око 80% отпада животињског порекла са територије АП Војводине одлаже се неплански, и без претходног третмана на депоније и сточне јаме. Постројења за третман отпада животињског порекла (кафилерија) отвореног типа постоје у Сомбору, Зрењанину и Бачкој Тополи, а у Житишту и Пландишту објекти затвореног типа.

3.6. ЖИВОТНА СРЕДИНА, ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА

3.6.1. Заштита и унапређење животне средине

Анализа квалитета животне средине указује на начин коришћења простора у односу на могућности и ограничења природних ресурса и створених вредности, а истовремено представља полазну основу у оптималном планирању и дефинисању основних опредељења просторног развоја АП Војводине.

Квалитет ваздуха је нарушен, пре свега, у урбанизованим подручјима и у утицајним подручјима субурбаних зона. Главни извори загађивања ваздуха су енергетски сектор, транспорт и различита индустријска постројења. Међу најзначајније загађиваче ваздуха индустријског порекла спадају: рафинерије нафте у Панчеву и Новом Саду, хемијска индустрија у Панчеву. На основу Извештаја о испитивању узрока и степена загађења ваздуха штетним и опасним материјама на територији града Панчева (Институт за хемију, технологију и металургију, Београд), из 2004. године, утврђено је да у процесу пречишћавања отпадних вода у комплексу ХИП Петрохемија долази до емисије отпадних материја у ваздух (сулфиди, меркаптани, сулфонати) који имају карактеристичне непријатне мирисе који имају негативан утицај на квалитет живота становништва Панчева и Београда. Индустрију у АП Војводини представљају углавном застареле технологије, где је присутан недостатак пречишћавања димних гасова или ниска ефикасност филтера, нерационално коришћење сировина и енергије, лоше одржавање итд. На многим локацијама, посебно током хладнијег дела године, квалитет ваздуха зависи од индивидуалних и малих котларница и интензитета саобраћаја. У порасту је загађење од саобраћаја, укључујући концентрације чађи, нарочито у великим градовима. На територији АП Војводине је, у периоду од 2002. до краја 2008. године, спроведена контрола квалитета ваздуха на 38 мерних места, распоређених у укупно 24 насеља, чиме је обухваћено око 45% становништва АП Војводине. Поред редовних, систематских мерења, спроводи се и интервентни мониторинг у циљу идентификације загађења на одређеном простору.

Контролу квалитета амбијенталног ваздуха у периоду од 2002. до 2008. године, мерењем имисије основних загађујућих материја: сумпордиоксида, азотдиоксида, чађи, таложних материја, суспендованих честица и др. вршиле су одговарајуће референтне установе, по налогу локалних самоуправа. С обзиром да резултати мерења нису на јединствен начин интерпретирани и немају могућност упоредног приказа, на основу анализе појединачних мерења, закључује се да су концентрације мерених загађујућих материја највише прелазиле ГВИ у следећим општинама: Панчево (посебно повећане концентрације бензена, озона, чађи, укупне суспендоване честице и ПМ10), Нови Сад, Кикинда, Суботица (таложне материје), Сремска Митровица (чађ), Нови Бечеј (суспендоване честице), Зрењанин. Такође, током 2008. године, је успостављен систем аутоматских станица за континуалну контролу амбијенталног ваздуха, који обухвата 7 аутоматских станица лоцираних у Суботици, Сомбору, Зрењанину (праћење утицаја саобраћаја), Кикинди и Новом Саду-МЗ Шангај (праћење утицаја индустрије) и на СРП Обедска бара и СРП Делиблатска пешчара (референтне станице). На основу појединачног и упоредног приказа резултата у изабраним индустријским центрима уочљива је разлика у средњим месечним концентрацијама, што указује да је у случају чађи и азот-диоксида ваздух у Панчеву знатно оптерећенији у односу на Кикинду и Сенту. Анализирајући станице, на које у највећој мери утиче саобраћај, може се закључити да је уочљива сезонска варијација у концентрацијама, али и више просечне месечне концентрације, што указује на интензиван саобраћај у близини мерних места.

Квалитет вода у АП Војводини је лош и даље се погоршава. Основни извори загађивања вода у АП Војводини су нетретиране индустријске и комуналне отпадне воде, дренажне воде из пољопривреде, процедне воде из депонија, као и загађења, везана за пловидбу рекама и рад термоелектрана. Највећи градови испуштају непречишћене отпадне воде у реципијенте. Загађење из дифузних извора проузрокује више од 50% укупног загађивања вода.

Квалитет воде и седимента канала је лошији у односу на остале типове испитиваних водотока јер су они у већој мери под директним или индиректним утицајем непречишћених или делимично пречишћених отпадних вода. Висок садржај органских материја и нутријената је детектован на локацијама које су угрожене испуштањем непречишћених отпадних вода, а то су пре свега водотоци малих капацитета за самопречишћавање (Кудош, Надела, канал Бегеј под утицајем Александровачког канала, ДТД канал Врбас-Бездан у Врбасу, канал Јужне индустријске зоне у Панчеву и др). Квалитет вода је посебно угрожен нутријентима и органским и неорганским загађењем (услед испуштања нетретираних отпадних вода и дренажних вода из пољопривреде) поред великих градова (Новог Сада и др), као и услед прекограничног загађења вода које улазе у АП Војводину. Већина општина у АП Војводини нема постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода, при чему и највећи градови (Нови Сад, Зрењанин, и др.) испуштају непречишћене отпадне воде у реципијенте. Према подацима РХМЗ о квалитету водотока на 143 мерна места, узорковањем у просеку једном месечно, за период 1998–2008. године, у Агенцији за заштиту животне средине извршена је анализа квалитета воде применом SWQI. На основу резултата анализа квалитета површинских вода може се констатовати да су најугроженији реке и канали у АП Војводини.

Један од највећих уочених проблема у испитиваним водотоцима јесте присуство и распрострањеност кадмијума. Могуће објашњење за његову широку распрострањеност јесте његово порекло из дифузних извора загађења и то из фосфатног ђубрива, будући да је мониторинг спроведен у периоду примене агротехничких

мера. Висок садржај у води може бити последица његовог лаког спирања са земљишта за кога се лабаво везује, углавном за карбонатну фракцију, па само промена pH вредности може да изазове његову мобилност. Проблем представља недостатак регулативе у области вештачких ђубрива, тако да постојеће стање може бити резултат дугогодишње употребе ђубрива лошег квалитета. Присуство никла, међутим, који показује сличну распрострањеност као и кадмијум, као и присуство хрома и цинка у испитиваним седиментима, указује на могућност антропогеног порекла ових метала. Поједине деонице ДТД канала (канал Бегеј делимично, канал Врбас-Бездан и Нови Сад-Савино Село) такође су оптерећене високим садржајем минералних уља које сврстава ове седименте у класу загађених (класе III и IV).

На загађивање земљишта у АП Војводини највише је утицала неодговарајућа пракса у пољопривреди, укључујући неконтролисану и неадекватну примену вештачких ђубрива и пестицида, као и одсуство контроле квалитета воде која се користи за наводњавање. Спорадична појава тешких метала у земљишту резултат је нетретираних процедних вода са депонија и рударско-енергетских објеката. Необрађено пољопривредно земљиште, односно конверзија пољопривредног у грађевинско земљиште, представља посебан проблем уз питање последица непланске изградње, негативних ефеката приватизације пољопривредних комбината, гринфилд инвестиција, које се по правилу реализују у тзв. ''периурбаним'' зонама у урбано-руралном континууму. Загађење земљишта заступљено је у подручјима интензивне индустријске активности, неадекватних одлагалишта отпада, рудника, као и на местима различитих акцидената.

Највећи извори деградације и загађивања земљишта су неконтролисано и неадекватно одлагање индустријског отпада, посебно у околини великих индустијских центара (Панчево, Нови Сад, Инђија, Кикинда) и саобраћај односно таложење загађујућих материја из издувних гасова моторних возила дуж саобраћајница, посебно путева I и II реда.

Просторна диференцијација животне средине

У ППРС је извршена просторна диференцијација животне средине према стандардима и искуствима ЕУ, а узимајући у обзир постојеће стање квалитета животне средине и тренд у наредном периоду.

У наведеном контексту, територија АП Војводине је просторно издиференцирана на следеће категорије:

1. Подручја са локалитетима деградиране животне средине (локалитети са прекорачењем граничних вредности загађивања, урбана подручја, подручја отворених копова лигнита, јаловишта, регионалне депоније, термоелектране, коридори аутопутева, водотоци IV ''ван класе'') са негативним утицајима на човека, биљни и животињски свет и квалитет живота.

- У овој категорији се налазе: Панчево, Нови Сад, Суботица, Кикинда, коридори аутопута Београд-Нови Сад, Београд-Шид. Највећа емисија гасова SO2, NOx и суспендованих честица је на подручју Јужно-банатског округа. Урбана подручја која спадају у ову категорију су и: Зрењанин, Рума, Сремска Митровица, Врбас, као и садашњи водотоци четврте класе и ''ван'' класе (банатски водотоци,који дотичу из Румуније су прекомерно загађени и претежно имају IV класу бонитета,а најтежа ситуација је на Старом и Пловном Бегеју где је квалитет "ван класе" ; каналска мрежа Хс ДТД је неуједначено оптерећена, а најугроженија деоница је Врбас-Бездан (Велики бачки канал) где се квалитет категорише као "ван класе").

2. Подручја угрожене животне средине (локалитети са повременим прекорачењем граничних вредности, субурбане зоне насеља најугроженијих подручја из I категорије, сеоска и викенд насеља, туристичке зоне са прекомерним оптерећењем простора, подручја експлоатације минералних сировина, државни путеви I и II реда, железничке пруге, велике фарме, зоне интензивне пољопривреде, пољопривредне воћарске и виноградарске зоне, аеродроми, речна пристаништа, водотоци III класе) са мањим утицајима на човека, живи свет и квалитет живота.

У овој категорији су: Сомбор, Апатин, Црвенка, Кула, Оџаци, Бачка Паланка, Бајмок, Србобран, Нови Кнежевац, Чока, Сента, Ада, Темерин, Бачка Топола, Кањижа, Бечеј, Тител, Бач, Бела Црква, Ковин, Инђија, Стара Пазова, Шид, зоне интензивне пољопривреде (цела АП Војводина), линије државних путева I и II реда и пруга, речна пристаништа (међународне луке: Апатин, Бачка Паланка, Нови Сад, на реци Дунав и Сента на реци Тиси и националне луке: Ковин, Сремска Митровица и Сомбор). Подручја експлоатације минералних сировина укључују: околину Кањиже, Кикинде и Новог Бечеја и др.

3. Подручја квалитетне животне средине (шумска подручја, туристичке зоне контролисаног развоја, подручја са природном деградацијом, ливаде и пашњаци, ловна и риболовна подручја, водотоци II класе) са преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота.

У овој категорији су: Сремски Карловци, зоне са виноградарством (Сремски и Банатски рејон и рејон суботичко-хоргошке пешчаре), коридори локалних путева, као и територије сеоских насеља општина које припадају II категорији, подручја са природном деградацијом (еродиране површине, заслањена земљишта, клизишта, плавни терени и др).

4. Подручја веома квалитетне животне средине (подручја заштићених природних добара, мочварна подручја, подручја заштићена међународним конвенцијама, водотоци I класе) у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет.

У ову категорију спадају заштићена подручја (национални парк ''Фрушка гора'', 13 специјалних резервата природе, 6 строгих резервата природе, 7 паркова природе, два предела изузетних одлика, два регионална парка, 89 споменика природе (од којих је 18 у поступку скидања заштите), подручја од културно-историјског значаја, станишта заштићених врста, као и подручја од међународног значаја.

Прекогранични утицај

Када је у питању прекогранични утицај, најизразитије загађивање вода долази из Румуније, у којој су воде Бегеја, Тамиша, Златице, Караша и Нере испод захтеване класе. Евидентирани су и акциденти изливања цијанида у реку Тису из рудника злата у Северној Румунији. У циљу заштите здравља становништва, од изузетног је значаја стално праћење потенцијалних извора радиоактивности, које у Србију може доспети из њене непосредне околине (нукларне електране код Пакса у Мађарској и Козлодуј у Бугарској). На тим правцима важна је заједничка контрола и стално обавештавање.

Република Србија сарађује са земљама из окружења по питању контроле и утицаја прекограничног загађења. Међународна сарадња се пре свега односи на квалитет вода река Дунава, Саве, Тисе и Тамиша. Посебан значај за Републику и посебно АП Војводину имају воде Дунава, пре свега због водоснабдевања, односно заштите од загађивања подземних вода јужне Бачке и јужног Баната.

Од великог је значаја наставак развијања регионалне сарадње у области управљања водним ресурсима. У том смислу, ратификовањем међународне Конвенције о сарадњи ради заштите и одрживог коришћења реке Дунав, као и потписивањем међународног оквирног Споразума о сливу реке Саве, реализоваће се одрживо управљање водама, односно регулисаће се коришћење и заштита вода и акватичног екосистема од штетних утицаја.

3.6.2. Заштита и уређење предела

Према европској класификацији (European Landscape Classification Map) предели Републике Србије се налазе у континенталној климатској зони. У АП Војводини, поред долина великих река, доминирају низијски предели са претежно обрадивим, пољопривредним земљиштем.

АП Војводина припада једној од две велике регионалне географске целине у Србији: војвођанско–панонско–подунавском макрорегиону, релативно високе хомогености и једном од шест макрорегиона у Србији, панонском макрорегиону.

У оквиру макрорегиона постоје различити карактери предела који су условљени различитом вегетацијом, комлпексима типова шума, различитим типовима насеља, као и различитим културним, социо–друштвеним утицајима.

Панонски макрорегион карактерише равномерна дисперзија насеља (веома велики број урбаних и руралних већих и средњих насеља) компактног типа.

У оквиру војвођанско–панонско–подунавског макрорегиона издвају се предеоне целине различитог карактера, заснованог на природним и културним особеностима, као и друштвено-економским променама којима су кроз време били изложени. Оне изражавају предеону разноврсност територије АП Војводине и доприносе успостављању регионалног и локалног идентитета.

Ово подручје чине природни и културни предели чији карактер представља специфичан спој природних и створених вредности карактеристичних за дати регион и који су под утицајем убрзане и неретко негативне трансформације.

Војвођанско-панонско-подунавски макрорејон чини јединствени предеони образац састављен од великих поља обрадивих површина. Посебна и специфична веза између природних одлика и пољопривреде, остварена је кроз подизање салашарских насеља и салаша карактеристичних за јужну, западну и северну Бачку. Они представљају једну од ''икона'' војвођанског макрорегиона. Оваква предеона слика пољопривредних површина употпуњена је масивима Фрушке горе и Вршачких планина, чији екосистеми и природни предели, заједно са културном баштином (манастири) су од националног значаја. На њиховим обронцима и у подножју, налазе се бројна сеоска и градска насеља која истичу снажну повезаност са природним окружењем (морфологија насеља, виноградарске површине, пашњаци...). Предеоне карактеристике и препознатљивост АП Војводине видно наглашавају лесни одсеци и терасе, простране пешчаре, меандрирајући токови великих панонских река као што су Дунав, Тиса, Сава, Тамиш и Бегеј, као и низ мањих водотока значајних за бројне природне и привредне функције (Јегричка, Мостонга, Чик, Кривија, Златица, Караш, Нера, Моровић). Од посебног значаја су преостале плавне равнице ритова (Моношторски, Апатински, Букински, Ковиљски рит...), које подлежу заштити, углавном као делови специјалних резервата природе. Шумске оазе аутохтоних шума у окружењу поменутих река, од посебног су еколошког значаја.

Повезаност сеоских насеља и природних одлика приобаља великих река, изражена је кроз њихову специфичну морфологију, унутрашњу или спољашњу физиономију и локално привређивање. Градови и мањи градски центри АП Војводине, као део културног предела, истичу се по препознатљивости централног урбаног језгра, а индустријско наслеђе градова АП Војводине је доказ привредног развоја.

3.6.3. Заштита природних добара и биодиверзитета

На територији АП Војводине, утврђено је 20 еколошки значајних подручја и 12 еколошких коридора од међународног значаја, утврђених Уредбом о еколошкој мрежи. У складу са националним законодавством проглашено је 120 заштићених природних добара, 1 национални парк, 13 специјалних резервата природе, 6 строгих резервата природе, 7 паркова природе, два предела изузетних одлика, два регионална парка, 89 споменика природе (од којих је 18 у поступку скидања заштите), 5 меморијалних комплекса (сви су у поступку скидања заштите) и заштићена околина Манастира Ковиљ са основним циљем да се очувају, унапреде и одрживо користе обележја и вредности биљног и животињског света, геонаслеђа и пејсажа тих простора. Укупна површина заштићених подручја износи 134 017 ha, што чини 6,2 % територије АП Војводине.

Од укупно заштићених природних добара на територији АП Војводине, три заштићена подручја има површину већу од 10 000 ha (Делиблатска пешчара, Фрушка гора и Горње Подунавље), осам од 1000 до 10 000 ha (Обедска бара, Суботичка пешчара, Ковиљско-петроварадински рит, Вршачке планине, Карађорђево, Панонија, Стари Бегеј-Царска бара и Јегричка), 14 од 100 до 1000 ha (Пашњаци велике дропље, Слано Копово, Лудашко језеро, Палић, Селевењске пустаре, Засавица, Тиквара, Стара Тиса код Бисерног острва, Бегечка јама, Камараш, Краљевац, Шума Јунаковић, Пољавица и Багремара), док су преостала проглашена природна добра површине мање од 100 ha.

У АП Војводини доминира културни предео са пољопривредним површинама, насељима и индустријским регионима, а фрагментисана природна станишта одржала су се у виду мањих целина. У циљу очувања биодиверзитета и природног генофонда, на подручју АП Војводине регистровано је 500 просторних јединица евидентираних у складу са критеријумима Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службени гласник РС", бр. 5/2010) као станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја. Биолошка разноврсност на подручју АП Војводине представљена је следећим бројем врста: васкуларних биљака има око 2000, риба 75, водоземаца 17, гмизаваца 14, птица гнездарица 193 и сисара 75.

Међународни статус заштите стекла су подручја од међународног значаја за очување биолошке разноврсности, и то: седам Рамсарских подручја уписаних у Листу мочвара од међународног значаја на основу Конвенције о мочварама које су од међународног значаја, нарочито као станишта птица мочварица (Рамсарска конвенција), 17 EMERALD подручја и седам заштићених природних добара издвојених као значајна прекогранична подручја. На основу одговарајућих међународних програма, на територији АП Војводине издвојено је 21 IBA подручје од међународног значаја за птице (Important Bird Areas-IBA), 27 IPA подручја од међународног значаја за биљке (Important Plant Areas-IPA) и четири одабрана PBA подручја од међународног значаја за дневне лептире Европе (Prime Butterfly Areas in Europe-PBA).

Са аспекта заштите природних добара и биодиверзитета, на подручју АП Војводине, основни проблеми су: непостојање Националне стратегије заштите природе и природних вредности и Програма заштите природе АП Војводине; непридржавање установљених мера и режима заштите заштићених подручја; прекомерно и локацијски непримерено коришћење природних ресурса; заузимање површина заштићених подручја експлоатацијом минералних сировина; појава бесправне изградње објеката у заштићеним подручјима; недовољна кадровска, стручна, материјална и организациона оспособљеност управљача над природним добрима; недовољна примена адекватних економских и финансијских инструмената за заштиту природе и управљање заштићеним подручјима; мењање услова станишта, фрагментација и/или уништавање природних екосистема услед различитих облика антропогеног утицаја; илегално и/или нестручно сакупљање појединих комерцијалних врста; ишчезавање и нестанак значајног броја биљних и животињских врста.

3.6.4. Заштита, уређење и унапређење културних добара

Културно наслеђе АП Војводине је веома разноврсно и вредно и представља значајан потенцијал развоја. Ово подручје је од давнина било стециште многих народа, те постало и остало отворено за различите културне утицаје, нарочито из средње Европе и Карпатске области. Ово чини основ мултикултуралности, која је у АП Војводини укорењена, како у институционалном смислу, тако и у свакодневном животу. Мултикултуралност омогућава АП Војводини широку регионалну повезаност и пружа елементе за формирање културних мостова унутар регије и са Европом.

Стање у појединим областима заштите културног наслеђа разликује се по сегментима и врстама културног наслеђа, али је заједнички именитељ бриге о културној баштини да је она, у највећој мери, последњих година била недовољна, непланска, спорадична, а у појединим случајевима и недовољно стручна. Ова област једна је од оних у којој су потребна велика улагања и постојање дугорочних планова и стратегија, па је, услед несрећених и, у економском смислу, тешких околности последње две деценије, културно наслеђе, нарочито непокретна културна добра, у великој мери девастирано.

Велики број споменика културе, археолошких налазишта и просторних културно-историјских целина од изузетног значаја је угрожен, како од зуба времена, неадекватне намене за коју се користи, тако до непримерене легализације и изградње у непосредном окружењу градитељског наслеђа (трасирање саобраћајница, индустрије, инфраструктуре и сл.).

Према важећој категоризацији непокретних културних добара на подручју АП Војводине утврђена су 752 непокретна културна добра разврстана према значају на културна добра (329), културна добра од великог значаја (359) и културна добра од изузетног значаја (64). Према својствима непокретна културна добра су разврстана на споменике културе (673), просторне културно-историјске целине (27), знаменита места (17) и археолошка налазишта (35).

Територију АП Војводине покрива разграната мрежа установа заштите: шест завода за заштиту споменика културе који се ста-

рају о непокретним културним добрима, 14 јавних музеја, већи број музејских јединица у саставу других правних лица (културних центара, библиотека, домова културе и сл.) који штите, прикупљају и презентују покретна културна добра, 10 архива који се брину о заштити архивске грађе настајале у АП Војводини од 16. века до данас, као и већи број галерија музејског типа, које прикупљају уметничка дела. Јавне библиотеке у АП Војводини (44 градске и општинске и Библитека Матице српске у Новом Саду) сматрају се такође установама заштите културног наслеђа, с обзиром да имају збирке старих и ретких књига, које се такође, на основу Закона о културним добрима, сматрају покретним културним добрима. Такође, на територији АП Војводине регистровано је десетак НВО које су од значаја за заштиту културног наслеђа.

3.6.5. Заштита од елементарних непогода и технолошких удеса

Елементарне непогоде и технолошки удеси су појаве природног или антропогеног порекла, непредвидивог карактера и последица, а забележени су догађаји који су имали значајан негативан или разоран утицај на људе и материјална добра на територији АП Војводине.

Антропогене хазардне појаве, директно или индиректно узроковане људским активностима, су техничко-технолошки удеси (настали приликом поступања са опасним материјама у производњи, употреби, транспорту, промету, преради или складиштењу и одлагању), које карактеришу пожари, експлозије, хаварије на постројењима и уређајима са великим или катастрофалним последицама (у које, поред хазарда насталих у индустријским постројењима, спадају и хаварије на електроенергетским, нафтним и гасним постројењима, и акциденти при руковању радиоактивним материјама), саобраћајни удеси током транспорта, изливање тј. испуштање опасних гасовитих, течних или чврстих хемијских, токсичних или радиоактивних материја.

Елементарне непогоде

Појава земљотреса у АП Војводини посматрана је за повратни период од 100 и 200 година. За повратни период од 100 година јачина могућег земљотреса је од 5° MCS до 8° MCS, а за повратни период од 200 година је 7° MCS и 8° MCS. Јачи земљотреси на територији АП Војводине до сада нису забележени.

Подручје АП Војводине већим делом припада зони са појавом јаких ветрова, најчешће кошаве, док изузетак чини северни део који припада зони умерено јаких ветрова. Најветровитије подручје је Јужни Банат, односно подручје околине Вршца где скоро током целе године дувају ветрови искључиво из југоисточног правца.

Олујним ветровима нарочито су изложена подручја око река у АП Војводини, односно Подунавље и Потисје, али и подручје Јужног Баната. Може се рећи да број дана са олујом на подручју АП Војводине приближно износи око 50 у току вегетацијског периода.

Град као атмосферска појава, честа је непогода на подручју АП Војводине. Вишегодишњи просек за поједина места у АП Војводини је у интервалу од 0,2 па чак и до 5 случајева, али за већину места износи од 0,5 до 1 случај годишње. Посматрајући подручје АП Војводине целовито, у просеку је око 60 дана тј. случајева годишње са појавом града.

Клизишта у АП Војводини су у најнепосреднијој вези са стенским масама које граде површинску зону терена, и са морфолошким својствима подручја. Тим процесом је највише угрожено подручје десне долинске стране Дунава. Поред наведеног дунавског типа клизишта, појединачна мања клизишта налазе се у ширем подручју Фрушке горе, Вршачког брега и Беле Цркве. Ова клизишта су мања по површини, плића су по дубини и тим клизиштима су најчешће угрожени појединачни објекти. Такође, угрожена подручја у АП Војводини представљају и контуре свих лесних платоа.

На подручју АП Војводине присутна је појава бујичних токова и ерозије, при чему се, услед климатских прилика и природних карактеристика јавља водна ерозија (карактеристично за подручја великих река и осталих токова, подручје Фрушке горе, Вршца и Беле Цркве) и еолска ерозија (у југоисточном Банату и пограничном подручју северне Бачке).

У контексту одбране од поплава, за подручје АП Војводине изграђени су одбрамбени насипи до нивоа стогодишњих вода дуж великих водотока (Дунав, Тиса, Сава) као и мањих водотока и канала, што даје реалну основу да, уз добро организовану одбрану, одбрамбени насипи могу да издрже појаву високих вода. Последњих година изграђени насипи нису одржавани и реконструисани, што представља приоритетни задатак у планирању превентивних мера заштите. Такође, део АП Војводине угрожен је подземним водама, иако каналска мрежа покрива значајну површину територије и у одређеној мери ублажава њихов утицај.

Опасност од пожара ширих размера присутна је у два шумска подручја у АП Војводини, у НП "Фрушка гора" и СРП "Делиблатска пешчара", с тим што је шумски комплекс Делиблатске пешчаре осетљивији у контексту избијања пожара, имајући у виду климатске услове (учестали јаки ветрови) и чињеницу да око 1/3 површине заузимају засади четинара.

У протеклом периоду, за територију АП Војводине није вршена категоризација суше (климатолошка, пољопривредна, хидролошка и социоекономска), већ се суша класификовала најчешће по стању усева, те се елементарна непогода проглашавала у случају великих материјалних штета на усевима.

Техничко-технолошки удеси

Министарство животне средине и просторног планирања Републике Србије је идентификовало постројења која подлежу обавезама Севесо II директиве и објавило Прелиминарни списак постројења на територији Републике. На подручју АП Војводине идентификовано је 34 постројења која се налазе на територијама општина Суботица, Сента, Кикинда, Оџаци, Врбас, Бач, Нови Сад, Жабаљ, Зрењанин, Ковачица, Панчево, Вршац и Шид. Класификовано је 14 постројења нижег реда, а 20 постројења вишег реда. У општинама Суботица, Нови Сад, Зрењанин и Вршац лоцирана су и постројења вишег и постројења нижег реда.

Прелиминарни списак постојећих постројења која подлежу издавању интегрисане дозволе, а чије активности могу имати негативне утицаје на здравље људи, животну средину или материјална добра, садржи 65 постројења:

1) пет (5) постројења која према делатности припадају енергетском сектору (у општинама: Сремска Митровица, Нови Сад, Суботица и Зрењанин);
2) пет (5) постројења из области производње и прераде метала (у општинама: Кикинда, Сомбор, Зрењанин и Стара Пазова);
3) десет (10) постројења из области минералне индустрије (у општинама: Бечеј, Кањижа, Нови Бечеј, Вршац, Беочин, Кикинда, Кањижа, Зрењанин и Сечањ);
4) девет (9) постројења хемијске индустрије (у општинама: Вршац, Бечеј, Зрењанин, Кикинда, Оџаци, Панчево и Нови Сад);
5) једно (1) постројење из области управљања отпадом (у општини Кикинда);
6) тридесетпет (35) постројења чије делатности, према Уредби о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола ("Службени гласник РС", бр. 84/2005), спадају у остале активности (у општинама: Сремска Митровица, Пећинци, Зрењанин, Апатин, Бечеј, Нови Сад, Сомбор, Бачка Топола, Врбас, Суботица, Бач, Сента, Кула, Ковачица, Жабаљ, Панчево, Алибунар, Бачка Паланка и Нови Кнежевац).

Техничко-технолошки удеси који су се догађали на подручју АП Војводине у највише случајева су се односили на удесе у оквиру индустријских постројења, транспорта опасних материја и удеса различитог карактера насталих људским немаром. Због близине насеља и присутне опасности од хемијског удеса већих и мањих размера, карактеристичан пример ризика од удеса је Јужна индустријска зона у Панчеву, у оквиру које су Рафинерија нафте Панчево, ХИП "Азотара" и ХИП "Петрохемија".

Још увек не постоји информациона подршка за мониторинг, односно јединствена база података о хазардним постројењима, потенцијалним зонама ризика и трасама за транспорт опасних материја.

У областима индустрије чија делатност подразумева руковођење, производњу и промет опасних материја и/или продук-

цију опасног отпада, уочава се неколико кључних проблема: недовољан степен трансформације, непланска изградња у близини хемијских постројења, висок степен људског фактора у случају удеса, лоше стање инфраструктуре, недовољна оспособљеност надлежних институција за одговор на удес и санацију последица удеса, као и неадекватно придржавање превентивних мера заштите. Може се оценити да је повећан безбедносни ризик за живот непосредних актера и учесника у производним циклусима, као и за здравље људи који живе или раде у непосредним утицајним зонама хемијске индустрије.

3.7. ИНТЕРРЕГИОНАЛНЕ И ИНТРАРЕГИОНАЛНЕ ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ И ТРАНСГРАНИЧНА САРАДЊА

3.7.1. Регионални развој

Регионални развој представља кључну детерминанту будућег просторног развоја Републике Србије, односно АП Војводине, а регионализација ефикасан инструмент државне управе за: уравнотежење регионалног развоја, структурно прилагођавање региона према интересима регионалне заједнице, ефикаснији регионални развој и одрживи развој и уређење територије у складу са њеним идентитетом. Регионализацијом треба да се постигне већи степен територијалне кохезије.

АП Војводина представља јединствен регион уз равноправну сарадњу са областима односно са градовима и општинама које се налазе у његовом саставу. Сви градови у региону према принципу полицентризма имају равноправну улогу и одговорност за развој.

Ради постизања равномерног регионалног и просторног развоја неопходно је тежити концепту полицентричног развоја који би онемогућио и умањио прекомерну економску и демографску концентрацију.

Регионални аспекти (економско-социјални, демографски и инфраструктурни) указују на проблеме, али и оне факторе који треба да детерминишу промене економске политике ради остваривања равномернијег развоја, као и на оне који указују на потребе за интеррегионално просторно усклађивање. Регионалне диспропорције у АП Војводини додатно се продубљују због демографског пражњења пограничних општина (скоро цео Банат), нерационалног размештаја индустрије, повећања незапослености, непостојања институционалних оквира за равномерни регионални развој и све израженијих социјалних проблема.

Уредбом о номенклатури статистичких територијалних јединица утврђени су критеријуми по којима се врши гуписање по три нивоа.[10] НСТЈ базирају се на општим критеријумима који су утврђени стандардима Европске уније, и то: број становника, геополитичка позиција, природни потенцијали, постојећа територијална организација и културно-историјско наслеђе. Регион АП Војводине припада функционалној целини Србија – север у чији састав улази и Београдски регион и која чини ниво НСТЈ -1.

За мање територијалне сегменте – области (ниво НСТЈ-3), узете су већ постојеће јединице у организацији државе (окрузи).

Табела 10. Уредба о номенклатури статистичких територијалних јединица

НСТЈ 1	НСТЈ 2 -регион	НСТЈ 3 - област
(1) Србија - север	(1) Регион Војводине	Западнобачки управни округ
		Јужнобанатски управни округ
		Јужнобачки управни округ
		Севернобанатски управни округ
		Севернобачки управни округ
		Средњобанатски управни округ
		Сремски управни округ
	(2) Београдски регион	Град Београд

Законом о утврђивању надлежности АП Војводине (децембар 2009.) на Покрајину су по први пут пренете надлежности из области регионалног развоја.

У Статуту Војводине посебно је истакнут значај регионалног развоја Покрајине, односно, уравнотежени развој свих њених географских области. У складу са Стратегијом регионалног развоја Србије и Законом о регионалном развоју, Покрајина као посебан регион у Србији је у обавези да донесе стратегију регионалног развоја за своју територију.

3.7.2. Децентрализација и регионални развој

Нова концепција регионалне политике Србије отворила је питања децентрализације, регионализације и интеграција. Приоритет регионалне политике усмерен је ка утврђивању институционалног оквира који треба да обезбеди континуиран и ефикасан систем усмеравања, праћења и оцењивања подстицајних механизама у функцији смањења регионалних разлика.

Ангажовање свих нивоа власти у пружању услуга је кључ успешне децентрализације. У процесу децентрализације, кључна улога је у локалној самоуправи. Општине треба да буду одговорне за избор и спровођење стратегије развоја.

3.7.3. Регионалне неравномерности АП Војводине

Фактори који условљавају регионалну неравномерност у Војводини усмерени су на: ниво развијености, степен угрожености и развојне могућности.

Срем

Однос природног и економског потенцијала Срема указује да није остварен избалансиран индустријски и просторни развој. Недовољна предузетничка иницијатива и реформа локалних самоуправа додатно су утицали да се унутаррегионални несклад одрази и на стварање амбијента за привлачење инвестиција (општина Ириг суочена са највишом стопом незапослености, док је општина Инђија остварила највећи прилив директних инвестиција).

Повољан геостратешки положај је највећа предност Сремског округа за будуће развојне приоритете у области привреде, инфраструктуре и развоја терцијарног сектора.

Банат

Осим два јака и диверзификована центра индустрије (Зрењанин и Панчево), као и два нешто мања (Кикинда и Вршац), остала привреда Баната одвија се у индустријским зонама у мањим центрима. На подручју Баната уочена је и недовољна искоришћеност туристичких потенцијала. Такође, степен урбанизације је релативно низак што доприноси да скоро половина становништва нема широк приступ различитим услугама и нивоима животног стандарда.

Бачка

Кључна развојна ограничења која карактеришу Бачку су структурна неравнотежа и велики број незапослених, неискоришћеност постојећих производних капацитета, екстензивна пољопривредна производња, демографски раст, слаба повезаност универзитета и развојно-истраживачких институција са привредом, еколошки проблеми, недовољна искоришћеност туристичких потенцијала и др. Унутаррегионални несклад огледа се у различитом нивоу инфраструктурне изграђености, неусклађеној технолошкој структури капацитета прерађивачке индустрије, као и у висини стварања бруто додате вредности.

Значајан развојни потенцијал представљаће изградња и коришћење коридора, што је претпоставка за већу инвестициону, инфраструктурну, привредну и социјалну активност. Граница са постојећим и будућим државама-чланицама ЕУ омогућила је укључивање у европске претприступне програме у сарадњи са граничним подручјима Хрватске.

Посебан развојни импулс пружа ИПА програм прекограничне сарадње између суседних региона Мађарске, Румуније и Србије за период 2007-2013. година. Циљ ових програма је постизање избалансираног и одрживог социо-економског развоја пограничних подручја. Генерално, акценат се ставља на туризам и цео сектор

[10] НТСЈ-1 између 3 мил. и 7 мил. становника; НТСЈ-2 између 800.000 и 3 мил. становника; НТСЈ-3 између 150.000 и 800.000 становника.

услуга, профитабилну пољопривредну производњу, подизање конкурентности кроз боље искоришћавање локалних ресурса и привлачење инвестиција.

3.8. Коришћење земљишта

3.8.1. Стање коришћења укупног земљишног фонда

Према подацима РГЗ у 2005. години, од укупног земљишног фонда у АП Војводини грађевинско земљиште износи 243 136,13 ha или 11,50% и остало земљиште 127 905,63 ha или 5,94%.

Плански документ на основу кога се могу пратити промене у коришћењу земљишта је Просторни план Републике Србије из 1996. године, међутим не у потпуности, јер је овим планом дефинисана планска намена земљишта у односу на пољопривредно, шумско и остало земљиште, без категорије грађевинског земљишта.

Планирани биланси коришћења земљишта у овом планском документу нису остварени, односно није се остварио примарни циљ који се односио на штедњу, рационално коришћење и заштиту природних ресурса, посебно пољопривредног и шумског земљишта.

Анализирајући промене у начину коришћења земљишта у односу на претходне периоде евидентно је смањење површина шумског и пољопривредног земљишта а знатно повећање површина "осталог" земљишта. Реално је претпоставити да је на повећање осталих површина највише утицало повећање грађевинског земљишта.

3.8.2. Грађевинско земљиште

Према подацима РГЗ-а у 2005. години укупна површина грађевинског земљишта у АП Војводини износила је 243136,13 ha односно 11,5% од укупног подручја Војводине, што је знатно већа заступљеност у односу на просечну у Републици (9%). Такође, грађевинско земљиште Војводине чини око 35% од укупног грађевинског земљишта Србије, док у укупном земљишту Републике учествује са 27,8%, у укупном републичком становништву са 27,1%, а у градском са 27,3%. Претходно значи да Војводина располаже значајнијим грађевинским потенцијалом у односу на Србију.

Од укупне површине грађевинског земљишта у АП Војводини око 63% је грађевинско земљиште у грађевинском подручју, а око 37% грађевинско земљиште ван грађевинског подручја. У поређењу са просеком за Србију, где је однос ове две категорије грађевинског земљишта 52,6% према 47,4%, види се да је удео грађевинског земљишта у грађевинском подручју у АП Војводине знатно већи у односу на републички просек.

У том смислу, грађевинско земљиште представља значајан развојни потенцијал, који у претходним периодима није на адекватан начин валоризован. Основна карактеристика је много већа површина грађевинског земљишта по становнику у односу на друга подручја Републике Србије. То је, пре свега, последица наслеђене (традиционалне) просторне структуре војвођанских насеља у којима је пољопривреда била доминантна делатност. Карактеристике пољопривредне производње захтевале су адекватну величину и просторно-организациону структуру парцеле пољопривредног домаћинства, што се одразило и на просторну величину војвођанских насеља. Последњих деценија остварене су значајне промене, како у погледу смањења броја искључиво пољопривредних домаћинстава, тако и у погледу технологије пољопривредне производње. Величина пољопривредних површина и парцела у већини војвођанских насеља данас није у корелацији са бројем пољопривредних домаћинстава, као ни са технолошким захтевима савремене и светски конкуретне пољопривредне производње. Нажалост, благовремени просторни одговор на ове промене је изостао како због нерешених имовинско-правних односа, тако и због одсуства адекватних механизама земљишне и пореске политике.

Други фактор је што су потребе за простором намењеним новој изградњи стамбених, пословних и других објеката реализоване проширењем грађевинских подручја насеља на њихове рубне пределе, уместо коришћењем унутрашњих просторних потенцијала насеља.

Следећи значајан фактор који је утицао на динамику проширења грађевинских подручја (углавном у Сремском и Јужно бачком округу) је механички прилив становништва у 90-тим годинама прошлог века. Проширење грађевинских подручја је у великом броју случајева реализовано кроз нелегалну изградњу, након које је следила израда планске и урбанистичке документације којом су ''покривани'' такви захвати у простору.

Поред наведених фактора, неадекватно уређени својински односи врло често су усмеравали изградњу на државно земљиште, као и на атрактивне локације уз друмску инфраструктуру на прилазима насеља. То је резултирало формирањем нерационалних просторних структура и, у многим деловима Покрајине, деградацијом карактеристичног војвођанског предела. Заостајање у развоју брзих и квалитетних транспортних мрежа додатно је допринело процесима концентрације, нарочито у подручју Новог Сада.

Општа је оцена да постоје резерве грађевинског земљишта у оквиру грађевинских подручја војвођанских насеља и да оне представљају изузетан потенцијал који може бити стављен у функцију будућег развоја само кроз адекватну планерску, земљишну и пореску политику.

Неодговарајући резултати капитализације грађевинског земљишта (локација) последица су делом слабости и решења претходног система управљања грађевинским земљиштем (инструмената, административних процедура, одсуства тржишта земљишта и др.), који је омогућавао трансакције са земљиштем без опорезивања земљишне ренте. Из тих разлога се капитализација вредности грађевинског земљишта углавном врши од стране различитих учесника у ланцу промета – власника пољопривредног земљишта, посредника, инвеститора стамбених и пословних објеката и других, док је обавеза улагања у опремање и уређење грађевинског земљишта на властима.

Такође, може се закључити да одређени број општина није искористио законске могућности да инвеститорима створи повољнији пословни амбијент, није у довољној мери уважио елементе који одражавају рентни земљишни потенцијал, није користио законске могућности за наплату накнаде за коришћење, а од оних које су наплаћивале један број није у довољној мери уважавао елементе за оцену повољности земљишта (комунална опремљеност, положај) са аспекта корисника простора (становање, пословање) и на тај начин извршио диференцирање ренте.

3.9. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ И ИНФОРМАТИЧКА ОСНОВА

3.9.1. Институционални развој

Укупан амбијент у оквиру кога се реализују активности везане за просторни развој подручја АП Војводине чине:

- постојећи законодавни оквир;
- мрежа управних институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу, које имају надлежности у просторном и урбанистичком планирању;
- мрежа институција за просторно и урбанистичко планирање;
- међународни документи (конвенције, споразуми, пројектни и други документи) које је прихватила Република Србија, а који су од значаја за просторни развој АП Војводине;
- фондови Европске уније и сви други расположиви фондови.

Легислативни оквир

Основни закон којим се регулишу питања од значаја за уређење простора је Закон о планирању и изградњи (''Службени гласник РС'', бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 УС и 24/11). Овим Законом, између осталог, уређују се услови и начин уређења простора, утврђују документи просторног и урбанистичког планирања и процедуре њихове израде и доношења, а такође и надлежности и обавезе различитих актера у процесу израде, доношења и спровођења докумената просторног и урбанистичког планирања.

Доношењем Закона о утврђивању надлежности АП Војводине (''Службени гласник РС'', бр. 99/2009) и Статута АП Војводине ("Службени лист АПВ", бр. 17/09) прецизиније су дефинисане

надлежности Покрајине у области просторног планирања, регионалног развоја и изградње објеката.

Скупштина АП Војводине доноси регионални просторни план АП Војводине и обласне планове за ниво НСТЈЗ и просторне планове подручја посебне намене за подручја која се у целости налазе на територији Покрајине. Секретаријат за архитектуру, урбанизам и градитељство обавља послове управе везане за просторно планирање и урбанизам, иницира израду просторних планова које доноси Покрајина, прати стање у простору, води евиденцију о донетој планској и урбанистичкој документацији и врши инспекцијски надзор.

Такође, Скупштина АП Војводине је основала Јавно предузеће за просторно и урбанистичко планирање и пројековање (ЈП ''Завод за урбанизам Војводине'') ради трајног обављања стручних послова просторног и урбанистичког планирања од стратешког значаја за Републику Србију, а који се односе на територију АП Војводине. Републичка агенција за просторно планирање има своју организациону јединицу за територију АП Војводине у Новом Саду.

Скупштина локалне самоуправе доноси, након спроведене законске процедуре, просторни план општине – града и урбанистичке планове за насељена места, делове насеља и грађевинско земљиште ван градског грађевинског земљишта. За послове урбанизма у општинама су надлежна одељења за урбанизам у оквиру општинске управе, док су у градовима то секретаријати за урбанизам, градска управа за урбанизам и стамбене послове или градска управа за планирање и изградњу.

Планска и урбанистичка документа могу да израђују предузећа, односно правна лица уписана у одговарајући регистар, а израдом планова могу да руководе одговорни планери, односно одговорни урбанисти.

Наведене институције управног, јавног и стручног карактера чине законом утврђени оквир, унутар кога се реализују различите функције и активности управљања просторним развојем:

- припрема, координација, израда, усвајање и спровођење планских и урбанистичких докумената;
- учешће јавности и заинтересоване јавности у процесу израде планских и урбанистичких докумената;
- контрола спровођења усвојених докумената од стране надлежних инспекцијских органа, као и путем извештавања органа који је донео план о току његове реализације и евентуалним проблемима у реализацији.

Планови и планирање

Просторно планирање у АП Војводини има дугу традицију која се огледа у изради Просторног плана Покрајине, читавог низа просторних планова подручја посебне намене као и просторних планова јединица локалне самоуправе.

Први Просторни план АП Војводине донет је 1978.; 1989. године рађене су измене и допуне овог Плана, али нажалост нови документ није донет. Такође је 1981. године донет и Регионални просторни план Фрушке горе, као и низ просторних планова јединица локалне самоуправе.

Доношењем Закона о планирању и уређењу простора и насеља (''Службени гласник РС'', бр. 44/95) промењена је пракса израде планске документације у смислу да просторни планови општина нису више постојали, а проблеми уређења међунасељаких подручја делимично су решавани израдом планова мрежа међунасељске инфраструктуре.

Закон о планирању и изградњи из 2003. године (''Службени гласник РС'', бр. 47/2003) у многоме је оживео активности на изради просторних планова различитих категотрија тако да је у периоду 2003.-2009. година у АП Војводини израђено 6 просторних планова подручја посебне намене, а у изради су још 4 плана из ове категорије. Посебни резултати остварени су у изради просторних планова општина, тако да је до израде овог Концепта урађено и донето 32 просторна плана јединица локалне самоуправе, док је пред завршетком 13 просторних планова.

Иако је Законом била предвиђена могућност израде просторних планова за више јединица локалне самоуправе, она ни у једном случају није реализована. Основни разлог због кога се није приступило изради оваквих планова лежи у нерешеним проблемима институционалног уређења регионалног развоја, одсуству средњег, регионалног нивоа управљања просторним развојем и неразвијеним механизмима и институцијама међуопштинске сарадње у циљу усклађивања развојних и просторних планова на нивоу више јединица локалне самоуправе.

Институционална и кадровска опремљеност

Институционална и кадровска основа за планирање просторног развоја у АП Војводини је релативно развијена, нарочито ако се имају у виду друга подручја у Републици.

Основни недостатак представља одсуство институција за међуопштинску и регионалну координацију.

3.9.2. Информационо-комуникационе технологије (ИКТ)

Могућност приступа одређеном подручју путем информација је у директној вези са степеном расположивости и доступности информационих и комуникационих технологија (ИКТ) посматраног подручја.

Одсуство или низак степен заступљености и развијености ових технологија у великој мери снижава атрактивност одређеног подручја за пословање и обрнуто.

Оцена степена информатичке приступачности не може се прецизно урадити с обзиром да званичних статистичких података за подручје АП Војводине у овој области нема довољно, као и да су информације добијене са локалног нивоа врло непоуздане. На основу неких истраживања која су извршена на републичком нивоу, може се оценити да је развој информационог друштва у савременом смислу тек почео. Разлози за то у првом реду леже у ниском стандарду становништва.

Институције које су посебно битне за развој и примену ИКТа у Србији и АП Војводини су Републички завод за статистику, Републички завод за информатику и Интернет. Њихова истраживања се користе за оцене стања приступа и коришћења рачунара и интернета, као и развоја еУправе.

Информационо комуникационе технологије као ново окружење планирања просторног развоја, такође имају свој утицај путем: измене начина и квалитета рада, бржег, јефтинијег и временски и просторно неограниченог приступа великој количини података, боље сарадње свих учесника у процесу управљања развојем. Подршку управљању односно планирању просторног развоја пружају бројна средства као што су географски информациони системи, експертни системи и софтверски производи за интерактиван рад у групама. Уз њихову употребу, време потребно за израду просторних планова је значајно краће, а број учесника у процесу планирања је значајно већи. Информационо комуникационе технологије се могу користити у свим фазама просторног планирања, у решавању проблема на различитим просторним нивоима, у анализи, симулацији и моделовању система, као и при доношењу решења и одлука и праћењу њихове реализације.

У складу са Одлуком Скупштине АП Војводине о оснивању ЈП ''Завод за урбанизам Војводине'', а на иницијативу тадашњег Покрајинског секретаријата за архитектуру, урбанизам и градитељство у Заводу за урбанизам Војводине се од 2003. године обављају послови на формирању информационог система о простору АП Војводине. Ови послови имају карактер сталних послова и у континуитету се обављају од 2003. године, а финансирају се из буџета АП Војводине.

Нумерички модули система обухватају становништво, становe, домаћинства, привреду, непривреду, природне карактеристике, заштиту природе, непокретна културна добра, саобраћајну, енергетску, водну, гасоводну и нафтоводну инфраструктуру.

Графичке модуле система чине дигитализоване топографске карте различитих размера, основна државна карта и катастарски планови за које је извор Републички геодетски завод. У оквиру графичких модула, налазе и различите тематске карте у дигиталној форми које су векторизоване и као такве се могу користити за различите обраде и прорачуне према захтевима конкретног задатка.

3.10. СИНТЕЗНА SWOT АНАЛИЗА

Ова анализа резултат је сагледавања основних развојних и просторних потенцијала и ограничења подручја АП Војводине, као и просторних и развојних утицаја из њеног окружења.

Табела 11. SWOT анализа просторног развоја АП Војводине

ПРИРОДА, ЕКОЛОШКИ РАЗВОЈ И ЗАШТИТА

Снаге (постојеће)	**Слабости (унутрашње)**
- Природни ресурси (плодно земљиште на 89.58% површине АП Војводине погодно за све видове пољопривредне производње, традиција у пољопривреди; водни ресурси; минералне сировине-могућности примене савремених метода у даљем истаживању геолошког простора); - Виногорја и виноградарски рејони с традицијом у гајењу винове лозе и производњи врхунских вина; - Постојање више потенцијалних изворишта која могу да задовоље потребе становништва и индустрије у дугорочном периоду; - Велики број малих изворишта што пружа сигурност водоснабдевања у ванредним приликама; - Велики број природних и вештачких језера и акумулација; - Резерве неметаличних сировина, опекарске глине, лапорца за цементну индустрију и кречњака обезбеђују садашњу производњу у наредних неколико деценија; - Производња нафте и гаса са тенденцијом повећања производње у посматраном периоду утиче на смањење енергетске зависности Србије; - Ловна производња и заштита дивљачи; - Заштићена природна добра (висок степен биодиверзитета и геодиверзитета), формирање еколошке мреже; - Заступљеност комбинованих природно-руралних предела (Горње Подунавље, Северна Бачка, Фрушка гора, Делиблатска пешчара...); - Просторно-територијална повезаност природних и културно-историјских вредности; - Успостављена заштита строго заштићених дивљих врста и заштићених дивљих врста; - Установљена или идентификована подручја од међународног значаја за заштиту природе (EMERALD, RAMSAR, IBA, IPA, PBA); - Заштићена културна баштина и мултикултуралност; - Опредељеност Покрајинских и институција локалне самоуправе за одрживи развој; - Значајан потенцијал обновљивих извора енергије; - Иницијатива за формирање региона управљања отпадом и почетак изградње неколико регионалних депонија-регионални центри; - Могућности и потенцијали за компостирање биоразградљивог отпада и рециклажу; - Усвојене регионалне и локалне стратегије развоја и просторни планови; - Међународна и прекогранична сарадња.	- Процеси деградације пољопривредног земљишта; - Непостојање пољозаштитних појасева заштитног и ваншумског зеленила; - Недовољна шумовитост; - Усмереност производње на мањи број дрвенастих врста; - Непостојање стратегије развоја ловства; - Лош квалитет водоносног комплекса и недовољна истраженост потенцијалних изворишта воде за пиће; - У заштићеном простору НП Фрушка Гора идентификована су значајна лежишта неметаличних минералних сировина (грађевинско технички камен, цементни лапорац, опекарске глине, угаљ). Дефинишу се као геоеколошки конзервисане резерве. Њихова евентуална експлоатација представљала би класичан еколошки конфликт који ће се решавати у складу са усаглашеном политиком заштите природних добара и политиком минералних сировина; - Проблеми животне средине (постојање еколошких "црних тачака", низак ниво развијености комуналних услуга, загађивање речних токова, појава ерозије и др.); - Спор процес успостављања система за организовано регионално сакупљање и одлагање отпада; - Неадекватан мониторинг систем; - Непостојање ефикасног система финансирања заштите животне средине на нивоу локалне самоуправе; - Велики број деградационих пунктова услед постојања великог броја неуређених депонија; - Непостојање организованог сакупљања и одлагања отпада у руралним областима; - Ограничени капацитети за рециклажу отпада.

Могућности (развојни потенцијали)	Претње (развоју)
- Повољан геосаобраћајни положај; - Децентрализација (јачање локалне и регионалне управе); - Пољопривредно-еколошки потенцијал са свим условима за производњу "здраве хране" и организовање прерађивачких капацитета, формирање бренда пољопривредних производа; - Успостављање система одрживог управљања шумама у складу са потенцијалом; увећање степена шумовитости и унапређивање затеченог стања шума; - Заштита станишта, врста и генетског потенцијала који је део шумских екосистема; - Увећање бројности и квалитета дивљачи; - Успостављање националне еколошке мреже, чији део представља еколошка мрежа АП Војводине и идентификација подручја, односно станишта за европску еколошку мрежу NATURA 2000; - Интензивније истраживање минералних сировина савременим методама, нафтногасни потенцијал мезозојских седимената; - Рационално коришћење постојећих водних ресурса; и стављање под заштиту појединих водених површина; - Повећање површина под наводњавањем (могућност посторне и накнадне сетве); - Јачање јавно-приватног партнерства у области заштите животне средине; - Увођење концепта чистије производње; - Подизање нивоа свести о потреби заштите животне средине; - Санација неуређених депонија и ремедијација контаминираног земљишта; - Препознавање отпада као тржишне категорије; - Развој алтернативног и одрживог туризма који се базира на очуваним природним и кутурним пределима у функцији њихове заштите; - Коришћење културне баштине као потенцијал и генератор културних, образовних, туристичких, економских и других активности; - Интегрално планирање и презентација природних и културних предела као фактора одрживог развоја и туристичке атрактивности АП Војводине; - Повећање партнерства између јавног, приватног и цивилног сектора, као развијање културе партнерства; - Укључивање у европске програме и пројекте и приступање ЕУ фондовима; - Окружење – нове чланице ЕУ и могућност међурегионалне сарадње.	- Неповољан утицај климатских промена на агроеколошки потенцијал најплоднијих земљишта, доминантним делом лоцираних на аридним подручјима; - Угрожавајући фактори на шуме: климатске промене, пожари, оркански ветрови, промена нивоа подземних вода, загађивање земље, воде и ваздуха у шумским подручјима и др.; - Еколошки акциденти приликом производње или некотролисаног изливања нафте; - Просторни конфликти у поступку дефинисања коридора Јужни ток, ПЕОП и продуктовода и експлоатације садашњих и будућих лежишта минералних сировина; - Опасност од уношења генетски модификованог семенског материјала; - Настављање неконтролисаног и прекомерног заузимања пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе; - Низак ниво еколошке свести; - Успорени привредни раст и недостатак инвестиција у складу са одрживим развојем; - Деградирана животна средина; - Недостатак инвестиција за изградњу инфраструктуре за управљање отпадом; - Загађивање животне средине и деградација природе и природних предела; - Нестајање природних станишта услед урбанизације; - Нестајање природних и културних амбијената због немара; - Климатске промене, пожари, елементарне непогоде, биљне и животињске болести и штеточине; - Недовољно ефикасан систем организације управљања, финансирања и мониторинга заштите и уређења простора; - Дуготрајност и сложеност процеса повећања нивоа просторне/урбане културе као основ индивидуалног вредновања и односа према животној средини.

СТАНОВНИШТВО, НАСЕЉА И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ

Снаге (постојеће)	Слабости (унутрашње)
- Постојање програма демографског развоја; - Европски коридори X и VII као предуслов трансграничног повезивања и сарадње; - Подручје АП Војводине је већим делом покривено планском документацијом; - Полицентричност мреже насеља, повољна просторна дистрибуција урбаних и руралних насеља; - Постојање регионалних/локалних специфичности; - Развијена мрежа јавних служби; - Мултикултуралност, мултинационалност и мултијезичност; - Постојање регионалног и локалног идентитета као основе активирања развојних процеса; - Усвојене регионалне и локалне стратегије развоја и просторни планови; - Међународна и прекогранична сарадња.	- Негативан природни прираштај; - Демографско пражњење и погоршана старосна структура становништва (посебно сеоских насеља и у пограничним областима); - Феминизација, нарочито села; - Велики удео запослених у пољопривреди; - Висока незапосленост; - Недовољно коришћење функционалних веза у мрежи насеља, компаративних предности мреже, кластера; - Недовољна изграђеност или запуштеност комуналне инфраструктуре и незадовољавајући саобраћајни систем у градовима; - Нарушавање предела и квалитета животне средине непланском изградњом објеката; - Промена намене земљишта и губитак пољопривредног земљишта; - Лоше стање објеката јавних служби; - Одређени степен неусаглашености образовних профила са захтевима тржишне привреде, неадекватан број одговарајућег струковног образовања; - Недовољан број лекара, посебно у мање развијеним општинама; - Недостатак различитих врста услуга социјалне заштите и велики број корисника социјалне заштите; - Неразвијен систем социјалних институција (јавне, јавно-приватне, приватне); - Велике разлике у развијености, квалитету и доступности културних садржаја; - Недостатак уређених отворених спортских терена.
Могућности (развојни потенцијали)	**Претње (развоју)**
- Увоз стране радне снаге; - Мултикултуралност у условима придруживања ЕУ; - Дугорочно планирање броја деце који је потребан Србији; - Доследна примена републичке стратегије за промоцију рађања; - Раздвајање програма планирања породице од других социјалних програма; - Децентрализација (јачање локалне и регионалне управе); - Унапређење стандарда у свим областима планирања, изградње и уређења урбаних и руралних насеља; - Децентрализација сектора јавних служби; - Ефикасније инфраструктурно повезивање у оквиру ФУП-а односно центара, подцентара и руралних насеља; - Укључивање у европске програме и пројекте и приступање ЕУ фондовима.	- Незаустављива дугорочна депопулација; - Настављање негативних демографских тенденција уз процес старења становништва који може довести до пражњења појединих подручја; - Изразита урбано-рурална популациона поларизација; - Недовољно коришћење функционалних веза у мрежи насеља, компаративних предности мреже, кластера; - Дугорочни тренд дехуманизације услова становања у великим градским срединама; - Наставак централизације у свим секторима јавних служби; - Недовољно обучени људски ресурси за коришћење фондова ЕУ.

ОДРЖИВИ РАЗВОЈ ЕКОНОМИЈЕ, ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ, РЕГИОНАЛНА САРАДЊА И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ

Снаге (постојеће)	**Слабости (унутрашње)**
- Људски ресурси – расположиви високостручни кадар; - Иновативна инфраструктура (универзитети, развојно-истраживачке институције, јавни урбани сервиси); - Изграђени привредни капацитети; - Расположиве регионалне и градске предности за локацију и развој ИЗ и ИП (greenfield) и запуштене индустријске локације (brownfield); - Бројни билатерални и мултилатерални аранжмани и пројекти за подстицање развоја МСП, подстицање иновативности, увођење нових технологија и раста конкурентности; - Дунав – велики развојни потенцијали (пловни, еколошки привредни, туристички); - Постојећи саобраћајни путни, железнички и пловни коридори (међународни коридори X и VII, мрежа националног и регионалног значаја); - Задовољавајућа густина путне мреже; - Релативно добро развијена железничка инфраструктурна мрежа; - Постојање мреже аеродрома-летилишта са одговарајућом инфраструктуром; - Веза са осталим мултимодалним коридорима; - Преко 90% становништва покривено изграђеним водоводним системима; - Развијен систем праћења и контроле квалитета воде за пиће; - Изграђеност регионалних хидросистема, као и постојање двонаменских система; - Цела АП Војводина покривена системима за одводњу сувишних унутрашњих вода; - Изграђена каналска мрежа ХС ДТД чиме је обезбеђена вода за наводњавање око 500.000 ha у деловима Бачке и Баната; - Постојећа мрежа насипа за одбрану од поплава је изграђена у обиму од 95% од планиране; - 600 km пловних канала са преводницама у ХС ДТД од чега 330 km за теретњаке од 1000 t носивости; - 250 km регулисаних водотокова, велики број регулационих грађевина; - Релативно добро развијена гасна и електро дистрибутивна мрежа; - Изграђен савремени дигитални комутациони чвор за међународну централу и сва седишта мерних група; - Постојећи енергетски инфраструктурни системи; - Доношење нових закона о планирању и изградњи (2003, 2009) који реафирмишу улогу просторног планирања; - Доношење Закона о утврђивању надлежности АП Војводине; - Велики број донетих просторних и урбанистичких планова, или планова који су пред доношењем; - Развијена мрежа планерских институција и све боља кадровска опремљеност; - Донети програми развоја за различите секторе у АП Војводини; - Остварена прекогранична сарадња.	- Недовољна искоришћеност најважнијих потенцијала (коридор X и VII за развој привреде и природних ресурса за развој пољопривреде и туризма); - Неконкурентна постојећа привредна структура, застарела технологија и недовољан ниво инвестиционе активности; - Висока незапосленост и висок одлив квалитетних кадрова у иностранство; - Концентрација и поларизација привредних активности у Новом Саду; - Недовољна изграђеност и неопремљеност инфраструктуре; - Није достигнуто жељено учешће путева високог ранга, недовољна опремљеност савременим техничко-технолошким системима; - Незадовољавајуће стање локалних саобраћајница; - Старе и слабо одржаване пруге са ниским техничким параметрима и ниским нивоом услуге; - Изграђено свега 18 постројења за припрему воде, што је мање од 50% покривености становништва Војводине; - Свега 30% становништва је покривено јавним системом канализације; - Недовољна изграђеност постројења за третман отпадних вода насеља и индустрије; - Запуштена одводна каналска мрежа услед неодржавања у протеклих двадесетак година; - Постојање енергетских производних објеката са застарелом технологијом као великих загађивача животне средине; - Занемарљиво коришћење обновљивих извора енергије; - Низак ниво инфраструктуре за подршку информационо-комутационе технологије; - Недостатак закона који уређују питања реституције, јавне својине, територијалне организације; - Недовољна стратешка развојна и пројектна оријентација донетих планова; - Неразвијен информациони систем за потребе управљања просторним развојем; - Недовољно развијена партиципација у планирању; - Одсуство временске координације између планова и буџета; - Недовршена територијална организација, а посебно регионални ниво још увек висока институционална дистанца у планирању програма прекограничне сарадње отежава њихову реализацију.

Могућности (развојни потенцијали)	Претње (развоју)
- IPA фондови (инструмент предприступне помоћи ЕУ) и прекогранична сарадња - покретачка снага развоја и могућност приступа структуралним фондовима ЕУ; - Нова индустријска политика у складу са политиком и стандарима развоја индустрије у ЕУ; - Јачање привредне сарадње са земљама ЈИЕ; - Ревитализација неискоришћених капацитета путем већег прилива СДИ; - Могућности побољшања транзитног значаја коридора VII и X и повезивања АП Војводине са окружењем; - Завршетак капиталних инфраструктурних пројеката на коридору X и осавремењивање и доградња деоница државних путева I и II реда; - Побољшање локалне путне мреже; - Укључивање у развојне планове Европске железничке мреже; - Повећање капацитета инфраструктуре дуж коридора VII, као и капацитета мултимодалног транспорта и путничког саобраћаја; - Проширење и санација Хс ДТД; - Изградња регионалних система водоснабдевања „Северна Бачка“, „Банат“ и „Срем“; - Реализација програма двонаменског коришћења канала за одводњавање у сврху наводњавања; - Укљученост АП Војводине у међународне транспортне и енергетске коридоре; - Унапређење енергетске ефикасности (производња, пренос, дистрибуција, потрошња енергије); - Изградња нових енергетских капацитета (уз коришћење ОИЕ) и смањење увозне зависности; - Модернизација и ревитализација енергетске мреже; - Укључивање у европске програме и пројекте и приступање ЕУ фондовима; - Окружење – нове чланице ЕУ и могућност међурегионалне сарадње; - Унапређење и рационализација система планова; - Развој информационог система; - Даље кадровско и институционално оспособљавање; - Едукација и активније учешће администрације у процесу планирања; - Јачање прекограничне сарадње; - Укључивање у европске програме и пројекте и приступање ЕУ фондовима.	- Промена намене земљишта и губитак пољопривредног земљишта; - Неуједначеност активности на хоризонталном и вертикалном нивоу; - Успоравање интеграционих процеса; - Спор економски развој и пораст сиромаштва; - Светска финансијска и економска криза; - Транзиционо економско заостајање за окружењем; - Недостатак средстава за развој путне инфраструктуре и унапређење друмског саобраћаја, утицај на успоравање социо-економског напретка; - Убрзани завршетак алтернативних путних праваца у регионалном окружењу, умањење значаја и атрактивност пројеката на територији АП Војводине и Републике Србије; - Спорост у ревитализацији и развоју железничке инфраструктуре мреже, а посебно коридора X; - Недостатак средстава и одговарајућих пројеката у процесу реорганизације лука; - Близина осталих мултимодалних коридора; - Неконтролисано коришћење хемијских средстава у пољопривреди у заштићеним зонама; - Недостатак инвестиција за изградњу нове енергетске инфраструктуре и за повећање енергетске ефикасности; - Велика зависност од увозне енергије (нафте и природног гаса); - Велика неефикасност коришћења енергије; - Недовољно развијена хоризонтална и вертикална координација; - Недовољно артикулисан модел управљања просторним развојем; - Неадекватан организациони модел за спровођење просторних планова подручја посебне намене; - Заостајање у развоју информационог система; - Могућа будућа решења територијалне организације; - Недовољно обучени људски ресурси за коришћење фондова ЕУ.

II ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ВИЗИЈА И ПРИНЦИПИ РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

ВИЗИЈА И ПРИНЦИПИ

На основу:

- постојећих и потенцијалних капацитета за просторни развој, односно одрживи економски, социјални и физичко-еколошки развој у постојећем и унапређеном институционалном систему АП Војводине;
- подстицања специфичности и потенцијала АП Војводине у свим областима, ради активирања њеног просторног идентитета у функцији развоја региона;
- настојања да се грађанима АП Војводине обезбеди здраво окружење, квалитетни и безбедни услови живота и рада;
- тежње ка обезбеђењу атрактивних и ефективних услова за инвестирање на одржив начин;

овим Планом се утврђују визија, принципи и циљеви просторног развоја АП Војводине и њених субрегионалних целина, у законом утврђеним границама.

Визија просторног развоја АП Војводине утврђује се у складу са визијом просторног развоја Републике Србије, а на основу утврђених предности и могућности развоја Покрајине, и водећи рачуна о обиму и тежини проблема са којима се урбана и рурална насеља у АП Војводини суочавају.

ВИЗИЈА просторног развоја АП Војводине је да буде јасно артикулисана као један од региона Републике Србије и у оквиру мреже европских региона, динамичног економског развоја и конкурентна, уређеног и заштићеног природног и културног наслеђа, квалитетније животне средине, истакнутих вредности мултикултурне заједнице и социјално кохерентна

Тежња ка реализацији визије подразумева активирање регионалних специфичности АП Војводине, мобилисање територијалног капитала, одрживо коришћење природних и створених ресурса, дугорочну обнову и развој људских ресурса, саобраћајну приступачност и повезаност са коридорима X и VII, као и инфраструктурну опремљеност, енергетску ефикасност, атрактивност за инвестирање, развој привреде и институција, заштиту природног и културног наслеђа, као фактора развоја и заштиту животне средине.

Простор АП Војводине треба да буде институционално дефинисан и у развојном смислу компатибилан са стандардима ЕУ, визијом, принципима, концептом и стандардима развоја Републике Србије, са територијално усклађеним демографским, урбаним и руралним развојем, животном средином која се штити и унапређује и препознатљивом културном и природном баштином, регион у којем се развија партнерство јавног, приватног и цивилног сектора и који пружа једнаке могућности за све грађане.

Решења и смернице за реализацију овако конципираног простора АП Војводине морају се развијати на више нивоа како би били употребљиви за регионалне, локалне или секторске планове, акције и програме. Такође, потребна су решења која се односе на свеукупан урбани простор АП Војводине, као и она која ће бити примерена групацији градова и насеља. Неопходно је утврдити решења од значаја за локални ниво, као и основе, мере и смернице за даљу и детаљнију разраду стратешких решења на нивоу политика, планирања (различитих нивоа) и осталих регулаторних механизама. Специфична развојна питања оних градова и насеља који захваљујући тежини или специфичности проблема са којима се суочавају морају бити третирани независно, ваља издвојити и решавати кроз посебне стратегије, планове и програме.

Као основни принципи просторног развоја АП Војводине утврђују се:

- одрживост развоја свих активности у простору;
- територијална кохезија;
- унапређење регионалног идентитета уз функционалну специјализацију;
- формирање и јачање мреже градова и насеља уз полицентрични регионални развој;
- регионална конкурентност и приступачност;
- интегрисаност у окружење;
- трансгранично и интеррегионално функционално повезивање;
- одрживо коришћење и одрживи развој заштићене природне и културне баштине;
- поштовање заштите јавног интереса и јавних добара;
- транспарентност код одлучивања о просторном развоју.

Увећање територијалне кохезије је, као принцип, за територију АП Војводине од посебног значаја, с обзиром на чињеницу да овај регион у развијености карактеришу изражене територијалне диспропорције. Ова карактеристика се огледа у чињеници која указује на демографско пражњење пограничних општина, неравномеран размештај индустрије, повећање незапослености, недовољно развијени институционални оквири и механизми за уравнотежени регионални развој.

Аутономна Покрајина Војводина је подручје у ком су развојне диспропорције посебно изражене у односима урбаних центара и периферних насеља, због чега се у Плану овој чињеници мора посветити посебна пажња. Неопходно је дефинисати мере за оптимално коришћење просторног диверзитета и активирање руралних подручја и њихову економску и социјалну интеграцију у окружење односно, развој руралних подручја уз побољшање услова за њихову приступачност, стварање бољих могућности за развој малих и средњих предузећа, као и побољшање маркетинга регионалних иницијатива и јачање атрактивности живота у руралним областима.

Децентрализација и полицентрични развој, као плански принцип институционалне организације и уређења простора у регионалним и локалним оквирима, треба да подстиче развој локалних потенцијала, осигура егзистенцију становништва, спречи емиграције становништва, ублажи претерану концентрацију индустрије, те на тај начин омогући рационалније коришћење постојећих ресурса и уравнотежени развој региона. Мерама санације и ревитализације угрожених подручја такође ће бити смањене развојне диспропорције региона.

Регионална конкурентност и приступачност су од посебног значаја за подизање укупне економске моћи и територијалне кохезије. Конкурентност региона огледа се у стварању бољих услова за бржи економски развој, повећање запослености, стварање позитивне конкуренције између градова у оквиру региона, унапређењу знања и примени нових технологија, активирању ресурса и регионалних потенцијала, већој сарадњи приватних и јавних актера у доношењу регионално оријентисаних инвестиционих одлука, развоју обновљивих извора енергија, промоцији енергетске ефикасности и унапређивању телекомуникационих интеракција. Подстицај развоја урбаних центара активирањем територијалних потенцијала и јачањем територијалног капитала, сходно предностима које регион има, омогућиће већу конкурентност како привредну, социјалну тако и просторну.

Обезбеђивање услова за бољу приступачност подразумева међусобно повезивање урбаних центара и њихово повезивање са ширим окружењем као једну од најзначајнијих мера за уравнотежен просторни развој региона. Дефинисање и остваривање циљева просторног развоја добро конципиране и функционално уравнотежене инфраструктурне мреже осигураће полицентрични и уравнотежени развој у простору, омогућити ефикасну повезаност, висок комунални стандард и минималну девастацију простора што ће великој мери допринети побољшању приступачности како региона у целини, тако и мањих територијалних целина унутар региона.

Интеграција АП Војводине у окружење, односно територијална кооперација, представља један од главних фактора развоја региона. Принцип интегрисаности је неопходно применити посебно у дефинисању смерница у области природних потенцијала као што су: пољопривредно земљиште као интегрални природни ресурс, комплексна заштита вода, рационална потрошња воде и подизање свести о незамењивости воде, заштита очување и унапређење шума и повећања површина под шумама, коришћење обновљивих извора енергије итд.

У области заштите и уређења природних добара и културне баштине Регионални просторни план треба да дефинише смернице за очување, унапређење, заштиту и одрживо коришћење природе, природних вредности и њихово укључивање у политике просторног развоја. Циљеви којима треба тежити су поред осталих: очување и унапређење карактера и диверзитета предела, побољшање

биолошке разноврсности, заштита екосистемских, економских и социокултурних вредности, ревитализација угрожених подручја за очување, унапређење, заштиту и одрживо коришћење културних и историјских вредности на територији АП Војводине и њихово коришћење у смислу фактора развоја. Задатак је сваке средине очување властитог идентитета и неговање традиције и баштине. У том погледу треба високо рангирати циљеве у очувању културно-историјске баштине АП Војводине. Просторна валоризација добара и утврђивање циљева заштите, уређења и коришћења богатог културног наслеђа и природних добара са којима овај регион располаже је основ за јачање регионалног идентитета у функцији одрживог привредног, пре свега туристичког развоја. План треба да обезбеди предуслове за афирмацију регионалног идентитета и диверзитета као основа за развој привреде и високо квалитетног одрживог туризма на територији АП Војводине, као главних фактора за стицање зараде, отварање нових радних места и заштиту локалних екосистема, уз правилно коришћење постојећих природних система и неафирмисаних туристичких потенцијала, јачање биодиверзитета и културног идентитета.

Сврха израде Регионалног просторног плана АП Војводине обухвата:

- утврђивање дугорочне концепције развоја, организације, уређења, заштите и коришћења територије АП Војводине;
- дефинисање планских начела и критеријума за рационално коришћење и очување пољопривредног земљишта, водних и осталих природних ресурса;
- обезбеђивање просторних услова за развој, изградњу и реконструкцију регионалних инфраструктурних система;
- развој мреже насеља, локалних инфраструктурних система и објеката јавних служби;
- активирање територијалног капитала и потенцијала неразвијених подручја за развој;
- просторни развој и размештај индустрије, пољопривреде, грађевинарства, шумарства, енергетике, туризма и других делатности на планском подручју;
- подстицање регионалних специфичности и јачање регионалног идентитета;
- утврђивање мера и просторних услова за саобраћајну, економску, социјалну и еколошки одрживу интеграцију планског подручја и ширег окружења;
- утврђивање мера за заштиту и унапређење животне средине, природних и непокретних културних добара;
- јачање економске и социјалне кохезије; већи ниво конкурентности и ефикасности.

2. ЦИЉЕВИ РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Регионални просторни план АП Војводине ће, у складу са смерницама Просторног плана Републике Србије, а сходно улози коју овај регион има, његовим специфичностима и ресурсима са којима располаже, ближе дефинисати циљеве и концепцију дугорочног развоја региона АП Војводине.

У директној спрези са визијом налазе се општи циљеви просторног развоја које АП Војводина треба да достигне, ослоњена на кључне елементе у развоју:

1. Смањење субрегионалних разлика у економском и социјалном погледу

Упадљиве разлике у степену развијености између развијених и неразвијених делова АП Војводине ће се смањивати уз помоћ (а) одговарајућих политика и инструмената Покрајине и Републике Србије (б) јачањем надлежности и одговорности локалне самоуправе, и (ц) могућих програма Европске Уније за развој неразвијених општина и региона. Регионалне развојне агенције, стратегије и стратешки планови као и планови на субрегионалном и локалном нивоу ће бити извор пројеката који треба да омогуће бржи развој неразвијених делова, али и даљи и квалитетнији развој развијених делова АПВ. Социјалне разлике и могућност већег степена социјалне инклузије ће бити предмет сталне пажње како институција на свим нивоима управе, тако и цивилног сектора.

2. Рационално активирање територијалног капитала на читавој територији АП Војводине

преко децентрализације и полицентризма

Територијални капитал и потенцијал појединих делова односно општина и градова АП Војводине ће се активирати у већој мери развојем суштинске децентрализације односно јачањем улоге, надлежности, права и одговорности локалне самоуправе, али и зависно од креативности и иницијативности управе на локалном нивоу. Умрежавање општина и градова око заједничких пројеката ће у томе имати нарочит значај упућујући на улогу области (економских односно функционалних региона) у економском и социјалном развоју. Посебан значај ће имати градови АП Војводине са својим кадровским, економским и институционалним капацитетима који, као ''мотори'' развоја, треба да добију већу подршку и одговорност за развој.

3. Јачање позиције села уз већу улогу у оквиру функционалних подручја градова

Села АП Војводине која окружују градове ће бити предмет посебне пажње. Њихова судбина и могућност веће улоге у развоју ће у великој мери зависити од одређених државних и регионалних политика, нарочито оних које усмеравају пољопривреду, туризам и индустрију. Села АП Војводине се у највећем броју случајева налазе у оквирима функционалних подручја градова те спадају у надлежност области које ће решавати однос између села и града. Враћањем својине локалној самоуправи и преиспитивањем њиховог карактера, величине и броја, село са својим атаром може да постане значајниј фактор развоја АП Војводине. Европски фондови могу у овоме да одиграју значајну улогу.

4. Уређење и одрживо коришћење природе, предела, културног наслеђа и животне средине,

уз заштиту од непогода и технолошких удеса

Развијена и уређена територија АП Војводине подразумева уређење и заштиту природе и природног наслеђа у складу са европским нормама и стандардима који ће бити примењени на целој територији ангажовањем покрајинских и локалних капацитета. Културно наслеђе и предео ће чинити основ покрајинског, али и субрегионалног или локалног идентитета ради чега ће бити заштићено и уређено на савремен начин и коришћено као ресурс на одржив начин. Хазарди и могући удеси (поплаве, шумски пожари и сл.) ће бити стављени под одговарајућу контролу док ће животна средина бити предмет интензивне пажње како локлане самоуправе и покрајинских институција, тако и свих правних актера, грађана и цивилног сектора.

5. Интересно и функционално умрежавање региона АП Војводина са другим регионима у Европи

АП Војводина као један од региона Републике Србије и Европе ће посебну пажњу посветити јачању прекограничних веза својих општина и градова, у оквиру европских пројеката, али и повезивању са другим регионима у Европи који имају различита искуства и резултате у развоју. Позиционирање ће бити важан принцип преко кога АП Војводина треба да оцењује своју позицију у односу на друге. Интерррегионални пројекти ће бити значајан инструмент за интересно повезивање АП Војводине са другим регионима у Европи док значајно место може да има и стратешка кооперација са другим регионима у Србији. Трансдржавни пројекти око коридора VII (река Дунав) ће такође имати важну улогу у усмеравању развоја АП Војводине.

Општи циљеви развоја градова и урбаних насеља, односиће се на регион АП Војводине, тј. на све градове и урбана насеља. Циљеви и смернице дате овим Планом подразумевају обавезу за све ниже нивое, у фази разматрања и спровођења, тј. представљаће полазно-темељне одреднице за просторна решења на локалном нивоу. Формулације на локалном нивоу се могу разликовати у смислу њихове операционализације у зависности од околности, тј. проблема са којима се локални ниво суочава, обиму и врсти ресурса са којима располаже.

Основни предуслов за реализацију наведених циљева се односи на усмеравање демографских кретања у АП Војводини, односно на успоравање негативних тенденција и спречавање даљег погоршања виталних карактеристика популације, као и на стварање услова за повећање степена запослености.

Посебни циљеви уређења, развоја и заштите подручја АП Војводине, који ће бити разрађени кроз циљеве развоја по појединим областима, су:

– стварање предуслова за функционално повезивање са регионима у окружењу, уз подршку општинама за прекограничну и интеррегионалну сарадњу;
– подршка полицентричном развоју, јачањем улоге

средњих и мањих градова уз спровођење политике децентрализације;
- рационално коришћење простора ради повећања функционалне и развојне ефикасности (заустављање нерационалног ширења грађевинских подручја);
- задржавање становништва у депопулационим подручјима, унапређењем квалитета живљења и обезбеђивањем услова за запошљавање;
- јачање руралних подручја уз функционално повезивање са урбаним центрима;
- повећање саобраћајне приступачности и опремљености простора техничком инфраструктуром;
- очување, унапређење и заштита природе, посебних природних вредности, културних добара и предела, важних за регионални идентитет;
- планирање и одрживо коришћење природних ресурса и коришћење обновљивих извора енергије;
- интеграција заштите животне средине у све појединачне и секторске политике и стратегије развоја.

Овим Планом ће се утврдити оквири одрживог развоја за АП Војводину у целини, док ће градови и урбана насеља појединачно или комплементарно, утврдити оквир одрживог развоја усаглашен са ресурсима и могућностима са којима располажу, као и проблемима са којима се суочавају и процењеним развојним могућностима. Неопходно је да градови и урбана насеља утврде стандарде одрживости примерене свом локалном нивоу, а прилагођене постојећим стандардима утврђеним у националним и међународним документима, као и да препознају и примене тзв. ''добре примере'' из других средина. Уместо подстицања ''споља'' и пасивног чекања на иницијативу државе (покрајине) сами градови и урбана насеља морају да се поставе у позицију у којој активно учествују и управљају својим развојем. Мобилност капитала, инвестиција и појединца пружа могућност развијања партнерских односа између јавног и приватног сектора у циљу реализације заједничких акција и пројеката. Одрживост се огледа и у томе како су институције организоване, шта чини садржај њиховог рада, које су њихове одговорности и како се остварује хоризонтална и вертикална координација.

3. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ПО ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

3.1. ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ

3.1.1. Пољопривредно земљиште

Основни циљ: одрживо коришћење и очување пољопривредног земљишта, путем заштите његових економских, агроеколошких, екосистемских, пејзажних социокултурних и других функција и усклађивање са унапређењем услова за производњу квалитетних пољпривредних производа у потребном обиму.

Оперативни циљеви:
- спречавање даљег губитка најквалитетнијег пољопривредног земљишта и очување његовог квалитета током коришћења;
- рекултивација деградираног земљишта најмање до употребљивог земљишта;
- повећање продукционе способности (бонитет);
- спречавање даље алкализације пољопривредног земљишта коришћењем физиолошки киселих азотних ђубрива;
- подићи шумске засаде на свим земљиштима чије коришћење за биљну производњу не даје одговарајуће резултате, или је његово коришћење у ту намену скопчано са повећаним улагањима.

3.1.2. Шуме и шумско земљиште

Основни циљ: одрживо управљање и коришћење шума и шумског земљишта

Оперативни циљеви:
- повећање површина под шумама и заштитним појасевима дрвећа (пољозаштитни и ветрозаштитни појасеви и други облици подизања зеленила);
- унапређење стања шума;
- развијање потребне семенске и расадничке производње;
- задовољење заступљених и одговарајућих функционално - наменских захтева везаних за заштитно-регулаторне, привредне, социокултурне и др. функције уз успостављање стабилних стања састојина;
- планска производња и координирано, односно интегрисано деловање.

3.1.3. Минералне сировине

Основни циљ: одрживо и економично коришћење минералних сировина

Оперативни циљеви:
- интензивирање детаљних истраживања минералних сировина на простору АП Војводине;
- оптимално управљање лежиштима минералних сировина;
- управљање еколошким конфликтима у поступку експлоатације минералних сировина.

3.1.4. Водни ресурс

Основни циљ: одрживо коришћење вода уз адекватне мере заштите

Оперативни циљеви:
- успостављање интегралног и интерсекторског планирања коришћења и заштите водних ресурса на целој територији АП Војводине;
- рационално коришћење водних ресурса и обједињавање корисника у регионалне водопривредне системе;
- искоришћење енергетског потенцијала река и изграђених хидросистема;
- успостављање економске цене воде;
- смањење и контрола тачкастих и дифузних извора загађења;
- рециркулација коришћених вода;
- унапређење система заштите од вода.

3.2. СТАНОВНИШТВО, НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

3.2.1. Демографски развој

Основни циљ: стационарно становништво, тј. становништво у коме ће следеће генерације бити исте величине као и постојеће.

Оперативни циљ:
- прилагођавање очекиваним демографским променама.

3.2.2. Мрежа насеља и функционална урбана подручја

Основни циљ: одрживи просторно-функционални развој заснован на моделу функционалних урбаних подручја, која ће бити инструмент уравнотеженијег просторног развоја.

Оперативни циљеви:
- умрежавање функционалних урбаних подручја у циљу уједначенијег регионалног развоја АП Војводине;
- умрежавање и боље повезивање центара функционалних урбаних подручја;
- умрежавање и боље повезивање функционалних урбаних подручја на територији АП Војводине са суседним функционалним подручјима (како на простору Републике Србије тако и са суседним државама);
- институционално јачање регионалне управе;
- дефинисање политика за развој функционалних урбаних подручја, поготово тренутно неразвијених;
- дефинисање политика које би омогућиле самостални развој и напредак оних подручја које није могуће интегрисати у ФУП;
- дефинисање мера за приступ функционалним урбаним подручјима оних подручја који тренутно нису у склопу ФУП-а.

3.2.3. Развој градова и осталих урбаних насеља

Основни циљ: Просторно, функционално, економски, социјално и еколошки уравнотежен урбани развој уз развијање територијалне повезаности на принципима одрживог развоја,

активирање свих капацитета (природних и створених) градова и осталих урбаних насеља, повезивање са окружењем, интензивирање урбано-руралне сарадње као и умрежавање и груписање мањих територијалних јединица, трансграничну и интеррегионалну сарадњу.

Оперативни циљеви:

- коришћење компаративне локационе предности за развој, планирање и лоцирање специфичних локационо подстичућих урбаних садржаја; посебну пажњу ће посветити водним ресурсима;
- базирање сопственог развоја на бази компаративних предности и процењене конкурентности, јачање идентитета града на основу културне, природне и привредне матрице;
- забрана изградње на јавним, зеленим, отвореним и заштитним површинама и строго и рационално контролисање изградње на пољопривредном земљишту;
- планирање просторног развоја на нивоу ФУП-а, и развијање обрасца интегрисаног простора и повезивања са селима у оквиру ФУП-а;
- рад на усаглашавању просторно-функционалне матрице насеља са капацитетима средине, разрешавању конфликтних интереса и развојних проблема у простору, и подизању квалитета физичког простора;
- развијање радних зона на бази "зелених" приступа, "зелених" технологија - технолошких решења одговорних према окружењу, у садејству са економским критеријумима и проценом ефеката на просторни развој;
- третирање природног и културног наслеђа као развојног ресурса града или урбаног насеља и залагање за његово одрживо планирање и коришћење.

3.2.4. Рурални развој

Основни циљ: очување биолошке виталности руралних подручја, кроз повећање квалитета живота, обнову и развој њиховог економског и социјалног нивоа, као резултат децентрализације градова и општина.

Оперативни циљеви:

- побољшање конкурентности сектора пољопривреде, шумарства, прехрамбеног и прерађивачког сектора и сектора услуга;
- побољшање квалитета живота и промовисање диверзификације делатности у руралним подручјима;
- припрема и промовисање локалних иницијатива за побољшање конкурентности и подизање квалитета живота у руралним областима;
- побољшање локалне путне мреже што ће имати за утицај на доступност јавним службама, управним и другим институцијама, запошљавање, и све области где повећање мобилности становништва има утицаја, а тиме се као исход постиже и спречавање девастације руралних подручја;
- очување и побољшање природне средине и обезбеђење одрживог коришћења природних ресурса;
- стварање инфраструктурних услова за обезбеђење потребног броја становника одговарајуће структуре (старосне и образовне);
- стимулативним мерама пореске политике подстицати отварање производних погона у руралним крајевима са циљем упошљавања женске радне снаге;
- одржавање физичког и менталног здравља становништва у руралним подручјима;
- образовање и подизање капацитета кључних учесника на афирмацији тимског, заједничког и партнерског рада;
- обезбеђење лакшег приступа услугама и развити сектор услуга. То захтева већу концентрацију на суседне регионе и подручја (нпр. у програмима рекреације, туризма и пратећим делатностима), обезбеђење лаког доступа едукацији, здравственим услугама итд. за локалну популацију и подизање атрактивности локалних подручја на бази специфичности које се могу развијати;
- обезбеђење поштовања власничких права, као и унапређење предузетништва;
- едукација у циљу подизања капацитета кључних учесника за афирмацију тимског, задружног и партнерског рада;
- спровођење децентрализације социо-економског система уз примену савременог концепта руралне регионализације (по узору на развијене земље Европе);
- развој и/или унапређење одговарајућих секретаријата, агенција, фондова и финансијских институција за подстицање и унапређење руралног развоја.

3.2.5. Јавне службе

Основни циљ: постизање социјалне једнакости и кохезије у доступности и квалитету услуга и унапређење услуга од општег интереса у подручјима ниске доступности услуга.

Оперативни циљеви

Образовање

Прихватајући европска опредељења, Република Србија односно АП Војводина морају у периоду до 2020. године да прихвате и европске циљеве у реализацији политика у области образовања:

- међу петнаестогодишњацима проценат оних који не испуњавају основне стандарде знања у читању и природно-математичким наукама треба да буде мањи од 15%;
- у генерацији од 30-34 године удео оних са високим образовањем треба да буде најмање 40%,
- број оних који напуштају одговарајући ниво образовања пре него што стекну одговарајућу диплому треба да буде мањи од 10%;
- најмање 95% деце старије од 4 године пре поласка у основну школу треба да буде обухваћено предшколским образовањем;
- да учење два страна језика од раног детињства треба да буде важна карактеристика система образовања;
- у просеку 15% одраслог становништва треба да буде укључено у учење током читавог живота;
- мобилност и могућност запошљавања треба да буду важне карактеристике система образовања;
- образовање наставника и едукатора (различитих профила) треба да буде важна карактеристика система образовања;
- повећање просторних стандарда, нарочито основног образовања (могућност рада у једној смени).

Здравствена заштита

- перманентна едукација становништва о здравим стиловима живота;
- мотивисање стручног кадра за рад у мањим и неразвијеним срединама;
- обезбеђење финансијских средстава за подизање нивоа здравствене услуге на локалном нивоу;
- обезбеђење подједнаких услова здравствене заштите за укупно становништво побољшањем услуга у малим срединама, осавремењавањем постојећих објеката или формирањем мобилних екипа;
- побољшање локалне путне мреже, како би се остварила подједнака доступност услугама за све грађане, без обзира на место становања;
- обезбеђење могућности примања здравствених услуга у најближем центру, без обзира на регионалну припадност (пример: Панчево – Београд).

Социјална заштита

- смањење стопе сиромаштва (отварање нових радних места, едукација угрожених категорија становништва....);
- децентрализација услуга и њихово спуштање на локални ниво;
- развој социјалне заштите на локалном нивоу – дефинисање модела интегралне социјалне заштите;
- унапређење социјалне заштите за све категорије корисника, а посебно у неразвијеним општинама;
- обезбеђење финансијских средстава за рад и развој установа социјалне заштите.

Култура
- интензивније укључивање деце и младих, старије популације као и већа партиципација свих маргинализованих друштвених група у активности;
- прилагођавање модалитета организовања и рада служби и услуга културе демографским, социјалним, економским, културним и др. обележјима и потребама локалних заједница;
- јачање компатибилних услуга (јавног саобраћаја, локалне путне мреже и сл.) као услова за повезивање корисника и интензивније коришћење културних садржаја;
- децентрализација ради стварања једнаких услова у доступности за све грађане;
- формирање асоцијација установа културе (јавни сектор, организације цивилног друштва и приватни сектор);
- строга и доследна заштита објеката и садржаја културе од општег интереса;
- развој и неговање мултикултуралности, културног идентитета и територијалне препознатљивости.

Спорт и физичка култура
- интензивније укључивање укупне популације у активности физичке културе;
- децентрализација ради стварања једнаких услова у доступности за све грађане;
- јачање компатибилних услуга (јавног саобраћаја и сл.) и побољшање комуналне опремљености насеља, као услова за интензивније коришћење спортских садржаја.

3.2.6. Грађевинско земљиште

Основни циљ: рационално коришћење и успостављање одрживог, економски ефикасног и социјално праведног система управљања грађевинским земљиштем

Оперативни циљеви:
- радикално успоравање конверзије пољопривредног у грађевинско земљиште;
- ограничавање физичког ширења грађевинских подручја насеља, уз стимулисање урбане обнове, активирање запуштених локалитета (brownfield) и интензивније коришћење већ дефинисаних површина;
- координација и синхронизација - планирања коришћења простора, управљања грађевинским земљиштем и политике комуналног опремања и уређења насеља. Задатак од посебног значаја је дестимулисање ‘’линеарне’’ изградње дуж важних саобраћајница;
- дефинисање будућих концесионих подручја;
- остваривање планских намена простора ефикаснијом синхронизацијом свих актера - од планерских до управљачких, као контролом реализације планских решења.

3.3. ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ТУРИЗАМ

3.3.1. Привреда

Основни циљ: јачање позиције и привредне конкурентности АП Војводине на принципима одрживог развоја и веће територијалне кохезије.

Оперативни циљеви:
- динамичан привредни развој (најмање 5% просечан раст БДП до 2020.);
- реиндустријализација (учешће индустрије и инвестиција изнад 25% БДП);
- интеграција Србије/Војводине у европски простор и регион ЈИ Европе;
- повећање конкурентности привреде, промена структуре извоза и увоза обезбеђењем повољних општих, инфраструктурних и просторних услова;
- јачање секторске и просторне конкурентности и запослености кроз унапређење пословне инфраструктуре;
- смањење регионалних неравномерности и заустављање негативних демографских кретања обезбеђењем равномерније просторне дистрибуције усклађене са потенцијалом регионалних, урбаних и руралних подручја;
- рационалан, ефикасан и одржив просторни развој који подразумева ефикасну просторну огранизацију и развој просторних структура и локационих форми привредних активности који омогућавају смањење употребе материјалних инпута;
- побољшање регионалне доступности изградњом одговарајуће инфраструктуре и боље комуналне опремљености индустријских локалитета.

3.3.2. Шумарство и лов

Основни циљ: одрживи развој шумарства и лова и повећање површина под шумама

Оперативни циљеви развоја у шумарству су:
- повећање површина под шумама;
- унапређење стања шума;
- развијање потребне семенске и расадничке производње;
- задовољење заступљених и одговарајућих функционално - наменских захтева везаних за заштитно-регулаторне, привредне, социокултурне и др. функције уз успостављање стабилних стања састојина;
- планска производња и координирано, односно интегрисано деловање.

Оперативни циљеви развоја у ловству су:
- доношење Програма развоја ловних подручја за територију АП Војводине;
- стални мониторинг популација дивљачи и њихових станишта;
- обезбеђивање средстава за заштиту, очување и унапређење популација дивљачи и њихових станишта и друге намене од значаја за развој ловства;
- обезбеђивање подршке корисницима ловишта;
- истраживачко-развојни рад и промоција у области ловства.

3.3.3. Пољопривреда

Основни циљ: формирање одрживог и ефикасног пољопривредног сектора, који ће допринети конкурентности привреде АП Војводине

Оперативни циљеви развоја пољопривреде су:
- повећање пољопривредне производње са циљем постизања прехрамбених капацитета који ће задовољити сопствене потребе и омогућити стварање тржишних вишкова намењених извозу;
- интензивирање ратарске производње како повећањем приноса, тако и изменом сетвене структуре усмерене на сетву тржишно вреднијих култура (поврће, индустријско и крмно биље);
- повећање површина под сталним засадима (воћњаци, виногради);
- боље коришћење природних ресурса, пре свега применом наводњавања и коришћењем потенцијала геотермалних извора;
- афирмација АП Војводине као произвођача здравствено безбедне хране, што искључује сетву генетски модификованог семена и хормонски тов животиња;
- коришћење дела пољопривредних ресурса за мултифункционалну пољопривреду (агро-еко туризам, еко-производња и производња обновљивих извора енергије), у циљу повећања економске ефикасности и ефективности агрокомплекса;
- повећање интензивности и заступљености сточарске производње до нивоа еколошког оптимума заступљености стоке;
- виши ниво финализације пољопривредних производа у сопственим прерађивачким капацитетима;
- већи степен коришћења прерађивачких капацитета;
- технолшка модернизација прерађивачке индустрије и изградња нових капацитета;
- повећање извоза и смањење увоза пољопривредно-прехрамбених производа;
- стварање услова за интеграцију сељачких газдинстава кроз задругарство, што би повећало ефикасност и конкурентност агрокомплекса.

Оперативни циљеви развоја агроиндустрије и производње хране су:

- унапређење ефикасности и обима пољопривредне производње као предуслов стварања и искоришћења сировинске базе која ће омогућити конкурентну позицију сектора агроиндустрије и производње хране;
- оптимизација валоризације продуката примарне пољопривредне производње;
- осавремењавање и ревитализација индустријских капацитета прехрамбене индустрије;
- подршка планском покретању МСП у агробизнису и производњи хране;
- осмишљавање функционалних франшизних система базираних на домаћим потенцијалима.

3.3.4. Туризам

Основни циљ: одрживи развој туризма уз сарадњу приватног, јавног и невладиног сектора, јачање прекограничне сарадње, увођење стандарда и успостављање конкурентне туристичке привреде АП Војводине.

Оперативни циљеви:

1. У области одрживог развоја туризма
   - усклађивање туристичког развоја и заштите ради унапређења животне средине, са акцентом на заштиту природног и културног наслеђа и њихово адекватно коришћење;
   - усклађивање развоја туризма са квалитетом живота становника Покрајине и задовољавања њихових потреба;
   - изградња и одржавање одговарајуће туристичке инфраструктуре;
   - изградња саобраћајне инфраструктуре (Коридор X, Коридор VII и аеродром за јавни ваздушни саобраћај) и побољшање садржаја уз саобраћајне терминале;
   - економска одрживост.
2. У области сарадње приватног, јавног и невладиног сектора
   - повезивање туристичког сектора са комплементарним делатностима (пољопривреда, здравство, услуге итд.);
   - стварање кластера и подстицање сарадње међу општинама;
   - подизање свести локалног становништва о значају развоја туризма;
   - отварање нових радних места у туризму и комплементарним делатностима;
   - повећање туристичког промета и нарочито девизног прилива.
3. У области јачања прекограничне сарадње
   - компатибилност прекограничне сарадње у туризму и комплементарним делатностима;
   - интеграција са осталим еврорегионима у привредном, економском, социјалном смислу;
   - јединствен наступ на туристичком тржишту кроз стварање јединственог туристичког кластера.
4. У области стандарда
   - ефикаснија имплементација међународних стандарда у области инфраструктуре, кадра, заштите туристичких ресурса и потрошача;
   - адекватнија структура кадра у туризму према међународним пословним нормама;
   - уједначени правни и институционални оквири са европским.
5. У области конкурентне туристичке привреде
   - препознатљив имиџ на глобалном туристичком тржишту;
   - туристичка понуда у складу са савременим трендовима на иностраном туристичком тржишту;
   - привлачење светских брендова;
   - стварање сопствених брендова;
   - уједначенији регионални развој, синхронизовано планско управљање;
   - просторно структуирање АП Војводине уз издвајање туристичких центара;
   - развијање система истраживања туристичког тржишта, формирање и праћење туристичке статистике у складу са међународно прихваћеним методологијама.

3.4. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

3.4.1. Транспортна инфраструктура

Основни циљ: Повећање интеррегионалне и интрарегионалне приступачности АП Војводине, а нарочито смањење периферности неразвијених и пограничних подручја.

Оперативни циљеви:

1. Друмски саобраћај
   - завршетак изградње и модернизација путних праваца на европским коридорима и трасама међународних путева;
   - ревитализација, модернизација и доградња постојеће путне мреже;
   - изградња и подизање квалитета саобраћајне инфраструктуре у насељеним местима, оспособљавање основне уличне мреже;
   - конципирање и остваривање јавног путничког превоза;
   - развој бициклистичког саобраћаја;
   - повезивање друмске инфраструктуре са осталим видовима саобраћаја;
   - резервисање простора за планиране саобраћајнице;
   - подизање нивоа услуге саобраћајно-транспортног система;
   - унапређење и постизање ефикасне институционалне координације.
2. Железнички саобраћај
   - повећање конкурентске способности подизањем нивоа квалитета услуге у превозу путника и робе, која ће повећањем учешћа железничког саобраћаја довести до рационалније прерасподеле на све видове саобраћаја;
   - усклађен развој са плановима суседних земаља и Европе као целине, смањење граничних препрека, повећање транзита, а тиме и економске добити;
   - развојем еколошки повољног вида транспорта допринети заштити животне средине и смањењу екстерних трошкова;
   - повећање нивоа безбедности саобраћаја и сигурности објеката, путника и робе;
   - развој према потребама и захтевима корисника железничких услуга усклађен са другим садржајима и корисницима простора;
   - створити услове за ефикасно и економски рационално функционисање и пословање.
3. Водни саобраћај
   - уједначавање карактеристика пловних путева и транспортне инфраструктуре и достизање нивоа развоја у државама чланицама Европске Уније;
   - развој терминала мултимодалног транспорта у лукама и њихово укључивање и интеграција у националну и међународну саобраћајну мрежу;
   - умањење значаја границе на Дунаву - слободна пловидба Дунавом;
   - развој путничког саобраћаја;
   - развој наутичког туризма.
4. Ваздушни саобраћај
   - дефинисање планова активности и убрзан рад на плановима и пројектима ради искоришћења постојећих ресурса и развоја инфраструктуре неопходне за организовање ваздушног саобраћаја на вишем нивоу од постојећег.
5. Мултимодални транспорт
   - развој терминала мултимодалног транспорта (контејнерски, Ro/Ro, Hucke-pack) и њихова интеграција у националну и међународну саобраћајну мрежу;
   - рационална употреба капацитета грана и чворова саобраћајних мрежа и возних средстава.

3.4.2. Водопривреда и водопривредна инфраструктура

Основни циљ: Уређење, заштита и коришћење интегралних водопривредних система и усклађивање са заштитом животне средине и осталим корисницима у простору, ради заштите вода и заштите од вода

Оперативни циљеви:

- доношење плана управљања водама у АП Војводини;
- усаглашавање и хармонизација законских и институци-

оналних основа у свим областима водопривреде са захтевима директива ЕУ о водама;
- спровођење мера контроле емисије из расутих и других извора загађења са циљем побољшања квалитета воде у водотоцима;
- ревитализација и реконструкција система за одвођење унутрашњих атмосферских вода са пољопривредних и других површина;
- изградња и ревитализација регионалних система (Бачка, Банат и Срем) за обезбеђење воде за наводњавање, технолошке потребе индустрије и друге садржаје;
- доградња, реконструкција и ревитализација хидросистема ДТД;
- изградња, реконструкција и санација објеката за одбрану од спољних вода, одбрана од поплава;
- сарадња са околним земљама (Хрватска, Мађарска, Румунија и Босна и Херцеговина) на успостављању регионалне политике у области воде.

3.4.3. Енергетика и енергетска инфраструктура

Основни циљ: обезбеђење сигурности и економичности снабдевања привреде и становништва енергијом, успостављање нових квалитетних услова рада, пословања и развоја у производњи, потрошњи енергије и дистрибуцији енергије, који ће подстицајно деловати на приврдни развој, заштиту животне средине и интеграцију у регионално и европско тржиште енергије.

Оперативни циљеви:
- доношење регионалних и локалних планова управљања енергијом;
- промоција и подстицање примене енергетске ефикасности ради очувања природних ресурса и заштите животне средине, промоција резултата на регионалном и локалном нивоу;
- подстицање већег коришћења обновљивих извора, комуналног и индустријског отпада и обезбеђивање активног учешћа свих интересних група (становништво, државна управа, локална самоуправа, инвеститори, удружења, предузећа, банкарски сектор итд);
- развој адекватног информационог просторног система;
- увођење статистичког праћења у области енергетике;
- утврђивање енергетских потенцијала и утврђивање потенцијала за повећање енергетске ефикасности по гранама индустрије, пољопривреде, транспорта и привреде у целини;
- увођење критеријума за стратешки приступ повећању енергетске ефикасности и заштите животне средине;
- оснивање фондана регионалном нивоу за подстицање енергетске ефикасности;
- примена европских стандарда и законских прописа у области енергетске ефикасности;
- смањење зависности од увозне енергије, тј. стимулисање замене увозних горива домаћим изворима енергије;
- смањење дистрибутивних губитака електричне енергије;
- обезбеђивање интерконективних трансграничних веза;
- технолошка модернизација енергетских објеката;
- реконструкција, ревитализација и модернизација постојеће инфраструктуре;
- изградња нове инфраструктуре и производних енергертских капацитета;
- повећање сигурности напајања корисника електропреносног система, повећање поузданости рада преносног система и смањење губитака у преносном систему;
- смањење потрошње финалне енергије;
- обезбеђивање услова за унапређење енергетске ефикасности у обављању енергетске делатности (у производњи и преносу) и потрошњи енергије у свим енергетским секторима;
- супституција електричне енергије за добијање толотне енергије другим енергентима;
- развој централизованих система снабдевања топлотном енергијом, посебно на бази локалних горива (отпаци бомасе, и др.);
- изградња когенерационих и тригенерационих постројења за комбиновану производњу електричне и топлотне енергије;
- смањење штетних утицаја на животну средину;
- изградња магистралних и разводних гасовода;
- изградња гасовода ‘’Јужни ток’’;
- побољшање рада и поузданости постојеће магистралне и разводне гасоводне мреже;
- повећање производње сирове нафте и природног гаса путем концесија у земљи и из иностранства;
- функционално коришћење и штедња необновљивих ресурса;
- изградња подземног складиште гаса Банатски Двор до пуног капацитета;
- изградња паневропског нафтовода;
- програм реконструкције и модернизације постојећих капацитета и осавремењивања технологије производње нафтних деривата, што ће допринети постизању светских стандарда у овој производној технологији, подизању квалитета горива на нивоу захтева ЕУ, као и побољшање стања животне средине у овом производном сегменту;
- изградња система продуктовода и полагање оптичког кабла за систем даљинског надзора и управљање системом;
- изградња продуктовода и нафтовода у случају изградње објеката за прераду сирове нафте на Дунаву.

Обновљиви извори енергије

Основни циљ: повећање учешћа произведене енергије из обновљивих извора енергије уз смањење негативних утицаја на животну средину.

Оперативни циљеви развоја обновљивих извора енергије (ОИЕ) су:
- коришћење претприступних фондова ЕУ;
- узимање учешћа у CDM (Clean Development Mechanizam) пројектима;
- повећање производње електричне енергије из ОИЕ за 7,4% до 2012.год.у односу на 2007.год, односно 19% до 2020. год.;
- истраживање енергетског потенцијалаОИЕ (хидро, ветар, сунце, биомаса, геотремална);
- утврђивање технички искористивог потенцијала ОИЕ;
- утврђивање просторних зона за изградњу ветроелектрана и соларних електрана;
- утврђивање-иновирање хидроенергетског потенцијала и локација за изградњу малих хидроелектрана;
- отварање тржишта биомасе;
- обезбеђивање фондова за реализацију;
- промоција и подстицање примене ОИЕ на регионалном и локалном нивоу;
- утврђивање базе података о свим обновљивим изворима са њиховим потенцијалима и активностима у којима би могли бити коришћени;
- побољшање квалитета животне средине већим коришћењем ОИЕ;
- стимулисање локалне запослености и развој домаћег стручног кадра;
- укључивање свих интересних група (локалне управе, становништва, стручне јавности инвеститора и невладиних организација) у процесе имплементације програма обновљивих извора енергије;
- међуинституционална сарадња ради дефинисања заједничких опредељења.

3.4.4. Електронске комуникације и информациони системи

Основни циљ: изградња и организација савремене електронске комуникационе мреже која ће обезбедити пријем и транзит сваког понуђеног међународног саобраћаја, универзални сервис сваком домаћинству, широкопојасни приступ мрежи сваком привредном субјекту, државним установама, организацијама и грађанима.

Оперативни циљеви:
- потпуна дигитализација електронске комуникационе инфраструктуре;
- обезбеђивање ефикасног приступа информацијама и

знању;
- уравнотежен развој на подручју целог региона;
- развој широкопојасне мреже на целом подручју;
- увођење савремених услуга електронских комуникација;
- повећање броја претплатника фиксне мреже и достизање пенетрације од око 42%;
- достизање просечног нивоа развијености електронских комуникација у ЕУ;
- потпуно укидање двојника;
- искоришћење постојећих слободних капацитета оптичког кабла који је део система за надзор и управљање над транспортним системом за транспорт сирове нафте и његове повезаности са истим системом у Републици Хрватској;
- искоришћење будућих слободних капацитета оптичког кабла који ће бити положен уз систем продукровода, будућег нафтовода и продуктовода до рафинерије на Дунаву и паневропског нафтовода (ПЕОП), као и осталих оптичких каблова који се буду градили за потребе енергетских и осталих система;
- развој приступне мреже одређеног квалитета;
- повећање пенетрације интернет корисника од преко 30%;
- повећање пенетрације широкопојасних услуга;
- широкопојасни приступ мрежи сваком привредном субјекту, државним установама и организацијама и грађанима који то затраже;
- универзални сервис сваком домаћинству;
- снимање стања постојеће инфраструктуре и израда урбанистичких планова за коридоре телекомуникационе мреже у сарадњи са локалном самоуправом;
- изградња широкопојасних метрополитен мрежа и свим већим центрима у АП Војводини;
- изградња широкопојасних метрополитен мрежа и свим локалним самоуправама у АП Војводини;
- реализација пилот мреже најновије генерације на територији АП Војводине, којом би се подстакао развој нових технологија;
- модернизација фиксне мреже и омогућавање пружања мултимедијалних услуга (КДС, интернет);
- обезбеђивање јавних терминала за приступ интернету (јавним установама, школама, библиотекама, аутобуским и железничким станицама, домовима здравља, месним заједницама, поштама и др.);
- обезбеђење приступа интернету на местима од јавног значаја (тргови, паркови);
- обезбеђивање бежичне електронске комуникационе мреже за ретко насељена и удаљена подручја и насеља, као и садржаје ван насеља;
- развој информационог друштва у циљу повећања ефикасности рада, веће запослености и подизање квалитета живота грађана;
- отворен, свима доступан приступ интернету;
- развијено е-пословање, укључујући е-управу, е-трговину, е-правосуђе, е-здравље и е-образовање;
- повећање квалитета услуга мобилних комуникација у свим условима;
- најмање по један мобилни прикључак сваком грађанину;
- повећање процента покривености простора коришћења услуга мобилних комуникација и достизање пенетрације од око 97%;
- потпуна дигитализација радиодифузије;
- реализација пилот пројекта дигиталне радиодифузне мреже у АП Војводини;
- доступност најмање седам радио-ТВ канала, у дигиталном облику, до сваког становника;
- подизање нивоа и унапређење квалитета поштанских услуга, као и увођење нових услуга у поштански систем;
- достизање стандарда квалитета поштанских услуга прописаних у ЕУ;
- формирање и примена адресног кода;
- примена европских стандарда у области сигурности и безбедности.

3.4.5. Комунална инфраструктура

Водоснабдевање, одвођење и пречишћавање отпадних вода

Основни циљ: очување и одрживи развој постојећих и изградња недостајућих комуналних система, као основних предуслова живота и рада.

Оперативни циљеви:
- успостављање регионалних система за снабдевање водом сеоских подучја са незадовољавајућим квалитетом воде;
- реконструкција и даљи развој насељских водоводних система;
- увођење подстицаја за рационалну потрошњу воде;
- ревитализација и изградња нових канализационих система за одвођење употребљених вода насеља и индустрије;
- ревитализација и изградња, према савременим технолошким принципима, постројења за пречишћавање употребљених вода (ППОВ) насеља и индустрије.

Управљање отпадом

Основни циљ: развој одрживог система управљања отпадом

Оперативни циљеви:
- усаглашавање прописа са ЕУ директивама и доношење регионалних и локалних планова управљања отпадом;
- промоција и подстицање рециклаже и поновног искоиришћења отпада;
- санитарно депоновање комуналног и нетоксичног индустријског отпада у складу са Стратегијом управљања отпадом за период 2010-2019. године, Законом о управљању отпадом и важећим правилницима;
- адекватно управљање опасним отпадом;
- одлагање отпада животињског порекла у складу са Законом о ветеринарству;
- изградња регионалних центара за управљање комуналним отпадом на основу Стратегије управљања отпадом;
- успостављање система за управљање посебним токовима отпада (отпадне батерије и акумулатори, отпадна уља, отпадне гуме, неупотребљива возила, медицински отпад, и др.);
- промоција и подстицање кућног компостирања због специфичности насеља у АП Војводини и промоција рециклаже и поновног искоришћења отпада;
- затварање и санација постојећих неуређених депонија, ремедијација контаминираних локација опасног отпада и ревитализација простора;
- израда локалних планова управљања отпадом.

3.5. ЖИВОТНА СРЕДИНА, ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА

3.5.1. Заштита и унапређење животне средине

Основни циљ: снажна афирмација концепта заштите и унапређења животне средине као основе уравнотеженог развоја, коришћења и уређења АП Војводине.

Оперативни циљеви:
- еколошка одрживост као основни принцип просторног развоја АП Војводине;
- заштита и очување постојећих природних вредности и природних ресурса;
- минимизација загађења природних ресурса- ваздуха, воде и земљишта;
- институционално, организационо и кадровско јачање система заштите природне и животне средине;
- санација најугроженијих - "црних тачака" на територији АП Војводине;
- израда регистра извора загађивања животне средине, Покрајинског и локалних, као дела националног регистра;
- успостављање оптималне мреже аутоматских мониторинг станица за ваздух, воду и земљиште на територији

АП Војводине;
– рационално коришћење природних ресурса, уз фаворизовање коришћења обновљивих извора енергије;
– стварање услова за коришћење отпада у енергетске сврхе;
– примена БАТ технологија;
– подршка "brownfield" инвестицијама;
– смањење климатских промена минимизацијом емисије гасова са ефектом стаклене баште путем модернизације индустрије, изградње комуналне инфраструктуре и применом концепта одрживог саобраћаја;
– очување еколошке функције слободног простора на територији АП Војводине, због његовог значаја за воду, ваздух и земљиште, као и биљни и животињски свет, и очување биодиверзитета;
– стварање повољних микроклиматских услова на територији АП Војводине повећањем површина под шумама и ваншумским зеленилом;
– подршка примени концепта органске пољопривреде;
– стварање услова за пренамену и заштиту постојећих деградираних простора;
– предтретман и пречишћавање свих отпадних вода (комуналних и индустријских);
– снабдевање свих корисника (становништва и индустрије) потребном количином квалитетне воде за пиће;
– санација, рекултивација и рехабилитација еколошки најугроженијих подручја, пре свега свих непрописно лоцираних неуређених одлагалишта отпада на територји АП Војводине и других деградираних простора (напуштини копови, јаловишта, депоније исплаке и др);
– гасификација свих насеља у АП Војводини;
– функционално повезивање са земљама у окружењу уз подршку локалним и регионалним јединицама за прекограничну сарадњу у контексту заштите животне средине;
– стална едукација грађана и подстицање развоја еколошке свести.

3.5.2. Заштита и уређење предела

Основни циљ: заштита, уређење и развој предела уз очување изворних одлика, идентитета и диверзитета предела, уз афирмацију природних и културних вредности.

Оперативни циљеви:
- заштита и очување природних предела кроз активности, програме и пројекте очувања биодиверзитета и заштићених природних добара;
- заштита и очување културних (руралних и урбаних) предела са стварањем нових препознатљивости које не угрожавају идентитет;
- очување морфологије, структуре, унутрашње и спољашње физиономије (силуете) руралних и урбаних насеља уз максимално поштовање традиционалне урбане матрице код планирања нових урбаних блокова;
- реализација нове изградње која је усаглашена са традицијом руралних и урбаних насеља;
- очување и унапређење слике урбаног предела, односно градова, кроз наглашавање идентитета његових посебно важних делова, промоцију културних вредности, креирање нових вредности и спречавање непланске и дивље градње;
- ревитализација нарушених природних и културних предела;
- промоција природних и културних предеоних одлика АП Војводине и њихова интеграција у европске системе;
- рационално и одрживо коришћење ресурса предела без деградације и загађивања животне средине и предеоног идентитета;
- јачање регионалног и локалног идентитета предела АП Војводине кроз очување и заштиту свих природних и културних одлика;
- успостављање процедуре за укључивање јавности, покрајинске и локалних власти у одређивању и примењивању предеоних политика;
- јачање свести о значају, очувању и заштити предела, кроз програме информисања и едукације;
- подстицање развоја оних облика туризма који се базирају на промоцији и презентацији изворних елемента природних и културних предела и који подстиче њихову заштиту.

3.5.3. Заштита природних добара и биодиверзитета

Основни циљ: Заштита и унапређење природних добара и биодиверзитета.

Оперативни циљеви:
- повећање површине под заштићеним подручјима, успостављање националне еколошке мреже (чији део представља еколошка мрежа АП Војводине) и идентификација подручја за европску еколошку мрежу;
- унапређење/осавремењивање планова управљања и јачање оспособљености управљача заштићених подручја; номинација и проглашење заштићених подручја од међународног значаја; увећање бројности популација ретких и угрожених врста и реинтродукција ишчезлих;
- заштита, очување и унапређење природних вредности и одрживо коришћење природних ресурса;
- благовремено спречавање активности и делатности које могу проузроковати негативне последице у природи;
- обнова нарушених делова природе;
- спровођење мера (конзервације, санације-ревитализације и рекултивације, и др.) и режима заштите и мониторинга стања заштићених подручја, уз стално праћење стања и промена у природи;
- смањивање губитка и притисака на биодиверзитет;
- заснивање информационог система заштићених подручја;
- унапређење система финансирања заштите природе и управљања заштићеним подручјима.

3.5.4. Заштита, уређење и унапређење културних добара

Основни циљ: Заштита, уређење и коришћење културних добара као развојног ресурса ради истицања регионалног, субрегионалног и локалног идентитета.

Оперативни циљеви:
- активно укључивање културног наслеђа и његовог окружења у политике развоја (очување интегритета културног наслеђа – амбијента);
- развијање свести о значају културног наслеђа за социјалну кохезију и идентитет локалне заједнице на бази његове валоризације;
- заштита и очување архитектонских, урбанистичких и естетских вредности културног наслеђа, кроз строгу контролу просторних промена и естетских стандарда;
- повећење конкурентности и вредности културног подручја, културног предела или историјског језгра као инвестиционе локације. Привлачење нових ''унутрашњих'' улагања путем појачаног маркетинга и употребом разних – стимулативних мера;
- усклађивање потреба за развојем и модернизацијом урбаних структура и принципа интерполације нових архитектонских форми са принципима очувања културног наслеђа;
- очување, унапређење и преношење на будуће генерације вредности културног наслеђа Војводине у контексту његовог културног диверзитета, слојевитости, мултикултуралности, мултиконфесионалности и мултинационалности.

3.5.5. Заштита од елементарних непогода и технолошких удеса

Основни циљ: Минимизација ризика по људско здравље и животе, као и очување природних и створених вредности од елементарних непогода и технолошких удеса.

Оперативни циљеви:
- израда регионалног и општинских планова и програма заштите и спасавања у ванредним ситуацијама;
- израда мапа угрожених подручја од елементарних непогода;

- утврђивање зона потенцијалних ризика и вероватноће јављања елементарних непогода на основу просторно – временске анализе;
- планирање превентивних мера и активности у контексту очекиване природне непогоде или техничко-технолошког удеса;
- приправност за потенцијалну манифестацију непогоде или удеса;
- планирање локација нових постројења и траса транспорта опасних материја у складу са претходно утврђеном повредивошћу простора, са приоритетом очувања здравља становништва, природних и створених вредности.

4. КОНЦЕПЦИЈА РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

4.1. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА АП ВОЈВОДИНЕ

Регионални просторни план АП Војводине треба да дефинише стратешке правце дугорочног просторног развоја, као и да омогући позиционирање АП Војводине у ширем регионалном оквиру. АП Војводина, као развојни, административни и планско-статистички регион у оквиру Републике Србије има посебан значај и потенцијал захваљујући свом положају, ресурсима, вредностима, институционалним и кадровским капацитетима, који јој отварају перспективе даљег развоја.

Концепт просторног развоја АП Војводине, у складу са визијом и циљевима, предлаже следеће:

1. Војводина – конкурентна и територијално уравнотеженија

Концепција просторног развоја АП Војводине је усмерена ка већој развојној равнотежи у оквиру административно-територијалне организације АП Војводине. Кључну улогу требало би да имају динамични и снажни урбани центри у функционалној вези са својим окружењем, кроз јачање полицентричног урбаног система. Носиоци просторног, тј. интегрисаног и одрживог економског, социјалног и еколошког развоја биће макрорегионални центар Нови Сад са урбаним центрима: Суботица, Сомбор, Сремска Митровица, Кикинда, Зрењанин, Панчево и Вршац. Наведени градови – кључни генератори просторног развоја АП Војводине, са својим капацитетима и потенцијалима остаће окосница економског и социјалног развоја АП Војводине, уз нужну предпоставку функционалног повезивања са урбано-руралном структуром у окружењу.

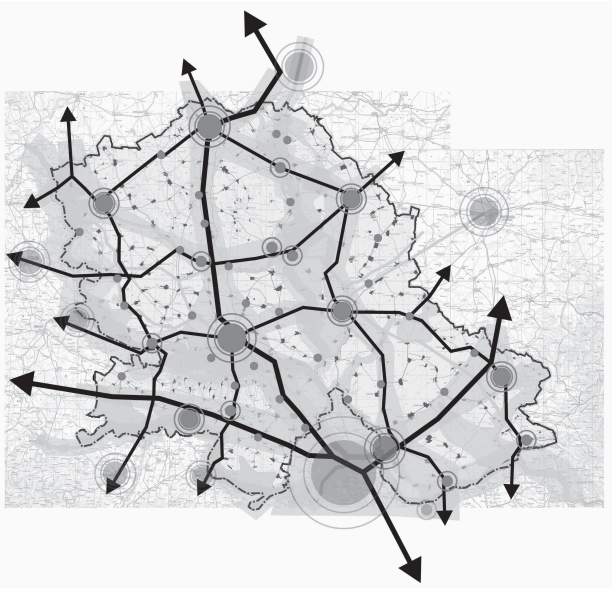

Слика 8. АП Војводина – развијена и територијално уравнотежена

Остваривање уравнотеженијег просторног развоја и јачање територијалне кохезије биће предмет посебне пажње и координације регионалног планирања и регионалног просторног планирања за развој система функционалних урбаних подручја. Повезивање урбаних центара, на територији АП Војводине формираних у правилној мрежи, биће значајно за повећање конкурентности, развој, као и повезивање урбаних центара са насељима у њиховом функционалном окружењу, преко којих ће се активирати ресурси и капацитети појединих области.

Јасно дефинисање надлежности, права и обавеза града[11] (Нови Сад, Сомбор, Суботица, Панчево, Зрењанин, Сремска Митровица) уз урбана насеља Кикинду и Вршац, као генератора успешнијег регионалног развоја довешће до стварања ''урбаних жаришта'', као и ''урбаних осовина'' (изградњом адекватне путне мреже регионалног значаја (ауто-пут Е-75, државни путеви I реда бр. 21 и 24). Реинтеграцијом Србије и Војводине у међународне токове, градови Војводине, тј, њихова фунцкионална урбана подручја, укључују се у актуелну међународну сарадњу, као предуслов успешног развоја и супротстављања деградацији.

Важан генератор развоја АП Војводине је подручје функционалног повезивања метрополитенских подручја Београда и Новог Сада, значајно са становишта њиховог положаја на раскршћу европских коридора X и VII, као и бољег позиционирања међу европским метрополитенским подручјима.

Економски капитал представља и специфична традиција у производњи, као и квалитетни потенцијал за развој интензивне, модерне пољопривреде, виноградарства, прерађивачке индустрије експортно оријентисане, саобраћајне привреде, туризма и развијеног сектора услуга. У складу са потребом убрзаног развоја, приоритети који ће бити издвојени у РПП АПВ односиће се на оне програме и пројекте који ће брзо дати позитивне економске ефекте, утицати на покретање привредних, а пре свега производних активности, повећање конкурентности и извоза и заустављање негативних кретања у простору. Неравномерност степена развијености појединих делова региона ће се решавати применом принципа децентрализације и полицентризма. Већи градови и градска насеља имаће улогу фокусних тачака око којих ће се груписати мање општине формирајући развојне регионе на читавој територији Покрајине. Град Нови Сад ће имати посебну улогу развојног центра зато што се налази на тачки укрштања коридора X и VII.

2. Војводина - отворена и повезана

Интегрисаност простора АП Војводине у окружење биће опредељена планским претпоставкама и смерницама међу којима су посебно значајне:

- повезивање са међународним окружењем;
- успостављање прекограничне и међурегионалне сарадње и јачање међусобних утицаја интересно повезаних функционалних подручја;
- отварање пројектних линија за које се очекује могућност финансирања из претприступних фондова Европске уније;
- повезивање и умрежавање са градовима и регионима у Републици.

Посебан значај за развој АП Војводине имаће реализација међурегионалне и прекограничне сарадње са Републиком Мађарском, Републиком Румунијом, Републиком Хрватском и Републиком Босном и Херцеговином. АП Војводина, као регија у којој се традиционално негују европски принципи и вредности, сарађује са одговарајућим територијалним заједницама других држава, у оквиру спољне политике Републике Србије. Просторна сарадња са суседним земљама претежно ће се односити на изградњу објеката инфраструктуре, уређивање и заштиту водених токова, културну сарадњу, унапређивање одрживог развоја и сл.

Слика 9. Прекогранична сарадња у оквиру ИПА програма

[11] Према Закону о територијалној организацији

У периоду до 2013. године прекогранична и транснационална сарадња ће се превасходно одвијати у оквиру ЕУ програма територијалне /просторне сарадње (INTERREG IV) и то IPA CBC програма сарадње између региона и општина Србије и Мађарске (инфраструктура, животна средина, привреда, образовање и култура), Србије и Румуније (привредни и друштвени развој, заштита животне средине управљање ванредним ситуацијама).

Активна и плански осмишљена употреба макроструктура (реке Дунав и Тиса, каналска мрежа ДТД, заштићене природне целине, и сл.), као полуга за акције интегрисања АП Војводине у државни и шири европски простор, се посебно истиче у оквиру европске политике тзв. територијалне кооперације која АП Војводину треба да усмери ка трансграничним, трансдржавним (река Дунав) и интеррегионалним пројектима и регионалној интеграцији. Посебну пажњу треба усмерити ка најновијим документима ЕУ (Лајпцишка повеља, Лисабонска декларација, Европа 2020, програми у којима Србија има приступ и сл.).

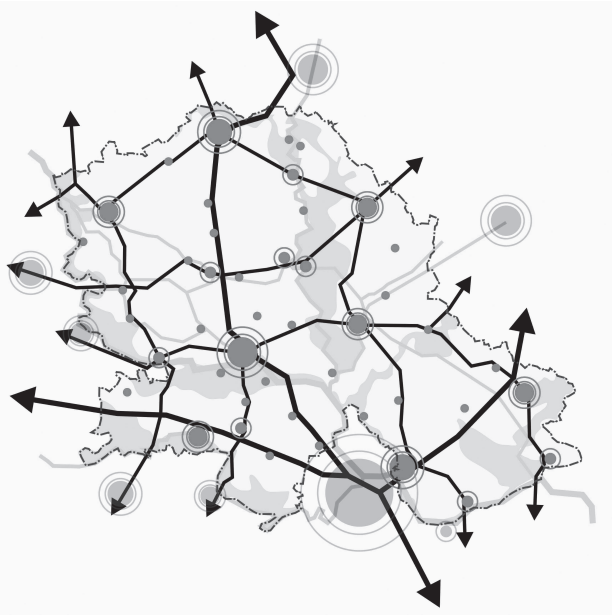

Слика 10. АП Војводина – отворена и повезана

Саобраћајно - географски положај и планирани развој инфраструктурних система допринеће постизању боље функционалне интегрисаности са суседним подручјима. То ће се одразити и на јачање осовина регионалног и субрегионалног развоја (Дунав, Тиса, аутопут, путна мрежа регионалног значаја .....), а посебно на поједине урбане и индустријске центре, туристичке регије и друга подручја. Посебан значај имаће активирање граничног прелаза Рабе и индустријског парка на тромеђи Србије, Румуније и Мађарске, као и отварање граничних прелаза код Накова (Кикинда).

3. Војводина – специфична и јединствена

Зонирање територијалног капитала, односно ресурса и вредности има основу у идеји о јачању регионалног и субрегионалног идентитета. Идентитет треба дефинисати груписањем и укрштањем фактора као што су култура и културно наслеђе, природа и природно наслеђе, економија и привредни бренд. АП Војводина обилује овим факторима, али нису истакнути и укрштени како би се на основу њих извршило јаче позиционирање и јачање регионалне или субрегионалне конкурентности. Посебна пажња посветиће се пограничним деловима источног Баната, Потисја, као и делу југозападне Бачке, ради јачања њихове регионалне позиције.

За просторни развој АП Војводине од значаја ће бити одређени карактеристични коридори, подручја и тачке регионалног идентитета, преко којих се она препознаје, афирмише или идентификује на регионалном, националном или међународном нивоу.

Од посебног значаја су:

- градови и градска насеља са својом специфичном улогом у развоју појединих региона, која произилази и из њихових локационих погодности, тако да су, поред градова ‘’чворишта’’ -мотора развоја, за јачање идентитета АП Војводине веома важни и градови на регионалним коридорима (на ХС ДТД – Кула, Врбас; на Тиси – Сента, Бечеј-Нови Бечеј, на Дунаву - Ковин...), погранични градови (Нови Кнежевац, Кањижа, Шид, Бачка Паланка....);
- рурална насеља АП Војводине са специфичном урбаном структуром панонског типа, неопходно је очувати и унапредити. Поред села, посебно је важно сачувати особеност руралног војвођанског предела и салаша;
- објекти културног и природног наслеђа заштићени према међународним (UNESCO, Рамсарска конвенција и сл.) или националним стандардима, као и они који су у поступку заштите; посебно се наглашава значај могућности њиховог интегралног коришћења у оквиру културних предела, нпр. Сремски Карловци-Фрушка гора, Сирмиум-Засавица; затим тврђаве на Дунаву, дворци Баната и Бачке, индустријско наслеђе, индустријско наслеђе - Тера и Сувача у Кикинди и...;
- објекти социјалне инфраструктуре од националног и регионалног значаја (здравство – Клинички центар Војводине, Институт Сремска Каменица, регионалне болнице; високо школство – Универзитет Нови Сад, високе школе у регионалним центрима, култура – Матица српска, спорт);
- репери регионалног идентитета које чине тачке преко којих се идентификују макроцелине и које представљају ослонац регионалне идентификације. Бољим опремањем саобраћајном, енергетском и телекомуникационом инфраструктуром повећаће се приступачност појединих макрорегионалних целина, нарочито развојем трансверзалних веза које ће омогућити ефикаснији контакт источних и западних делова Војводине;
- ‘’црвене тачке’’ укрштања коридора VII и X (Нови Сад, Бешка).

Због њиховог великог значаја за будући просторни развој наведене просторне целине, појасеви и реперне тачке биће предмет посебне пажње Регионалног просторног плана АП Војводине.

Од посебног значаја је комплементирање, односно јачање функција које могу комплементарно да допринесу развоју појединих општина или регионалних подцелина. Ово се пре свега односи на јачање туризма и рекреације (spa и welness центри) у зонама доминантне пољопривреде, могућност организације индустријских или технолошких паркова у неразвијеним руралним општинама, технолошких паркова у зонама са енергетским потенцијалима, јачање шумарства у функцији заштите пољопривредног земљишта или туризма и рекреације и сл.

4. Војводина – одржива и чиста

Максимизирање ендогених територијалних потенцијала, односно активирање територијалног капитала и ресурса на одржив начин, на целој територији Покрајине је један од фактора успешнијег позиционирања АП Војводине у Републици Србији и Европи. Покрајина поседује значајне ресурсе од којих неки нису довољно или адекватно искоришћени, а који могу да представљају предност у развоју (пољопривредно земљиште, нафта и гас, геотермалне воде, мрежа каналске инфраструктуре, токови великих река, и сл.).

Минимизирање територијалних слабости, на нивоу целине Покрајине и њених регионалних подцелина се односи на недовољно коришћење, односно повезивање природних система (нпр. хидро систем реке Тисе и веза према Палићком језеру и Суботици, еколошки и технички капацитети Горњег Подунавља, запуштена и неискоришћена каналска мрежа, демографски проблеми у пограничним деловима Покрајине, снабдевање водом и течни отпад, економска неповезаност, слабости техничке инфраструктуре, недовољно коришћена природна и културна баштина, и сл).

Јачање улоге и значаја меких фактора за укупни развоја АП Војводине се односи на природно и културно наслеђе, као и на пределе. Ови фактори, којима АП Војводина обилато располаже, захтевају знатно већу пажњу на регионалном и субрегионалном

нивоу, могу значајно да унапреде идентитет Покрајине и њених субрегионалних целина, и да представљају компаративну предност, као и бенефит на дуги рок у економском смислу (меки фактори као реусрс за просторни развој).

Посебан значај има повезивање пољопривреде и индустрије у процесу реиндустријализације АП Војводине, туризма и јавних служби (нагласак на културни регионалног и мултикултурног субрегионалног типа), саобраћајне привреде (РТЦ, логистички центри, мултимодални транспорт), индустрије и грађевинарства, енергетике и водопривреде, и сл.

Квалитет животне средине је један од основних критеријума за уравнотежен и одржив развој АП Војводине. Развијање одрживог система управљања отпадом води ка циљу смањења загађења животне средине и деградације простора.

5. Војводина – мултикултурална и хумана

Аутономна Покрајина Војводина има значајни хумани и културни капитал, који се одражава на демографском и социјалном потенцијалу. Међутим, негативни демографски процеси нарушили су старосну структуру становништва. Ублажавање негативних тенденција демографског развоја АП Војводине најважнији је услов даљег развоја АП Војводине.

Веома сложена етничка слика АП Војводине има своје културне и просторне аспекте. АП Војводина је традиционално имиграционо подручје које је током времена добило обрисе просторног ''позиционирања'' појединих етничких група, како у градовима, тако и у мањим насељима.

Јачање функционалних међузависности и стварање синергије комплементарних економских и друштвених функција и активности утицаће на јачање мултикултуралног и хуманог капитала.

Груписање снага ради стварања критичне масе се пре свега односи на умрежавање општина око већих урбаних центара у економско-функционалне целине, преко којих ће се општине анимирати за генерисање иницијатива везаних за економски и социјални развој, еколошка питања, однос града и села у функционалном окружењу и сл., и преко којих ће се обезбедити дефинисање, финансијска конструкција и реализација већих развојних пројеката.

Концепција коришћења територијалног капитала тежи економичном и ефикасном просторном развоју. Коришћење геостратешког положаја АП Војводине на ширем подручју укрштања паневропских коридора VII и X захтева, у првом реду, рехабилитацију дунавског простора (саобраћајно, привредно, туристички, еколошки ...).

У циљу равномерног регионалног развоја неопходно је уравнотежити изражену поларизацију урбаних центара (посебно подручје Нови Сад – Београд) и концентрацију активности и становништва.

Концепција се заснива на искоришћењу повољног просторног распореда градова средње величине, који, уз одговарајућу просторно – развојну политику, могу преузети улогу будућих урбаних центара развоја.

За реализацију концепта просторног развоја АП Војводине важно је и:

- интегрисање АП Војводине у Европски простор укључивањем Србије у Европску унију под равноправним условима;
- развој полицентричног урбаног система и регионалног просторног развоја и хармонизација развоја функционалних урбаних подручја;
- интегрисање и хармонизација развоја транспорта и мреже градова подстакнутим градњом јавне инфраструктуре;
- активирање виталности и атрактивности руралних средина;
- препознавање карактеристика вредних природних и културних предела;
- дефинисање посебних програма просторног развоја средина са специјалним потребама и проблемима (неразвијена, депопулациона и погранична подручја).

Посебно се обраћа пажња на подстицање убрзаног просторног развоја пограничних подручја АП Војводине како би се обезбедила конкурентност тих региона. Овакав развој треба спровести кроз изградњу инфраструктуре и повећање приступачности, ефикасно умрежавање градова и насеља, изградњу радних зона и индустријских паркова, развој туризма и др.

4.2. РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

Регионализација, у смислу децентрализације управљања, односно, као начин административно-политичко-територијалног организовања путем којег се део функција државе преноси на регионални ниво, представља услов без којег се не може очекивати већа територијална кохезија АП Војводине, њених субрегиона, као и подручја унутар субрегиона, ни улажење у токове европских интеграција. Региони, као средњи ниво управљања између државног и локалног, су једини успешан пут што веће децентрализације, демократских и економских реформи и међурегионалне сарадње. У тражењу одговора на питање која регионална форма највише одговара Србији, законски оквир је узео у обзир критеријуме који се примењују у чланицама ЕУ. Наиме, у циљу стварања претпоставки за имплементацију заједничке регионалне политике, ЕУ примењује усклађени систем статистичких региона (NUTS).

Природно-географски и демографски фактори сваке поједине области (НТСЈ-3) у Србији определили су њихове развојне потенцијале. Различите развојне позиције области треба да допринесу утврђивању различитих секторских политика. Потребно је да све области изврше комбинацију (матрицу) фактора којима могу да афирмишу конкурентност различитих сектора, ангажујући разноврсне просторне потенцијале. Кључни проблеми који успоравају развој мање развијених области (НТСЈ-3) у АП Војводини су: структурна неравнотежа, неизграђена инфраструктура, недовољни прерађивачки капацитети као ограничавајући фактор за смањење високе стопе незапослености, људски ресурси (демографски пад, неадекватна образовна структура) и недовољно развијено тржиште радне снаге, неискоришћеност постојећих производних капацитета, неконкурентна пољопривредна производња, еколошки проблеми, ниска искоришћеност туристичких потенцијала и сл. Област нема главни град ни правни субјективитет, већ сви градови имају улогу центра, функционално артикулисани и међусобно умрежени. У једном од њих би се налазила канцеларија (агенција) за регионални развој одговорна за финансирање и реализацију регионалних пројеката.

Законом о утврђивању надлежности АП Војводине (децембар 2009.) на Покрајину су по први пут пренете надлежности из области регионалног развоја. Овим законом је предвиђено да Покрајина, у складу са законом:

- уређује развојно планирање у складу са економском политиком и стратегијом развоја Србије;
- прати спровођење програма мера и активности за равномерни регионални развој;
- оснива развојну банку АП Војводине, у складу са законом којим се уређује оснивање, пословање и организација банака;
- развија административне капацитете покрајинске управе и локалне самоуправе са циљем успешног коришћења структурних и кохезионих фондова ЕУ.

У Статуту Војводине посебно је истакнут значај регионалног развоја Покрајине, односно, уравнотежени развој свих њених географских области. У складу са Стратегијом регионалног развоја Србије и Законом о регионалном развоју, Покрајина као посебан регион у Србији је у обавези да донесе стратегију регионалног развоја за своју територију.

Имајући у виду институционалну и функционалну улогу различитих управљачких нивоа, одлучујући значај у повезивању интрарегионалних и међурегионалних привреда подручја имају градови. Њихов међусобан однос треба да се заснива на принципу партнерства. Просторни и регионални развојни концепти који то не узимају у обзир, нису више прихватљиви. С полицентричним развојем у савременом свету повезано је формирање интегрисаних просторних стратегија уз помоћ урбаних ''кластера'', посебно у пограничним подручјима, затим унапређење савремених инфраструктурних интеграција на међурегионалном нивоу и јачање привредне кооперације на регионалном нивоу.

Позитивна искуства европских држава указују да је регионализација ефикасан инструмент регулативе за уравнотежење ре-

гионалног развоја појединих делова, структурно прилагођавање региона према интересима регионалне заједнице, ефикаснији регионални развој и већу конкурентност региона на основу територијалног капитала и реалних потенцијала које поседује, и одрживи развој и уређење територије у складу са њеним идентитетом, традицијом и специфичним начелима. Регионализација представља начин управљања којим треба да се постигне већи степен територијалне кохезије, али истовремено и убрзанији развој и већа конкурентност. Истовремено, то је пут којим ће бити обезбеђен демократични систем интересног организовања територије на нивоу већих или мањих регионалних целина, а тиме и пут до правилнијег и правичнијег располагања ресурсима и средствима.

Достизање наведених циљева ће у највећој мери зависити од разврставања и степеновања надлежности, права, обавеза и одговорности територијалних јединица од нивоа државе до нивоа локалне заједнице. Елементарни постулат ове стратегије је да добробит треба да буде на страни грађана као свесних и активних учесника у развоју територије на којој живе, што подразумева како територију локалне заједнице тако и државе у којој се локална заједница налази. Ради тога, нужно је да грађани имају могућност, право и обавезу да одлучују о просторном развоју своје територије (насеље и припадајући атар), али и да учествују у одлучивању о просторном развоју свога региона и своје државе. Обрнуто, држава (Република Србија) велики део надлежности које данас има не може да оствари, како ради нагомиланих проблема социјалног, економског и физичко-еколошког развоја, тако и ради њихове распрострањености, али и ради велике дистанце између центра одлучивања и грађана чија судбина зависи од тих одлука. Према принципу субсидијарности, тежећи да део надлежности пренесе на нижи ниво и одлучивање приближи грађанима, држава има две могућности: да их пренесе на ниво данашњих градова и општина, или да их пренесе на ниво нижи од државног, а виши од општинског. Пошто субсидијарност значи и обрнут поступак, локална заједница може реализацију својих развојних идеја да понуди и средњем нивоу, уколико постоји (АПВ и Град Београд), уместо да све преноси на државу, односно Покрајину.

Преношењем надлежности на ниво нижи од државног, Република Србија ће ући у процес постепене децентрализације, док ће локалне заједнице уступањем дела надлежности вишем нивоу природним путем доћи до система регионализације. У том смислу регион треба схватити као територијалну јединицу у којој је могуће артикулисати заједничке проблеме, интересе и пројекте локалних заједница или већих територијалних целина, и у којој постоје већи институционални, финансијски и стручни капацитети за дефинисање и реализацију и већих развојних пројеката. Локална заједница код тога задржава право иницијативе и учешћа док држава има право и обавезу да обезбеђује законске, макроекономске и финансијске оквире и подршку за остварење ових пројеката.

С аспекта регионалног и просторног развоја, посебан значај имају области НТСЈ-3, с обзиром да неке од њих немају довољан демографски, природни и створени потенцијал (привредни, инфраструктурни, итд.) за комплексан самостални развој.

У ком ће се правцу одвијати даљи процес регионализације и да ли ће у децентрализованом систему региони постати средњи ниво територијалне организације зависиће од бројних фактора (политичких, економских, функционалних, друштвених и сл.) Ако се узме у обзир да је прва фаза реформе локалне самоуправе и децентрализације започета тек 2002. године доношењем Закона о локалној самоуправи, а да су поједине нове земље чланице ЕУ систем локалне самоуправе, територијалне организације и регионализације унапређивале у неколико циклуса (скоро 15 година), свакако да ће европски трендови и прикључење НТСЈ систему, уз уважавање властитих специфичности, утицати и на наведене процесе у Покрајини.

Када Србија добије статус земље кандидата за улазак у ЕУ, преузеће обавезу усвајања Acquis Communautaire (AC) који се односи на структурне инструменте Кохезионе политике ЕУ. То се, пре свега, односи на изградњу децентрализованог система имплементације фондова ЕУ. Према одредбама Уредбе Европске комисије о коришћењу IPA средстава, процес децентрализације управљања фондовима у претприступном периоду односи се само на поделу надлежности између Европске комисије и Владе земље корисница средстава, али не и на даљу децентрализацију надлежности у управљању фондовима ЕУ унутар земље кориснице. Након приступања ЕУ надлежности у управљању фондовима могу бити даље децентрализоване у оквиру државе уз испуњење кључног услова да постоји административна способност за обављање наведених послова на регионалном нивоу. Уколико не постоји изграђена административна способност на регионалном нивоу, управљање средствима структурних фондова остаје на нивоу централне власти.

Такође, неопходно је темељно размотрити питање могућности локалних самоуправа за диверзификацију њиховог положаја и надлежности. Територијална реформа мора се посматрати у оквиру ширег социо-економског контекста – различите надлежности општина служе задовољавању интерних различитости унутар дате државе. У систему статистичких територијалних јединица ЕУ користе се два нивоа локалних административних јединица ЛАУ1 и ЛАУ2. Решења за локални ниво треба постепено прилагођавати НТСЈ класификацији. Локални нивои су веома важни приликом оцене унутрашње хомогености појединачних региона/области и при томе је неопходно примењивати децентрализовани принцип и оспособљавати органе локалних самоуправа за предузимање адекватних подстицајних мера и афимацију локалних иницијатива, чијом би се применом лакше и уз директну контролу дошло до одговарајућих резултата усаглашених са локалним потребама.

4.3. ИНТЕРРЕГИОНАЛНЕ И ИНТРАРЕГИОНАЛНЕ ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ И ТРАНСГРАНИЧНА САРАДЊА

Укључивање Србије у политику регионалног развоја ЕУ дефинисано је Споразумом о стабилизацији и придруживању који сугерише области сарадње веома начелно. За Србију, као земљу која је потенцијални кандидат, важно је да националну регионалну политику (која још увек нема потпуно дефинисан правни оквир) креира тако да она буде у складу са правним тековинама Заједнице у области регионалног развоја.

АП Војводина, као један од региона Републике Србије, граничи се са четири државе, и има низ заједничких одлика које их зближавају, као и специфичне интересе који упућују на сарадње са њима.

АП Војводина је чланица Еврорегије Дунав – Криш – Мориш – Тиса, који има своју Стратегију развоја. Циљ Регионалне сарадње Еврорегије ДКМТ јесте развијање односа у области привреде, образовања, културе, здравства, заштите човекове средине, науке и спорта, проширивање иновативне сарадње, сарадња у програмима развоја инфраструктуре од значаја за Еврорегион и заједнички наступ у циљу интеграције у модерне европске токове.

Danube-Kris-Mures-Tisa (DKMT) euroregion since 2004:

- counties of Romania
- counties of Hungary
- Autonomous Province of Vojvodina, part of Serbia and Montenegro (2004-2006) and part of independent Serbia (since 2006)

Слика 11. Међурегионална сарадња ДКМТ

Стратегија развоја ДКМТ даје подршку отварању нових граничних прелаза, као и преквалификацији постојећих, у циљу стварања бољих производних, пословних и техничких услова сарадње и побољшаних привредних веза Мађарске, Румуније и Србије. Изградња граничног прелаза на тромеђи Кибекхаза-Рабе-Беба Веке и гранични прелази Наково код Кикинде и перспективно код Нових Козараца и Врбице смањиће потешкоће у комуницирању становника три земље и допринеће еластичности саобраћаја између неразвијених пограничних подручја и посебно у северном Банату. Изградњом граничног прелаза на тромеђи подстаћи ће се изградња одговарајуће инфраструктуре за развој привредних токова, и створити услови за индустријски парк.

За АП Војводину је вема важна Дунавска стратегија, јер је то једина макрорегионална стратегија ЕУ која укључује Србију, односно Војводину. Стратегијом се очекује убрзани привредни развој дунавског Региона и поспешивање равномернијег регионалног развоја у Подунављу.

Могућности сарадње су формулисане кроз четири стуба који подржавају главна питања, која су предложена као индикативни оквир. Акциони план ће се развијати како рад на спровођењу Дунавске стратегије напредује. Основне области деловања су:

(1) Повезивање Дунавског региона
- Унапређивање мобилности и мултимодалности транспорта
  - (a) Унутрашњим пловним путевима
  - (b) Друмским, железничким и ваздушним везама
- Подстицање развоја одрживих извора енергије
- Промовисање културе и туризма, контаката међу људима

(2) Заштита животне средине Дунавског региона
- Пречишћавање и одржавање квалитета вода
- Управљање ризицима животне средине
- Заштита биолошких врста, пејзажа и квалитета ваздуха и земљишта

(3) Изградња просперитета у Дунавском региону
- Развој друштва знања кроз научна истраживања, образовање и информационе технологије
- Подршка конкурентности предузећа, укључујући и развој кластера
- Улагање у људе и вештине

(4) Јачање Дунавског региона
- Јачање институционалних капацитета и сарадње
- Заједнички рад на промовисању безбедности и борби против организованог и крупног криминала

Регионална повезивања и сарадња са суседима су претпоставке за шире интеграције и у том смислу представљају значајну карику за учвршћивање позиције АП Војводине у шире окружење. Сарадња са суседима се традиционално остварује у областима заштите животне средине, културе, културног наслеђа, као и заштите природе и заједничког природног наслеђа, размене информација, и остало.

Прекограничну сарадњу у области туризма и комплементарних активности у наредном планском периоду, треба успоставити са Републиком Мађарском преко дестинације Горње Потисје и градског туристичког центра Суботица, са Републиком Мађарском и Републиком Хрватском преко дестинације Горње Подунавље и градских туристичких центара Сомбором и Апатином (Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија у оквиру IPA за период 2007-2013. године), са Румунијом преко дестинације Доње Подунавље и градског туристичког центра Вршац.

Остварена и потенцијална прекогранична сарадња Војводине у развоју туризма може бити организована у оквиру постојећих и нових Еурорегиона сарадње у свим областима од заједничког интереса за контактне земље и то: Горње Подунавље и Горње Потисје и Доње Подунавље.

Ради економског јачања пограничних општина започет је пројекат дугорочног развоја Баната (српско-румунског пограничног региона). Просторије ''Регионалног центра за дугорочни развој Баната'' смештене у Темишвару. Од укупног буџета пројекта, ЕУ обезбеђује 90% средстава, а комора Темишвар преосталих 10%.

Улога транспорта и саобраћајне инфраструктуре у регионалном повезивању у оквиру АП Војводине и суседних регија у окружењу сматра се кључним фактором у свеукупном економском и социјалном развоју. Развој Основне саобраћајне мреже у југоисточној Европи (Основна мрежа – паневропски ТЕН и ТЕМ коридори) представља одличну прилику за све државе југоистока Европе да усагласе своје интересе и пронађу решења која имају економске и социјалне предности, а која су еколошки прихватљива и од користи за регион у целини.

У погледу економског развоја, спровођење и реализација регионалних пројеката инфраструктуре (путна мрежа регионалног нивоа, железничке пруге регионалног и локалног нивоа, водни саобраћај – луке, пристаништа и наутички објекти) има позитиван утицај на регионалне економије, доприноси отварању њихових тржишта за нове пословне иницијативе и чини ефикаснијом трговинске размене међу државама и регијама из региона.

Развој регионалне саобраћајне мреже посебно помаже владама држава западног Балкана да решавају питање високе незапослености и на тај начин стимулишу свеукупни економски развој у региону, уз веће могућности за запошљавање и већу мобилност радне снаге што доприноси социјалном развоју. Регионална саобраћајна мрежа такође помаже побољшању прекограничне сарадње и контаката међу људима. С обзиром да транспорт има веома значајан утицај на животну средину, пресудно је да питања очувања животне средине буду узета у обзир приликом развоја регионалне саобраћајне мреже.

Развој регионалних саобраћајних мрежа такође има и јаку политичку димензију. Развојем пројеката инфраструктуре, владе држава региона југоистока Европе, заједно са свим другим укљученим актерима, могу да докажу своју спремност за превазилажење међусобних тензија и проблема из скорашње прошлости. Развој регионалне саобраћајне мреже стога доприноси регионалној интеграцији држава западног Балкана.

Билатерална и мултилатерална водопривредна сарадња са суседним државама одвија се у складу са важећим међудржавним споразумима и међународним конвецијама чији је правни следбеник Република Србија и новопокренутим иницијативама по налозима надлежних државних органа. ЈВП ''Воде Војводине'' извршавају поверене послове добијене од стране надлежног Министарства sa пољопривреду, шумарство и водопривреду на територији АП Војводине за коју су надлежне у складу са законским прописима.

Билатерална водопривредна сарадња са Мађарском заснива се на важећем међудржавном Споразуму чији је саставни део и Статут међудржавне Комисије за водопривреду потписан 8. августа 1955. године који је ступио на снагу 1956. године. Области сарадње обухватају све сегменте у сектору вода и дефинисане су овим споразумом.

Поред техничких документација за потребе билатералне сарадње у области водопривреде за извођење радова на водотоцима који могу имати прекогранични утицај, сарадња се оперативно спроводи кроз активности на одбрани од поплава и леда, газдовању водама, заштити квалитета вода као и континуалном мониторингу квалитета и квантитета водотока који чине или пресецају државну границу у редовним и ванредним ситуацијама и испитивању радиоактивности реке Дунав. Важно је истаћи да се у пракси постепено имплементирају ЕУ WFD/2000/60/ ЕС (Оквирне директиве о политици вода ЕУ) и на билатералном нивоу.

Унапређење билатералне сарадње је неопходно и могуће кроз реализацију обавеза по важећем Споразуму а као паралелан процес наша Страна је извршила припреме за преговоре о предлогу новог Спразума, у складу са европском легислативом.

У наредном периоду приоритетно и у континуитету се морају:
- решавати питања одбране од леда на Дунаву;
- решавати питања у вези утицаја планираних, до сада извршених или динамиком предвиђених радова на уређењу реке Тисе на мађарској територији по пројекту '' Развојни план за уређење реке Тисе;
- решавати питања за усаглашено газдовање водама на свим сливовима границом пресеченим водотоцима;
- решавати питања унапређења заштите квалитета вода и животне средине;
- створити правне услове за трилатералну сарадњу Р. Србије, Р. Мађарске и Р. Хрватске по водопривредним питањима у сектору од заједничког интереса, континуално усаглашавати активности на нивоу билатералне и мултилатералне сарадње на сливовима Дунава и Тисе.

Билатерална сарадња са Румунијом заснива се на важећем међудржавном Споразуму о хидротехничким питањима, који је потписан 07.04.1955. године у Букурешту и који је ступио на снагу 1956. године. Одредбе овог Споразума односе се на отицање спољних и унутрашњих вода, регулисање и одржавање водотока, одбрану од поплава и леда, снабдевање водом, заштиту вода од загађивања, мелиорације земљишта, искоришћавање водних снага, пловидбу каналом Бегеј, заштиту од ерозије, размену хидрометеоролошких података, као и израду студија, пројеката и извођење радова који могу имати прекогранични утицај.

Предвиђено је да се Споразум односи и на реку Дунав, уколико неко од горе наведених питања није уређено Конвенцијом о режиму пловидбе на Дунаву из 1948. године. На основу овог Споразума и Статута међудржавне комисије који је саставни део Споразума, формирана је заједничка Хидротехничка комисија (Мешовита комисија. Примена овог Споразума реализује се кроз активности Мешовите комисије а од 1998. године и уз помоћ формираних поткомисија за одбрану од поплава и леда, хидрометеорологију и квантитативно газдовање водама и заштиту квалитета вода.

У билатералној сарадњи са Румунијом посебну важност имају Банатски водотоци који због свог каратера – брза пропагација поплавнних таласа са једне стране, (изражена и у пракси потврђена реална опасност од поплава), веома малих дотицаја са румунске територије посебно у вегетационом периоду, вишедеценијског лошег квалитета вода на већини водотокова угрожава Србију.

Актуелан проблем на међудржавном нивоу је инсистирање румунске Стране да без валидне документације реконструише и изврши рехабилитацију Канала Бегеј на румунској територији односно да што пре започне радове на изумуљивању Канала. У кориту Канала по румунској документацији налази се 700.000. m³ високотоксичног муља за које до данас румунска Страна није дала српској Страни техничко-технолошко решење којим се гарантује да предложеним радовима који ће трајати неколико година, неће доћи до еколошке катастрофе на српској територији. Актуелно је и питање синхронизоване изградње насипа на Тамишу по одобреној документацији, који треба да обезбедити исти степен сигурности брањеног подручја на обе територије, решавање уређења реке Караш на нашој територији, комплексно питање уређења водотока Златице због деградације вода по количини и квалитету, заједничко решавање комплексног уређења реке Нере, решавање питања малих вода и њиховог квалитета на свим водотоцима који долазе из Румуније итд.

Билатерални Споразум са Хрватском у области вода није закључен. Влада Републике Србије усвојила је предлог основе и нацрт Споразума који је достављен хрватској Страни дипломатским путем новембра 2006. године. Хрватска Страна је доставила свој предлог, али преговори нису започети.

Најизраженији проблеми су: секторско уређење Дунава у зони Апатина, комплексно решавање низ отворених питања на сливу Босута и од изузетног значаја за нас уређење права и обавеза на Дунаву и Сави у свим доменима сарадње, посебно када је у питању одбрана од великих вода и леда, квалитет вода укључујући и акцидентна загађења вода, успостављање континуалног мониторига квалитета и квантитета вода.

Конвенција о заштити реке Дунав, потписана је 29. јуна 1994. године у Софији од стране 11 подунавских земаља и Европске уније. Конвенција се односи како на површинске, тако и на подземне воде у сливном подручју реке Дунав које деле земље уговорнице. Уз поштовање и примену Оквирне директиве ЕУ о водама (Water Framework Directive), Конвенција поставља принципе и правила за заштиту и одрживо управљање реком Дунав. Циљеви Конвенције су усмерени ка обезбеђивању одрживог коришћења и правичног управљања водним ресурсима у сливу, укључујући мере за одржање (конзервацију) екосистема, побољшање и рационалну употребу површинских и подземних вода у целом сливу.

Савезна Република Југославија/Србија и Црна Гора, ратификовала је Конвенцију о сарадњи на заштити и одрживом коришћењу реке Дунав, 30. јануара 2003. године, а статус пуноправног члана, са свим правима и обавезама, добила је 19. августа 2003. године.

Сарадња држава на сливу Дунава и успостављање оквира за интегрално управљања водним ресурсима (површинским и подземним), односно одрживог управљања и заштите водних ресурса на сливу Дунава захтева стриктну примену ЕУ WFD/2000/60/ ЕС (Оквирне директиве о политици вода ЕУ на националном, билатералном и на мултилатералном нивоу. Кључни документ је израда и усвајање (DRBM) Плана управљања водама на сливу Дунава и имплементација поменутог Плана до 2015.године. Р. Мађарска и Р. Румунија су, као и Србија, такође потписници и Меморандума о разумевању – слив Тисе (2004. године), чији је циљ израда Плана управљања водама на највећем подсливу Дунава – реке Тисе у оквиру рада Комисије за заштиту реке Дунав (ICPDR) до краја 2010. године и имплементација чији рок није утврђен.

На нивоу ЕУ 2007. године донета је независно Директива 2007/60/ЕЦ о процени и управљању ризицима од поплава која је постала обавезујући документ и за све државе чланице Конвенције и која треба да буде примењена и уграђена у склопу досадашњих и будућих активности поменуте Комисије по овом питању.

Међународна комисија за слив реке Саве (ISRBC)–Савска комисија формирана је на основу Оквирног споразума о сливу реке Саве, који су потписале прибрежне земље Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина и Државна заједница Србије и Црне Горе у Крањској Гори децембра 2002. године, који је ступио на снагу децембра 2004. године.

Комисија је успостављена за потребе имплементације Оквирног споразума о сливу реке Саве (FASRB) односно, да омогући сарадњу у успостављању међународног режима пловидбе на реци Сави и њеним пловним притокама, што подразумева успостављање услова за безбедну пловидбу на реци Сави и њеним притокама, између осталог, путем:

- усвајања плана обележавања, одржавања и развоја пловних путева;
- усвајања јединствених правила пловидбе узимајући у обзир специфичне услове на одређеним деловима пловних путева;
- усвајања техничких правила која се односе на пловила унутрашње пловидбе и правила о добијању дозволе заповедника брода;
- успостављање Речних информационих сервиса (РИС).

Када је у питању прекогранични утицај на квалитет водотокова, најизразитије загађивање вода долази из Румуније, где су воде Бегеја, Тамиша, Златице, Караша и Нере испод захтеване класе евидентирани су акциденти изливања цијанида у реку Тису из рудника злата у Северној Румунији. Од изузетног је значаја стално праћење потенцијалних извора радиоактивности која у Србију може доспети из њене непосредне околине (нукларне електране код Баје у Мађарској и Козлодуј у Бугарској). На тим правцима важна је заједничка контрола и стално обавештавање.

Република Србија сарађује са земљама из окружења по питању контроле и утицаја прекограничног загађења. Међународна сарадња се пре свега односи на квалитет вода река Дунава, Саве, Тисе и Тамиша. Посебан значај за Републику и посебно АП Војводину имају воде Дунава, пре свега због водоснабдевања, односно заштите од загађивања подземних вода јужне Бачке и јужног Баната.

Од великог је значаја развијање регионалне сарадње у области управљања водним ресурсима. У том смислу, ратификовањем међународне Конвенције о сарадњи ради заштите и одрживог коришћења реке Дунав, као и потписивањем међународног оквирног Споразума о сливу реке Саве, спроводи се одрживо управљање водама, регулисање коришћења, заштите вода и акватичног екосистема и заштите од штетних утицаја. Присутан је прекогранични утицај на биолошко загађење реке Босут, које долази са простора републике Хрватске (изражен је негативни утицај на живи свет Босута и Саве).

Могућност регионалног проширења и повезивања телекомуникационих оператера који послују на нашем простору представља беома важан сегмент развоја телекомуникација и опстанка на телекомуникационом тржишту. Најинтересантнија потенцијална тржишта су Р. БиХ и Р. Црна Гора, а такође и Р. Македонија, Р. Бугарска, Р. Румунија, Р. Словенија, као и турско тржиште пошто се може очекивати да ће се, преко Турске, телекомуникационе мреже развијати према Блиском Истоку, Индији и источном делу Азије.

Развој и остваривање веза преносне електроенергетске инфраструктуре са Р. Хрватском, Р. Мађарском и Р. Румунијом, односно преко ових и са осталим земљама, у овиру програма IPA- II Компоненте (прекогранична сарадња) ЕУ, са посебним акцентом на

заштиту животне средине:

- Хрватска - Србија: Развој инфраструктуре на регионалном нивоу намењене заштити животне средине која обухвата:
  - развој и коришћење обновљивих извора енергије;
  - промоција нових технологија везаних за енергетику, заштиту и управљање животном средином;
- Босна и Херцеговина – Србија: сарадња кроз заједничке пројекте заштите животне средине и експлоатације природних ресурса.
- Мађарска - Србија, Румунија – Србија: развој прекограничне електроенергетске инфраструктуре, развој пограничне инфраструктуре и сарадња кроз заједничке пројекте заштите животне средине.

III КОНЦЕПЦИЈА, ПРОПОЗИЦИЈЕ И ПЛАНСКА РЕШЕЊА

1. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

1.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Заштита и коришћење пољопривредног земљишта на подручју АП Војводине заснива се на концепту одрживог пољопривредног и руралног развоја. Захваљујући својим особинама и комплексним функцијама земљиште представља есенцијални природни ресурс а његово одрживо коришћење и заштита један је од кључних елемената остваривања одрживог развоја.

Са становишта одрживости, приоритет има успостављање ефикасних механизама заштите плодних ораничних земљишта од преузимања у непољопривредне сврхе.

Не мање важно је предузимање мера за спречавање еколошких и здравствених ризика везаних за интензивну, монокултурну и високо механизовану ратарску производњу.

За разлику од традиционалне породичне пољопривреде, која је кроз векове учествовала и даље учествује у обликовању пејзажа и очувању биодиверзитета, интензивна производња у пољопривреди, нарочито на великим ратарским комплексима, представља опасност по квалитет како земљишта, тако и воде и ваздуха.

Организована и целовита заштита обухвата утврђивање (инвентаризацију) стања, успостављање система трајног мониторинга, као и информациони систем, доступан јавности, свим корисницима земљишта и надлежнима за његову заштиту.

План заштите и коришћења пољопривредног земљишта као компоненте одрживог развоја подразумева:

- евидентирање ерозионих терена, и других видова деградације земљишта, одређивање и контрола спровођења одговарајућих радова и мера заштите пољопривреднох земљишта на тим теренима, како је регулисано важећим Законом о пољопривредном земљишту;
- заштиту од презуимања пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе у рубним зонама великих градова, као и плоднија земљишта дуж саобраћајница и у окружењу мањих градова;
- успостављање еколошки оптималних односа између пољопривредних и шумских површина у циљу заштите војвођанске равнице од дезертификације (изградња ветрозаштитних појаса);
- уређеност земљишног комплекса. (Око 50% пољопривредних површина АП Војводине потребно је комасирати. Концентрисане, велике и инфраструктурно уређене парцеле у пољопривреди основа су за ефикасну и конкурентну производњу);
- ефикасније коришћење водних ресурса за потребе наводњавања;
- развој сточарства, под условом предузимања ефикасних мера за спречавање негативних ефеката концентрације стоке (тзв. тачкасти извори загађења) на квалитет воде, земљишта и ваздуха;
- повећање нивоа техничке опремљености земљишта и људског рада;
- развој повртарства воћарства и виноградарства према моделу органске производње;
- иновирање и усаглашавање законске регулативе у вези са заштитом, коришћењем и наслеђивањем пољопривредног земљишта, посебно у погледу усклађивања националних прописа са међународним обавезама које произилазе из ратификованих међународних уговора.

Поред потребе јачања друштвене свести о земљишту као важном чиниоцу еко-система, потребно је омогућити усавршавање стручних кадрова, који ће првенствено утицати на дугорочно планирање заштите овог природног ресурса. Они ће бити носиоци спровођења политике у области заштите животне средине везене за земљиште, као и одговорни за трајни мониторинг, инспекцију, контролу пројеката, давање различитих дозвола за коришћење земљишта, као и за предузимање законских мера неопходних да се деградација земљишта што више умањи.

База података треба да буде резултат досадашњих истраживања у овој области, али и сталног мониторинга за који би биле задужене одређене већ постојеће стручне институције које се баве питањима коришћења и контроле квалитета земљишта. У том смислу треба планирати фондове којима би се финансирала систематска истраживања контроле квалитета и плодности земљишта, затим, технички осавременити ове институције првенствено ради добијања лабараторијских података који су прихватљиви и у складу са УН стандардима, а везани су за различите типове загађења земљишта. Такође је потребно остварити сарадњу са сличним (стручним) иституцијама у свету, ради размене података, сарадње на пројектима и усавршавању кадрова.

На подручјима интензивне ратарске производње неопходно је:

- обезбедити очување физичко-хемијског квалитета ораничних површина, избалансираном обрадом и заштитом;
- успостављање склада између биљне и сточарске производње, што као додатну предност доноси могућност ђубрења стајњаком;
- пажљив одабир биљних култура, прикладних за дато земљиште;
- планиран и континуиран плодоред;
- спречавање свих врста ерозије.

У воћарској и виноградарској производњи треба обезбедити:

- примену метода органске производње и метода строго контролисаног прихрањивања и интегралне заштите биљака од болести и штеточина;
- унапређење маркетинга и усвајање савремених стандарда квалитета у преради и пласману воћа и винове лозе;
- унапређење маркетинга врхунских вина заштићеног имена са географским пореклом.

На заштићеним подручјима посебних природних вредности, мерама просторног планирања се мора прецизирати подршка интегралном управљању пољопривредним и шумским земљиштем, у циљу очување ретких, заштићених и других посебно вредних природних добара.

На подручјима површинске експлоатације минералних сировина се применом међусобно усклађених мера у домену рекултивације земљишта, обнове и заштите природе, промена у пољопривредној производњи, пошумљавања, развоја туризма и креирања нових могућности запошљавања на селу, мора, у што је могуће краћем року, повећати квалитет простора, како у пејзажно-визуелном, тако и у функционалном погледу. Рекултивација мора да формира плодно земљиште и отпоран биљни покривач који по репродуктивним способностима неће заостајати за аутохтоним земљиштем и биљним врстама у непосредном окружењу.

У периурбаним зонама се јављају бројни конфликти и специфични проблеми коришћења и заштите пољопривредног земљишта, ове специфичности се морају на одговарајући начин уважити при изради просторних и урбанистичких планова, уз истовремено наметање стандарда у погледу примене агротехничких мера којима се не угрожава животна средина и здравствена безбедност и квалитет хране, с једне стране, и ширење изграђеног простора на пољопривредно земљиште, с друге.

1.2. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Концепција развоја шумарства на подручју АП Војводине заснива се на следећим поставкама и опредељењима:

- допринос шума и шумских станишта на подручју АП Војводине стабилности укупног екосистема, увећању природног богатства и биодиверзитета;
- повећање површина под шумском вегетацијом пошумљавањем, подизањем заштитних појасева, ловних ремиза и других облика зеленила;
- унапређење стања шума смањењем учешћа разређених и деградираних састојина, као и превођење изданачких стања у више узгојне облике;
- унапређење здравственог стања шума;
- заштита и коришћење посебних природних вредности (заштићених подручја, ретких и угрожених врста, аутохтоних облика биљног заједништва и др .), сагласно актима о проглашењу;
- изградња оптималних стања састојина према дефинисаним функционално – наменским захтевима;
- рационално и ефикасно коришћење биомасе као обновљивог извора енергије у складу са принципима одрживог развоја;
- обавезан мониторинг са увођењем међународних стандарда и конвенција са научно – истраживачком активношћу из еколошко – типолошких области, генетике, семенске и расадничке производње, заштите шума и др.;
- развој информационог система и планирање у шумарству (стратешки и оперативни планови);
- подршка развоју приватних шумовласника;
- унапређење менаџмента у шумарству;
- кадровско оспособљавање и усавршавање са спровођењем стимулативних мера у шумарству;
- едукација и већа информисаност о одрживом шумарству (семинари, кампање, промоције и сл.).

С обзиром на шумовитост од 6,7% (РГЗ, 2009. година), дугорочни стратешки задатак развоја шумарства је повећање површина под шумама. Имајући у виду да у Војводини постоје значајне површине које су обрасле изданачким шумама (54.850,58 ha), други најважнији стратешки задатак је унапређење затеченог стање шума кроз превођење што већег дела површине изданачких шума у високе шуме. Поштујући чињеницу да су шумски екосистеми веома угрожени услед негативног дејства климатских промена, неопходно је да се ојача њихова виталност и адаптабилност.

Планске активности обухватају годишње: пошумљавање на 1.200 ha, оснивање заштитних појасева (пољозаштитни појасеви, еко-коридори и др) на 800 km, нега новооснованих шума на 1.500 ha, нега високих шума на 5.000 ha, обнова високих шума на 2.300 ha, конверзија изданачких састојина на 2.000 ha, сеча шума на 2.200 ha, изградња шумских саобраћајница од 30 km и одржавање шумских саобраћајница од 20 km. Радовима на пошумљавању до 2021. године, шумовитост АП Војводине ће се повећати за 0,93% или за 20.000 ha нових шума.

Табела 12. Преглед површина у АП Војводини које треба пошумити до 2021. године

Бонитет/ класа	Заштитне шуме		Приградске шуме	Свега
1-7	Пољозаштитни појасеви	Имисионе		
11.000 ha	8000 ha	100 ha	900 ha	20.000 ha

Реализацијом пошумљавања према предходној табели, остварће се:

- повећање шумовитости за 0.93% или за 20.000 ha;
- везивање угљеника у количини од 60.000 тона;
- производња 140.000 m3 дрвета годишње или 6.000.000 € годишње;
- умањени ефекти еолске и водне ерозије земљишта;
- повећање пољопривредне производње;
- производња здравствено безбедне хране;
- умањени ефекти загађујућег имисионог дејства;
- развој туризма, спорта и рекреације;
- значајно унапређење квалитета животне средине и предела.

1.3. ВОДЕ

Концепција заштите водних ресурса заснива се на:

1) Заштити квалитета вода

- заштита изворишта вода регионалних система за снабдевање становништва водом – водотока у горњим деловима сливова и постојећих и планираних водоакумулација у I/II класи квалитета; успостављање и спровођење режима зона санитарне заштите; примена организационо-економских мера за спречавање и смањење загађења вода (прописа о транспорту опасних материја у зони изворишта, забраном кавезног узгоја риба у водоакумулацијама које служе за снабдевање водом, порибљавањем водоакумулација искључиво на бази ихтиолошких студија и пројеката, забраном изградње рибњака на локацијама којима се угрожавају изворишта вода или планирани водопривредни системи, смањењем специфичне потрошње воде увођењем реалних накнада за коришћење вода и испуштање употребљених вода, увођењем мониторинга квалитета вода и др.);
- површинских и подземних вода од загађивања и непланског коришћења, применом технолошких, водопривредних и организационих мера за довођење квалитета тих вода у стање прописане класе;
- локалних изворишта и њиховог одрживог коришћења у складу са следећим правилима: експлоатација алувијалних изворишта сме се обављати само до граница до којих формирање депресионог левка не угрожава еколошке и друге услове у окружењу; захватање из изворишта површинских вода сме се обављати само до границе која не угрожава проточност водотока низводно од захвата (што се дефинише водопривредним условима, али генерално, не сме бити мања од тзв. мале месечне воде обезбеђености 80% Qmes.min.80%); и
- водених и приобалних екосистема испуштањем гарантованог еколошког протока из водоакумулација са обезбеђеношћу 100%; водозахвати за гарантоване протоке на свим водоакумулацијама треба да буду селективни (са више нивоа, према термичком стању у језеру), како би се остварили најповољнији услови за низводне екосистеме.

2) Заштити од вода

- одбраном од поплава комбинацијом хидротехничких и организационих мера;
- хидротехничке мере садрже пасивне (линијски заштитни системи) и активне мера заштите (реализацијом водоакумулација), мере заштите од плављења у случају акцидента на водопривредним објектима, као и друге активне мере заштите од бујица и ерозивних процеса које обухватају техничке радове (бујичарске преграде и прагови), биотехничке радове (градони, терасе, контурни ровови, зидови против спирања и др.) и биолошке радове (пошумљавање, мелиорација деградираних шума, мелиорација пашњака и ливада, затрављивање и др.);
- организационе мере у првом реду стварањем услова за планско уређење насеља (спречавањем изградње нових урбаних, привредних и инфрастуктурних садржаја у зонама угроженим од поплава), регулацијом река и уређењем обала у зони насеља по принципима урбане регулације, уређењем водних режима управљањем акумулацијама, и др.;
- успостављањем контроле и планског усмеравања експлоатације грађевинских материјала из речних корита у складу са принципима контролисаног ''управљања речним наносом'', односно нормализације режима проноса наноса у циљу ублажавања и отклањања морфолошких деформација корита које угрожавају регулационе објекате и мостове, а на основу верификованих пројеката експлоатација речног наноса који су потпуно усаглашени са пројектима регулације река и уређења речних корита.

У наредном периоду, предузеће се мере заштите ресурса пијаћих вода као националног богатства, које ће се користити искључиво за водоснабдевање становништва. Код свих врста изворишта, а посебно код изворишта чије су воде намењене во-

доснабдевању становништва, морају се предузети све потребне мере развоја и превентивне заштите изворишта вода од случајног или намерног загађивања. Ово се у првом реду односи на потребу увођења зона санитарне заштите и опште санитарно уређење изворишта, систематску контролу и адекватну службу за реализацију постављених циљева. При планирању будућег снабдевања становништва водом, у домену избора изворишта, предност добијају она изворишта која су економски повољнија и која су изложена мањим ризицима угрожавања квалитета вода. Сва изворишта висококвалитетних подземних и површинских вода је потребно адекватним мерама заштитити и унапредити (пошумљавање сливова, санирање извора загађивања, итд.).

Ради заштите и коришћења подземних вода, обавезно се прати стање нивоа и квалитета подземних вода прве фреатске издани, дубљих издани и дубоких подземних вода.

У циљу заштите вода и водних ресурса, забрањује се упуштање отпадних вода у напуштене бунаре, мелиорационе канале и водотоке. Пре упуштања у реципијент, отпадне воде се морају пречистити, тако да упуштена вода задовољава захтевану класу квалитета водотока.

3) Заштита и коришћење водног ресурса подразумева:

- оптимизирање режима вода;
- праћење стања;
- анализу квалитета вода.

На овај начин ће се омогућити рационално и вишенаменско коришћења вода (пловидба, рекреативне и туристичке активности, порибљавање и сл.).

План одрживог коришћења, заштите и уређења вода подразумева следеће:

- водопривредна инфрастуктура има, после површинске експлоатације угља и руда, најстрожије захтеве у погледу простора који им је неопходан за развој. То проистиче из чињенице да вода, класификована као ''вода присутна на сливу'', добија атрибуте ''водног ресурса'' само на оним локацијама и потезима река на којима је обезбеђено грађење објеката у области уређења, коришћења и заштите вода. Зато је веома важно да се сви ти простори плански резервишу за водопривредну намену и заштите од обезвређивања, до кога би дошло уколико би се ту реализовали садржаји који су неспојиви са функцијама водопривреде. То се, нарочито, односи на привредне и друге садржаје који се граде на ширем сливу, а који би својим отпадним ефлуентима угрозили изворишта подземних и површинских вода;
- строги захтеви за простором неопходним за развој система у области вода пре свега се односе на: (а) изворишта површинских и подземних вода за регионалне и друге системе снабдевања насеља водом, укључујући и читаву зону заштите; (б) локације потенцијалних брана, акумулација и хидроелектрана; (в) површине земљишта највиших бонитетних класа погодних за развој система за наводњавање; (г) локације неопходне за реализацију постројења за пречишћавање вода (ППВ) и постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ);
- друга, исто толико важна улога планског сагледавања свих садржаја водопривредне инфраструктуре у простору јесте: (а) да се пропишу услови грађења других система у зонама угроженим од поплава спољним и унутрашњим водама, како би се зауставио раст потенцијалних штета од поплава; (б) да се утврде стратешка решења заштите квалитета вода, антиерозионог уређења сливова и складног уклапања водопривредне инфраструктуре у еколошко окружење, (в) да се развој свих осталих привредних грана - посебно оних које користе и/или употребљавају велике количине воде за технолошке потребе - усклади са ресурсним могућностима у области вода.

1.4. МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ

Коришћење геолошких ресурса АП Војводине мора да полази од економски расположивих сировина чија се експлоатација и прерада заснива на принципима одрживог развоја који истовремено обезбеђују оптимално управљање еколошким конфликтима који су значајно присутни у АП Војводини, а нарочито у подручју заштићених природних добара.

Ограниченост и необновљивост расположивих геолошких ресурса условљавају да се планска решења заснивају на принципу одрживости.

Истраживање, експлоатација и коришћење минералних сировина у АП Војводини полазиће од економски расположивих сировина чија експлоатација и прерада се заснива на принципима одрживог развоја. На тај начин ће се обезбедити оптимално управљање еколошким конфликтима који су значајно присутни у Војводини, а посебно у подручју Националног парка и Делиблатске пешчаре као заштићеног подручја.

Концепција развоја у области истраживања и експлоатације енергетских, металичних и неметаличних минералних сировина на територији АП Војводине заснивaће се на:

- доношењу стратегије одрживог коришћења геолошких ресурсана територији АП Војводине која подразумева дефинисање активности у области истраживања и коришћења геолошких ресурсакоји ће се заснивати на усвојеној Стратегији одрживог развоја Србије;
- коришћењу и експлоатацији минералних сировна на принципима одрживог развоја, полазећи од концепта одрживог развоја, примењен у минерално-сировинском комплексу Војводине, полази од тога да су минералне сировине значајан облик природног капитала који утицај на привредни и друштвени развој, али да су оне често лоциране у еколошки осетљивим или заштићењеним просторима. Решавање еколошких конфликата који су посебно изражени у подручју Националног парка Фрушка Гора представља предуслов за експлоатацију лежишта која се налазе у овој зони;
- економској експлоатацији идентификованих лежишта минералних ресурса, посебно у области нафте и гаса, као и немтеталичним сировинама;
- додатним геолошким истраживањима у дубљим геолошким слојевина на територији Војводине
- оптималном управљању малим лежиштима геолошких ресурса у циљу њиховог ефикасног коришћења и могућности повећања броја запослених;
- дефинисању концесионих блокова на територији Војводине - концепт концесионих истраживања и експлоатције представља повољан облик улагања инокапитала у област минералних сировина;
- експлоатацији песка и шљунка према пројектној документацији у складу са законском регулативом. Пројекти ископа грађевинског материјала треба да буду у функцији извођења регулације реке;
- интензивирању регионалне сарадње у области истраживања геолошких ресурса - дугогодишња сарадња са Мађарском, Хрватском и делимично са Румунијом треба да представља стандард добре сарадње у области геолошких ресурса.

Концепција коришћења и заштите минералних сировина подразумева следеће:

- експлоатација необновљивих енергетских сировина на начин који обезбеђује оптималну дугорочну енергетску сигурност и при томе најмање деградира животну средину и не угрожава здравље људи;
- налажење нових лежишта и одрживо коришћење необновљивих природних ресурса на најефикаснији и најрационалнији начин;
- примена савремених метода истраживања нафте и гаса у домаћем истражном простору уз коришћење БАТ (BAT - Best Available Techniques) за одлагање истражног отпадног материјала;
- доношење дугорочне минералне стратегије и политике АП Војводине;
- посебно је значајно приступити организовању и успостављању геолошке службе Србије са посебним одељењем за АП Војводину, као и формирању Агенције за рударство Србије са посебним одељењем за АП Војводину.

За спровођење планских решења на одржив начин неопходно је спречавање деградирања животне средине од стране геолошких и рударских активности, као и стварање законских услова за

обезбеђивање сталних материјалних средстава за рекултивацију раније нарушених (оштећених) подручја, пре свега старих површинских копова и подземних ходника и сл.

Просторним планом Републике Србије је предвиђено да се до 2020. године рекултивација рудника врши сукцесивно, односно на деловима где је потпуно завршена експлоатација

У циљу поштовања Архуске конвенције важно је објективно и правовремено информисање најшире јавности о свим елементима и фазама спровођења политике коришћења и експлоатације минералних сировина, а посебно у случају када се реализују геолошке или рударске активности у еколошки осетљивим просторима.

2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА, НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

2.1. СТАНОВНИШТВО

Бржи привредни развој и радикалне мере популационе политике треба да успоре и ублаже неповољне демографске трендове, односно присуство негативних природних, миграционих и структурних демографских процеса у АП Војводини.

Основни постулат у пројекцији демографског развоја мора бити: већи фертилитет мора бити економско преимућство. У трагању за оптималним фертилитетом треба имати у виду да најмање десетак процената жена ни у будућности неће учествовати у репродукцији (због смртности, стерилитета и, све више, других разлога) и да је оптимални удео жена са троје деце негде између максимума и минимума (приказано у наредној табели). Тачније, минимални удео жена са троје деце на крају репродуктивног периода треба да износи 30% од укупног броја жена, или трећину жена које рађају, под условом да све остале жене које рађају роде по двоје деце. У случају да 70% свих жена заврши своју репродукцију са троје деце, за обезбеђење просте репродукције нису потребна додатна рађања, па чак 30% жена не мора да учествује у репродукцији.

Табела 13. Модели завршног паритета у простом обнављању према уделу мајки са троје деце

Паритет	Минимум		Могући оптимуми						Максимум	
	Удео жена	Број деце	Удео жена	Број деце	Удео жена	Број деце	Удео жена	Број деце	Удео жена	Број деце
0	10%	0	10%	0	10%	0	10%	0	30%	0
1	0%	0	10%	10	20%	20	30%	30	0%	0
2	60%	120	40%	80	20%	40	0%	0	0%	0
3	30%	90	40%	120	50%	150	60%	180	70%	210
Тотал	100%	210	100%	210	100%	210	100%	210	100%	210

Претпоставке пројекција становништва АП Војводине

Претпоставка о одсуству катастрофа: Претпоставља се да у пројектованом периоду неће бити ратова, разорних земљотреса, епидемија или глади на овом и суседним просторима.

Претпоставка о полној структури живорођених: На основу дугогодишњих просека претпоставља се да ће се у читавом пројектованом периоду рађати 105 дечака на сваких 100 рођених девојчица.

Претпоставке о фертилитету: О кретању фертилитета нису дате јединствене претпоставке, као о осталим факторима који утичу на будући раст становништва. Приликом пројектовања пројекција претпостављена су три нивоа фертилитета: опадајући, константан и растући. У случају опадајућег фертилитета он ће на крају пројектованог периода, 2021. године бити на нивоу од 1,37 деце по мајци. Константан фертилитет значи да ће он у пројектованом периоду стално бити на нивоу од 1,5 деце по мајци. Ниво претпостављеног константног фертилитета је нешто већи од актуелног, због веровања да ће мере популационе политике и медијска кампања у прилог повећању рађања ипак дати неке резултате. У случају претпоставке о растућем фертилитету, он ће 2021. године износити 1,66 деце по мајци, што је такође испод нивоа потребног за просту замену генерација (табела 14).

Табела 14. Претпостављени износ стопа укупног фертилитета

Претпоставке о фертилитету	Стање 2008.	Претпоставке	
		2014.	2021.
Опадајући	1,50	1,44	1,37
Константан	1,50	1,50	1,50
Растући	1,50	1,57	1,66

Претпоставке о морталитету: За претпоставке о променама у очекиваном трајању живота коришћене су моделне таблице Coale-Demeny, модел West. Очекивано трајање живота код мушкараца до 2021. повећаваће се за 0,2 године годишње, односно код жена за 0,2 до 0,3 годишње. До краја пројектованог периода претпостављено је да ће се полне разлике у корист жена у очекиваном трајању живота смањити са 5,9 на 4,9 година.

Табела 15. Пораст очекиваног трајања живота

	2008.	2014.	2021.
Мушкарци	69,7	71,0	72,6
Жене	75,6	76,5	77,5
Укупно	72,7	73,8	75,1

Претпоставке о миграцијама: У пројекцијама је претпостављено да миграције као фактор у промени броја становника неће бити присутне, односно стопа миграционог салда биће уравнотежена, тј. једнака нули.

ПРОЈЕКЦИЈЕ СТАНОВНИШТВА

Поред укупног становништва, у оквиру урађених пројекција, посебно су приказани специфични функционални контигенти становништва по свакој од три претпоставвљене варијанте фертилитета: контигент деце јасленог узраста (1-3 године), контигент деце предшколског узраста (4-6 година), контигент деце школског узраста (7-14 година), контигент деце средњошколског узраста (15-18 година), контигент омладине на почетку студентског узраста (19 година), контигент старог становништва (становништво старо 65 и више година), контигент остарелог становништва (становништво старо 80 и више година), потом контигент становништва у радно способном узрасту (жене старе 15-59 година и мушкарци стари 15-64 године) и женски фертилни контигент (жене старе 15-49 година).

Укупно становништво

Број становника у АП Војводини 2008. године смањен је за 2,6% у односу на попис 2002. године. Пад броја становника био је присутан у чак шест округа, једино је Јужно-бачки округ имао повећање броја становника.

Независно од варијанте фертилитета, на основу резултата пројекција, број становника у АП Војводини ће опадати до краја пројектованог периода. Укупно становништво Војводине биће 2021. године у односу на попис 2002. малобројније за 7,4% у варијанти растућег фертилитета, односно за 8,5% у варијанти опадајућег фертилитета. У варијанти константног фертилитета, односно у случају да стопа укупног фертилитета до 2021. остане на нивоу 1,5 деце по мајци, број становника ће се у односу на последњи попис смањити за 8,0%. Пад броја становника ће бележити и свих седам округа. Највећи пад броја становника имаће Западно-бачки округ, и то 15,1% у варијанти опадајућег фертилитета и 14,0% у варијанти растућег фертилитета, у односу на број становника 2002. Најмањи пад броја становника имаће Јужно-бачки округ, 2,8% у варијанти опадајућег фертилитета или 1,5% у случају растућег фертилитета.

Табела 16. Укупно становништво

Територија	Попис 2002	Стање 2008	Претпостављени фертилитет	Пројекције	
				2014.	2021.
Војводина	2.031.992	1.979.389	Опадајући	1,931.527	1.859.132
			Константан	1,934.110	1.869.624
			Растући	1,936.964	1,881.518
Северно-бачки округ	200.140	193.329	Опадајући	188.294	180.727
			Константан	188.543	181.733
			Растући	188.845	182.983
Средње-банатски округ	208.456	195.190	Опадајући	189.039	180.859
			Константан	189.283	181.860
			Растући	189.574	183.104
Северно-банатски округ	165.881	155.387	Опадајући	150.432	143.875
			Константан	150.625	144.672
			Растући	150.858	145.661
Јужно-банатски округ	313.937	303.392	Опадајући	295.763	284.953
			Константан	296.158	286.575
			Растући	296.633	288.590
Западно-бачки округ	214.011	197.974	Опадајући	190.962	181.765
			Константан	191.207	182.757
			Растући	191.501	183.995
Јужно-бачки округ	593.666	605.720	Опадајући	596.451	577.172
			Константан	597.274	580.440
			Растући	598.271	584.499
Сремски округ	335.901	328.397	Опадајући	320.585	309.781
			Константан	321.020	311.587
			Растући	321.542	313.835

Контингент деце јасленог узраста (1-3) године

Број деце јасленог узраста у случају опадајућег фертилитета 2021. године биће мањи у свим окрузима у односу на стање 2008. Код варијанте растућег фертилитета у три округа (Северно-банатски, Западно-бачки и Сремски округ) биће присутно повећање деце старе 1-3 године, а под претпоставком константног фертилитета једино ће у Сремском округу број деце овог контигента порасти.

Контингент деце предшколског узраста (4-6 година)

У случају непромењеног фертилитета, односно у варијанти константног феритлитета, контингент деце предшколског узраста, на нивоу Покрајине, опашће до 2021. године за 7,8%. Пад броја деце те старосне доби имаће и свих седам округа. Под претпоставком растућег фертилитета број деце у контигенту предшколског узраста ће порасти у четири округа, али на жалост тај пораст неће бити довољан, тако да ће на нивоу Покрајине он и даље опадати и на крају пројектованог периода бити за 1,8% мањи од стања у 2008.

Контингент деце школског узраста (7-14 година)

Контингент деце школског узраста до 2021. године смањиће се у АП Војводини за 10,6% у случају константног фертилитета. Уколико фертилитет буде опадао до краја пројектованог периода, број деце школског узраста смањиће се за 12,1%, док ће се у варијанти растућег фертилитета тај број смањити за 8,8%. Пад броја деце школског узраста од 2008. до 2021. године биће присутан у свих седам округа, без обзира на варијанту фертилитета.

Контингент деце средњошколског узраста (15-18 година)

У све три претпостављене варијанте фертилитета, број деце старости 15-18 година ће се смањити на простору читаве Војводине. До 2014. године контингент деце средњошколског узраста у Покрајини смањиће се за 11,3%, док ће 2021. године опасти чак за 19,7%, у односу на 2008. годину.

Контингент омладине на почетку студентског узраста (19 година)

Број младог становништва, старог 19 година, које се налази на почетку студентског узраста, смањиће се у Војводини за 12,9% до 2014, односно за 23,9% до 2021. године, без обзира на тренд фетилитета.

Смањење овог контигента биће присутно у свим окрузима и по свим претпостављеним варијантама фертилитета, тако да је реално очекивати смањење прилива студената на факултете до 2021. године.

Контингент старог становништва (65 и више година)

Пројектовање старог и остарелог становништва је знатно поузданије јер је сво то становништво већ рођено и његов број на крају периода зависи од услова морталитета и миграција. У свих седам округа доћи ће до повећања броја и удела старог становништва, без обзира на варијанту фертилитета, а као последица тога, број становништва старог 65 и више година до 2021. године ће порасти за 14,4%. Просечна старост на нивоу Покрајине порашће са 41 године у 2008. години на 43 године у 2021. години. На основу удела појединих старосних контингената становништва у укупној популацији и на основу просечне старости становништва може се закључити да се АП Војводина 2008. године налазила у стадијуму дубоке демографске старости. У овај стадијум је ушла још 2002. године, а уколико се овакав тренд стареља становништва настави (што је извесно) АП Војводина ће до краја пројектованог периода ући у последњи стадијум старости становништва – стадијум најдубље демографске старости.

Повећање удела старих биће присутно у свим окрузима, а највећи пораст старих лица до 2021. године имаће Јужно-банатски округ (16,0%) и Јужно-бачки округ (19,3%).

Слика 12. Индекс старења становништва 2021. Године

Контингент остарелог становништва (80 и више година)

Остарело становништво ће бележити најбржи раст и његов број у АП Војводини ће порасти до 2021. године за 26,8%. Контингент становништва старог 80 и више година чинио је 2008. године 2,8% укупне популације у АП Војводини. У случају опадајућег фертилитета његов удео у укупном становништву Покрајине, до краја пројектованог периода ће порасти на 3,8%, односно на 3,7% у варијанти константног фертилитета или на 3,2% у варијанти растућег фертилитета.

Контингент радно способног узраста
(мушкарци 15-64 и жене 15-59 година)

Контингент становништва радно способног узраста смањиће се у АП Војводини до 2014. године за 3,7%, односно за 10,5% до 2021. године. Смањење броја становника биће присутно и у свим окрузима када је у питању радно способно становништво.

Женски фертилни контингент (жене 15-49 година)

Као и код претходних старосних контингената становништва и број жена у фертилном периоду ће опадати до краја пројектованог периода. До 2014. године број жена старости 15-49 година смањиће се за 3,4%, док ће 2021. године тај пад износити 11,2%.

У прилогу су дате пројекције за све године до краја пројектног периода, 2021. године, како би се видела развојна тенденција, а у резимеу је приказано стање 2008. године и претпостављено кретање становништва 2014. и 2021. године.

Мере за превазилажење неповољне демографске ситуације, које би могле да делују на узроке који доводе до недовољног рађања у АП Војводини груписане су у неколико категорија и то:

- могућа решења проблема недовољног рађања (новчана надокнада за треће дете, новчана помоћ за треће и четврто дете, Покрајински дечији додатак за треће и четврто дете, матерински додатак за треће и четврто дете, родитељски додатак за прво дете у породици);
- очување и унапређење репродуктивног здравља адолесцената (развој мреже саветовалишта за репродуктивно здравље младих, системска едукација, активирање масовних медија за ширење информација из сфере репродуктивног здравља);
- борба против стерилитета;
- снижавање психолошке цене родитељства (мрежа саветовалишта за родитеље, промоција улоге оца у родитељству и значаја у развоју личности детета, сервисне услуге мајкама у вођењу домаћинства и др);
- усклађивање рада и родитељства (потпунија примена законских решења око прерасподеле радног времена и делимичног запослења и др);
- популациона едукација (ширење знања о популационом питању, популациона едукација на свим нивоима и др);
- активирање локалне самоуправе.

Ни једна државна популациона политика не може одговорити на све потребе и очекивања становништва, нити може изразити специфичности живљења у свакој средини. Мере популационе политике државе су по свом карактеру опште и неопходно их је допунити мерама органа локалне самоуправе. Свака општина у АП Војводини може утврдити своје локалне мере, јер је широка скала компетенција и овлашћења локалне самоуправе чијим се вршењем може побољшати квалитет живота, што јесте један од неопходних услова за рехабилитацију рађања и родитељства.

Активирање локалне самоуправе у популационој политици и њен допринос у побољшању квалитета живота људи могуће је постићи стратешким и специфичним мерама. Стратешке мере локалне самоуправе су:

- идентификовати ресурсе за популациону политику локалне самоуправе;
- утврдити висину средстава у буџету општине која се опредељују за локалну популациону политику;
- идентификовати и активирати све друге изворе средстава за локалну популациону политику и створити организационе предпоставке за њихово прикупљање(основати фонд или фондацију, клуб донатора и сл.);
- дефинисати мере локалне популационе политике;
- одредити институционални оквир за спровођење локалне популационе политике (Комисија за популациону политику Скупштине општине, у општинској управи одредити професионално лице за локалну популациону политику);
- подржавати настајање удружења грађана, невладиних организација и других облика удруживања људи заинтересованих за укључивање у локалну популациону политику.

Специфичне мере локалне самоуправе су:

- мере за смањење трошкова родитељства (свака општина у АП Војводини може утврдити своје локалне мере популационе политике);
- мере нематеријалне природе (ширење знања и информација о демографској ситуацији, планирању породице, промоција здравља итд.);
- мере организационе и подстицајне природе (активности за бољи положај породица са децом);
- мере у сфери комуналних услуга (олакшице у ценама комуналних услуга за породице са троје и четворо деце, изградња и одржавање дечијих игралишта итд.);
- остале мере.

2.2. ФУНКЦИОНАЛНО ПОВЕЗИВАЊЕ НАСЕЉА И ЦЕНТАРА

2.2.1. Мрежа насеља и функционална урбана подручја

Препознавање и просторно дефинисање функционално урбаних подручја (ФУП-а) и његових центара на простору АП Војводине од великог је значаја за установљење што равномернијег развоја Покрајине, али и афирмацију функционално урбаних подручја, као носиоца и покретача развоја на овом простору.

Полазећи од остварених просторно-функционалних односа и веза на територији АП Војводине и окружења, идентификоване су вертикалне (функционалне) и хоризонталне (просторне) везе у мрежи насеља. Функционалне везе и односе у Покрајини одликује кохерентност, коју треба унапредити побољшањем функционалних веза између регионалних, субрегионалних и општинских целина. Хоризонталне – просторне везе између центара посебно треба унапредити и ојачати.

У наредном периоду се на простору АП Војводине може очекивати ширење утицаја центара функционалних урбаних подручја на поједина насеља која тренутно нису у саставу ниједног ФУП-а. Ширење утицаја настаће као последица боље инфраструктурне повезаности (нпр. изградњом инфраструктурног коридора М-24 у Банату и сл.), али и привредним јачањем центара ФУП-а.

Осим ширења утицаја на просторе који тренутно нису у саставу ниједног ФУП-а, неопходно је и умрежавање већ постојећих функционално урбаних подручја, како на простору територије АП Војводине, тако и са сличним подручјима у окружењу.

На местима контакта функционално урбаних подручја, где постоје мањи урбани центри, постоји могућност формирања тзв.

ФУП кластера (нпр. Бечеј-Нови Бечеј, Србобран-Врбас-Кула-Црвенка-Сивац и сл.) који ће још више допринети умрежавању постојећих ФУП-ова, а истовремено ће бити носиоци развоја.

Концепција развоја функционалних урбаних подручја на простору АП Војводине предлаже неколико могућности:

1. Интегрисање простора ван ФУП градова/општина у нека од формираних ФУП:
   - повећањем економске снаге центара на подручју АП Војводине;
   - бољим инфраструктурним повезивањем као предусловом боље приступачности;
   - развојем социјалних садржаја центра и субцентара;
   - позитивним политикама развоја покрајинске и републичке власти.
2. Самосталан развоја простора који остаје ван ФУП градова/општина (кога није могуће интегрисати у неки од ФУП) преко специфичних пројеката и политика развоја;
3. Умрежавање ФУП унутар територије АП Војводине и трансгранично функционално повезивање са суседним ФУП у околним земљама (IPA и други програми ЕУ).

У наредном периоду може се очекивати да ће поједина подручја, која тренутно нису у саставу ниједног функционалног урбаног подручја ући у састав неког од њих. Очекује се да ће до 2021. године 96,6% становништва АП Војводине живети у неком од ФУП који ће заједно обухватати 94,2% територије АП Војводине.

За општине које у планском периоду не буду интегрисани у неки од планираних ФУП-а биће дефинисане политике које ће омогућити њихов самостални развој и даљи напредак, а односе се на подршку одређеним развојним пројектима који ће бити од значаја за даљи развој локалних самоуправа (нпр. пројекат ''Векови Бача'' – општина Бач, пројекат у оквиру еврорегије ДКМТ ''Индустријски парк на тромеђи Рабе'' – општина Нови Кнежевац, пројекти везани за реке Дунав – општина Бела Црква и Тису – општина Ада).

Према томе до 2021. године на простору АП Војводине формираће се следећа функционално урбана подручја:

- један центар у категорији европских МЕГА 3 – град Београд односно општине које административно припадају АП Војводини, а гравитирају граду Београду;
- један центар међународног значаја – град Нови Сад;
- шест центара националног значаја – односно градови Сомбор, Кикинда, Суботица, Панчево, Сремска Митровица и Зрењанин;
- један центар регионалног значаја – Вршац.

Табела 17. Модел функционално урбаних подручја АП Војводине 2020. Године

Р.б.	Функционално урбано подручје (ФУП)	У саставу ФУП-а	Број стан. центра	Број стан. ФУП-а	% у укупном броју стан. АПВ	Значај	% у укупном броју стан. Србије	ФУП површина (у km^2)	% у укупној површини Србије
1.	Београд	Стара Пазова, Опово, Пећинци, Панчево, Инђија, Рума	-	336875	16,6	мега	4,5	2766	3,1
2.	Кикинда	Нови Бечеј, Нова Црња, Чока, Сента	67002	113423	5,6	национални	1,7	2137	2,8
3.	Нови Сад	Сремски Карловци, Темерин, Беочин,Жабаљ, Бачки Петровац, Ириг, Инђија, Врбас, Србобран, Бачка Паланка, Тител, Бечеј	299294	554191	27,3	Међународни	7,6	3578	4,6
4.	Панчево	Ковин, Ковачица, Опово, Алибунар	127162	220316	10,8	Национални	2,8	2525	3,3
5.	Сомбор	Апатин, Оџаци, Кула	97263	214011	10,5	Национални	2,9	2489	3,2
6.	Сремска Митровица	Шид	85902	124875	6,1	Национални	1,7	1444	1,9
7.	Суботица	Кањижа, Бачка Топола, Мали Иђош, Сента	148401	240434	11,8	Национални	3,2	2330	3,0
8.	Вршац	Пландиште, Бела Црква	54369	88113	4,3	Регионални	1,1	1540	1,9
9.	Зрењанин	Житиште, Жабаљ, Сечањ, Нова Црња, Нови Бечеј	132051	201398	9,9	Национални	2,7	2861	3,7
Функционално урбано подручје		АП Војводина	1011 444	2 093 636	-	-	28,2	21670	27,5

Извор података: Просторни плана Републике Србије од 2010. до 2020. године

Треба истаћи да се на простору АП Војводине, унутар пространих гравитационих подручја великих градова, формирају гравитациони центри нижег ранга, који окупљају само насеља из своје непосредне околине.

У будућем периоду издвојиће се неколико центара субрегионалног значаја - Рума, Бачка Паланка, Врбас, Бечеј-Нови Бечеј и Сента, као и неколико развијених локалних центара - Инђија, Кула, Апатин, Кањижа, Ковин, Шид, Стара Пазова, Бачка Топола.

Субрегионални и развијенији локални центри ће, поред великих градова, односно центара функционално урбаних подручја, бити носиоци развоја на простору АП Војводине.

Предложена мрежа центара АП Војводине (усклађена са центрима ФУП-а) има следећу структуру:

- ФУП међународног значаја: Нови Сад;
- ФУП државног значаја: Суботица, Сомбор, Сремска Митровица, Зрењанин, Панчево, Кикинда;

- ФУП регионалног значаја: Вршац;
- Субрегионални центри - центри кластерисања ФУП-ова: Бачка Паланка, Сента, Врбас, Рума, двјни град Бечеј-Нови Бечеј;
- Развијени локални центри: Апатин, Кањижа, Ковин, Шид, Инђија, Стара Пазова, Бачка Топола, Кула;
- Локални центри: остали општински центри АП Војводине.

2.2.2. Развој градова и осталих урбаних насеља

Одрживи градови и урбана насеља су она у којем је економски, социјални и просторни развој тако осмишљен и реализован да траје и који обезбеђује квалитет живота свим грађанима. Одрживи градови и насеља користе своја богатства и ресурсе на којима њихов развој почива и од којих зависи, на начин који не угрожава расположивост ресурса и њихово дугорочно коришћење.

Одрживи развој се остварује кроз интеграцију и унапређивање економског, еколошког, социјалног и просторно-физичког развоја. То значи обезбеђивање таквог просторног развоја који ће заједно са заштитом и унапређењем животне средине, одрживим начином коришћења ресурса, заштитом градитељског наслеђа и очувањем других природних и створених вредности, омогућити задовољавање потреба садашњих као и будућих генерација.

Одрживи градови и насеља обезбеђују и одржавају сигурност од природних или руком човека створених хазарда који могу угрозити њихов развој (према: UN Habitat, UNHCS/UNHSP (United Nations Human Settlements Programme)).

Развој градова и осталих урбаних насеља заснивaће се на следећим принципима:

- градови и урбана насеља као покретачи развоја;
- умрежавање и формирање кластера;
- формирање функционалних урбаних подручја (функционална и просторна интегрисаност);
- одрживо трошење ресурса и појачано ангажовање обновљивих ресурса;
- конкуретност, комплементарност и укључивање јавности;
- развој у складу са расположивим ресурсима средине;
- заштита и унапређење јавног добра;
- партнерство и сарадња;
- увођење нових технологија и еколошки одговорних решења;
- давање већег значаја локалном нивоу као месту на коме се креирају и стичу развојне иницијативе и разрешавају конфликти у коришћењу простора;
- развој базиран на знању уз загарантован приступ новим технологијама и јачање капацитета у свим сферама релевантним за одлучивање о просторном развоју.

Концепција развоја и уређења градова и осталих урбаних насеља је резултат интегралног и повезаног деловања три сегмента у оквиру којих се јасно дефинишу: (1) просторни ниво региона; (2) локални ниво: градови и урбана насеља; (3) међународна и интер-регионална сарадња и повезивање.

Концепт развоја и уређења градова и урбаних насеља као интегралног регионалног ентитета АП Војводине је:

- просторно, функционално, економски, социјално и еколошки уравнотежени урбани развој;
- развијање територијалне кохезије на принципима одрживог развоја, уз активирање свих капацитета градова и осталих урбаних насеља за повезивање са окружењем, повећање рурално-урбане сарадње као и за интрарегионално умрежавање и груписање мањих територијалних јединица;
- развијање (1) градова који ће имати улогу кључних за регионални развој, тзв. градова ''чворишта'', којима ће бити посвећена посебна пажња у првој фази имплементације РПП, (2) развијање ''градова-лука'' на коридору VII, (3) градова који због специфичне локације унутар мреже насеља и регионалних специфичности имају посебан значај, (4) градова који ће због специфичне локације у односу на коридор VII и X, као и развоја транспортних путева добијати на значају, и (5) градова у пограничним подручјима који ће постати важни чиниоци у трансграничној сарадњи са суседним земљама;
- трансгранична и интер-регионална сарадња и повезивање са градовима у ближем и ширем окружењу АП Војводине;
- заштита еколошког квалитета урбаних подручја и њиховог окружења, и изналажење специфичних решења у складу са захтевима које намеће борба против климатских промена;
- јачање надлежности и одговорности града за развој и уређење села у функционалном окружењу, као и већа права у том смислу у складу са законом;
- креирање динамичних, виталних урбаних средишта способних да подстакну урбану обнову и дају импулс развоју у региону на бази препознавања и афирмације сопствених квалитета и предности;
- рационално коришћење ресурса на којима базира развој урбаних насеља, као што су водни ресурси, културни и природни ресурси, градско земљиште, пољопривредно земљиште и остали ресурси битни за одрживи развој градова и урбаних насеља;
- заштита јавног интереса, јавних добара и јавног простора;
- реиндустријализација градова која уважава технолошке, еколошке и економске ефекте на просторни развој;
- третман природног и културног наслеђа као развојног ресурса града или урбаног насеља и његово одрживо планирање и коришћење;
- интеграција питања климатских промена у одлуке о просторном развоју градова, смањење загађења и притисака на животну средину, коришћење природних ресурса тако да остану расположиви и за будуће генерације;
- развијање и примена нових технологија у градњи, употреба нових, ефикаснијих и према животној средини одговорних материјала;
- подстицање иновација, стварање бољих веза између науке, технологије, предузетништва и привлачења стручњака;
- подстицање јавно-приватног партнерства;
- подстицање стварања „друштвено одговорних предузећа“ (social enterprise).

Просторни ниво региона АП Војводине

На регионалном нивоу овим планом се утврђује одрживи развој за АП Војводину у целини. Градови и урбана насеља ће, појединачно или у групацијама, утврдити оквир одрживог развоја усаглашен са ресурсима којима располажу, развојним приоритетима, проблемима са којима се суочавају и процењеним развојним могућностима. Градови и остала урбана насеља ће утврдити стандарде одрживости примерене свом локалном нивоу. Прилагодиће постојеће стандарде из националних и међународних докумената, или ће применити стандарде опробане у другим срединама, тзв. ''добре примере''. Градови и остала урбана насеља ће развијати проактиван однос насупрот пасивном чекању да подстицај дође споља. Развијаће партнерске односе између јавног и приватног сектора, и предузимаће заједничке акције и пројекте.

- Нови Сад је град међународног значаја (ФУП међународног значаја); у правцу Нови Сад-Београд је већ формиран урбани кластер са урбаним насељима и то: Инђија, Рума, Стара Пазова, Панчево;
- градови који имају капацитет да прерасту у „чворишта“-моторе развоја са значајним утицајем на развој окружења, или је државни/регионални интерес да подстакне њихов развој у том правцу: Суботица, Сента, Кикинда, Зрењанин, Вршац, Панчево, Сремска Митровица, Нови Сад, Бачка Паланка, Врбас, Сомбор;
- перспективну комплементарност и функционално повезивање имају градови и урбана насеља: Суботица-Сомбор-Апатин; Апатин-Бач-Бачка Паланка-Нови Сад; Оџаци-Кула-Врбас-Србобран-Црвенка; Кањижа-Нови Кнежевац-Сента-Чока-Ада;Шид-Сремска Митровица-Рума-Пећинци; Зрењанин-Панчево-Вршац, и Панчево-Ковин-Бела Црква-Вршац;
- градови и урбана насеља на коридору VII- “градови

луке“ или градови у непосредној близини, добијају на значају: Апатин-Сомбор, Бачка Паланка, Панчево, Зрењанин, Вршац, Ковин;
- градови и урбана насеља као инкубатори знања и иновација: Нови Сад, Суботица, Сремска Каменица, Зрењанин, Сомбор, Вршац, Кикинда;
- градови и урбана насеља у пограничним подручјима или њиховој близини: Суботица, Сомбор, Апатин, Оџаци, Бачка Паланка, Кикинда, Вршац, Сремска Митровица, Шид.

Овакву перспективу развоја подржава и путна мрежа и развој саобраћајних система, дефинисаних на националном и регионалном нивоу. АП Војводина има изузетно повољан саобраћајни положај, с обзиром да се кроз њену територију простиру мултимодални европски коридори X са основном трасом, као и крак Хб, као и коридор VII. Поред тога, кроз територију АП Војводине простире се и неколико међународних путних и железничких праваца. Погодан терен омогућио је изградњу разуђене саобраћајне мреже друмских, железничких и пловних путева, тако да АП Војводина има добру унутрашњу повезаност између градова и насеља на њеној територији, са градовима и насељима других региона Србије, као и регионима суседних држава. Приступачност територије АП Војводине, као једне од регионалних целина Републике Србије, је један од кључних чинилаца њеног будућег развоја.

Повезивање градова и осталих урбаних насеља и формирање чвршћих функционалних веза ће се остваривати нарочито кроз:
- комплементарне планове и програме просторног развоја;
- развијање саобраћајне и друге техничке инфраструктуре на начин да подржавају полицентричан и функционално умрежен развој градова и насеља;
- развијање просторне организације и дистрибуције јавних служби и функција имајући у виду функционална подручја, мрежу насеља и локални ниво;
- формирање развојних мини-коридора на локалном нивоу, имајући у виду просторно, функционално, економски, социјално и еколошки уравнотежен и полицентричан урбани развој;
- планирање и израду локалних планова и иницијатива у складу са процењеним компаративним предностима у оквиру мреже градова и насеља, као и базирање развојних опција имајући у виду синергичан или кумулативни ефекат који се постиже кроз кластер или мрежу.

Кроз локалне планове, пројекте и иницијативе градови преузимају обавезу да:
- раде на формирању и афирмацији локалног и регионалног идентитета;
- ограниче ширење градског/приградског подручја у складу са захтевима очувања пољопривредног земљишта, заштите културног и природног наслеђа, рационалног коришћења градског грађевинског земљишта и давања приоритета урбаној обнови, рециклажи, и изградњи у оквиру већ постојеће урбане матрице;
- штите јавни интерес, јавна добра и јавне просторе;
- планирају мрежу саобраћајница и техничку инфраструктуру у складу са стандардима опремљености, квалитета техничких решења и експлоатације, као и стандардима очувања и заштите животне средине;
- рационално и на одржив начин користе ресурсе на којима базира њихов развој, као што су водни ресурси, културни и природни ресурси, градско земљиште, пољопривредно земљиште и остали ресурси битни за одрживи развој градова и урбаних насеља;
- омогућавају (кроз планове, одлуке или разне форме партнерства) рехабилитацију девастираних и напуштених подручја, и поновно ангажовање простора некадашњих а сада напуштених индустријских или производних комплекса (браунфилд) у сарадњи свих заинтересованих актера: јавног, приватног сектора као и цивилног друштва;
- утврђују заштићене зоне и подручја која се ни под којим условима не могу претварати у изграђена подручја, нити могу бити предмет разматрања за такву промену, као и стриктну примену ових решења/одлука, као напр. изворишта водоснабдевања, заштитни појасеви, простори и објекти од јавног интереса;
- локације за производне и друге активности утврђују/планирају, или врше алокацију простора за такве намене, у складу са утврђеним оптерећењем које таква активност има на простор, односно на бази степена угрожавања квалитета окружења;
- планирају и спроводе дислоцирање активности и намена које загађују окружење а не могу прећи на чисте технологије или на други начин решавају питања штетних утицаја на окружење, као један од приоритетних задатака на локалном нивоу;
- подстичу приватни сектор на улагање у објекте и садржаје од јавног интереса кроз форме јавно-приватног партнерства, заједничког улагања и сл.;
- интеграшу питања климатских промена у одлуке о просторном развоју градова, смањују загађења и притисак на животну средину, користе природних ресурса тако да остану расположиви и за будуће генерације;
- примењују нове технологије у градњи и користе материјале у складу са опредељењем да чувају и штите животну средину;
- подстичу иновације, стварају боље везе између науке, технологије, предузетништва и раде на привлачењу стручњака.

Реализација планских решења у области развоја и уређења градова претходно захтева:
- правна регулатива на регионалном (програми и стратегије) и локалном (планови, одлуке) нивоу;
- систем континуираног просторног и урбанистичког планирања;
- нормативи и стандарда у свим областима планирања и уређења градова и осталих урбаних насеља у складу са принципима одрживог развоја и европским стандардима;
- хармонизација прописа и стандарда са европском регулативом у питањима коришћења јавних простора, еколошког квалитета у насељима, третмана подручја намењених посебним наменама, доступности урбаних садржаја и објеката друштвеног стандарда и социјалне заштите;
- економске и фискалне мере које ће подстаћи активирање браунфилда и урбану обнову;
- прилагођавање планерског методолошког апарата, и увођење одговарајућих техника и метода којима се одрживост у развоју града мери, прати, оцењује или пројектује. развијање метода за управљање просторним развојем урбаних насеља, као што су: Регионална мониторинг лабораторија (као део националног система), локални мониторинг системи, ГИС (ТИС), е-управљање, итд.

2.3. РУРАЛНИ РАЗВОЈ

Економски развој и одрживост руралних подручја представљају једно од најзначајнијих питања и изазова за будући развој АП Војводине. У том смислу концепција руралног развоја заснована је, са једне стране, на даљем развоју и одрживој експлоатацији ресурса у области пољопривреде, шумарства и водних ресурса, а на другој страни на диверсификацији руралне економије (МПС, туризам, рекреација,...) и афирмацији тзв. ‘’мекших’’ развојних фактора друштвеног, културолошког, институционалног и еколошког значаја.

Будући развој руралних подручја подразумева у сектору пољопривреде:
- динамичну и конкурентну пољопривредну производњу у којој су издиференцирана комерцијална газдинства и породична газдинства – фарме и која се, самостално или повезана у кластере, баве пољопривредом и/или неком од других економских активности као основним или додатним извором прихода;
- производњу квалитетних и здравствено безбедних производа;
- обезбеђење задовољавајућег дохотка;

- интегрисаност у остатак руралне економије и друштва и у активности везане за заштиту животне средине и ретких природних ресурса.

Остали део руралне економије биће усмерен ка задовољењу потреба и жеља потрошача са јаком тенденцијом ка иновацијама и високом квалитету производа и услуга. Од посебног значаја биће развој малих и средњих предузећа усмерених ка производњи производа са ознаком заштићеног порекла (PDO), производа са заштићеном географском ознаком (PGI) и производа базираних на традиционалним рецептима.

Посебан значај за развој руралних подручја имаће:

- одрживе и јаке заједнице са потребном критичном масом становништва за квалитетан развој, и у којима се становници лако прилагођавају економским, друштвеним, политичким и еколошким променама;
- задовољавајући животни стандард и квалитет живота (задовољавајући доходак и могућност за запошљавање);
- једнаке могућности за све становнике руралних области, посебно за жене и децу, који ће имати приступ образовању, стручном оспособљавању и доживотном учењу;
- активно учешће руралних заједница у раду релевантних тела која доносе одлуке, у друштву заснованом на принципу равноправности;
- очување и јачање културног идентитета, принципа, обичаја, традиције и заједништва руралних заједница;
- очување, заштита и унапређење природне средине и културног наслеђа као најзначајнијих вредности за становништво руралних подручја;
- доношење и спровођење политика и мера које доприносе смањивању сиромаштва и социјалне искључености;
- добро развијена телекомуникациона инфраструктура са универзалном широкопојасном телекомуникационом услугом за свако домаћинство.

Основу концепта руралног развоја треба да сачињава опредељеност на децентрализацију АП Војводине и усвајање регионалне политике. У том смислу, посебан значај има организовање тзв. ''добре власти'' и неопходних институција на регионалном нивоу – нивоу округа. То захтева убрзано успостављање правних и институционалних услова за доследнију, креативнију и ефикаснију руралну политику, која треба да допринесе смањивању руралних проблема и унапређењу локалних развојних потенцијала.

Развој и унапређивање руралне инфраструктуре и друштвених услуга, између осталог, треба унапредити и кроз поступак повраћаја имовине локалним заједницама, што отвара значајне перспективе руралним подручјима.

Потребно је увођење различитих програма развоја оријентисаних на смањење сиромаштва, стварања услова за лакши приступ рањивих група социјалним, здравственим, образовним и комуналним услугама.

Све наведене активности захтевају унапређен и знатно ефикаснији систем едукације и истраживања. У пољопривреди, као доминантној привредној делатности, посебно је значајно унапредити систем саветодавства, обезбедити развој пољопривредних услуга, итд. На економском плану је неопходно створити услове за бржи развој и рехабилитацију савременог агробизнис - сектора као неопходног покретача примарне пољопривредне производње, задругарства, кооперације, кластеринга и сл.

Неопходно је, са аспекта руралног развоја, на нивоу округа разрадити критеријуме на основу којих би се обезбедила партиципација у средствима АП Војводине (критеријум степена руралности), али и критеријуме за локалну партиципацију унутар региона - округа (општински ниво).

Реализацијом планских решења постићи ће се:

- смањивање сиромаштва са фокусом на релативно сиромашније категорије становништва;
- унапређење перформанси руралног сектора и развој локалне управе, пре свега на нивоу округа и на тај начин обезбеђење његовог значајнијег доприноса укупном економском, социјалном и еколошком развоју руралног подручја;
- раст и развој руралне економије базиране, како на пољопривреди и повезаним делатностима, тако и на другим сегментима економских активности (МСП, услуге, индустрија, енергетика, и сл);
- успостављање тржишног система, пре свега у прехрамбеном и пољопривредном сектору, који је у стању да афирмише локалне вредности али и да обезбеди прехрамбену сигурност;
- обезбеђен приступ здравственим и социјалним услугама, услугама планирања породице, образовању и усавршавању уз рад;
- заштита човекове околине и управљање одрживим развојем на сегменту природних ресурса.

За реализацију планских решења потребно је обезбедити следеће:

- успостављање система руралног финансирања и система гаранција;
- успостављање програма интегралног руралног развоја;
- даљи помаци у реформи и успостављању тржишта земљишта и стварање на тој основи ефикасних тржишних фарми, уз поштовање јавног интереса за очувањем овог ресурса;
- развој органске пољопривреде, задругарства, кластеринга, и сл.;
- развој агроиндустрије и маркетинга;
- унапређење саветодавне службе и даљи развој система пољопривредних услуга;
- развој руралне комуналне инфраструктуре;
- стимулисање јачања предузетништва;
- развој енергетских система базираних на алтернативним изворима енергије;
- развој програма социјалних услуга на локалном нивоу;
- програми смањења сиромаштва и бољи третман најсиромашнијих у погледу приступа здравственом осигурању, образовању и социјалним програмима;
- програми саветовања и едукације на регионалном и локалном нивоу (едукација, тренинзи, итд.);
- давање дозвола за извоз својих производа регистрованим пољопривредним газдинствима и удружењима.

2.4. ОРГАНИЗАЦИЈА ЈАВНИХ СЛУЖБИ

ОБРАЗОВАЊЕ

Предшколско васпитање и образовање

Имајући у виду поразну чињеницу да се број деце у Републици и у АПВ перманентно смањује, неопходно је посветити знатно већу пажњу и бригу о деци свих узраста.

Предшколско васпитање и образовање обухвата децу од 0,5 – 7 година старости детета. Највећи обухват у АПВ је обухват деце од 5-7 година. У великом броју насеља АП Војводине оделења су формирана у оквиру основне школе, што је посебно карактеристика сеоских насеља.

Објекти за децу јасленог узраста су знатно заступљенији у градовима и насељима градског карактера, што је у директној вези са радним обавезама мајки. Овакав тренд ће се задржати и у наредном планском периоду, па се, као циљ поставља обухват око 30% од укупног броја деце јасленог узраста.

Деца узраста од 3-7 година треба да буду у потпуности обухваћена предшколским васпитањем и образовањем, како би сва деца имала исте предиспозиције при упису у основну школу. Остварење овог циљ подразумева обезбеђење адекватног простора и стручног кадра у свим општинама Покрајине.

У градовима и градским насељима потребно је изградити нове објекте у свему у складу са савременим начином васпитања и образовања деце. У сеоским срединама, где постоје основне школе које нису, због малог броја деце, у потпуности искоришћене, могуће је уредити и опремити део објекта и слободног простора за ову намену. Значајну улогу у спровођењу има, пре свега, Покрајински секретаријат за образовање, а затим саме локалне заједнице, који, осим обезбеђења иницијалних средстава, треба да воде перманентну бригу о сталном и правилном функционисању ових установа.

Основно образовање и васпитање

Основно, осмогодишње образовање је обавеза за сву децу од 7 до 15 година старости. Да би се овај циљ остварио потребно је

обезбедити адекаватан простор, наставни кадар, а пре свега финансијска средства.

На територији Покрајине у сваком насељеном месту постоји објекат основне школе, али у већини недостаје одговарајућа фискултурна сала. Активности у наредном периоду треба да буду усмерене на улагање у обнову и модернизацију објеката, инфраструктурно опремање у складу са новим тенденцијама. Важно је сагледати потребе мањих насеља у смислу формирања предшколских оделења у склопу објекта основне школе, простора за продужени боравак деце, или других саржаја, у складу са идејом о формирању школе као центра културног живота села.

Посебно је важно обезбедити довољно слободног, неизграђеног простора, за формирање школског дворишта са уређеним отвореним игралиштима, која могу да буду двонаменска – за потребе одвијања наставног програма физичког васпитања, али и за остало становништво, усклађено временски са одвијањем наставе.

У школском комплексу где су обухваћена и деца предшколаског узраста, неопходно је обезбедити одвојен отворени простор за тај узраст.

Просторни норматив за основне школе: величина школског комплекса 25 m2/по ученику, изграђена бруто површина 7-8 m2/ по ученику;

За предшколску децу је потребно обезбедити 8 m2/по детету изграђене и од 10-15 m2/ по детету слободне површине.

Како је степен образовања сеоског становништва забрињавајуће низак дају се посебни предлози за решавање проблема образовања сеоског становништва и његовог повезивања са развојем села:

- због значаја развоја села за укупни развој Србије и АПВ потребно је да се државни органи на систематски начин баве проблемима образовања сеоског становништва и улогом тог образовања у развоју сеоских средина;
- потребно је да се ојачају институционални оквири за решавање проблема образовања сеоског становништва у Министарству просвете и Покрајинском секретаријату за образовање (на републичком, покрајинском нивоу, али и у школским управама) тј. да се створе сектори и радна тела, која би се бавила тим проблемима;
- Министарство просвете, у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за образовање, би морало да предузме посебно осмишљене мере при спровођењу програма рационализације мреже школа у Србији, односно АПВ и при примени новог механизма финансирања школа по глави ученика, како се не би нанеле непоправљиве штете образовању сеоског становништва, које је и сада веома лоше;
- потребно је да Министарство провете, у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за образовање, предузме посебне мере, како би се повећао обухват сеоске деце на свим нивоима образовања, како би се предупредило осипање те деце у току школовања. Потребне су посебне мере за подизање квалитета образовања у сеоским школама. За оне који су заинтересовани за останак на селу потребно је израдити посебне програмске садржаје, који би допринели успостављању веза између школских знања и живота у сеоским заједницама;
- од стратешког је значаја за развој и села, АПВ и Србије у целини, да се успоставе међусекторске везе између образовања и привредног, социјалног и културног развоја сеоских заједница. У циљу конкретизације ове опште поставке потребно је: а) стварање интерсекторских институција (сектора, одбора, комисија), б) успостављање чврстих веза између свих стратешких документа (као што су стратегија развоја образовања, стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја, стратегије привредног развоја, регионалног развоја, стратегије смањења сиромаштва, стратегије демографског развоја, стратегија образовања одраслих, национални и локални планови акција за децу итд), ц) чврсто повезивање при реализацији тих стратешких докумената на локалном нивоу;
- стварање регионалних асоцијација сеоских школа и њихово повезивање са средњим пољопривредним школама под менторством пољопривредних факултета могао би постати инструмент за остваривање проширених функција сеоских школа, за унапређивање образовања сеоског становништва и за повезивање сеоског образовања са општим развојем села;
- при конципирању и реализацији свих иновативних програма и пројеката који се остварују у Србији (односно АПВ) на основу предприступних фондова Европске уније, кредита Светске банке и других кредита и донација за примену националних стратешких документа, неопходно је да буду укључене сеоске школе и сеоске заједнице, у тесној сарадњи са општинама. Могући центри базирани на средњим пољопривредним школама су: Бач, Бачка Топола, Кањижа, (Идвор).
-

Једно од добрих решења за проблеме образовања сеоског становништва и за дефинисање улоге тог образовања у развоју сеоских заједница је разрада концепције сеоске школе као вишефункционалног центра и као центра развоја сеоских заједница. Таква концепција се остварује у многим земљама.

Концепција проширених функција сеоских школа обухвата:

- пружање образовних услуга свим категоријама сеоског становништва (што укључује предшколско васпитање, осново образовање одраслих који нису завршили основну школу, неформално образовање одраслог становништва у циљу оспособљавања за производне делатности, еколошко образовање, здравствено просвећивање и сл.);
- виђење школе као центра културног живота сеоског становништва;
- концепцију школе као центра социјалних активности становника;
- развој школе као центра обуке сеоског становништва за специфичне производне делатности.

Средњошколско образовање

Након основног образовања, младима у АП Војводини су на располагању гимназије, стручне школе, мешовите школе, уметничке школе, средње школе за образовање одраслих и средње школе за ученике са сметњама у развоју.

Реформа стручног образовања мора имати за циљ успостављање система стручног образовања које ће одговарати на потребе привреде и ученика, стварајући обучену и стручну радну снагу, која се лако и брзо прилагођава непрекидним променама на тржишту рада. Инвестиције у стручно образовање тако постају инвестиције у привреду, а стручно образовање један од кључних ослонаца економског развоја. Остваривање и партнерства школа из АПВ са сродним школама у иностранству првенствено у региону треба да буде перманентни циљ.

Новина у овој области треба да буду рад на развоју система осигурања квалитета у стручном образовању – развоју индикатора и процедура за праћење и вредновање и процедура за акредитацију образовних установа и програма у складу са инструментима и оквирима Европске уније. Подршка развоју образовања одраслих треба да буде настављена кроз развој предлога модела финансирања центара за континуирано образовање одраслих и консултације са школама које су своју делатност прошириле на организовање обука за одрасле полазнике.

Иако у шест општина у АП Војводини не постоје средње школе, нема оправдања за отварање нових, имајући у виду да се, према демографској пројекцији, знатно смањује број деце средњошколског узраста у наредном планском периоду.

За средње школе, као и за основне, потребна су додатна средства за уређење и опремање, како би се настава одржавала на савремени начин и у адекватним условима. Недостатак услова за наставу физичке културе и недостатак слободне површине по ученику је још више изражен, него код основних школа.

Финансијска средства су потребна и за побољшање ученичког стандарда – стварање бољих и савременијих услова за боравак деце у постојећим ученичким домовима.

Доступност образовања и инклузија деце из осетљивих група

Један од приоритета Владе Републике Србије и Владе АП Војводине и одговарајућих ресорних секретаријата је повећање доступности образовања сваком детету у Републици Србији и истовремено стварање услова за квалитетно образовање у складу са његовим потребама и способностима. Овакво образовање које

је засновано на праву детета да има приступ образовању које је усмерено на њега и његове специфичне потребе, у стручној литератури се назива инклузивно образовање.

Циљ инклузивног образовања је уклањање свих видова баријера и дискриминације, које би се односиле на пол, националну припадност, верско и социо-економско порекло, способности, здравствено стање или било које друго лично својство појединца, као и омогућавање друштвене кохезије. Очекује се да измене у систему образовања усмерене на повећање инклузивности у знатној мери повећају доступност и квалитет образовања за децу из социјално нестимулативних средина (ромске, сиромашне, сеоске, расељене), деце и одраслих са сметњама у развоју и инвалидитетом, деце са тешкоћама у учењу, пре свега у оквиру редовног система образовања. Иако се у АПВ инклузији деце из осетљивих група у образовном систему посвећује посебна пажња, и даље треба радити на овом проблему.

Високо образовање

Систем високог образовања на територији АП Војводине, као део система високог образовања Републике Србије мора да се креће у правцу подизања нивоа образовања просечног становника. Структура и профил високих струковних школа мора да одражава правце развоја привреде АПВ односно Репубике Србије. Образовни програм мора да води рачуна о стварању стратешких кадрова, као и о усклађивању са стратегијом привредног развоја државе.

У свету је тенденција све већег преплитања практичне наставе са теоријском, па на вредност стечене дипломе не утиче само усвојено знање, већ и способност његове примене у пракси. Да би се ово код нас оставрило потребно је да држава понуди одређене олакшице предузећима, која примају ђаке и студенте на праксу, где би корист била обострана. Повезати образовање и праксу у специфичним занимањима интересантним и за шире окружење (као што је будући Колеџ Тера у Кикинди који ће повезати културу, уметност и производњу и омогућити нова запошљавања).

За даљи развој високог школства неопходно је да улагања од стране државе буду знатно већа него до сада. Али, поред повећања обима издвајања средстава потребно је квалитативно променити структуру улагања, па поред улагања у унапређење опремљености и метода рада образовних институција, потребно је знатно више улагања у унапређење доступности образовања свим социјалним категоријама младих (повећање обима бесплатног школовања, стипендије, кредити, повлашћен смештај у студентске/ђачке домове и сл.). У данашњој ситуацији лошег стања у привреди и недостатку средстава, потребно је ускладити критеријуме у високом школству са постојећим могућностима.

Битан услов за праћење светских достигнућа у свим областима је и перманентна едукација наставног и професорског кадра.

У развијеним земљама је преовладало опредељење да број високошколских установа и студената није вреднији достигнуће од њиховог квалитета и доприноса образовном и технолошком нивоу земље. Сходно томе, постојећи Универзитет у Новом Саду и формиране високе школе у неколико градова Покрајине могу да задовоље потребе у наредном планском периоду.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Могућност превазилажења проблема је у директној зависнисти од финансијске моћи локалних заједница, односно од могућности обезбеђења финансијских средстава за подизање нивоа здравствене услуге на локалном нивоу.

Концепција развоја у овој области је обезбеђење подједнаких услова здравствене заштите за укупно становништво, што се може постићи побољшањем услуга у малим срединама или формирањем мобилних екипа.

Побољшање услуга на нивоу примарне здравствене заштите у малим срединама подразумева осавремењавање постојећих објеката и, нарочито, мотивисање стручног кадра за рад у мањим и неразвијеним срединама.

У подручјима ниске густине насељености коришћење мобилних услуга може да побољша здравствену заштиту. Ове услуге могу да буду комбиноване са мобилним услугама у области социјалне заштите, што би омогућило одговарајућу уштеду и већу покривеност неразвијених подручја.

За обезбеђење услуга у овој области на вишем нивоу здравствене заштите (секундарни или терцијарни ниво) неопходно је обезбедити добру саобраћајну повезаност (путну мрежу и јавни превоз), како би сви становници могли да користе здравсвене услуге које су заступљене само у већим центрима.

Општу болницу треба да има субрегионални центар у центру или у неком од насеља подручја које покрива. Локална заједница терба да има општу болницу, уколико је то у складу са нормативима. Општу болницу је потребно изградити и у Новом Саду.

Специјалне болнице, заводи, институти и клинички центри су здртавствене установе вишег нивоа, тако да су ово садржаји међународног, националног или евентуално регионалног центра. Завод за здравствену заштиту треба да има и субрегионални центар.

Апотеке и ветеринарске станице су садржаји свих нивоа насеља.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Висок степен централизације, недовољна средстава у буџетима општина и градова су основни разлози неразвијености социјалне заштите у складу са потребама грађана. Фаворизоване су услуге смештаја корисника у установе, што доводи до институционалне изолације корисника, којима би друге врсте услуга задовољавале њихове потребе на квалитетнији начин.

Дугорочно посматрано, ови проблеми решаваће се развојем ресурса за оснаживање појединаца и породица из рањивих и маргинализованих група за достизање самодовољности и независности у задовољавању сопствених животних потреба и умањење или отклањање зависности од социјалних служби.

Превазилажењем проблема сиромаштва, одн. проблема незапослености, значајно ће се смањити потребе становништва за социјалном заштитом. До тада, неопходна су већа државна улагања у решавање егзистенцијалних проблема становништва. Концепцијом развоја социјалне заштите предложено је неколико модалитета ангажовања радно способих лица:

Оснивање социјалних предузећа на локалном нивоу, уз одговарајућу едукацију и уз надзор центра за социјални рад.

Едукацијом хранитељских породица, преко којих се може остварити брига о старима и деци, би се такође обезбедила нова радна места, а истовремено смањио притисак на државне институције у тој области.

Проблем социјалног становања би могао делимично да се реши откупом сеоских напуштених домаћинстава (стамбени објекти са окућницом), чиме би се обезбедило решавање стамбеног проблема и радно ангажовање на окућници производњом пољопривредних производа у складу са могућностима. Овим би се утицало и на смањење стопе одлива становништва са села.

Запошљавањем особа са сметњама у развоју и инвалидних лица ће се такође знатно смањити број корисника социјалне помоћи.

Од посебне важности за подизање капацитета локалних средина, нарочито мање развијених насеља удаљених од општинских центара је јачање подршке локалним грађанским иницијативама и локалним организацијама. Ово укључује мобилизацију припадника рањивих група и њихових старалаца и чланова породице/домаћинства и подршка активностима које из те мобилизације произлазе.

Све општине у АП Војводини ће и даље имати центре за социјални рад, преко којих се врши и смештај деце и омладине без родитељског старања и деце ометене у породичним приликама у хранитељске породице, затим деце ометене у развоју и деце са поремећајима у понашању, као и друге врсте услуга у овој области.

Домове за старе, или други облик бриге о старима, треба да имају сва насеља. Посебно је важно да се брига о старима обезбеди у мањим насељаима, где не постоји, односно није лако доступна служба социјалне, па ни здравствене заштите.

На територији АП Војводине ће и даље функционисати 27 установа социјалне заштите за смештај корисника, организованих у складу са ''Одлуком о мрежи установа социјалне заштите за смештај корисника'', (''Службени гласник РС'', број 51/08), чији је оснивач Влада АП Војводине.

Поред наведених установа треба предвидети и центре за палиативну негу.

КУЛТУРА

За разлику од основних услуга, којима се остварују права гарантована Уставом и које су, по правилу, доступне у месту становања, активности и услуге у области културе спадају у услуге вишег ранга, које се организују у насељима са већим бројем становника и већом густином насељености, а подједнака доступност ових услуга свима, се обезбеђује различим механизмима, који повећавају њихово гравитационо подручје.

У том смислу, богата и разграната мрежа јавних установа културе у АП Војводини се задржава (архиви, музеји, заводи за културу, библиотеке, галерије, позоришта, заводи за заштиту споменика културе и др.), уз даље унапређење садржаја, а акценат се, у наредном периоду, ставља на повећавање доступности њихових услуга свима, па и онима из најудаљенијих места.

Доступност, односно повећање гравитационог подручја, одређене услуге се остварује организовањем мобилних служби и развијањем комплементарних садржаја. Мобилне службе данас могу да покрију велики спектар услуга у култури: покретне библиотеке, путујућа позоришта, музичко-сценска и друга гостовања, изложбе, уметничке радионице и сл. Сврха мобилне услуге је да допре до корисника на знатно ширем простору, тако што ће мобилни тимови у одређено време (једном недељно, једном у петанест дана, једном месечно) долазити у сеоско насеље и пружати одговарајуће услуге локалном становништву.

У вези са тим, свако насеље би за потребе обављања различитих културних (али и образовних и социјалних) програма и активности, требало да има одговарајући објекат/простор организован као мали мултифункционални центар. У ту сврху се могу адаптирати бројни објекти месних заједница и домова културе, али је важно да се јасно дефинише њихов својински статус, режими коришћења, модалитети финансирања и одржавања и, што је најважније, да се предупреди њихова конверзија у намену која не обезбеђује јавни интерес и добробит локалне заједнице.

Јачањем компатибилних услуга се, такође, повећава доступност, односно гравитационо подручје и омогућава повезивање корисника и интензивније коришћење културних садржаја. То се односи, пре свега, на обезбеђење уредног и квалитетног јавног превоза (са одговарајућим субвенцијама) и унапређење основне, локалне и међунасељске путне мреже.

Такође, када се говори о култури, у АП Војводини се мора нагласити аспект мултикултуралности. Чињеница је да на овом простору деценијама, па и вековима, постоји, живи и развија се више етничких заједница, језика, религија и културних образаца, а оснивањем завода за културу националних мањина[12], створене су и институционалне гаранције за очување те јединствене културне шароликости, неговање традиције и развијање културних посебности.

Приоритетне активности у области културе у наредном периоду су:

- децентрализација културе у свим сегментима и на свим нивоима, ради стварања једнаких услова у доступности услуга за све грађане;
- коришћење, уз буџетске, и других извора финансирања у култури, као што су различите форме спонзорства, донаторство, формирање фондова и фондација;
- доношење закона о непрофитним организацијама, понуда и обезбеђивање простора и објеката у јавној својини за организовање услуга културе од јавног интереса, пореске олакшице за издавање простора у приватној својини у закуп за потребе организовања услуга културе, пореске олакшице за рад у овом сектору и др;
- формирање асоцијација установа културе, кроз заједничке програме јавног и приватног сектора и организација цивилног друштва, што омогућава коришћење, задржавање, оспособљавање и обуку локалних ресурса/кадрова, размену програма, различите форме гостовања и путујућих изложби и представа, организовање специјализованих програма прилагођених различитим категоријама становништва (деца и омладина, лица са посебним потребама, стари), али и и других модалитета ширења културних вредности и програма у мањим насељима и градовима;
- строга и доследна заштита објеката и садржаја културе од општег интереса од неконтролисане приватизације, промене намене и других активности, којима се угрожава јавни интерес;
- јачање културне сарадње на међуопштинском, регионалном и међународном нивоу, кроз организовање различитих културних манифестација, заједничких културних пројеката и слично;
- даља афирмација мултикултуралности, неговање културног идентитета и територијалне препознатљивости кроз различите програме и активности.

ФИЗИЧКА КУЛТУРА (СПОРТ)

Развој физичке културе је основ јачања физичког и менталног здравља становништва. Планира се да се физичком културом обухвате све добне групе становништва. За децу предшколског узраста је предвиђено уређење слободних површина у оквиру предшколске/школске установе и у склопу парковских површина; деца школског узраста треба да имају отворене терене и затворене сале у склопу школских комплекса. Како се у АП Војводини налази велики број мањих сеских насеља, школски спортски терени и објекти треба да су у функцији и за остало становништво.

Табела 18. Опремљеност урбаних центара и насеља
јавним службама

ЈАВНЕ СЛУЖБЕ	МЕЂУН. ЦЕНТАР	НАЦИОН. ЦЕНТАР	РЕГИОН. ЦЕНТАР	СУБ-РЕГИОН. ЦЕНТАР	РАЗВИЈ. ЛОКАЛ. ЦЕНТАР	ЛОКАЛНИ ЦЕНТАР	МАЊА НАСЕЉА
ОБРАЗОВАЊЕ							
Предшколско васпит. и образ.						+	+
Основно образ. I – IV разред						+	++
Основно образ. V – VIII разред						+	++
Средње образовање					+	++	
Више и високо образовање	+	+	(+)	(+)			
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА							
Амбуланта, здравств. станица							++
Дом здравља						+	
Општа болниоца				+	+	(+)	
Спец. болнице, заводи, инстит.	+	+	(+)			(+)	
Колинички центри	+	(+)					

[12] У 2008. години почели су делатност заводи за културу пет националних мањина – војвођанских Мађара, Словака, Румуна, Русина и Хрвата

Завод за здравствену заштиту	+	+	+	+			
Апотеке и ветеринар. станице						+	++
СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА							
Центар за социјални рад						+	
Брига о старима						+	(+)
Смештај деце без родитељског старања			+		(+)		
Смештај лица са посебним потребама			+		(+)		
КУЛТУРА							
Дом културе						+	
Мултифункционални центар						(+)	+
Библиотека	+	+	+	+	+	+	(+)
Галерија и изложб. простор	+	+	+	+	+	(+)	(+)
Музеј	+	+	+	+	+	(+)	(+)
Сценско-музичке делатности	+	+	+	(+)	(+)	(+)	
Архив	+	+	+	(+)			
Завод за зашт. спом. културе	+	+					
ФИЗИЧКА КУЛТУРА							
Фискултурне сале (школске)						+	+
Отворени, уређени и опремљени спортски терени						+	+
Покривени обј. физ. културе (базени, тенис. терени и други спортови)					+	(+)	
Мањи спортски центри			+	+	(+)		
Спортки центри који задовољавају стандарде за међународна такмичења	+	+	(+)	(+)			

Објашњење знакова:
+ - обавезан садржај
++ - ако се не може организовати у насељу обезбедити организовани превоз до суседног места у коме садржај постоји
(+) – могуће, ако постоји интерес и економска оправданост

Поред школских комплекса, свако насеље ће имати уређен отворени терен за фудбал и мале спортове (кошарка, одбојка, рукомет), што у већини насеља подразумева невелика додатна улагања, имајући у виду да неуређени терени постоје скоро у свим насељима у АП Војводини.

Спортске хале са универзалном салом (величина рукометног игралишта) и уређене отворене спортске терене треба да имају сва насеља са више од 10 000 становника. Спортски центри формирани у већим насељима (градовима) имају шири значај, односно гравитационо подручје обухвата суседне мање и мање развијене општине.

Услове за спортове на води имају, пре свега, насеља и општине које се налазе уз Дунав и Тису, затим насеља уз мање речне токове или акумулације и то, наравно, само у летњем периоду. Уређење плажа и опремање потребном инфраструктуром би значајно допринело развоју спортова везаних за воду, а пре свих, пливања, као најздравијег облика физичке културе. За обезбеђење услова за бављење овом врстом спорта већем броју становника потребна су значајнија улагања у изградњу базена, обезбеђење воде одређеног квалитета и одвођење отпадне воде, тако да не постоје реалне могућности за реализацију у наредном планском периоду.

ОСТАЛЕ ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

У појединим градовима на територији АПВ објекти казнено-поправних завода су смештени у централним градским зонама - Сомбор, Суботица, Зрењанин, Панчево и одељење у Вршцу. Потребно је обезбедити могућност измештања ових објеката изван централних зона урбаних центара, у складу са следећим смерницама:

- искористити локације ових установа на економијама за бављење пољопривредном делатношћу или у њиховој близини;
- у зависности од типа установе обезбедити 5-7 ha за изградњу новог објекта.

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

Будући привредни развој АП Војводине заснивaће се на принципима ЕУ који подразумевају:

- конкурентност засновану на знању, иновацијама и предузетништву;
- нову улогу државе са неопходном мером између развојне, стабилизационе и социјалне улоге.

У складу са потребом убрзаног развоја АП Војводине у области привреде неопходно је:

- реструктурирање привреде у циљу стварања конкурентне привреде;
- изградња модерне привредне и пословне инфраструктуре;
- стварање повољне инвестиционе климе за привлачење страних инвестиција;
- усклађивање образовног система са потребама привредног развоја;
- подршка малим и средњим предузећима и предезетницима;
- подршка увођењу нових технологија и увођењу технолошких иновација.

Одговорност државе треба да остане у оквирима стварања предуслова за осигурање привредног и друштвеног раста и уједнача-

вања инфраструктурних услова у циљу ублажавања регионалних разлика и заштите природних ресурса.

У избору основних праваца развоја предност се даје оним делатностима код којих расположиви ресурси, тржишни услови и технички напредак омогућавају бржи развој. Пољопривредни и енергетски потенцијали ће и у наредном периоду бити од примарног значаја за укупан привредни развој, а туризам ће повећати улогу у будућем развоју привреде, с обзиром на, до сада, недовољно искоришћене ресурсе. Акценат ће бити на динамичнијем развоју индустријске производње и повећању учешћа у БДП, а предност у развоју индустрије, уважавајући и интересовање иностраних инвеститора, имаће индустријске гране чији производни програми обезбеђују: производе вишег степена обраде (са вишом додатом вредности), унапређење и развој сектора услуга, висок извозни потенцијал, производе којима се супституише увоз, отварање нових радних места и равномерни регионални развој.

Општи принципи привредног развоја

- коришћење компаративних предности подручја на коме је лоцирана привредна делатност;
- примена одговарајуће технологије и процеса производње како би се негативни утицаји на животну средину свели на минимум (загађење ваздуха, земљишта, воде) и обезбедила енергетска ефикасност;
- дефинисање поступака за прекид делатности и припрема простора за употребу након завршетка прекинуте делатности;
- заштита животне средине, биодиверзитета и предела;
- консолидација са принципима и критеријумима одрживог развоја.

Концепција развоја привреде подразумева:

- неопходно убрзање реформских процеса који улазе у доста осетљиву фазу, а која се односи на реструктурирање и модернизацију предузећа и стандардизацију производних процеса, ефикасну политику конкурентности и инфраструктурне реформе;
- привредни развој мора да се заснива на повећању продуктивности и много већем расту производње размењивих сектора. Индустрија треба да преузме улогу генератора развоја. За развој индустрије и укупан привредни развој неопходно је подићи конкурентност, а то значи напуштање развоја заснованог на коришћењу компаративних предности у јефтином и мање квалификованом раду и природним ресурсима. Развој мора бити заснован на технолошкој ревитализацији, на конкурентној производњи са потпуном интеграцијом најсавременијих технолошких решења, уз заштиту и очување животне средине. Привреда која је међународно конкурентна свој раст може у много већој мери да ослања на интернационалну тражњу, која води ка специјализацији домаће привреде на секторе чији раст је одржив у дужем периоду;
- АП Војводина мора значајно повећати (постојећи низак и неефикасан) иновациони потенцијал, што је неопходно за убрзани привредни развој. Досадашњи технолошки развој оствариван је, пре свега, куповином страних технологија и опреме. Научна и развојна истраживања треба да буду генератор знања као фактора развоја нове – глобално конкурентне привредне структуре. Неопходна је технолошка ревитализација и развој конкурентне производње са потпуном интеграцијом најсавременијих технолошких решења за минимизацију загађења и заштиту животне средине. У том циљу треба појачати спрегу између науке и привреде и подстицати примену иновација у производним процесима, формирање кластера и изградњу технолошких паркова у близини развијених индустријских центара.

Индустрија

Општи принципи индустријске политике

- конкурентност, дугорочно постизање раста, недискриминисаност, субсидијарност, отвореност алокације и олакшавање прекограничне регионалне сарадње, јединствена правила регулације, комплементарност, кооперативност и умреженост, принцип конкурентних јавних набавки, принципи државне помоћи, контроле, заштите потрошача;
- принципи просторне организације индустрије и развоја различитих локационих форми – индустријских зона (ИЗ), индустријских паркова (ИП), технолошких паркова (ТП), слободних зона (СЗ), мешовитих привредних зона и других облика;
- просторно-планске одлуке треба да буду засноване на интернационалној перспективи развоја индустрије Србије/Војводине, односно на јачању интернационалне конкурентности, атрактивности простора, регија, градова за СДИ и домаћа улагања;
- хоризонтална и вертикална интегрисаност (кластерско умрежавање);
- економско-тржишна оправданост и рентабилност, просторно-еколошка усклађеност;
- социјална прихватљивост локације;
- принцип полицентричности и територијалне кохезије ради смањења просторних неравномерности увођењем нових локационих форми индустрије (посебно ИЗ и ИП) у недовољно неразвијене општине;
- уважавање тржишних принципа понуде и тражње за грађевинским земљиштем, еко-ефикасности коришћења и конкурентности простора;
- локационо-еколошка селективност у алокацији производних погона на нивоу градова и округа;
- локациона компатибилност програма;
- принцип мешовитих намена за различите активности;
- енергетска ефикасност, принцип еколошко-просторне предострожности у избору програма;
- принципи одрживости у планирању, уређењу и коришћењу ИЗ/ИП;
- поступност у примени принципа одрживог развоја индустрије и очувања животне средине;
- заустављање прекомерног ширења индустријских локалитета на рачун квалитетног пољопривредног земљишта;
- усклађеност са начелима нове европске индустријске политике засноване на знању и иновацијама и политике регионалних индустријских иновација;
- начела корпоративне социјалне и еколошке одговорности.

Концепција просторне организације индустрије у АП Војводини заснива се на:

- уважавању нове индустријске политике усклађене са принципима европске индустријске политике и прилагођене нашим условима, што подразумева селективни развој уз интензификацију индустријализације ка економији знања, регионалну структурну и кохезиону политику, просторни баланс, одрживи индустријски развој (концепт одрживе производње, смањења притиска на ресурсе), уважавање потреба и карактеристика сваког индустријског сектора;
- јачању националне, субнационалне и индустријске конкурентности утемељене на економско-еколошком реструктурирању, потпунијем коришћењу знања, (еко)иновација и предузетништву;
- изградњи индустријске инфраструктуре као средства за подстицај индустријског умрежавања, у традиционалним индустријским центрима и подручјима, као и на неразвијеном подручју са економским потенцијалом;
- унапређењу доступности саобраћајне, ИКТ и друге инфраструктуре, доступности транспортним и логистичким терминалима, приступачности и повезивању са суседним регијама, подизању комуналне опремљености индустријских локалитета (ИЗ, ИП, слободних зона);
- утврђивање полицентричне просторне организације индустрије ослоњене на мрежу градова средње величине, стратешке развојне зоне и коридоре, поједина рурална подручја, на развијеном, недовољно развијеном, депресираном и пограничном подручју АП Војводине;
- подржавању дисперзије производних погона (локационо флексибилних, радно-интензивних);

- развоју регионалних индустријских кластера у кључним секторима производње (ИКТ, прехрамбени комплекс, фармацеутски комплекс и др);
- умрежавању и јачању функционалних веза произвођача, добављача, кооперанта, купаца формирањем регионалних кластера МСП ради раста конкурентности и заустављања дезинтеграције и фрагментисаности простора АП Војводине, односно јачања територијалне кохезије;
- унапређењу конкурентности Новог Сада и других већих градова за развој hi-tech производње;
- активирању нових локалитета и увођењу нових просторних/локационих модела индустријске инфраструктуре (индустријска зона, (еко)индустријски парк, технолошки парк, научни парк, слободна зона).

Концепција територијалног развоја индустрије АП Војводине заснива се на кохезионој варијанти која подразумева полицентричну организацију ове делатности и дифузију просторних модела локације, смањење међутериторијалних разлика, одрживи и социјално одговоран развој индустрије. Уколико се управљачким механизмима снажно не подржи концепт интензивног полицентричног индустријског развоја изгледна је доминација компетитивне варијанте просторне дистрибуције индустрије. Она подразумева наставак постојећег тренда интензивне индустријске алокације на конкурентним просторима градова, пре свега у подручју Новог Сада и коридора X и VII.

Такође, од посебног значаја је развој агроиндустрије и производње хране у АП Војводини као једног ослонца њеног технолошког и економског развоја. Концепција развоја агроиндустрије и производње хране подразумева:

- ефикасно складиштење и послежетвени третман пољопривредних производа које обезбеђује врхунску, стандардизовану сировину за прераду и пласман пољопривредних производа дефнисаног, стандардизованог квалитета;
- финализацију масовних пољопривредних производа у савременим погонима који пласирају производе конкурентне на домаћем тржишту, тржишту окружења, европском и светском тржишту;
- производњу хране диференцираног квалитета и додате вредности базиране на традиционалним производима војвођанског поднебља као интегралног дела понуде руралног, бањског и ловног туризма и као препознатљивих производа на ширем тржишту;
- развој мреже за пласман полуготових франшизних прехрамбених производа у стандардизованим дистрибутивним објектима у земљи и окружењу кроз које је омогућено запошљавање значајног броја радника без посебних квалификационих захтева;
- успостављање система ефикасног развоја агроиндустрије и производње хране заснованог на знању кроз успостављање савременог институционалног оквира за трансфер знања у овој области.

Главни елементи просторне организације и структуре индустрије у АП Војводини су:

1. Коридори развоја међународног и националног значаја (уз коридоре X и VII)
2. Коридори развоја регионалног значаја (Сомбор – Врбас – Бечеј – Кикида; Апатин – Сомбор – Суботица; Сомбор – Бач - Нови Сад; (Шабац) – Рума - Нови Сад – Зрењанин - граница са Румунијом; Нови Кнежевац - Кикинда - Зрењанин – Ковин; Зрењанин - Бела Црква; Сента - Суботица)
3. Привредни центри (I – IV ранга):
   I - Нови Сад;
   II - Суботица, Зрењанин, Кикинда, Панчево, Сремска Митовица, Сомбор, Вршац;
   III - Апатин, Бачка Паланка, Рума, Инђија, Бечеј, Сента, Бачка Топола, Врбас, Шид;

IV - Нови Кнежевац, Нови Бечеј, Кула, Стара Пазова, Ковин, Ада.

Основни критеријуми на основу којих је планирана категоризација привредних центара су:

- опште поставке ППРС;
- потенцијали подручја (број запослених, квалитет људских ресурса, присуство урбане и регионалне иновативне инфраструктуре);
- расположивост локацијама планираним за привредне активности - (brownfield у првом реду);
- висока комуникациона приступачност (саобраћајна, ИКТ);
- остварена динамика развоја у периоду 2002-2009. година.

Основни локациони модели индустрије у развојним зонама, коридорима и урбаним центрима су: индустријске зоне, индустријски и технолошки паркови (hi-tech агломерације и комплекси), логистички парк, терминали, привредне, мешовите, лучке зоне и сл.

Потребно је плански усмеравати изградњу различитих просторних модела индустријског смештаја ка стратешким развојним зонама и коридорима X и VII, индустријским центрима/градовима средње величине и на друге локације повезане ТЕНс инфраструктуром, ИКТ мрежама и сл. У просторној структури индустрије водећу улогу имаће и даље постојећи привредно-индустријски градски центри и развојни коридори.

Планирани размештај ИЗ и ИП на подручју АП Војводине заснива се на постојећој просторној структури индустрије, потенцијалима и ограничењима простора, као и на општим стратешким опредељењима развоја, просторне организације урбаног и регионалног подручја.

Просторним планом Републике Србије утврђене су следеће индустријске зоне и индустријски паркови:

Табела 19. Планиране индустријске зоне и индустријски паркови у АП Војводини

Округ	Локација ИЗ и ИП у градовима/општинама
Севернобачки	Бачка Топола, Мали Иђош, Суботица
Средњебанатски	Зрењанин, Нови Бечеј, Нова Црња, Сечањ
Севернобанатски	Ада, Кањижа, Кикинда, Нови Кнежевац, Чока, Сента
Јужнобанатски	Бела Црква, Вршац, Ковин, Алибунар, Опово, Ковачица, Пландиште, Панчево
Западнобачки	Сомбор, Апатин, Кула, Оџаци, Богојево
Јужнобачки	Нови Сад, Бечеј, Бачки Петровац, Бач, Темерин, Тител, Беочин, Бачка Паланка, Србобран, Врбас
Сремски	Рума, Инђија, Ириг, Сремска Митровица, Шид, Пећинци, Стара Пазова

Планска решења укључују и локацију индустрије у слободним зонама. У АП Војводини постоје слободне зоне у Суботици, Зрењанину и Новом Саду, а у припреми је активирање слободне зоне у Апатину.

Основне мере и инструменти за подстицање територијалног привредног и посебно индустријског развоја могу се поделити у две групе:

- мере и инструменти који се предузимају на нивоу државе – макроекономске и привредно системске мере и
- мере које се могу доносити на нивоу државе, али и на регионалном и нивоу локалних заједница – економско-финансијске мере и развојни подстицаји и организационо-институционалне мере.

С обзиром да АП Војводина нема инструменте макроекономске политике, потребно је утврдити регионалне политике индустријског развоја, политике образовања, политике рада и запошљавања, као и политике предузетништва и малих и средњих предузећа. Такође, потребно је снажније афирмисати Програм привредног развоја АП Војводине у погледу мера усмерених на јачање микроконкурентности предузећа у циљу смањења разлика у нивоу развијености унутар АП Војводине. Од посебног значаја је стварање предуслова за јачање неценовне конкурент-

ности привреде путем подизања учешћа неценовних фактора конкурентности (иновације, технологија, квалитет, међународна стандардизација, дизајн...).

Економско-финансијске мере и развојни подстицаји:

- мере селективне државне интервенције у финансирању иновативних активности, помоћи у формирању кластера и изградњи капацитета (укључујући ИЗ и ИП) и
- мере и подстицаје за територијални развој индустрије као што су: учешће општина у суфинансирању инфраструктурног и комуналног опремања локалитета, подстицај за пословање предузећима операторима и корисницима ИЗ/ИП, СЗ и ИТП, мере активне политике запошљавања, стимулисање јавно-приватног партнерства.

Организационо-институционалне мере - Са становишта употребе и организације простора, најважније мере су: олакшавање добијања дозвола за изградњу према принципу ''све на једном месту'' у кооперацији надлежних органа локалне управе, регионалне развојне институције, регулаторног тела (које ће бити установљено на националном нивоу) и оператора (у случају ИП), већа понуда опремљених парцела за изградњу по приступачним ценама, дијалог са социјалним актерима.

Пољопривреда

Концепција развоја пољопривреде и производње хране захтева акцију у којој би учествовали сви од шире друштвене заједнице, преко локалне самоуправе, до организација пољопривредника и самих индивидуалних произвођача, а неки од најважнијих праваца деловања су:

- стимулација изградње и коришћења система за наводњавање;
- стимулација и повећање инвестирања у рурална подручја;
- уређење и рационално коришћење земљишног фонда;
- уређење инфраструктуре и развој установа у руралним подручјима;
- државне и инвестиције локалних самоуправа у развој предузећа у селима;
- развој институција за развој малог агробизниса и предузетништва;
- едукација руралног становништва;
- развој задругарства и саветодавства;
- стимулација изградње рибњачких површина.

Такође је потребно:

- усвојити измене Закона о пољопривредом земљишту и унапредити његово спровођење у правцу да га свака општина спроведе у законски предвиђеном року;
- развити кредитне линије у сарадњи са локалном самоуправом уз формирање локланих фондова за развој пољопривреде;
- кроз инвестициону подршку подржати пројекте пољопривредника усмерене у изградњу објеката за производњу, прераду и складиштење као и набавку опреме и механозације;
- субвенционисати набавку пољопривредих инпута (ђубрива семена и горива);
- појачавање контроле и казни за продају неквалитетних пољопривредих инпута;
- подржати увођање стандарда у пољопривредни и прерађивачки сектор (HACCP, ISO, GLOBALGAP);
- подржати програме који за циљ имају остваривање додатне вредности (интегрална органска, географска заштита производа);
- промовисати пољопривреду Србије и производе на међународним сајмовима;
- унапредити рад саветодавне службе;
- обезбедити тржишне информације заинтересованим;
- подржати програме унапређења квалитета земљишта (програме унапређења земљишта (калцификација, систематска контрола плодности и побољшање квалитета земљишта и сл.;
- подржати удружеивање произвођача у задруге и асоцијације кроз линије за инвестициону подршку али и подршку управљању удружењем.

С обзиром да је развој привреде тесно повезан са развојем села, неопходно је значајно улагање у инфраструктурно опремање руралних подручја, водећи истовремено рачуна о пажљивом и домаћинском газдовању земљиштем, као необновљивом ресурсу.

Такође је неопходно бављење пољопривредом учинити економски исплативим занимањем, за које је могуће заинтересовати и млађе становништво.

Пољопривредну производњу потребно је на известан начин институционално заштитити. Предуслов за институционални развој је формирање удружења пољопривредних произвођача, која би организовано каналисала захтеве и потребе произођача, како на тржишту, тако и према локалним самоуправама.

Да би се остварио напредак кроз повећање пољопривредне производње потребно је повећати број робних произвођача и регистрованих пољопривредних газдинстава који примењују нове технологије и створити активно, динамично и мотивишуће пословно окружење. У наредном периоду је потребно обезбедити ефикасан систем едукације и добру информисаност кроз организовање и учестововање на пољопривредним манифестацијама, организовањем радионица, предавања, трибина и обука.

Пољопривредни произвођачи у АП Војводини пласман финалних производа врше у великим потрошачким центрима (Београд, Нови Сад), као и у осталим урбаним центрима Покрајине. С обзиром да је овај пласман у највећој мери неорганизован, неопходно је у наредном периоду боље искористити близину београдског тржишта (нарочито пољопривредници из јужног Баната и доњег Срема) и организованим наступом валоризовати ту погодност.

Фармери ће своје потребе каналисати кроз организован наступ путем удружења. Само производи удружених фармера постају интересантни за прерађивачке капацитете чиме се стварају претпоставке за уговарање производње и сигуран тржишни наступ. У циљу проширења тржишта за пољопривредне производе потребно је унапредити прерађивачке капацитете увођењем нових стандарда и освајањем нових производа и тржишта.

У даљем развоју посебну пажњу треба посветити здравственобезбедној храни и производњи и преради лековитог и ароматичног биља, уз проширење асортимана, освајање нових тржишта и веће коришћење споредних производа.

Због умањеног коришћења сточарске производње и могућности коришћења стајског ђубрива, као најоптималнијег начина поправљања физичке структуре земљишта, неопходно је увести правила добре пољопривредне праксе.

Као реакција на све израженију еколошку деградацију, погоршање квалитета хране и све веће угрожавање здравља људске популације, развила се органска (еколошка) пољопривреда.

Основни циљ органске пољопривреде је производња хране високог квалитета (нутритивног и здравственог), развој одрживе пољопривреде, која неће негативно утицати на екоситем, него ће допринети његовом очувању, одржавање и повећање плодности земљишта путем узгоја махунарки, применом стајског и зеленишног ђубрива, компостирањем и плодоредом.

Да би се на неком подручју могла заснивати и органска пољопривредна производња, оно мора испуњавати прецизно дефинисане услове: изолованост земљишне парцеле, фарме, или прерађивачког капацитета од потенцијалних извора загађења, затим одговарајући квалитет воде за наводњавање, усклађен развој биљне и сточарске производње, као и стручна оспособљеност произвођача, уз обавезу константног иновирања знања.

Будући да се на подручју АП Војводине могу без тешкоћа испунити сви наведени услови за органску производњу, ова област у будућности може представљати значајан сегмент пољопривреде, нарочито у производњи воћа, грожђа и повртарству. Из овог разлога потребно је извршити прецизну анализу подручја која задовољавају потребне критеријуме за ову врсту производње и јасно их дефинисати.

Реализација планских решења подразумева следеће претходне активности:

- усвојање измена Закона о пољопривредом земљишту и његово спровођење;
- развијање кредитних линија у сарадњи са локалном самоуправом уз формирање локалних фондова за развој пољопривреде;
- кроз инвестициону подршку подржати пројекте пољопривредника усмерене у изградњу објеката за про-

изводњу, прераду и складиштење, као и набавку опреме и механизације;
- субвенционисање набавке пољопривредих инпута (ђубрива семена и горива);
- појачавање контроле и казни за продају неквалитетних пољопривредих инпута;
- подржати увођање стандарда у пољопривредни и прерађивачки сектор (HACCP, ISO, GLOBALGAP);
- подржавање програма који за циљ имају остваривање додатне вредности (интегрална, органска, географска заштита производа);
- промовисање пољопривреде и њених производа на међународним сајмовима;
- унапређење рада саветодавне службе;
- обезбеђење тржишних информација заинтересованим;
- подржавање програма унапређења квалитета земљишта (програме унапређења земљишта-калцификација, систематска контрола плодности и побољшање квалитета земљишта и сл.);
- подржавање удруживања произвођача у задруге и асоцијације кроз линије за инвестициону подршку, али и подршку управљању удружењем.

Рибарство

Концепција развоја рибарства заснива се на одржавању постојећих и планирању нових у оквиру интегралних речних система у депресијама уз веће водотоке, посебно у недовољно развијеним и пограничним општинама, на необрадивом пољопривредном земљишту. Према Идејном пројекту ДТД омогућује се снабдевање приобалних рибњака на површини од 16.650 ha. То су углавном ниски терени поред канала са деградираним земљиштем.

Најважнију меру за очување и унапређење рибљег фонда у риболовним водама представља заштита и унапређење природних рибљих плодишта. У оквиру ове мере неопходно је ангажовање стручних тимова, механизације за чишћење и уређење и људства за чување рибљих плодишта и уништавање штеточина. Заштита рибљих плодишта представља приориетни циљ, пре свега због тога што рибља плодишта обезбеђују одржавање бројности рибље популације у воденим екосистемима.

Уређење, односно оспособљавање рибљих плодишта има за циљ:
- омогућавање адекватног прилива воде у плодиште при водостају који је неопходан у одређеном периоду године, односно када су хидролошки и метеоролошки услови погодни за мрест рибе, и
- уређење подручја плодишта тако да рибе које су фитофилне нађу најбољи супстрат за мрест.

Уређење рибљег плодишта подразумева његову нивелацију од одбрамбеног насипа или испуста воде до обале, његово правилно дренирање при повлачењу воде у циљу симултаног повлачења пропливале рибље млађи и његову морфолошку и фитоценолошку разврстаност (травњаци, тршћаци, врбаци, и др.) која ће омогућити што већем броју риба различитих мресних захтева да успешно обаве мрест.

Порибљавање рибарских подручја, после планског газдовања и уређења рибљих плодишта, представља најделотворнији и најбржи начин повећања или одржавања бројности рибље популације и нужна је мера за побољшање удела племенитих врста риба. Због значајног искоришћавања водених екосистема и изразито неповољне хидрометеоролошке ситуације, посебно у периоду мреста, потребно је у наредном периоду пратити све чиниоце који утичу на мрест, раст и развој рибље популације и правовремено реаговати уношењем дефицитарне рибље врсте у одговарајућем броју, у циљу очувања биолошке равнотеже и обнављања овог ограниченог ресурса.

Како су се риболовне воде протеклих година и деценија порибљавале искључиво рибњачким шараном, порибљавања аутохтоним (дивљим) шараном и лињаком представља квалитативну новину у нашем рибарству, уз несумњиву предност у очувању и унапређењу рибљих генетичких ресурса коју иначе практикују и све европске државе

Стога у наредном периоду број аутохтоних врста којима се врши порибљавање треба проширити и на оне рибље врсте чија примарна вредност није економска, него пре свега еколошка (златни караш, деверика, црвенперка, чиков). Такође треба вршити редукцију алохтоних врста, које наносе штету еколошком систему наших вода.

Шумарство

Просторни развој шумарства подразумева континуирано газдовање шумом кроз одржавање производних потенцијала шумског земљишта, као једног од најважнијих производних фактора. Производна способност станишта се може осигурати правилним избором врста дрвећа за пошумљавање, правилним избором и применом мера неге, односно праћењем промена у земљишту и правовременим реаговањем како би се предупредили негативни ефекти.
- Концепција развоја шумарства на подручју АП Војводине заснива се на следећим поставкама и опредељењима:
- коришћење шума у складу са одрживим развојем кроз општекорисне функције и производне функције (коришћење дрвне масе и других шумских производа, наменске производње дрвне масе за енергетске потребе и др.);
- повећање површина под шумском вегетацијом пошумљавањем, подизањем заштитних појасева, ловних ремиза и других облика подизања зеленила;
- повећање површина под шумама у циљу побољшања сировинске базе за примарну и финалну прераду дрвета;
- унапређење канала дистрибуције и протока добара и новца у ланцу стварања вредности у шумарству;
- успостављање дугорочних партнерстава између различитих интересних група у секторима шумарства и дрвне индустрије;
- унапређење сарадње сектора шумарства и дрвне индустрије у циљу ефикаснијег протока добара и новца у оквиру ланца стварања вредности;
- консолидација и побољшање сарадње између институција које своје пословање базирају на шуми као ресурсу;
- успоставити партнерство између приватног и јавног сектора у циљу освајања и развоја заједничког тржишта;
- стандардизовање и проширење класификације производа од дрвета у складу са постојећим каналима дистрибуције, потрошачима и пост-потрошачима;
- изградња оптималних стања састојина према дефинисаним функционално – наменским захтевима;
- обавезан мониторинг са увођењем међународних стандарда и конвенција са научно – истраживачком активношћу из еколошко – типолошких области, генетике, семенске и расадничке производње, заштите шума и др.;
- кадровско оспособљавање и усавршавање са спровођењем стимулативних мера у шумарству.
- Концепција развоја ловства се обезбеђује кроз одрживо газдовања популацијама дивљачи и њихових станишта на начин и у обиму којим се трајно одржава и унапређује виталност популација дивљачи, производна способност станишта и биолошка разноврсност, чиме се постиже испуњавање економских, еколошких и социјалних функција ловства.

Развој ловства на подручју АП Војводине заснива се на следећим поставкама и опредељењима:
- већа валоризација потенцијала ловне делатности кроз изградњу партнерства и координацију са другим делатностима (шумарство, туризам и др.);
- заштита угрожених и ретких врста дивљачи;
- повећање бројног стања крупне и ситне дивљачи;
- унапређење генетске основе, структуре дивљачи и квалитета трофеја;
- изградња и реконструкција ловно-техничких објеката и пратеће инфраструктуре;
- обавезан мониторинг са применом међународних стандарда, конвенција, прописа из других области (ветерине и др.);

- истраживачко-развојни рад из области ловства, промоција ловства, обезбеђење средстава преко стимулативних мера.

4. РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА, УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА

На укупна туристичка кретања у наредном планском периоду на простору АП Војводине, утицаће економски, политички, културни и организациони фактори. Рецептивни економски фактори се огледају кроз рентабилност туристичког привређивања, степен економске развијености и способност туристичког инвестирања. Рецептивни политички фактори су израз целокупног друштвено-економског, националног или међународног развоја, па је врло тешко кориговати њихова неповољна дејства на туризам. Рецептивни културни фактори делују на дужину туристичког боравка, на обим и структуру потрошње. Под рецептивним организационим факторима подразумева се организација боравка, односно усклађивање различитих услуга у туристичком промету.

За даљи развој туризма на подручју АП Војводине, захваљујући својој досадашњој афирмацији и аутентичности, од посебног значаја су:

- Манифестације: Фестивал "Exit", Међународни пољопривредни сајам и Тамбурица фест;
- Ловишта: у Горњем Подунављу, Доњем Срему, на Фрушкој гори и у подручју Суботице и Горњег Потисја;
- Градови: Нови Сад, Суботица, Сомбор, Вршац, Зрењанин, Сремски Карловци, Сремска Митровица, Кикинда и Панчево;
- Бање: Кањижа, Јунаковић, Палић, Русанда и Врдник.

У том контексту значајни су и:

- Пловни-водни путеви Дунав и Тиса, и пловни канали ХС ДТД са развијеним наутичким туризмом.
- Села и салаши у Горњем Подунављу, подручју Суботице са Горњим Потисјем, подручју Новог Сада са Фрушком гором, Доњем Потисју и у Доњем Подунављу где је рурални туризам досегао ниво развоја и афирмације.
- Културни идентитет АП Војводине је јединствен као одраз културне баштине тог простора, интегрисан у европски систем вредности. Војводина је туристички афирмисала своје богато културно наслеђе - археолошки локалитет Sirmium, манастире на Фрушкој гори, у Бођанима и Месићу, те Фрањевачки самостан у Бачу, тврђаве у Петроварадину и Бачу, дворце, међу којима предњаче Фантаст и Кулпин. На туристичком тржишту познате су културне руте - Манастири Фрушке горе, Винске руте које обухватају војвођанске винарске регионе, Дворци Војводине,...
- Национална и верска шароликост АП Војводине пружа могућност да туриста на овом простору види "свет у малом".
- Пословни туризам у АП Војводини представља један од туристичких производа чији је значај за привредни развој и имиџ региона препознат. Пословни туризам може значајно унапредити привредни и туристички развој АП Војводине, као и њен свеукупан имиџ у свету. Нови Сад је, захваљујући Новосадском Сајму и Конгресном центру Мастер, као и чланству у међународним асоцијацијама из области пословних догађаја, већ афирмисан као дестинација пословних догађаја. Међутим, Суботица, Зрењанин и Вршац у периоду до 2020. године, такође, имају услове да уз агресивнију промоцију постану дестинације пословних догађаја међународног и регионалног значаја.
- Искоришћени су природни потенцијали за афирмисање екотуризма - посебно су се развили видови туризма: посматрање птица (bird watching фото сафари, едукативни и рекреативни туризам. Водећу улогу, поред НП Фрушка гора и СРП Делиблатска пешчара имају рамсарска подручја, од којих предњаче СРП Обедска бара, СРП Стари Бегеј - Царска бара и СРП Горње Подунавље. Свој допринос успешном развоју дају и СРП Лудашко језеро, СРП Засавица, ПП Палић и ПП Јегричка.

Концепција укупног и просторног развоја туризма АП Војводине подразумева утврђивање облика туризма/туристичких производа према туристичким ресурсима; просторно-функционално структурисање територије АП Војводине на туристичка подручја, уз издвајање туристичких центара и транзитних туристичких праваца.

Видови туризма/туристички производи

Кључни туристички производи АП Војводине су манифестациони туризам, ловни туризам, градски туризам и бањски туризам.

Манифестациони туризам развијаће се захваљујући различитом начину привређивања, обичајима, веровању и навикама на етнички и религијски хетерогеном подручју АП Војводине. Велики број манифестација у Војводини је међународног значаја, што доприноси њиховој значајној посећености.

Ловни туризам у наредном планском периоду одвијаће се у индивидуалном аранжману - појединачан лов или у мањим групама. На територији АП Војводине је до усвајања новог Закона о ловству (2010) било установљено 91 ловиште. Корисници, поред ловачких организација, ЈП ''Војводинашуме'' и Војске Србије, могу бити и приватна лица, тако да ће у будућности сигурно бити формирана нова ловишта. Најафирмисанија су уз ток Дунава и Саве и на северу Војводине. Видови ловног туризма:

- Према врстама дивљачи - ловни туризам подразумева лов на ситну или на крупну дивљач, односно на пернату или на длакаву дивљач;
- према типу ловишта - ловни туризам подразумева лов у шумским (претежно ограђеним) ловиштима, ловни туризам на аграрним површинама и ловни туризам везан за водене површине;
- према сезони лова - пролећни, летњи, јесењи и зимски, при чему је почетак тзв. главне ловно-туристичке сезоне у октобру, која траје све до јануара.

Градски туризам или "City break" производ - кратки одмор, заснива се најчешће на следећим мотивима: посао, историјско наслеђе, култура, шопинг, догађаји и ноћни живот.

Специфични елементи производа градског туризма су:

- стара градска језгра (Новог Сада, Сремских Карловаца, Суботице, Сомбора, Вршца, Зрењанина, Кикинде) која представљају комплексне туристичке вредности;
- фестивали и догађаји, који се често организују у старим градским језгрима и/или атрактивним амбијенталним целинама;
- конгресни центри и сајмови (у Новом Саду, Суботици, Вршцу и Зрењанину);
- транзитни туризам, као последица повољног саобраћајног положаја градских центара.

Шопинг и ноћни живот, као примарни мотиви посете градова, још увек нису довољно заступљени и презентовани у туристичкој понуди градских центара АП Војводине, па им се стога у будућности мора посветити већа пажња у планирању развоја туризма и креирању туристичких производа. Нови Сад, као главни град АП Војводине, и Суботица и Вршац, као градски центри у близини граничних прелаза са Мађарском, односно Румунијом, имају највеће перспективе за развој такозваног ''шопинг туризма". Истовремено, Нови Сад са значајним бројем манифестација забавног карактера, богатом угоститељском понудом, винским подрумима и салашима у околини града може туристима понудити и богат ноћни живот. Остали градски центри, а нарочито градски центри лоцирани на транзитним туристичким правцима, у будућности би, такође, требали да осмисле богатије садржаје везане за ноћни живот и да их презентују у склопу своје туристичке понуде.

Бањски туризам

Квалитет и разноврсност термоминералних вода АП Војводине омогућава формирање широке понуде здравствено-лечилишних услуга. Имајући у виду трендове на међународном Spa/wellness тржишту, као и резултате анализе постојећих природних и створених ресурса у Покрајини, најбржи ефекти њиховог међународног позиционирања могу се очекивати у категоријама Medical Spa и Mineral Spa.

Планирани статус постојећих, планираних и потенцијалних бања у односу на захтеве домаћег и међународног Spa/Wellness тржишта утврђује се као међународни, национални, регионални и локални.

Основни критеријуми за овакав предлог категоризације су: квалитет природног фактора, постојеће стање и степен развијености бањских капацитета (врсте здравствених и осталих услуга, квалитет и опремљеност капацитета, саобраћајна доступност), могућност увођења нових програма и проширења постојећих капацитета и степен укупне туристичке атрактивности окружења.

На основу наведених критеријума утврђен је предлог будућег статуса постојећих, планираних и потенцијалних бањских капацитета.

Табела 20. Постојећи и планирани капацитети за лоцирање бања

Назив/локација	Статус			
	локални	регионални	национални	међународни
Постојећи капацитети				
‘’Кањижа’’ - Кањижа	•	•	•	•
‘’Јунаковић’’ – Апатин	•	•	•	•
‘’Палић’’ - Палић	•	•	•	•
‘’Стари Сланкамен’’ - Стари Сланкамен	•	•	•	•
‘’Русанда’’ – Меленци	•	•	•	•
‘’Врдник’’- Врдник	•	•	•	•
Планирани капацитети *				
‘’Темеринска бања’’- Темерин	•	•		
‘’Бездан ска бања’’ – Бездан	•	•		
‘’Јодна бања – Бечеј	•	•		
Новосадска јодна бања – Нови Сад	•	•		
Инђија	•	•		
Ново Милошево	•	•	•	
Кула	•	•		
Купиново	•	•	•	•
Мол	•			
Баранда	•			

* постојећи објекти у функцији здравствене рехабилитације и локалитети за које већ постоје одговарајући планови и програми.

Поред постојећих и планираних, постоје и потенцијални локалитети на којима је утврђен хидротермални потенцијал, а бушотине су конзервиране. Ови локалитети налазе се на подручју Баваништа, Банатског Великог Села, Бачког Моноштора, Девојачког бунара, Јаношика, Јерменоваца, Новог Кнежевца, Падеја, Сонте, Српске Црње и Шајкаша. Осим постојећих, планираних и потенцијалних локалитета на којима је у тренутку израде Плана утврђен хидротермални потенцијал, могуће је формирати бањске капацитете на свим новим локалитетима на којима ће бити утврђен овај потенцијал. Разрада потенцијалних локалитета бањског туризма ће бити предмет планова нижег реда.

Оваква категоризација упућује у првом реду на обим и структуру активности које је потребно предузети да би се предложени статус реализовао:

- међународни и национални ниво: подизање квалитета услуга (здравствено лечилишних, смештајних, пратећих) и увођење широке понуде различитих Wellness програма у складу са европским стандардима;
- регионални, локални: подизање квалитета услуга (здравствено лечилишних, смештајних, пратећих) у складу са домаћим законодавством и стандардима, проширење понуде капацитета са регионалним статусом одговарајућим wellness програмима у складу са захтевима регионалног тржишта;
- локални: обезбеђење услова за здравствено-лечилишни третман и смештај корисника ових услуга (препоручује се укључивање приватног сектора, бар у првој фази).

Наутички туризам, са следећим видовима:

- Индивидуална пловидба власника бродова;
- Чартер - изнајмљивање бродова и једрилица ради пловидбе;
- Кружна путовања рекама (међународна туристичка крстарења - тзв. крузеви) организовани пакети путовања рекама и каналима од стране тур-оператора и дестинацијских менаџмент компанија.

Наутички туризам у АП Војводини одвијаће се углавном у периоду март-октобар (како климатски услови налажу). Главне пловне путеве у Војводини чине Дунав, Тиса и Сава, затим Тамиш, Бегеј, Босут и око 664 km пловних канала у оквиру Хидросистема Дунав-Тиса-Дунав.

Поред наутичког туризма, облик туризма везан за водене површине у АП Војводини је приобални туризам на рекама, језерима, каналима хидросистема Дунав-Тиса-Дунав (излетнички и стационарни, спортско-рекреативног или едукативног карактера). Међу најафирмисанијим језерима истичу се Палићко и Белоцркванска језера.

Рурални туризам, са следећим видовима:

- туризам на салашима одвија се претежно у пролеће и јесен;
- туризам на селу, подразумева боравак у сеоском домаћинству, употпуњен са мноштвом активности и мотива- упознавање са сеоском архитектуром, посету етно-кућама, учествовање на сеоским манифестацијама. Код овог облика туризма посете су најчешће у пролеће и јесен, али је могуће продужење сезоне обогаћивањем понуде.

Посебно место у руралном туризму АП Војводине и даље ће заузимати салаши, на којима се најбоље упознаје аутентичан начин живота прошлих векова. Најпознатији салаши у АП Војводини се налазе у Бачкој, у околини Сомбора, Суботице, Србобрана, Бечеја и Ченеја. Салаши у АП Војводини су споменици традиције и културе становништва који је живео на овим просторима. Неки још увек врше стару функцију, а неколицина их је преуређена у туристичке локалитете, као што су Цветни и Мајкин салаш у околини Палића, Рокин салаш на обали Лудашког језера, Ченејски Салаш 137, Дида Хорњаков салаш код Сомбора, и др.

Сеоска насеља са туристичком функцијом нису још кодификована као сеоско туристичко место. Рецептивни потенцијал села у Војводини постоји, али није у потпуности активиран у сврхе даљег развоја сеоског туризма. Интерес за даљим растом прихватних могућности села не налази се само у повећаном туристичком промету који би уследио већ и у доприносу да се заустави деценијама изражена миграција село-град. Већи обим туристичког промета задржао би младе на селу, у својим породичним кућама што би могло утицати на промену старосне структуре, а такође и на задржавање младих на родитељским газдинствима. Ово би утицало на смањење проблема незапослености и пренасељености градова и истовремено ефикасније коришћење пољопривредног земљишта и већу производњу хране. Села у АП Војводини која имају туристичку понуду су: Дорослово, Бездан, Бачки Моноштор, Турија, Нештин, Јазак, Гудурица, Скореновац, Моровић, Љуба...

Културни туризам подразумева различите форме културних активности које се нуде туристима на дестинацији. Бројне су врсте културног туризма, а за АП Војводину су најзначајније следеће:

- Верски туризам (Фрушкогорски манастири, манастир Месић, манастир Бођани, Фрањевачки самостан у Бачу);
- Културно-историјски туризам (везан за евидентирана колтурна добра (археолошка налазишта, просторне културно-историјске целине, споменици културе и знаменита места);
- Етно туризам (култура и традиција 26 етно заједница у АП Војводини);
- Уметнички туризам - Међународни филмски фестивал Палић, Стеријино позорје у Новом Саду, Новосадске музичке свечаности - Номус и слично); Интернационални симпозијум скулптуре великог формата у теракоти Тера и Музеј Тера у Кикинди;
- Манифестациони туризам (фестивали, сајамске приредбе, етно манифестације и слично);
- Културне руте (''Пут културе римских императора'', ''Тврђаве на Дунаву'', винске руте, и сл).

Етно-гастрономски туризам је заступљен у селима, на салашима, у етно-кућама и у оквиру специјализованих тура (винске туре).

Одвија се претежно лети, али са могућношћу продужења сезоне посебно код винског туризма и директно везан обогаћеним видовима других облика туризма: руралног, манифестационог, еко-туризма, бањског и других видова туризма.

Национална кухиња као парцијални део туристичког продукта је прерасла у модерно, атрактивно и актуелно средство привлачења туриста. Она је симбол регионалног и локалног идентитета и симбол квалитета производа.

На подручју АП Војводине је богатство кулинарских знања и међусобног утицаја мађарске, румунске или словачке кухиње, а многобројна јела су изведена из немачке, руске или неке друге кухиње из окружења.

Као традиционалан елемент културног наслеђа АП Војводине, гастрономија је једна од главних садржаја туристичких активности и као таква биће један од кључних туристичких производа овог подручја.

У АП Војводини се на традиционалан начин производе квалитетна бела и црвена вина, а најзначајнији производни рејони су: Сремски рејон (Фрушкогорско виногорје), Банатски рејон (Јужнобанатски подрејон са три виногорја: вршачко, белоцркванско и делиблатско пешчарско и Севернобанатски подрејон са два виногорја: кикиндско и банатско потиско) и Рејон суботичко-хоргошке пешчаре (Хоргошко и Палићко виногорје).

Пословни туризам обухвата:

- индивидуална или корпоративна пословна путовања;
- конференције, конгресе, семинаре;
- изложбе или сајмове;
- подстицајна или мотивацијска путовања - наградна путовања ка атрактивним туристичким дестинацијама.

Примарне дестинације пословног туризма у АП Војводини биће Нови Сад, Суботица, Вршац и Зрењанин, с обзиром да имају неопходне капацитете за развој пословног туризма (конгресне центре и хотелске капацитете високих категорија), туристичку атрактивност и, у случају Новог Сада, изграђен имиџ ''сајамског града''. Секундарне дестинације пословног туризма, које поседују одређене капацитете и предуслове за развој пословног туризма, а које би у будућности требало унапредити и промовисати, првенствено на националном и регионалном нивоу, су Сомбор, Кикинда и Сремска Митровица.

Екотуризам је облик туризма који се темељи на активностима туриста у пределима очуване природе и заштићеним природним добрима. То је туризам малог утицаја на животну средину, који доприноси очувању природних станишта и врста.

Најзначајнији видови екотуризма, везано за сва природна добра[13], а у зонама заштите у којима је то дозвољено су:

- посматрање птица (bird watching) - посебно везан за Рамсарска подручја;
- ото-сафари;
- едукативни туризам;
- научно-истраживачки туризам;
- рекреативне активности у природи.

Просторна дистрибуција туристичких активности

На простору Републике Србије издвојено је шест кластера (зоне), од којих је АП Војводина један кластер. Просторно-функционално структурирање АП Војводине на туристичке подцелине, обухвата поделу укупне територије АП Војводине на туристичке дестинације (уз издвајање туристичких центара тих подручја) и транзитне туристичке правце.

Туристичке дестинације

Туристичке дестинације као примарни туристички простори, односно просторне целине интегрисане понуде, издвојене су по критеријумима: досадашња развојна валоризација и афирмисаност постојећих туристичких простора, као и њихов географски и саобраћајни положај (посебно у односу на највеће градове и најзначајније друмске и пловне правце), као и природни и створени услови и ресурси најзначајнијих потенцијала у новим туристичким просторима. Туристичке дестинације су:

- Горње Подунавље: СРП Горње Подунавље, Дунав, канал ДТД, Бездан, Бања Јунаковић, Доња Брањевина, тврђава Бач, манастир Бођани, туристички ресурси Сомбора, специјални резерват природе Карађорђево, салаши, ловишта, риболовни ревири); традиционални центри Сомбор и Апатин;
- Нови Сад и Фрушка Гора: Дунав, НП Фрушка Гора, СРП Ковиљско-петроварадински рит, парк природе Тиквара, Парк природе Бегечка јама, Петроварадинска тврђава са подграђем, туристички ресурси Новог Сада, Сремски Карловци, Бачка Паланка, Бања Врдник, дворац у Челареву, дворац у Кулпину, Фрушкогорски манастири, Сремски виноградарски регион, салаши, туристичке манифестације, ловишта, риболовни ревири); традиционални центри Нови Сад и Бачка Паланка; нови приобални и нископланински туристички центри;
- Доњи Срем: СРП Обедска бара, СРП Засавица, Строги природни резерват Босутске шуме, археолошки локалитет Сирмиум, етно парк Купиново, ловни и риболовни ревири); традиционални центар Сремска Митровица; Спомен комплекс „Сремски фронт"; потенцијалне дестинације винског туризма(Ердевик, Бикић До, Беркасово...);
- Доње Потисје: Тиса, канал ДТД, СРП Стари Бегеј - Царска бара, СРП Слано Копово, Парк природе Јегричка, рибњаци, Бечеј, Бисерно острво, Тител, Бања Русанда, Арача, Каштел Ечка, дворац Фантаст, туристичке манифестације, риболовни ревири); традиционални центри Зрењанин и Бечеј; нови приобални туристички центри;
- Доње Подунавље: СРП Делиблатска пешчара са Лабудовим окном, предео изузетних одлика Вршачке планине, Парк природе Пољавица, Дунав, канал ДТД, Караш, Нера, Белоцркванска језера, Ковачица, манастир Месић, ловишта, риболовни ревири, Јужно-банатски виноградарски подрегион, туристичке манифестације); традиционални центри Вршац и Бела Црква, нови приобални туристички центар и центар у Делиблатској пешчари.

[13] као и за природна добра која су у поступку заштите или за она која су предвиђена за заштиту

Транзитни туристички правци

Транзитне туристичке правце АП Војводине представљају друмски и пловни правци. Друмски правци су претежно у функцији кружних путовања/итинерера и циљног путовања ка туристичким дестинацијама, а пловни правци у функцији наутичког туризма и пловних крстарења.

Друмски транзитни туристички правци

Издвајање друмских транзитних туристичких праваца извршено је по критеријумима диспозиције постојеће и планиране друмске мреже, у односу на туристичке дестинације интегрисане понуде и поједине значајније туристичке ресурсе ван њих (градови, бање, природна и културна баштина и др.). Правци су по значају подељени на примарне-међународне и секундарне-националне, уз комбиновање у оквиру кружних и циљних путовања.

Мрежа друмских транзитних туристичких праваца на простору АП Војводине има туристичке функције: саобраћајног приступа дестинацијама, градским туристичким центрима, бањама и осталим туристичким местима, као и њиховог међусобног повезивања; транзитног туризма код циљних туристичких и других путовања; кружних путовања на најразноврснијим итинерерима.

Итинерере креирају туристички посредници на природним, еколошким, културно-историјским, верским, етнолошким, спортско-рекреативним, забавним, гастрономским и другим мотивима.

Примарни, међународни туристички правци су у коридорима постојећих и планираних аутопутева и осталих европских путева и то на релацијама:

- гранични прелаз Хоргош (Мађарска) – Бачка Топола – Врбас-Србобран – Нови Сад – Београд;
- гранични прелаз Бачка Паланка (Хрватска) – Нови Сад – Жабаљ – Зрењанин – гранични прелаз Српска Црња (Румунија);
- гранични прелаз Батровци (Хрватска)– Сремска Митровица – Рума – Београд;
- Суботица – Сомбор – Бездан –гранични прелаз Бездан (Хрватска).

Секундарни, национални туристички правци су у коридорима магистралних путева на релацијама:

- Нови Сад – Жабаљ – Зрењанин – Сечањ – Вршац – Бела Црква – гранични прелаз Калуђерово (Румунија);
- Нови Сад – Рума – Шабац;
- гранични прелаз Богојево (Хрватска) – Оџаци (гранични прелаз Бездан /Хрватска/ или Бачки Брег /Мађарска/ – Сомбор – Кула) – Кула – Врбас – Србобран – Бечеј – Нови Бечеј – Кикинда – гранични прелаз Румунија;
- гранични прелаз Хоргош (Мађарска) – Кањижа – Сента – Бечеј – Жабаљ;
- гранични прелаз Румунија – Кикинда – Зрењанин – Панчево – Ковин;
- Сомбор – Бачка Паланка – Шид – гранични прелаз Сремска Рача (БиХ);
- Београд – Панчево - Вршац – гранични прелаз Ватин (Румунија).

Пловни транзитни туристички правци

Издвајање пловних транзитних туристичких праваца извршено је по критеријумима значаја за наутички туризам и положаја постојеће мреже пловних река и канала, у односу на туристичке дестинације лоциране уз њих на мотивима приобалног туризма. Подељени су на: примарне - међународне и секундарне - националне правце.

Међународни правци су цели токови међународних река и главних канала у АП Војводини и то:

- Дунав - са приобаљем, најзначајнији простор за туризам на водама;
- Тиса - као деоница мађарско-српског туристичког пловног система;
- Сава - као деоница хрватско-босанскохерцеговачко-српског пловног система, са могућношћу повезивања са Црном Гором (Тара-рафтинг, Дрина-сплаварење, Сава-регате);
- Главни канал ДТД - национални пловни-водни пут повезан са Румунијом преко Бегеја и Тамиша.

На међународним пловним правцима, у функцији наутичког туризма, потребно је развијати марине, што је детаљније приказано у водном саобраћају.

Градски туристички центри

По понуди градског туризма свих облика досад се изразитије афирмисао Нови Сад. У периоду до 2020. године још један број градова, зависно од својих потенцијала, може стећи статус градског туристичког центра. У том смислу, зависно од стања и потенцијала, градови су разврстани на градске центре са формираним или започетим целинама туристичке понуде и нови градски туристички центри.

Градски центри са формираним или започетим целинама туристичке понуде су:

- Нови Сад главни центар градске понуде Покрајине и главни центар кластера АП Војводина;
- Суботица водећи центар северног дела кластера АП Војводина и туристичке дестинације Суботица - Горње Потисје;
- Сомбор - центар дестинације Горње Подунавље и
- Вршац - центар дестинације Доње Подунавље.

Планирани нови градски туристички центри су:

- Зрењанин - центар дестинације Доње Потисје;
- Кикинда - центар северног дела Баната и
- Сремска Митровица - центар дестинације Доњи Срем.

5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА

5.1. ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА И ЛОГИСТИКА

5.1.1. Друмски-путни саобраћај

Одрживи развој саобраћаја и путне инфраструктуре у АП Војводини засниваће се на следећим принципима:

- ефикасност и безбедност, што подразумева пројектовање и реализацију решења у складу са потребама економског система и корисника;
- усмереност ка кориснику, правовремено прилагођавање пројектованих решења крајњем кориснику путне инфраструктуре и друмског саобраћаја;
- економичност, подразумева решења која доносе највеће укупне добити, сагледавајући не само директне већ и посредне утицаје и последице на целокупни развој;
- рационалност и пројекција приоритета - остварив и одржив приступу у сагледавању приоритета и вертикална координација о пројекцијама ставова Републике Србије и ЕУ;
- интегрисаност са окружењем и осталим видовима саобраћаја - просторна доступност, уз остваривање квалитетне везе са осталим видовима саобраћаја;
- усмереност ка заштити животне средине, подразумева потпуно уважавање и поштовање утврђених правила и мера заштите природне средине и хуманог окружења кроз све фазе реализације саобраћајних пројеката;
- квалитетно надгледање и управљање, подразумева активности на свим нивоима развојних процеса, од планирања до реализације;
- побољшање улоге јавног градског саобраћаја у градовима уз поштовање еколошких ограничења;
- повећање доступности у зависности од потреба корисника, стимулисањем и развојем одговарајућих видова јавног превоза;
- стимулисање развоја мреже сигурних бициклистичких саобраћајница у градовима, насељима, туристичким и ванградским подручјима.

Синтезна примена свих принципа развоја, на појединачним пројектима (решењима), може бити отежана, ако су директно супротстављени различити захтеви. Поштовање и оперативно спровођење принципа развоја потребно је, уз компромис, ускладити са развојним принципима из домена других система и подсистема.

Реализација одрживог развоја саобраћаја према дефинисаним циљевима и принципима захтева:

- обавезну израду саобраћајних студија или других саобраћајних анализа, у складу са законском регулативом, које ће показати оправданост предложених решења (планирање нових коридора, локацијско одређивање траса, потребне капацитете, просторну, саобраћајну, функционалну и економску оправданост);
- истраживања која морају бити спроведена уз пуну координацију и потпуну уједначеност критеријума, дефинисаних од стране наделжних органа и институција;
- саобраћајну мрежу државних путева на предметном подручју третирати као јединствен систем у ком приоритет на државним путевима има транзит (измештање транзитног саобраћаја из насељених места).

Концепт саобраћајне мреже категорисаних путева, посебно планираних путева I и II реда, осим синхронизације са планом развоја путне мреже из Просторног плана Републике Србије, такође је усклађен и са:

- Стратегијом развоја железничког, друмског, водног, ваздушног и интермодалног транспорта у Републици Србији од 2008. до 2015. године;
- просторним плановима јединица локалне самоуправе и просторним плановима подручја посебне намене – у деловима који нису били у супротности са ППРС и условима управљача путева;
- урађеним генералним и идејним пројектима;
- предлозима Покрајинског секретаријата за привреду, датих у оквиру Савета за праћење израде РПП АПВ.

Осим прилагођавања европским стандардима при свим активностима које се тичу изградње и одржавања путне мреже (примена нових технологија управљања саобраћајем, нових докумената, нове класификације и категоризације државне путне мреже, организација и безбедност саобраћаја), потребно је завршити започете аутопутске путне правце посебно на коридору X, интензивирати активности на путним правцима (Е-70, рута 4 SEETO) кроз пројектовање, изградњу, реконструкцију, као и санирање уских грла, реконструкцију мостова и тунела. Поред тога, потребно је стимулисати еколошки прихватљиве системе и фаворизовати јавни превоз путника уз увођење напредних технологија у надзору, контроли и управљању саобраћајем у градовима. Квалитет путне мреже у АП Војводини биће значајно унапређен реализацијом активности (рехабилитација постојећих и изградња нових деоница) на следећим путним правцима основне путне мреже: ДП бр. 21, ДП бр. 24 и ДП бр. 7.

Концепција регионалне саобраћајне мреже АПВ подразумева успостављање - системско формирање (путна мрежа државних путева II реда, регионалне и локалне пруге, национални пловниводни путеви, луке и објекти, регионални аеродром) интегрисаног саобраћајног система који ће имати основну улогу међуопштинског, регионалног и субрегионалног повезивања, као и трансграничну сарадњу региона са обе стране границе. Развој регионалне саобраћајне мреже има и значајну улогу у употпуњавању основне мреже државних путева I реда и аутопутева.

Развој регионалне путне мреже зависи од распореда мреже државних путева I реда, као и од просторног распореда индустријских, административних, универзитетских и туристичких центара.

У периоду после 2015. године, а у правцу остваривања циљева просторног развоја АП Војводине, планска решења у области путног саобраћаја су активности на:

- путном правцу Сомбор (веза са Мађарском и Хрватском) – Врбас (веза са коридором Хб) - Кикинда (веза са Румунијом) (Р-101, М-3);
- путном правцу Кикинда (веза са Румунијом) - Зрењанин - Вршац - Бела Црква;
- путном правцу по гребену Фрушке Горе (тзв. ''Партизански пут'') у смислу рехабилитације и прилагођавања искључиво за туристичи и путнички саобраћај;
- завршетку изградње обилазница: Сомбор, Зрењанин, Кикинда, Ириг;
- изградњи обилазница: Нови Сад, Вршац, Оџаци, Сремски Карловци.

Планска решења обухватају активности на путним правцима и путној инфраструктури регионалног или интеррегионалног значаја и могу представљати приоритетну активност у оквиру тих територијалних целина, уз сагласност надлежних републичких институција.

На већ изграђеним деоницама наведених путних праваца биће спроведена рехабилитација и реконструкција, у циљу подизања нивоа квалитета саобраћајнице и подизања нивоа саобраћајне услуге, у складу са утврђеним рангом пута. На планираним трасама (коридорима) извршиће се доградња и изградња.

Неопходно је сачувати коридоре за реконструкцију, односно двострано проширење коловоза државних путева I реда на пројектовану ширину мин. 7,70 m (без издигнутих ивичњака), односно 7,00 m (са издигнутим ивичњацима) и коловоза државног пута II реда (постојећа и планирана траса) на пројектовану ширину мин. 7,10 m (без издигнутих ивичњака), односно 6,50 m (са издигнутим ивичњацима), односно у складу са важећим законима и техничком регулативом.

Планира се реконструкција укрштаја државних путева I реда и државних путева II реда са железничком пругом, предвиђајући укрштаје ван нивоа.

Приликом израде планске документације нижег реда неоходно је уважити следеће смернице:

- планирати заштитни појас и појас контролисане изградње, изградњу објеката у коридорима државних путева, повезивање постојећих и будућих садржаја, контролу приступа на државне путеве I и II реда, вршити координацију приликом израде планова детаљне урбанистичке разраде и придржавати се препоруке за прикључке у оквиру рубних зона;
- потребно је обезбедити примарну функцију обилазница око насељених места са изричитом контролом приступа и ставом да се ограничи повезивање постојећих и будућих корисника само на ограничени број прикључака (раскрсница), а који ће се дефинисати у оквиру израде планова детаљне урбанистичке разраде;
- приликом планирања, изградње и побољшања саобраћаја у зони државних путева потребно је предвидети контролу приступа и то:
  - Ритам прикључака на државним путевима предвидети у складу са рангом пута, саобраћајно-безбедносним карактеристикама и свим важећим прописима из области саобраћаја, са посебним освртом на рубне зоне у оквиру грађевинских реона,
  - Саобраћајне прикључке на коловоз државних путева предвидети унутар грађевинских реона са максималним искоришћењем постојећих прикључака или евентуално новопланираних уз предходно прибављене услове и сагласност управљача јавног пута или уз обавезну израду планске документације детаљне урбанистичке разраде,
  - Плановима детаљне урбанистичке разраде извршити контролу приступа на државне путеве I и II реда (зоне стамбених, привредних, индустријских, комерцијалних садржаја и подручја бесправне градње),
  - Ван грађевинског реона такође се базирати на постојећим прикључцима, не планирајући нове. У случају потребе за евентуалним планирањем нових прикључака максимално поштовати растојања предвиђена за државне путеве I и II реда.
- прикључке у оквиру рубних зона ускладити са критеријумом који предвиђа смањење учесталости прикључака, према Правилнику о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута и осталим важећим стандардима и прописима, са препорукама да се предвиди растојање прикључака од минимум 400-600 m на државним путевима II реда и 800-1200 m на државним путевима I реда (за аутопут М-22/Е-75 и М-1/Е-70 искључиво у скла-

ду са Просторним плановима инфраструктурних коридора Е-75 и Е-70).

У периоду после 2015. године, а у правцу остваривања циљева просторног развоја АП Војводине, планска решења у области путног саобраћаја међурегионалног и регионалног нивоа су активности на:

- изградњи појединих делова постојеће регионалне мреже;
- активности на планираним путним правцима регионалног значаја:
  - Стапар – Мали Стапар – Сивац;
  - Бачки Грачац – Крушчић – Црвенка – Липар;
  - Крушчић – Руски Крстур;
  - Богојево – Каравуково – Дероње;
  - Гложан – Бачки Петровац – Равно Село;
  - Србобран – Радичевићево – Торњош;
  - Каравуково-Оџаци-Стапар;
  - Сомбор-Растина;
  - Ада-Бочар-Ново Милошево;
  - Ада-Ађош-Кикинда;
  - Панчево-Омољица-Ковин;
  - Панчево-Долово-Делиблато;
  - Крњешевци-Војка-Стара Пазова;
  - Кикинда-Нови Козарци-државна граница са Румунијом.

Регионалним просторним планом АП Војводине, осим већ дефинисаних међународних бициклистичких стаза (EuroVelo - европска мрежа бициклистичких рута: руте 6[14] (уз Дунав) и 11[15] (уз Тису), утврђене су и бициклистичке стазе уз основну каналску мрежу Хидросистема Дунав-Тиса–Дунав. За развој бициклистичког саобраћаја посебно су погодна подручја у заштићеним природним целинама (национални парк, специјални резервати природе и др). За утврђивање међунасељских бициклистичких коридора основа бити просторни планови јединица локалне самоуправе док ће обезбеђење просторних услова за кретање бицикала унутар насеља бити обавеза урбанистичких планова насеља.

5.1.2. Железнички саобраћај

Развој железничке мреже у АП Војводини заснивaће се на концепцији и принципима одрживог развоја:

- економичност, ефикасност и безбедност, што подразумева пројектовање и реализацију решења у складу са потребама економског система и корисника;
- усмереност ка кориснику, правовремено прилагођавање пројектованих решења крајњем кориснику путне инфраструктуре и друмског саобраћаја;
- уравнотежени развој мреже са просторног, техничког и технолошког аспекта;
- интеграција са окружењем и другим видовима саобраћаја.

Основни циљ који је потребно достићи у смислу техничке оспособљености инфраструктурног система железнице је обезбеђивање UIC профила на свим пругама, одговарајуће носивости и повећање експлоатационе брзине, посебно на правцима коридора X у двоколосечне пруге високе перформансе за мешовити (путнички и теретни) саобраћај, комбиновани транспорт и пројектоване брзине од 160 km/h, а где год је то могуће 220 km/h.

Поред тога постојеће и планиране капацитете железничког саобраћаја (пруге, станице и остала постројења) унутар градских целина потребно је квалитетно интегрисати у урбано окружење, омогућити реализацију мултимодалности не само у робном, него и у путничком саобраћају (обједињавање терминала више видова превоза, примену система ''паркирај и шетај'' – Park and Ride и др.).

Следећи савремене транспортне технологије и захтеве, приликом интеграције саобраћајних система у великим урбаним агломерацијама, посебно у градовима у којима је друмски саобраћај доминантан, увођење система јавног путничког шинског саобраћаја градског и приградског типа (лаки шински системи – LRT Light rail transit) се намеће као решење проблема загушења граских централних зона, смањења броја возила у насељима и свих проблема функционисања градских садржаја. Важан ефекат ових мера, осим побољшања услова у урбаним центрима и насељима, биће се и повећање саобраћајне доступности и јачање регионалног повезивања.

Градови – велика саобраћајна чворишта, са више саобраћајних видова – система у којима је могуће и потребно применити лаке шинске системе и интеграцију саобраћајних видова су: Нови Сад, Суботица, Панчево, Зрењанин, Апатин, Сомбор, Сремска Митровица и Кикинда.

Реконструкција, модернизација, као и перспективна прекатегоризација (локалних у регионалне) следећих пружних праваца:

- Бечеј – Врбас – Сомбор;
- Сонта – Апатин;
- Шид – Сремска Рача Нова – државна граница – Бијељина;
- Владимировац – Ковин (сада локална бр. 36);
- Панчево – Баваниште;
- Панчево – Старчево – Винча;
- Бачка Паланка – Бач – Каравуково;
- Богојево – дунавска обала;
- Зрењанин – Вршац;
- Нови Сад – станица Подбара, (у наставку изградња пруге Темерин-Бечеј, као део Потиске магистрале).

Обнова укинутих – демонтираних пруга:

- Оџаци – Црвенка;
- Сомбор – Стапар – Оџаци;
- Сомбор - Рађица;
- Бач – Бачка Паланка;
- Сента – Кањижа.

Пруге које су веома значајне за међурегионално повезивање (ДКТМ регија):

- Сегедин – Суботица – Чикерија – Бачалмаш – Баја;
- Темишвар – Кикинда – Банатско Аранђелово – Сегедин;
- Темишвар – Крчани - Јаша Томић - Сечањ – Зрењанин – Жабаљ - Нови Сад – Парагово – тунел Фрушка гора - Врдник - Рума.

Туристичке пруге:

- (Оравица, Румунија) – Јам – Јасеново – Бела Црква – (Базијаш, Румунија), Са кружном везом Јасеново – Вршац – Средиште – држ. Граница – Градинар (Румунија) – Оравица (Румунија);
- Владимировац – Делиблато – Банатски Карловац;
- Сонта – Апатин – Сомбор – Бачки Брег – (Баја).

5.1.3. Водни саобраћај

Пловидба

Пуштањем у експлоатацију канала Рајна-Мајна-Дунав комплетирана је мрежа пловних путева у Европи која повезује Северно море од Ротердама са Црним морем код Сулине, чиме је отворен нови трансевропски пловни-водни пут укупне дужине 3505 km. Ова пловна магистрала повезује мрежу унутрашњих пловних путева 13 европских земаља са укупно 480 милиона становника и тиме је остварена повезаност важних економских подручја Европе.

Развој водног саобраћаја заснивaће се на принципима одрживог развоја:

- економске исплативости, друштвене оправданости и еколошке прихватљивости; интеграција са окружењем и другим видовима саобраћаја - развој терминала мултимодалног транспорта у лукама и њихово укључивање и интеграција у националну и међународну саобраћајну мрежу;
- усмереност ка корисницима, обезбеђење доступности и конкурентности;
- усклађен развој са плановима суседних земаља и Европе као целине;
- развој његових основних техничко - технолошких подсистема: пловних путева, флоте, лука и пристаништа;
- изградња нових лука.

У концепту развоја водног транспорта посебан значај има раз-

[14] Nant - Tours - Orleans - Nevers - Chalon sur Saone - Bale - Passau - Ybbs - Linz - Vienna - Bratislava - Budapest - Belgrade – Bucarest - Constanta.

[15] Cap du nord - Les lacs finlandais - Helsinki - Tallin - Tartu - Vilnius - Varsovie - Cracovie - Kosice - Belgrade - Skopje – Thessaloniki - Athens

вој коридора VII. Сви делови мреже унутрашњих пловних путева у АПВ и Србији су директно или индиректно ослоњени на Дунав, који као стратешки правац треба да постане стециште највећих транспортних токова Србије. Развој лука на Дунаву, применом савремених транспортних технологија, треба да омогући опслуживање фреквентних робних токова између земаља Западне, Средње и Источне Европе, Средоземља и земаља Блиског и Далеког Истока.

Унапређење и развој речног транпорта треба планирати рехабилитацијом унутрашњих водних путева са обезбеђењем чишћења, продубљивања, сигнализације и одржавања, реконструкцијом, изградњом и модернизацијом лука, изградњом и увођењем речног информационог система и изградњом марина на дунавској пловној мрежи.

Осим капацитета наутичког туризма на Дунаву, регионалним планом предвиђени су и наутички капацитети на осталим пловним путевима.

Пристанишна инфраструктура за путничке бродове у међународној пловидби (такозване речне крузере), захтева испуњење низа услова, одређених: карактеристикама ових пловила (димензије, газ...), карактеристикама обале (коси или вертикални кејски зид), могућност безбедног саобраћаја са копна на брод и обратно при различитом водостају, могућност спровођења административне процедуре у граничној контроли, као и низа услуга намењених корисницима – путницима и посадама ових бродова. Локације опредељене за пристајање скела такође морају испуњавати посебне услове неопходне за безбедно прекрцавање путника и возила при различитим хидролошким ситуацијама.

За подстицање пловидбе предлажу се следеће мере:

- системским мерама, економском и саобраћајном политиком, каналски и речни саобраћј довести у склад са економским и другим предностима у односу на други вид саобраћаја. То подразумева да се постојећи водни путеви, пристаништа и флота, доведу у стање да се могу искористити већ створене пловидбене могућности до пројектованих нивоа;
- извршити одговарајуће реконструкције (пре свега на пловним путевима), а затим модернизацију опреме и проширење уских грла према међународним критеријумима. Истовремено приступити довршењу започетих и изграђених нових пристаништа са опремањем савременом механизацијом за претовар различите врсте робе, као и изградњу нове савремене флоте. На тај начин било би могуће потпуно укључивање каналског саобраћаја Хидросистема ДТД и речног на Тиси, у европски систем саобраћаја на унутрашњим водним путевима;
- полазећи од чињенице да су пловни канали Хидросистема ДТД и река Тиса повезани преко реке Дунав у европски трансверзални пут, крајни стратегијски циљ постаје њихово укључивање у европске и светске привредне токове. Преко реке Тисе и гравитирајућих пловних канала отвара се могућност за 40 општина да се повежу са средњом Европом. Пловним путем реке Тисе од ушћа у Дунав до Токаја, пружа се могућност директног повезивања са мађарском привредом и шире са Украјином. Преко Пловног Бегеја пружа се могућност директног повезивања са гравитационим подручјем Темишвара у Румунији.

Концепција развоја лука са припадајућим нивоима управљања обухвата:

- јавне луке - од јавног, државног значаја;
- јавне луке - од значаја за локалне заједнице;
- луке за сопствене потребе - луке које би градила индустријска предузећа;
- луке за мале бродове - марине.

Развој лука уз Дунав, уз Тису, уз Саву, применом савремених транспортних технологија, треба да омогући опслуживање фреквентних робних токова. Пристаништа ће се градити и планирати на основу одговарајуће планске документације, подстичући транспорт на унутрашњим водним путевима.

Примењујући ову концепцију на територији АП Војводине предложена је класификација лука на водним путевима:

- Међународне луке, као луке од државног значаја, организационо и оперативно интегрисане са одговарајућим логистичким центрима међународног и међурегионалног нивоа: Нови Сад, Панчево, Апатин, Богојево, Бачка Паланка, Сента, Сремска Митровица;
- Националне луке организационо и оперативно интегрисане са одговарајућим логистичким центрима регионалног нивоа: Сомбор, Ковин;
- Локалне луке организационо и оперативно интегрисане са одговарајућим логистичким тачкама локалног нивоа: Зрењанин, Кањижа, Бечеј, Нови Бечеј, Тител, Врбас, Кикинда, Нови Кнежевац, Банатска Паланка, Ада.

Увезивањем луке Нови Сад са друмско-железничким коридорима, ствара се предуслов за формирање интермодалног чвориштa од посебног европског значаја на укрштају паневопских коридора VII и X. Са тог становишта треба благовремено сагледати перспективу даљег развоја ове луке са ефикасним увезивањем са другим видовима саобраћаја, уз могуће поступно проширење и трансформације.

Луке за сопствене потребе ће се формирати /градити у складу са развојним и планским документима привредних организација и друштава, потпуно наменски и технолошки опредељене за технолошке унапређење делатности корисника.

Основни критеријуми за избор микролокација потенцијалних лука (локалних и за сопствене потребе) су следећи:

- одговарајуће залеђе које ће омогућити довољну искоришћеност капацитета;
- минимално 2 вида транспорта (оптимално 3);
- одговарајући транспортни рад (промет робе у tkm, Brtkm);
- одговарајућа инфраструктурна опремљеност, лучка инфраструктура, манипулативни платои, вертикални/коси кеј и др.

На основу ових критеријума урадиће се студијско-пројектнотехничка документација којом ће се потврдити саобраћајно економска оправданост изградње луке.

Такође, овим планом предвиђени су и локалитети-зоне, међународна пристаништа за пристајање свих путничких пловила различитих врста, на пловним путевима у оквиру Дунава, Тисе и Саве:

- Дунав- Нови Сад, Апатин, Богојево, Беочин, Бачка Паланка;
- Тиса – Сента;
- Сава – Сремска Митровица.

Концепцијом развоја прихватних објеката наутичког туризма дате су локације-зоне у којима је планирано успостављање наутичких садржаја различитих нивоа опремљености (наутички центри, марине, туристичка пристаништа и наутичка сидришта). На међународном пловном путу Дунав - коридору VII осим Апатина као за сада једине марине која има одговарајуће садржаје планирани су и:

- Нови Сад (наутички центар), Панчево, Ковин, Бела Црква, Бачка Паланка, Бач, Оџаци, Беочин, Сремски Карловци, Инђија, Стара Пазова – марине, док се остале локације разврставају у распону од марина до привезишта (сидришта);
- на осталим пловним путевима на територијама општина (Сента, Кањижа, Тител, Нови Бечеј, Жабаљ, Ада на Тиси, Зрењанин на Бегеју, Шид на Сави, Сомбор на каналу ОКМ ХС ДТД).

Постоји могућност формирања објеката наутичког туризма и на другим локалитетима где за то постоје одговарајући услови, а према условима надлежних институција и законском регулативом (уз израду пројектне документације и студија оправданости).

После 2015. године стратешки приоритети су истраживање и утврђивање зона за изградњу прихватних објеката наутичког туризма, а на основу претходно израђених планова и студија.

Такође као важан сегмент посебно са аспекта општинског, међуопштинског, регионалног и међудржавног повезивања, регионалним просторним планом АП Војводине утврђени су и трајектни прелази преко река у зонама:

- Вајска – Вуковар (међудржавни), река Дунав;

- Футог – Ветерник, река Дунав;
- Футог – Баноштор, река Дунав;
- Иваново – Ритопек, река Дунав;
- Стара Паланка – Рам, река Дунав;
- Тараш – Чуруг, река Тиса;
- Бачко Петрово Село – Ново Милошево, река Тиса.

5.1.4. Ваздушни саобраћај

Принципи развоја ваздушног саобраћаја на територији АП Војводине су ефикасност и безбедност, усмереност ка кориснику, економичност, усмереност ка заштити животне средине, интегрисаност са окружењем и другим видовима саобраћаја и квалитетно надгледање и управљање.

Развој ваздушног саобраћаја, према ППРС дефинише развој потенцијалних регионалних аеродрома, према регионалним могућностима и то: Нови Сад – Ченеј, Сомбор, Вршац, Суботица.

Планирани су цивилни аеродром општег типа (Нови Сад – Ченеј, Сомбор, Вршац, Суботица), који ће бити чворишта у регионалном систему ваздушних лука, првенствено за путнички саобраћај (чартер летови), мањих авиокомпанија. Такође, посебно у светлу пренамене/реструктуирања војних аеродрома (Сомбор, Ковин, Бела Црква), под управом министарства одбране, непходно је планирати ове ваздушне терминале у мрежи перспективних аеродрома опште/спортске намене. Планирану мрежу објеката ваздушног саобраћаја употпуњују спортски аеродроми: Зрењанин (Ечка), Кикинда (Дракслеров салаш), Панчево (Утва), Сремска Митровица (Велики Радинци), Бела Црква (Чешко Село), Ковин, Бечеј (Фантаст), Нови Бечеј(Бочар), Рума, као и на другим локацијама на којима постоје могућности, заинтересованост и економска оправданост. Положај ових аеродрома је врло значајан и са гледишта садашње и будуће туристичке и пословне понуде АП Војводине, с обзиром на близину атрактивних природних, туристичких локалитета и насеља и могу се укључити у регионалну понуду.

Стратешки приоритети после 2015. године су:

- Реконструкција/изградња аеродрома Панчево;
- Реконструкција/изградња аеродрома Зрењанин (Ечка).

5.1.5. Мултимодални транспорт, интермодалне технологије и логистички центри

Концепција развоја мултимодалног транспрта заснована је на стварању законског основа за развој мултимодалног транспорта, планирању пројектовању и обезбеђивање финансијске подршке за развој терминала и потребних капацитета у различитим видовима саобраћаја.

Принципи даљег развоја су:

- комплементарна развојна политика са хармоничним развојем свих видова транспорта;
- промоција изграђених и планираних капацитета;
- стимулисање мултимодалних транспортних технологија;
- припрема планова развоја основне мреже терминала;
- дефинисање приоритета имајући у виду постојеће ресурсе и очекиване траспортне токове.

Основни критеријуми за избор микролокације ИМ терминала укључује анализу свих параметара са микро и макро аспекта уз координацију свих субјеката у транспортном процесу интермодалног саобраћаја-корисника, терминала и друштва:

- КОРИСНИЧКИ СИСТЕМ - транспортни трошкови, време транспорта, поузданост, флексибилност, интегрисаност видова транспорта, могућност умрежавања у интермодалну саобраћајну мрежу.
- СИСТЕМ ТЕРМИНАЛА - степен развоја терминала, положај у односу на транспортне коридоре, степен развоја привредног центра и логистичког система, степен изграђености капацитета система, везе са лукама и другим терминалима интензитет интермодалних транспортних ланаца.
- ДРУШТВЕНИ СИСТЕМ - усклађеност са стратегијом привредног и развоја интермодалног транспорта и просторно-планском документацијом,енергетска потрошња, еколошки критеријуми, заштита саобраћајне инфраструктуре и безбедност саобраћаја, заштита ресурса и утицај на посебне, осетљиве зоне.

Регионалним просторним планом АПВ су предложени логистички центри са интермодалним терминалима у односу на позицију у саобраћајној мрежи, међународни значај, регионалне центре, погранични појас, субрегионални ниво:

Међународни логистички центри са интермодалним терминалима:

- Нови Сад;
- Панчево;
- Апатин;
- Суботица;
- Сремска Митровица;
- Богојево.

Регионални центри – логистички центри са интермодалним терминалима (тачке прикупљања робних токова) на територијама следећих јединица локалне самоуправе:

- Сомбор;
- Сента;
- Ковин;
- Зрењанин;
- Вршац;
- Инђија;
- Стара Пазова;
- Бачка Паланка;
- Рума.

Развијени локални центри (тачке прикупљања робних токова):

- Бечеј – Нови Бечеј;
- Бачка Топола;
- Кикинда;
- Врбас;
- Нови Кнежевац.

Зоне опслуживања су истовремено и гравитационе зоне, што се локацијски може односити на велике и мале центре зависно од саобраћајних веза и времена потребног за локалне и регионалне токове роба, тако да се зона опслуживања релативно одређује према сваком центру посебно и његовом геостратешком положају.

5.1.6. Гранични прелази

Проблем неадекватних и неефикасних путних граничних прелаза на територији Републике Србије препознат је од стране Европске Уније, те су стога у протеклом периоду уложена значајна наменска средства у модернизацију путних граничних прелаза, који се налазе на коридору X (Батровци, Хоргош, и Прешево). Упоредо са тим активностима, Република Србија је из својих средстава започела пројекте модернизације путних граничних прелаза Мали Зворник (ДП бр. 24), Сот (ДП бр. 18.1), Јабука (ДП бр. 8), Шид (ДП бр. 103), Трбушница (ДП бр. 14.1), Котроман (ДП бр. 5), Мехов Крш - Шипљани (ДП бр. 2), Бадовинци (ДП бр. 209а), Богојево (ДП бр. 3). Уочљиво је да функционално опремање граничних прелаза није динамички употпуности пратило формирање нових државних граница. Предвиђена је могућност отварања и других граничних прелаза у складу са потребама прекограничног саобраћаја преко надлежних министарстава.

Према Просторном плану Републике Србије, на граници према Румунији наводе се као најважнији гранични прелази на територији АПВ: Ватин, Јаша Томић и Српска Црња.

Планира се изградња – отварање приоритетних путних граничних прелаза:

- међународни путни гранични прелаз Рабе-Кибекхаза-Бабе Веке (“Triplex”);
- међународни путни гранични прелаз Наково;
- међународни путни гранични прелаз Јаша Томић.

Основни друмски – путни гранични прелази Републике Србије на коридору X на територији АП Војводине:

- Батровци – (Lipovac) – Хрватска;
- Хоргош - (Roeske) – Мађарска;
- Келебија (Tompa) – Мађарска;
- Ватин - (St. Moravita) – Румунија.

Железнички гранични прелази су места на којима се возови задржавају са циљем обављања пограничних процедура. На постојеће процедуре троши се много времена. Уштеде у времену могу да се постигну модернизацијом, добром организацијом и технологијом рада у заједничкој пограничној станици, а надлежни државни органи су носиоци таквих активности. Додатно смањење времена може се остварити паралелним радом служби две државе. Одлуке о потребним активностима треба донети кроз билатералне споразуме држава.

Основни железнички гранични прелази Републике Србије на територији АП Војводине:

- станица Суботица, гр.прелаз Суботица – Келебија;
- станица Шид, гр.прелаз Шид - Товарник;
- станица Вршац, гр.прелаз Вршац- Стамора Моравита;
- станица Кикинда, гр.прелаз Кикинда-Жомбоља;
- станица Богојево, гр.прелаз Богојево-Ердут;

станица Хоргош, гр.прелаз Хоргош-Сегедин.

Ради повећања ефикасности саобраћајног система у АП Војводини потребно је у периоду до 2020. године изградити, модернизовати и остале граничне прелазе:

- Бач – Вајска (Vukovar) – трајектни;
- Бачка Паланка (Ilok) – друмски и Бачка Паланка – речни;
- Међа (Foeni) – друмски и ГП Итебеј – речни (каналски);
- Српска Црња (Žombolj)-друмски;
- Кикинда (Žombolj) – железнички;
- Богојево (Erdut)– друмски, железнички и речни;
- Бездан (Batina) – друмски, речни;
- Бачки Брег (Hercegsanto)- друмски;
- Нови Сад - речни;
- Врбица (Valkanj)-друмски;
- Нови Козарци ()-друмски;
- Риђица (Gara)-друмски;
- Шид (Tovarnik) – друмски, железнички;
- Растина (Đerđpusta) – друмски;
- Бачки Виногради (Ashothalom) – друмски;
- Кањижа – речни.

5.2. ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Одводњавање и заштита од унутрашњих вода

Концепт развоја одводних система обухвата:

- одржавање и обезбеђење функционисања постојећих система за одводњавање постепеним побољшањем тако да, на крају планског периода, буде у складу са Стандардима, критеријумима и нормативима ЈВП ''Воде Војводине'' за ову врсту радова, као и да стварне техничке карактеристике система за одводњавање буду доведене у склад са пројектованим хидромодулом, капацитетима црпних станица и устава, протицајним профилима у каналима, и др.;
- наставак програма реконструкције и изградње система за одводњавање са отвореном каналском мрежом и покретање иницијативе за изградњу хоризонталне цевне дренаже на "тешким" земљиштима која су под штетним утицајем и сувишних подземних вода;
- активирање примене неопходних агромелиорационих мера (равнање парцела, орање на разор и слог, подривање, кртичење и др.) при обради пољопривредног земљишта ради бржег оцеђивања сувишних унутрашњих вода у канале за одводњавање;
- благовремене припреме (пре појаве опасности од поплава унутрашњих вода у складу са директивом 2007/60/ES Европског парламента и Савета о процени и управљању ризицима од поплава). У том смислу треба појачати систем мониторинга и прогноза о могућим појавама сувишних унутрашњих вода опремањем савременим уређајима и опремом, ажурирати постојеће и израдити недостајуће правилнике о коришћењу, условима и начину функционисања система за одводњавање, допунити Општи и донети Оперативни план за одбрану од унутрашњих вода, успостављање и појачавање међуинституционалне сарадње у области елементарних непогода и акцидената;
- реконструкција и ремонт електромашинске опреме на објектима за евакуацију унутрашњих вода;
- научно-истраживачки рад у правцу изналажења нових технологија и механизације за ефикасније и јефтиније одржавање и функционисање мелиорационих објеката ради снижавања трошкова по јединици одведене сувишне воде.

Очекивани ефекти у области одводњавања и заштите од унутрашњих вода су:

- обезбеђење услова за стабилну и повећану пољопривредну производњу и обављање свих других делатности на земљиштима која су стално или повремено под штетним утицајем сувишних унутрашњих вода;
- одржавањем оптималног водно-ваздушног режима у обрадивом земљишту (око 1.600.000 ha) омогућило би да се уложеним радом, призводним материјалом (семе, ђубриво, заштитна средства) и применом савремене механизације обогати и промени сетвена структура у корист интензивних пољопривредних култура, као и добију приноси култура у складу са њиховим производним потенцијалом;
- спречавање ширења корова на обрађене њиве (редовним уклањањем или сузбијањем непожељне биљне вегетације из канала), што би обезбедило хигијену атара, мање трошкове у пољопривреди и побољшало ефикасност одводњавања. Изменом закона о рибарству ЈВП ''Воде Војводине'' неће више у својим програмима као меру уклањања штетне барске вегетације имати могућност порибљавања канала система за одводњавање биљоједном рибом, пре свега белим амуром којим је до сада изузетно успешно одржавана проточност. Стручна прогноза је да ће се изостављањем ове мере створити озбиљни проблеми. Једино решење је правовремена набавка специјализованих уређаја за кошење барске вегетације. Овај проблем може директно утицати на рад стабилних црпних станица, јер ће се мултиплицирати проблем уклањања барске вегетације са решетки црпних станица;
- унапређење стања вегетације обалног појаса уз каналску мрежу ради побољшања квалитета воде смањењем дифузног загађења, у складу са захтевима постизања ''доброг еколошког потенцијала'' из Закона о водама и Уредбе о еколошкој мрежи. Појачање пуфер-ефекта обалне вегетације је неопходно и због ограничења сузбијања вегетације каналске мреже раније примењиваним методама порибљавања;
- оптимална влажност обрадивог земљишта смањује отпоре приликом обраде, односно утрошак енергије, а тиме и трошкове;
- одржавањем нивоа подземних вода испод критичног зауставља се процес погоршања структуре земљишних честица и омогућава процес десалинизације, односно, побољшање плодности деградираних земљишта, у којима је вековима био присутан вишак подземних или површинских вода;
- побољшањем мониторинга, прогноза, правилника о управљању системима за одводњавање, научно-истраживачког рада, одвођење сувишних вода треба да буде ефикасније и јефтиније.

Наводњавање

Концепција развоја у области наводњавања заснована је на обезбеђењу услова за повећање површина са наводњавањем, што подразумева:

- редовно одржавање и уредно функционисање до сада изграђених хидротехничких система за макрорасподелу воде по простору Бачке и Баната (Хс ДТД и до сада изгарђени делови регионалних хидросистема);
- повећање водозахватног капацитета на Дунаву (црпна

станица "Бездан I" ради обезбеђења воде за магистралне канале Хс ДТД у Бачкој при ниским водостајима у Дунаву, наставак изградње започетих регионалних хидросистема у северној Бачкој и Банату до завршетка прве фазе и изградња прве фазе регионалних система у Срему;
- прилагођавање постојећих система за одводњавање за микрорасподелу воде по подручју за наводњавање, где је то хидротехнички могуће и оправдано са становишта водног режима и економије; анализе указују да се на тај начин може наводњавати (уз мање улагање у адаптацију постојећих одводних система) и до 80 000 ha;
- поправка и ревитализација постојећих заливних система;
- заснивање (изградња) нових савремених заливних система: водозахвати из магистралних канала гравитационим или механичким путем;
- повећање ефикасности одводњавања цевном дренажом, где је то потребно.

Наводњавање, у циљу повећања пољопривредне производње морају да прате и агротехничке мере као што су:
- обнова пољопривредне механизације и опреме са нагласком на опрему за предсетвену припрему, сетву и жетву у условима интензивне ратарске производње под наводњавањем, имајући у виду и промену плодореда;
- унапређење опреме за радове после жетве (сортирање, паковање и хлађење);
- обнова постојећих и изградња додатних капацитета за прераду, тамо где је то потребно;
- консолидација саветодавне мреже за везу са праксом.

Такође, за развој наводњавања потребно је, поред завршетка започетих реформи (повраћај имовине ранијим власницима, довршетак започетог процеса приватизације друштвених пољопривредних предузећа), основати удружења (задруге) за наводњавање, ради стварања предуслова за коришћење средстава Светске банке и других међународних финансијских институција од којих се може очекивати подршка.

Инфраструктура за снабдевање водом за наводњавање

У планском периоду се очекује знатно већа заинтересованост за изградњу заливних система за захватање воде из Хс ДТД, јер је могуће претежно гравитационо захватање воде и поред канала регионалних хидросистема где је земљиште претежно најбољег квалитета, а где су потребе за водом највеће (Телечка висораван и сл.).

Након завршетка прве фазе регионалних хидросистема у планском периоду, вода ће бити распоређена по простору северне Бачке, Баната и Срема на још око 80.348 ha.

Од укупне површине од 750.000 ha расположивог земљишта погодног за наводњавање, вода је одмах доступна на 500.000 ha (ако се предходној анализи додају и површине уз реке). Ова површина ће се повећати на око 580.000 у планском периоду. Заливни системи су изграђени на свега око 90.000 ha, од чега су исправни на око 50.000 ha, а на преосталих 40.000 ha изграђених заливних система потребно је извршити поправку и ревитализацију.

Хидроенергетика

Коришћење вода за потребе хидроенергетике мора бити усклађено са потребама других корисника вода, заштите вода и заштите од вода. Изградњи нових хидроенергетских потенцијала, посебно на рекама код којих се предвиђа изградња "степеница", мора претходити уређење сливног подручја и довођење квалитета вода у овим водотоцима на ниво при коме се успоравањем воде неће угрозити квалитет воде, коришћење тих вода за друге намене, као и приобалне подземне воде. Коришћење вода за ове намене посебно добија у значају за покривање вршне електроенергетске потрошње, у циљу оптималног рада укупног енергетског система, при чему за то постоје повољни природни услови на већем броју локација.

Према Водопривредној основи Републике Србије, искоришћавање већег дела преосталог хидропотенцијала Дунава могло би се остварити изградњом хидроелектране "Нови Сад" ("Беочин") снаге око 250 MW и просечне годишње производње од око 1.000 Gwh/год. Изградња овог објекта, поред осталог, повољно би се одразила на рад хидросистема "Дунав-Тиса-Дунав", јер би било омогућено гравитационо захватање воде. Међутим, пре изградње једног оваквог објекта мора се израдити детаљна студија његовог утицаја на животну средину (посебно на квалитет вода).

Технички искористиви хидропотенцијал АП Војводине[16] омогућава изградњу следећих производних капацитета:
- велике хидроелектране снаге преко 10 MW, Нови Сад на Дунаву (око 200 MW) и Обреж на Сави (око 70 MW); Коначна одлука о изградњи ових хидроелектрана, зависиће од резултата студије оправданости и изводљивости, и посебно студије утицаја на животну средину, природне вредности, биодиверзитет, насеља, инфраструктуру и пољопривреду, уз поштовање међународних докумената који обавезују Републику Србију у домену одрживе енргетике;
- мале хидроелектране, снаге 0,1 до 10 MW које би се градиле на постојећим уставама у оквиру хидросистема Дунав-Тиса-Дунав, укључујући и брану на Тиси код Новог Бечеја. Постоји могућност изградње 13 хидроелектрана збирне снаге 20 MW, са просечном годишњом производњом близу 90 GWh;
- мини хидроелектране снаге до 0,1 MW које би се градиле на испусним органима постојећих акумулација којих у АП Војводини има 20.

Слика 13. Локације планираних хидроелектрана у АП Војводини

Одбрана од поплава и регулације река

Основна концепција заштите од поплава и уређења водотока на територији АП Војводине у наредном периоду се заснива на следећим поставкама:
- окосницу заштите од поплава у наредном периоду представљаће, на највећем делу површина угрожених поплавама, линијски системи за пасивну заштиту, тј. системи одбрамбених насипа, уз њихово комплетирање, доградњу, реконструкцију и одржавање;
- основну територијалну целину, коју брани повезани систем одбрамбених објеката, представља касета;
- активне мере заштите од поплава коришћењем постојећих и будућих акумулација и ретензија представљаће, заједно са пасивним мерама, компоненту у систему одбране од поплава, на основу будућег Плана за управљање режимом вода; значајан сегмент у одбрани од поплава чине стајаће воде под режимом инундације (Обедска бара, Ковиљско Петроварадински рит.....);
- на мањим водотоцима кључни објекти за локалну заштиту од поплава могу бити и акумулације, ретензије, рестеретни и ободни канали;
- за смањење директних и индиректних штета од поплава, односно за повећање укупне ефикасности мера заштите од поплава примењиваће се неинвестиционе мере на просторима угроженим поплавама: спречавање из-

[16] Према ВОС и Програму остваривања стратегије развоја енергетике Републике Србије у АП Војводини (од 2007.г. до 2012.г.)

градње скупих садржаја у угроженим, али неадекватно заштићеним зонама применом просторних планова, прописивање услова изградње у плавним зонама, осавремењивање система прогнозирања и обавештавања, ажурирање планова оперативне одбране од поплава;
- системом локализационих насипа смањивати величину брањених касета, како би се при евентуалним продорима главних насипа смањила величина угрожених зона. За локализацију поплава могу се користити и саобраћајнице, што треба имати у виду при давању услова за њихово пројектовање;
- око великих насеља и крупних привредних центара треба формирати мање касете, како би се високи захтевани степени заштите остваривали само у тим просторима, без условљавања истог степена заштите на дужим деоницама водотока;
- радови на уређењу корита водотока усмераваће се, пре свега, на обезбеђење стабилности и функционалности линијских система за заштиту од поплава (насипи), а затим на уређење водотока за пловидбу и друге намене, као и на уређење мањих водотока кроз насеља;
- при уређењу водотока треба поштовати услове и критеријуме за унапређење и заштиту животне средине, а у зонама посебних природних вредности тежити остварењу принципа "натуралне регулације";
- експлоатацију материјала из речних корита треба вршити плански, без неповољних ефеката на режим водотока и на биоценозу, а уз респектовање изграђености објеката у речном кориту и приобаљу;
- код уређења водотока кроз насељена места треба имати у виду естетске, функционалне, комуналне и друге захтеве везане за коришћење вода;
- при изради конкретних пројеката за заштиту од поплава и леда, и уређење водних токова који дотичу из суседних земаља, мора се узети у обзир и досадашњи и евентуални будући измењени хидролошко-хидраулички режим тих водних токова, односно одсуство реализације већ планираних мера;
- билатерална и мултилатерална сарадња у домену заштите од поплава и уређења водотока на транзитним и границом пресеченим водотоцима мора се одвијати у складу са релевантним конвенцијама и уговорима;
- све постојеће, нове, дограђене и реконструисане системе за заштиту од поплава и уређење водотока треба увести у савремени информациони систем. За ефикасну подршку у одлучивању при спровођењу одбране од поплава, треба формирати одговарајуће експертне системе;
- битан услов за обезбеђење ефикасности система за заштиту од поплава и уређење водотока представља њихово континуално и систематско одржавање, доградња и реконструкција у фази експлоатације. У том контексту, најпре, треба извршити реконструкцију и довести у исправно функционално стање постојеће системе и објекте за заштиту од вода;
- битан услов за остварење укупних позитивних ефеката система за заштиту од поплава и уређење водних токова представљаће и заштита од ерозије и бујичних токова;
- едукацији стручних кадрова и становништва са гледишта заштите од поплава, уређења и заштите водотока треба посветити посебну пажњу (упознавање становништва са потенцијално угроженим подручјима, ризиком од поплава и припреми становништва на ове ризике, са посебним освртом на превентивне мере за смањење потенцијалних штета);
- неопходност периодичног преиспитивања критеријума за одређивање меродавних водостаја и протицаја воде за одређене повратне периоде, јер су климатске промене већ направиле значајну промену статистичких серија у погледу метеоролошких и климатских података.

Критеријуми за рангирање и усвајање меродавних параметара за системе заштите од поплава и уређења водних токова

Основни критеријуми за утврђивање (категоризацију) приоритета при пројектовању и реализацији система за заштиту од поплава су број становника, важност добара и величина површине брањене на одређеном простору - касети. За сваку категорију приоритета предлаже се одговарајући меродавни протицај велике воде или меродавни водостај за димензионисање система. Овај предлог треба схватити условно, имајући у виду да је степен заштите од поплава динамичка категорија, која зависи од техничко-економских, еколошких, социјалних, политичких и других критеријума, услова и ограничења.

При разради конкретног пројекта може се, на основу документованих и детаљних техничко-економских, еколошких и других анализа, усвојити и другачији ранг, односно меродавни протицај велике воде или меродавни водостај за димензионисање заштитног система, водећи притом рачуна о комплексности водопривредних система за заштиту и коришћење вода. Заштитну висину насипа изнад нивоа меродавне велике воде, као и друге параметре сигурности и поузданости система, треба у сваком конкретном пројекту доказати.

Приоритет реализације радова у системима за уређење водних токова везује се за циљеве, односно функције регулационих грађевина, радова и објеката. При томе се као меродавни хидролошко-хидраулички утицај за статичко и динамичко димензионисање грађевине и објеката усвајају утицаји који се јављају у дијапазону од најмањег до "меродавног" протицаја велике воде.

Када су у питању радови, регулационе грађевине и објекти који се изводе у склопу обезбеђења прописаних услова за пловидбу на међународном пловном путу, онда се такви радови сврставају у први приоритет, а на осталим постојећим пловним путевима у други приоритет. Радови на формирању нових пловних путева се сврставају у трећи приоритет. У случају Дунава, који је међународни пловни-водни пут, треба имати у виду потенцијално каналисање - изградњу хидроенергетских степеница на сектору узводно од Новог Сада, те врсте и обим радова прилагодити овоме. Наиме, узводно од будуће бране ће потребе за регулационим радовима бити редуковане, а низводно, до Београда, усмерене на формирање пловног пута дубине 3,5 m.

Врсте, обим и редослед реализације предвиђених радова и мера за заштиту од поплава и уређење водних токова су:
- реконструкција постојећих насипа;
- изградња нових насипа;
- радови на уређењу корита.

Антиерозиона заштита

Концепција антиерозионе заштите и уређења сливова заснива се на њиховом спровођењу као делу мера интегралног коришћења и уређења простора. Обим радова на антиерозионој заштити се мора интензивирати, ради остваривања више задатака: заштите простора од деградације, заштите пољопривредног земљишта, заштите насеља и инфраструктурних система од бујица, док је у водопривреди циљ тих мера – благовремена заштита акумулација од засипања наносом.

С обзиром на природу процеса ерозије и бујица, основни принципи су:
- апсолутна-тотална заштита од ерозије и бујица се у пракси не може остварити, па се не могу у потпуности елиминисати, већ само смањити штете од ерозије и бујица;
- акције на заштити од ерозије и бујица се морају водити првенствено у правцу правилног коришћења свих површина, а посебно површина угрожених ерозијом и бујицама;
- инвестициони радови, мере и објекти за заштиту од ерозије и бујица морају бити економски оправдани и уклопљени у ''комплексна водопривредна и просторна решења'';
- при избору, односно пројектовању радова и објеката за заштиту од ерозије и бујица тежити решењима која не захтевају посебне мере одржавања.

Хидросистем ДТД

Изградњом хидросистема Дунав – Тиса – Дунав обезбеђена је вода за наводњавање око 500.000 хектара у деловима Бачке и Баната. Хидросистем не покрива подручје Северне Бачке и неке делове Баната. Недостатак воде на тим подручјима постао је ограничавајући фактор њиховог даљег развоја.

Планира се изградња хидросистема ''Северна Бачка'' (132.000 ha) и хидросистема ''Банат'' (102.000 ha). Изградњом наведених хидросистема обезбедиће се вода за наводњавање 234.000ha, као и снабдевање водом за друге потребе становништва и индустрије. До сада су завршене прве фазе изградње подсистема ''Бељанска бара'', ''Ада'' и ''Мали Иђош'' и Тиса – Палић (крак Ором-Чик-Криваја) у оквиру Хидросистема „Северна Бачка" и ''Надела'' у оквиру регионалног Хидросистема ''Банат''.

У току су радови на изградњи првих фаза следећих регионалних система чијом ће се реализацијом обезбедити вода за наводњавање нових 434.000 ha:

- Хидросистем ''Северна Бачка'' - подсистеми ''Плазовић'' и ''Тиса – Палић'';
- Хидросистем ''Банат'' - подсистеми ''Кикинда'', ''Нова Црња – Житиште'''и ''Нови Кнежевац''.

Регионални хидросистем ''Северна Бачка''

Хидросистем је могуће, без значајних улагања, прилагодити већој потрошњи воде за наводњавање површина већих од пројектованих 132.000 ha, путем продубљивања и проширивања необложених, односно надвишења обложених деоница магистралних канала и формирања нових акумулационих простора у многобројним, за то погодним, долинама северне Бачке, као и инсталирањем црпних станица чији је капацитет за 20 % већи.

У оквиру хидросистема изграђене су и акумулције као засебне целине које улазе у састав Хидросистема. У периоду од 1978. до 1985. године изграђене су акумулације ''Зобнатица'', ''Панонија'', ''Моравица'', ''Таванкут'', ''Чонопља'', ''Светићево'' и ''Велебит''. Све ове акумулације чиниће саставни део Хидросистема северна Бачка, када и преостали делови Хидросистема буду изграђени.

Због старости постојеће пројектне документације и технолошких промена до којих је дошло у предходном периоду, неопходно је део постојеће документације прерадити, допунити и прилагодити постојећој законској регулативи. Тренутно је у току израда пројектне документације за проширење могућности коришћења воде на подсистему ''Ада'', а ради се пројекат друге фазе подсистема ''Мали Иђош''.

Регионални хидросистем ''Банат''

Као доводни канали до заливних поља за наводњавање са објектима (уставе, пумпне станице, пропусти-мостови) користиће се, где је то могуће, постојећи канали-објекти прилагођени новим потребама, као двонаменски системи.

Положај безводних подручја Баната и могућа изворишта воде условили су да хидросистем ''Банат'' чине четири одвојена подсистема: ''Нови Кнежевац'', ''Кикинда'', ''Нова Црња – Житиште'' и ''Надела''.

Изградња регионалног хидросистема за наводњавање ''Банат'' започета је 1991. године. Изградња се реализује по фазама и етапама, а по динамици која је условљена висином обезбеђивања наменских финансијских средстава. У годинама 1993, 1999. и 2000. средства нису обезбеђена, те је изградња обустављена. Код изградње се настоји да се регионални хидросистем реализује тако да се што пре обезбеди његово бар делимично коришћење за наводњавање.

Поједини делови подсистема ''Надела'' више нису у функционалном стању и неопходно је извршити њихову санацију. У предстојећем периоду неопходно је надоградити постојећи систем додавањем још једног извора снабдевања водом из реке Тамиш код насеља Јабука, за шта је неопходно урадити адекватну пројектно-техничку документацију. Тренутно се на појединим деловима подсистема ''Надела'' интервенише у оквиру заједничког програма ЈВП ''Воде Војводине'' и општина са територије подсистема.

На регионалним подсистемима ''Кикинда'' и ''Нова Црња – Житиште'' у току су радови на наставку изградње. У оквиру ових радова регионални подсистем ''Нова Црња – Житиште'', уз још део радова, биће приведен крају изградње прве фазе.

Регионални подсистем ''Нови Кнежевац'' је у почетној фази градње и на њему је урађен мањи део земљаних радова на главном каналу.

Због старости постојеће пројектне документације и технолошких промена до којих је дошло у предходном периоду, неопходно је део постојеће документације прерадити, допунити и прилагодити актуелној законској регулативи.

Регионални подсистем ''Нови Кнежевац'', неопходно је доградити делом система за снабдевање водом ''Брестик'' који је последица новостворених услова на том делу терена.

Након завршетка радова на изградњи прве фазе подсистема ''Нова Црња – Житиште'' треба израдити документацију којом ће се извршити проширење подсистема на преостали део за коришћење.

Регионални хидросистем ''Срем''

У оквиру Подсистема ''Западни Срем Горња зона'' чија је површина 35000 ha планира се наводњавање 50% површине гравитацијом из канала.

У оквиру Подсистема ''Западни Срем Доња зона'' недостајућа количина воде у акумулацији Босут ће се обезбедити захватањем из Саве. Црпна станица на Сави је капацитета 6,70 m3/s, реверзибилна је, а лоцирана на ушћу Босута, поред постојеће црпне станице. Извесна количина воде из Саве може се упуштати кроз уставу у Босут, у случају да је ниво Босута нижи од Саве.

У оквиру Подсистема ''Источни Срем – горња зона'' могућа су два решења: више зона подсистема обезбеђивала би се водом из Дунава путем црпних станица код Чортановаца и Белегиша, а нижа зона до аутопута Загреб-Београд, снабдевала би се црпном станицом код Старих Бановаца и другим решењем предвиђа се захватање воде код Чортановаца за целу површину горње зоне источног Срема. Вода се потискује у магистрални канал на коти 140 mАНВ из којег је могућена већем делу површине системе за наводњавање обезбеђивати водом гравитацијом, чиме се елиминише велики број деоничних црпних станица. Дуж отворених канала биће лоциране деоничне пумпне станице само за наводњавање високо лежећих површина.

У оквиру Подсистема ''Источни Срем – доња зона'' канал Јарак-Јарчина треба да се новим каналом повеже са каналом Галовица и на тај начин омогући одвођење воде са запада на исток. Предвиђено је гравитационо упуштање воде из Саве у канал Галовица код црпне станице ''Галовица'' до границе коју омогућује успор од ХЕ ''Ђердап'', чиме се растерећује црпна станица ''Јарак''. Канал Галовица не доминира целим подручјем доње зоне источног Срема, па су пројектована још два канала, приближно паралелна са Галовицом (Прогарска Јарчина и Грденовачки канал). Снабдевање водом западног дела доње зоне источног Срема код Никинаца и Хртковаца обезбеђује се из канала Галовица преко канала Галовача и Врањ.

Акумулације на Фрушкој гори

На јужним и северним падинама Фрушке горе, с обзиром на повољне геоморфолошке и хидролошке услове у просечној хидролошкој години могуће је акумулисати око 36.000.000 m3 воде. Из ппланиране 31 акумулације (до сада реализовано 11) у нормалној хидролошкој години могуће је наводњавати око 15.000 ha.

Заштита вода

Заштита квалитета вода заснива се на следећим стратешким одредницама:

- интегралним мерама заштите, у оквиру речних система, треба реализовати циљ да се квалитет воде у рекама задржи у класама које су прописане Водопривредном основом Србије. То су: класе I, I/II - у зонама изворишта и у подручјима која су заштићена као посебне природне вредности, класе IIа и IIб у свим осталим случајевима. Класа III је дозвољена само на краћим потезима мањих река низводно од великих насеља, код којих се и поред продуженог биолошког пречишћавања, уз додатно уклањање фосфора и азота, не може економски прихватљивим методама обавити пречишћавање отпадних вода до нивоа да се пријемник може одржати у IIб. Ни један потез водотока не сме остати у квалитету ''ван класа'';
- заштита се спроводи на нивоу сливова, уз интегрално коришћење технолошких, водопривредних и организационо-економских мера;
- технолошке мере предвиђају реализацију: ППОВ општег

типа (постројења за пречишћавање отпадних вода канализација градова и предтретмана у индустријама која су прикључена на канализације градова, са пречишћавањем до прописаног нивоа квалитета отпадних вода за упуштање у канализацију) и ППОВ индустрија (уколико оне своје отпадне воде упуштају непосредно у водотоке);

- водопривредне мере се спроводе кроз побољшавање режима малих вода, када је квалитет вода највише угрожен због наведеног синергетског деловања више фактора. То се остварује наменским испуштањем чисте воде из акумулација у горњим деловима слива (оплемењавање малих вода). Та управљачка мера је једино делотворна у условима еколошких кризних стања насталих услед инцидентних загађења вода;
- организационо економске мере заштите су мере организоване државе у циљу превентивног деловања на заштити вода: забрана стављања у промет опасних материја за квалитет вода, економски стимуланси за промену ''прљавих'' технологија и смањење потрошње воде у производњи, стриктно спровођење принципа ''загађивач плаћа'', при чему трошкови накнада морају да буду већи од трошкова пречишћавања отпадних вода, итд.;
- каналисање, као вид санитације насеља и заштите вода, обавља се, по правилу, сепарационим системима, са посебним колекторима за отпадне и атмосферске воде. У ужим градским језгрима се може ићи на општи систем, или се тежи да се та два система тако споје да је кишне воде првог таласа, које су најзапрљаније због испирања улица, уведу у колекторе за отпадне воде, како би се усмериле према ППОВ општег типа. Отпадне воде се смеју упуштати у канализацију у складу са важећим Правилником, који забрањује упуштање опасних и токсичних материја, које би угрозиле биолошки третман у ППОВ. У градовима који имају више независних канализационих система сваки испуст отпадних вода у речни пријемик треба да буде финализован са ППОВ;
- посебне мере заштите вода у оквиру интегралних мера заштите:
    - обнова, доградња и побољшање ефективности постојећих ППОВ чији су ефекти сада још увек недовољни;
    - изградња ППОВ општег типа у свим насељима која имају више од 5.000 ЕС, што је нешто блажи критеријум од ЕУ (више од 2000 ЕС). За насеља чији су пријемници мали водотоци предвидети ППОВ са продуженим биолошким третманом, уз додатно уклањање фосфора и азота. Приоритет у реализацији ППОВ општег типа имају насеља која се налазе у горњим деловима слива, као и насеља која својим отпадним водама угрожавају већа алувијална изворишта на низводним деоницама реке;
    - посебна заштита изворишта вода, са успостављањем све три зоне заштите: зона непосредне заштите, око водозахвата, ужа и шира зона заштите;
    - довођење висина накнада за загађење вода до нивоа да буду веће од укупних трошкова;
    - (инвестиционих и експлоатационих) пречишћавања отпадних вода. То је важна мера да се обавља постепена замена технологија ресурсно ефикаснијим и чистијим технологијама;
    - испуштање термички загађених вода (посебно из термоелектрана) дозвољено је само до граница које се утврђују посебним студијама утицаја на реку – пријемник;
    - заокруживање процеса пречишћавања у ППОВ и са уређајима и поступцима за безбедно уклањање и депоновање чврсте фазе настала у процесу третмана отпадних вода (стабилизација и дехидрација муља);
    - условљавање диспозиција захвата технолошке воде и испуста истог корисника захтевима заштите вода (диспозиција да предузеће буде присиљено да воду пречишћава);
    - приликом пројектовања уређаја за пречишћавање отпадних вода предвидети да квалитет ефлуента (пречишћене воде) не нарушава захтевану класу водопријемника (реципијента);
    - приликом избора реципијента увек одабрати онај који има већи просечан проток;
    - приликом израде пројеката каналисања и пречишћавања отпадних вода насеља планирати истовремено пуштање у рад уређаја за пречишћавање и канализационе мреже, без обзира на фазну изградњу оба објекта.

5.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Концепција развоја енергетике заснована је на следећим принципима:

- одрживи развој подразумева рационализацију, ограничење потрошње;
- смањење губитака и подизање нивоа енергетске ефикасности производње, транспорта, дистрибуције и коришћења енергије на свим нивоима;
- смањење негативних утицаја на животну средину подразумева модернизацију енергетских објеката укључујући ревитализацију и технолошко унапређење, тј. замена садашњих технологија новим технологијама уз обавезну примену савремених технологија/уређаја за заштиту животне средине у циљу достизања стандарда ЕУ и норми дефинисаним међународним споразумима (Кјото протокол, међународни споразуми, Директива ЕУ и др.).

Концепција развоја енергетике подразумева ревитализацију, реконструкцију и модернизацију постојећих енергетских објеката у циљу сигурности, поузданости, смањења губитака, смањења негативних утицаја на животну средину, повећање удела коришћења расположивих потенцијала, рационализацију коришћења енергије и енергената на свим нивоима, повећање енергетске ефикасности (производња, пренос,дистрибуција, потрошња), изградња нових енергетских објеката, нарочито неконвенционалних извора енергије, у циљу достизања потребног удела коришћења обновљиве енергије у укупној финалној производњи и потрошњи, изградња преносних објеката за интерконективно трансгранично повезивање са државама у окружењу и изградња нових енергетских објеката у складу са растућим потребама и обезбеђењу поузданог и квалитетног снабдевања енергијом и енергентима.

Рационална употреба квалитетних енергената и повећање енергетске ефикасности у производњи, преносу, дистрибуцији и коришћењу енергије код крајњих корисника у свим секторима потрошње захтева у првом реду технолошку модернизацију.

Технолошка модернизација свих енергетских објеката, инфраструктурних система и извора, у свим секторима на простору АП Војводине обухвата: сектор угља (специјалан подводни коп), нафте, гаса, сектор електроенергетике са преносним системом и дистрибутивним системом и производни објекти термоелектране-топлане, сектор градске топлане и индустријске енергане.

Посебан приоритет представља повећање коришћења природног гаса и обновљивих извора енергије, коришћење нових енергетски ефикаснијих и еколошки прихватљивих енергетских технологија и уређаја и опреме за коришћење енергије.

Од посебног значаја је улагање у нове енергетске изворе са новим гасним технологијама и когенерацијске производне објекте са комбинованом производњом топлотне и електричне енергије.

Дугорочно развојни и регионално стратешки приоритет представља грађење нових инфраструктурних објеката за интерконективно прекогранично и регионално повезивање са окружењем са становишта развоја регионалног и паневропског тржишта.

Табела 21. Вертикалне активности по кључним задацима мера енергетске политике

ТЕХНИЧКИ СЕКТОР	Зградарство	Индустрија	Електране, термо-електране и комунална енергетика	Транспорт
ЗАДАТАК	Унапређење законодавства, увођење ‘’Пасоша Зграде’’	Енергетски менаџмент	Развој подстицајних схема за обновљиве изворе и енергетску ефикасност	Законодавство, Фискални режими, Стандарди горива
	Остваривње енергетског сервиса у зградама	Унапређење сервиса у оквиру обновљивих извора и енергетске ефикасности	Дистрибуирана производња електричне и топлотне енергије	Обезбеђење ланца снабдевања и тржишта био горива
	Реализација пројекта јавних зграда као пример ‘’Влада у акцији’’	Производња електричне енергије из обновљивих извора	Прикључење на јавну дистрибутивну мрежу	Обезбеђивање ланца снабдевања и тржишта алтернативних и других горива
		Установљавање минималних стандарда енергетске ефикасности за опрему	‘’Зелени’’ цертификат	Смањивање потреба за транспортом
	Едукација и тренинг	Набавка нових технологија и процена века трајања	‘’Бели’’ цертификат	Економски инструменти и подстицаји
	Побољшање перфромансе постојећих приватних зграда	Интензивирање трансформације тржишта	‘’Царбон традинг’’ и издавање цертификата	Информисање, подстицање и образовање
	Финансијске схеме	Праћење трансформације тржишта и припрема нових иницијатива у оквиру енергетике политике	Законодавство, стандарди и норме горива	Тржиште возила покретаних алтернативним горивима
	Процена потреба развоја људских ресурса и припрема плана реализације овог развоја			

Табела 22. Хоризонталне активности по кључним задацима мера енергетске политике

НЕТЕХНИЧКЕ ОБЛАСТИ	Енергетска политика, законодавство и трансформација тржишта	Одрживи енергетски развој	Финасијски механизми и подстицаји	Праћење и процена	Пропагирање и промоција
ЗАДАТАК	Ланац примене енергетске политике од развоја до промоције и примене	Промоција одрживог развоја и мобилизација локалних учесника у области енергетике	Инвестиционе схеме подршке програма и пројеката у области обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности	Праћење и процена ефеката различитих програма и мера у области обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности	Ширење резултата истраживачких, иазвојних и демонстрационих пројеката. (Р&ДД).
	Енергетски законски и подзаконски акти у духу одрживог развоја и децентрализоване производње електричне и топлотне енергије.	Планирање коришћења обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности на локалном нивоу	Услови за фер надметање	Методи, индикатори и моделирање будућих трендова развоја и енергетске политике.	Размена сазнања о најбољим пројектима из различитих енергетских сектора.
	Енергетко планирање по урбаним, полу-урбаним и руралним подручјима.	Успостављање фаворизованих услова за развој локалног тржишта у области енергетике и децентрализоване производње топлотне и електричне енергије	Микро финансијске схеме	Разрада механизама размене искустава у области праћења и процене пројеката.	Ширење програма и њихових резултата
	Промоција успешно реализованих пројеката у свим енергетским секторима.	Подршка формирању локалних и регионалних агенција за енергетски менаџмент као подршка локалним активностима на пољу енергетике	Финасијски механизми за подстицај иновативних пројеката за различите циљне групе		Јавне кампање за разумевање АП Војводине као енергетски одрживог друштва.
	Тренинг и стварање мрежа креатора енергетске политике, инвеститора, банкара и спонзора пројеката. Акциони план за имплементацију вертикалних активности.				

Систем природног гаса

Изградња подземног складишта гаса је подједнако неопходна са аспекта повољних услова уговарања испоруке природног гаса из Русије, због сезонски изразито променљиве потрошње, и сигурности и поузданости снабдевања купаца. Изградња је у завршној фази. Коначан капацитет складишта би требао бити 850 000 000 m3, што је око 25% годишње потрошње у Републици.

Изградњом гасовода Сремска Митровица-Шид, Тилва-Бела Црква, Бачка Паланка-Бач, Рума-Пећинци, Сомбор-Кљајићево, Суботица-Жедник, Разводни гасовод од GMRS FLOAT од GMRS Ковачица, Разводни гасовод од MG-04-15 до GMRS Оџаци, Шајкаш-Тител и Ковачица-Опово, створиће се предуслови за гасификацију свих насељених места у општинама Шид, Бела Црква, Бач, Пећинци, Сомбор, Суботица, Ковачица, Опово, Оџаци и Тител. Завршетком ових деоница гасовода све општине на простору Војводине биле би гасификоване и умрежене у јединствени гасоводни систем.

Изградња планираних гасовода довешће до побољшања рада и поузданости постојеће магистралне и разводне гасоводне мреже, енергетске стабилности у снабдевању природним гасом и стварања предуслова за даљи привредни развој.

ЈП "Србијагас" планирао је изградњу следећих гасовода високог притиска:

Табела 23. Планирани гасоводи високог притиска

Бечеј-Госпођинци	MG-07/II
Елемир-Панчево деоница Ковачица-Елемир	MG-01/II
Госпођинци-Б.Паланка деоница Футог-Б. Паланка	MG-08
Б. Паланка-Бач	RG-04-11/III
Тилва-Б. Црква	RG-01-21
Ср. Митровица-Шид	RG-04-17/I
Рума-Пећинци	RG-04-10
Шајкаш-Тител	RG-04-21
Сомбор-Кљајићево	RG-04-22
Врбас-Б.Д.Поље	RG-04-23
MG-04-Б.П.Село	RG-04-24
Суботица-Жедник	RG-06-02/I
Разводни гасовод од GMRS FLOAT од GMRS Ковачица (део будућег гасовода Елемир-Панчево)	
Разводни гасовод од MG-04-15 до GMRS Оџаци и GMRS Оџаци	
Гасовод Госпођинци-Сотин Интерконекција са Хрватском	МГ-08
Гасовод Мокрин – Арад Интерконекција са Румунијом	
Разводни гасовод Ковачица-Опово	

Изградњом транзитног гасовода ''Јужни ток'' за алтернативно снабдевање руским гасом земаља југоисточне и западне европе, Србија постаје важно чвориште гасног тржишта региона и Европе.

Значај изградње гасовода ''Јужни ток'' огледа се у обезбеђењу алтернативног правца снабдевања руским гасом Европе и већој могућности развоја земаља југоисточне Европе, као најмање развијеног и изолованог гасног тржишта у односу на окружење, где ће Србија имати значајну улогу. Овим се у Србији обезбеђује:

- већа стабилност снабдевања;
- даљи развој гасоводног система Србије;
- интерконекција са гасоводним системима земаља у окружењу и диверсификација извора снабдевања;
- могућност развоја и реализација заједничких стратешких инвестиција у региону;
- бољи тржишни услови и конкурентнија цена природног гаса;
- позитиван утицај на целокупну привреду и заштиту животне средине.

Планирана реализација Споразума о изградњи гасовода ''Јужни ток'' подразумева завршетак изградње и његово пуштање у рад до краја 2015. године.

Дужина трасе кроз Републику Србију је око 450 километара, од чега 50 % иде преко територије Војводине, а капацитет гасовода резервисан за потрошаче у Србији је 4,4 милијарде m3/год.

Планирано повезивање са гасоводом ''Јужни ток'' су: Чвориште (ГРЧ) Госпођинци са капацитетом 2,2 милијарде m3/год и Чвориште (ГРЧ) Параћин са капацитетом 2,2 милијарде m3/год.

Могући улази из Бугарске са трасама до ГРЧ Госпођинци су:

- Вршка Чука, Зајечар, Параћин, Смедерево, Панчево, Госпођинци;
- Димитровград, Пирот, Ниш, Параћин, Смедерево, Панчево, Госпођинци;
- Књажевац, Бољевац, Параћин, Смедерево, Панчево, Госпођинци.

Могући излази ка Мађарској су:

- Бечеј, Сента, Кањижа, Хоргош;
- Србобран, Врбас, Кула, Црвенка, Сомбор, Бачки брег.

У циљу повећања ефикасности енергетских трансфорација природног гаса у индустрији и комуналној енергетици пожељно је размотрити могућност примене когенерационих и тригенерационих постројења. У таквим постројењима природни гас се користи са укупном ефикасношћу и преко 85%. Ово је веома перспективан начин боље употребе природног гаса и доградња допунских капацитета за производњу електричне енергије пре свега.

Нафта и нафтни деривати

Информациона основа о глобалним достигнућима на плану транспорта нафтних деривата, а посебно европска искуства и искуства неких суседних земаља, указали су на чињеницу да је цевоводни транпорт моторних горива далеко рационалнији, економичнији, безбеднији и поузданији вид у поређењу са другим видовима транспорта.

Крајње нерационални и вишеструко опасни друмски транспорт деривата нафте, који је у нашој земљи (са око 65,4% учешћа) доминантан, треба заменити цевоводним транспортом, изградњом система продуктовода, којим би се у првој фази, као први приоритет до 2015. године, повезале рафинерија у Новом Саду и Панчеву и рафинерија у Панчеву са Смедеревом (највећим делом (90%) прелази преко територије АП Војводине). Концепт система продуктовода заснива се на снабдевању целокупног тржишта у нашој земљи, као и ободних подручја неколико суседних држава моторним горивима произведеним у рафинеријама у Републици Србији. Систем продуктовода отвара могућности за потенцијално регионално повезивање што је подржано Уговором о оснивању Енергетске заједнице земаља југоисточне Европе.

Осим деоница система продуктовода Панчево-Нови Сад и Панчево-Смедерево, у склопу система потребно је и зградити деонице Нови Сад-Сомбор и Панчево-Београд, Смедерево-Јагодина-Ниш, као други приоритет. Прва деоница би омогућила формирање дистрибутивног центра у Сомбору за северозападни регион Војводине и извоз у источне делове Хрватске. Преостале деонице су намењене снабдевању Београда и североисточних предела централне Србије, односно централне и јужне Србије са продужењем система продуктовода ка Нишу и Приштини. Систем продуктовода подразумева и изградњу дистрибутивних терминала у сваком од наведених градова кроз које пролази, са одређеним складишним простором. Терминал у Новом Саду је предвиђен на постојећем нафтном терминалу, док је градња нових предвиђена у Сомбору и Панчеву. Терминал у Панчеву је полазни терминал система продуктовода.

Градња паневропског нафтовода је стратешки вишеструко важна. Уласком код Беле Цркве и простирањем дуж Делиблатске пешчаре, а касније паралено са јадранским нафтоводом кроз нашу државу до Сотина, дужина коридора би била око 195 km. Тиме се обезбеђује и други, независан правац снабдевања нафтом за наше рафинерије и прекид монополског снабдевање преко Хрватске, транспортни трошкови се знатно смањују (око 40% у односу на садашње), остварује се додатни приход од транзитног

транспорта нафте кроз нашу земљу, повећава се упосленост нашег инжењеринга, грађевинске и монтажерске оперативе, враћа се поверење и стабилност земље кроз политички и економски сигнал потенцијалним страним инвеститорима.

Развој транспортног система за транспорт сирове нафте и транспортног система за транспорт деривата нафте у складу са плановима развоја прати и изградња нових резервоарских капацитета на терминалу у Новом Саду и Панчеву.

Планира се наставак активности на реализацији пројекта Система продуктовода кроз Србију и на изградњи Паневропског нафтовода. Урађена је претходна студија оправданости са Генералним пројектом за све деонице продуктовода, урађен је и усвојен Просторни план подручја посебне намене за Систем продуктовода кроз Србију, приведена је крају израда Студије оправданости и Идејног пројекта за деонице система продуктовода Панчево-Нови Сад и Панчево-Смедерево. Деонице планираног система продуктовода на простору Војводине су:

- Панчево – Нови Сад – Изградња деонице продуктовода Панчево-Нови Сад конципира се као једноцевни систем за транспорт моторних горива. Траса продуктовода деонице Панчево-Нови Сад полази од главног терминала Панчево и води се до постојећег нафтног терминала Нови Сад, где је планирана изградња терминала продуктовода. Дужина деонице је сса 91,7km и прати трасу деонице нафтовода Панчево-Нови Сад транспортног система за транспорт сирове нафте;
- Панчево – Смедерево - Изградња деонице продуктовода Панчево - Смедерево конципира се као једноцевни систем за транспорт моторних горива. Траса продуктовода деонице Панчево-Смедерево полази од терминала ‘’Панчево’’ и води се до терминала ‘’Смедерево’’ у дужини од сса 26,9 km и прати највећим делом трасу постојећег разводног гасовода РГ01-10: деонице Панчево-Смедерево. Одступање у односу на постојећу трасу гасовода је приликом преласка реке Дунав где се продуктовод води подземно испод корита реке и Смедеревске Аде да би најкраћим путем био доведен до терминала ‘’Смедерево’’;
- Нови Сад – Сомбор - Изградња деонице продуктовода Нови Сад - Сомбор конципира се као једноцевни систем за транспорт моторних горива. Траса продуктовода деонице Нови Сад-Сомбор полази од терминала ‘’Нови Сад’’ и води се до терминала ‘’Сомбор’’ у дужини од сса 92,2 km и углавном прати трасу Ауто-пута Е75: деонице Београд - Нови Сад и Нови Сад - Суботица. Продуктовод се једино удаљава од поменутог Ауто-пута северно од Новог Сада, заобилазећи планиране комерцијалне зоне дефинисане усвојеним урбанистичким плановима смештен у планирани енергетски коридор, а затим се враћа уз коридор Ауто-пута Е75: Нови-Сад - Суботица. Затим се води у правцу северозапада око 6 km до пружног појаса једноколосечне неелектрисане пруге Нови – Сад – Врбас – Римски Шанчеви – Сента - Хоргош, а онда непосредно уз поменуту жел.пругу у дужини од око 14 km. Јужно од Врбаса па до терминала ‘’Сомбор’’ продуктовод прати трасу постојећег разводног гасовода: деоница РГ04-15 Госпођинци-Сомбор;
- Панчево – Београд - Траса продуктовода деонице Панчево - Београд полази од терминала ‘’Панчево’’ и до сада није дефинисана, разматрају се три варијантна решења.

За планирани Паневропски нафтовод (коридор нафтовода кроз Србију) до сада није урађена пројектно-техничка документација (у смислу Закона о планирању и изградњи). ЈП Транснафта је добила мандат да у име Републике Србије обезбеди предуслове за реализацију и саму реализацију прединвестиционе студије Паневропског нафтовода, чиме се омогућује допремање руске и друге нафте из каспијског региона.

Да би ЈП ТРАНСНАФТА одговорила захтевима своје проширене делатности - складиштење (минималних обавезних/стратешких) залиха сирове нафте и деривата нафте за потребе државе - потребно је да јој се одлуком Владе РС преда на коришћење резервоарски простор којим сада располаже Републичка дирекција за робне резерве, поготово на локацијама које су у непосредној близини инфраструктуре нафтовода или будућег система продуктовода. Једна од опција је коришћење НИС-ових резервоара, што би било у складу са Упутством о утврђивању обавеза држава чланица ЕУ о одржавању минималних резерви сирове нафте и/или нафтних деривата, где се процес стварања и одржавања стратешких резерви нафте и деривата нафте остварује кроз сарадњу државе и привредних субјеката.

Адаптацијом комуникационог система и система даљинског управљања и надзора на траси нафтовода Дунав (Бачко Ново Село) – Нови Сад – Панчево предуслови за потпуну модернизацију комуникације између објеката на траси и увођење интегрисаног система даљинског управљања и надзора свих компонената транспорт система за транспорт сирове нафте, омогућавајући максималну искоришћеност SCADA (‘’Supervisory control and data acquisition’’) система. Као главни медиј коришћен је оптички телекомуникациони кабл (24 нити) који је постављен у вишецевни ХДПЕ кабл (7x10/8 mm ХДПЕ микроцеви), као физичку заштиту оптичког кабла. Постојећи оптички кабл повезан је испод Дунава са системом истих карактеристика сирове нафте нафтоводом Републике Хрватске, компаније ЈАНАФ д.д. Траса кроз Хрватску иде од Омишља на Крку, преко Сиска до Вирја на север ка Мађарској и Аустрији и од Сиска на исток преко Славонског Брода и Сотина до Дунава, испод кога се спаја са системом ЈП Транснафта Панчево.

Рафинеријска прерада нафте

Рафинеријска прерада нафте одвија се у две рафинерије. То су Рафинерија нафте Панчево (РНП) и Рафинерија нафте Нови Сад (РНС).

Ради подизања квалитета прераде сирове нафте, постизања квалитета горива по стандардима Европског тржишта и остварења захтеваног нивоа заштите животне средине неопходно је до краја спровести започету модернизацију рафинеријских капацитета.

Планира се улагање у технолошки развој рафинерија РНП и РНС чиме ће се обезбедити:

- испуњење захтева домаћег тржишта и могућност извоза деривата;
- производња бензина, средњих дестилата и дизел горива у складу са европским стандардима;
- боља валоризација сирове нафте производњом белих и црних производа у односу 80:20, уз сопствену потрошњу горива и губитак до укупно 9%;
- мањи трошкови прераде сирове нафте;
- енергетска оптимизација;
- задовољење домаћих и европских прописа из области заштите животне средине;
- максимизирање профита рада рафинерија;
- могућност размене полупроизвода између РНП и РНС;
- могућност реализације заједничких развојних пројеката са ХИП-Петрохемијом.

Угаљ

Једна од варијанти коришћења енергетског потенцијала ковинског угља је и градња термоелектране укупне снаге до 800 MW. За то је неопходна координирана акција свих субјеката, надлежних државних, покрајинских и локалних органа власти, произвођача, дистрибутера и купаца енергената и енергије, као и израда неопходне аналитичко-студијске и планско-техничке документације.

Даљински системи грејања

У осам градских топлана у Војводини покренута је иницијатива уградње комбинованих горионика на мазут и гас и изградња резервоарских капацитета. Проблем сигурног снабдевања природним гасом оних топлана које тај енергент користе биће лакше остварив завршетком изградње скалдишта гаса (Банатски Двор).

Топлане мањих капацитета, које се налазе у руралним подручјима требале би да усвајањем концепта одрживог развоја, пређу на коришћење биомасе као енергента. Узимајући у обзир, са економског аспекта, тиме би се смањила потошња увозног природног гаса, а поспешила производња ратарских култура у енергетске сврхе.

Електроенергетска инфраструктура

Енергетски производни објекти

У наредном планском периоду снабдевање електричном енергијом биће из основних производних објеката Републике Србије термоелектрана и хидроелектрана које се налазе ван територије АП Војводине, термоелектрана-топлана које се налазе у Новом Саду, Зрењанину и Ср. Митровици (на локалном нивоу), као и нових производних објеката планираних на територији АП Војводине.

Термоелектране - топлане (ТЕ-ТО)

Део енергије обезбеђиваће се из когенерационих постројења са гасним блоковима веће снаге у индустријским зонама пре свега: Новог Сада, Зрењанина и Сремске Митровице, те Суботице, Сомбора и Панчева и других градова стартешки је врло значајна. Заснираће се на реалном топлотном конзуму у циљу испуњења критеријума енергетски ефикасних постројења према условима из Директиве 2004/8/ЕЦ ЕУ. Ово се посебно односи на Нови Сад, Зрењанин и Сремску Митровицу, јер градња нових блокова на бази садашњег топлотног конзума, који није довољан ни за постојећа постројења, проузроковаће каснији рад са неприхватљиво ниским степенима корисности што ће довести објекат у економски неповољан положај. Ово посебно важи за садашње паритете цена.

На основу Стратегије развоја енергетике РС до 2015. године, односно Програма остваривања Стратегије на нивоу Републике и АП Војводине, Стратегије привредног развоја АП Војводине, развојних докумената Електропривреде Србије и осталих развојних докумената у оквиру приоритета улагања у нове производне објекте чиме би се на време обезбедили нови и заменски капацитети електроенергетских извора, предвиђа се изградња следећих производних објеката од стратешког значаја за Републику Србију, односно АП Војводину, односно регионалног/паневропског тржишта:

- довршетак изградње започетих блокова Колубара Б 700 MW (2x350 MW) - 2014/2015. године;
- изградња савременог новог блока ТЕНТ Б3 номиналне снаге око 700 MW са надкритичним параметрима- 2016. године;
- изградња термоелектране ТЕ Ковин укупне снаге око 800 (4X210) MW, уколико експлоатације угља и изградња на овом локалитету не угрожавају регионално извориште водоснабдевања на локалитету алувион Ковин-Дубовац.

У оквиру програма и пројеката реконструкције постојећих или изградње нових извора са гасним технологијама на основу обављених претходних анализа и размарања о могућности изградње потенцијално нових капацитета и извора за производњу електричне и топлотне енергије на бази савремених гасних технологија, ови потенцијални објекти би били:

- парно–гасни блок ТЕ-ТО Нови Сад (електричне снаге до 480 MW и топлотне снаге 300 MW);
- парно–гасни блок ТЕ-ТО Зрењанин (80 MW електричне снаге);
- парно–гасни блок ТЕ-ТО Сремска Митровица (60 MW електричне снаге);
- парно–гасни блок ТЕ-ТО Суботица (60 MW електричне снаге);
- парно–гасни блок ТЕ-ТО Панчево;
- парно–гасни блокови и осталим градовима у Војводини (ТЕ-ТО Сомбор до 40 MW електричне снаге, ТЕ-ТО Врбас-Кула, до 75 MW електричне снаге, ТЕ-ТО, Сента (до 40MW електричне снаге).

Предложени програми допринеће побољшању техничких карактеристика објеката, повећању безбедности и сигурности рада постројења, повећању енергетске ефикасности која би достигла 75-80% и смањењу утрошка примарног горива за производњу свих видова енергије, тј. повећање профитабилности и рационалније коришћење скупог увозног горива.

Хидроелектране

На реци Дунаву, узводно од Ђердапа (у зони Новог Сада) и реци Сави постоји хидропотенцијал који је изучаван 80-их година прошлог века. Могуће је искоришћење овог хидропотенцијала градњом хидроелектране на Дунаву снаге од 130 MW до 210 MW са просечном годишњом производњом од 985 до 1500 GWh (зависно од коте успора). Од укупне производње Србији би припадало од 67,5 до 62,5 %, а остатак Хрватској.

На Сави постоји могућност изградње хидроелектране снаге 70 MW са просечном годишњом производњом 440 GWh од чега би Србији припадало 74%, а остатак Хрватској и Босни и Херцеговини.

Економска, финансијска, технолошка, еколошка оправданост и социјална прихватљивост изградње хидроелектрана ће захтевати израду сложених студија, усклађивање са заштитом природе и животне средине и другим интересима на локацији и суседству, кооперацији са поузданим партнерима из иностранства и поштовање међународних докумената који обавезују Републику Србију у домену одрживе енергетике.

Иновирање генералног пројекта ХЕ Нови Сад на Дунаву је потребно због преиспитивања локације хидроелектране и коте успора у смислу повишења. Такође треба преиспитати техничка решења заштите приобаља користећи искуства заштите од успора ХЕ Ђердап.

Пре приступања изради техничке документације за хидроелектране на Дунаву и Сави треба ступити у контакт са надлежним органима у Хрватској и Босни и Херцеговини због усаглашавања принципа поделе потенцијала и паритетног учешћа у трошковима.

Истовремено планира се изградња објеката обновљивих извора енергије за производњу електричне енергије (мале хидроелектране) на текућим (водотоци) и стајаћим водама (акумулацијама) са одговарајућим системом преноса.

Сектор електропреноса

Преносна мрежа на подручју АП Војводине ће се развијати у складу са Сратегијом развоја енергетике РС до 2015. године, и развојним документима ЕМС-а. Развој преносне мреже пратиће растуће потребе за електричном енергијом. Највећи део инвестиција до 2015. године односи се на рехабилитацију и унапређење основног преносног система. Сагледавањем постојећег стања, намеће се потреба континуитета технолошке модернизације постојећих објеката. Поред технолошке моденизације објеката, развој електроенергетске преносне мреже условљен је и обезбеђивањем нове преносне мреже, услед растуће потрошње, а такође и развојем интреконективних прекограничних веза водова 400 kV са системима у окружењу, изградњом прикључака 110 kV за кориснике преносног система, изградњом трансформаторских 400/x и 110/x и заменом великих трансформатора снаге 400 kV и 110 kV новим јединицама. Концепција изградње преносне мреже обухата и потребе везане за изградњу обновљивих извора енергије, растуће потребе за електричном енергијом, као и интерконекцију са суседним подручјима и учешће у Регионалном тржишту електричне енергије југоисточне Европе.

Предвиђено је преузимање преносне мреже напонског нивоа 110 kV који нису у власништву ЕМС-а: ЕВП-Мартинци-СР Митровица 2, СР Митровица 1-СР Митровица 2 и Темерин-Жабаљ. И даље остаје отворено питање далековода Шид-Нијемци, који припада Хрватској електропривреди, односно далековод Апатин-Бели Манастир који се делом налази на територији Хрватске, а припада ЈП ЕМС.

Технолошком модернизацијом преносне мреже, неопходно је оспособљавање свих техничких система управљања, као и развој нове информационе технологије за системско тржишно управљање, чији је циљ повећање поузданости системских података што је условљено учешћем у будућем тржишту ел. енергије. Планирани објекти преносне мреже приказани су у табели 29.

Дистрибутивна мрежа

Развој дистрибутивне мреже одвијаће се у складу са Стратегијом развоја енергетике до 2015.год, Програмом остваривања Стратегије и Средњорочним плановима надлежног предузећа ЈП ЕПС-а, односно Привредног друштва за дистрибуцију ел. енегије "Електровојводина". Предвиђа се потпуни прелазак на 20kV напонски ниво, тј. прелазак са тростепене трансформације

110/35/10(20)kV на двостепену трансформацију 110/20kV, чиме ће бити обухваћена реконструкција свих трафостаница 110/35 kV на 110/20 kV. Трафостанице 35/20 kV, односно 35/10 kV реконструисаће се у разводна 20 kV чворишта, а 10 kV мрежу и припадајуће дистрибутивне трафостанице 10/0,4 kV потребно је реконструисати за рад на 20 kV.

За читав плански период предвиђен је пораст потрошње електричне енергије са просечном годишњом стопом раста од 1,8%, што изискује повећање капацитета постојећих трафостаница , где је то могуће, као и обезбеђење нових капацитета.

Планиране трафостанице 110/20 kV

- ЕД "Нови Сад":
  1.ТС "Ковиљ"
  2.ТС "Победа НС"
  3.ТС "Центар"
  4.ТС "ЗонаСевер НС"
  5.ТС "Ветерник"
  6.ТС "Ср.Карловци"
  7.ТС "Беочин"
  8.ТС "Србобран"
- ЕД "Суботица":
  9.ТС "Суботица 5"
  10.ТС "Чантавир"
  11.ТС "Нови Кнежевац"
- ЕД "Панчево":
  12.ТС "Панчево 5"
  13.ТС "Велика Греда"
  14.ТС "Старчево"
- ЕД "Зрењанин":
  15.ТС "Перлез"
  16.ТС "Кикинда4"
  17.ТС "Сечањ"
- ЕД "Сомбор":
  18.ТС "Сомбор4"
  19.ТС "Бач"
  20.ТС "Гаково"
  21.ТС "Бездан"
  22.ТС "Змајево"
- ЕД "Рума":
  23.ТС "Инђија 2"
  24.ТС "Крњешевци"

Остале трафостанице 20/110 kV за прикључење енергетских производних објеката на обновљиве изворе енергије, за потребе великих потрошача и ТС 110/20 kV ће се градити у складу са плановима развоја електродистрибутивних предузећа.

Обновљиви извори енергије

Ратификацијом Уговора о оснивању Енергетске Заједнице Југоисточне Европе (2005.год) Република Србија је прихватила обавезу примене директива везаних за коришћење обновљивих извора енергије (2001/77/ЕС и 2003/30/ЕС). Процењује се да би на подручју АП Војводине у наредном десетогодишњем периоду учешће неконвенционалних енергетских извора у укупној потрошњи могло да достигне 20%, процењени укупни потенцијал обновљивих извора енергије подручју АП Војводине је 1.293ктен/год, што у односу на примарну енергетску потрошњу од 4.019ктен/год. износи око 32%.

Усвајањем "Feeg-in" тарифе за електричну енергију произведену из обновљивих извора енергије, створене су шансе са повећање учешћа обновљивих извора енергије у производњи електричне енергије, и достизање циља да ово учешће буде 7,4% до 2012.год. односно 19% до 2020. год.

За остваривање овог циља, у концепцији развоја енергетике, неопходно је остварити међусекторско повезивање енергетике и пољопривреде, шумарства и индустрије, као једног значајног, потенцијалног испоручиоца и произвођача биоенергије на подручју АП Војводине (енергетске биљке, отпад са фарми, брзорастуће шуме, индустријски продукти).

Потенцијална енергија добијена из биомасе је најзначајнији енергетски потенцијал обновљивих извора на простору Војводине, с обзиром на заступљеност пољопривредног и шумског подручја, односно заступљеност ресурса остатака ратарске и шумске производње. Повећање потенцијала биомасе, могуће је остварити повећањем производње енергетских култура, уљане репице, за које постоје повољни услови, као и узгојем брзорастућих шума на земљишту које није повољно за узгајање конвенционалних пољопривредних култура, поред река и канала.

Биомасу, због вишеструке исплативости, могуће је користити као енергент у топланама.

Пошто је биомаса локално гориво, економично када се користи без претходних припрема и у кругу од 50 km, потребно је далокална самоуправа направи анализу области и начин примене у свом региону.

Реално је могућа организована производња биогаса на већим сточним фармама је око 7 милиона m3/a (око 160 TJ/a ~ 0,004 mtoe/a), дакле занемарљив извор енергије, али еколошки и за органску производњу ђубрива веома значајна. Нема ни процена о могућој производњи овог енергента из отпадних вода градских канализација и прехрамбене индустрије, где би се могле очекивати и значајно веће количине. Примарна енергија градског, медицинског и индустријског отпада у Војводини је прилично поуздано процењена на око 6,65 TJ/a ~ 160 ktoe/a, што је енергетски потпуно безначајно, али са еколошког аспекта веома значајно.

Коришћење геотермалне енергије за сада је на веома ниском нивоу и поред значајног топлотног потенцијала на овом подручју. У АП Војводини има 75 хидротермалних бушотина, чија је просечна издашност 9,5 l/s, просечна излазна темература 48,8 оС. Укупни топлотни потенцијал (снага) свих бушотина, које имају изграђене системе и могућност експлоатације, износи око 54 MW, а користи се око 19 MW или 26% расположивог потенцијала, углавном за топлотне потребе у балнеологији и туризму. Постоји прецизно утврђен ресурс у геотермалној снази извора од око 85 MWt односно око 750 GWh/a.

Коришћење геотермалних извора треба усмерити у правцу производње топлотне енергије за потребе пољопривредне производње, бањског туризма, SPA центри (за које постоје исказани интереси инвеститора за даља улагања), загревање санитарне воде и просторија.

Коришћење топлотних пумпи је врло ефикасна технологија која би могла и требала наћи већу примену у ефикасном коришћењу обновљивих извора енергије. У практичној примени могу се користити само топлотне пумпе или хибридни системи са соларним колекторима.

Енергија ветра за сада се још увек не користи на подручју Војводине, мада су предузете многе активности за омогућавање њеног коришћења. Израђен је WIND - атлас, са проценама брзине ветра на појединим локацијама.

На основу WIND - атласа, на просторима јужног и југоисточног Баната средња годишња брзина ветра на висини од 100 m је 5 - 6 m/s, односно преко 6 m/s, док је у већем делу остатка Војводине ова брзина између 4.5-5 m/s. На висини од 200 m око 35% територије Војводине (југоисток) има средњу брзину ветра преко 6 m/s, док остатак располаже брзинама од 5 - 6 m/s. Ови потенцијали спадају у класу 3 (према класификацији ЕУ), и могу се оценити као добри (знатни), те пружају основа за интензивију градњу ветрогенератора. Брз развој индустрије ветроелектрана у Европи, где су инсталисани капацитети око 66 GW (крај 2008. год.), раст снаге јединичних ветрогенератора (2 MW, са пројекцијама до 10 MW) и постојећа производња неких склопова ових електрана у АП Војводини дају основ за њихову изградњу.

За тачну оцену оправданости изградње ветроелектрана на потенцијланим локацијама, неопходно је спровести детаљна мерења брзине и правца ветра.

До 2012. године планирано је да се изграде ветроелектране укупне снаге 250 MW са годишњом производњом око 450 GWh/a (око 5,7% данашње потрошње електричне енергије).

Део ветроелектрана на подручју Панчева и Ковина (западно од Делиблатске пешчаре, међу којима је и ветроелектрана Чибук) ће се повезати на нова постројења 400 kV која ће се прикључити на постојећи вод 400 kV РП Дрмно - ТС Панчево 2. Електране источно од Делиблатске пешчаре ће бити прикључене на нови интерконективни ДВ 400 kV између Србије и Румуније, што би захтевало сагласност заинтересованих корисника и извесност изградње поменутог ДВ 400 kV.

За изградњу ветроелектрана на подручју АП Војводине неопходно је да се у просторним плановима општина одреде зоне у којима би условно била дозвољена градња оваквих енергетских

објеката и то на основу разматрања свих ограничења за сваку одабрану локацију.

Приликом одређивања локација за ветроелектране, посебну пажњу потребно је посветити ризику по животну средину)бука, утицај на птице, слепе мишеве и пејзаж) и процене прихватљивости Према Закону о планирању и изградњи, ветроелектране се могу градити на пољопривредном земљишту, уз претходно прибављену сагласност надлежног органа за послове пољопривреде и животне средине. тог ризика са становишта домачих прописа у области заштите природе и животне средине, пре свега Закона о заштити природе, и европских стандарда и искуства у изградњи ветроелектрана (израда страстешких проценаутицаја на животну средину и студија о процени утицаја на животну средину), што се посебно односи на заштићена и еколошки значајна подручја.

Према Закону о планирању и изградњи, ветроелектране се могу градити на пољопривредном земљишту, уз претходно прибављену сагласност надлежног органа за послове пољопривреде и животне средине.

Критеријуми за избор локације за изградњу ветроелектране су:

- брзина, учесталост и правац ветра;
- геомеханичка својства терена;
- могућност прикључивања на електроенергетски систем;
- постојање приступних путева и могућност транспорта опреме;
- сеизмолошки аспекти;
- власништво над земљиштем - да ли су регулисани имовинско-правни односи;
- постојање подстицајних мера - пореске олакшице, субвенције и др.;
- постојање посебних економско-финансијских захтева од стране локалне заједнице (проценат профита, помоћ у изградњи инфраструктуре, донације);
- утицај на животну средину и биодиверзитет - неугрожавање флоре и фауне, избегавање градње у границама постојећих и планираних заштићених природних добара и других еколошки значајних подручја и у њиховој непосредној близини;
- довољна удаљеност од насеља и стамбених објеката како би се избегло повећање интензитета буке;
- довољна удаљеност од инфраструктурних објеката (електронских комуникационих мрежа и опрема, радарских, аеродрома, линијских инфраструктурних објеката и др).

Енергија сунца се уопште не користи. Постоји знатан потенцијал, који по инсолацији чини 20-30% већи интензитет од европског просека, за коришћење соларне енергије. Постоји 267 сунчаних дана, а просечна осунчаност износи око 1000 kWh/m2. Потенцијал је процењен на око 565 GWh/a (ако само 10% домаћистава угради ФН панеле). То је значајан потенцијал (6,8% данашње потрошње електричне енергије) и треба створити услове за његово коришћење. Топлотни ефекат сунца преко термалних соларних колектора, користи се на мањим индивидуалним објектима, а приметна је тенденција коришћења у болницама и туристичким објектима. По нивоу радијације АП Војводина има већи потенцијал од Немачке, где је тренутно инсталисано 3,9 GW у фотонапонским (ФН) панелима за производњу електричне енергије. Главна препрека већем коришћењу соларне енергије на територији АП Војводине су релативно висока почетна инвестициона улагања у постројења и непостојање пореских и царинских олакшица, као ни бесповратних подстицајних средстава од стране државе.

Соларна енергија има велику развојну шансу у туризму, здравству, као и пољопривреди. Поред тога соларну енергију је могуће користити као допуну у даљинским системима грејања, као енергент за апсорпционе расхладне машине, или као допуна класичним системима грејања.

За изградњу соларних електрана на подручју АП Војводине неопходно је да се у просторним плановима општина одреде зоне у којима би условно била дозвољена градња оваквих енергетских објеката и то на основу разматрања свих ограничења за сваку одабрану локацију.

Досадашња проучавања су показала да постоји могућност коришћења хидроенергетског потенцијала на Дунаву (ХЕ Нови Сад, снаге 130 – 210 MW, просечне годишње производње 985 – 1500 GWh) и на Сави (ХЕ Обреж, снаге 70 MW, просечне годишње производње 440 GWh).

Такође, разматра се могућност изградње и коришћења малих хидроелектрана. Према досадашњем сагледавању, могуће је изградити 12 малих хидроелектрана, збирне снаге 20,2 MW са просечном годишњом производњом 90,7 GWh (око 1,2% данашње потрошње електричне енргије).

Табела 24. Збирни приказ хидроенергетског потенцијала АП Војводине

Водоток	**Назив хидроелектране и локације**	**Укупни потенцијал**		**Припада Србији**	**Наш потенцијал**		**Напомена**
		Снага MW	**Годишња производња GWh**	**%**	**Снага MW**	**Годишња производња GWh**	
Дунав	Нови Сад km 1265	130 (170)x (210)xx	985,3 (1250,0)x (1500,0)xx	67,5 (65)x (62,5)xx	87,7 (110,5)x (131,2)xx	665,1 (812,5)x (937,5)xx	кота успора 80,00 кота успора 81,00x kota uspora 82,00 xx
Сава	Обреж km 83,5	70	440	74,2	51,9	326,5	
Тиса	Нови Бечеј брана km 63	9,8	42,7	100	9,8	42,7	
Хидросистем ДТД	Бездан Нови Сад Врбас Бечеј Итебеј Клек Стајићево Томашевац Опово Стража Кајтасово	1,65 3,0 0,85 0,62 0,60 0,85 0,85 0,24 0,28 0,24 1,22	2,20 19,20 4,70 2,27 2,60 3,40 2,60 0,75 0,90 1,22 8,19	100 100 100 100 100 100 100 100 100 100 100			
Свега	ХС ДТД	10,40	48,03		10,40	48,03	
УКУПНО		220,2	1516,03		159,8	1082,33	

		(260,2)x	(1780,73)x		(182,6)x	(1229,73)x	
		(340,2)xx	(2030,2)x		(203,3)xx	(1354,73)x	

На покрајинском нивоу формиран је Савет за коришћење хидропотенцијала на територији АП Војводине. Постоји појачан интерес углавном страних инвеститора за изградњу малих хидроелектрана на каналу ДТД.

Повећање удела малих хидроенергетских потенцијала у укупној производњи електричне енергије је генерално опредељење светске енергетске политике и стручне јавности и има значајно место у енергетским плановима свих прогресивних привреда. ЕУ овом потенцијалу даје посебан значај.

Највећи потенцијал је на хидросистему Дунав - Тиса - Дунав, где би се мале хидроелектране градиле у склопу постојећих устава (укључујући и брану на Тиси). Примарне функције хидросистема би и даље имале приоритет, али би се применио ''форсирани'' рад у циљу повећања хидроенергетског потенцијала.

Коришћење хидроенергетског потенцијала би донело и друге користи, као што су повећана проточност каналске мреже (значајно са гледишта заштите животне средине и биодиверзитета) и двојна функција неких хидроелектрана (пумпе- турбине).

Евидентан је, мада релативно мали, и потенцијал на рекама Карашу и Нери. На Карашу постоје три водне степенице које би се могле реконструисати и где би се могле уградити турбине. Процењује се да би збирна снага три електране била 0,65 М\У, са просечном годишњом производњом 3,2 GWh. Две низводне хидроелектране би се у будућности користиле као пумпе за повратно снабдевање водом из канала ДТД за потребе наводњавања.

На Нери се предвиђа реконструкција деривационог канала са изградњом четири хидроелектране (генерални пројекат је управо завршен) збирне снаге 1,2 MW, са просечном годишњом производњом 4,66 GWh. Деривациони канал би се користио и за одвођење бујичних вода, као и за довод воде за наводњавање.

Процењује се да би на половини вишенаменских акумулација било економски оправдано изградити мале хидроелектране. Потенцијал није велики, али би изградња била врло јефтина јер би се турбине могле уградити у постојеће цевасте темељне испусте.

Плански основ за изградњу малих хидроелектрана се обезбеђује директном применом просторних планова јединица локалне самоуправе и просторних планова подручја посебне намене, на начин да се правилима уређења и грађења за делове територије за које није предвиђена израда урбанистичког плана прописује да се на водотоцима у обухвату плана дозвољава изградња малих хидроелектрана и издавање урбанистичких аката за изградњу малих хидроелектрана на основу техничке документације израђене од стране овлашћеног пројектанта уз прибављање услова заштите природе и услова водопривреде и неугрожавање осталих корисника простора.

Енергетска ефикасност

Повећање енергетске ефикасности потребно је разматрати као велики потенцијални извор енергије.

Повећање енергетске ефикасности, већ сада постаје императив развоја енергетике и економичног коришћења енергије. Изградњом нових енергетски ефикасних објеката и адаптацијом постојећих објеката у енергетски ефикасне, знатно ће се смањити трошкови коришћења енергије ових корисника али и укупна енергетска зависност овог простора.

Применом нових енергетских система и технологија (топлотне пумпе за призводњу топлотне енергије, модерни прозори и фасаде...) енергетски трошкови се могу знатно смањити. Пасивне куће, задржавају топлоту у унутрашњости куће без негативног утицаја на потребно дисање објекта, тако да и постојећи системи грејања на природни гас и даљинско централно грејање у овом случају постају ефикаснији и економичнији.

Концепција просторног развоја са аспекта енергетске ефикасности обухвата:

- увођење биоклиматских и принципа енергетске ефикасности у све нивое планирања, пројектовања, извођења и коришћења објеката и инфраструктуре;
- стварање услова за децентрализовану производњу топлотне енергије;
- пажљиво лоцирање великих система за производњу енергије који утичу на регионални распоред индустрије, инфраструктуре и становања;
- равномерну доступност насеља енергетској инфраструктури.

Реализација планских решења подразумева унапређење енергетске ефикасности уз:

- детаљно сагледавање стања потрошње енергената (према структури и врсти енергетских услуга) у секторима индустрије, саобраћаја, зградарства и комуналних услуга);
- формирање и развој тржишта услуга енергетске ефикасности;
- увођење система газдовања енергијом, (енергетског менаџмента);
- побољшање постојећег и даљи развој система даљинског грејања, развој гасоводне мреже, која ће омогућити супституцију коришћења електричне енергије и класичних фосилних енергената;
- пројектовање нових енергетски ефикасних зграда и реконструкција постојећих уз поштовање принципа енергетске ефикасности;
- унапређење и развој статистичких података и енергетских индикатора за праћење енергетске ефикасности;
- замена класичних сијалица тзв. штедљивим;
- оснивање подстицајних фондова за реализацију програма и пројеката енергетске ефикасности регионалном и локалном нивоу;
- унапређење технолошког нивоа индустријских предузећа.

5.4. ЕЛЕКТРОНСКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

Концепција развоја електронских комуникација подразумева увођење најсавремених технологија у овој области, модернизацију постојеће инфраструктуре и објеката, изградњу сигурне широкопојасне мреже на свим нивоима, закључно са локалним, уз употребу најсавремених медијума преноса, потпуну дигитализацију свих система електронских комуникација (фиксна, мобилна, интернет, радио-комуникација, КДС) уз обезбеђење довољно капацитета, равномерног развоја и целокупне покривености простора уз обезбеђивање подједнаке доступности свим оператерима.

У циљу повећања квалитета живота, свим грађанима на територији АП Војводине, је неопходно омугућити приступ модерним комуникационим технологијама, приступ интернету и омогућење доступности тегнологија и услуга информационог друштва, развојем широкојасних мрежа.

Неопходно је донети Стратегију развоја широкопојасног приступа за територију АП Војводине са циљем убрзавања развоја широкопојасних мрежа, подстицање њиховог коришћења, посебно путем интернет услуга за домаћинства, мала и средња предузећа на територији АП Војводине.

Приступ интеренту великим брзинама путем широкопојаних веза отвара велике могућности за убзан развој информационог друштва. Недовољна доступност широкопојасног приступа доводи до дигиталног јаза, а самим тим и недовољног искоришћења развојних потенцијала информационо-комуникационих технологија. Развој широкопојасног приступа подстиче привредни раст кроз стварање нових услуга и отварање нових инвестиција и нових радних места. Такође, овакав развој утиче у великој мери на продуктивност процеса. Доступност широкопојасних услуга је једна од кључних елемената који локалним самоуправама омогућава и олакшава привлачење улагања, увођење рада на даљину, боље и доступније здравствене услуге, боље образовање и квалитетније услуге јавне управе.

Интернет треба учинити доступним сваком грађанину, домаћинству, школи, предузећу, здравственој установи и државној управи, а све са циљем смањења цене услуга, повећања протока и повећања сигурности на интернету. У оквиру овога је потребно

обезбедити проток у оквиру универзалне услуге, са брзинама од оквирно 2 Мбит/с за урбана подручја и од око 256 kbit/s за рурална подручја. Током трајања Регионалног Плана треба извршити мониторинг и у складу са одговарајућим индикаторима унапредити ове брзина, како би се омогућила квалитетна услуга свим грађанима АП Војводине.

Како би се створило развијено информационо друштво потребно је обезбедити доступност инфраструктуре, подстицати развој нових технологија и апликација, као и развој е-сервиса.

Неопходно је омогућити комуникацију и сарадњу институција јавне управе са једне стране и грађана и предузетника са друге, редуковати административне препреке у свим подручјима на које утиче јавна управа, повећати доступност свих инфромација. На овај начин би се такође смањили трошкови јавне управе, повећала ефикасност, као и транспарентност рада.

Неопходно је омогућити свим слојевима друштва учествовање у новом друштву знања, а са друге стране је потребно омогућити доступност услуга и садржаја. Из ових разлога је потребно повећати инвестиције у комуникационе и информационе технологије, како би се повећао привредни раст, отворила нова радна места, омогућио бољи квалитет живота грађанима АП Војводине.

Принципи

- регионална конкурентност подразумева развој модерних електронских комуникација на употреби најсавремених технологија и регулаторним оквирима ЕУ;
- обезбеђивање интерконективних веза, развој домаће индустрије електронске комуникацине индустрије и обезбеђења вишеструких нивоа заштите у циљу сигурности и безбедности електронског комуникационог сектора;
- унапређење приступачности подразумева равномеран развој и целокупну покривеност и доступност целог подручја и замена постојећег технолошки застарелог система новим савременим електромским комуникационим системом.

Електронска комуникациона мрежа, у складу са постављеним циљевима, ће се развијати по следећој концепцији:

- фиксна комуникациона мрежа: Равномеран развој на целом подручју. Потпуна замена аналогних система комутација и старијих дигиталних, новим системима у складу са технологијом развоја истих. Капацитете обезбедити у складу са растућим потребама. Реконструкција постојеће електронске комуникационе мреже на свим нивоима. Употреба оптичких каблова као медиј преноса, где год је то могуће;
- транспорт у нижим равнима мреже засниван искључиво на оптичким кабловима;
- реконструисање постојеће приступне мреже код које би се употреба бакарних каблова максимално скратила, а значајно повећао удео оптичких каблова и могућност бежичног приступа;
- приликом изградње нове инфраструктурне мреже полагати и цеви за потребе увођења оптичких каблова;
- тежити да се изградња више различитих инфраструктурних објеката обједини и ради истовремено;
- доградња постојеће мреже да би се постигла потпуна покривеност територије и омогућило увођење свих нових услуга;
- у складу са условима надлежног предузећа за електронске комуникације планиране су оптичке везе између комуникационих чворишта:
- Бачка Топола-Сента, Врбас-Оџаци-Држ.гран са Хрватском, Зрењанин-Кикинда-Чока-Нови Кнежевац-Држ. гран са Мађарском, Кикинда-Ада-Мали Иђош, Мали-Иђош-Кула, Врбас-Кула, Бечеј-Нови Бечеј,Нови Сад-Темерин-Жабаљ, Нови Сад-Зрењанин, Зрењанин-Сечањ, Нови Сад-Бач, Сремска Митровица-Шид, Сремска Митровица-Беочин, Рума-Шабац, Панчево-Алибунар-Држ. гран. са Румунијом, Панчево-Вршац, Панчево-Београд, Зрењанин-Ковачица-Смедерево, Ковин-Бела Црква;
- планиране су такође оптичке кабловске везе за даљинско управљање и надзор великих енергетских система за транспорт енергената, продуктоводи, нафтоводи, гасоводи и електроенергетски водови који се могу ставити на располагање на коришћење за остале потребе у служби електронских комуникација (кроз систем продуктовода Панчево-Београд-Смедерево-Јагодина-Ниш, од Панчева до рафинерије на Дунаву и уз Паневропски нафтоводи (ПЕОП);
- наставак модернизације фиксне мреже, пре свега у домен увођења широкопојасне мреже;
- равномеран развој широкопојасне мреже за коришћење универзалних услуга;
- у циљу обезбеђивања нових услуга, приступну мрежу градити довођењем оптичке мреже што ближе корисницима, применом приступних претплатничких концентратора и различитих бежичних (wireless) технологија (нпр. WiMAX, WiFi и др.);
- ADSL технологија која сада представља основу за испоруку нових широкопојасних сервиса (Интернет, IP centrex, Audio & Video Conference, E-Learning и тд.), је само међукорак до довођења оптике до крајњих корисника што представља основни правац будућег развоја електронске комуникационе мреже које омогућавају приступ Интернету великим брзинама;
- подстицање развоја широкопојасних услуга како би пенетрација широкопојасних корисника до краја 2012.год. достигла ниво од 25%;
- даљи развој мобилне мреже и наставак увођења GPRS/EDGE технологије и обезбеђење покривањем применом 3G технологије, са циљем да до 2012 год.50% становништва има могућност коришћења ове технологије;
- мреже кабловских дистрибутивних система (КДС) градити искључиво према техничким стандардима издатим од стране РАТЕЛ-а, уз максималну примену оптичких каблова;
- дефинисање универзалног сервиса за територију АПВ;
- увођење полагање каблова у микро ров, чиме се убрзава изградња и трошкови смањују;
- услов за развој инфраструктуре широкопојасног електронског сервиса је израда детаљних урбанистичких планова са тачно дефинисаним коридорима електронских комуникација и решеним имовинским односима, чиме би се омогућило убрзано добијање одобреља за изградњу;
- изградња метрополитен широкопојасних мрежау свим већим локалним самоуправама;
- мрежа за потребе радиодифузије: Дигитализација емисионих система, повезивање емисионе станице међусобно и поред радио-релејних система с центрима дистрибуције програма и оптичким приводом на најближи кабл;
- сваком потенцијалном кориснику треба омогућити квалитетан приступ радио и ТВ програмима који су добили дозволу за покривање те територије.

ПЛАНИРАНЕ РЕЛАЦИЈЕ ОПТИЧКИХ КАБЛОВА

	Извршна јединица	Релација	Напомене		Извршна јединица	Релација	Напомене
1	Нови Сад	Нови Сад – Зрењанин		18	Зрењанин/ Кикинда	Лазарево (HP7)-Сечањ-Конак (мост на Брзави)-	
2	Нови Сад	Бегеч - Лежимир- Манђелос		19	Зрењанин/ Кикинда	HP7-Б.Деспотовац-Ботош-Томашевац-Панчево-Ковин	са приводом за Орловат
3	Нови Сад	Нови Сад - Темерин		20	Зрењанин/ Кикинда, Панчево, Суботица	Ђала-Н.Кнежевац-Кикинда-Зрењанин-Томашевац-Ковачица-Ковин-Смедерево	ОК уз Банатску магистралу

4	Нови Сад	Нови Сад -Бачки Петровац		21	Зрењанин/ Кикинда	Бечеј-Нови Бечеј	
5	Нови Сад	Бачки Петровац-Оџаци		22	Суботица	Бачка Топола - Сента	
6	Нови Сад	Иришки Венац- Бранковац		23	Суботица	Б.Топола-Његушево-Гунарош-Утрине- Ада	
7	Нови Сад	Бачка Паланка-Нова Гајдобра-Силбаш		24	Суботица	Сомбор - Мали Иђош- Ада	
8	Нови Сад	Бечеј - Радичевић		25	Суботица, Сомбор	Мали Иђош - Кула	
9	Нови Сад	Бачко Петрово Село- Мол		26	Сомбор	Врбас-Кула-Сивац-Сомбор	
10	Нови Сад	Бечеј-Бачко Петрово Село		27	Сомбор	Кула - Р.Крстур-Лалић - Оџаци - Каравуково-Богојево Лука	
11	Нови Сад	Зрењанин-Жабаљ-Госпођинци-Темерин-Сириг-Змајево-Бач. Д.Поље-Врбас		28	Панчево	Ковин - Бела Црква	
12	Нови Сад	Нови Сад-Србобран-Врбас-Сомбор		29	Панчево	Омољица-Иваново-Н2(Ритопек)	
13	Нови Сад	Бачка Паланка-Гложан-Бегеч		30	Панчево	Панчево-Б.Ново Село-Дев.Бунар-Б.Карловац-Ватин	
14	Нови Сад	Бач-Бачка Паланка-Футог-Нови Сад		31	Панчево	Ковин-Делиблато-Мраморак-Долово-Владимирци	
15	Нови Сад	Бођани-Вајска		32	Панчево	Панчево-Долово-Делиблато-Шушара-Избиште-Вршац	
16	Сремска	В.Радинци-Манђелос-Ердервик		33	Панчево	Панчево локал	Будућа обилазница око Панчева
17	Сремска	Румска петља - Шабац					

Поштански саобраћај

На подручју АПВ поштанске услуге обавља јавни поштански оператер ЈПО-ЈП ПТТ саобраћаја "Србија" и други поштански оператери из домена нерезервисаних поштанских услуга, преко 510 јединице поштанске мреже (ЈПМ), од којих 90 има статус уговорних пошта (послују по основу уговорног аранжмана). Радне јединице поштанског саобраћаја наласе се у Новом Саду, Панчеву, Зрењанину, Суботици, Сремској Митровици, Сомбору и Кикинди.

У наредном периоду у складу са Стратешким планом за период 2010-2012. ЈП ПТТ саобраћаја "Србија", у Новом Саду је планирана изградња и опремање модерног, флексибилног и ефикасног главног поштанског центра (ГПЦ).

У складу са постављеним циљевима поштанска мрежа ће се развијати по следећој концепцији: стварање стабилне регулативе на тржишту поштански услуга, пружање универзалне поштанске услуге, развој тржишта поштанских услуга, развој и реструктуирање јавног поштанског оператера, развој поштанске мреже и капацитета, унапређивање квалитета поштанских услуга, сигурност и безбедност, стандардизација адресовања, тарифна политика.

Стратешки приоритети за остваривање концепције развоја су:

- достизање стандарда квалитета поштанских услуга прописаних у ЕУ;
- обезбеђивање поштанске услуге за све кориснике по приступачним ценама;
- успостављање ефикасне поштанске мреже, посебно изградња и опремање регионалних капацитета поштанских оператора, изградња и опремање поштанског регионалног центра у Ново Саду;
- формирање и примена адресног кода;
- израда и примена методологије обрачуна поштанских услуга базиране на трошковном принципу и усклађене са стандардима ЕУ;
- постепено увођење конкуренције;
- примена европских стандарда у области сигурности и безбедности;
- модернизација поштанске технологије и подизање нивоа техничко–технолошке опремљености за базичне поштанске каспацитете;
- развој нових сервиса и унапређење кадровског потенцијала како би се у делу поштанских услуга одговорило на савремене захтеве и актуелне тенденције развоја ПТТ саобраћаја у земљама ЕУ.

5.5. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

Снабдевање водом насеља

Концепција снабдевања насеља водом заснована је на развоју регионалних система, као најповољнијих са аспекта експлоатационих трошкова и аспекта обезбеђења сигурне и квалитетне дистрибуције. Основу развоја будућих регионалних система за снабдевање водом чине заштићена изворишта подземних и површинских вода. Принцип је да се до рационалних и еколошки прихватљивих граница искористе локална изворишта подземних и површинских вода, а да се тек након тога регионалнимм системима допрема само недостајућа вода.

Имајући у виду садашња економска кретања и финансијску моћ локалних заједница не може се очекивати брза изградња регионалних система за водоснабдевање. Решења која се сада раде, или ће се радити у скорој будућности, морају бити компатибилна са будућим повезивањем у регионалне системе.

Потребно је у наредне две године приступити истраживањима која би дефинисала изворишта за регионалне системе. Нека од њих као што су уз Дунав код Апатина и потез Ковин-Дубовац, имају релативно добар ниво обраде, док су сва остала фактички неиспитана.

Краткорочна орјентација снабдевања водом обухвата развијање микрорегионалних водоводних система (повезивање неколико насеља или општина у једну целину у зависности од расположивих изворишта). Временом, ови системи би се повезивали и обједињавали у веће целине, тј. у одређеном временском периоду у регионални систем ослоњен на извориште воде регионалног нивоа. Овакав приступ омогућава да се корисници по правилу снабдевају са два или више изворишта и да се, уз локалне могућности (микрорегионално и локално извориште), постиже највиши степен сигурности, како у погледу испоруке количине воде, тако и погледу њеног квалитета. Овде је економски елеменат један од најбитнијих чинилаца рационалног развоја.

Оптимална дугорочнија орјентација снабдевања водом становништва представља изградњу регионалних и међурегионалних водоводних система у који би били интегрисани и постојећи водоводни системи. Рок израде ових система је 2020. године. Проблем највећег приоритета је водоснабдевање области у којима је у води за пиће присутан токсични арсен и повишен садржај природних органских материја и натријума.

У планском периоду очекује се формирање следећих пет регионалних система:

- Сремски систем се ослања на два моћна алувиона: дрински, на ушћу Дрине и савски, на сектору Јарак - Грабовац. Из дринског изворишта вода ће се упућивати преко Богатића и Сремске Митровице до Руме, док се други део насеља Срема снабдева из савског изворишта. Постоји могућност повезивања са београдским системом;
- Новосадски систем се наслања на изворишта подземних вода. Снабдева насеља у општинама Нови Сад, Беочин, Бачки Петровац, Бачка Паланка, Темерин, Жабаљ, Зрењанин. Постоји потреба каснијег повезивања са Сремским системом и Бачким системом;
- Бачки систем чине насеља општина Апатин, Сомбор, Оџаци, Бач, Кула, Мали Иђош, Бачка Топола, Врбас, Србобран, Бечеј и Нови Бечеј. Окосница система је алувион Дунава, а биће неопходно коришћење и вода Дунава, било прерадом преко ППВ или упуштањем у подземље;
- Систем горње Тисе обухвата насеља општина Суботица, Кањижа, Нови Кнежевац, Сента, Чока, Ада, Кикинда, Нова Црња. Поред коришћења подземних вода, само за снабдевање насеља, биће неопходна и прерада речне воде, а алтернатива је довођење воде се већих удаљености са југа;
- Јужнобанатски систем поред локалних изворишта користи и алувион Ковин - Дубовац, а снабдева насеља општина Панчево, Ковин, Опово, Ковачица, Алибунар, Вршац, Пландиште и Бела Црква. Касније се може пребацивати одређена количина воде из алувиона са десне обале Дунава.

Такође, планира се и формирање следећих микрорегионалних система:

- Микрорегионални систем Оџаци – Бачка Паланка ослоњен на алувион Дунава, из којег ће се водом снабдевати општине у окружењу;
- Микрорегионални систем Гардиновци – Чента ослоњен на алувион Дунава;
- Микрорегионални систем који се ослања на алувион Тисе на потесу од Тараша до Белог Блата;
- Микрорегионални систем који се ослања на алувион Тисе у околини Бечеја;
- Микрорегионални систем источни обод Телечке;
- Микрорегионални систем југоисточни Банат.

Слика 14. Планирани регионални и микрорегионални системи водоснабдевања у АП Војводини

Повезивање и обједињавање ових система је веома важан стратешки задатак. Трасе дистрибутивних и повезних цевовода полагаће се, генерално поред постојећих, као и планираних путних праваца, где су услови за изградњу и каснију експлоатацију повољни. За правилно функционисање и рад цевовода у експлоатационим и прелазним режимима, пројектом ће се предвидети потребан број типских објеката: пумпне станице, резервоари, шахтови за испуст и испирање, шахтови за смештај ваздушних вентила, пролази испод пруга, путева, пролази испод водотокова, пролази кроз тунеле, мерно-регулациони објекти.

Снабдевање водом за технолошке потребе

Концепт снабдевања индустрије са технолошком водом заснива се на постепеном искључењу индустрије са технолошком водом из јавних водовних стема за снабдевање насеља. Основа за то је економска цена воде и скупи технолошки поступци третамана воде за домаћинства што ће приморати индустрију да за технолошке потребе користи своја властита изворишта са адекватно мањим степеном третамана воде.

Посебно се указује на потребу да се све више површинске воде користе код индустрије у технолошке потребе преко изграђених регионалних система за водснабдевање ''Бачка'', ''Банат'' и ''Срем'' који захватају воду из водотокова (Дунав, Тиса и Сава). Изградњом ових система треба спречити коришћење квалитетне подземне воде за технолошке потребе, осим у случају индустрија које користе воду квалитета воде за пиће (прехрамбене индустрије).

Канализање и пречишћавање отпадних вода и заштита вода

Површинске воде, природни и вештачки водотокови изложени су перманентној деградацији, упуштањем отпадних индустријских и насељских вода. Зато се ове воде морају прихватити и одвести до реципијента. Основни задатак канализационог система је потпуна хидротехничка санитација урбаних простора. Фекални канализациони системи треба да прикупе и одведу ван територије насеља све отпадне воде формиране при употреби и коришћењу. Канализациони системи су у врло уској вези са водоснабдевањем и представљају функционалну и органску целину са њим. Због тога се канализациони системи морају развијати упоредо са развојем система водоснабдевања.

Предвиђа се интегрална заштита вода, која подразумева примену технолошких, водопривредних и организационо-економских мера заштите. Технолошке мере подразумевају пречишћавање отпадних вода у ППОВ свих насеља већих од 5.000 ЕС, као и мањих насеља која се налазе у зони заштите изворишта. У ППОВ ће се уводити отпадне воде општинских центара и свих приградских насеља повезаних на групне канализационе системе. Производна предузећа ће реализовати своја комплетна ППОВ, или предтретмане. Предтретманом се отпадне воде из технолошких процеса пречишћавају до стања да смеју да буду упуштене у градску канализацију и упућене према ППОВ. Морају се уклонити све опасне материје, посебно оне које би својим токсичним деловањем ометале рад биоаерационог дела ППОВ.

Канализање насеља ће се обављати по принципима сепарационих система, са раздвојеним системима за отпадне воде насеља и атмосферске воде. Предвиђа се повећање обухвата насеља на више од 90%. За мања насеља ће се градити групни магистрални системи, спајањем канализационих система више насеља, ради довођења отпадних вода на заједничко ППОВ.

Капацитет ППОВ-а мора бити усклађен са демографским растом и планираним повећањем индустријских капацитета, што је неопходно анализирати и документовати одговарајућом студијом.

Мања насеља, туристички локалитети и центри, као и викенд зоне, проблем одвођења отпадних вода решаваће преко компактних мини уређаја за биолошко пречишћавање.

Где год је могуће, користити тзв. групне системе, којима се једним ППОВ пречишћавају отпадне воде из више оближњих насеља, повезаних магистралним колекторима са одговарајућим КЦС (канализационим црпним станицама).

Санитација сеоских насеља, која не могу да буду обухваћена малим групним системима са ППОВ, посебно у планинским

подручјима (код дисперзованих и неприступачних насеља) обављаће се по принципима руралне санитације - са одвођењем отпадних вода у индивидуалне или групне водонепропусне објекте и комбинацију са секундарним билошким пречишћавањем, уз оперативну организацију даљег поступка са отпадним водама, односно, уклањања и коришћења у пољопривреди на санитарно безбедан начин како не би дошло до загађења површинских и подземних вода.

Развој атмосферске канализације има задатак заштите урбанизованих површина унутар насеља и индустријских погона од плављења атмосферским водама. Кишну канализацију конципирати за меродавне услове (временски пресек, урбанизованост простора, рачунска киша итд.), а етапно реализовати тако да се изграђени делови рационално уклапају у будуће решење.

Управљање отпадом

Одрживи систем управљања отпадом реализоваће се у складу са одредбама Стратегије управљања отпадом и ППРС кроз удруживање општина у циљу заједничног управљања отпадом и успостављања система регионалних центара за управљање отпадом. Регионални центри обухватају сакупљање отпада, изградњу регионалних депонија, изградњу постројења за сепарацију рециклабилног отпада, изградњу оптималних мрежа трансфер станица и постројење за компостирање поред депоније, што чини потребну инфраструктуру за адекватно управљање комуналним отпадом. У том смислу потребно је да локалне самоуправе потпишу међуопштинске споразуме о заједничком управљању отпадом. На основу ових споразума формираће се региони за управљање отпадом, након чега је потребно израдити регионалне планове управљања отпадом.

Стратегијом управљања отпадом за период 2010-2019. године предвиђен је систем од девет регионалних центара управљања отпадом у АП Војводини. Локације ових цвентара треба планирати у складу са критеријумима утврђеним Законом о управљању отпадом (2009. година), Стратегијом управљања отпадом (2010. година), Студијом просторног размештаја регионалних депонија и трансфер станица на подручју АПВ (2006. година), као и у складу са ЕУ Директивом 99/31/ЕС о депонијама.

Планирана мрежа регионалних центара за управљање комуналним отпадом не искључује друге варијанте, што ће се тачно утврдити после потписивања међуопштинских споразума и доношења регионалних концепција управљања отпадом.

Табела 25. Регионални центри у АП Војводини на основу Стратегије управљања отпадом

	Општина/град која је носилац активности изградње регионалне депоније	Остале општине које чине Регионални центар за управљање отпадом	Број становника (2002.)	Количина отпада, t/год. (2009.)
	Сомбор	Апатин, Кула, Оџаци, Бач	230.252	59.914
	Суботица	Бачка Топола, Кањижа, Мали Иђош, Сента, Нови Кнежевац, Чока	266.193	86.749
	Нови Сад	Бачка Паланка, Бачки Петровац, Беочин, Жабаљ, Врбас, Србобран, Темерин	510.522	192.226
	Кикинда, Нови Бечеј	Ада, Нова Црња, Бечеј	180.444	42.543
	Панчево	Опово	138.178	54.927
	Вршац	Бела Црква, Алибунар, Пландиште	111.067	33.771
	Зрењанин	Сечањ, Ковачица, Тител, Житиште,	213.785	71.795
	Инђија	Ириг, Рума, Сремски Карловци, Пећинци, Стара Пазова	211.026	74.305
	Сремска Митровица	Шабац, Шид, Мали Зворник, Лозница, Богатић, Крупањ	397.249	85.036

На подручју АП Војводине идентификовано је 569 депонија. Све наведене депоније је потребно затворити у планском периоду и извршити њихову санацију. Санацију и рекултивацију неуређених депонија и затварање општински депонија неопходно је вршити паралелно са изградњом регионалних депонија и пратеће инфраструктуре за адекватно управљање отпадом.

У циљу адекватног решавања проблема управљања опасним отпадом на територији Покрајине, у планском периоду предвиђена је идентификација и санација локалитета који су контаминирани опасним отпадом и изградња регионалног складишта за опасан отпад на територији Средње банатске области, док ће се проблем трајног решавања опасног отпада решавати на нивоу Републике.

У оквиру пројекта ''Техничка подршка у управљању медицинским отпадом'' и циљу решавања проблематике инфективног отпада на територији Покрајине постављени су аутоклави и дробилице у Сомбору, Суботици, Зрењанину, Новом Саду, Вршцу, Панчеву, Сремској Митровици, Сремској Каменици, Сенти, Белој Цркви и Кикинди. У циљу успостављања система за управљање медицинским отпадом неопходно је вршити организовано селективно сакупљање на месту настанка, транспорт и адекватно збрињавање.

Отпад животињског порекла, нарочито кланични отпад, у планском периоду третираће се у постојећим постројењима за третман отпада животињског порекла отвореног типа у Сомбору, Зрењанину, Бачкој Тополи, Сремској Митровици и Врбасу. На територији Покрајине постоје и два постројења затвореног типа: у Пландишту и Житишту.

Решавање проблема грађевинског отпада и отпада од рушења решаваће се на нивоу локалних самоуправа.

6. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

6.1. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита животне средине представља полазну основу одрживог просторног развоја, коришћења и уређења АП Војводине, што налаже потребу интеграције и имплементације одређених мера и активности у решавању узрока проблема у овој области, који су предходно идентификовани и валоризовани.

У контексту заштите и унапређења животне средине неопходно је зауставити даљу деградацију и вршити превенцију, санацију и ревитализацију угрожених подручја, поштовањем следећих принципа:

- одрживо коришћење природних ресурса и очување и унапређење еколошки осетљивих природних вредности (заштићена природна добра);
- смањење нивоа загађења животне средине, приоритетно у загађеним урбаним и индустријским срединама, а затим на целој територији Покрајине;
- санација најугроженијих подручја;
- успостављање покрајинског и локалних регистара извора загађивања животне средине, као дела националног регистра, са системом контроле и континуираним праћењем параметара, који карактеришу квалитет животне средине;
- заштита, обнова и санација заштићених природних подручја, уз очување еколошке равнотеже;
- усклађивање законских прописа из области заштите са законодавством ЕУ;
- повећање обима финансирања заштите животне средине

(према Националној стратегији одрживог развоја предвиђено је 1,5% БДП-А 2015.г.);
- унапређење и јачање еколошке свести становништва пружањем подршке васпитним и образовним програмима у овој области и кроз средства информисања, укључивањем јавности у актуелне еколошке проблеме.

Заштиту животне средине на територији АП Војводине неопходно је конципирати на основним принципима одрживог развоја, који подразумевају пре свега рационално коришћење природних ресурса, посебно необновљивих, уз повећање енергетске ефикасности и фаворизовање обновљивих извора енергије.

Поред уважавања еколошког капацитета простора, неопходно је адекватно управљати заштићеним природним добрима (у складу са уредбама, које су донете за наведена природна добра), у циљу очувања и заштите природних вредности и непокретних културних добара.

Смањење негативних утицаја деградираних простора насталих услед експлоатације природних ресурса и санација тзв. еколошких ''црних'' тачака (извршити санацију Великог Бачког канала и санацију и рекултивацију контаминираних индустријских локација) допринеће значајно побољшању квалитета животне средине у Покрајини.

Смањење загађења ваздуха индустријског и енергетског порекла реализоваће се кроз израду регистра загађивача са билансима емисије, изградњу постројења за одсумпоравање и денитрификацију у термоергетским постројењима, као и уградњом нових или реконструкцијом постојећих електрофилтера у постројењима где се емитују суспендоване честице изнад ГВЕ.

У подручјима у којима је деградирана и угрожена животна средина, неопходно је реализовати одређене пројекте, који ће санирати последице рада загађивача и унапредити технологију до нивоа да не загађују животну средину. Код изградње нових постројења потребно је применити чисте технологије (примена БАТ технологија).

Овакав концепт подразумева стриктну примену закона који су усклађени са законима ЕУ (Закона о заштити животне средине, Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађења животне средине, Закона о управљању отпадом и др.).

У контексту заштите вода, потребна је израда плана управљања водама за непосредни слив реке Дунав (ICPDR), пречишћавање комуналних и индустријских отпадних вода и изградња постројења за управљање отпадом.

Изградња комуналне инфраструктуре у насељима, стратешки важних инфраструктурних коридора и спречавање бесправне изградње представљају приоритетне мере са аспекта заштите животне средине.

Смањење нивоа буке у непосредној близини прометних саобраћајница и индустријских постројења реализоваће се кроз идентификацију најфреквентнијих делова државних путева и индустријских подручја који захтевају мониторинг буке и постављање заштитних баријера на угроженим локацијама, посебно поред саобраћајница и индустрија, у непосредном контакту са стамбеним зонама.

Значајну меру заштите животне средине представља формирање заштитних зона и растојања око објеката са повећаним загађивањем и ризиком за животну средину и здравље људи (инфраструктурни коридори, водозахвати, бензинске станице, нафтна постројења и др).

За потребе привременог или трајног збрињавања заштићених дивљих животиња треба формирати наменска прихватилишта у складу са законом и условима које прописује надлежно министарсво.

Такође, за потребе збрињавања напуштених и изгубљених животиња надлежни орган јединице локалне самоуправе дужан је да на својој територији обезбеди прихватилиште за животиње у складу са законом и условима које прописује надлежно министарство. Утврђивање појединачних локација за наведене типове прихватилишта биће предмет разраде у планској документацији локалне самоуправе.

Успостављање оптималне мреже аутоматских мониторинг станица на територији Покрајине и развој покрајинског регистра извора загађивања животне средине, који укључује и локалне регистре у свом саставу, модернизацијом лабораторија за испитивања квалитета ваздуха, воде и земљишта, значајно ће утицати на унапређење квалитета природних ресурса, јер ће добијање прецизних информације допринети и правовременом и адекватном одговору.

Овим Планом, а у складу са ППРС утврђује се следећа просторна диференцијација животне средине, са предлогом мера и активности:
- подручја са локалитетима деградиране животне средине – у овим подручјима је потребно реализовати мере, којима ће се спречити даља деградација, санирати и ревитализовати загађени и угрожени екосистеми. Такође, на наведеном подручју неопходно је ограничити лоцирање нових, посебно великих загађивача и обезбедити примену потребних мера заштите околине у индустријским објектима, који егзистирају на наведеном подручју. Око инфраструктурних коридора потребно је формирати акустичне и друге заштитне зоне и реализовати мере заштите, предвиђене плановима и пројектима. У насељима, које припадају овој категорији, требало би побољшати квалитет животне средине обезбеђењем адекватне комуналне инфраструктуре, повећањем зеленог фонда, спортско-рекреативних површина и др.;
- подручја угрожене животне средине – у овим подручјима неопходно је обезбедити унапређење постојећег стања, уз адекватан начин коришћења природних ресурса и простора. У насељима је потребно унапредити комуналну инфраструктуру, повећати квантум зелених површина, са правилном просторном дистрибуцијом и организацијом, повећати спортско-рекреативне садржаје, адекватно одлагати комунални отпад и др. На пољопривредном земљишту би требало вршити контролисану примену хемијских средстава заштите биљака и агро-мера. Истраживања и експлоатацију минералних сировина је могуће реализовати само уз примену адекватних мера заштите животне средине;
- подручја претежно квалитетне животне средине - за ова подручја треба обезбедити решења, којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја и унапређује квалитет животне средине, који представља компаративну предност у планирању развоја. Потребно је резервисати и чувати наведена подручја од загађивања из стратешких разлога;
- подручја веома квалитетне животне средине – представљају заштићена подручја, у којима треба обезбедити спровођење основних начела заштите природе у контексту очувања природно вредних и очуваних екосистема, у складу са Законом. Неопходно је обезбедити таква решења којима се задржава постојеће стање квалитета животне средине и штите природно вредни и очувани екосистеми од неодговарајуће или бесправне градње, лоше или недостајуће инфраструктуре, неадекватних мера заштите и сл.

Процена утицаја планова и програма на животну средину представљају значајан основ за планирање мера заштите животне средине. Кроз инструменте процене утицаја (СПУ за планове и програме, ПУ за пројекте) вршиће се интегрисање заштите животне средине у секторе планирања, пројектовања и изградње.

Утицаји на животну средину морају бити вредновани приликом реализације великих пројеката, у току изградње и током експлоатације, у новоствореним условима у простору. Анализа степена и врсте притисака, који се врше на животну средину, биће основа за доношење стратешких планова развоја и рационалног коришћења природних ресурса.

6.2. ЗАШТИТА ПРЕДЕЛА

Заштиту и уређење предела у складу са Европском конвенцијом о пределу је потребно спроводити кроз:
- заштиту свих заступљених типова предела кроз очување и одржавање значајних или карактеристичних обележја предела која су проистекла из природне конфигурације, или људске активности;
- управљање пределима кроз поступке којима се, из перспективе одрживог развоја, обезбеђује редовно одржа-

вање предела, са циљем усмеравања и усклађивања промена изазваних друштвеним и економским процесима, као и процесима у животној средини;
- стварање услова за спровођење предеоне политике (општих принципа, стратегија и смерница, дефинисаних од стране надлежних органа), која омогућава предузимање одређених мера у циљу заштите, управљања и планирања предела.

Концепција заштите, уређења и развоја предела заснива се на реализацијих различитих приступа у обезбеђивању квалитета предела, а темељи се на:
- очувању предела и њиховог идентитета и унапређењу предела и предеоне разноврсности;
- постизању равнотеже између активности у простору и предеоних елемената ради минимизирања оптерећења на заступљене типове предела;
- планирању привредног развоја на принципима одрживости у складу са предеоним одликама (регионалним карактером предела и физичком структуром насеља на територији АП Војводине);
- правовременој и активној заштити природних вредности, укључујући и фрагмненте који тренутно нису под заштитом, а чија се заштита у будућности очекује, као и на заштити споменика културе и препознатљивих и вредних амбијената руралног и урбаног типа;
- санацији и ревитализацији предела који су нарушени;
- подстицању позитивних и минимизирању негативних утицаја кроз механизме управљања пределима;
- промоцији, заштити и одрживом коришћењу природног и културног наслеђа и њиховом повезивању у простору;
- јачању и промовисању постојећих и креирању нових вредности у просторима од посебног значаја за развој (туристичка, културна подручја, пограничне области).

У циљу обезбеђења специфичног карактера предела, којим се чува предеони диверзитет, идентитет и повезаност, простор АП Војводине се диференцира у односу на степен модификације природног предела на природне и културне пределе, где се у оквиру културних разликују рурални и урбани предели, одређени карактером и интензитетом промена, коришћењем и насељавањем простора.

Природне пределе (специјалне и строге резервате природе, зоне првог режима заштите у заштићеним подручјима) је у планским решењима и плановима управљања потребно заштитити.

Потребно је:
- обезбедити заштиту структуре предела и несметано функционисање природних процеса;
- обезбедити заштиту биодверзитета и очување и успостављање еколошких мрежа;
- санирати нарушене природне и естетске вредности природних предела (ревитализација и рестаурација) у складу са режимом заштите;
- обезбедити ревалоризацију вредности и презентацију природних, културно-историјских и естетских вредности предела.

Развој руралних предела треба да се заснива на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредости и капацитета предела. Планским решењима је потребно омогућити очување и унапређење карактеристичне структуре и слике руралних предела и креирање позитивног архитектонског идентитета насеља у руралним пределима.

Очување руралних предела обезбедити кроз:
- очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на коришћењу земљишта, односу изграђеног и отвореног простора и карактеру изграђивања;
- подстицање традиционалних облика коришћења земљишта, као регулацијом грађења и уређивања простора у складу са карактером предела, традицијом грађења и специфичностима физичке структуре насеља;
- спречавање ширења насеља и заустављањем непланске изградње (викенд насеља), стимулисањем коришћења постојећег грађевинског фонда, усклађивањем изградње инфраструктурних коридора и објеката са карактером и капацитетом предела;
- очување и афирмацију карактеристичних културних и природних елемената у структури и слици предела (морфологија терена, водотокови, шуме, живице, засади, насеља, објекти) и креирање нових "икона" - репера и симбола.

Развој урбаних предела који су изложени бројним и конфликтним притисцима развоја, али и поседују значај за квалитет живота становништва, треба обезбедити кроз унапређење/очување слике и структуре урбаног предела и креирање позитивног архитектонског идентитета градова и насеља.

Унапређење слике и структуре урбаног предела обезбедити кроз:
- регулацију грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и специфичностима развоја целине и делова града;
- успостављање просторног реда и очување елемената руралног предела (шуме, пољопривредне површине, и др.) у периурбаним подручјима - заустављањем ширења града, непланске изградње и концентрације нове изградње уз инфраструктурне коридоре;
- јачање специфичног карактера панораме/силуете града, које су одређене преовлађујућом урбаном формом, карактером и диспозицијом репера, карактеристичним односом грађених и природних елемената и њена презентација заштитом визура, уређивањем видиковаца и приобаља;
- очување, унапређење и одрживо коришћење отворених, зелених простора и елемената природе у градовима;
- креирање мреже зелених и јавних простора којом се повезују природне и културне вредности насеља, периурбаних подручја и руралног предела.

Креирање позитивног архитектонског идентитета градова и насеља обезбедити кроз:
- подизање општег нивоа културе грађења;
- реализацију савремених концепата нове изградње усклађених са природним и културним, регионалним и локалним специфичностима;
- уређивање и активирање напуштених и девастираних подручја;
- уређивање високо квалитетних јавних простора.

Очување и заштита оваквог обрасца повезаности, неопходни су због еродирања природних и културних вредности. Овакав предеони образац захтева:
- очување постојећих шумских оаза између пространих ораница;
- очување и креирање линијских зелених коридора, еколошких мрежа и заштитних појасева (живице дуж међа, пошумљавање и озелењавање површина дуж мелиоративних канала и саобраћајница у циљу заштите од еолске ерозије);
- међусобно повезивање шума и заштитних појасева у систем зеленила;
- заштиту постојећих и враћање изгубљених акватичних екосистема и влажних биотопа, - избегавање геометријске регулације водотокова;
- очување постојећих и уређивање нових регионалних и локалних ''икона'' и репера (салаша и двораца) кроз добијање нових функција: едукативни центри, туризам, угоститељство; манастира, силуета градова, архитектонског и индустријског наслеђа, предеоно изражених солитерних стабала и архитектонских објеката високих естетских вредности итд.) и очување специфичних панонских визура.

За реализацију планских решења потребни су следећи услови:
- правни инструменти - потврђивање Европске конвенције о пределима, интеграција проблематике предела у законску регулативу, израда студије утицаја на предео развојних планова и пројеката, проглашење режима заштите ревалоризованих природних и културних предела и амбијенталних целина у насељима;
- економско-финансијске мере - стварање системских услова и развој: подстицајних мера (пореске олакшице, субвенције, компензације, кредитни аранжмани, бенефиције) за остварење пожељних ефеката у простору (нпр.

подстицај традиционалне пољопривреде, еко - туризам, обнова и очување градитељског наслеђа у урбаним и руралним пределима), рестриктивних мера за санкционисање негативних ефеката у простору, јавно-приватних модалитета сарадње у унапређењу квалитета физичког окружења; дефинисање извора финансирања кроз буџет и фондове за планирање и усмеравање развоја на државном, регионалном и локалном нивоу;

- организационо-институционалне мере - формирање одељења у оквиру надлежне институције за просторно планирање задужене за: припрему и праћење израде Студија о пределима (карактеризација предела), припрему и усклађивање релевантних закона и прописа, међународну и међусекторску координацију и усаглашавање, успостављање јединственог информационог и мониторинг система, припрему и реализацију програма едукације, организацију и координацију програма прекограничне, транснационалне и међурегионалне сарадње.

6.3. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА

Основни принципи заштите природних добара јесу:

- примена мера и услова заштите природе у планирању и уређењу простора, коришћењу природних ресурса и заштићених природних добара;
- непосредна примена међународног права од стране државних органа, организација и институција, као и других правних лица, предузетника и физичких лица, при вршењу својих послова и задатака;
- интегрисање заштите природе у просторно и урбанистичко планирање, стратегију одрживог развоја и друге планове, програме и основе;
- одрживо коришћење природних добара и природних ресурса, до степена и на начин којима се не угрожава разноврсност и функционисање природних система и процеса;
- висок ниво заштите при предузимању активности или вршењу делатности кроз допринос заштити и унапређивању природе, биолошке, геолошке и предеоне разноврсности, очувању општекорисних функција природе и природне равнотеже;
- забрана активности и радова који угрожавају вредности природних добара осим у случају пројеката од општег интереса и националног значаја о чему, у складу са Законом, одлуку доноси Влада;
- корисник плаћа кроз новчану накнаду за коришћење природног добра и санацију и рекултивацију простора;
- међусобна сарадња државних органа, организација и институција, као и других правних и физичких лица, при вршењу својих послова и задатака;
- информисање јавности о стању заштите природног наслеђа.

На заштиту природних добара примењују се и основни принципи заштите животне средине. У циљу одрживог развоја заштићених подручја, неопходна је координација два, привидно супротстављена принципа: принципа заштите и принципа развоја.

Коришћење биолошких ресурса, генетички модификованих организама и биотехнологије мора да се одвија на начин да се задовоље следећи принципи:

- интегрисаности;
- превенције и предострожности;
- очувања природних вредности;
- одрживог развоја;
- субсидијарне одговорности;
- примене подстицајних мера;
- заштите права на здраву животну средину и приступа правосуђу;
- приступа и размене технологија које доприносе очувању и одрживом коришћењу биодиверзитета.

Основна концепција заштите природних добара и биодиверзитета заснива се на повећању укупне површине под заштитом, њиховом сагледавању у оквиру еколошке мреже Републике Србије, односно еколошке мреже на територији АП Војводине, идентификацији подручја за европску еколошку мрежу NATURA 2000 и изградњи ефикасног система управљања подручјима која су обухваћена наведеним мрежама. Према смерницама ППРС тежиће се повећању површина под заштитом до 10 % површине кроз проглашење нових заштићених природних добара.

Посебна пажња мора се посветити очувању, санацији, реконструкцији и ревитализацији осетљивих и фрагилних, најчешће исфрагментисаних екосистема, по којима је АП Војводина препознатљива, као што су влажна станишта, слатине, степе и пешчаре, као и одрживом, усклађеном и трајном коришћењу биолошких ресурса АП Војводине уз поштовање следећих критеријума: одрживост, количине, употребљивост, угроженост, осетљивост и обновљивост биолошких ресурса.

На територији АП Војводине, у планском периоду, статус проглашених заштићених подручја задржавају следећа подручја:

- национални парк (НП): Фрушка Гора;
- паркови природе (ПП): Јегричка, Палић, Тиквара, Стара Тиса код Бисерног острва, Бегечка јама, Камараш и Поњавица;
- предели изузетних одлика (ПИО): Суботичка пешчара и Вршачке планине;
- специјални резервати природе (СРП): Делиблатска пешчара, Горње Подунавље, Обедска бара, Пашњаци велике дропље, Ковиљско-петроварадински рит, Карађорђево, Засавица, Стари Бегеј-Царска бара, Селевењске пустаре, Слано Копово, Лудашко језеро, Краљевац и Багремара;
- строги резервати природе (СтРП): Рађеновци и Варош;
- споменици природе (СП): Шума Јунаковић, Стража, Ивановачка ада, Хумка на потезу Ливаде (Јуришина хумка), Лесни профил код Старог Сланкамена, Чарнок, Ритске шуме на Мачковом спруду, Дворска башта у Сремским Карловцима, Стари парк у Великом Гају, Футошки парк, Каменички парк, Парк Алекса Шантић, Парк дворца у Хајдучици, Парк Бландаш, Стари парк у Влајковцу, Стари парк код Сонте, Стари парк Соколац у Новом Бечеју, Вршачки парк, Парк Института за грудне болести и туберкулозу, Парк дворца Јагодић, Парк дворца у Конаку, Дунавски парк, Стари парк у Темерину, Парк челаревског дворца, Стари парк у Чоки, Жупанијски парк у Зрењанину, Парк у Хоргошу, Стари парк у Новом Кнежевцу, СП ''Два стабла тисе у Суботици'', СП ''Дрворед храстова код Бачког Петровог Села'', СП ''Храст лужњак у дворишту црпне станице код Кумана'', СП ''Мешовити дрворед платана у Оџацима'', СП ''Бела топола у Савином селу'', СП ''Храст лужњак у Старој Моравици'', СП ''Амерички платан код Сонте'', СП ''Старо стабло дивље крушке код Свилојева'', СП ''Стабло гинка у Апатину'', СП ''Група стабала храста лужњака код Јеленског острва'', СП ''Бела топола у Молу'', СП ''Стабло шимшира у Плавни'', СП ''Јаворолисни платан у Новом Саду'', СП ''Копривић у центру Новог Сада'', СП ''Платан у дворишту школе Милош Црњански у Новом Саду'', СП ''Амерички платан на Сајлову'', СП ''Дуд на Ченејском салашу'', СП ''Амерички платан у Футогу'', СП ''Црни дуд у Сремским Карловцима'', СП ''Дивљи кестен у Сремским Карловцима'', СП ''Тиса у парку Патријаршијског двора'', СП ''Платан у Сремским Карловцима'', СП ''Два стабла тисе у дворишту Карловачке гимназије'', СП ''Храст лужњак у Зрењанину'', СП ''Бели дуд у Белом Блату'', СП ''Дрворед дудова бр. 1 (Вршац – Стража)'', СП ''Дрворед дудова бр. 2 (Загајица - Избиште)'', СП ''Дрворед дудова бр. 3 (Избиште - Уљма)'', СП ''Група стабала копривића у Српској Црњи'', СП ''Храст лужњак у Новој Црњи'', СП ''Стабло софоре у Новој Црњи'', СП ''Три стабла белог јасена код Долова'', СП ''Бели дуд у Гардиновцима'', СП ''Оскоруша код Хопова'', СП ''Дрворед платана у Сремској Митровици'', СП ''Храст Зеке Буљубаше'', СП ''Бела топола код Старе Пазове'', СП ''Бела топола у Кукујевцима'', СП ''Два стабла храста лужњака у Гибарцу'', СП ''Крупнолисна липа'' у Великом Средишту;
- природни простор/амбијент непокретног културног добра: заштићена околина манастира Ковиљ.

У планском периоду планира се укидање статуса заштићених подручја за следећа природна добра:

- споменици природе (СП) у поступку скидања заштите: СП ''Четири стабла сребрне смрче'' у општини Бачка Топола, СП ''Питоми орах у вођњаку код Бечеја'', СП ''Храст лужњак'' у општини Нови Кнежевац, СП ''Стабло црне тополе'' у општини Пећинци, СП ''Храст китњак'' у општини Ириг, СП ''Бела топола на путу Пећинци – Попинци'', СП ''Старо стабло бреста'' у општини Сечањ, СП ''Брест'' у општини Тител, СП ''Бела топола у Петроварадину'', СП ''Бела топола крај Стражиловског потока'', СП ''Стабло низинског бреста'' у насељу Грандулица код Зрењанина, СП ''Стабло црне тополе код села Челарева'', СП ''Липа код цркве Свете Петке'' у општини Шид, СП ''Састојина питомог ораха'' у Српској Црњи, СП ''Енглески пољски брест у Шајкашу'' у општини Тител, СП ''Стабло шимшира'' у Сремским Карловцима, СП ''Бела топола на железничкој станици'' у Уљми, СП ''Туф код Раковца'';
- меморијални комплекси (МК) у поступку скидања заштите: МК ''Спомен шума у Куштељу'', МК ''Спомен парк Кикиндско-мокринском партизанском одреду'', МК ''Легет'', МК ''Меморијал жртава рације на Тиси код Чуруга'' и МК ''Салаш Гавре Пустајића''.

На основу претходних истраживања и валоризације, биће дефинисани статус, просторни обухват и режими заштите, за следећа подручја:

- Тителски брег и Окањ бара – за специјалне резервате природе;
- Бељанска бара и Мали Вршачки рит – за паркове природе;
- Лесне долине Криваје – за предео изузетних одлика;
- Бара Трсковача, Група стабала храста лужњака на Камаришту, Дрворед копривића у Радничкој улици у Новом Саду, Рибарско острво у Новом Саду;
- Простор око река Нера и Караш, Потамишје, Горња Тиса, Доња Тиса, Богојевачки рит, Капетански рит, Босутске шуме, Слатине Бачке (Сомборски салаши, слатине код Сонте и Богојева, слатине код Станишића, слатине код Руског Крстура), Слатине Баната (слатине око Новог Милошева и Бочара, слатине око Шурјана и Јарковца, слатине око Иланце, Добрице и Алибунара, слатине уз реку Моравицу од Ватина до Маргите), Дорословачка шума, Дунавски лесни одсек од Сурдука до Старих Бановаца, Храстове шуме уз Мостонгу, Рит између Плавне и Бачког Новог Села, Фрушкогорски лесни плато, Ритови Подунавља, Лесни профил Чот, Стратиграфски профил Филијала Беочин и Лесни профил ''Циглане'' у Руми.

Подручја у поступку заштите су Бара Трсковача, Рибарско острво у Новом Саду и Дрворед копривића у Радничкој улици у Новом Саду, а подручја у поступку валоризације ради стављања под заштиту су Тителски брег, Окањ бара, Бељанска бара, Мали вршачки рит, Лесне долине Криваје, Група стабала храста лужњака на Камаришту и Русанда, док су остала наведена подручја планирана за заштиту.

Новим студијама заштите СРП ''Стари Бегеј–Царска бара'' и СРП ''Ковиљско-петроварадински рит'', извршене су ревизије заштићених подручја, предложене нове границе оба заштићена подручја са новим режимима заштите и утврђен нов назив природног добра - СРП ''Царска бара''. Након ревизија СРП ''Засавица'' и СРП ''Карађорђево'', које су у току, биће предложене нове границе ових резервата природе и нови режими заштите. Такође, покренут је поступак проширења СРП ''Пашњаци велике дропље''.

Студијом заштите заштићеног подручја ПИО ''Лесне долине Криваје'', која је у фази израде, заштићена природна добра РП ''Зобнатица'', СП ''Парк у Бачкој Тополи'' и СП ''Парк на ПД Криваја'' ће ући у састав новог природног добра у целини, а површина и границе РП ''Панонија'' ће бити знатно смањене.

СтРП ''Мајзецова башта'', СтРП ''Винична'', СтРП ''Стара Вратична'', СтРП ''Рашковица'' и СП ''Састојина старих славонских храстова Смогва'' ће након завршетка поступка ревизије ући у састав будућег заштићеног подручја ''Босутске шуме'', а СтРП ''Рађеновци'' и СтРП ''Варош'' ће због велике удаљености у односу на подручје Босутских шума остати засебна заштићена подручја.

Предстојећим процесом валоризације станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја, потребно је утврдити на којим стаништима постоје услови за трајно очување природних вредности, а за које постоје други приоритети одрживог развоја. Након предређених ревизија заштићених природних добара и њиховог усклађивања са Законом о заштити природе, одређени број станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја ће ући у састав неких од наведених заштићених природних добара, подручја планираних за заштиту и подручја приоритетних за валоризацију и стављање под заштиту.

Међународни статус заштите ће имати подручја од међународног значаја за очување биолошке разноврсности, и то: подручја уписана и номинована за упис у Рамсарску листу, укључена у EMERALD мрежу, предложена за упис у Листу резервата биосфере UNESCO-MaB, као и међународно значајна подручје за птице (IBA), међународно значајна биљна подручја (IPA) и одабрана подручја дневних лептира Европе (PBA).

Поред природних добара која су стекла међународни статус заштите а уписана су у Рамсарску листу на 49.598 ha, односно 2,3% територије (Обедска бара, Стари Бегеј-Царска бара, Лудашко језеро, Лабудово окно, Слано Копово, Горње Подунавље и Засавица), предлаже се стицање међународног статуса заштите за Ковиљско-петроварадински рит (номинација за упис у Рамсарску листу), а 15 подручја се разматра за номинацију, међу којима је и Окањ бара са Русандом.

EMERALD мрежа је еколошка мрежа подручја од посебне важности за заштиту природе (Areas of Special Conservation Interest-ASCI). Мрежа укључује подручја од посебног еколошког значаја за угрожене врсте и типове станишта заштићених на основу Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта ("Службени гласник РС-Међународни уговори", бр. 102/2007 од 7.11.2007. године). На територији АП Војводине регистровано је 17 подручја националне EMERALD мреже: Горње Подунавље, Обедска бара, Делиблатска пешчара, Фрушка Гора, Слано Копово, Лудашко језеро, Засавица, Суботичка пешчара, Вршачке планине, Ковиљско - петроварадински рит, Пашњаци велике дропље, Селевењске пустаре, Стари Бегеј – Царска бара, Палић, Карађорђево, Тиквара и Панчевачке аде.

У оквиру UNESCO-MaB програма ''Човек и биосфера'' чији је циљ обједињавање заштите биодиверзитета, културних вредности и економског развоја одређеног подручја, предлаже се да СРП ''Горње Подунавље'', СРП ''Обедска бара'' и СРП ''Делиблатска пешчара'' постану део мреже резервата биосфере.

Међународно значајна подручје за птице (IBA) на површини од 354.786 ha, односно 16,5% територије су: Горње Подунавље, Карађорђево, Суботичка језера и пустаре, Бечејски рибњак, Јегричка, Тителски брег, Ковиљски рит, Пашњаци велике дропље, Слано Копово, Окањ и Русанда, Царска Бара, Горње Потамишје, Средње Потамишје, Вршачке планине, Делиблатска пешчара, Лабудово окно, Дунавски лесни одсек, Фрушка гора, Обедска бара, Босутске шуме и Засавица.

Међународно значајна биљна подручја (IPA) на површини од 328.208 ha, односно 15,3% територије АП Војводине су: Фрушка Гора и Ковиљско – петроварадински рит, Обедска бара, Царска бара, Слано Копово, Горње Подунавље, Делиблатска пешчара, Селевењске пустаре, Засавица, Пашњаци велике дропље, Вршачке планине (Вршачке планине; Мали рит; Маргита, Пландиште, Јасеново), Суботичка пешчара, Палић, Лудаш, Тителски брег, Римски шанац, Жабаљска хумка са слатином, Слатинско подручје Мужља – Арадац, Слатинска подручја око Дорослова, Слатинско подручје Чока – Остојићево – Јазово - Банатски Моноштор, Телечка I (Дубока долина, Панонија, Липар – Буси), Телечка II (Мали Београд, Зобнатица, Широка долина – Орешковић), Телечка III (Мали Иђош), Северна Бачка I (Велике Слатине – Гаково, Широка бара, Бела бара око Билића, Ранчево – Рићица, Станишић, Чонопља – Светозар Милетић), Северна Бачка II (Мали песак, Мартонош, Капетански рит – Велебит, Зимоњић око Киреша), Северни Банат (Банатско Аранђелово – Велики и Мали Сигет, Нови Кнежевац – Ширине, Шулпе мајур, Филић, Буџак), Средњи Банат I (Острово; Русанда; Окањ) и Средњи Банат II (Слатине Сечањ, Неузина, Ботош, Томашевац, Орловат).

Одабрана подручја дневних лептира Европе (РВА) обухватају 91 107 ha, односно 4,2% територије АП Војводине су: Горње Подунавље, Фрушка гора, Делиблатска пешчара и Засавица.

Еколошка мрежа Републике Србије и начин управљања утврђена је Уредбом о еколошкој мрежи 2010. године и обухвата међусобно повезана утврђена еколошки значајна подручја и еколошке коридоре у складу са законом. У саставу наведене еколошке мреже, утврђено је на територији АП Војводине 20 еколошки значајних подручја и 12 еколошких коридора од међународног значаја.

Утврђена еколошки значајна подручја су: Суботичка језера и пустаре; Пашњаци велике дропље; Горње Подунавље; Слатине Северне Бачке; Слатинска подручја око Дорословa; Лесне долине Криваје; Бечејски рибњак; Слано Копово; Окањ и Русанда; Јегричка; Тителски брег; Царска бара; Карађорђево; Фрушка Гора и Ковиљски рит; Потамишје; Вршачке планине и ливаде; Босутске шуме; Засавица; Обедска бара; и Делиблатска пешчара.

Утврђени еколошки коридори од међународног значаја су:

- Дунав и његов обалски појас са насипом, укључујући заштићена подручја СРП ''Багремара'', ПП ''Бегечка јама'', СП ''Каменички парк'', СП ''Ивановачка ада'', СП ''Ритске шуме на мачковом спруду'', СП ''Рибарско острво'' код Новог Сада (у поступку заштите) као и подручја предвиђена за заштиту: Богојевачки рит, Рит између Плавне и Бачког Новог Села, Ритови Подунавља;
- Тиса и њен обалски појас са насипом, укључујући заштићена подручја ПП ''Камараш'', ПП ''Стара Тиса код Бисерног острва'' као и подручја предвиђена/резервисана за за штиту: Горња Тиса и Доња Тиса;
- Водотоци и њихови обалски појас са насипом: Сава, Тамиш, Кереш, Златица, Нера, Брзава, Моравица, Босут, Студва.

Идентификовани еколошки коридори од регионалног значаја су:

- Слатинско-степски коридор Баната који обухвата слатине Баната предвиђене за заштиту (слатине око Новог Милошева и Бочара, слатине око Шурјана и Јарковца, слатине око Иланџе, Добрице и Алибунара) и регистрована станишта заштићених и строго заштићених врста између СРП ''Пашњаци велике дропље'' и ПИО ''Вршачке планине'';
- Слатинско-степски коридор Бачке повезује пашњаке и ливаде од Рићице до Сивца;
- водотоци и канали и њихов обалски појас: Криваја, Чикер, Мостонга, Добродолски поток са Кајиновцем, потоком Међеш и Прогарском Јарчином, као и пловни делови основне каналске мреже ХС ДТД.

Еколошки коридори од локалног значаја су:

- потоци, мелиоративни канали и канализовани водотоци и њихов обалски појас; међе, живице, шумарци и пољозаштитни појасеви који повезују шумска и шумскостепска станишта, као и долине, дубодолине, пашњаци и ливаде између ливадских, степских и слатинских станишта.

У циљу успостављања еколошке мреже на територији АП Војводине као дела еколошке мреже Републике Србије, Покрајински завод за заштиту природе је припремио документациону основу коју чине подаци о постојећим и планираним еколошки значајним подручјима еколошке мреже и еколошким коридорима. Одређени број станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја ће постати део еколошке мреже на територији АП Војводине (са улогом коридора, пуфер појаса или подручја заштићених као приоритетна станишта у Србији или Европи, у зависности од резултата валоризације). Део будуће еколошке мреже ће чинити утврђени еколошки коридори од међународног значаја, регионални и локални еколошки коридори. Валоризација регионалних и локалних еколошких коридора је у току.

Еколошки значајна подручја и коридори националне еколошке мреже који испуњавају критеријуме Директиве о заштити природних станишта и дивље фауне и флоре (Директива о стаништима) на основу које се идентификују и штите тзв. посебна подручја очувања (Special Areas of Conservation-SACs) и Директиве о заштити птица (Директива о птицама), на основу које се идентификују и штите тзв. подручја под посебном заштитом (Special Protection Areas-SPAs), предложиће се за европску еколошку мрежу NATURA 2000 до дана приступања Републике Србије Европској унији.

У циљу јачања прекограничне сарадње АП Војводине у области заштите природе, у планском периоду посебан значај имају заштићена подручја: НП ''Фрушка Гора'', ПП ''Палић'', СРП ''Лудашко језеро'' СРП ''Селевењске пустаре'', СРП ''Горње Подунавље'', СРП ''Засавица'' и СРП ''Делиблатска пешчара''. Предвиђено је да у планском периоду посебан значај на територији АП Војводина има кластер заштићених природних добара ПП ''Палић'', ПИО ''Суботичка пешчара'', СРП ''Селевањске пустаре'' и СРП ''Лудашко језеро''.

У заштићеним подручјима нису дозвољене активности и радње, којима се угрожава изворност биљног и животињског света, хидрографске, геоморфолошке, геолошке, културне и пејсажне вредности, осим радњи којима се одржава или успоставља природна равнотежа и остварују функције природног добра, сагласно утврђеном режиму заштите и његовом значају.

У деловима простора еколошки значајних подручја и међународно значајних подручја за очување биолошке разноврсности који се налазе:

- у заштићеним подручјима и њиховим заштитним зонама, спроводе се мере заштите заштићених подручја наведених у актима о заштити;
- на стаништима заштићених и строго заштићених врста од националног значаја, спроводе се мере заштите станишта заштићених и строго заштићених врста;
- у простору еколошких коридора, могу се планирати садржаји и активности у складу са мерама заштите еколошких коридора.

У подручјима у поступку заштите, подручјима у поступку валоризације и подручјима планираним за заштиту, могу се планирати активности и садржаји у складу са мерама заштите станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја.

На стаништима заштићених и строго заштићених врста од националног значаја:

- забрањено је: мењати намену површина (осим у циљу еколошке ревитализације станишта), преоравати површине под природном вегетацијом, уклањати травни покривач са површинским слојем земљишта, подизати ветрогенераторе, градити рибњаке, отварати површинске копове, мењати морфологију терена, привремено или трајно одлагати отпад и опасне материје, уносити инвазивне врсте биљака и животиња;
- неопходно је: ускладити постојећи режим вода са циљевима заштите станишта, обезбедити одрживо коришћење травних површина станишта за кошење и испашу у складу са капацитетом станишта (очување старих раса и сорти, обнова екстензивног сточарства и сл), обнављати шумарке аутохтоних врста на одговарајућим ливадским стаништима до 20% покровности по парцели, односно до максималне величине појединачних површина до 0,05 ha, ускладити планске документе у газдовању шумама са очувањем заштићених врста путем сарадње корисника шума и завода за заштиту природе;
- тражити посебне услове заштите природе за следеће активности: изградња и реконструкција инфраструктуре, реконструкција објеката и планирање рекреативних активности, уређење вода и остали мелиорациони радови, геолошка и друга истраживања, подизање ваншумског зеленила, сеча дрвореда, група стабала и шумица, крчење жбуња, паљење вегетације ливада, пашњака и трстика, као и ревитализацију станишта, формирање појилишта (копање јаме, бушење новог или обнављање запуштеног бунара), као и за подизање привремених објеката (надстрешнице и сл).

Очување и унапређење природних и полуприродних елемената еколошких коридора подразумева:

- изван зоне становања, забрањена је изградња објеката чија намена није директно везана за воду на растојању мањем од 50 m од обале стајаћих вода, односно линије средњег водостаја водотока;
- унутар грађевинских подручја, унапредити еколошке коридоре успостављањем континуитета зелених површина чија структура и намена подржава функције ко-

ридора;
- није дозвољена промена намена површина под природном и полуприродном вегетацијом (ливаде, пашњаци, тршћаци итд) као и чиста сеча шумских појасева или других врста зеленила са улогом еколошких коридора;
- обезбедити повезивање шумских станишта заштићених врста подизањем/обнављањем појасева високог зеленила;
- обезбедити повезивање слатинских станишта заштићених врста очувањем постојећих ливада и пашњака уз еколошки коридор;
- обезбедити повезивање степских и шумостепских станишта заштићених врста подизањем пољозаштитних појасева који садрже континуирани појас травне вегетације;
- стимулисати традиционалне видове коришћења простора који доприносе очувању и унапређењу биодиверзитета на простору еколошких коридора;
- на местима укрштања еколошких коридора са елементима инфраструктурних система који формирају баријере за миграцију врста, обезбедити техничко-технолошка решења за неометано кретање дивљих врста, уз услове завода за заштиту природе;
- у простору еколошких коридора и зона непосредног утицаја на еколошки коридор ширине око 200 m, забрањено је сађење инвазивних врста, одлагање отпада и свих врста опасних материја, складиштење опасних материја (резервоари горива и сл) и нерегуларно одлагање отпада.

Тражити посебне услове заштите природе приликом укрупњавања пољопривредног земљишта, планирања подизања пољозаштитних појасева око насељених места и пројектовања зелених појасева уз постојеће и планиране саобраћајнице подручја Плана.

Концептом подизања зеленила у насељеним местима, формирати систем јавног зеленила и повећати проценат зелених површина. Одржавати јавне зелене површине у блиско-природном стању.

Пронађена геолошка и палеонтолошка документа (фосили, минерали, кристали и др.) која би могла представљати заштићену природну вредност, налазач је дужан да пријави надлежном Министарству у року од осам дана од дана проналаска, и предузме мере заштите од уништења, оштећивања или крађе.

Основне мере и инструменти у области заштите природних добара и биодиверзитета јесу:
- нормативно-правне - у планском периоду неопходно је међусобно усаглашавање и хармонизација различитих интереса и прописа из других области са принципима одрживог развоја и основним поставкама заштите природе, биодиверзитета и животне средине уопште; доношење аката о заштити подручја предвиђених овим планом; примена и спровођење релевантних међународних споразума и докумената;
- организационо-институционалне – управне послове заштите природе обавља министарство, односно покрајински секретаријат надлежан за заштиту животне средине и јединице локалне самоуправе; стручне послове заштите природе и природних добара обављају стручне организације за заштиту природе (Републички завод за заштиту природе Србије, односно Покрајински завод за заштиту природе); у систему спровођења заштите посебан значај имају управљачи над заштићеним природним добрима;
- економско-финансијске – средстава за заштиту природе обезбеђују се из буџета, коришћењем природних добара/ресурса и заштићених подручја и других извора у складу са законом; значајна је могућност коришћења страних донација и укључивања у фондове Европске уније; министарство, односно покрајински секретаријат, надлежни за заштиту животне средине, финансираће израду примењених пројеката из области заштите биодиверзитета првенствено у оквиру заштићених подручја природе, као и израду појединачних акционих планова за заштиту угрожених врста, израду Црвених књига и Црвених листа угрожених биљних и животињских врста; министарство, односно покрајински секретаријат, надлежни за науку ће путем конкурса финансирати истраживања везана за област заштите биодиверзитета и биолошке сигурности; са аспекта заштите природе измене пореске политике неопходне су у два правца: стимулативном (односи се на олакшице за локално становништво и активности које су усклађене са принципима одрживог развоја) и дестимулативном (односи се на елиминисање појава и активности које значајно утичу на деградацију простора и квалитет животне средине);
- образовање и информисање јавности - услове за унапређивање васпитања и образовања о заштити природе осигурава министарство, односно покрајински секретаријат надлежан за послове образовања; информисање јавности о природним вредностима, заштити природе, њеној угрожености, факторима и последицама угрожавања обавља министарство, односно покрајински секретаријат надлежан за заштиту животне средине, заводи за заштиту природе (републички и покрајински) и правна лица с јавним овлашћењима.

6.4. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Заштита, уређење и унапређење културних добара мора се посматрати у оквиру развоја целокупне области културног наслеђа, која представља развојни ресурс, који је потребно заштитити, уредити и користити на начин који ће допринети успостављању регионалног и локалног идентитета, у складу са европским стандардима заштите.

Основни елементи приликом планирања заштите, уређење и унапређење културног наслеђа су следећи:
- валоризација културног наслеђе, као један од основа за интервенције у простору, поштовање постојећих и иницирање израде нових студија заштите;
- флексибилност, у циљу да се ефикасно делује на промену тржишне ситуације у области наслеђа, али и довољно предвидљиво да се обезбеде стабилна и јасна правила за развој;
- либералност, уз успостављање мера заштите ради заштите природних и културних вредности (принцип којим се руководи је да се баштина што чвршће повезује са новим вредностима);
- ефикасност, како би се кроз планирање и зонирање културних подручја остварила повезаност са другим секторима и обезбедили услови за одрживи развој;
- демократичност, отвореност за јавну дискусију и разне облике преговарања и посредовања, омогућавајући бољу комуникацију свих заинтересованих учесника и стварног јавног укључивања у процес одлучивања о будућности културне баштине и дефинисања регионалног идентитета;
- Формирање ефикасног законског и финансијског система за очување, уређење и коришћењ културне баштине.

У даљем планирању заштите, уређења и коришћења културног наслеђа веома је важно ослањати се на децентрализацију, регионализацију и развијену локалну самоуправу, како би се у оквиру те поделе дефинисале одговарајуће ингеренције установа које се баве културним наслеђем. Децентрализација је од посебне важности, због потребе јасног утврђивања система и начина финансирања, а у складу са статутарним одредбама на нивоу АП Војводине.

Изузетно је значајно успостављање компромиса између културно одрживог уређења и коришћења културне баштине и савремених потреба друштва, које се определило за одрживи развој. То има посебно значење када се ради о планирању у урбаној средини, где су основни урбани сукоби између економског развоја и културних вредности највише изражени.

Пропозиције даљег регионалног просторног развоја у области културног наслеђа односе се на:
- потпуно сређивање базе података за сва културна добра на подручју АП Војводине. Ово је изузетно важно, јер се без обављеног ажурирања свих релевантних података

о културном наслеђу АП Војводине, не може радити ни један пројекат за који би се потраживала покрајинска, државна или међународна финансијска средства;
- изузетно брз и ефикасан рад на појачаној заштити урбаних предела, са стварањем нове инфраструктуре бољим одржавањем и реорганизацијом јавних простора, реквалификацији запуштених и напуштених места за које постоји интерес, елиминисању моно-функционалних урбаних простора, решавању мирујућег саобраћаја и саобраћаја у кретању, елиминисању туристичких загађења, спречавању губљења аутентичности културних вредности;
- стварање иновативне конзерваторске политике за историјске градове и нови приступ појединачним споменицима културе у односу на окружење;
- идентификацију урбаног и архитектонског наслеђа као туристичког потенцијала;
- перманентно планирање засновано на разноврсности културног наслеђа и утврђивању његовог утицаја;
- планирање и развијање дугорочног пројекта ревитализације двораца у АП Војводини;
- ревалоризацију културног наслеђа савремене и модерне архитектуре и формирање предлога за листу DO.CO. MO.MO (Бановина у Новом Саду, Раднички дом у Новом Саду, Галерија Павла Бељанског у Новом Саду, део Лимана III - стамбене зграде у IMS систему, као и валоризовани примери из других градова Војводине);
- умрежавање градова са значајним објектима сецесије и њихово повезивање са Београдом и градовима Мађарске, Аустрије, Румуније и Хрватске (ревалоризација културног наслеђа сецесије у оквиру Војводине и ширег региона и повезивање културном стазом, која не мора да буде континуална, као и међународни пројекти);
- ревалоризацију и ревитализацију индустријског наслеђа, а посебно: пловних канала и инжењерских објеката на њима, магацина различите намене из периода XVIII, XIX и почетка XX века, "објеката старих циглана (као што је стари погон 2 ИГМ "ТМ" у Кикинди и коме се већ 30 година одржава интернационални симпозијум скулптура великог формата у теракоти TERRA, сувача), ветрењача и објеката са сачуваним индустријским мобилијаром.

Просторни развој у области културног наслеђа се мора гледати моного шире него као до сада, када се ова област сводила само на утврђивање непокретних културних добара, а њихова заштита и презентација се веома спора реализовала. Полазећи од тога да је културно наслеђе развојни ресурс, на основу истраживања и валоризације културног наслеђа у Републици Србији, које је обавио Републички завод за заштиту споменика културе, преложено је и шире сагледавање културног наслеђа у виду културних подручја и културних предела (културно-пејзажних целина).

Културно подручје је термин који не постоји у нашој стручној терминологији, али се уводи да би се дефинисао највећи обим подручја са специфичним и концентрисаним фондом културног наслеђа, односно означава одређени простор са већом концентрацијом непокретних културних добара, која су у територијалном, историјском, културном и стилском погледу повезана и чине визуелни и духовни идентитет тог простора. Културна подручја, по правилу обухватају и природне вредности, па се унутар културног подручја могу издвојити и културни предели.

Културни предео (културно-пејсажна целина) представља комбиновано деловање природе и човека. Културни предео је илустрација еволуције људског друштва под утицајем физичких ограничења и/или могућности које су пружили његово природно окружење и друштвене, економске и културне спољашње или унутрашње снаге. Може бити рурални и урбани културни предео. Културни предели се препознају као део културно-историјског наслеђа у више категорија и то: дизајнирани културни предели, органски и реликтни културни предели и асоцијативни културни предели. Културни предео, односно културно-пејсажна целина, обухвата већи број споменика културе са непосредном околином.

На основу истраживања и валоризације културног наслеђа које су обавили Републички завод за заштиту споменика културе Србије, Покрајински завод за заштиту споменика културе АП Војводине, као и регионални заводи за заштиту споменика културе, предложена је листа културних подручја, као и листа споменика који са непосредном околином чине сагледиве културно-пејзажне целине на територији АП Војводине.

Као специфична културна подручја издвајају се:
- подручје Фрушке Горе;
- подунавско подручје;
- банатско подручје (може се поделити на ужа подручја, као што су подручје уз реку Тису, средњебанатско подручје и јужнобанатско подручје - Вршац и Делиблатска пешчара);
- бачко подручје (са осовином Суботица – Сомбор);
- сремско подручје.

На простору АП Војводине могу се груписати следеће културно-пејсажне целине:
- тврђава Бач са насељима Бач, Бођани и Плавна, као и Карађорђево, као заштићено природно добро у ширем окружењу (Уврштено на прелиминарну листу Светске културне и природне баштине као културни предео);
- фрушкогорски манастири, Сремски Карловци, Петроварадинска тврђава и историјски град Нови Сад;
- историјски град Сомбор;
- историјски град Суботица са Палићем и околним салашима;
- историјски град Зрењанин;
- историјски град Панчево;
- историјски град Вршац;
- историјски град Сремска Митровица са Сирмијумом;
- историјски град Кикинда;
- историјски град Бечеј, Апатин и остале урбане и руралне целине за које се валоризацијом утврде културно – историјске вредности.

6.5. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА, ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ УДЕСА И ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА ОД ИНТЕРЕСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ

Просторно-временска анализа хазардних појава (природног и антропогеног порекла) на територији АП Војводине указује на потребу за утврђивање основа у планирању просторног развоја, са циљем смањења ризика у односу на физичке, социјалне и економске факторе.

Успостављање јединственог информационог система за сакупљање података, анализу и рану најаву, израда катастра угрожености простора од природних непогода у функцији просторног планирања, институционализовање система заштите од природних непогода и технолошких удеса тј. система за управљање ризицима, као и израда и имплементација просторне и урбанистичке документације допринеће смањењу могућности манифестовања појава, планирању адекватних мера заштите и правовременом реаговању у случају природних непогода и технолошких удеса, као и ублажавању потенцијалних последица.

Изградња и развој националног система заштите и спасавања, заснованог на начелима права на заштиту, солидарност, јавност, превентивну заштиту, одговорност и поступност при употреби снага и средстава, обезбедиће се:
- доношењем Националне стратегије заштите и спасавања у ванредним ситуацијама;
- израдом Дугорочног плана развоја система заштите и спасавања Републике Србије;
- израдом Процене угрожености Републике од елементарних непогода и других несрећа;
- формирањем Републичког штаба за ванредне ситуације.

Организација и функционисање цивилне заштите на територији АП Војводине, у контексту заштите и спасавања од елементарних непогода и технолошких удеса, биће остварена Планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Покрајине, усклађеним са Националним планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике Србије.

План заштите и спасавања у ванредним ситуацијама израђује се на основу Процене угрожености. Проценом угрожености биће идентификовани извори (узроци) могућег угрожавања, сагледане могуће последице, потребе и могућности спровођења мера и

активности заштите и спасавања од елементарних непогода и других несрећа, што ће утицати на утврђивање степена концентрације физичких структура и инфраструктурних објеката на одређеном простору.

Јединица локалне самоуправе у остваривању права и дужности у питањима заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, према Закону о ванредним ситуацијама ("Службени гласник РС", бр. 111/2009), у обавези је да донесе план и програм развоја система заштите и спасавања на својој територији, у складу са Дугорочним планом развоја заштите и спасавања Републике Србије, образује Штаб за ванредне ситуације, усклади свој План заштите и спасавања са Планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике, изради и донесе Процену угрожености и План заштите и спасавања, које усклађује са суседним јединицама локалне самоуправе, као и да прати опасност, обавештава, предузима превентивне мере за смањење ризика од елементарних непогода и других несрећа, формира и организује цивилну заштиту.

Обавеза Републике Србије у смислу управљања ризицима од штетног дејства вода, у складу са Законом о водама, односи се на прелиминарну процену ризика од поплава која се израђује за територију Републике, а обухвата:

- карту водних подручја;
- приказ поплава из прошлости које су имале значајније штетне последице и вероватноћу појаве сличних догађаја у будућности, које би могле имати сличне последице;
- процену потенцијалних штетних последица будућих поплава на здравље људи, животну средину, културно наслеђе и привредне активности, узимајући у обзир топографске, хидролошке и геоморфолошке карактеристике и положај водотока, укључујући поплавна подручја, ефекат постојећих објеката за одбрану од поплава, положај насељених места и индустријских зона, планове дугорочног развоја и климатске промене од утицаја на појаву поплава.

Јавно водопривредно предузеће у складу са овим Законом, а према методологији коју утврђује Министар у року који је Законом одређен, израђује карту угрожености и карту ризика од поплава за поплавна подручја на којима постоје или се могу јавити значајнији ризици од поплава. На основу ових карата израђује се План управљања ризицима од поплава, чиме се обезбеђује смањење ризика и могућих штетних последица на здравље људи, природне вредности, створена добра и животну средину. Границе поплавних подручја уносе се и у просторне (просторни план јединице локалне самоуправе) и урбанистичке (генералне и регулационе) планове.

Управљања ризицима од штетног дејства воде односе се на: израду прелиминарне процене ризика од поплава, израду и спровођење планова управљања ризицима од поплава, израду општег и оперативних планова одбране од поплава, спровођење редовне и ванредне одбране од поплава, спровођење одбране од леда на водотоцима и заштиту од ерозија и бујица. Ради обезбеђења заштите од штетног дејства вода утврђују се угрожена подручја, тј. поплавна и ерозиона подручја.

Усаглашавање националне законске регулативе са међународним стратешким и законским документима, јачање институционалних капацитета за примену законских обавеза, сектора за рану најаву и одбрану, као и формирање јединствене базе о угроженим просторима, потенцијално угроженим просторима, постојећим и планираним објектима одбране пружа основу за планирање намене простора и његовог савременог концепта развоја у складу са природним условима и ограничењима.

Принципи на којима се заснива заштита од природних непогода и технолошких удеса, и који су у функцији планирања простора и повећања ефективности свих компоненти система за управљање ризиком, су:

- заштита живота и здравља људи и материјалних добара;
- јединствена информациона основа за анализу, рану најаву и планирање намене простора у контексту заштите од елементарних непогода и технолошких удеса;
- комплексан и јединствен приступ заштити од елементарних непогода зонирањем ризичних и потенцијално ризичних подручја и применом адекватних мера превенције и заштите.

Концепција планирања и заштите простора од елементарних непогода и технолошких удеса, базира се на минимизацији ризика по људско здравље и животе, природне и створене вредности, као и на санацији простора који су евидентно угрожени овим појавама.

На климатске аспекте, који су у одређеној корелацији са природним непогодама, немогуће је утицати у одговарајућој мери тако да се утицаји климатских промена на појаву и обим природних непогода контролишу и сведу на минимум. Ово указује на неопходност дефинисања целовитог методолошког приступа и развоја јединственог система за мерење, сакупљање и анализу метеоролошких и хидролошких података, како би предвиђање настајања одређених појава са катастрофалним последицама (карактера елементарне непогоде) било могуће на што вишем нивоу. Климатске промене, које су глобалних размера, евидентно утичу на манифестацију одређених елементарних непогода са све учесталијим појавама и израженијим последицама (олује, град, поплаве, суше и др).

На утврђивање концепције просторног развоја утичу постојеће делатности са присутним факторима ризика, угроженост простора природним непогодама и функционална намена простора. Планирање намене и садржаја простора и имплементација мера превенције има за циљ спречавање или смањивање вероватноће настанка удеса и могућих последица, а организују се и спроводе на основу процене ризика и последица од удеса. Ове мере се односе на:

- адекватно просторно планирање и зонирање насеља (подразумева одређивање зона заштите, удаљености опасних активности од насеља, дислокацију постојећих ризичних садржаја, планирање одговарајућих садржаја у циљу спречавања ширења последица од потенцијалних удеса, итд.);
- специфичне услове за изградњу објеката и инфраструктуре са повећаним ризиком од удеса;
- израду анализа ризика од удеса и давање мишљења и сагласности на њих;
- избор и примену технологија чијом се експлоатацијом мање загађује животна средина и обезбеђује већи степен заштите од потенцијалног загађења;
- благовремено отклањање свих уочених техничко-технолошких недостатака;
- утврђивање траса транспорта опасних материја изван насељених места.

Субјекти који обављају активности у оквиру којих су присутне, или могу бити присутне, опасне материје, а који управљају објектима специфичне делатности са аспекта ризика по живот и здравље људи, имају обавезу спречавања удеса и ограничавања утицаја у складу са Планом заштите од удеса. Севесо постројења имају обавезу израде планова заштите од удеса у складу са прописима из области заштите животне средине.

Оператер севесо постројења, односно комплекса у коме се обављају активности у којима је присутна или може бити присутна једна или више опасних материја има обавезу израде Политике превенције удеса, Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса. Локална самоуправа је у обавези да, на основу Планова заштите од удеса оператера који се налазе на територији те локалне самоуправе, изради План заштите од удеса локалне самоуправе (екстерни План заштите од удеса), чији је садржај и методологија израде уређена Законом о ванредним ситуацијама.

Према Закону о заштити животне средине, министарство надлежно за послове животне средине, на основу Извештаја о безбедности, утврђује оператере и севесо постројења, односно комплексе чије активности могу изазвати хемијски удес са прекограничним ефектима и о томе обавештава у што краћем року, а најкасније када обавештава домаћу јавност, надлежни орган земље која може бити погођена последицама тог удеса. Министарство води евиденцију о оператерима и севесо постројењима, односно комплексима и обавештава надлежни орган друге земље о свим битним чињеницама из Извештаја о безбедности о севесо постројењу, односно комплексу чије активности могу довести до настанка хемијског удеса са прекограничним последицама, као и о свим битним чињеницама из Плана заштите од удеса тог постројења, односно комплекса.

На територији АП Војводине за постројења и активности која могу имати негативне утицаје на здравље људи, животну средину или материјална добра, врсте активности и постројења, надзор и друга питања од значаја за спречавање и контролу загађивања животне средине, уређују се услови и поступак издавања интегрисане дозволе, како је дефинисано Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне.

Сва постројења и активности која се не налазе на Прелиминарном списку постојећих постројења која подлежу издавању интегрисане дозволе на територији Републике, сачињеног од стране надлежног министарства, а која у складу са Уредбом о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола ("Службени гласник РС", бр. 84/05) подлежу обавези прибављања интегрисане дозволе, имају обавезу да се обрате надлежном органу.

При изради планске и урбанистичке документације, као регулаторни инструмент заштите животне средине кључну улогу има стратешка процена утицаја планова и програма на животну средину и процена утицаја конкретних пројеката тј. објеката на животну средину.

У сектору цивилне заштите неопходно је извршити реформу, адекватну обуку и обезбеђење елемената за брзо деловање услед манифестације елементарне непогоде и технолошких удеса, као и решавања кризних догађаја на конкретном простору.

Надлежности, обавезе, мере и начини деловања, проглашавања и управљања у ванредним ситуацијама одређене су Законом о ванредним ситуацијама ("Службени гласник РС", бр. 111/2009). Одредбе овог закона односе се, поред осталог, и на израду планова заштите од удеса и предузимање мера за спречавање и ограничавање утицаја, успостављање адекватних одговора на ванредне ситуације које су узроковане елементарним непогодама, техничко-технолошким несрећама – удесима и катастрофама.

Основу планирања и уређења простора за потребе одбране земље чини укупна постојећа инфраструктура, оптимално прилагођена за извршавање додељених мисија и задатака Војске и других снага одбране, у супростављању идентификованим изазовима, ризицима и претњама безбедности.

У зависности од процене степена угрожености, планирање и уређење простора за потребе одбране, подразумева предузимање одговарајућих просторних и урбанистичких мера у поступцима планирања, уређења и изградње, на усаглашавању просторног развоја у циљу обезбеђења услова за потребе деловања и извршење одбране. Процес планирања и уређења простора за потребе одбране, реализује се кроз:

1. усаглашавање и прилагођавање просторних и урбанистичких планова, пројеката великих техничких система и објеката од значаја за одбрану, потребама одбране земље и
2. планирање и уређење елемената и система инфраструктуре одбране које за реализацију својих задатака и активности користе Војска и Министарство одбране.

Усаглашавање просторног развоја са потребама одбране заснива се на интердисциплинарном приступу у решавању и дефинисању будућег просторног развоја и свеобухватним анализама:

- процене степена угрожености простора, који је у највећој мери резултат географско топографских одлика простора, његове изграђености, инфраструктурне опремљености, насељености и карактера садржаја;
- положаја и значаја инфраструктуре одбране и могућностима њиховог даљег развоја и функционисања;

мерама заштите становништва, материјалних, културних добара и животне средине од могућих претњи безбедности на датом простору и могућих негативних последица у случају акцидената у војним комплексима.

Циљ усаглашавања просторног развоја са потребама одбране је стварање просторних услова који у потпуности одговара потребама савременог система одбране, ради сигурног функционисања у условима угрожавања безбедности, обезбеђења просторних услова за несметано функционисање војних комплекса, простора и објеката од посебног значаја за одбрану земље и стварање услова за цивилну заштиту становништва, материјалних и природних ресурса у случају природних непогода и техничко-технолошких удеса.

Просторни системи који због своје намене, места и улоге у систему одбране имају посебан значај, јесу велики инфраструктурни системи, градска насеља, просторне целине као материјалне подршке систему одбране у свакодневном функционисању и у ванредним ситуацијама, објекти и комплекси које непосредно користе снаге система одбране, као и остали објекти и системи дефинисани посебним законским актима.

У поступку усаглашавања просторног развоја са потребама одбране, објекти и комплекси који се непосредно користе за функционисање Војске, најчешће у оквиру просторних структура (намена површина), подразумевају ''зоне посебне намене'' и ''зоне просторне заштите'' око војних комплекса, које се дефинишу као простори са посебним режимом планирања, уређења и коришћења.

Зоне просторне заштите око војних комплекса, условљене су наменом истих и прописују се, у циљу обезбеђења услова за несметано функционисање војних комплекса, безбедности околине од активности у војним комплексима и последица могућих акцидената, и у циљу заштите и безбедности становништва, материјалних, културних добара и заштите животне средине. Зоне просторне заштите око појединих војних комплекса дефинишу се на основу пиротехничких и балистичких процена, или важећих правила у зависности од садржаја комплекса и њихове намене. Правилима уређења и изградње најчешће се дефинишу као: зоне спољне сигурности војних комплекса, зоне контролисане, зоне ограничене и/или зоне забрањене изградње.

Изналажење одговарајућих просторних решења за безбедносне и сигурносне зоне нарочито је значајно када се ради о складиштима, стрелиштима, полигонима за обуку и аеродромима, односно комплексима са зонама забрањене и ограничене градње. Када није обезбеђено поштовање режима у тим зонама, не само да су угрожени људски и материјални ресурси, већ и функционалност војних комплекса и функционисање елемената система одбране.

Основно стратешко опредељење планирања инфраструктуре одбране јесте:

- рационална организација, уређење и коришћење простора у складу са дугорочним потребама Министарства одбране и Војске Србије и потенцијалима природних и створених вредности;
- постизање већег степена интегрисаности простора за потребе система одбране и војних комплекса, као простора посебне намене у простор Покрајине.

Приоритети у развоју просторног система инфраструктуре за потребе одбране су:

- дефинисање обима непокретности и њихов будући размештај, у складу са орагнизацијом и оперативним потребама система одбране и даљег социјалног, економског и просторног развоја;
- процена могућности постојећих локација војних комплекса за даљи развој и трансформацију војних комплекса у војне базе;
- дефинисање потенцијалних локација за формирање нових војних комплекса – база, а на простору АП Војводине то је простор Мајурске аде на територији општине Нови Сад;
- процена утицаја појединих војних комплеса на окружење и животну средину и повећање пиротехничко-балистичке сигурности.

При изради просторних и урбанистичких планова нижег нивоа, као и планова и пројеката великих инфраструктурних система и објеката од посебног значаја за одбрану земље, обавезно је прибављање посебних услова и захтева у погледу прилагођавања потребама одбране, у складу са Законом о одбрани, Законом о планирању и изградњи, Законом о просторном плану Републике Србије и другим законским и подзаконским актима.

7. КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА И ОСНОВНА НАМЕНА ПРОСТОРА

У циљу рационалног коришћења и управљања земљиштем, као ограниченим ресурсом, неопходно је приступити организованим планским активностима. Одређивање намена земљишта према основним категоријама земљишта се врши просторним плановима јединица локалне самоуправе, а евиденције о промени намене врши Републички геодетски завод.

Анализом усвојених просторних планова јединица локалне самоправе, као и анализом евиденција о промени намене, утврђене су следеће дугорочне тенденције:

- Пољопривредно земљиште има тенденцију смањења површина; неопходно је очување квалитетног пољопривредног земљишта, које представља потенцијал и компаративну предност АП Војводине у односу на друге регионе Републике.
- Шумско земљиште има тенденцију повећања; тежити повећању шума, како на шумском и пољопривредном земљишту, тако и дуж коридора инфраструктуре, где је то могуће. За шумско земљиште је ППРС планирано достизање оптималне шумовитости од 14,3% укупне површине АПВ, односно 171600 ha под шумама.
- Водно земљиште има тенденцију стагнације; повећање површина овог земљишта, или евентуално смањење (изградњом насипа) неће значајније утицати на промену биланса коришћења земљишта на територији АП Војводине. Посебну пажњу треба посветити очувању и заштити водног земљишта од свих облика деградације.
- Грађевинско земљиште има тенденцију повећања; повећање вршити само у случајевима кад за то постоји оправданост, тежити смањењу грађевинског земљишта где је то могуће, ради рационалнијег коришћења и опремања.

Све наведене тенденције морају бити строго контролисане кроз поступак израде и доношења просторних планова јединица локалне самоуправе. Посебну пажњу треба посветити осетљивим процесима промене намене пољопривредног у грађевинско земљиште (ширење грађевинских подручја насеља, формирање радних зона на пољопривредном земљишту, као и дуж саобраћајних коридора, формирање викенд зона без деградације предела). За реализацију контролисаних промена пољопривредног у грађевинско земљиште, потребно је обезбедити одговарајућу институционалну, организациону и финансијску подршку, како приликом израде просторних планова, тако и у њиховом спровођењу.

С обзиром на укупну расположивост грађевинског земљишта у АП Војводини и његову просторну дистрибуцију, а имајући у виду одредбе у ППРС, планира се његово увећање за укупно 0,5%. Планско опредељење је да се рационалније и интензивније користе и уређују постојећа грађевинска подручја насеља, као и грађевинско земљиште у атару. Препорука о повећању од 0,5% односи се на ограничење и контролисање њиховог ширења.

Грађевинско земљиште

Грађевинско земљиште представља један од развојних ресурса чија се економска вредност капитализује стављањем у функцију стварања новог друштвеног производа.

Концепт развоја система грађевинског земљишта заснован је на реформи која треба да омогући вођење политике: веће конкурентности националног, као и регионалног и насељског простора и економије; повећања вредности грађевинског земљишта као дела територијалног капитала градова и села; укључивања земљишта и некретнина у функцију стварања новостворених вредности; тржишта грађевинског земљишта/локација, као механизма алокације ресурса; рационалног и ефикасног коришћења грађевинског земљишта интензивирањем коришћења постојећег неуређеног и неизграђеног грађевинског земљишта у првом реду, „резерви“ - урбаном обновом, ревитализацијом brownfield локалитета; смањивања трошкова уређивања земљишта и њихову транспарентност; регулисања монопола, спекулације грађевинским земљиштем и др.

Реформа система грађевинског земљишта захтева претходно разрешавање питања денационализације и реституције, јавне својине (националне, регионалне, локалне самоуправе), начина располагања грађевинским земљиштем у јавној својини (лизинг или продаја), инструмената земљишне политике - финансијских, пореских, вишенаменског катастра, јавне контроле, одговарајућих институција и регулаторних механизама на различитим нивоима власти.

Успостављање ефикасног тржишта земљишта и некретнина условљено је регулисањем следећих подсистема:

- Финансијски – који подразумева постојање различитих финансијских институција, финансијских инструмената и финансијских услуга. Од посебног значаја је функционисање тржишта капитала, као предуслова развијеног хипотекарног система и тржишта некретнина. Са становишта финансирања делатности од општег интереса од великог значаја је регулисање тржишта обвезница нижих територијалних нивоа (municipal bonds). Ове обвезнице може да емитују и АП Војводина, општине и градови, као и агенције са подручја Војводине;
- Фискални - поред класичних пореза (на имовину, на приход од имовине, на промет некретнина, на наслеђе и поклоне), у фискални систем треба увести нове (порез на увећану вредност земљишта, порез на неизграђено земљиште и друге), али и одређена изузећа од плаћања пореза (у случају улагања у побољшање животне средине и сл.);
- Закупа и лизинга – ради изградње амбијента привлачног за улагања потребно је регулисати различите видове закупа - од класичног закупа, закупа од стране власника продатог земљишта, лизинга који су временски орочени, периодични и дугорочни. Давање земљишта односи се и на земљиште у јавној својини. Регулативом се дефинишу различити облици, као и права и обавезе (време закупа, висина ренте, права која се преносе на закупца, специфичне ситуације - прекид или продужење закупа, и сл.);
- Земљишне регистрације/катастра – треба да се формира за различите намене; фискалне (вредновање и правично опорезивање), правне (трансфер права на земљишту), управљања и коришћења земљишта (за планирање и друге административне намене), одрживог развоја и заштите животне средине. Формирање таквог система условљено је доношењем одговарајућих закона (о имовини, хипотекама на земљиште и имовину) који морају бити праћени одговарајућим прописима, правилима и процедурама (на пример, у вези препарцелације, заштите података, нових права на земљишту, обештећења и сл.). АП Војводина у том смислу може и треба да искаже своје специфичности (у погледу парцелације, стандарда коришћења грађевинског земљишта, односа према заштити пољопривредног земљишта и др.);
- Јавне контроле и интервенције на тржишту земљишта – ради: минимизирања тржишне несавршености, отклањања екстерних утицаја, редистрибуције друштвених ресурса, спречавања неефикасног урбаног развоја и размештаја, превенција спекулација, одржавања квалитета животне средине. Успостављање и/или унапређење основних облика јавне контроле и интервенције на тржишту градског земљишта подразумева регистре земљишта, планска средства, укључивање земљишта у развој, правна и пореска средства, субвенције, одузимање појединих својинских права приватним власницима грађевинског земљишта, итд.
- Урбани менаџмент - Извршеном децентрализацијом, локалне самоуправе морају развити урбани менаџмент, с обзиром да се баве обезбеђењем потребних услова (планирање и програмирање земљишта, инфраструктурно опремање, еколошки развој, и др.) и да сарађују са инвеститорима, предузимачима, комуналним, планерским и другим институцијама, различитим стручњацима и грађанима ради реализације развојних пројеката. На тај начин производња земљишта/локација тј. куповина за грађење или формирање резерве земљишта, парцелацију, опремање, продају или издавање у закуп/лизинг.

Имајући у виду постојећу расположивост грађевинског земљишта у АП Војводини у целини, његову просторну дистрибуцију (по областима, локалним самоуправама и насељима), потребу очувања пољопривредног, шумског и водног земљишта, као и пројекције демографског развоја и развоја привредних и осталих активности потребно је даље повећање површина под грађевинским земљиштем свести на ниво утврђен Просторним планом Републике Србије, осносно на 0,5 % садашњих површина под грађевинским земљиштем.

У том смислу потребно је, кроз израду просторних и урбанистичких планова, обезбедити заштиту друштвеног и јавног

интереса у погледу очувања пољопривредног, шумског и водног земљишта. Такође, потребно је утврдити критеријуме, нормативе и стандарде коришћења грађевинског земљишта ускладу са специфичностима мреже насеља, просторном и функционалном структуром насеља и преовлађујућим начином изградње.

С обзиром да сама израда и доношење планске и урбанистичке документације у данашњим околностима није у потребној мери делотворан инструмент за контролу и заустављање досадашњих негативних тенденција, промене и побољшања у овој области суштински су условљене целовитом реформом система грађевинског земљишта.

IV ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

1. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РЕГИОНАЛНОГ РАЗВОЈА И РАВНОМЕРНОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА

Када је у питању регионални и локални развој, Србија и ЕУ ће настојати да јачају регионалну и локалну сарадњу, са циљем доприношења економском развоју и смањењу регионалних неједнакости. Посебна пажња биће посвећена прекограничној, транснационалној и међурегионалној сарадњи. У оквиру сарадње узеће се у обзир приоритетне области које се тичу правних тековина ЕУ у оквиру регионалног развоја.

Разлике у развијености региона АП Војводине последица су убрзаног процеса индустријализације и урбанизације у претходном периоду, као и непостојања неопходног институционалног оквира. Доношењем закона, стратегија и дефинисањем нове политике регионалног развоја, створени су најважнији институционални услови за успостављање регионалне мреже институција (регионалне развојне агенције, регионалне финансијске институције и сл), које би представљале кадровску, организациону и програмску подршку свим регионима и подручјима Србије.

Убрзано успостављање институционалних услова за доследнију и, према томе, креативнију и ефикаснију регионалну политику, треба да резултира смањивањем регионалних проблема и повећањем унапређења локалних развојних потенцијала.

Равномерни регионални развој биће спроведен путем активирања регионалних центара од националног значаја као центара у којима се припремају регионални развојни програми и регионалне организације. Ово ће захтевати:

- неопходну инфраструктуру (на пример, транспортне и комуникационе везе);
- институционалну подршку (на пример, подршка регионалним развојним агенцијама, припрема развојних иницијатива и оцена одрживости простора, координација саветничких активности, инкубатори, грански факултети) и
- адекватну стимулацију (на пример, концентрација финансијских стимулација, привредне зоне).

Не сме се занемарити улога села које има значајну социјалну и економску функцију. Урбани центри и рурална подручја треба да сарађују у оквиру регионалних развојних програма. Урбани центри (национални и регионални центри) који не промовишу кооперацију са својим залеђем (њиховим утицајним подручјем) ризикују да изгубе могућност креирања међуопштинских кластера чиме се губи могућност за неутралисање ограничења за њихов развој кроз побољшану интеграцију, ближа партнерства и наглашене домаће развојне мере, а ово их спречава у конкуренцији са другим кохерентним урбаним агломерацијама.

Неопходне активности су:

- повећање економске снаге градова средње величине;
- побољшање комуникације и што изједначенији приступ јавном транспорту;
- повећање атрактивности, опремање услугама јавних функција и атрактивности градова за инвестиције;
- диверзификација градских економских структура и
- добро планиран и координиран размештај јавних услуга (образовање, истраживање, здравство, итд.) и преостале инфраструктуре.

У спектру многобројних надлежности, развојна функција општина и градова је једна од најзначајних, с обзиром да ова функција на основу свих релеватних природних, демографских, привредних, инфраструктурних, друштвених и осталих карактеристика локалног простора, као и спољних утицаја, представља изузетно важан услов за постизање уравнотеженог развоја, адекватног коришћења природних потенцијала и рационалне организације, коришћења и уређења простора. Присутна је веома широка лепеза ингеренција општине/града, путем којих она може одиграти усмеравајућу развојну улогу и имати утицаја на селекцију приоритета. За остваривање политике регионалног и просторног развоја од највећег значаја су:

- креирање локалног економског развоја и унапређење оквира за привређивање. Циљ локалног развоја је повећање прихода, повећање стопе запослености и побољшање квалитета живота локалне заједнице;
- просторно и урбанистичко планирања и земљишне политике. Доношењем и имплементацијом просторних/урбанистичких планова, остварује се ефикасна валоризација простора у циљу планирања и управљања земљиштем, функционалног зонирања и подстицања развоја одређених активности, планирања и контроле градње;
- опремање локације за инвестирање одговарајућом привредном и комуналном инфраструктуром је важан сегменат за привлачење инвестиција и отварање радних места;
- оснивање установа и организација у области основног образовања, културе, примарне здравствене заштите, физичке културе, спорта, дечје и социјалне заштите, туризма и обезбеђивање њиховог функционисања. Основна улога локалне самоуправе треба да буде усмерена ка развојном интерсекторском раду са актерима из ових области (школе, домови здравља, центар за социјални рад, НВО и др.) у циљу идентификовања проблема и креирања циљева, приоритета и пројеката;
- старање о природним ресурсима и њихова заштита (пољопривредно земљиште, пашњаци, подручја са лековитим својствима, одређене обавезе у погледу заштите вода и заштите од штетног дејства вода);
- заштита животне средине - општине и градови морају да идентификују проблеме који постоје у овој области, дефинишу еколошке приоритете и развију еколошку свест својих грађана, при чему се акценат ставља на партнерски однос између више локалних самоуправа, као и однос између државе и локалних самоуправа у спровођењу програма заштите ваздуха, воде, земљишта, шуме, флоре и фауне.

Ради постизања равномернијег регионалног и просторног развоја[17] неопходно је тежити концепту полицентричног развоја, који би онемогућио/умањио прекомерну економску и демографску концентрацију у Новом Саду. У унапређењу регионалне равнотеже стварање/обнављање динамичких полова развоја, економски реструктурираних и функционално умрежених са субурбаним подручјима, односно, руралним залеђем имаће основну улогу. Због свог географског положаја имаће значајну улогу и у трансграничном регионалном повезивању: Суботица остварује сарадњу са Мађарском, Зрењанин, Кикинда и Вршац са Румунијом, Сомбор са Хрватском и Мађарском, Сремска Митровица са Босном и Херцеговином.

Развојни принципи регионалног просторног развоја АП Војводине заснивају се на основним принципима Закона о регионалном развоју:

(1) Унапређење регионалне организације заснивање се на принципима:
- децентрализације, који подразумева пренос овлашћења са државних на регионалне и локалне власти и на тај начин оспособљавање локалних органа за предузимање адекватних подстицајних мера и афирмацију локалних иницијатива, а пе свега полазећи од принципа вертикалне и хоризонталне;
- суспсидијарности (преношење послова припреме, израде и надзора програма за подстицање регионалног развоја, као и одговорност за њихово спровођење на ниже нивое планирања – регионе, области, општине и градове, уз обезбеђење стручних кадровских капацитета;
- солидарности - одређена дужност међусобног помагања и подршке које су обавезне и за државу и за

[17] Уласком нових чланица у ЕУ регионалне разлике су се увећале, што је довело до стварања развијеног и просторно- функционално интегрисаног средњеевропског језгра, тзв. пентагон (Лондон, Париз, Хамбург, Минхен и Милано) и недовољно развијеног и саобраћајно неповезаног периферног дела. Због тога је Европска унија у циљу регионално развојног уравнотежења, као један од својих најважнијих приоритета, дефинисала стварање полицентричног урбаног система, оптимално структурираног. Такође, све већи значај даје се функционалној специјализацији градова у оквиру укупне мреже градова, наспрам класичне хијерархијске поделе градова.

регије. Циљ је да се преко средстава фонда за подстицање регионалног развоја обезбеди исправљање међутериторијалних економских неједнакости;
- равноправности - разлике између појединих регија/области не могу да доведу до економских, политичких или социјалних привилегија појединих регија/области у односу на остале;
- економског јединства - усвојене мере не ометају (директно/индиректно) слободу кретања и запошљавања људи и промет робе на територији АП Војводине, као ни у односу на окружење;
- усклађености са правилима и процедурама ЕУ - правна и институционална изградња мора бити усклађена са стандардима, регулативама и најбољим праксама ЕУ.

(2) Развој области у основи почива на поштовању, афирмацији и примени принципа стабилности, затим функционалности, једнакости, рационалности, ефикасности, одговорности, солидарности, равноправности, специфичности и регионалне комплементарности. Неравномерност степена развијености области и општина унутар њих, могуће је превазићи применом принципа:
- солидарности и једнаких могућности за све усмерен је на социјалну димензију развоја, подстицање развоја недовољно развијених подручја и посебно угрожене или маргинализоване групе становништва;
- полицентризма, где већи градови и градска насеља са евидентним институционалним и кадровским потенцијалима, преузимају улогу „мотора развоја“ односно фокусних тачака око којих се групишу мање општине;
- хомогености, односи се на критеријуме хомогености које је могуће поставити у односу на различите показатеље, при чему би предност требало дати економским мерилима, а што би омогућило избор најбоље статистичке регионализације Србије;
- планирања регионалног развоја на основу развојних докумената на републичком, регионалном, обласном и локалном нивоу;
- принцип котроле и вредновања односи се на израду и реализацију развојних докумената и пројеката, као и оцена ефеката њихове примене;
- интегрисаности у шири простор (повезивање са регионима и државама у непосредном и ширем окружењу одвијаће се кроз програме прекограничне, транснационалне и интерегионалне сарадње, еврорегионе, међудржавну сарадњу на усклађивању развојних приоритета, у сагласности са ЕУ принципима и показатељима регионалног развоја).

(3) Остварење основног, односно, оперативних циљева подразумева поштовање принципа на којима се заснива квалитетно управљање једним од најсложенијих области као што је регионални развој. Осим општег приступа хоризонталне (између општина) и вертикалне (између општинског и државног нивоа) кооперације и координације, а полазећи од принципа регионалног развоја и организације, дизајнирање и управљање развојем овог подручја подразумева и следеће принципе:
- одрживости – програми и пројекти који имају дугорочне економске и социјалне ефекте;
- иновација – развој и промовисање нових начина управљања у складу са потребама подручја са посебним развојним проблемима у циљу напретка и бржег трансфера знања;
- стручни интегритет – поштовање стручних мерила у систему одлучивања и код дефинисања законског оквира и код одређивања одређених политика који се односе на регионални развој;
- ефикасности – убрзанија реализација активности и пројеката, којима ће се повећати привлачност за улагање на неразвијеним општинама;
- приступачност – отворена информисаност и виша партиципација грађана у свим важним питањима за које је одговорна локална самоуправа;
- континуитета – принцип од кога зависи успешност реализације локалних развојних пројеката, неопходан је ради усаглашености постојећих и планираних локалних и државних финансијских капацитета;
- интегралности – локалних развојних стратегија са концептом, интересима и циљевима укупног (односно секторског) развоја на националном нивоу.

(4) Развој институција треба да омогући систем спровођења, праћења, контроле и оцене остваривања циљева и приоритета регионалних стратешких и програмских докумената. Развој институција биће детерминисано општим друштвеним условима (правном регулативом којом ће се прецизирати надлежност), локалним потенцијалима (кадровски потенцијал), заједничким интересима, инфраструктурним могућностима и економском снагом локалних заједница.
- принцип координације и комплементарности (ефикасна вертикална и хоризонтална координација и комплементарност свих актера регионалног развоја представља есенцијални фактор у имплементацији циљева регионалног развоја и планирања).
- принцип партнерства (спровођење регионалне политике није могуће без партнерства јавног, приватног, цивилног сектора, домаћих и међународних институција и организација).

(5) С обзиром да депопулациони тренд у војводини дугорочно лимитира људски капитал по обиму и структури, приоритет свих институционалних нивоа је развој институција и механизама којима ће се обезбедити инвестирање у хумани ресурс и утицати на образовни/стуковни негативан салдо.

2. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПЛАНА

Планска разрада овог Просторног плана спроводиће се:
- директним путем, кроз израду стратешко-развојних планских докумената чије је доношење у надлежности АП Војводине и то: регионалних просторних планова који се израђују за веће просторне целине административног, географског или статистичког карактера, усмерене ка заједничким циљевима и пројектима регионалног развоја за подручја која су у целини на територији АП Војводине; и просторних планова подручја посебне намене;
- индиректним путем, кроз израду развојних и регулаторних планских докумената чије је доношење у надлежности јединица локалне самоуправе, и то просторних планова јединица локалне самоуправе и урбанистичких планова.

2.1. ДОНОШЕЊЕ ПРОСТОРНИХ И УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА

Регионални просторни план АП Војводине ће се спроводити разрадом планских решења и пропозиција просторним плановима подручја посебне намене, просторним плановима јединица локалне самоуправе, урбанистичким плановима и секторским плановима и програмима у складу са законом.

Просторни планови подручја посебне намене припремани у току израде Регионалног просторног плана АП Војводине, а налазе се у фази израде или доношења су:
- Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Ковиљско –петроварадински рит;
- Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Горње Подунавље;
- Просторни план подручја посебне намене мреже инфраструктурних коридора на основном правцу државног пута I реда бр 24 Суботица-Зрењанин-Ковин;
- Просторни план подручја посебне намене међународног пловног пута Е-80 – Дунав (Паневропски коридор VII);
- Просторни план подручја посебне намене за инфраструктурни коридор за 400 KV ДВ Панчево2 – граница Румуније;

- Просторни план подручја посебне намене приобаља Тисе (у припреми Одлука о изради Плана).

На основу Регионалног просторног плана АП Војводине, радиће се и:

- Регионални просторни планови ужих територијалних целина (области), у складу са Законом о планирању и изградњи и смерницама Просторног плана Републике Србије;
- Просторни планови подручја посебне намене за просторне целине чију посебност одређује једна или више опредељујућих намена, активности или функција у простору које су од републичког, односно покрајинског интереса (подручја заштићених природних добара, инфраструктурни коридори и др.).

У складу са одредбама Закона о планирању и изградњи документи просторног и урбанистичког планирања морају бити усклађени, тако да документи ужег подручја морају бити у складу са документима ширег подручја. Сходно томе, донета планска документа морају се ускладити са овим просторним планом. До усклађивања, важећи просторни и урбанистички планови примењују се у деловима који нису у супротности са планским концепцијама, решењима и смерницама Просторног плана.

Проширење и организацију грађевинских подручја градских и сеоских насеља вршити уз уважавање следећих смерница:

- претходно испитивање могућности рационалније организације и употребе постојећег грађевинског подручја, односно могућности његовог смањења уколико делови грађевинског подручја нису приведени дуже од 5 година планираној намени;
- употребу земљишта прилагодити локалним просторним потенцијалима и традицији грађења;
- строго поштовање пољопривредног, шумског и водног земљишта, заштитних коридора инфраструктуре и заштитних зона осталих намена (природна добра, културна добра, одбрана земље и др).

2.2. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА У РЕГИОНАЛНИМ И СЕКТОРСКИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА

Развојни документи регионалног развоја за целокупно или делове подручја АП Војводине усклађују се, у складу са Законом о регионалном развоју, са овим Просторним планом.

Спровођење и разраду планских концепција, решења и пропозиција утврђених Регионалним просторним планом АП Војводине, у складу са законом и својим овлашћењима обезбеђују надлежни органи управе на покрајинском и локалном нивоу, уз обезбеђење услова за укључивање развојних и других институција формираних на нивоу области.

Поред наведеног, овај Просторни план спроводиће се уграђивањем његових планских поставки у планове и програме јавних предузећа, установа задужених за заштиту природе, културних добара, животне средине.

3. ПРИОРИТЕТИ И СТРАТЕШКО РАЗВОЈНИ ПРОЈЕКТИ ПРВЕ ЕТАПЕ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА ДО 2015. ГОДИНЕ

Приоритетне активности на имплементацији Регионалног просторног плана АП Војводине предлажу се за прву фазу имплементације до 2015. године, и усклађене су са Просторним планом Републике Србије.

Полазећи од планских циљева, поставки и решења Регионалног просторног плана АП Војводине, приоритетне активности обухватају:

Регионални развој

- Усвајање Стратегије регионалног развоја АП Војводине.

Пољопривредно земљиште

- успостављање ефикасних механизама заштите плодних ораничних земљишта од преузимања у непољопривредне сврхе;
- комасација пољопривредног земљишта;
- предузимање мера за спречавање еколошких и здравствених ризика везаних за интензивну, монокултурну и високо механизовану производњу;
- унапређење система за наводњавање;
- развијање биолошких - органских система производње,
- редуковање потрошње минералних ђубрива и пестицида;
- спречавање алкализације земљишта.

Шумско земљиште

Одрживо газдовање шумама - намеће се као последица великог утицаја шума на одрживи развој (еколошка, економска и социјална функција). Одрживо газдовање ће се спроводити у складу са националном развојном политиком и приоритетима, уз уважавање националних смерница (стратегије, Закони, акциони планови и др.) и међународно прихватљивих методологија и критеријума.

Повећање површина под шумама - оснивање нових шума (заштитни појасеви, засади за пчеларство, засади за фиторемедијацију, производњу биомасе...) и односи се првенствено подручје Баната и Бачке.

Превођење изданачких шума и високи узгојни облик (конверзија) - На подручју НП „Фрушка Гора“ и „Вршачки Брег“ који имају заступљене изданачке (мање квалитетне) шуме (храст китњак а на Фрушкој Гори и буква). Ова мера треба да се спроводи на површини од најмање 2.000 ha годишње и има за циљ да се повећа квалитет и виталност постојећих шума.

Минералне сировине

- израда и доношење Стратегије одрживог коришћења геолошких ресурса и Минералне стратегије АП Војводине;
- средити сву расположиву геолошку и сродну документацију, посебно иновирати елаборате о резервама и израдити дугорочнији програм геолошких истраживања, геолошких ресурса у АП Војводини;
- у циљу стварања услова за потенционална конценсиона улагања израдити комплетне геолошко-економске студије за сваку потенцијално интересантну минералну сировину према лежиштима/рудницима утврдити стање геолошких, билансних, експлоатационих резерви, њихов квалитет итд;
- даља истраживања нафте и гаса на територији АП Војводине, а посебно у појасу Меленаца и Русанде;
- евентуално повећање производње у руднику угља са подводном експлоатацијом ‘’Ковин’’, захтева претходна комплексна истраживања утицаја на животну средину;
- истраживање могућности експлоатације кречњака на северним падинама Фрушке Горе у складу са законом;
- у наредним годинама предстоји укрупњавање капацитета у области експлоатације и прераде опекарских и геолошких ресурса као и гашење једног броја који неће моћи да издрже све већу конкуренцију;
- због значајних могућности примене у пољопривреди и у друге сврхе, потребно је израдити комплексан програм истраживања лежишта тресета у Покрајини и реализовати га у периоду од 3-5 година. Посебу пажњу треба поклонити тресет-вивијанитима који су евидентирани у неколико локалности;
- расположиве резерве доломита и постојећи капацитети коришћења указују на дугогодишњу поузданост расположивости ове сировине, као и на могућности знатнијег проширења капацитета ако постоје реалне потребе у овој сировини;
- истражити могућности производње еколошке минералне сировине, (зеолити, бентонити, кварцни пескови);
- производња песка и шљунка захтева инвестирање у савременија технолошка решења;
- израда пројекта одлагања и санирања отпада који настаје истраживањем и експлоатацијом геолошких ресурса по принципима БАТ технологија.

Демографски развој

Да би се дугорочни демографски циљ остварио, нужно је да стратешки приоритет до 2015. године буде успоравање тренда опадања природног прираштаја.

Функционално умрежавање и развој градова

- донети просторне и урбанистичке планове за градове и урбана насеља према закону;
- донети одговарајуће програме и пакете подстицајних мера за реализацију и подстицање развоја градова ''чворишта'', градова у категорији перспективних функционалних повезивања, ''градова-лука'', градова и урбаних насеља у пограничном појасу;
- донети подстицајне мере за пројекте одрживог развоја градова и иновационе пројекте, укључујући пројекте из области примене нових технологија, обновљивих извора енергије, итд. Исту иницијативу и са истим циљем покренути и са банкарским сектором;
- формирати „банке локација" на локалном нивоу, тј. базе података о локацијама планираним за изградњу, браунфилд локацијама и сл., чиме ће се омогућити ефикасније и брже активирање локација и изградња;
- донети мере и инструменте за спровођење РПП АПВ у овој области;
- јачати локалне иницијативе;
- донети програм за развој ''друштвено одговорних предузећа'' (social enterprise).
-

Рурални развој

- заустављање даљег биолошког пражњења руралних подручја;
- стимулација и повећање инвестирања у рурална подручја;
- повећање нивоа квалитета живљења у сеоским подручјима, подизањем нивоа комуналне опремљености;
- отварање нових радних места, ван пољопривредне делатности, пре свега са циљем упошљавања жена;
- подстицање и развој малих погона, пре свега за прераду пољопривредних производа;
- развој сеоског туризма и угоститељства, са циљем боље валоризације сопствене производње.

Грађевинско земљиште

Препоруке за предузимање приоритетних активности се односе на:

- целовито дефинисање од стране државе питања својине на грађевинским земљиштем кроз следеће облике својине: а) приватне (поседовање добара, својинских права и интереса на добрима); б) јавне (државних органа и институција које у име и за рачун државе управљају јавним добрима и стварима у јавном власништву); в) задружне (кондоминиум и др.) и г) корпоративне на бази тржишта хартија од вредности (акција, обвезница и др);
- утврђивање носиоца јавне својине, а кључно питање је и за АПВ дефинисање покрајинске и локалне јавне својине на земљишту, јер се без таквог решења не може очекивати непосредан утицај локалне самоуправе на: тржиште земљишта и кретање цене земљишта, развој партнерства јавног и приватног сектора путем различитих аранжмана, комунално опремање, што је велики проблем у појединим деловима Покрајине (на пример, подручје Баната);
- обезбеђење финансијских средстава локалних заједница за обављање послова управљања грађевинским земљиштем. У том смислу неопходно је дефинисање основних инструмената: увођење пореских инструмената за захватање увећане вредности земљишта и некретнина, установљавање закупнина јавног грађевинског земљишта према тржишним, економским и правно-имовинским принципима, трансформација цена комуналних услуга - либерализација у циљу успостављања економске цене производње (уз заштиту најугроженијих група потрошача) и пореза на земљиште - мењајући значај постојећих и увођењем пореза на вредност з емљишта, (тржишна цена земљишта), емитовањем обвезница (АПВ, општине и агенције са подручја АП Војводине);
- државну интервенцију и јавну контролу. Без обзира на својинска права, држава мора да има право интервенције у циљу заштите јавних интереса, али и обавезу да се власницима земљишта обезбеди одговарајуће обештећење. За ефикасну јавну контролу неопходно је имати одговарајућу урбанистичку и грађевинску регулативу.

Развој јавних служби

- децентрализација услуга јавних служби и њихово спуштање на локални ниво представља кључни приоритет;
- замена објеката у постојећој мрежи и повећање капацитета доградњом предшколских и школских објеката;
- јачање капацитета примарне здравствене заштите у пружању превентивних услуга;
- реновирање и доградња постојећих капацитета примарне и секундарне здравствене заштите у складу са важећим нормативима (изградња КБЦ Нови Сад);
- побољшање локалне путне мреже, како би се остварила подједнака доступност здравственим услугама за све грађане, без обзира на место становања;
- динамичан и инклузиван економски раст, са фокусом на отварању нових радних места и повећању износа зараде у конкурентнијем приватном сектору;
- спречавање настанка нових случајева сиромаштва, оспособљавањем угрожених категорија становништва да искористе све предности нових могућности за запошљавање;
- одржавање и унапређење заштите за најугроженије категорије становништва, посебно у најнеразвијенијим крајевима, ефикасним пружањем постојећих и нових услуга;
- подизање капацитета и квалитета казнено поправних установа.

Приоритет у области физичке културе је потпуни обухват циљних група, уз обезбеђење минималних стандарда објеката. Да би се ово остварило потребно је:

- обезбдити подршку заједничким програмима јавног и приватног сектора;
- олакшати приступ за коришћење објеката и простора у јавном власништву, као и закупа објеката у приватном власништву;
- јачати сарадњу на међуопштинском нивоу у организовању свих врста и нивоа спортских манифестација, за све категорије становништва;
- побољшати компатибилне услуге (јавни саобраћај и сл.) и комуналну опремљеност насеља, што је предуслов за интензивније коришћење спортских садржаја.

Привреда

- донети програме који ће брзо дати позитивне економске ефекте, утицати на покретање привредних, а пре свега производних активности, повећање конкурентности и извоза и заустављање негативних кретања у простору;
- повећање конкурентности намеће потребу да се на одређеном подручју кроз развој и трансформацију пословне инфраструктуре и путем оснивања индустријских и технолошких паркова и индустријских зона лоцирају међусобно независне, приватне компаније, специјализоване у одређеној области, везане заједничком технологијом и знањем;
- концентрацијом сличних и/или комплементарних пословних активности на једном подручју, између којих делују синергетски ефекти и заједнички стратешки приступ, омогућава се динамичан развој тих делатности, као и развој пратећих услужних делатности, кроз производе који су конкурентни.

Пољопривреда

- у ратарској производњи потребно је остварити промену структуре сетве у корист веће заступљености легуминоза, крмног биља, лековитог и зачинског биља, разноврсне семенске робе и цвећа;
- интензивирати сточарску производњу како стајску засновану на узгоју високопроизводних интродукованих раса, тако и пашњачку која пружа могућност очувања аутохтоних раса стоке;

- искористити обиље геотермалних вода:
  а) за значајно увећање производње поврћа и цвећа у стакленицима и пластеницима,
  б) за производњу рибље млађи и конзумне рибе узгајане у топлој води, што продужује сезону коришћења рибњака.
- подизање рибњака на свим мање плодним подручјима, који имају приступ довољним количинама воде;
- осмишљавање алтернативних пољопривредних програма;
- програми осавремењавања постојећих и подизање нових прерађивачких капацитета;
- развој задругарства и саветодавства.

Шумарство и лов
- побољшање сировинске базе за примарну и финалну прераду дрвета;
- повећање производње семена и садног материјала шумских врста - обухвата радове на повећању производње семена и садног материјала шумских врста дрвећа и то кроз: оснивање нових и унапређење стања постојећих семенских објеката; оснивање колекција ех ситу, а у циљу повећања производње, квалитета и разноврсности;
- формирање репроцентара и повећање бројности и структуре популација дивљачи и квалитета трофеја - оснивање још једног репроцентра за јеленску дивљач на Фрушкој Гори, оснивање репроцентра за дивље свиње и интензиван узгој срнеће дивљачи (Потисје).

Индустрија
- опоравак индустрије, утврђивање бољег правно-институционалног оквира, олакшавање приступа тржишту ЕУ, суседном регионалном и другим тржиштима, промоција међународне сарадње и мултилатералног управљања укључујући правила међународне трговине и финансијског система, подстицаји за алокацију погона, одрживо пословање, коришћење чисте енергије и бољих технологија;
- програм изградње ''индустријске инфраструктуре'' који обухвата TENs, магистралне и регионалне путеве, ИКТ мрежу, енергетску и хидротехничку инфраструктуру, као и изградњу и опремање индустријских локалитета – ИЗ, ИП, слободних зона;
- развој high-tech индустрије и унапређење хоризонталне индустријске политике засноване на интегрисаном приступу конкурентности на пољу знања, тржишта и предузетништва, социјалне, економске и просторне кохезије, услова инфраструктуре, промоције чистијих технологија, одрживог развоја, улагања у образовање, истраживања и развој. Приоритетан је подстицај политика конкурентности, (еко)иновација, енергетске ефикасности, бољих технологија, предузетништва. Регионална структурна и кохезиона политика индустрије укључује развој кластера и доступност техничке инфраструктуре;
- промоција регионалне индустријализације изван подручја Новог Сада, ради идентификације и подршке посебних подручја и коридора у којима се преклапају потребе са економским потенцијалом;
- оживљавање индустријских brownfield локација;
- учешће у Програму транснационалне сарадње - Југоисточна Европа (IPA) у областима развијања иновативних приступа и предузетништва и успостављања области одрживог раста.

Туризам

Приоритети међу формираним или започетим целинама туристичке понуде:
- Нови Сад са Петроварадинском тврђавом;
- Фрушка Гора са Сремским Карловцима;
- Суботица са Палићким језером;
- Друмски коридор X од мађарске границе до Београда;
- Специјални резерват природе Стари Бегеј - Царска бара;
- Бање Јунаковић, Кањижа, Врдник;
- Археолошки локалитет Сирмиум.

Приоритети међу новим туристичким просторима:
- Коридор VII (Апатин, Нови Сад, Тител);
- Тврђава Бач;
- Кикинда, интернационални симпозијум скулптура великог формата у теракоти TERRA, музеј и колеџ Тера;
- Специјални резерват природе Обедска Бара;
- Специјални резерват природе Горње Подунавље;
- Специјални резерват природе Делиблатска пешчара са Лабудовим окном;
- Белоцркванска језера.

Путни саобраћај
- прилагођавање европским стандардима (при пројектовању и извођењу путева и опреме пута, увођење нових технологија у управљању саобраћајем, формирање квалитетних база података, нових регистарских таблица, возачких дозвола и др);
- квалитетније управљање: планирањем, пројектовањем и извођењем, експлоатацијом и одржавањем путне инфраструктуре, организацијом и безбедношћу саобраћаја (у току је прекатегоризација државних путева првог и другог реда и израда Правилника за пројектовање ванградских путева, функционалне класификације, саобраћајну сигнализацију и опрему итд.);
- завршетак изградње друге половине аутопута у дужини од 107 km;
- Хоргош - Нови Сад (Коридор Xb), рехабилитација постојеће коловозне траке;
- комплетирање аутопутске обилазнице око Суботице (Y крак аутопута Е-75) (гранични прелаз Келебија - петља Суботица југ) (М-17.1);
- активности на државном путу I реда, (изградња аутопута Е-70, реконструкција постојећег путног правца ДП 1.9) део руте 4 (SEETO): граница са Румунијом - Вршац - Панчево - Београд;
- рехабилитација и изградња деоница државног пута I реда Сомбор (веза са Мађарском и Хрватском) - Суботица (веза са Мађарском) - Сента - Кикинда (веза са Румунијом);
- реконструкција и изградња деонице државног пута I реда Суботица (Y крак)-Бајмок-Сомбор-државна граница Бездан (веза коридора Xb и коридора Vc) са везом на недовршени ауто-пут у Републици Хрватској А5 („Славоника“);
- реконструкција и изградња деоница државног пута I реда Врбас – Кула – Сомбор – државна граница Бачки Брег (веза Коридор X – Коридор VII) са везом на планирани јужни аутопут кроз Мађарску;
- путни правац-Сомбор (веза са Мађарском и Хрватском) - Мали Иђош (веза са коридором X) - Ада (мост на реци Тиси) - Кикинда (веза са Румунијом);
- активности на путном правцу, државни пут I реда, Сомбор (веза са Мађарском и Хрватском) - Бачка Паланка (М-18) (са доградњом везе према Шиду);
- активности на путном правцу државни пут I реда Нови Сад (М-7) - Рума - Шабац (М-21) (са краком за Лозницу и веза са Босном и Херцеговином (М-19)) - Ваљево - Пожега и даље веза ка Ивањици (М- 21.1);
- активности на реализацији реконструкције и изградње постојећег државног пута (М-7) I реда Нови Сад - Зрењанин и активности на реализацији изградње планираног државног пута I реда од Зрењанина до државне границе према Темишвару;
- активности на путном правцу, државни пут I реда: Ђала (веза са Румунијом) - Чока (Р-112) - Кикинда - Зрењанин - Панчево - Ковин (М-24), (Банатска магистрала);
- санирање уских грла, као што су мостови на Сави и Дунаву, у зони Београда и Новог Сада;
- реконструкција и изградња мостова и тунела на примарној мрежи (аутопутског моста код Бешке и друмско-железничког код Новог Сада, тунел испод Фрушке Горе);
- активности на реализацији (пројектовање и изградња) обилазница око насеља као сегмената постојећих пут-

них праваца:
- ДП бр.101 око Апатина,
- Обилазница око Зрењанина,
- ДП бр.22.1 око Б.Тополе, бр.108 око Старе Моравице и Пачира,
- ДП бр.22.1 око Сремских Карловаца и Петроварадина,
- ДП бр.102 око Бачког Петровца,
- ДП бр.107 око Беочина,
- ДП бр.3 и бр.122 око Бечеја,
- ДП бр.3 око Врбаса,
- ДП бр.7.1 и бр.1.9 око Вршца,
- ДП бр.7 око Житишта,
- ДП бр.22.1 око Инђије,
- ДП бр.119 и бр.111 око Кањиже,
- ДП бр.24 око Ковачице,
- ДП бр.123 око Ковина и бр.24 око Баваништа,
- ДП бр.3 око Куле,
- ДП бр.7 око Нове Црње и бр.123 Војвода Степа – Итебеј,
- ДП бр.3 око Новог Бечеја и Новог Милошева,
- ДП бр.111 и 112 око Новог Кнежевца,
- ДП бр.7 око Новог Сада (од Е-75, петља Север до ДП бр.7 потез Футог – Ветерник),
- ДП бр.24 и бр.1.9 око Панчева,
- ДП бр.7 око Пландишта,
- ДП бр.106 око Руме, В.Радинаца, Чалме,
- ДП бр.24 и бр.122 око Сенте,
- ДП бр.7.1 око Сечња,
- ДП бр.3 и бр.22.1 око Србобрана,
- ДП бр.103 и бр.116 око Сремске Митровице,
- ДП бр.120 око Темерина и Б.Јарка,
- ДП бр.110 око Титела и Шајкаша,
- ДП бр.112 око Чоке и бр.123 око Црне Баре,
- ДП бр.18.1 и бр.103 око Шида,
- ДП бр.18 око Ердевика ка Визићу – веза са Бачком Паланком,
- ДП бр. 122 око Аде, Мола и ДП бр. 113 око Кумана,
- ДП бр.17.1 и бр.18 око Сомбора;

- развој саобраћаја у градовима кроз стимулисање еколошки прихватљивих система и фаворизовање јавног превоза путника уз увођење напредних технологија у надзору, контроли и управљању саобраћајем;
- израда одговарајућег плана, са студијско-техничким елементима, којим би се омогућило решавање имовинско-правних односа на граничним прелазима и дефинисале организационо-функционалне потребе у циљу потпуног усаглашавања са стандардима ЕУ, за дужи временски период;
- израда одговарајуће студије којом ће се дефинисати бициклистичке руте на читавом подручју Републике Србије (основним правцем север-југ и бочним везама) и систем центара развоја бициклизма у циљу остваривања међудржавне сарадње (руте 6[18] и 11[19] EuroVelo - европска мрежа бициклистичких рута), уз то градови ће обезбедити услове за кретање бицикала.

Стратешки приоритети наведени су по нивоима, а унутар сваког нивоа у складу са припадношћу сваког појединачног правца међународном коридору, путном правцу са Е ознаком, усаглашеној међународној рути, или државним путевима I и/или II реда.

Железничка инфраструктура

- Коридор X - представља први приоритет: Стара Пазова - Нови Сад - Суботица - држ. граница (реконструкција и изградња једноколосечне пруге у двоколосечну са мостом преко Дунава и чворовима Нови Сад и Суботица);
- Београд - Стара Пазова (доградња капацитета за потребе функционисања заједничке деонице од Београда према Будимпешти и према Загребу са денивелисаним раздвајањем теретног од путничког саобраћаја у Батајници);
- Остале пруге у мрежи - ревитализација и модернизација у складу са приоритетним потребама и могућностима финансирања:
- магистралне пруге: Београд – Панчево – Вршац – граница Румуније (Е-66),
- Суботица – Богојево – државна граница (Е-771),
- регионалне пруге: Рума – Шабац – Брасина – државна граница, Нови Сад - Богојево,
- Суботица – Хоргош – државна граница, Банатско Милошево – Сента - Суботица, Панчево главна станица - Зрењанин - Кикинда - државна граница - (Jimbolia)
- Нови Сад – Сајлово – Римски Шанчеви – Орловат,
- Активности на реализацији пруге Нови Сад – Жабаљ – Зрењанин - Темишвар,
- локалне пруге: Врбас – Сомбор, Сонта - Апатин, Петроварадин - Беочин,
- Шид – Сремска Рача Нова – државна граница – Бијељина.

Водни саобраћај

Међу стратешким приоритетима до 2015. године посебна пажња даје се развоју најзначајнијег речног коридора - Дунаву, односно развоју Коридора VII, дужине 2.500 km, који је део Трансевропског пловног пута (Рајна - Мајна - Дунав), и повезује Северно са Црним морем на укупној дужини од 3.505 km.

- добро организован систем унутрашњих пловних путева;
- увођење савремених технологија транспорта (интермодални транспорт, контејнеризација, Ро-Ро саобраћај, речно-морска пловидба);
- подстицање транспорта на унутрашњим пловним путевима кроз коришћење економских инструмената као што су ослобађање од разних доприноса и опорезивања;
- даљи развој речног информационог сервиса (РИС-а) и његова примена на међународним пловним путевима;
- регулисање критичних сектора на унутрашњим пловним путевима Републике Србије (обезбеђивање пловидбених услова у складу са ЕУ прописима и препорукама категоризације пловних путева на рекама и ОКМ ХС ДТД, обезбеђење функционисања бродских преводница);
- искључивање застареле флоте и замена модерним, чистим и ефикасним бродовима;
- активно укључивање у реализацију и других пројеката из домена водног саобраћаја утврђених Дунавском стратегијом.

Реконструкција и изградња лука и пристаништа у општинама:
- Апатин;
- Бачка Паланка;
- Беочин;
- Ковин;
- Сремска Митровица;
- Тител;
- Ада.

Пројектовање и изградња капацитета наутичког туризма (прихватни објекти наутичког туризма) у зонама градова и насеља:
- Нови Сад;
- Кањижа;
- Бечеј;
- Нови Бечеј;
- Сента;
- Тител;
- Панчево;
- Ковин;
- Бела Црква-Стара Паланка.

Ваздушни саобраћај

- Формирање цивилног аеродрома Нови Сад – Ченеј;
- Реконструкција/изградња аеродрома Вршац.

Мултимодални саобраћај

У наредном периоду, до 2015. године, улагања ће се усмерити у приоритетне инвестиционе програме, односно пројекте од стратешког значаја и то:

[18] Nant - Tours - Orleans - Nevers - Chalon sur Saone - Bale - Passau - Ybbs - Linz - Vienna - Bratislava - Budapest - Belgrade - Bucarest - Constanta.
[19] Cap du nord - Les lacs finlandais - Helsinki - Tallin - Tartu - Vilnius - Varsovie - Cracovie - Kosice - Belgrade - Skopje - Thessaloniki - Athens

- обезбеђење техничке базе за примену технологије интермодалног транспорта, изградњом и реконструкцијом слободних UIC-C профила тунела и мостова;
- обезбеђење техничке базе за примену технологије интермодалног транспорта изградњом интермодалних терминала.

Водопривредна инфраструктура

Израда и усвајање Водопривредне основе АП Војводине.

Водоснабдевање

Потребно је одмах приступити истраживањима која би дефинисала изворишта за регионалне системе, а након тога урадити Генерални пројекат са Предходном студијом оправданости водоснабдевања АПВ који би указао на могуће техничке варијанте али и на инвестиционо-експлоатационе параметре.

Одвођење и пречишћавање отпадних вода
- потребно је дефинисати приоритете у изградњи канализационих система и локација уређаја за пречишћавање отпадних вода сходно осетљивости реципијента и његовој самопречишћавајућој моћи, као и најповољније технологије за пречишћавање;
- изградња централног постројења за пречишћавање отпадних вода Врбас-Кула, за чију изградњу су обезбеђена средства од стране фондова ЕУ.

Одводњавање

Потребно је извршити ревитализацију ових система, превасходно чишћење каналске мреже од заосталог муља као и обнављање опреме за евакуацију у реципијенте.

Наводњавање

у наредних 5 година планира се:
- поправка и ревитализација постојећих заливних система на око 40.000 ha, са чиме би било под системима 90.000 ha;
- изградња нових заливних система на око 20.000 ha, по 4.000 ha годишње.

Хидроенергија

До 2015. године потребно је изградити минихидроцентрале нарочито на Хидросистему ДТД, треба нагласити да ове хидроцентрале неће значајније допринети енергетској ситуацији али ће допринети већој проточности хидросистема а самим тим и бољој еколошкој ситуацији у њему (пример канала Врбас-Бездан). Такође у овом периоду треба урадити Студије оправданости изградње проточних хидроелектрана на Дунаву, Сави и Тиси.

Пловидба

Изградња једног Ро-Ро терминала на Дунаву.

Заштита од вода - поплаве
- утврђивање значајних поплавних подручја, израда карте угрожености и карте ризика од поплава, као и Плана управљања ризицима од поплава;
- формирање резервних ретензија од некадашњих инундација у брањеном подручју. Да би се то могло остварити потребно је до 2015. године, док се не направи нова концепција, заштити те ретензије у смислу градње неких других садржаја (туристичко-рекреационих) и дати приоритет водопривреди са могућношћу коришћења за:
  - могући ретенциони простор за контролисано упуштање и трансформацију поплавног таласа;
  - могућност промене намене тог простора, који се данас највише користи у пољопривредне сврхе а ради се о земљишту најлошијег бонитета, у смислу враћања реци у колико толико ''природни режим''. Овакве површине могу бити врло атрактивне са аспекта туризма (лов и риболов), шумарства и у опште у рекреативне сврхе;
  - искористити потребе ревитализације влажних подручја са циљем заштите биодиверзитета код формирања резервних ретензија.

Енергетика

Табела 26: Програми приоритета: Континуитет технолошке модернизације постојећих енергетских извора/објеката и градње нових енергетских извора/објеката, укључујући и увођење нових енергетски ефикасних и еколошко прихватљивих технологија

Сектор	Објекти/системи	Програм/Мере/Активности	Ефекти на страни производње/ потрошње
Нафта	Експлоатација нафте, Увоз и транспорт нафте, Прерада нафте.	Налажење нових лежишта и концесија. Технолошка одернизација рафинерија, Изградња новог транспортног правца/извора снабде вања, Увођење система за праћења и мера за заштиту жив.средине	Повећање сигурности снабдевања, Смањење увозне зависности, повећање квалитета производа, Заштита жив. средине у складу са нашом регулативом и праксом ЕУ
Гас	Експлоатација гаса, Увоз/ транспорт, складиштење и дистрибуција гаса.	Нова лежишта гаса/нафте, Нови - регионални (БГ-СР), Међународни (Азија-Европа), Транспорт и дистрибуција гаса у Централној Србији, Локалне дистрибутивне мреже, Складиштење гаса, Изградња интерконективних гасовода	Повећање поузданости и сигурности снабдевања, Смањење увозних трошкова и зависности, замена потрошње електричне енергије гасом, Заштита животне средине у складу са нашом регулативом и праксом ЕУ
Угаљ, ПЕУ	Рударски објекти за ПЕУ		
Електроенергетски извори	Нови извори: Хидроелектране, ТЕ на природни гас	ХЕ:, нове ХЕ Ново термоенергетско постројење (комбиновани гасно парни циклус са производњом) на бази природног гаса Уградња опреме за заштиту животне средине	Повећање безбедног рада објеката, поузданости опреме и расположивости извора, и новом базном производњом (00 са гасним технологијом; Заштита животне средине у складу са нашим прописима и праксом ЕУ
Пренос и дистрибуција ел. енергије	Преносни систем Дистрибутивни системи (ДС)	Нове везе преноса и повезивање са регионалним и паневропским преносним системима. Замена застарелих мрежа дистрибутивног система и трансформатора; увођење савременијих бројила и мерне опреме	Повећана сигурност снабдевања потрошача; Повећане могућности рада ЕПС на рег. и пан. европском тржишту електричне енергије; Смањење губитака у дистриб.ДС и систему и повећање прихода ЕПС

Топлане	Постојећи и нови Топлотни извори у градске ТЕ-ТО и индустријске енергане	Рехабилитација котловских постројења, топловода, дистрибутивних мрежа и кућних подстаница; Увођење техничких мера за повећање енергетске ефикасности и заштите животне средине Изградња ТЕ-ТО мањих капацитета до 10MW које користе био масу	Смањење потрошње горива/повећање броја корисника центр. снабдевања топлотном енергијом; смањена потрошња електричне енергије за загревање, смањена потрошње природног гаса; Смањене штетне емисије. Повећање производње електричне енергије и могућност даљинског хлађења.

Табела 27. Програми пиоритета: Рационална употреба енергената и повећање енергетске ефикасности у секторима потрошње енергије

Сектор	Објекти/системи, Опрема/уређаји	Програм/Мере/Активности	Позитивни ефекти на потрошњу енергије
Домаћинства, Јавне и друге делатности	Стамбене зграде зграде јавних и других делатности	Развој локалних мрежа природног гаса, за снабдевање индивидуалних потрошача и за обезбеђење топлотних енергетских услуга у сектору зградарства	Смањена потрошња електричне енергије у зградарству употребом пр. гаса за топлотне потребе
Домаћинства, јавне и друге делатности	Стамбене зграде, зграде Јавних и других делатности	Проширење постојећих топловодних магистрала за прикључење нових потрошача топлотне енергије из постојећих и нових топлотних извора	Повећање стандарда загревања стамбеног простора за грађане, и смањење потрошње електричне енергије
Зградарство и Индустрија	Зграде и термички уређаји/опрема у индустрији	Увођење техничких мера за смањење топлотних губитака у зградама (стамбеним и Јавним) и у термичким процесима производних технологија.	Смањена потрошња фосилних енергената у индустрији у зградарству, при коришћењу топлотне енергије
Зградарство (домаћинства и јав. ком. делатн.)	Електрични кућни апарати и "штедљиве" светиљке	Поступна замена застарелих кућних апарата и организована замена постојећих светиљки са новим, штедљивим	Зависно од раста стандарда обнављаће се апарати и уводити нове светиљке и смањити потрошња ел. енергије

Табела 28. Програми Приоритета: Селективно коришћење нових обновљивих извора енергије и нових енергетских технологија

Сектор	Системи/уређаји	Програм/Мере/Активности	Позитивни ефекти на потрошњу енергије
Индустрија, Домаћинства, и комунална енергетика	Стамбене зграде зграде јавних и других делатности, мала индустрија	Развој локалних топлотних извора (мале и средње снаге), за коришћење биомасе (шумске, индустријске и пољопривредне), за производњу топлотне енергије за локалне потребе	Смањена потрошња фосилних увозних енергената, мање загађење животне средине; отварање нових активности за домаћу индустрију и запошљавање локal. становништва
Физичка и правна лица, локална самоуправа (водоснабдевање, мале фирме)	Мале и мини хидроелектране, са водозахватима за водоснабдевање и пољопривредне и друге потребе	Независна производња електричне енергије са и без испоруке ЕЕС Србије по основу улагања физичких лица (домаћих и страних) и локалне самоуправе у градњу малих/мини хидроелектрана, снаге. За ове пројекте постоји могућност страног улагања ради стицања тзв. Зеленог" сертификата за ел. енерг.	Повећано коришћење НОИЕ и додатна производња "зелене" електричне енергије, из малих ХЕ, са могућим ангажовањем домаће индустрије и страног капитала.
Индустрија и комунална енергетика	Нови извори за спрегнуту производњу топлотне и електр. енергије	Увођење нових технологија за децентрализовану производњу електричне и топлотне енергије; серија комбинованих извора на бази природног гаса	Повећање ефикасности искоришћења енергије природног гаса, додатна производња електричне и топлотне енергије (и смањено угрожавање жив. средине
Комунална енергетика и индустрија	Нове технологије сагоревања нисковредних угљева, биомасе/отпада	Домаћи развој/трансфер технологије за сагоревање ниско-квалитетних угљева, биомасе, комуналног и другог отпада, за децентрализовану производњу топлотне/електричне енергије за локалне потребе. Програми имплементације	Увођењем ових технологија и коришћењем наведених енергената/извора, чувају се енергетске резерве, смањује се увоз и значајно унапређује заштита животне средине

Табела 29: Програми приоритета: Објекти мреже 400 kV

Приоритет	Назив стратешког пројекта	Ино. извор финанс.	Одговорност за реализацију	Могући рок почетка	Крајњи рок завршетка
ТС 400/х kV Доградња у постојећим објектима					
0	ТС 400(220)/110 kV Србобран	EIB	EMC	2011	2015
0	ТС 400(220)/110 kV Н.Сад 3	EIB	EMC	2011	2015
	ТС 400(220)/110 kV Панчево2	EIB	EMC	2015	2020
Планиране ТС 400/х kV					
	ТС 400/х kV оддносно х/400 kV за енергетске прозводне објекте на обновљиве изворе енергиоје				

	ТС 400kV Кикинда				
	ТС 400k V Вршац				
	Остале ТС 400 kV за потребе производних енергетских објеката извора обновљиве енергије, као и ТС 400 kV по плановима развоја ЕМС-а и за потребе великих потрошача				
План. далековод 400 kV					
0	ДВ 2х400 kV Панчево2– Рум. граница-Рашица		ЕМС	2011	2014
0	ДВ 400 kV увођење у ТС 400/110 kV Србобран од 400 kV ДВ Н.Сад3-Суботица3		ЕМС	2011	2015
	ДВ 400 kV Нови Сад-Зрењанин-гран. Са Румунијом		ЕМС		2014
	ДВ 400 kV ТС Чибук – ДВ 400 kV бр. 453 РП Дрмно-Панчево 2		ЕМС		
	У зависности од договара између ЕМС-а и оператера суседних преносних система планирани су интерконективни прекогранични водови 400 kV и то између Србије и Румуније(Темишвар-Вршац-Панчево) или Темишвар-Зрењанин –Нови Сад, Србије и Мађарске (Сомбор-Печуј-(илиПакс) и Србије и Хрватске (Сомбор-Ернестиново)				2025
	400 kVдалеководи за прикључење нових производних објеката на извора обновљиве енергије (соларне електране, ветроелектране и др.)				
	По потреби и други 400 kV далеководи за обезбеђење сигурног напајања и повезивање постојећих 400 kV ТС у складу са плановима развоја ЕМС-а и прикључци већих енергетских производних објеката (соларних, електрана, ветроелектрана, ТЕ-ТО, когенерацијских већих постројења, идр.)				

Објекти мреже 220 kV

Ревитализација постојећих 220 kV водова и трафоа (подручје СР. Митровице-(по варијанти 1 Студије разв. прен. мреже.), сем оних који се евентуално гасе (на подручју Новог Сада, Србобрана, Зрењанина, Ср. Митровице (по вар. 6. Студије разв. прен. мреже.)

Планирани водови 110 kV

Р. бр.	Назив вода	Врста вода, тип и пресек проводни-ка (mm2)	Дужина вода (km)	Етапа изградње	Напомена
2	3	4	5	6	7
1	Далековод 110 kV Београд5-Стара Пазова	Надземни, Al/Č-240	1	2011. год.	Реализација током прве половине 2010.год.
2	Прикључак ТС Инђија 2 на вод Инђија-Нови Сад 6, или Пазова-Инђија (двоструки)	Надземни, Al/Č-360 (240)	1,5	до 2011.	Упоредо са изградњом нове ТС 110/20 kV Инђија 2
3	Увођење вода Апатин-Оџаци у ТС 400/110 kV Сомбор 3 (двоструки)	Надземни, Al/Č-240	18	до 2011. год.	Са овом водом завршава се уклапање ТС Сомбор 3 у мрежу 110 kV
4	Увођење једнога вода Нови Сад 3-Нови Сад 5 у ТС Нови Сад 1 и ТС Нови Сад 7 (двоструки)	Надземни, Al/Č-240	5+0,48	до 2011. год.	Замена за постојећи вод Нови Сад 3 - Нови Сад 1
5	Увођење преосталог дела постојећег вода (~14 km) Нови Сад 3-Нови Сад 1 у ТС Футог	Надземни, Al/Č-150	3,5	до 2011. год.	Формира се други вод Нови Сад 3 – Футог
6	Кабловски водови Нови Сад 4 – Центар – Нови Сад 5	Кабл XHE 49A-1000	5	2015-2020. год.	Упоредо са изградњом ТС 110/20 kV Нови Сад-Центар
7	Прикључак ТС Челарево на вод Футог – Б. Паланка 2 (двоструки)	Надземни, Al/Č-240	2	2010-2015. год.	Упоредо са изградњом ТС 110/20 kV Челарево
8	Далековод Оџаци-Бач-Бачка Паланка	Надземни, Al/Č-240	30	2020-2025. год.	На овај вод прикључује се и ТС 110/20 kV Бач
9	Прикључак ТС Сомбор 4 на Сомбор 3 – Апатин (двоструки)	Надземни, Al/Č-240	1	2020-2025. год.	Упоредо са изградњом ТС 110/20 kV Сомбор 4
10	Прикључак ТС Суботица 5 на вод Суботица 3 – Суботица 4 (двоструки)	Надземни, Al/Č-240	3	2015-2020. год.	Упоредо са изградњом ТС 110/20 kV Суботица 5
11	ТЕТО Суботица – Суботица 3 (двоструки)	Надземни, Al/Č-490	3	2015-2020. год.	Упоредо са изградњом ТЕТО Суботица
12	Прикључак ТС Србобран на вод Нови Сад 3 – Србобран (двоструки)	Надземни, Al/Č-150	1	2015-2020. год.	Упоредо са изградњом нове ТС 110/20 kV Србобран

13	Далековод Ада-Нови Бечеј	Надземни, Al/Č-240	25	до 2010(15) год.	Резервни за ТС Ада и Сента 2
14	Далековод Зрењанин-Жабаљ	Надземни, Al/Č-240	30	до 2010(15) год.	Резервни за ТС Темерин и Жабаљ
15	Далековод Ада-Нови Бечеј	Надземни, Al/Č-240	25	до 2010(15) год.	Резервни за ТС Ада и Сента 2
16	Далековод Зрењанин 2 – Ср.Црња	Надземни, Al/Č-240	37	2020-2025. год.	Појачање мреже према Кикинди
17	Увођење вода Зрењанин 2 – Кикинда 1 у ТС Нови Бечеј	Надземни, Al/Č-150	2	до 2010(15) год.	Смањују се губици снаге
18	Прикључак ТС Кикинда 3 на вод Кикинда 2 –Нова Црња (двоструки)	Надземни, Al/Č-240	2	2020-2025. год.	Упоредо са изградњом нове ТС 110/20 kV Кикинда 3
19	Далековод Зрењанин 2 – Перлез	Надземни, Al/Č-240	30	до 2010. год.	Упоредо са изградњом ТС 110/20 kV Перлез
20	Далековод Зрењанин 2 - Дебељача	Надземни, Al/Č-240	25,4	до 2010(15) год.	Резервни за ТС Перлез и појачање ‘’вршачке петље’’ 110 kV
21	Прикључак ТС Пландиште на вод Дебељача-Вршац 2 (двоструки)	Надземни, Al/Č-240	1,5	2010-2015. год.	Упоредо са изградњом нове ТС 110/20 kV Пландиште
22	Далековод Рудник Ковин – Б. Црква	Надземни, Al/Č-240	32	до 2010(15) год.	Резервни за ТС Ковиљ, Рудник, Ковин и Бела Црква и појачање ‘’вршачке петље’’ 110 kV
23	Прикључак ТС Панчево 5 на вод панчево 2 - Панчево 3 (двоструки)	Надземни, Al/Č-240	1	до 2010. год.	Упоредо са изградњом нове ТС 110/20 kV Панчево 5
24	Прикључак ТС Инђија 2 на вод Инђија-Нови Сад 6, или Пазова-Инђија (двоструки)	Надземни, Al/Č-360 (240)	1,5	до 2010.	Упоредо са изградњом нове ТС 110/20 kV Инђија 2
25	Прикључак ТС Крњешевци на вод Београд 9 – Пазова (двоструки)	Надземни, Al/Č-240	8	до 2015-2020. год.	Упоредо са изградњом нове ТС 110/20 kV Крњашевци
26	Други далековод Мартинци-Шид	Надземни, Al/Č-150	22,5	до 2010(25) год.	Резервни за ТС Шид, ако се не буде могло рачунати на хаваријску испомоћ из мреже Хрватске
27	Нови вод Рума 1 - Рума 2	Надземни, Al/Č-150	7-8	до 2025. год.	Евентуална замена за стари постојећи вод дуг 27,1 km
28	Вод Нови Сад 3 – Србобран	Надземни, Al/Č-360	30,3	до 2010(15) год.	Постојећи вод 220 kV укључује се у мрежу 110 kV
29	Вод С. Митровица-Србобран	Надземни, Al/Č-360	64,75	до 2010(15) год.	Постојећи вод 220 kV укључује се у мрежу 110 kV
30	Вод Ада-Кикинда	Надземни, Al/Č-360	25	до 2010(15) год.	За обезбеђење двостраног напајања ТС Ада
31	Вод Бела Црква-Велико Градиште	Надземни, Al/Č-360	32	до 2010(15) год.	За обезбеђење двостраног напајања ТС В. Градиште
32	Остали 110 kV водови за прикључење енергетских производних објеката, већих купаца и 110 kV мрежа по развојним плановима дистрибутивних предузећа	Надземни, Al/Č-360		до 2010(15) год.	

- плански и организовано се оспособити за искоришћавање обновљивих извора енергије до 10% од садашње потрошње примарне енергије;
- ставити у погон подземно складиште гаса Банатски Двор;
- дефинисати трасу нафтовода;
- повећати пропусну моћ високонапонских преносних система у свим правцима;
- плански и организационо оспособити се за искоришћење обновљивих извора енергије до 10% од садашње потрошње примарне енргије;
- трајно радити на повећању енергетске ефикасности комплетне енергетске инфраструктуре;
- почети планирану градњу парно-гасних ТЕ-ТО на територији АП Војводине;
- ставити у погон подземно складиште гаса Банатски Двор и отворити пројекат новог;
- дефинисати трасе магистралних нафтовода и гасовода;

повећати пропусну моћ високонапонских преносних система у свим правцима;

- повећање постојећег транспортног капацитета, у потуности завршити складиште гаса Банатски Двор (до капацитета од 850.000.000 m3), подстицање градње когенерационих постројења са гасним блоковима веће снаге у индустријским зонама, пре свега Новог Сада, Зрењанина и Сремске Митровице, те Суботице, Сомбора и Панчева, изградња транзитног гасовода ‘’Јужни ток’’;
- изградња продуктовода којим би се повезале рафинерије нафте у Новом Саду и Панчеву и огранке продуктовода Нови Сад – Сомбор, Панчево – Београд и Панчево – Смедерево, градња паневропског нафтовода кроз нашу територију (око 195 km), изградња нових резервоарских капацитета, смањивање увозне зависности државе (техничким осавремењавањем експлоатационих капацитета у циљу повећања производње на постојећим бушотинама и новим истражним активностима у земљи и иностранству).

Заштита природних добара и биодиверзитета

- доношење Програма заштите природе АП Војводина;
- повећање укупне површине под заштитом на територији АП Војводина кроз проглашење нових заштићених подручја (''Караш-Нера'', ''Русанда'', ''Горња Тиса'', ''Доња Тиса'', Потамишје, Капетански рит, Босутске шуме, Фрушкогорски лесни плато и Лесни профил ''Циглане'' у Руми);
- ревизија статуса (врсте, режима и граница заштите) раније проглашених заштићених подручја и усклађивање са важећом законском регулативом (Национални парк ''Фрушка гора'', ПП ''Бегечка јама'', ПП ''Тиквара'', ПП ''Палић'', ПП ''Мали вршачки рит'', СП ''Поњавица'', СРП ''Засавица'', ПП ''Јегричка'', ПП ''Стара Тиса'' и СРП ''Селевењске пустаре'');
- уписивање Ковиљско-петроварадинског рита (са Крчединском адом) и Окањ баре (могућност уписа заједно са Русандом) у Рамсарску листу;
- уписивање Горњег Подунавља, Делиблатске пешчаре и Обедске баре у UNESKO-MaB Листу резервата биосфере (уписивање Горњег Подунавља у Листу резервата биосфере (MaB) у оквиру програма успостављања прекограничног резервата биосфере ''Дунав – Драва – Мура'', у сарадњи са Мађарском, Хрватском, Словенијом и Аустријом);
- успостављање еколошке мреже на подручју АП Војводине као дела шире еколошке мреже Републике Србије;
- идентификација граница делова еколошке мреже на државној карти у размери 1:5000 у складу са Уредбом о еколошкој мрежи;
- идентификација подручја за европску еколошку мрежу NATURA 2000;
- завршетак израде ''Црвених књига'' биљака, животиња и гљива;
- израда и доношење просторних планова подручја посебне намене за већа заштићена подручја;
- израда урбанистичких планова за локалитете у заштићеним подручјима на којима је регистрована или планирана изградња већег обима;
- санација деградираних простора (каменоломи, позајмишта, дивље депоније) са најзначајнијим неповољним утицајем на природне вредности и животну средину;
- заснивање информационог система о заштићеним подручјима и биодиверзитету;
- израда листе индикаторских врста и подручја у којима се прати стање биодиверзитета, у складу са до сада идентификованим притисцима на специјски диверзитет и екосистеме који су најугроженији.

Заштита и уређење предела

- Пројекти интеграције предела у међународне мреже;
- Пројекти прекограничне, транснационалне и међурегионалне сарадње;
- Пилот пројекти ''Карактеризације предела'' за посебна приоритетна подручја:

1. Подручја посебних природних и/или културних вредности, и то:
   - подручја заштићених природних вредности: национални паркови, паркови природе, предели изузетних одлика, резервати природе и споменици природе (Фрушка Гора);
   - подручја заштићених културних вредности: просторне културно-историјске целине (Фрушка Гора са манастирима), археолошка налазишта, споменици културе и знаменита места и њихова околина;
   - подручја интегралних природних и културних вредности;
2. Простори у којима је квалитет предела и физичке структуре насеља од посебног значаја за развој, и то:
   - туристичке дестинације: реке (Дунав, Сава, Тиса), језера (Палићко), туристички центри и њихова околина (Нови Сад, Суботица);
   - интернационалне мреже и међународне културне стазе;
   - пограничне области (Горње Подунавље, Босутске шуме, Делиблатска пешчара,);
3. Угрожени и деградирани простори у којима је потребно спровести мере санације, и то:
   - каменоломи, јаловишта, подручја експлоатације шљунка, песка, водотоци 4. класе и ''ван класе'' (канали у АП Војводини);
   - регионални центри за управљање отпадом / регионалне депоније (према плану);
4. Подручја под посебним притиском развоја, и то:
   - простори и насеља уз саобраћајне коридоре;
   - нови инфраструктурни и енергетски системи (могуће коришћење енергија ветра: Јужни Банат);
   - градови и урбана насеља (са периурбаним подручјима): градови међународног значаја (Нови Сад), градови-чворишта (Суботица, Панчево,), градови и урбана насеља у пограничним подручјима (Сомбор, Вршац, Сремска Митровица), градови посебног значаја у мрежи насеља или региону (Кикинда).

Заштита животне средине и управљање отпадом

- јачање капацитета локалних самоуправа и покрајинске администрације у секторима заштите животне средине и управљања отпадом;
- индентификација најугроженијих локалитета на територији АПВ Војводине и израда катастра деградирих и контаминираних локалитета у индустријским одластима;
- иницирање „brownfield“ инвестиција;
- санација и ремедијација Великог Бачког канала, као и других водотока угрожених по различитим основама;
- израда локалних регистра извора загађивања животне средине као дела националног регистра који води Агенција за заштиту животне средине;
- израда катастра опасног отпада;
- обезбеђивање редовног рада аутоматских мониторинг станица у Сомбору, Суботици, Кикинди, Зрењанину, Новом Саду 2, Шангај, Беочин, Делиблатска Пешчара, Обедска Бара, Панчево 4 и Сремска Митровица;
- успостављање аутоматског мониторинга ваздуха на значајним емитерима (на сва индустријска ложишта изнад 50 MW);
- успостављање мреже мониторинга емисије отпадних вода;
- континуирано праћење квалитета површинских и подземних вода;
- доношење међуопштинских споразума о заједничком управљању отпадом;
- израда регионалних и локалних планова управљања отпадом;
- успостављање институционалне организације за регионално управљање отпадом;
- изградња регионалног центра за управљање комуналним отпадом у Новом Саду, као региона са највећом продукцијом комуналног отпада и изградња још 3 регионална центра и складу Стратегијом управљања отпадом;
- дефинисање локације центара за одвојено сакупљање рециклабилног отпада у градовима на територији Покрајине;
- у урбаним центрима дефинисати тзв. трансфер станице за опасан отпад из домаћинства;
- дефинисање локације регионалног складишта опасног отпада за потребе Покрајине на територији Средње банатског округа;
- санација дивљих депонија у деловима АП Војводине где се изграде регионални центри и у другим где има адекватних привремених локација у складу са Стратегијом;
- израда стратегије заштите животне средине у руралним деловима Војводине;
- повећање енергетске ефикасности, подршка процесима повећања изолације на индивидуалним типовима становања, гасификација и топлификација већих насеља у АП Војводини.

Културна добра

- формирање базе података за сва културна добра на подручју АП Војводине (без ажурирања свих релевантних података о културном наслеђу АП Војводине, не може се радити ни један пројекат за који би се потраживала покрајинска, државна или међународна финансијска средства);

- изузетно брз и ефикасан рад на појачаној заштити урбаних предела, са стварањем нове инфраструктуре бољим одржавањем и реорганизацијом јавних простора, реквалификацијом запуштених и напуштених места за које постоји интерес, елиминисањем моно-функционалних урбаних простора, решавањем динамичког и стационарног саобраћаја, елиминисањем туристичких загађења, спречавањем губљења аутентичности културних вредности;
- стварање иновативне конзерваторске политике за историјске градове и нови приступ појединачним споменицима културе у односу на окружење;
- идентификација урбаног и архитектонског наслеђа као туристичког потенцијала;
- прекогранична сарадња у области заштите културног наслеђа (као што су у Кикинди: МУЗЕЈ TERRA, Интернационални симпозијум скулптуре великог формата у теракоти TERRA'' и КОЛЕЏ TERRA'') и неговање мултикултуралности.

Израда пројеката:

- пројекат ''Векови Бача'';
- пројекат културних стаза;
- пројекат обједињавања природних и културних потенцијала у културна подручја;
- пројекат музеја и колеџа TERRA у Кикинди.

Заштита од елементарних непогода и техничко-технолошких удеса

- индентификација најугроженијих локалитета на територији АП Војводине и израда катастра простора угрожених елементарним непогодама (израда катастра нестабилних површина);
- развој система заштите и спасавања на територији Покрајине;
- доношење стратешких докумената интегралне заштите од елементарних непогода (Процене угрожености и Планови заштите и спасавања у ванредним ситуацијама на нивоу Покрајине и јединица локалне самоуправе) и усклађивање на различитим хијерархијским нивоима;
- санација и ремедијација деградираних површина услед дејства природних непогода;
- утврђивање заштитних зона индустријских комплекса заснованим на процени ризика и последица од удеса.

4. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА

Статистичком класификацијом територијалних јединица Србије обезбеђен је значајан инструмент за спровођење институционалне децентрализације и коришћење европских фондова за регионални развој. На основу овог оквира, даљим доношењем подзаконских аката биће дата решења за сва тренутно недефинисана питања (методологија, рангирање општина, области и региона према степену развијености, надлежности институција на свим нивоима, финанисирање, развијање регионалне статистике и др).

Подручја с ограничењима у развоју због негативних демографских процеса, неразвијености мреже насеља, привреде, као и подручја са оскудним ресурсима и периферног положаја у односу на главне правце развоја, захтевају посебне мере и примерене планске концепције развоја.

Основно полазиште при утврђивању стратешких и оперативних мера и инструмената за регионални развој јесте развој политике планирања и координације свих нивоа власти, као и хармонизација и уклањање недостатака, односно, јачање институционалног оквира за спровођење регионалне политике. С обзиром на неуједначеност кадровске, образовне и материјалне јачине скоро половине општина у АП Војводини, неопходно је велико ангажовање и подршка регионалних и покрајинских институција у изради стратешких докумената, секторских програма и пројеката, акционих и просторних планова, као и креирање механизама за њихово праћење и контролу. Кључна улога покрајинске структуре је да континуирано пружа подршку развоју дугорочне међуопштинске сарадње и обезбеди планско, буџетско финансирање развојних пројеката и програма.

У том контексту, доношење подзаконских аката којима ће се конкретно утврдити структура, елементи, финансијски оквир и надлежности доношења и контроле регионалне стратегије, обезбедиће се јединствен систем праћења, контроле и мерења ефеката подстицајне и развојних политика у област регионалног развоја.

Јачање локалних привреда и унапређивање локалне администрације обележава развојне правце локалних средина у смислу њихове способности прецизног планирања квалитетних политика на локалном нивоу. Пренос надлежности овде има кључну улогу. Афирамција локалне самоуправе детерминисана је кадровским и финансијским фактором, тако да ће подизање привредне активности и образовног нивоа становништва пресудно утицати на померање општине и подручја на развојној лествици.

- Формирање регионалних развојних савета који ће имати саветодавну улогу у креирању политике регионалног развоја и давању мишљења на развојне документе.
- Доношење развојних докумената: (а) Регионална развојна стратегија за регион Војводине, који ће одредити приоритетне правце развоја региона и начине њиховог остваривања у петогодишњем периоду; (б) програм финансирања развоја за пет година којим ће се дефинисати пројекти и расподела финансијских средстава за њихову реализацију за сваку буџетску годину; (в) развојни програми, пројекти и акциони планови на нивоу области и општина, за потребе усклађивања са документима вишег хијерархијског ниова (регионални програм, Регионална стратегија и Национална регионална стратегија) и хоризонталног нивоа.
- Јачање институционалних структура за управљање, координацију и спровођење интегрисаног регионалног развоја. Равномеран регионални развој захтева координисану сарадњу са свим институцијама које су укључене у различите аспекте регионалног развоја (привредни развој, рурални развој, развој инфраструктуре, локални развој, социјални развој, заштита животне средине и сл.). Партнерство и међусобна сарадња на свим нивоима управљања развојем јасније ће дефинисати развојне циљеве и пројекте у регионима. Планирање и коришћење финансијских средстава захтева добру координацију свих учесника, што се нарочито односи на коришћење средстава из претприступних фондова ЕУ.
- Успостављање децентрализованог система управљања фондовима ЕУ подразумева постепено усклађивање процедура за додељивање регионалне државне помоћи са процедурама ЕУ, јачање институционалних капацитета свих актера регионалног развоја и обуку кадрова у погледу стицања знања из области коришћења средстава ЕУ фондова.
- Улога, значај и могућности цивилног сектора и невладиних организација у делатностима одрживог развоја.
- Дефинисање пројеката регионалног развоја преко регионалних стратегија и регионалних просторних планова за поједине регионе и области.

Ефикасност спровођења Просторног плана условљена је обезбеђењем координације предвиђених активности и различитих актера/учесника. Полази се од искустава земаља ЕУ да се успешна координација може обезбедити применом мултисекторског приступа - комбинације мера и инструмената различитих политика према тематским областима и проблемима који се планом решавају, као и успостављањем институционално-организационих аранжмана и партнерства на различитим релацијама (јавни-приватни сектор, јавне-независне институције/организације, ниво управљања-јавност и др.).

Основне мере и инструменти различитих политика за имплементацију решења Просторног плана за период до 2015. године базирани су на постојећем систему управљања у Србији, а у одређеној мери се сугеришу мере и инструменти који ће, према очекивањима, у овом периоду бити дефинисани и примењивани током фаза приступања ЕУ.

Један од задатака у ефикасној употреби фондова ЕУ је и успешно програмирање и предлагање пројеката за финансирање из средства ЕУ, у ком Војводина мора активно да учествује, нарочито за ИПА фондове, међу којима су и поједини пројекти номиновани у поглављу IV овог Плана, 3. Приоритети и стратешко развојни пројекти прве етапе спровођења Плана.

Полазећи од предходних ставова, мере и инструменти за имплементацију Просторног плана су отворени за усклађивање с променама система управљања и планирања у Србији у току спровођења овог просторног плана, а посебно кроз Програм имплементације.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА

Извештај о стратешкој процени утицаја Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине на животну средину

Носилац израде плана
ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА УРБАНИЗАМ, ГРАДИТЕЉСТВО И ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Покрајинска секретарка
Душанка Д. Сремачки, дипл. грађ. инж.

Нови Сад, децембар 2011. године

А) ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Регионални просторни план АП Војводине (у даљем тексту: РПП АПВ), као израз сагласности о темељним циљевима уређења, заштите и коришћења простора, представља основ за дугорочно, континуирано и усклађено усмеравање просторног развоја Покрајине, подизање конкурентности, привредне ефикасности, социјалне правичности, безбедности, благостања и здравља становништва, заштите животне средине и еколошки прихватљиве интервенције у простору, уз поштовање правног поретка државе, културног идентитета, различитости и животних интереса свих њених грађана.

Заштита, уређење, коришћење и изградња на простору АП Војводине стратешки се опредељује кроз израду и доношење РПП АПВ. Последњи (и једини) план који је са овог аспекта третирао подручје Покрајине био је Просторни план АП Војводине, који је донет 1978. године. Плански хоризонт овог документа била је 2000. година.

Утврђивању нових стратешких опредељења Покрајине у области заштите, уређења, изградње и коришћења простора треба приступити не само због промена у држави и њеном непосредном међународном окружењу, него и због свеукупних промена у глобалном окружењу (политичких, економских, климатских, енергетских...).

Посебан значај за израду РПП АПВ има чињеница, да је, потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању, наша земља ступила у уговорни однос са Европском унијом, те да у том смислу мора прихватити и у своја документа имплементирати европске политике у области просторног развоја.

Поред одрживог економског раста, веће социјалне кохезије и заштите животне средине, основни задаци и изазови којима треба да одговори РПП АПВ су јачање територијалне кохезије и регионалног идентитета, као и боље коришћење просторног диверзитета. РПП АПВ утврдиће се њени просторни приоритети, услови и мере за њихову реализацију и обезбедити услови за приступ структурним фондовима ЕУ.

Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", број 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС и 24/11) прописане су врсте планских докумената, њихов садржај, поступак израде, вршење стручне контроле и надлежност за њихово доношење.

Чланом 17. став 1. Закона регулисано је да се Регионални просторни план израђује за веће просторне целине административног, функционалног, географског или статистичког карактера, усмерене ка заједничким циљевима и пројектима регионалног развоја.

Регионални просторни план је плански документ који уз уважавање специфичних потреба које произлазе из регионалних посебности, разрађује циљеве просторног уређења и одређује рационално коришћење простора, у складу са суседним регионима и општинама.

Чланом 18. Закона о планирању и изградњи утврђена је садржина регионалног просторног плана.

Одредбом члана 35. став 4. истог Закона регулисано је да регионални просторни план за подручје аутономне покрајине доноси скупштина аутономне покрајине, те је у складу са овом одредбом Закона за доношење РПП АПВ надлежна Скупштина Аутономне Покрајине Војводине.

Стратешка процена утицаја на животну средину је процес којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, с циљем избегавања, спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље људи, биодиверзитет, природна, културна и друге створене вредности.

Значај овог процеса је због тога што се:

1. обрађују утицаји ширег значаја - кумулативни и социјални ефекти;

2. утврђује одговарајући контекст за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују виши степен детаљности у истраживању;
3. утврђује хијерархијски оквир за даље спровођење поступка и активности заштите животне средине на планском подручју; и
4. омогућава се варијантна провера концепата, сценарија, стратешких опредељења и планских решења.

Стратешка процена утицаја на животну средину је инструмент којим се стварају услови за оптималну заштиту животне средине у процесу просторног планирања. Стратешка процена утицаја на животну средину као свеобухватан, комплексан и јединствен поступак, уводи се у праксу просторног планирања с циљем територијалне анализе планског подручја, са једне, и дефинисање решења и мера, којима ће заштита животне средине бити остварена на оптималан начин, са друге стране.

Принцип одрживог развоја, социјалне прихватљивости, економске оправданости и еколошке одрживости су законски дефинисани у смислу полазних основа просторног планирања. Са друге стране, одредбама члана 4. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", 135/2004 и 88/2010) утврђена су начела стратешке процене, и то:
- одрживог развоја,
- интегралности,
- предострожности,
- хијерархије и координације,
- јавности.

Овим начелима обезбеђује се оквир за усклађивање техно-економских, друштвених и природних система у целокупном развоју, укључујући и просторни развој. На принципима економичности користе се природне и створене вредности, с циљем да се очува и унапреди квалитет животне средине за садашње и будуће генерације. То се постиже разматрањем и укључивањем кључних аспеката животне средине у припрему и усвајање планова, пројеката и програма, утврђивањем услова за очување природних и створених вредности. Укључивањем услова заштите животне средине у просторни план кроз инструмент стратешке процене, даје се обавезујући - интегрални оквир заштите, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. У превентивном смислу, свака активност је планирана, односно свако планско решење је дефинисано с циљем да се спрече или смање негативни утицаји, обезбеди рационално коришћење ресурса, а ризик од акцидената и негативних утицаја на људе сведе на минимум. Са друге стране, циљ је да се оживи депопулационо подручје, рационалним коришћењем потенцијала и обновљивих ресурса. У поступку стратешке процене остварује се координација између заинтересованих органа и организација, иако су у поступку израде плана прибављени неопходни услови. У поступку разматрања и усвајања обезбедиће се учешће јавности у поступку јавног увида и стручне расправе о Нацрту плана.

Чланом 8. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину прописан је поступак стратешке процене који обухвата три сегмента:
(1) Доношење одлуке о изради стратешке процене,
(2) Израду извештаја о стратешкој процени,
(3) Одлучивање о давању сагласности на извештај о стратешкој процени, уз учешће заинтересованих органа и организација и јавности.

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

2.1. ПОВОД, ПРЕДМЕТ И РАЗЛОГ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА РПП АПВ

Подручје за које се доноси РПП АПВ чине територије јединица локалних самоуправа у њеним географским областима (Бачка, Банат и Срем).

Обухват РПП АПВ чини подручје обухваћено: на северу границом са Републиком Мађарском, на истоку са Републиком Румунијом, на западу са Републиком Хрватском, на југозападу са Републиком Босном и Херцеговином, и на југу са административном границом АП Војводине према централној Србији.

Природну границу обухвата РПП АПВ чине: међународне пловне реке Дунав, према Републици Хрватској и централној Србији, и Сава према Републици Босни и Херцеговини и централној Србији. Граница према Републици Мађарској дуга је 174.4 km, равничарска је и пружа се од реке

Републици Румунији дуга је 247,5 km, равничарска је и протеже се од насељеног места Рабе до ушћа реке Нере у реку Дунав. Административна граница према централној Србији дуга је 330,04km, и протеже се од истока од ушћа Нере у Дунав до ушћа реке Дрине у реку Саву и већим делом је природна граница током река Дунав, Тамиш и Сава, осим на подучју према територији Града Београда и подручју северне Мачве. Граница према Републици Босни и Херцеговини (Републици Српској) дугачка је 32,56 km, протеже се од истока од ушћа реке Дрине у реку Саву до границе са Републиком Хрватском и представља природну границу током реке Саве. Граница према Републици Хрватској дугачка је 253,3 km. Од реке Саве код насељеног места Јамена (општина Шид) протеже се кроз сремску равницу, прелази реку Босут и Фрушку гору и спушта се на реку Дунав између Илока и Бачке Паланке. Од Бачке Паланке до границе са Републиком Мађарском граница је трасирана углавном средином пловног пута.

Граница РПП АПВ почиње на северозападном делу територије Аутономне Покрајине Војводине на пресеку државне границе са Републиком Мађарском и средине тока реке Дунав. Од ове тачке граница РПП АПВ иде у правцу североистока и истока пратећи државну границу са Републиком Мађарском до тромеђе државних граница са Републиком Мађарском и Републиком Румунијом.

Након ове тачке граница иде на југоисток пратећи државну границу са Републиком Румунијом до места где где се река Нера улива у реку Дунав.

Од овог места граница иде у правцу запада пратећи средину тока реке Дунав, потом североисточну и северозападну административну границу града Београда до места где се западна административна граница града Београда укршта са средином тока реке Саве.

Након овог места граница РПП АПВ иде у правцу запада средином тока реке Саве, а потом прати јужну административну границу града Сремске Митровице до места где се река Дрина улива у реку Саву.

Од овог места граница РПП АПВ иде у правцу запада пратећи границу са Босном и Херцеговином (*Републиком Српском*) до тромеђе граница са Републиком Хрватском и Босном и Херцеговином (*Републиком Српском*).

Након овог места граница РПП АПВ иде у правцу севера пратећи границу са Републиком Хрватском до места где се граница са Републиком Хрватском укршта са средином тока реке Дунав.

Од овог места граница иде у правцу северозапада и севера пратећи средину тока реке Дунав до државне границе са републиком Мађарском, почетном тачком описа.

Површина подручја обухваћеног израдом РПП АПВ износи 21 506 km^2.

Статут Аутономне Покрајине Војводине је прецизирао у члану 1. да је Војводина регија, а у члану 3. дефинисао да „територију АП Војводине чине територије јединица локалних самоуправа у њеним географским областима (Бачка, Банат и Срем) утврђене законом.” АП Војводина је административно подељена на **7 области**. Територијалну организацију Војводине чини укупно **45 локалних самоуправа**, односно **6 градова** и **39 општина**. Градови Нови Сад, Зрењанин, Панчево, Суботица, Сомбор и Сремска Митровица статус града добили су Законом о територијалној организацији из 2007. године, а Нови Сад је добио и статус главног, административног центра АП Војводине. Овим су "маркирани" развојни центри на регионалној мапи Војводине – привредни, административни, институционални, кадровски, социјални, културни што је у контексту регионалног развоја утолико важније, ако се узму у обзир постојеће или будуће регионалне институције.

Влада Аутономне Покрајине Војводине, је након доношења Закона о планирању и изградњи (2003. године) исказала потребу да се утврди степен остваривања и начин спровођења Просторног плана Републике Србије на територији Покрајине, те је у том смислу у ЈП "Завод за урбанизам Војводине" урађен "Извештај о спровођењу Просторног плана Републике Србије на територији АП Војводине у периоду 1996-2003. година". Том приликом констатовано је да је процедура спровођења Просторног плана Републике Србије (у даљем тексту: ПП РС) реализована кроз израду законом предвиђене планске и урбанистичке документације, као и да само доношење ове документације у складу са ПП РС није гарантовало њену стварну имплементацију у простору. Такође је указано и на потребу преиспитивања одређених решења у ПП РС која се односе на подручје Покрајине пре свега због новонасталих околности у држави које су, између осталог, утицале и на позицију Покрајине у односу на окружење.

нивоу, у периоду 2003-2010. година усвојила бројне програме развоја који дефинишу развојне приоритете Покрајине у целини, или по појединим секторима и темама, као и задатке, мере и активности за њихову реализацију[1].

Имплементација стратешких опредељења Републике и Покрајине у различитим областима развоја привреде и друштва претпоставља и припрему и обезбеђење одговарајућих просторних предпоставки у квантитативном, квалитативном и функционалном смислу. Правилно дефинисан "просторни" одговор на нове развојне захтеве имаће и синергијски развојни ефекат на дужи рок.

Утврђивању нових стратешких опредељења Покрајине у области заштите, уређења, изградње и коришћења простора треба приступити не само због промена у држави и њеном непосредном међународном окружењу, него и због свеукупних промена у глобалном окружењу (политичких, економских, климатских, енергетских...). Недовољно развијене земље много су више изложене директном утицају глобалних промена од развијених земаља и утолико су обавезе и одговорност њихових управљачких структура у погледу релативизације ових утицаја веће.

Посебан значај за израду РПП АПВ има чињеница, да је, потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању, наша земља ступила у уговорни однос са Европском унијом, те да у том смислу мора прихватити и у своја документа имплементирати европске политике у области просторног развоја.

Поред одрживог економског раста, веће социјалне кохезије и заштите животне средине, основни задаци и изазови којима треба да одговори РПП АПВ су јачање територијалне кохезије и регионалног идентитета, као и боље коришћење просторног диверзитета. РПП АПВ утврдиће се њени просторни приоритети, услови и мере за њихову реализацију и обезбедити услови за приступ структурним фондовима ЕУ.

РПП АПВ дефинишу се стратешки прихватљиви, просторно оствариви циљеви и плански осмишљене пропозиције и управљачки механизми, који се заснивају на интегралној валоризацији свих релевантних фактора у доменима заштите, коришћења, организовања и уређења простора, са циљем одржавања еколошке равнотеже подручја кроз интерактивни повратни приступ. Будући концепт развоја се базира на принципима интегралног приступа простору и основним структурама (економска, социјална и еколошка), односно на принципима одрживог развоја.

Непосредан повод за израду предметног Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину је обавеза произашла из Одлуке о приступању изради стратешке процене утицаја на животну средину РПП АПВ.

2.2. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ

Регионални просторни план израђује се на основу ***Закона*** *о планирању и изградњи* (''Службени гласник РС'', бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 УС и 24/11) и **Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената** (''Службени гласник РС'', бр.31/10, 69/10 и 16/11), **Закона о Просторном плану Републике Србије** ("Службени гласник РС", бр. 88/10), и пратећих закона:

- **Закон о регионалном развоју** (''Службени гласник РС'', бр. 51/09 и 30/10);
- **Закон о локалној самоуправи** (''Службени гласник РС'', бр. 129/07);
- Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине (''Службени гласник РС'', бр. 99/09);
- **Закон о пољопривредном земљишту** ("Службени гласник РС", бр. 62/06, 65/08 и 41/09);
- **Закон о пољопривреди и руралном развоју** ("Службени гласник РС", бр. 41/09);
- **Закон о сточарству** ("Службени гласник РС", бр. 41/09);
- **Закон о водама** ("Службени гласник РС", бр. 30/10);
- **Закон о водама** ("Службени гласник РС", бр. 46/91, 53/93,54/96 и 67/93, 48/94, 101/05-др.закон - одредбе чл.81. до 96.);
- **Закон о јавним путевима** ("Службени гласник РС", бр. 101/05 и 123/07);
- **Закон о ваздушном саобраћају** ("Службени гласник РС", бр. 73/10);
- **Закон о железници** ("Службени гласник РС", бр. 18/05);

[1] Списак законских аката, усвојених стратегија, међународних уговора који су од значаја за израду Регионалног просторног плана АП Војводине налазе се у прилогу Концепта плана

- **Закон о заштити животне средине** ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 36/09);
- **Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину** (''Службени гласник РС'', бр. 135/04 и 88/10);
- **Закон о процени утицаја на животну средину** (''Службени гласник РС'', бр. 135/04 и 36/09);
- **Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине** (''Службени гласник РС'', број 135/04);
- **Закон о заштити ваздуха** (''Службени гласник РС'', бр. 36/09);
- **Закон о заштити од буке у животној средини** (''Службени гласник РС'', бр. 36/09 и 88/10);
- **Закон о здравственој заштити** (''Службени гласник РС'', бр. 107/05, 72/09 и 88/10);
- **Закон о управљању отпадом** (''Службени гласник РС'', бр. 36/09 и 88/10);
- **Закон о експропријацији** (''Службени гласник РС'', бр. 53/95 и 20/09);
- **Закон о заштити државне границе** (''Службени гласник РС'', бр. 97/08);
- **Закон о геолошким истраживањима** (''Службени гласник РС'', бр. 44/95 и 101/05-др.закон);
- **Закон о електронским комуникацијама** (''Службени гласник РС'', бр. 44/10);
- **Закон о туризму** (''Службени гласник РС'', бр. 36/09 и 88/10);
- **Закон о енергетици** (''Службени гласник РС'', бр. 84/04);
- **Закон о културним добрима** (''Службени гласник РС'', бр. 71/94);
- **Закон о рударству** ("Службени гласник РС", бр. 44/95, 34/06,104/09 и 85/05, 101/05-др.закон);
- **Закон о шумама** (''Службени гласник РС'' бр. 30/10);
- **Закон о заштити природе** (''Службени гласник РС'', бр. 36/09, 88/10 и 91/10);
- **Закон о националним парковима** ("Службени гласник РС", бр. 39/93, 44/93, 53/93, 67/93, 48/94) (одредбе чл. 6. и 7. и опис подручја националних паркова);
- **Закон о дивљачи и ловству** ("Службени гласник РС", бр. 18/10);
- **Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда** ("Службени гласник РС", бр. 36/09);
- **Закон о ванредним ситуацијама** ("Службени гласник РС ", бр. 111/09);
- **Закон о одбрани** (''Службени гласник РС'', бр. 116/07, 88/09 и 104/09-др.закон)**;**
- **Закон о заштити од пожара** (''Службени гласник РС'', бр. 111/09);
- **Уредба о утврђивању водопривредне основе Републике Србије** (''Службени гласник РС'', бр. 11/02);
- као и други законски и подзаконски акти који на директан или индиректан начин регулишу ову област.

2.3. ПЛАНСКИ ОСНОВ, ПРОЦЕДУРА И ПОСТУПЦИ ИЗРАДЕ РПП АПВ

Подручје за које се доноси РПП АПВ обухвата територију Аутономне Покрајине Војводине коју чине територије јединица локалних самоуправа у њеним географским областима (Бачка, Банат и Срем).

Изради РПП АПВ приступило се на основу **Одлуке о изради Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине** ("Службени лист АПВ", бр. 18/09), коју је донела Скупштина Аутономне Покрајине Војводине на седници одржаној 09. децембра 2009. године. Одлуком је утврђено да је Носилац израде РПП АПВ Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, затим да ће припрему, координацију и праћење израде РПП АПВ обављати Републичка агенција за просторно планирање, Организациона јединица за територију Аутономне Покрајине Војводине, а за Обрађивача РПП АПВ одређено је Јавно предузеће за просторно и урбанистичко планирање и пројектовање ''Завод за урбанизам Војводине'', Нови Сад, уз ангажовање еминентних институција и стручњака за поједине области. Уважавајући чињеницу да оперативни рад на РПП АПВ представља примењени научно-истраживачки рад ангажовани су експерти за тематске области, у име Универзитета у Новом Саду, чије учешће обезбеђује неопходну научну основу.

Саставни део Одлуке о изради РПП АПВ ("Службени лист АПВ", бр. 18/09) је **Одлука о изради стратешке процене утицаја Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине на животну средину** (бр. 350-286/2009-02, од 25.11.2009. године), која је донета од стране Републичке агенције за просторно планирање, Организационе јединице за територију Аутономне Покрајине Војводине. Правни и плански основ за израду Извештаја о стратешкој

процени утицаја Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине на животну средину (у даљем тексту: Стратешка процена), поред донете Одлуке, представља Нацрт Регионалног просторног плана.
Временски хоризонт РПП АПВ усаглашен је са ПП РС, тако да су за дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора АП Војводине, у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима, прописане смернице за спровођење и даљу разраду до 2020. године.

Као прва фаза РПП АПВ урађен је Концепт РПП АПВ од стране ЈП Завода за урбанизам Војводине 2010. године. Комисија за стручну контролу и контролу усклађености РПП АПВ, на седници одржаној 28.01.2011. године, након разматрања РПП АПВ донела је *Извештај о извршеној стручној контроли Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине – Концепт плана* (бр. 350-01-01318/2010-07, 02.02.2011.). Извештајем је донет позитиван закључак о упућивању РПП АПВ у даљи поступак прописан Законом о планирању и изградњи, а који се односи на приступање фази израде Нацрта плана. Упоредо, приступило се изради Стратешке процене утицаја Плана на животну средину. С обзиром да је плански документ у фази Нацрта, и да је Одлука о изради Стратешке процене донета паралелно са Одлуком о изради РПП АПВ, овим је омогућено интегрисање циљева и принципа одрживог развоја у све фазе израде Плана (од почетне циљне, преко дефинисања стратешких опредељења и утврђивања планских решења), а са циљем спречавања или ограничавања негативних утицаја на животну средину, здравље људи, биодиверзитет, природна, културна и друга створена добра.

Стратешка процена урађена је у складу са Законом о заштити животне средине и Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину, као и Одлуком о изради стратешке процене утицаја Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине на животну средину.

У складу са законским одредбама и праксом стратешке процене у Европи, Извештај о стратешкој процени утицаја РПП АПВ на животну средину структурално обрађује:
(1) полазне основе стратешке процене (амбијентални оквир за обављање стратешке процене);
(2) циљеве и индикаторе (аналитички и циљни оквир за анализу и дијагнозу стања, дефинисања проблема и проналажења решења);
(3) стратешку процену утицаја (стратешка процена утицаја на животну средину у ужем смислу – дефинисање матричног оквира процене);
(4) смернице за ниже хијерархијске нивое (утврђивање смерница, стратешког и хијерархијског оквира за обављање процена утицаја у току спровођења плана);
(5) програм праћења стања животне средине (мониторинг – оквир за праћење спровођења плана, односно очекиваних ефеката, стварних утицаја и новог стања на планском подручју);
(6) коришћену методологију и тешкоће у изради (концептуални и методолошки оквир коришћен у току израде стратешке процене, односно објективне тешкоће које су утицале на стратешку процену);
(7) начин одлучивања (оквир у коме су доношене одлуке, односно учешће јавности у поступку стратешке процене);
(8) закључна разматрања и напомене (синтезни оквир стратешке процене са визијом за спровођење и унапређења стратешке процене).

2.4 КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА РПП АПВ

2.4.1. САДРЖАЈ

РПП АПВ се израђује у складу са Законом о планирању и изградњи и Правилником о садржини, начину и поступку израде планских докумената.

Текстуални део Нацрта РПП АПВ садржи следећа главна поглавља:

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ
1. Обухват и опис граница подручја Регионалног просторног плана
2. Обавезе, услови и смернице из планских докумената вишег реда и других развојних докумената
3. Скраћени приказ и оцена постојећег стања (потенцијали, ограничења, SWOT анализа)

II ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА
1. Визија и принципи регионалног просторног развоја
2. Општи циљеви регионалног просторног развоја
3. Циљеви развоја по појединим областима
4. Концепција регионалног просторног развоја

III КОНЦЕПЦИЈА, ПРОПОЗИЦИЈЕ И ПЛАНСКА РЕШЕЊА
1. Заштита, уређење, коришћење и развој природних система и ресурса
2. Просторни развој и дистрибуција становништва, насеља и јавних служби

3. Просторни развој и дистрибуција привредних делатности
4. Развој туризма, организација и уређење туристичких и рекреативних простора
5. Просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система
6. Заштита животне средине, предела, природних и културних добара
7. Коришћење простора и основна намена простора

IV ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

1. Мере за подстицање регионалног развоја и равномерног територијалног развоја
2. Смернице за израду планских докумената и друге развојне документације за подручје Плана
3. Приоритети и стратешко развојни пројекти прве етапе спровођења Плана
4. Мере и инструменти за спровођење Плана

Главна поглавља Нацрта РПП АПВ разрађена су тематски, у оквиру подпоглавља према конкретним областима.

Графички прилог Нацрта РПП АПВ односе се на графичке приказе у виду референтних карата:

- **Референтна карта бр. 1 - Основна намена простора**
- **Референтна карта бр. 2 - Мрежа насеља и инфраструктурни системи**
  2.1. Мрежа насеља и центара, привредни системи и јавне службе
  2.2. Саобраћајна и водопривредна инфраструктура
  2.3. Електронергетска, термоенергетска и електронска комуникациона инфраструктура
- **Референтна карта бр. 3 - Туризам и заштита простора**
  3.1. Заштита природних добара и животне средине
  3.2. Туризам и заштита културних добара

2.4.2. ОПШТИ ЦИЉЕВИ РПП АПВ

РПП АПВ ће у складу са смерницама ПП РС, сходно улози коју овај регион има, његовим специфичностима и ресурсима са којима располаже, ближе дефинисати циљеве и концепцију дугорочног развоја региона АП Војводине.

У директној спрези са визијом налазе се **општи циљеви** просторног развоја које АП Војводина треба да достигне, ослоњена на кључне елементе у развоју:

1. Смањење субрегионалних разлика у економском и социјалном погледу

Упадљиве разлике у степену развијености између развијених и неразвијених делова АП Војводине ће се смањивати уз помоћ (а) одговарајућих политика и инструмената Покрајине и Републике Србије (б) јачањем надлежности и одговорности локалне самоуправе, и (ц) могућих програма Европске Уније за развој неразвијених општина и региона. Регионалне развојне агенције, стратегије и стратешки планови као и планови на субрегионалном и локалном нивоу ће бити извор пројеката који треба да омогуће бржи развој неразвијених делова, али и даљи и квалитетнији развој развијених делова АПВ. Социјалне разлике и могућност већег степена социјалне инклузије ће бити предмет сталне пажње како институција на свим нивоима управе, тако и цивилног сектора.

2. Рационално активирање територијалног капитала на читавој територији АП Војводине преко децентрализације и полицентризма

Територијални капитал и потенцијал појединих делова односно општина и градова АП Војводине ће се активирати у већој мери развојем суштинске децентрализације односно јачањем улоге, надлежности, права и одговорности локалне самоуправе, али и зависно од креативности и иницијативности управе на локалном нивоу. Умрежавање општина и градова око заједничких пројеката ће у томе имати нарочит значај упућујући на улогу области (економских односно функционалних региона) у економском и социјалном развоју. Посебан значај ће имати градови АП Војводине са својим кадровским, економским и институционалним капацитетима, који као ''мотори'' развоја треба да добију већу подршку и одговорност за развој.

3. Јачање позиције села уз већу улогу у оквиру функционалних подручја градова

Села у АП Војводини која окружују градове ће бити предмет посебне пажње. Њихова судбина и могућност веће улоге у развоју ће у великој мери зависити од одређених државних и регионалних политика, нарочито оних које усмеравају пољопривреду, туризам и индустрију. Села АП Војводине у највећем броју случајева се налазе у оквирима функционалних подручја градова те спадају у надлежност области које ће да решавају однос између села и града. Враћањем својине општинама и преиспитивањем карактера, величине и броја општина, село са својим атаром може да постане значајнији фактор развоја АП Војводине. Европски фондови могу у овоме да одиграју значајну улогу.

4. Уређење и одрживо коришћење природе, предела, културног наслеђа и животне средине, уз заштиту од непогода и технолошких удеса

Развијена и уређена територија АП Војводине подразумева уређење и заштиту природе и природног наслеђа у складу са европским нормама и стандардима које ће бити примењене на целој територији ангажовањем покрајинских и локалних капацитета. Културно наслеђе и предео ће да чини основ покрајинског, али и субрегионалног или локалног идентитета ради чега ће бити заштићено и уређено на савремен начин и коришћено као ресурс на одржив начин. Хазарди и могући удеси (поплаве, шумски пожари и сл.) ће бити стављени под одговарајућу контролу док ће животна средина бити предмет интензивне пажње како локалне самоуправе и покрајинских институција, тако и свих правних актера, грађана и цивилног сектора.

5. Интересно и функционално умрежавање региона Војводина са другим регионима у Европи

АП Војводина као један од региона Републике Србије и Европе ће посебну пажњу посветити јачању прекограничних веза својих општина и градова, у оквиру европских пројеката, али и повезивању са другим регионима у Европи који имају различита искуства и резултате у развоју. Позиционирање ће бити важан принцип преко кога АП Војводина треба да оцењује своју позицију у односу на друге. Интерррегионални пројекти ће бити значајан инструмент за интересно повезивање АП Војводине са другим регионима у Европи док значајно место може да има и стратешка кооперација са другим регионима у Србији. Трансдржавни пројекти око коридора VII (река Дунав) ће такође имати важну улогу у усмеравању развоја АП Војводине.

Општи циљеви развоја градова и урбаних насеља, односиће се на регион АП Војводине, тј. на све градове и урбана насеља. Циљеви и смернице дате предметним планом подразумевају обавезу за све ниже нивое, у фази разматрања и спровођења, тј. представљаће полазно-темељне одреднице за просторна решења на локалном нивоу. Формулације на локалном нивоу се могу разликовати у смислу њихове операционализације у зависности од околности, тј. проблема са којима се локални ниво суочава, обиму и врсти ресурса са којима располаже.

Основни предуслов за реализацију наведених циљева се односи на усмеравање **демографских кретања** у АП Војводини, односно на успоравање негативних тенденција и спречавање даљег погоршања виталних карактеристика популације, као и на стварање услова за повећање степена запослености.

2.4.3. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ РПП АПВ

Посебни циљеви уређења, развоја и заштите подручја АП Војводине, који ће бити разрађени кроз циљеве развоја по појединим областима, су:

- Стварање планског основа за организовани просторни развој, заштиту и уређење подручја АП Војводине;
- Стварање предуслова за функционално повезивање са регионима у окружењу, уз подршку општинама за прекограничну и интеррегионалну сарадњу;
- Подршка полицентричном развоју, јачањем улоге средњих и мањих градова уз спровођење политике децентрализације;
- Рационално коришћење простора ради повећања функционалне и развојне ефикасности (заустављање нерационалног ширења грађевинских подручја);
- Задржавање становништва у депопулационим подручјима, унапређењем квалитета живљења и обезбеђивањем услова за запошљавање;
- Јачање руралних подручја уз функционално повезивање са урбаним центрима;
- Повећање саобраћајне приступачности и опремљености простора техничком инфраструктуром;
- Очување, унапређење и заштита природе, посебних природних вредности, културних добара и предела, важних за регионални идентитет;
- Планирање и одрживо коришћење природних ресурса и коришћење обновљивих извора енергије.

2.4.3.1. ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ

ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Циљеви одрживог коришћења пољопривредног земљишта су следећи:

- Спречавање даљег губитка најквалитетнијег пољопривредног земљишта и очување његовог квалитета током коришћења;
- Рекултивација деградираног земљишта најмање до употребљивог земљишта;
- Повећати продукциону способност (бонитет);

- Спречавање даље алкализације пољопривредног земљишта коришћењем физиолошки киселих азотних ђубрива;
- Подићи шумске засаде на свим земљиштима чије коришћење за биљну производњу не даје одговарајуће резултате, или је његово коришћење у ту намену скопчано са повећаним улагањима.

ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Циљеви одрживог управљања и коришћења шума и шумског земљишта су:
- Повећање површина под шумама и заштитним појасевима дрвећа (пољозаштитни и ветрозаштитни појасеви и другим облици подизања зеленила);
- Унапређење стања шума;
- Развијање потребне семенске и расадничке производње;
- Задовољење заступљених и одговарајућих функционално - наменских захтева везаних за заштитно-регулаторне, привредне, социокултурне и др. функције уз успостављање стабилних стања састојина;
- Планска производња и координирано, односно интегрисано деловање.

МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ

Циљеви развоја су:
- Интензивирање детаљних истраживања минералних сировина на простору АП Војводине;
- Оптимално управљање лежиштима минералних сировина;
- Управљање еколошким конфликтима у поступку екплоатације минералних сировина.

ВОДНИ РЕСУРС

Циљеви развоја у области коришћења вода су:
- Успостављање интегралног и интерсекторског планирања коришћења и заштите водних ресурса на целој територији АП Војводине;
- Иновирање и усвајање Водопривредне основе Србије (ВОС) и Водопривредне основе Војводине (ВОВ);
- Рационално коришћење водних ресурса и обједињавање корисника у регионалне водопривредне системе;
- Искоришћење енергетског потенцијала река и изграђених хидросистема;
- Успостављање економске цене воде;
- Смањење и контрола тачкастих и дифузних извора загађења;
- Рециркулација коришћених вода;
- Унапређење система заштите од спољних вода (поплава).

2.4.3.2. СТАНОВНИШТВО, НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ

Циљеви демографског развоја су:
- Стационарно становништво;
- Прилагођавање очекиваним демографским променама.

МРЕЖА НАСЕЉА И ФУНКЦИОНАЛНА УРБАНА ПОДРУЧЈА

Циљеви развоја мреже насеља и функционалних урбаних подручја су:
- Умрежавање функционалних урбаних подручја у циљу уједначенијег регионалног развоја АП Војводине;
- Умрежавање и боље повезивање центара функционалних урбаних подручја;
- Умрежавање и боље повезивање функционалних урбаних подручја на територији АП Војводине са суседним функционалним подручјима (како на простору Републике Србије тако и са суседним државама);
- Институционално јачање регионалне управе;
- Дефинисање политика за развој функционалних урбаних подручја, поготово тренутно неразвијених;
- Дефинисање политика које би омогућиле самостални развој и напредак оних подручја које није могуће интегрисати у ФУП;
- Дефинисање мера за приступ функционалним урбаним подручјима оних подручја који тренутно нису у склопу ФУП-а.

РАЗВОЈ ГРАДОВА И ОСТАЛИХ УРБАНИХ НАСЕЉА

Циљеви развоја градови и урбаних насеља су:

- Коришћење компаративне локационе предности за развој, планирање и лоцирање специфичних локационо подстичућих урбаних садржаја; посебну пажњу посветити водним ресурсима;
- Базирање сопственог развоја на бази компаративних предности и процењене конкурентности, јачање идентитета града на основу културне, природне и привредне матрице;
- Забрана изградње на јавним, зеленим, отвореним и заштитним површинама и строго и рационално контролисање изградње на пољопривредном земљишту;
- Планирање просторног развоја на нивоу ФУП-а, и развијање обрасца интегрисаног простора и повезивања са селима у оквиру ФУП-а;
- Рад на усаглашавању просторно-функционалне матрице насеља са капацитетима средине, разрешавању конфликтних интереса и развојних проблема у простору, и подизању квалитета физичког простора;
- Развијање радних зона на бази „зелених" приступа, „зелених" технологија- технолошких решења одговорних према окружењу, у садејству са економским критеријумима и проценом ефеката на просторни развој;
- Третирање природног и културног наслеђа као развојни ресурс града или урбаног насеља и залагање за његово одрживо планирање и коришћење.

РУРАЛНИ РАЗВОЈ

Циљеви развоја у области руралног развоја су:
- Стварање инфраструктурних услова за обезбеђење потребног броја становника одговарајуће структуре (старосне и образовне);
- Стимулативним мерама пореске политике подстицати стварање производних погона у руралним крајевима са циљем упошљавања женске радне снаге;
- Одржавање физичког и менталног здравља становништва у руралним подручјима;
- Образовање и подизање капацитета кључних учесника на афирмацији тимског, заједничког и партнерског рада;
- Обезбедити лакши приступ услугама и развити сектор услуга. То захтева већу концентрацију на суседне регионе и подручја (нпр. у програмима рекреације, туризма и пратећим делатностима), обезбеђење лаког доступа едукацији, здравственим услугама итд. за локалну популацију и подизање атрактивности локалних подручја на бази специфичности које се могу развијати;
- Обезбедити поштовање власничких права али и унапређење предузетништва;
- Вршити едукацију у циљу подизања капацитета кључних учесника за афирмацију тимског, задружног и партнерског рада;
- Спровести децентрализацију социо-економског система уз примену савременог концепта руралне регионализације (по узору на развијене земље Европе);
- Развити и/или унапредити одговарајуће секретаријате, агенције, фондове и финансијске институције за подстицање и унапређење развоја.

ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Циљеви развоја у области здравствене заштите су:
- Перманентна едукација становништва о здравим стиловима живота;
- Мотивисање стручног кадра за рад у мањим и неразвијеним срединама;
- Обезбеђење финансијских средстава за подизање нивоа здравствених услуга на локалном нивоу;
- Обезбеђење подједнаких услова здравствене заштите за укупно становништво побољшањем услуга у малим срединама, осавремењавањем постојећих објеката или формирањем мобилних екипа;
- Побољшање локалне путне мреже, како би се остварила подједнака доступност услугама за све грађане, без обзира на место становања;
- Обезбеђење могућности примања здравствених услуга у најближем центру, без обзира на регионалну припадност (пример: Панчево – Београд).

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Циљеви развоја у области социјалне заштите су:
- Смањење стопе сиромаштва (отварање нових радних места, едукација угрожених категорија становништва....);
- Децентрализација услуга и њихово спуштање на локални ниво;

- Развој социјалне заштите на локалном нивоу – дефинисање модела интегралне социјалне заштите;
- Унапређење социјалне заштите за све категорије корисника, а посебно у наразвијеним општинама;
- Обезбеђење финансијских средстава за рад и развој установа социјалне заштите.

КУЛТУРА

Циљеви развоја у домену културе су:
- интензивније укључивање деце и младих, старије популације као и већа партиципација свих маргинализованих друштвених група у активности;
- Прилагођавање модалитета организовања и рада јавних служби и услуга демографским, социјалним, економским, културним и др. обележјима и потребама локалних заједница;
- Јачање компатибилних услуга (јавног саобраћаја, локалне путне мреже и сл.) као услова за повезивање корисника и интензивније коришћење културних садржаја;
- Децентрализација ради стварања једнаких услова у доступности за све грађане;
- Формирање асоцијација установа културе (јавни сектор, организације цивилног друштва и приватни сектор);
- Строга и доследна заштита објеката и садржаја културе од општег интереса;
- Развој и неговање мултикултуралности, културног идентитета и територијалне препознатљивости.

СПОРТ

Циљеви развоја у домену спорта су:
- Интензивније укључивање укупне популације у активности физичке културе;
- Децентрализација ради стварања једнаких услова у доступности за све грађане;
- Јачање компатибилних услуга (јавног саобраћаја и сл.) и побољшање комуналне опремљености насеља, као услова за интензивније коришћење спортских садржаја.

СТАНОВАЊЕ

Циљеви развоја у области становања су:
- Развој система социјалног и доступног становања;
- Посебним мерама социјалног и економског развоја ублажавати негативне демографске процесе, зауставити емиграцију младог стручног кадра и њихово ангажовање на "спашавању" и ревитализацији неразвијених подручја;
- Усклађени и одржив социо-економски развој на принципима енергетске ефикасности и заштите животне средине;
- Активирање територијалног капитала (стамбени фонд, привредни капацитети, природни потенцијали);
- Равномернија доступност јавним службама;
- Равномернија опремљеност и доступност саобраћајном и техничком инфраструктуром.

2.4.3.3. ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ТУРИЗАМ

ПРИВРЕДА

Циљеви развоја у области привреде су:
- Динамичан привредни развој (најмање 5% просечан раст БДП до 2020.);
- Реиндустријализација (учешће индустрије и инвестиција изнад 25% БДП);
- Интеграција Србије/Војводине у европски простор и регион ЈИ Европе;
- Повећање конкурентности привреде и извоза обезбеђењем повољних општих, инфраструктурних и просторних услова;
- Смањење регионалних неравномерности и заустављање негативних демографских кретања обезбеђењем равномерније просторне дистрибуције усклађене са потенцијалом регионалних, урбаних и руралних подручја;
- Рационалан, ефикасан и одржив просторни развој који подразумева ефикасну просторну огранизацију и развој просторних структура и локационих форми привредних активности који омогућавају смањење употребе материјалних инпута;

- Побољшање регионалне доступности изградњом одговарајуће инфраструктуре и боље комуналне опремљености индустријских локалитета.

ШУМАРСТВО И ЛОВ

Циљеви развоја у шумарству су:
- Повећање површина под шумама;
- Унапређење стања шума;
- Развијање потребне семенске и расадничке производње;
- Задовољење заступљених и одговарајућих функционално - наменских захтева везаних за заштитно-регулаторне, привредне, социокултурне и др. функције уз успостављање стабилних стања састојина;
- Планска производња и координирано, односно интегрисано деловање.

Циљеви развоја у ловству су:
- Доношење Програма развоја ловних подручја за територију АП Војводине;
- Стални мониторинг популација дивљачи и њихових станишта;
- Обезбеђивање средстава за заштиту, очување и унапређење популација дивљачи и њихових станишта и друге намене од значаја за развој ловства;
- Обезбеђивање подршке корисницима ловишта;
- Истраживачко-развојни рад у области ловства;
- Промоција ловства;
- Доношење планских докумената у ловству.

ПОЉОПРИВРЕДА

Циљеви развоја пољопривреде су:
- Повећање пољопривредне производње са циљем постизања прехрамбених капацитета који ће задовољити сопствене потребе и омогућити стварање тржишних вишкова намењених извозу;
- Интензивирање ратарске производње како повећањем приноса, тако и изменом сетвене структуре усмерене на сетву тржишно вреднијих култура (поврће, индустријско и крмно биље);
- Повећање површина под сталним засадима (воћњаци, виногради);
- Боље коришћење природних ресурса, пре свега применом наводњавања, коришћењем потенцијала геотермалних извора;
- Афирмација Војводине као произвођача здравствено безбедне хране, што искључује сетву генетски модификованог семена и хормонски тов животиња;
- Коришћење дела пољопривредних ресурса за мултифункционалну пољопривреду (агро-еко туризам, еко-производња и производња обновљивих извора енергије), у циљу повећања економске ефикасности и ефективности агрокомплекса;
- Повећање интензивности и заступљености сточарске производње до нивоа еколошког оптимума заступљености стоке;
- Виши ниво финализације пољопривредних производа у сопственим прерађивачким капацитетима;
- Већи степен коришћења прерађивачких капацитета;
- Технолшка модернизација прерађивачке индустрије и изградња нових капацитета;
- Повећање извоза и смањење увоза пољопривредно-прехрамбених производа;
- Стварање услова за интеграцију сељачких газдинстава кроз задругарство, што би повећало ефикасност и конкурентност агрокомплекса.

Циљеви развоја агроиндустрије и производње хране су:
- Унапређење ефикасности и обима пољопривредне производње као предуслов стварања и искоришћења сировинске базе која ће омогућити конкурентну позицију сектора агроиндустрије и производње хране;
- Оптимизација валоризације продуката примарне пољопривредне производње;
- Осавремењавање и ревитализација индустријских капацитета прехрамбене индустрије;
- Подршка планском покретању МСП у агробизнису и производњи хране;
- Осмишљавање функционалних франшизних система базираних на домаћим потенцијалима.

ТУРИЗАМ

Циљеви развоја туризма су:

- Усклађивање развоја туризма и заштите ради унапређења животне средине, са акцентом на заштиту природног и културног наслеђа и њихово адекватно коришћење;
- Изградња и одржавање одговарајуће туристичке инфраструктуре;
- Повезивање туристичког сектора са комплементарним делатностима (пољопривреда, здравство, услуге итд.);
- Стварање кластера и подстицање сарадње међу општинама;
- Подизање свести локалног становништва о значају развоја туризма;
- Интеграција са осталим еврорегионима у привредном, економском, социјалном смислу;
- Јединствен наступ на туристичком тржишту кроз стварање јединственог туристичког кластера;
- Ефикаснија имплементација међународних стандарда у области инфраструктуре, кадра, заштите туристичких ресурса и потрошача;
- Адекватнија структура кадра у туризму према међународним пословним нормама;
- Туристичка понуда у складу са савременим трендовима на иностраном туристичком тржишту;
- Стварање сопствених брендова;
- Просторно структуирање Војводине уз издвајање туристичких центара.

2.4.3.4. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Циљеви развоја друмско-путног саобраћаја су:
- Завршетак изградње и модернизација путних праваца на европским коридорима и трасама међународних путева;
- Ревитализација, модернизација и доградња постојеће путне мреже;
- Изградња и подизање квалитета саобраћајне инфраструктуре у насељеним местима, оспособљавање основне уличне мреже;
- Конципирање и остваривање јавног путничког превоза;
- Развој бициклистичког саобраћаја;
- Повезивање друмске инфраструктуре са осталим видовима саобраћаја;
- Резервисање простора за планиране саобраћајнице;
- Подизање нивоа услуге саобраћајно-транспортног система;
- Унапређење и постизање ефикасне институционалне координације.

Циљеви развоја железничког саобраћаја су:
- Повећање конкурентске способности подизањем нивоа квалитета услуге у превозу путника и робе, која ће омогући рационалну прерасподелу на све видове саобраћаја;
- Усклађен развој са плановима суседних земаља и Европе као целине, смањење граничних препрека, повећање транзита, а тиме и економске добити;
- Развојем еколошки повољног вида транспорта допринети заштити животне средине и смањењу екстерних трошкова;
- Повећање нивоа безбедности саобраћаја и сигурности објеката, путника и робе;
- Развој према потребама и захтевима корисника железничких услуга усклађен са другим садржајима и корисницима простора;
- Створити услове за ефикасно и економски рационално функционисање и пословање.

Циљеви развоја водног саобраћаја су:
- Уједначавање карактеристика пловних путева и транспортне инфраструктуре и достизање нивоа развоја у државама чланицама Европске Уније;
- Развој терминала мултимодалног транспорта у лукама и њихово укључивање и интеграција у националну и међународну саобраћајну мрежу;
- Умањење значаја границе на Дунаву - слободна пловидба Дунавом;
- Развој путничког саобраћаја;
- Развој наутичког туризма.

Циљеви развоја ваздушног саобраћаја су:
- Дефинисање планова активности и убрзан рад на плановима и пројектима ради искоришћење постојећих ресурса и развоја инфраструктуре неопходне за организовање ваздушног саобраћаја на вишем нивоу од постојећег.

Циљеви развоја мултимодалног транспорта су:
- Развој терминала мултимодалног транспорта (контејнерски, Ro/Ro, Hucke-pack) и њихова интеграција у националну и међународну саобраћајну мрежу;
- Рационална употреба капацитета грана и чворова саобраћајних мрежа и возних средстава.

ВОДОПРИВРЕДА И ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Циљеви развоја водопривреде и водопривредне инфраструктуре су:
- Доношење планског документа Стратегије газдовања водама у АПВ;
- Израда Водопривредне основе Војводине (ВОВ);
- Усаглашавање и хомогенизација законских и институционалних основа у свим областима водопривреде са захтевима директива ЕУ о водама;
- Ревитализација постојећих и изградња нових система за водоснабдевање насеља и индустрије;
- Ревитализација и изградња нових система за каналисање употребљених вода насеља и индустрије;
- Ревитализација и изградња, према савременим технолошким принципима, постројења за пречишћавање употребљених вода (ППОВ) насеља и индустрије;
- Спровођење мера контроле емисије из расутих и других извора загађења са циљем побољшања квалитета воде у водотоцима;
- Ревитализација и реконструкција система за одвођење унутрашњих атмосферских вода са пољопривредних и других површина;
- Изградња и ревитализација регионалних система (Бачка, Банат и Срем) за обезбеђење воде за наводњавање, технолошке потребе индустрије и друге садржаје;
- Доградња, реконструкција и ревитализација хидросистема ДТД;
- Изградња, реконструкција и санација објеката за одбрану од спољних вода, одбрана од поплава;
- Сарадња са околним земљама (Хрватска, Мађарска и Румунија) на успостављању регионалне политике у области воде.

ЕНЕРГЕТИКА И ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Циљеви развоја у области енергетике су:
- Обезбеђивање интерконективних трансграничних веза;
- Технолошка модернизација енергетских објеката;
- Реконструкција, ревитализација и модернизација постојеће инфраструктуре;
- Изградња нове инфраструктуре и производних енергертских капацитета;
- Повећање сигурности напајања корисника електропреносног система, повећање поузданости рада преносног система и смањење губитака у преносном систему;
- Смањење потрошње финалне енергије;
- Обезбеђивање услова за унапређење енергетске ефикасности у обављању енергетске делатности (у производњи и преносу) и потрошњи енергије у свим енергетским секторима;
- Супституција електричне енергије за добијање толотне енергије другим енергентима;
- Развој централизованих система снабдевања топлотном енергијом, посебно на бази локалних горива (отпаци бомасе, и др.);
- Изградња когенерационих објеката за комбиновану производњу електричне и топлотне енергије;
- Смањење штетних утицаја;
- Изградња магистралних и разводних гасовода;
-Побољшање рада и поузданости постојеће магистралне и разводне гасоводне мреже;
-Повећање производње сирове нафте и природног гаса путем концесија у земљи и из иностранства;
-Изградња система продуктовода и нафтовода;
-Функционално коришћење и штедња необновљивих ресурса;
- Изградња подземног складиште гаса Банатски Двор до пуног капацитета;
- Дефинисање трасе паневропског нафтовода;
- Дефинисање трасе гасовода јужни ток;
- Дефинисање трасе продуктовода;
- Дефинисање траса разводне гасоводне мреже;
- програм реконструкције и модернизације постојећих капацитета и осавремењивања технологије производње нафтних деривата, што ће допринети постизању светских стандарда у овој производној технологији, подизању квалитета горива на нивоу захтева ЕУ, као и побољшање стања животне средине у овом производном сегменту;
- изградња система продуктовода и полагање оптичког кабла за систем даљинског надзора и управљање системом;
- изградња продуктовода и нафтовода у случају изградње објеката за прераду сирове нафте на Дунаву.

Циљеви развоја обновљивих извора енергије (ОИЕ) су:
- Обезбеђивање фондова за реализацију;

- Промоција и подстицање примене ОИЕ на регионалном и локалном нивоу;
- Утврђивање базе података о свим обновљивим изворима са њиховим потенцијалима и активностима у којима би могли бити коришћени;
- Укључивање свих интересних група (локалне управе, становништва, стручне јавности инвеститора и невладиних организација) у процесе имплементације програма обновљивих извора енергије;
- Међуинституционална сарадња ради дефинисања заједничких опредељења.

ЕЛЕКТРОНСКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ И ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМИ

Циљеви развоја у области електронских комуникација и информационих система су:
- потпуна дигитализација електронске комуникационе инфраструктуре;
- обезбеђивање ефикасног приступа информацијама и знању;
- уравнотежен развој на подручју целог региона;
- развој широкопојасне мреже на целом подручју;
- увођење савремених услуга електронских комуникација;
- повећање броја претплатника фиксне мреже и достизање пенетрације од око 42%;
- достизање просечног нивоа развијености електронских комуникација у ЕУ;
- потпуно укидање двојника;
- искоришћење постојећих слободних капацитета оптичког кабла који је део система за надзор и управљање над транспортним системом за транспорт сирове нафте и његове повезаности са истим системом у Републици Хрватској;
- искоришћење будућих слободних капацитета оптичког кабла који ће бити положен уз систем продукровода, будућег нафтовода и продуктовода до рафинерије на Дунаву и паневропског нафтовода (ПЕОП), као и осталих оптичких каблова који се буду градили за потребе енергетских и осталих система;
- развој приступне мреже одређеног квалитета;
- повећање пенетрације интернет корисника од преко 30%;
- повећање пенетрације широкопојасних услуга;
- широкопојасни приступ мрежи сваком привредном субјекту, државним установама и организацијама и грађанима који то затраже;
- универзални сервис сваком домаћинству;
- снимање стања постојеће инфраструктуре и израда урбанистичких планова за коридоре електронске комуникационе мреже у сарадњи са локалном самоуправом;
- изградња широкопојасних метрополитен мрежа и свим већим центрима у АП Војводини;
- изградња широкопојасних метрополитен мрежа и свим локалним самоуправама у АП Војводини;
- реализација пилот мреже најновије генерације на територији АП Војводине, којом би се подстакао развој нових технологија;
- модернизација фиксне мреже и омогућавање пружања мултимедијалних услуга (КДС, интернет);
- обезбеђивање јавних терминала за приступ интернету (јавним установама, школама, библиотекама, аутобуским и железничким станицама, домовима здравља, месним заједницама, поштама и др.);
- обезбеђење приступа интернету на местима од јавног значаја (тргови, паркови);
- обезбеђивање бежичне електронске комуникационе мреже за ретко насељена и удаљена подручја и насеља, као и садржаје ван насеља;
- развој информационог друштва у циљу повећања ефикасности рада, веће запослености и подизање квалитета живота грађана;
- отворен, свима доступан приступ интернету;
- развијено е-пословање, укључујући е-управу, е-трговину, е-правосуђе, е-здравље и е-образовање;
- повећање квалитета услуга мобилних комуникација у свим условима;
- најмање по један мобилни прикључак сваком грађанину;
- повећање процента покривености простора коришћења услуга мобилних комуникација и достизање пенетрације од око 97%;
- потпуна дигитализација радиодифузије;
- реализација пилот пројекта дигиталне радиодифузне мреже у АП Војводини;

- доступност најмање седам радио-ТВ канала, у дигиталном облику, до сваког становника;
- подизање нивоа и унапређење квалитета поштанских услуга, као и увођење нових услуга у поштански систем;
- достизање стандарда квалитета поштанских услуга прописаних у ЕУ;
- формирање и примена адресног кода;
- примена европских стандарда у области сигурности и безбедности.

2.4.3.5. ЖИВОТНА СРЕДИНА, ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА

ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

- еколошка одрживост као основни принцип просторног развоја АП Војводине;
- заштита и очување постојећих природних вредности и природних ресурса;
- минимизација загађења природних ресурса- ваздуха, воде и земљишта
- институционално, организационо и кадровско јачање система заштите природне и животне средине;
- санација најугроженијих - "црних тачака" на територији АП Војводине;
- израда регистра извора загађивања животне средине, покрајинског и локалних, као дела националног регистра;
- успостављање оптималне мреже аутоматских мониторинг станица за ваздух, воду и земљиште на територији АП Војводине;
- рационално коришћење природних ресурса, уз фаворизовање коришћења обновљивих извора енергије;
- стварање услова за коришћење отпада у енергетске сврхе;
- примена БАТ технологија;
- подршка "brownfield" инвестицијама;
- смањење климатских промена минимизацијом емисије гасова са ефектом стаклене баште путем модернизације индустрије, изградње комуналне инфраструктуре и применом концепта одрживог саобраћаја;
- очување еколошке функције слободног простора на територији АП Војводине, због његовог значаја за воду, ваздух и земљиште, као и биљни и животињски свет, и очување биодиверзитета;
- стварање повољних микроклиматских услова на територији АП Војводине повећањем површина под шумама и ваншумским зеленилом;
- подршка примени концепта органске пољопривреде;
- стварање услова за пренамену и заштиту постојећих деградираних простора;
- предтретман и пречишћавање свих отпадних вода (комуналних и индустријских);
- снабдевање свих корисника (становништва и индустрије) потребном количином квалитетне воде за пиће;
- санација, рекултивација и рехабилитација еколошки најугроженијих подручја, пре свега свих непрописно лоцираних неуређених одлагалишта отпада на територји АП Војводине и других деградираних простора (напуштини копови, јаловишта, депоније исплаке и др);
- гасификација свих насеља у АП Војводини;
- функционално повезивање са земљама у окружењу уз подршку локалним и регионалним јединицама за прекограничну сарадњу у контексту заштите животне средине;
- стална едукација грађана и подстицање развоја еколошке свести.

Циљеви у области **управљања отпадом** су:

- Усаглашавање прописа са ЕУ директивама и доношење регионалних и локалних планова управљања отпадом;
- Промоција и подстицање рециклаже и поновног искоришћења отпада;
- Санитарно депоновање комуналног и нетоксичног индустријског отпада у складу са Стратегијом управљања отпадом за период 2010-2019. године, Законом о управљању отпадом и важећим правилницима;
- Адекватно управљање опасним отпадом;
- Одлагање отпада животињског порекла у складу са Законом о ветеринарству;
- Изградња регионалних центара за управљање комуналним отпадом на основу рационалног просторног концепта управљања отпадом и у складу са принципима одрживог развоја;

- Успостављање система за управљање посебним токовима отпада (отпадне батерије и акумулатори, отпадна уља, отпадне гуме, неупотребљива возила, медицински отпад, и др.);
- Промоција и подстицање кућног компостирања због специфичности насеља у АП Војводини и промоција рециклаже и поновног искоришћења отпада;
- Затварање и санација постојећих неуређених депонија, ремедијација контаминираних локација опасног отпада и ревитализација простора.

ЗАШТИТА И УРЕЂЕЊЕ ПРЕДЕЛА

Циљеви заштите и уређења предела су:
- Очување изворних одлика и диверзитета предела;
- Заштита и очување природних предела кроз активности, програме и пројекте очувања биодиверзитета и заштићених природних добара;
- Заштита и очување културних (руралних и урбаних) предела са стварањем нових препознатљивости које не угрожавају идентитет;
- Очување морфологије, структуре, унутрашње и спољашње физиономије (силуете) руралних и урбаних насеља;
- Реализација нове изградње која је усаглашена са традицијом руралних и урбаних насеља;
- Очување и унапређење слике урбаног предела, односно, градова, кроз наглашавање идентитета његових посебно важних делова, промоцију културних вредности, креирање нових вредности и спречавање непланске и дивље градње;
- Ревитализација нарушених природних и културних предела;
- Промоција природних и културних предеоних одлика АП Војводине и њихова интеграција у европске системе;
- Рационално и одрживо коришћење ресурса предела без деградације и загађивања животне средине и предеоног идентитета;
- Јачање регионалног и локалног идентитета предела АП Војводине кроз очување и заштиту свих природних и културних одлика;
- Успостављање процедуре за укључивање јавности, покрајинске и локалних власти у одређивању и примењивању предеоних политика;
- Јачање свести о значају, очувању и заштити предела, кроз програме информисања и едукације;
- Подстицање развоја оних облика туризма који се базирају на промоцији и презентацији изворних елемента природних и културних предела и који подстиче њихову заштиту.

ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА И БИОДИВЕРЗИТЕТА

Циљеви заштите природних добара и биодиверзитета су:
- Повећање површине под заштићеним подручјима, успостављање националне еколошке мреже (чији део представља еколошка мрежа АП Војводине) и идентификација подручја за европску еколошку мрежу;
- Унапређење/осавремењивање планова управљања и јачање оспособљености управљача заштићених подручја; номинација и проглашење заштићених подручја од међународног значаја; увећање бројности популација ретких и угрожених врста и реинтродукција ишчезлих;
- Спровођење мера (конзервације, санације-ревитализације и рекултивације, и др.) и режима заштите и мониторинга стања заштићених подручја;
- Заснивање информационог система заштићених подручја;
- Унапређење система финансирања заштите природе и управљања заштићеним подручјима.

ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Циљеви заштите у области културних добара су:
- Промовисање свести о заједништву и идентитету у локалним заједницама богатим културним наслеђем;
- Заштита и очување старих структура и стилова кроз строгу контролу просторних промена и естетских стандарда;
- Повећање конкурентности културног подручја, културног предела или историјског језгра као инвестиционе локације. Привлачење нових "унутрашњих" улагања путем појачаног маркетинга и употребом разних логистичких подршки;
- Модернизација урбане структуре и промовисање маркетиншких смерница за уклапање нових архитектонских форми, које су знатно слободније, флексибилније и одговарајуће тржишту, али се хармонично повезују са културним наслеђем;
- Стварање нових и снажних визија о културном диверзитету наслеђа, као симболу економске и политичке моћи, путем коришћења новог, усаглашеног језика урбаних и руралних форми и стварањем нове скале вредности укупног фонда непокретних културних добара.

ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ТЕХНОЛОШКИХ УДЕСА

Циљеви заштите од елементарних непогода и технолошких удеса су:

– Утврђивање зона потенцијалних ризика и вероватноће јављања елементарних непогода на основу просторно – временске анализе;
– Планирање превентивних мера и активности у контексту очекиване природне непогоде или техничко-технолошког удеса;
– Приправност за потенцијалну манифестацију непогоде или удеса;
– Планирање локација нових постројења и траса транспорта опасних материја у складу са претходно утврђеном повредивошћу простора, са приоритетом очувања здравља становништва, природних и створених вредности.

2.5. ПРЕГЛЕД РЕЛЕВАНТНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА И ОДНОС СА РЕГИОНАЛНИМ ПРОСТОРНИМ ПЛАНОМ

Према Уставу Републике Србије (2006.) и Закону о планирању и изградњи (2009.), нови ПП РС (2010.) има неколико кључних задатака:

(а) да настави посао започет израдом Стратегије просторног развоја Републике Србије (2009);
(б) да успостави нови систем планских решења и пропозиција којима се регулише заштита, уређење и развој на територији Републике Србије и њених регионалних целина;
(в) да успостави корелацију између физичко-еколошког, економског и социјалног развоја на принципима одрживог просторног развоја;
(г) да утврди рационални оквир за остварење стратешких приоритета, који ће се остварити у оквиру постојећег институционално-нормативног система;
(д) да успостави систем показатеља за мониторинг просторног развоја Републике Србије.

Према овим задацима постављена је и методологија израде РПП АПВ, у чијем Концепту се принципи, циљеви и концепција заснивају на поставкама ПП РС.

Национална стратегија одрживог развоја
("Службени гласник РС", број 57/2008)

Национална стратегија одрживог развоја дефинише одрживи развој као свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота, пре свега економски, социјални, еколошки и институционални.
Циљ стратегије је уравнотежење три кључна фактора: одрживи развој економије, привреде и технологије, одрживи развој друштва и заштита животне средине и рационално управљање и коришћење природних ресурса.

У области заштите и унапређења животне средине као национални приоритет истиче се рационално коришћење природних ресурса, очување и унапређивање система заштите животне средине, смањење загађења и притисака на животну средину, коришћење природних ресурса тако да остану расположиви и за будуће генерације.

У оквиру приоритетних активности које су дефинисане у Националној стратегији одрживог развоја РС у области заштите животне средине наводи се и минимизација генерисања отпада, као и неопходност изградње потребне инфраструктуре за управљање отпадом, доношења прописа који регулишу ову област и израда одговарајућих регионалних и локалних планова за управљање отпадом.

Национални програм заштите животне средине
("Службени гласник РС", број 12/2010)

Планирање и управљање заштитом животне средине обезбеђује се и остварује спровођењем Програма. Једно од кључних питања у успешном Програму је разумевање, консензус и осећање власништва различитих заинтересованих страна, као и сврсисходна структура управљања која је обезбедила делотворно управљање процесом израде Програма.

Програм заштите животне средине дефинише кратокорочне континуиране и средњерочне циљеве у области заштите животне средине у периоду до 2009. године и у периоду од 2009. до 2014. године који се односе на територију АП Војводине у областима: заштите вода и водног ресурса, управљања отпадом, управљања хемикалијама и заштитом од удеса, квалитетом ваздуха и климатским променама, заштите природе, биодиверзитета и шума, буке, земљишта, јонизујућих и нејонизујућих зрачења, као и у секторима: индустрија, енергетика, пољопривреда, шумарство и ловство и транспорт.

Предложене реформе обухватају реформе регулаторних инструмената, економских инструмената, система мониторинга и информационог система, система финансирања у области заштите животне средине, институционална питања и захтеве везане за инфраструктуру у области заштите животне средине.

Националним програмом заштите животне средине осим стратешких циљева политике заштите животне средине дефинисани су и специфични циљеви за квалитет природних ресурса: воде, ваздуха и земљишта. Такође, утврђени су и краткорочни и средњерочни циљеви у области управљања отпадом и предложене су одговарајуће реформе које се односе на регулаторне и економске инстурменте као и систем мониторинга и информационих система, систем финансирања и друга институционална питања у области управљања отпадом.

Стратегија увођења чистије производње у Републици Србији ("Службени гласник РС", број 17/2009)

Чистија производња је императив за одрживи развој Србије и АП Војводине, с обзиром на то да поставља превентивни приступ заштити животне средине, са тежиштем на смањењу настанка загађења животне средине, односно, потпуне елиминација извора загађења где год је то могуће, а не третман отпадних токова.

Главни узроци загађења су застареле технологије, недостатак пречишћавања гасова, недостатак енергетски ефикасних и еколошки прихватљивих технологија, недовољно развијени системи за праћење и мере за заштиту животне средине. У АП Војводини постоји проблем са отпадом из нафтних бушотина. Изградња депоније у Новом Милошеву је у току.

Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године ("Службени гласник РС", број 29/2010)

Стратегија управљања отпадом за период 2010.-2019. представља стратешки документ којим су дате смернице за одрживо и рационално управљање отпадом на територији Србије, а самим тим и АП Војводине. Национална стратегија као приоритетне активности дефинише неопходност успостављања уравнотежене мреже регионалних депонија, трансфер станица, постројења за сепарацију отпада, центара за компостирање, постројења за третман опасног отпада итд. Такође, дефинисан је низ развојних мера и активности на регионалном нивоу. Стратегијом је предвиђена изградња 9 регионалних центара за управљање комуналним отпадом на територији АП Војводине: Сомбор, Суботица, Нови Сад, Кикинда (Нови Бечеј), Панчево, Вршац, Зрењанин, Инђија и Сремска Митровица, дефинисани су индикатори за праћење спровођења стратегије, и финансијски план.

Национална стратегија за укључивање Републике Србије у механизам чистог развоја Кјото протокола за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства ("Службени гласник РС", број 8/2010)

Ова Стратегија обезбеђује основне информације о механизму чистог развоја Кјото протокола (у даљем тексту: CDM), процедурама, искуствима и могућностима за реализацију CDM пројеката, идентификује проблеме у спровођењу CDM пројеката и даје потенцијална решења за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства. Према овој Стратегији, на основу међународних искустава и ситуације у управљању отпадом у Републици Србији, следеће врсте пројектних активности могле би имати потенцијал за развој у оквиру CDM на националном нивоу:

- Сакупљање и сагоревање депонијског гаса;
- Сакупљање депонијског гаса и производња енергије;
- Компостирање чврстог комуналног отпада;
- Други алтернативни облици управљања отпадом.

2.6. ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОБУХВАТУ РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

2.6.1. ПРИРОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Анализа квалитета животне средине указује на начин коришћења простора у односу на могућности и ограничења природних ресурса и створених вредности, а истовремено представља полазну основу у оптималном планирању и дефинисању основних опредељења просторног развоја АП Војводине.

У последњих десет година, због изразито негативних економских трендова, као и миграција становништва, животни услови у урбанизованим подручјима су лошији. Градска подручја се суочавају са повећаном количином чврстог отпада, интензивнијим загађењем ваздуха (услед утицаја индустрије, саобраћаја и грејања), променом намене земљишта, и сл. У приградским подручјима долази до експанзије нелегалне градње, па индиректно и неорганизованог решавања проблема комуналне инфраструктуре, што као последицу има директну деградацију животне средине. Обновљиви извори енергије још увек нису афирмисани, тако да се неретко називају алтернативним изворима енергије, што само презентује постојеће стање коришћења ресурса и животне средине.

2.6.1.1. Ваздух

Квалитет ваздуха је нарушен, пре свега, у урбанизованим подручјима или у утицајним подручјима субурбаних зона. Главни извори загађивања ваздуха су: енергетски сектор, транспорт и различита индустријска постројења. Међу најзначајније загађиваче ваздуха индустријског порекла спадају: рафинерије нафте у Панчеву и Новом Саду, цементара у Беочину, хемијски комбинати у Панчеву. Индустрију у АП Војводини представљају углавном застареле технологије, где је присутан недостатак пречишћавања димних гасова или ниска ефикасност филтера, нерационално коришћење сировина и енергије, лоше одржавање итд. Значајно загађивање ваздуха потиче и од неадекватног складиштења и одлагања нуспродуката, као што су летећи пепео из термоелектрана (Нови Сад, Сремска Митровица, Зрењанин и др.). На многим локацијама, посебно током хладнијег дела године, квалитет ваздуха зависи од индивидуалних и комуналних котларница и интезитета саобраћаја. У порасту је загађење од саобраћаја, укључујући концентрације чађи, нарочито у градовима.

Прва систематска мерења имисије специфичних загађујућих материја у ваздух на територији АП Војводине извршена су током 2003. године према Програму контроле квалитета ваздуха у 2002. и 2003. години ("Сл. гласник РС", бр.17/2002), као и Плану и програму редовног мониторинга Покрајинског секретаријата за заштиту животне средине и одрживи развој. Праћење квалитета ваздуха извршено је у 11 насеља на територији АП Војводине: Нови Сад, Беочин, Суботица, Сомбор, Сремска Митровица, Зрењанин, Вршац, Сечањ, Кикинда, Сента и Панчево.

Поред редовних, систематских мерења, спроводи се и интервентни мониторинг у циљу идентификације загађења на одређеном простору.

Током 2008. године, успостављена је државна мрежа за аутоматски мониторинг квалитета ваздуха, који обухвата 7 аутоматских станица лоцираних у Суботици, Сомбору, Зрењанину (праћење утицаја саобраћаја), Кикинди и Новом Саду-МЗ Шангај (праћење утицаја индустрије) и у СРП Обедска бара и СРП Делиблатска пешчара (референтне станице).

Применом AQI (*Air Quality Index*)[2] - индекса квалитета ваздуха се веома ефикасно приказује свакодневно стање квалитета ваздуха и његовог утицаја на здравље изложеног становништва.

На основу расположивих података о просечним дневним концентрацијама SO_2, NO_2 и чађи за 2009. годину на територији Суботице, Кикинде, Зрењанина, Новог Сада и Панчева, закључено је да је ваздух на територији АП Војводине најчешће био одличан због износа средње дневних концентрација сумпордиоксида, у 93.2% случајева, а најређе био одличан због износа средње дневних концентрација чађи, у 38.9% случајева.

Идући према лошијим категоријама квалитета ваздуха опада учесталост појављивања свих полутаната, али брзина опадања учесталости је различита (Графикон 1. и Табела 1.)

Графикон 1. Приказ учесталости класа квалитета ваздуха током 2009. године у АП Војводини у зависности од дневних концентрација SO2, NO2 и чађи

[2] Индекс квалитета ваздуха AQI (Air Qualitu Index) представљају релативне бездимензионалне величине којима се оцењује штетност утицаја загађујућих материја у ваздуху на здравље људи и животну средину. Индекс квалитета ваздуха интегрише утицаје концентрација појединих полутаната.

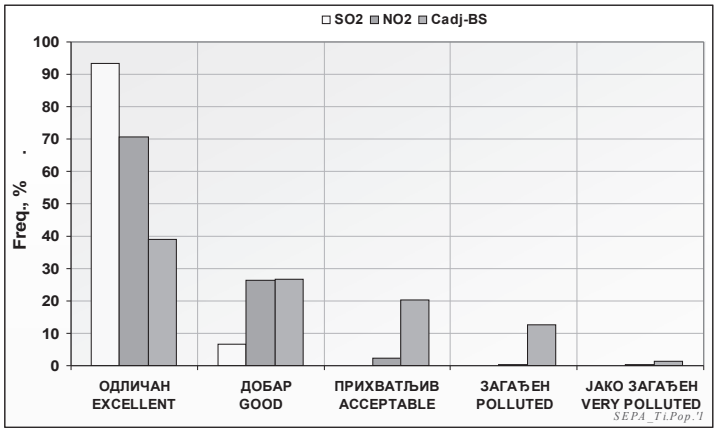

Извор: Агенција за заштиту животне средине

Табела 1. Учесталост у %, класа квалитета ваздуха током 2009. године у АП Војводини у зависности од дневних концентрација SO_2, NO_2 и чађи

	SO_2	NO_2	ЧАЂ
ОДЛИЧАН	**93.2**	**70.7**	**38.9**
ДОБАР	**6.8**	**26.3**	**26.5**
ПРИХВАТЉИВ	**0.1**	**2.3**	**20.4**
ЗАГАЂЕН	**0.0**	**0.5**	**12.8**
ЈАКО ЗАГАЂЕН	**0.0**	**0.2**	**1.4**
> GVI	**0.0**	**0.7**	**14.2**

На основу класификације приказане у Табели 1., у класи прихватљив квалитет ваздуха, (непосредно испод границе загађености), учесталост, односно допринос аерозагађењу сумпордиоксида је 0.1%, азотдиоксида 2.3% и чађи 20.4%. У класама загађен и јако загађен доминирају чађ (са учесталошћу 12.8% и 1.4%) и азотдиоксид (са учесталошћу 0.5% и 0.2%).

Анализирајући станице, на које у највећој мери утиче саобраћај, може се закључити да је уочљива сезонска варијација у концентрацијама, али и више просечне месечне концентрације што указује на интензиван саобраћај у близини мерних места.

2.6.1.2. Вода

Један од најтежих проблема водопривреде Војводине, је заштита квалитета површинских и подземних вода од загађивања.
Загађивачи вода у Војводини се могу сврстати на концентрисане и расуте загађиваче. Концентрисани загађивачи су погони у којима се обавља нека делатност и насеља који своје отпадне воде преко канализационих система, по правилу не пречишћене испуштају у водотокове. Најчешће су то:
- урбана насеља;
- индустријски објекти (хемијске, петрохемијске, прехрамбене, металне и др.);
- енергетски објекти (термоелектране, топлане, прерада нафте, прерада угља и хидроенергетски објекти);
- пољопривредни објекти за тов стоке;
- депоније (уређене).

Према подацима Водопривредне основе Републике Србије око 40% загађења потиче од становништва.

На територији Војводине регистровано је 511 загађивача вода (индустрија 326 загађивача, пољопривреда - сточарство 113 загађивача, насеља 44 загађивача и остало 20 загађивача). На јавну канализацију прикључено је око 30% становништва. Остали део становништва одлаже своје отпадне воде у подземље, путем септичких јама или на неки други начин.

На основу вишегодишњих испитивања квалитета вода на територији Војводине може се констатовати следеће:
- воде Дунава налазе се у II класи квалитета захваљујући знатној способности самопречишћавања;

- воде Тисе долазе већ прекомерно загађене и налазе се у III класи са повременим одступањима ка IV класи;
- воде Саве долазе прекомерно загађене и углавном задржавају III класу бонитета;
- банатски водотоци дотичу из Румуније прекомерно загађени и претежно имају IV класу бонитета; најтежа ситуација је на Старом и Пловном Бегеју где је квалитет "ван класе";
- каналска мрежа Хс ДТД је неуједначено оптерећена; најугроженија деоница је Врбас-Бездан (Велики бачки канал) где се квалитет категорише као "ван класе";
- акумулације показују тренд убрзане еутрофизације што у знатној мери ограничава њихову примену;
- воде језера Палић и Лудаш налазе се углавном у III класи са уоченим трендом еутрофизације, као последица неадекватног пречишћавања отпадних вода града Суботице и освежавања њихових вода (доградња ППОВ-а је у завршној фази).

Најугроженији водотоци у Војводини су:
- Канал Врбас-Бездан (деоница од 0+000 до 6+000 речног километра);
- Пловни Бегеј (од Румунске границе до преводнице Клек);
- Александровачки канал;
- Бегеј (ток кроз Зрењанин до бране код Стаићева);
- Надела (у доњем току од уставе Јабука до ушћа у Дунав);
- Кудош (код Руме);
- Криваја (низводно од Бачке Тополе);
- Канал Богојево - Бечеј (на току од улива канала Врбас-Бездан до ушћа у Тису) и
- Тиса (од Сенте до бране на Тиси).

Квалитет површинских вода у АП Војводини је лош и даље се погоршава. Квалитет вода је посебно угрожен нутријентима и органским и неорганским загађењем (услед испуштања нетретираних отпадних вода и дренажних вода из пољопривреде) поред великих градова као и услед прекограничног загађења вода које улазе у Србију. Већина градова и насеља у АП Војводини нема постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода.

Према подацима РХМЗ о квалитету водотока на 143 мерна места, за период 1998–2008. године, у Агенцији за заштиту животне средине извршена је анализа квалитета воде применом **SWQI** *(Serbian Water Quality Index)*. На основу резултата анализа квалитета површинских вода може се констатовати да су најугроженији реке и канали у АП Војводини.

Графикон 2. Проценат квалитета узорака вода Војводине одређених методом Serbian Water Quality Index

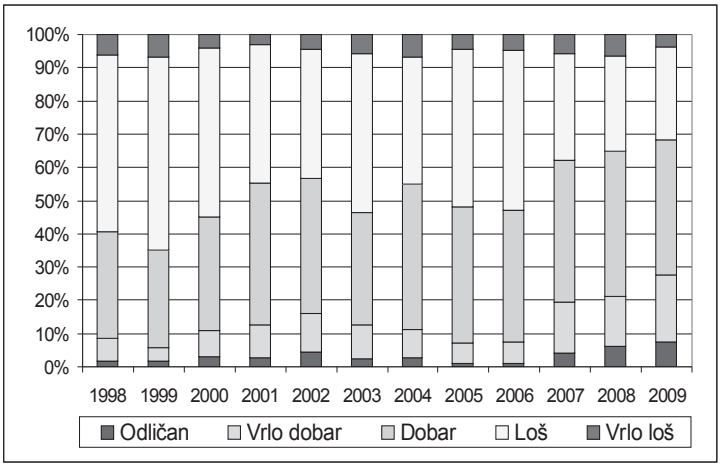

Извор: Агенција за заштиту животне средине

Квалитет воде за пиће С обзиром на лош квалитет воде за пиће, током 2005. и 2006. године, вршена је контрола квалитета воде[3], одређивањем концентрације арсена у води, у бунарима за водоснабдевање. Обухваћено је 653 бунара на територији АП Војводине, из којих се врши редовна експлоатација воде за потребе јавног водоснабдевања. Овим мониторингом је обухваћено 27 војвођанских општина које се територијално налазе у западно-бачком, северно-бачком, севернобанатском, средње-банатском округу и делимично јужно-бачком и сремском округу. На основу резултата мерења закључено је да је у укупном броју анализираних бунара (98) у западно бачком округу у 48 (49%) детектована повишена концентрација арсена. Највећи проценат прекорачења МДК (64% анализираних бунара) забележен је на територији општине Сомбор. Квалитет бунарске воде, са аспекта садржаја арсена, најлошији је у подручју северног и средњег Баната, што је нарочито карактеристично за општине Зрењанин, Нови Бечеј и Чока. У погледу садржаја арсена, квалитет бунарске вода са територије северне Бачке налази се између Срема и Баната, узимајући у обзир број вредности већих од МДК и износе појединих прекорачења.

Током 2008. године извршена је анализа садржаја арсена у подземној води на територији Јужног Баната[4] (Општине: Панчево, Ковин, Вршац, Опово, Бела Црква, Ковачица, Алибунар и Пландиште) у укупно 230 банара који служе за водоснабдевање становништва[5].

На територијама Општине Вршац, Алибунар, Бела Црква концентрација арсена је била испод МДК вредности Правилника о хигијенској исправности воде за пиће ("Сл. гласник СРЈ" 42/98 и 44/99), док је у осталим општинама повремено прелазила МДК вредности (посебно Ковин и Панчево).

2.6.1.3. Земљиште

Земљиште, као један од најважнијих природних ресурса споро се образује, а у процесу деградације брзо уништава. С обзиром то да Војводина, у складу са својим природним потенцијалима, припада изразито ратарској области, као императив се указује потреба праћења и очувања квалитета земљишта у циљу производње здравствено-исправне хране и високих и стабилних приноса.

На **загађивање земљишта** у АП Војводини највише је утицала неодговарајућа пракса у пољопривреди, укључујући неконтролисану и неадекватну примену вештачких ђубрива и пестицида, као и одсуство контроле квалитета воде која се користи за наводњавање. Спорадична појава тешких метала у земљишту резултат је нетретираних процедних вода са депонија и енергетских објеката. Необрађено пољопривредно земљиште, односно конверзија пољопривредног у грађевинско земљиште, представља посебан проблем уз питање последица непланске изградње, негативних ефеката приватизације пољопривредних комбината, гринфилд инвестиција, које се по правилу реализују у тзв. "периурбаним" зонама. Загађење земљишта заступљено је у подручјима интензивне индустријске активности, неадекватних одлагалишта отпада, рудника, као и на местима различитих акцидената.

Највећи извори деградације и загађивања земљишта су неконтролисано и неадекватно одлагање индустријског отпада, посебно у околини великих индустијских центара (Панчево, Нови Сад, Инђија, Кикинда) и саобраћај, односно таложење загађујућих материја из издувних гасова моторних возила дуж саобраћајница, посебно путева I и II реда.

У контексту утврђивања квалитета земљишта на територији Војводине, вршена су повремена мерења, а у периоду 2002.-2005. Покрајински секретаријат за заштиту животне средине и одрживи развој финансирао је мониторинг непољопривредног земљишта.

Контрола квалитета земљишта у 2003. години извршена је на 46 локалитета АП Војводине, од чега је:

1. 36 узорака непољопривредног земљишта, под различитим видовима заштите и земљишта која се планирају да буду заштићено природно добро (Национални парк "Фрушка гора", СРП "Обедска бара", СРП "Стари Бегеј-Царска бара", СРП "Лудаш", СРП "Делиблатска пешчара", СРП "Карађорђево", СРП "Засавица", СРП "Горње Подунавље", СРП "Пашњаци велике дропље", СРП "Селевињска пустара", СРП "Слано Копово", Регионални парк "Вршачке планине", Парк природе "Бегечка јама", Парк природе "Пољавица" Тителски брег, Суботичко-хоргошка пешчара, СРП "Ковиљско-петроварадински рит", Бисерно острво, Јегричка);

[3] Мерења је извршио АД ''Био-еколошки центар'', Зрењанин

[4] Мерења је извршио Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет – Департман за хемију.

[5] Узорковање воде из бунара извршено је у складу са Правилником о начину узимања узорака и методама за лабараторијску анализу воде за пиће (''Сл. лист СФРЈ'', бр. 33/87). За одређивање садржаја As примењена је графитна техника на аутоматском апсорпционом спектрофотометру (Perkin Elmer Analyst 700).

2. 10 узорака непољопривредног земљишта индустријских зона већих градова у АП Војводини (Нови Сад, Панчево, Суботица, Зрењанин, Сомбор, Врбас).

На основу испитивања узорака непољопривредног земљишта, узетог на локалитетима под различитим видовима заштите, узорака земљишта за која се планира законска заштита и земљишта индустријских зона већих градова у АП Војводини, у погледу његовог квалитета, изведена истраживања дала су почетне резултате, који могу бити основа за даљи мониторинг квалитета непољопривредног земљишта, на различитим локалитетима у АП Војводини, под различитим видовима заштите и земљишта индустријских зона већих градова. Праћење испитиваних параметара је неопходно, како због природе појединих полутаната (разградљивост, испирање), тако и због могућих нових загађења.

На основу испитивања узорака непољопривредног земљишта, узетих на локалитетима под различитим видовима заштите и узорака земљишта за која се планира законска заштита, могло се закључити да нису загађени опасним и штетним материјама. У земљиштима индустријских зона већих градова у АП Војводини, у погледу његовог квалитета, забележен је већи садржај ПАХ-ова (збир 16 одабраних представника)у односу на напред наведена земљишта. Изведена истраживања дала су почетне резултате, који могу бити основа за даљи мониторинг квалитета непољопривредног земљишта, на различитим локалитетима у Војводини. Праћење испитиваних параметара је неопходно, како због природе појединих полутаната (разградљивост, испирање), тако и због могућих нових загађења.

Глобалним прегледом добијених резултата радиолошких анализа може се закључити да у овим медијумима не постоје значајно повећани ниво радиоактивности. Изузев неколико локација, концентрације активности природних радионуклида су у уобичајеним границама.

Током 2005. године, у оквиру мониторинга квалитета земљишта урађена је анализа и контрола квалитета земљишта у околини индустријских комплекса на територији АП Војводине (Панчево, Сомбор, Кикинда и Беочин), на основу којих је, такође, закључено да процес педогенезе земљишта и начин коришћења земљишта имају битног утицаја на хемијске (pH, $CaCO_3$, садржај хумуса) и микробиолошке особине земљишта.

У циљу одређивања квалитета земљишта, односно утврђивања садржаја опасних и штетних материја у земљишту, током 2008. године, извршено је узорковање и анализа земљишта на појединим дечијим игралиштима на територији града Новог Сада.

На основу добијених резултата уочава се да су земљишта на дечијим игралиштима под снажним антропогеним утицајем што, у одређеном броју узорака, за последицу има повишен садржај опасних и штетних материја. Због тога је потребно извршити детаљну карактеризацију контаминације земљишта на локалитетима где контаминација постоји и проширити мониторинг на дечија игралишта у другим градовима и приградским нсељима у АП Војводини.

2.6.1.4. ОСТАЛИ ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

Пољопривредно земљиште

Подручје Војводине располаже са 1.729.000 ha квалитетног пољопривредног земљишта (по саставу доминира карбонатни чернозем), које чини 83,1% укупне површине територије АП Војводине. Обрадиво земљиште заузима површину од 1,648 милиона ha (95,3% укупног пољопривредног земљишта). У структури обрадивог пољопривредног земљишта доминирају ораничне површине (око 1,58 милиона ha или 96,34% обрадивог земљишта). Воћњаци заузимају 1%, виногради 0,61%, ливаде 2,06%, пашњаци 6,25%, а баре, рибњаци и трстици 1,79% пољопривредног земљишта АП Војводине. Шумске површине у Војводини заузимају укупно 163.062 ha, од чега је у приватном власништву 102 ha, а доминантан део шума од 162.960 ha су у државном власништву.

На педолошкој карти АП Војводине издвојено је чак 87 различитих систематских јединица земљишта на нивоу типа подтипа варијетета и форме од којих свака поседује одређена морфолошка, хемијска, водно-физичка, а с тим у вези и производна својства. Већина од њих су природно плодна земљишта, која пружају оптималне услове за постизање високих стабилних и економски оправданих приноса одговарајућег квалитета (нпр. черноземи, ливадске црнице, ритске црнице, флувисоли).

Највећи део пољопривредних површина користе породична газдинства, чија величина у просеку износи 3,59 ha. Сељачка газдинства заузимају око 2/3 земљишних капацитета.

Неуређеност земљишног поседа је висока, те је на око 50% површина потребно извршити комасацију.

Основне агроеколошке карактеристике простора - Са аспекта степена погодности за коришћење у пољопривреди (бонитет земљишта) земљишни потенцијал Покрајине разврстан је у осам бонитетних класа. Заступљеност земљишта погодних за обраду је велика и износи 91% (черноземи, ливадске црнице, ритске црнице, флувисоли) док заступљеност земљишта која су непогодна за обраду износи свега 9%.

Губитак и деградација земљишта - Главни процеси везани за губитак и деградацију земљишта на територији Војводине су следећи: промена намене коришћења и губитак и оштећења земљишта услед индустријских, рударских, енергетских и саобраћајих активности, смањење садржаја органске материје земљишта, алкализација и заслањивање земљишта, различити облици загађивања земљишта (прекомерна примена агрохемикалија, тешки метали, индустријска загађења и сл.), еолска ерозија и сабијање - компакција земљишта. Од свих наведених видова деградације најинтензивнија је ерозија ветром. У Војводини је око 85% пољопривредног земљишта угрожено еолским ерозионим процесима, уз просечан губитак од 0,9 t/ha земљишта годишње.

<u>Шуме и шумско земљиште</u>

Укупна површина којом газдују субјекти на територији АП Војводине износи 186.584,80ha, од тога шума и шумског земљишта има 153.305,27ha или 82,20% (шума 96.886,49ha, шумских култура 43.493,42ha и шумског земљишта 12.925,36ha), док осталог земљишта има 33.279,53ha или 17,80% (неплодног земљишта 16.439,56ha и земљишта за остале сврхе 16.839,97ha).

Највећи део шума (по катастарским подацима) у АП Војводини је државно власништво (87%). У приватном власништву је 7% шума, док је преосталих 6% у другим облицима својине.

Посматрајући намену шума на територији Војводине, све шуме су разврстане у три глобално-наменске целине:
- Производно заштитне шуме - 41,8% површине;
- Заштитно-регулаторне шуме - 8,5% површине;
- Заштићена природна добра - 49,6% површине.

У АП Војводини највише има састојина чија је главна врста ЕА топола (20,5% од укупно обрасле површине). Нешто мању површину заузимају састојине у којима је главна врста храст лужњак (18,9%) и састојине багрема (17,3%).

По пореклу, преовладавају вештачки подигнуте састојине (41,6% обрасле површине). Остало су претежно састојине изданачког порекла (39,1%), а природних састојина семеног порекла има (19,4%). Стање шума по пореклу је повољније него у осталим деловима Републике Србије. Процентуална заступљеност високих шума и интензивних засада и плантажа је 60.93% од укупно обрасле површине. У односу на 1973. годину када су високе шуме заузимале 74,9% обрасле површине може се констатовати да се површина под високим шумама смањила, а под изданачким повећала што указује на погоршање квалитета шума.

По очуваности, преовладавају очуване састојине (58,2%), разређених састојина има 35,7% од обрасле површине, а деградираних 6,1%..

Однос чистих (73.636,65ha) и мешовитих (66.743,26ha) састојина је приближно уједначен, са незнатно више чистих. Овај однос је релативно задовољавајући, мада је констатација да би требало да буде више мешовитих састојина које дају већу стабилност екосистему.

Од врста дрвећа преовладавају тврди лишћари који у укупној запремини учествују са 61,8%. Међу њима су најзначајнији храст лужњак (25,6%) и пољски јасен (9,2%). Меки лишћари чине 34,9% запремине, а то су претежно еурамеричке тополе са 18% од укупне запремине. Четинарске врсте дрвећа учествују са 3,4% запремине. Фитоценолошки састав шума је одраз станишних услова и досадашњег газдовања и може се оценити као задовољавајући.

У шумама Војводине има 27 заштићених делова природе. Укупна површина заштићених делова природе је 94.006,72 ha, што је чак 50,4% од укупне површине. Обрасла површина под заштитом је 70.712,63 ha или 50,4% шумом обрасле површине у Војводини. Под заштитом је 12.895.044 m^3 или 45,6% запремине и 415.140 m^3 или 44,1% прираста.

Заштитне појасеве дрвећа који се, ако су већи од 5 ари сматрају шумом, чине ветрозаштитни и пољозаштитни појасеви, дрвореди, заштитно зеленило уз потоке и путеве, као и мање површине неуређених шума за које се не зна власништво. Ово зеленило не испуњава своју основну функцију - повезивање мањих површина под шумама са шумама главних корисника шума (ЈП "Војводинашуме", Национални парк ''Фрушка гора'' и шумама Посавине, Подунавља, Потисја и Потамишја), као и заштитно регулаторну функцију и намену. Прекид контакта шумске вегетације утиче на био-еколошки систем који може бити изложен негативним утицајима окружења.

Такође, посебан значај имају и актуелни проблеми који захтевају хитан ангажман, како и онако незадовољавајуће стање не би било погоршано: велика угроженост шумских екосистема од абиотичких (загађеност шума и шумских земљишта, шумски пожари идр.) и биотичких фактора (болести и штеточине, бесправне сече и др.); промена нивоа подземних вода које директно утичу на распоред и опстанак шумске и друге вегетације и природно сушење шума на мањим и већим површинама у контексту глобалних промена и њиховог негативног утицаја.

Минералне сировине

Нафта и гас

На основу Рангирања истражног простора Републике Србије према степену изучености и потенцијалности издвојени су геолошки комплекси и одређен им је степен истражености и потенцијалности (НИС а.д., 2010. год.). Скоро трећина територије Војводине сврстана је у први ранг (веома перспективан).

На истражном простору Републике Србије откривено је 63 нафтних и гасних поља, у оквиру којих је дефинисано 327 лежишта. На територији Војводине су до сада откривене највеће резерве нафте и гаса у Србији (око 97% од укупно откривених резерви).

Производња нафте и гаса обавља се на 51 нафтних и гасних поља са 166 лежишта, односно из 780 нафтних, 150 гасних бушотина и 2 бушотине за производњу CO_2 .

Еруптивном методом ради 20% бушотина (све нафтне и гасне бушотине). У 70% бушотина уграђене су дубинске пумпе (клипне ЕСП), а преосталих 10% ради помоћу система гас-лифт методе (континуални, повремени и клипни).

Резерве и експлоатација угља

На територији АП Војводине постоје лежишта мрког угља и лигнита. Квалитетан мрки угаљ, дуги низ година експлоатисан је у Врдничком угљоносном басену, на јужним падинама Фрушке горе. На северним и западним обронцима Фрушке горе, као и на десној обали Дунава постоји више потенцијалних лежишта: Черевић, Баноштор, Сремска Каменица и др.

На територији АП Војводине, данас се експлоатација угља врши само у руднику угља "Ковин". Експлоатација лигнита из ковинског рудника, врши се из подводног копа, са дна корита реке Дунав. Истраживања на овом локалитету започета су још 1976. године и до сада утврђене резерве угља износе око 230.000.000 тона.

Укупне резерве угља на територији АП Војводине се процењују на на нивоу 525.000.000 милиона тона.

Металичне минералне сировине

Појаве и потенцијална лежишта металичних минералних сировина на подручју АП Војводине регистроване су и истраживане само на Фрушкој Гори и на Вршачком брегу. Карактеристике и потенцијали Вршачког брега, изузев појединих неметаличних минералних сировина, у протеклом периоду су недовољно истражене и испитане.

Међу појавама металичних минерала/минералних сировина, никал и гвожђе заузимају доминантно место, а затим следе појаве олова и цинка. Поред олова и цинка евидентиране су и геохемијске аномалије бакра, сребра и волфрама.

Неметаличне минералне сировине и сировине за добијање грађевинског материјала

На територији АП Војводине регистровано и истражено је преко 360 појава и лежишта за 16 врста неметаличних минералних сировина.

Истражени и утврђени потенцијали неметаличних минералних сировина знатно су већи од њихове тренутне експлоатације.

Као сировине за производњу грађевинских материјала користе се цементни лапорац, кречњак, туф и опекарска глина.

На подручју АП Војводине у претходном периоду регистроване су и истражене следеће врсте неметаличних минералних сировина: магнезити, бентонити, азбест, полудраги камен, тресет, пелоиди-лековито блато и зеолити.

Водни ресурс

Површинске воде

Речну мрежу АП Војводине чине три велике реке - Дунав, Сава и Тиса, са свим својим притокама и каналима. Све реке се одликују малим падом, спорим и кривудавим током, великом акумулативном моћи и склоношћу ка стварању мртваја и меандара. На самој територији Војводине своја сливна подручја формирају и мали водотоци, као што су: Криваја и Чик у Бачкој, Манђелоски поток, Галовица, Јарчина и већи број потока који се сливају са Фрушке Горе у Срему, као и Златица, Бегеј (Стари и Пловни), Тамиш, Брзава, Моравица, Караш, Нера, Надела, Ројга у Банату. У водну слику Војводине улазе и језера од којих је најзначајније Палић код Суботице (око 5,8 km^2), затим Лудошко језеро, Бело блато и Обедска бара и низ језера на Фрушкој Гори и Бачкој. Површинске воде Војводине се у потпуности налазе у сливу Дунава и користе се за водни транспорт, као реципијенти употребљених вода насеља и индустрије, наводњавање, снабдевање индустрије, туристичке и спортско рекреативне активности.

Карактеристика подручја АП Војводине је што су транзитне воде (5.241,5 m^3/s), са суседних територија, 100 пута веће од сопствених (52,0 m^3/s), што представља просечно специфично отицање са сопствене територије од око 1 $l/s\ km^2$ за равничарски део и око 30 $l/s\ km^2$ за планински део. Са специфичном расположивошћу властитих површинских вода од око 750 m^3 по становнику годишње (дупло мање од целе Србије у глобалу), АП Војводина спада у водом сиромашнија подручја Србије и Европе. Просечни коефицијент отицаја за Војводину је око 0,12, али се на Телечкој висоравни (Северна Бачка) креће и свега око 0,06.

Табела 2. Расположиве површинске воде у (m^3/s).

ВОДОТОК	**ПРОСЕЧНЕ ВОДЕ**		**МАЛЕ ВОДЕ**	
	Транзитне	Сопствене	Транзитне	Сопствене
Дунав са Дравом	2.824		1094,5	
Тиса	789	5,5	126,3	
Тамиш	37	9,0	0,3	
Пловни Бегеј	19.3		10,5	
Стари Бегеј	3.2		0,9	
Брзава, Моравица, Караш, Нера	35		3,8	
Бачка и Банат (потоци и канали)		24,5		1,3
Срем		13,0		0,5
Баја-Бездан и Плазовић	2			0
Сава	1.532		270,6	
Укупно (m^3/s):	5.241,5	52,0	1506,9	1,8
Просечне воде				
а) Транзитне	5.241	Транзитне просечне воде су 100 пута веће од сопствених		
б) Сопствене	52			
Укупно (m^3/s):	5.293			
Мале воде				
а) Транзитне	1506.9	Транзитне мале воде су једини расположиви ресурс при малим водама		
б) Сопствене	2,0			
Укупно (m^3/s):	1.508,9			

Количина од око 2.500 m^3 по становнику годишње домаћих вода је доња условна граница на основу које се утврђује потпуна и дугорочна самодовољност вода једне земље за њен несметан и одржив развој, без угрожавања животне средине.

Војводина је са својих 750 m^3 далеко испод ове границе по становнику годишње домаћих вода, с тим да је ситуација много повољнија ако се томе додају спољне воде (75.870 m^3/становник за годину), међутим спољне воде су подложне страним утицајима.

Подземне воде

Издани Војводине са пијаћим водама, у зависности од генезе водоносне средине, дубине и режима издани, физичко-хемијских карактеристика воде и других специфичности, могу се поделити на:

- **артеске издани** - За водоснабдевање становништва и индустрије Војводине пијаћом и санитарном водом изузетно важну улогу имају артеске. Из артеских издани Војводине, (Водни биланс 1998. године), на око 260 изворишта користи се просечно дневно 3,3 m^3/s воде (највише у Банату 1,6 m^3/s, затим у Бачкој 1,4 m^3/s, а најмање у Срему 0,3 m^3/s).
- **издани са слободним нивоом -** Из ових издани експлоатише се просечно дневно 2,5 m^3/s подземне воде. Најинтензивнија експлоатација врши се из приобаља Дунава и његових тераса 2,1 m^3/s, знатно мање из приобаља Саве 0,4 m^3/s (нису урачунате количине које се експлоатишу за потребе Београдског водовода), а најмање из приобаља Тисе 0,02 m^3/s.

Реонизација издани са слободним нивоом је извршена у следеће групе:

- издани формиране у алувијалним наносима река и у речним терасама (1);
- издани формиране у лесним наслагама и еолским песковима (2);
- издани формиране у језерско-барским седиментима холоцена (3);
- издани формиране у пренеогеним геолошким формацијама (4).

Најповољније хидрогеолошке и хидродинамичне карактеристике имају алувиони Дунава и Саве у појединим сегментима речног тока. Приобаље Дунава има најбоље филтрационе карактеристике на секторима Бездан-Богојево, Футог-Петроварадин, Ковин-Дубовац и на потезу код Панчева, а приобаље Саве на секторима Јамена-Сремска Митровица и Јарак- Грабовци.

Значај ресурса подземних вода је посебно у томе што су целокупно становништво и знатан део индустрије и пољопривреде оријентисани искључиво на тај ресурс. Данас се просечно из подземља захвата преко 6 m^3/s воде, а у наредних 20-30 година може се очекивати чак и повећање потреба на око 8 m^3/s. Резерве квалитетне воде из артеских издани се у појединим деловима Војводине смањују, јер су захватања већа од динамичких резерви, а циклус обнављања је релативно спор. Газдовање овим водама системски није уређено. Квалитет воде за пиће, из прве издани веома озбиљно је угрожен неконтролисаним загађењима. Директно захватање воде из површинских водотока нема реалне основе.

Степен истражености појединих области, за које је утврђена перспективност с аспекта отварања нових изворишта локалног или чак регионалог карактера, је веома низак. Хидрогеолошка истраживања перспективних области представљају први корак ка побољшању водоснабдевања становништва у Војводини.

Општа оцена је да ни подземних вода нема довољно, и да су доста сужене могућности за њихово коришћење. Због надексплоатације подземних издани и неадекватне заштите изворишта све већи проблем постаје квалитет подземних вода, тако да се све више доводи у питање могућност коришћења низа изворишта, чак и из ОВК, без употребе постројења за пречишћавања, и то са доста захтевним технологијама. Зато квалитетне и искористиве подземне воде постају драгоценост, која ће се чувати само за становништво и оне технолошке процесе који захтевају воду највишег квалитета.

2.6.2. ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Просторна диференцијација животне средине

У ППРС је извршена просторна диференцијација животне средине према стандардима и искуствима ЕУ, а узимајући у обзир постојеће стање квалитета животне средине и тренд у наредном периоду.

У наведеном контексту, територија АП Војводине је просторно издиференцирана на следеће категорије:

1. **Подручја са локалитетима деградиране животне средине** (локалитети са прекорачењем граничних вредности загађивања, урбана подручја, подручја отворених копова лигнита, јаловишта, регионалне депоније, термоелектране, коридори аутопутева, водотоци IV класе, са негативним утицајима на човека, биљни и животињски свет и квалитет живота.

У овој категорији се налазе: Панчево, Нови Сад, Суботица, Кикинда, коридори аутопута Београд-Нови Сад, Београд-Шид. Највећа емисија гасова SO_2, NO_x и суспендованих честица је на подручју Јужно-банатског округа. Урбана подручја која спадају у ову категорију су и: Зрењанин, Рума, Сремска Митровица, Врбас, као и садашњи водотоци четврте класе и ''ван'' класе (банатски водотоци, који дотичу из Румуније су прекомерно загађени и претежно имају IV класу бонитета,а најтежа ситуација је на Старом и Пловном Бегеју где је квалитет "ван класе" ; каналска мрежа Хс ДТД је неуједначено оптерећена, а најугроженија деоница је Врбас-Бездан (Велики бачки канал) где се квалитет категорише као "ван класе").

2. **Подручја угрожене животне средине** (локалитети са повременим прекорачењем граничних вредности, субурбане зоне насеља најугроженијих подручја из I категорије, сеоска и викенд насеља, туристичке зоне са прекомерним оптерећењем простора, подручја експлоатације минералних сировина, државни путеви I и II реда, железничке пруге, велике фарме, зоне интензивне пољопривреде, пољопривредне воћарске и виноградарске зоне, аеродроми, речна пристаништа, водотоци III класе) са мањим утицајима на човека, живи свет и квалитет живота.
У овој категорији су: Сомбор, Апатин, Црвенка, Кула, Оџаци, Бачка Паланка, Бајмок, Србобран, Нови Кнежевац, Чока, Сента, Ада, Темерин, Бачка Топола, Кањижа, Бечеј, Тител, Бач, Бела Црква, Ковин, Инђија, Стара Пазова, Шид, зоне интензивне пољопривреде (цела АП Војводина), линије државних путева I и II реда и пруга, речна пристаништа (међународне луке: Апатин, Бачка Паланка, Нови Сад, на реци Дунав и Сента на реци Тиси и националне луке: Ковин, Сремска Митровица и Сомбор). Подручја експлоатације минералних сировина укључују: околину Кањиже, Кикинде и Новог Бечеја и др.

3. **Подручја квалитетне животне средине** (шумска подручја, туристичке зоне контролисаног развоја, подручја са природном деградацијом, ливаде и пашњаци, ловна и риболовна подручја, водотоци II класе) са преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота.

У овој категорији су: Сремски Карловци, зоне са виноградарством (Сремски и Банатски рејон и рејон суботичко-хоргошке пешчаре), коридори локалних путева, као и територије сеоских насеља општина које припадају II категорији, подручја са природном деградацијом (еродиране површине, заслањена земљишта, клизишта, плавни терени и др).

4. **Подручја веома квалитетне животне средине** (подручја заштићених природних добара, мочварна подручја, подручја заштићена међународним конвенцијама, планински врхови и тешко приступачни терени, водотоци I класе) у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет.
У ову категорију спадају заштићена подручја (национални парк „Фрушка гора", 13 специјалних резервата природе, 6 строгих резервата природе, 7 паркова природе, два предела изузетних одлика, два регионална парка, 89 споменика природе (од којих је 18 у поступку скидања заштите), подручја од културно-историјског значаја, станишта заштићених врста, као и подручја од међународног значаја.

2.6.3. СТВОРЕНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

2.6.3.1. Становништво, насеља и јавне службе

Демографски развој

Укупан број становника АП Војводине (попис становништва из 2002. године) износи 2.031.992 становника. Развој становништва АП Војводине има неповољне тенденције због успореног демографског раста, чињенице да број умрлих надмашује број живорођене деце (природна депопулација), израженог процеса демографског старења, распрострањености самачког живота, као и утицаја миграционих процеса. На основу процене Републичког завода за статистику у 2009. години број становника је смањен, у односу на последњи попис, за 3,1%. Сви окрузи, изузев Јужно-Бачког бележе смањење броја становника (од 3% до 8,6%). Период друге половине 20. века у Војводини је обележен великим досељавањима, али и великим одсељавањима, о чему сведочи и допринос појединих компоненти кретања становништва у његовом укупном порасту.

У 2008. години свих седам округа у Војводини бележи негативан **природни прираштај**. Највишу стопу имао је Западно-бачки округ (-8‰) Све до пред крај XX века ратови су били узроци минималних (током ратних година) и максималних вредности (послератни компензациони

период) природног прираштаја у Војводини. Уколико се настави тенденција негативне стопе и ако не буде осетнијег доприноса миграција у Војводини ће неминовно доћи до депопулације која би могла да, до средине XXI века, узрокује смањење становништва за око пола милиона становника.

Смањење фертилитета и природног прираштаја директно је утицало на депопулацију, односно на интезивирање **процеса старења становништва.**

Војводину карактерише дугорочна тенденција смањења младог и повећања удела старог становништва. Наиме, контингент младог становништва смањен је са 30,0% у 1971. години на 22,6% у 2002. години, односно на 21,5% у 2008. години. У истом периоду удео старог становништва порастао је са 14,8% 1971. године на 21,4% 2002. године, да би се већ 2008. њихово учешће изједначило са контигентом младог становништва (21,5%). Уколико се негативни демографски процеси наставе, неминовно је да ће и у Војводини у блиској будућности број лица старих 60 и више година бити већи од броја младих.

Поред утицаја светске економске кризе, **тржиште рада** суочено је са вишегодишњим кумулираним транзиционим проблемима. Велику незапосленост узрокује нарочито високо учешће дугорочно незапослених, односно велика незапосленост младих и нестручних лица, а такође и присутна велика незапосленост жена.

Од укупног броја становника у Војводини 2008. године категорији становништва радног узраста (15-64) припадало је 66,7% становништва. Од укупног броја становника који су припадали категорији биолошки радно способног узраста, 62,6% чинило је **активно становништво**.

Активно становништво старости 15 и више година чинило је 49,4% укупног број становника те категорије, односно 41,7% укупног броја становника у Војводини у 2008. години. Стопа активности становништва радног узраста у Војводини износила је 2008. године 60,8%, односно била је за 1,9% мања од стопе активности у Републици, и за 2,2% мања него у Централној Србији. Највећа стопа активности код становништва радног узраста присутна је у старосним групама 30-34 године, потом код становништва старог 35 до 39 година и у старосној категорији 40-44 године.

Мрежа насеља и функционална урбана подручја

Мрежа насеља АП Војводине је релативно равномерно развијена захваљујући генералној планској реконструкцији целокупног система насеља током XVIII века, којом су утврђене основне смернице просторне дистрибуције становништва и самим тим и сам изглед данашње мреже насеља. Основна карактеристика насеља АП Војводине је планска композиција геометријског карактера.

Једна од основних карактеристика градова је, да многе њихове функције имају снагу која превазилази потребе локалног становништва и усмерене су ка задовољавању потреба становништва ужег или ширег круга околних насеља. Све градске функције немају исти досег деловања на околину. То је својствено и највећим гравитационим центрима, код којих се деловање неких функција протеже по великим територијама, док је деловање других ограничено само на њихову најужу околину. Због тога се, унутар пространих гравитационих подручја великих градова, формирају гравитациони центри нижег ранга, који окупљају само насеља из своје непосредне околине.

Блиска суседства гравитационих центара не доводе само до ексцентричности њиховог положаја унутар околне територије, већ и до формирања микрогравитационих подручја мале површине и са малим бројем насеља. Примери су околине Темерина, Србобрана, Малог Иђоша, Инђије и др.

У Покрајини постоји 467[6] насеља распоређених у 45 општина. На подручју АП Војводине формирана је мрежа насеља не претерано велике густине настањености, односно, на сваких 100 km^2 налази се у просеку 2,16 насеља, што је далеко испод републичког просека од 7,0 насеља на 100 km^2.

Табела 3. Густина насељености

Области	1991.		2002.	
	Број становника	Густина насељености st/km□	Број становника	Густина насељености st/km□
Јужнобачки	543 878	135,5	593 666	147,9

[6] Извор података: РЗС, 2009. година.

Јужнобанатски	315 633	74,3	313 937	73,9
Севернобачки	202 493	113,5	200 140	112,2
Севернобанатски	177 542	76,3	165 881	71,3
Средњебанатски	216 574	66,6	208 456	64,1
Сремски	303 216	87,0	335 901	96,4
Западнобачки	210 679	87,1	214 011	88,5
АП Војводина	**1 970 015**	**91,6**	**2 031 992**	**94,5**

Од укупно 467 насеља на територији АП Војводине њих 282 бележи пад броја становника, 184 пораст, а само једно насеље стагнацију када је у питању број становника, посматрајући број становништва насеља према пописима 1991. и 2002. године.

Функционална класификација насеља

Уважавајући критеријуме величине насеља, структуре становништва, развијености појединих градских функција, положај и значај у мрежи насеља, насеља на територији АП Војводине је могуће диференцирати у следеће групе:
- Градови – макрорегионални центар и остали регионални центри;
- Градска насеља – субрегинални и мањи центри;
- Сеоска насеља.

Функционална класификација насеља је релативно различита чак и у оквиру једне групе насеља. Према броју активног становништва у одређеним привредним делатностима насеља АП Војводине могу се поделити у следеће функционалне типове:

Табела 4. Функционални типови насеља

Функционални тип насеља	**Број насеља**	**Број активног становништва**	**% од укупног становништва АПВ**
Аграрно-услужна	82	65 867	3,24
Аграрно-индустријска	73	61 545	3,03
Аграрна	164	64 882	3,19
Индустријско-услужна	39	76 678	3,77
Индустријско аграрна	13	14 034	0,69
Индустријска	1	2 117	0,10
Услужно-индустријска	62	293 294	14,43
Услужно-аграрна	23	21 626	1,06
Услужна	10	101 069	4,97
Укупно АП Војводина	**467**	**701 112**	**34,48**

Највећи проценат активног становништва живи у насељима услужно-индустријског карактера. Посматрано према броју становника у насељима у којима доминира аграрно становништво, може се закључити да у ова два функционална типа насеља живи подједнак број становништва.

Према ESPON класификацији функционално урбано подручје представља променљив простор који обухвата морфолошко урбано подручје (МУП) града/насеља и његово шире окружење које генерише радну снагу града на 45-минутној дистанци од места становања.

Функционална урбана подручја (ФУП) могу се дефинисати као:
- **ФУП међународног значаја** – са популацијом преко 250 000 становника;
- **ФУП државног значаја** – са популацијом између 100 000 и 250 000 становника;
- **ФУП регионалног значаја** – са популацијом између 50 000 и 100 000 становника.

На подручју АП Војводине у 2010. години постоји један део центара у категорији **MEGA (*Metropolitan Growth Area*) –** ФУП града Београда, један ФУП међународног значаја – Нови Сад, пет функционално урбаних подручја националног значаја (Панчево, Сомбор, Сремска Митровица, Суботица и Зрењанин) и два функционална урбана подручја регионалног значаја (Кикинда и Вршац).

Треба истаћи да се поједине општине истовремено налазе у два функционално урбана подручја. Тако например општина Жабаљ припада ФУП-у Новог Сада и Зрењанина, општине Нови Бечеј и Нова Црња припадају ФУП-у Кикинде и Зрењанина и сл. Поједине општине тренутно не припадају ниједном ФУП-у (Ада, Нови Кнежевац, Бела Црква, Бач и др.).

Јавне службе

Образовање и васпитање

Васпитање

Предшколским образовањем и васпитањем у АП Војводини обухваћена су пре свега деца предшколског узраста (6-7 год.), а у много мањој мери деца од три до 6 година. Јаслени узраст је обухваћен само у већим насељима.

У већини насеља у АП Војводини су оделења предшколског узраста у склопу основне школе, често без одвојеног отвореног простора (дворишта). Вртиће претежно имају центри општина, а јаслице су заступљене углавном у већим центрима.

Основно образовање

На подручју АП Војводине раде 344 редовне основне школе и 224 издвојених одељења (делови ван седишта). Постоји и 21 музичка школа, као и 2 балетске школе. Такође у Новом Саду, Сомбору и Суботици раде школе за образовање и васпитање одраслих, а одељења за те потребе постоје и при једној редовној школи.

Образовање и васпитање се у основним школама одвија на шест наставних језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику, као и двојезично - на српском и на неком од језика националних мањина. Изборна настава: матерњи језик са елементима националне културе изводи се, поред наведених језика и на украјинском и на ромском језику.

Средњошколско образовање

Након основног образовања, младима у АП Војводини су на располагању гимназије, стручне школе, мешовите школе, уметничке школе, средње школе за образовање одраслих и средње школе за ученике са сметњама у развоју.

Мрежа средњих школа је дефинисана Одлуком о броју, структури и просторном распореду средњих школа чији је оснивач АП Војводина (''Службени лист АПВ'', бр. 7/2005, 8/2006, 13/2007 и 20/2008).

Укупно има 117 редовних средњих школа у 39 општина, као и 10 средњих школа за ученике са сметњама у развоју.

За средње школе, као и за основне, потребна су додатна средства за уређење и опремање, како би се настава одржавала на савремени начин и у адекватним условима. Недостатак услова за наставу физичке културе и недостатак слободне површине по ученику је још више изражен, него код основних школа.
Високо образовање

Високо образовање у АП Војводини стиче се на факултетима Универзитета у Новом Саду. Универзитет је основан 1960. године. Ову образовну, научну и уметничку установу чини 14 факултета. Највећи број факултета налази се у Новом Саду, а остали су у Суботици, Зрењанину и Сомбору.

Настава на факултетима, у зависности од нивоа студирања, траје три до осам година. Студентима су на располагању: основне струковне, основне академске, дипломске-мастер, специјалистичке и докторске студије из интердисциплинарних и мултидисциплинарних научних области. Такође, Универзитет додељује и титулу почасног доктора наука.

Поред факултета, у оквиру Универзитета у Новом Саду раде и Центар за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије и развојна истраживања за потребе привреде - ЦИМСИ, Центар за међународну сарадњу и студије, Центар за истраживачку делатност и Академска рачунарска мрежа - АРМУНС.

Поред чланица Универзитета у Новом Саду, Покрајински секретаријат за образовање је издао дозволе за рад за још пет високошколских установа чији оснивач није АП Војводина. Још шест високошколских установа чији оснивач није АП Војводина је у процесу акредитације или добијања дозволе за рад.

Образовање се одвија у 9 високих школа струковних студија. Три су у Новом Саду, две у Суботици, а по једна у Зрењанину, Кикинди, Сремској Митровици и Вршцу, односно три високе

техничке школе струковних студија, једна висока пословна школа струковних студија, као и пет високих школа струковних студија за образовање васпитача.

Законом о високом образовању прописано је да се високо образовање стиче на српском језику, али да се настава може изводити и на језицима националних мањина.

Здравствена заштита

Домови здравља, као примарни ниво здравствене заштите, постоје у свим општинама, а у већини насеља општина су формиране здравствене станице/амбуланте. Апотеке такође постоје у свим општинама, мада, у неким од мањих насеља општина нису заступљене.

Болнице (опште и специјалистичке), као секундарни ниво здравствене заштите постоје у већим центрима у Покрајини.

У Новом Саду су заступљени сви нивои здравствене заштите. Клинички центар Војводине пружа услуге секундарне и терцијарне здравствене заштите, јер на територији града не постоји општа болница. Осим грађана Новог Сада у наведеној установи здравствену заштиту реализују и становници са целе територије Војводине. Опште болнице су организоване у Суботици, Зрењанину, Сомбору, Сремској Митровици, Врбасу, Кикинди, Панчеву и Сенти, док је виши облик здравствене заштите на свим нивоима (примарни, секундарни и терцијарни) засатупљен у Новом Саду.

Социјална заштита

Укупне промене политичког, привредног и вредносног система и неповољна демографска кретања, довела су до нарушене социјалне равнотеже друштва. Последица оваквих негативних кретања је велики пораст незапослености, сиромаштва и социјалног раслојавања и повећање угрожености деце, немоћних и старијих људи.

Према подацима из 2007. године у АП Војводини је обухваћено 36665 малолетних лица корисника социјалне заштите (14159 у Бачкој, 17345 у Банату и 5161 у Срему) и 79543 пунолетних лица (30892 у Бачкој, 37030 у Банату и 11621 у Срему).

На територији АП Војводине се налази 27 установа социјалне заштите за смештај корисника, организованих у складу са ''Одлуком о мрежи установа социјалне заштите за смештај корисника'', (''Службени гласник РС'', бр. 51/08), чији је оснивач ИВ АПВ.

Установе за смештај деце и омладине обухватају децу без родитељског старања и ометену породичним приликама, децу с поремећајима у понашању, ментално заосталу и децу ометену у физичком развоју.

Установе за смештај одраслих лица, поред смештаја старих лица (домови за смештај старих лица и геронтолошки центри), обухватају инвалидна лица, лица ометена у менталном развоју и душевно оболела лица.

Култура

Према подацима Покрајинског секретаријата за културу, на подручју АП Војводине постоји развијена мрежа установа културе - архива, библиотека, галерија, домова културе, музеја, позоришта, завода за културу и завода за заштиту споменика културе, али је уочљива њихова претежна концентрација у градовима. Изузев ових јавних установа, активна су још разна удружења уметника и други субјекти у култури: културно-уметничка друштва, народни универзитети, издавачи, задужбине, фондације и фондови.

Оно што Војводини даје специфичност и чини је посебном у односу на друге регије у Србији је њена мулти и интеркултуралност (постојање и прожимање више етницитета, језика, религија и културних образаца), која се нарочито уочава кроз различите културне садржаје и активности. Важна је чињеница да су у Војводини, оснивањем Завода за културу националних мањина, створене и институционалне гаранције за очување те јединствене културне шароликости, неговање и развијање културних посебности и традиције.

Спорт

Спортски објекти заступљени су у већини преко фискултурних сала уз школе и као отворени терени. Спортске хале су изграђене у већим насељима, а спортски центри само у неколико центара (Нови Сад, Вршац, Суботица, Кикинда...).

Фискултурне сале често нису у одговарајућим објектима, што значи да немају прописане димензије и немају савремену опрему. Отворени терени су углавном терени за фудбал, без пратећих садржаја.

2.6.3.2. ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ТУРИЗАМ

Привреда

Карактеристично за Србију/АП Војводину је, као и за све земље ЈИЕ, да је реч о малој привреди која има недовољну усклађеност са европским и међународним нормама и стандардима (иако је тај процес у току), да су индустријски производи недовољно конкурентни, као и да бележи висок дефицит трговинског биланса. На додатни проблем указује чињеница да је доминација секторских над структурним и просторним критеријумима у вишедеценијском периоду допринела неравномерном развоју, нерационалном регионалном распореду привредних активности, демографском пражњењу сеоских подручја и великој поларизацији. Постојећа привредна структура АП Војводине условљена је закаснелом транзицијом, дугогодишњом изолацијом и одсуством са светског тржишта, дуготрајним дезинвестирањем и значајним технолошким заостајањем за развијеним привредама.

Економски положај АП Војводине у Србији према неким развојним показатељима:
- Према подацима за 2009. годину, на подручју Покрајине запослено је 497.910 лица, односно 26,4% укупно запослених у Србији и налази се 26,7% укупно незапослених;
- Процењује се да је 2009. године у Покрајини у основна средства инвестирано 22,5% инвестиција у Србији. Остварене инвестиције око пет пута су веће од инвестиција у 2001. години;
- Војводина је у 2009. извоз утростручила у односу на 2001. годину, а увоз удвостручила. У извозу Србије, Војводина учествује са 34,6%, а у увозу 28,1%;
- У реалном сектору Војводине послује око 23.500 привредних субјеката (26% укупног броја привредних субјеката у Србији), са око 275.000 запослених (25% запослених у Србији);
- Војводина са 27% становника Србије остварује 23,4% укупног БДВ реалног сектора Србије. БДВ по стан. износи 87% просека Србије (Војводина 142 хиљ. дин, Србија 164 хиљ. дин.);
- Привредна структура реалног сектора Војводине разликује се од структуре Србије.

Табела 5. Привредна структура Србије и Војводине 2008.

	Србија, %	Војводина, %
БДВ реалног сектора	**100,0**	**100,0**
Пољопривреда	3,7	9,7
Индустрија	41,5	53,4
Грађевинарство	9,0	6,9
Услуге	45,9	30,0

Извор: РЗР на основу података НБС

У формирању БДВ реалног сектора Србије пољопривреда АП Војводине (без индивидуалног сектора) учествује са 61,7%, индустрија са 30,2%, грађевинарство са 17,9% и сектор услуга са 15,3%.
- У структури сектора **прерађивачке индустрије** Војводине највећи део БДВ генеришу прехрамбена индустрија (43%) и хемијска индустрија (18%);
- У формирању БДВ прерађивачке индустрије Србије Војводина учествује са 31%, а прехрамбена индустрија и производња производа од осталих минерала са по 44,5% у укупној производњи у овим областима на нивоу Србије;
- Од 55 **великих индустријских система** у Србији (са више од 1.000 запослених), 10 се налази на територији Војводине, у њима је запослено око 27.000 радника;
- Највећи **индустријски центри** у Србији су: Београд са 117.000 запослених у сектору индустрије и Нови Сад са 35.000. Од 22 индустријска центра Србије средње величине (од 5 до 20.000 запослених) у Војводини се налази 5 центара, док се од 50 малих индустријских центара (од 1.000 до 5.000 запослених) 20 налази у Војводини.

Анализа развоја реалног сектора привреде АП Војводине указује на изражену концентрацију привредне активности у Јужнобачком округу, односно Новом Саду као носиоцу активности. У привреди Војводине послује 23.384 привредних субјеката са 274.600 запослених. Великих предузећа је 244. У Јужнобачком округу послује 42,8% привредних субјеката који запошљавају 43,5% запослених и генеришу 58,4% прихода, односно 52,5% укупне бруто додате вредности АП Војводине.

Ниво индустријске производње је у 2009. за само 11,2% виши у односу на 2000. годину (Србија 2,9%). Прерађивачка индустрија је нешто брже расла и за око 14,2% је виша од нивоа производње у 2000. години.

Досадашњи ниво инвестиционе активности био је недовољан за значајније подизање конкурентности. У транзиционом периоду (2001-2008) учешће инвестиција у БДП се креће око 20%, а у другим транзиционим земљама око 30%.

Посебан проблем АП Војводине је регионална поларизација између Новог Сада, односно Јужнобачког округа и осталог дела АП Војводине. Прилив капитала и његово ефикасно улагање је основни предуслов привредног раста, зато је неопходно учинити атрактивним за привлачење инвестиција и остале области Војводине, поред Јужнобачког округа. За то је, пре свега, неопходно улагање у савремену привредну инфраструктуру.

Сектор МСП чији се развој подстиче у транзиционом периоду и који је у већини региона значајан сегмент привреде у спровођењу структурних реформи и отварању нових радних места, није битније утицао на смањење регионалних диспропорција. Сектор МСП је најразвијенији у великим градовима који су уједно и носиоци развоја округа и региона. Посматрано по окрузима, овај сектор најразвијенији је у Јужнобачком, а најнеразвијенији у Сремском округу.

Запосленост и незапосленост

Тржиште рада у АП Војводини карактерише висока незапосленост, велика прикривена незапосленост, ниско учешће запослености у приватном сектору и недовољна мобилност радне снаге.

Укупан број запослених лица у АП Војводини, у периоду 2005-2008. године се смањио за 3,91% и 2008. године износио је 722.1923 лица. Ипак, у односу на 2007. годину тај број се повећао за 3,26% (у Р. Србији 3,23%).

Посматрано по окрузима у АП Војводини, највећа стопа запослености 2008. године забележена је у Севернобанатском округу (44,6%) где је приметна тендеција раста стопе запослености у периоду 2005-2008 за 3%, док је у Западнобачком округу она била најмања (40,3%).

Шумарство

Привредни потенцијал шума у АП Војводини огледа се првенствено кроз укупну дрвну масу која износи 28 298 649 m^3, што је просечно 202 m^3/ha. Просечна запремина у високим шумама је 333 m^3/ha, у изданачким 142 m^3/ha, а у интензивним засадима 197 m^3/ha. Просечна запремина се у односу на 1973. годину значајно повећала. Запремински прираст је 941 698 m^3 годишње, што је просечно 6,7 m^3/ha годишње. Ови подаци указују на значајне могућности побољшања стања и то првенствено прираста нарочито у интезивним засадима – плантажама. Према слободној процени, производни потенцијал станишта у односу на предпостављени оптимум се користи са 70%.

Обим сеча се одређује планским документима и за целу АП Војводину износи 969.798 m^3. Стање са шумским путевима је задовољавајуће, тако да се сече спроводе на планираним местима.

Највећи део укупне запремине у шумама АП Војводине чини храст лужњак са 7 234 762 m^3, затим ЕА тополе са 5 087 818 m^3, пољски јасен и липа, а најмање је ОТЛ. Највеће учешће у прирасту је код ЕА топола са 339 456 m^3, затим код лужњака са 133 697 m^3, а најмање код ОМЛ са 882 m^3 или 0.1%. Са аспекта привредне функције шума, приоритет је максимална и трајна производња дрвета најбољег квалитета.

Огревно дрво се продаје синдикалним организацијама или слободном продајом крајњим потрошачима. Потражња за огревним дрветом је знатно већа од укупне производње тако да је у потпуности обезбеђен и пласман огревног дрвета.

Производња квалитетног шумског семена се остварује на 655,60 ha регистрованих семенских објеката. То су највише састојине лужњака, а осим њега се скупља и семе пољског јасена, граба, китњака, липе и неких осталих лишћара и четинара.

Лов

За развој лова као привредне гране постоје предуслови, посебно услови станишта, који погодују развоју дивљачи. Бујна вегетација је станиште разноврсне дивљачи, са могућношћу унапређивања ловног туризма.

Од производа лова и ловне привреде из шума Војводине најважнији су месо дивљачи и ловно-туристичке услуге. Ловишта и смештајне капацитете користе углавном домаћи ловци, а мањим делом и ловци из иностранства. Месо дивљачи се продаје на домаћем и страном тржишту.

Корисници највећијх површина ловишта у Војводини су Ловачки савез Војводине, а потом Јавно предузеће „Војводинашуме". Посматрано по деловима Војводине, највеће површине ловишта су у Бачкој, Банату, а затим у Срему.

Уколико се анализира трофејни одстрел јелена у ЈП ''Војводинашуме'', види се да се највећи број трофеја налази у рангу ''бронза'' или ''без медаље'', што упућује на предузимање адекватних мера ради побољшања квалитета, а тиме и повећања економских ефеката газдовања ловиштем.

Пољопривреда

Структура коришћења пољопривредног земљишта показује високи степен усклађености с природним погодностима и ограничењима. Удео пољопривредног земљишта у укупној територији Покрајине износи 83,20% од тога је обрадиво земљиште кога чине њиве, вртови, воћњаци, виногради и ливаде, заступљено са 76,57% а необрадиво, кога чине пашњаци, трстици и мочваре заступљено са 6,63%.

Земљиште под шумама обухвата 6,64% територије АП Војводине и са пољопривредним земљиштем (83,20%), представља укупно плодно земљиште, које чини 89,84% укупне територије АП Војводине.

Неплодно земљиште обухвата свега 10,16% територије.

У структури ораница око 65% чине жита (кукуруз и пшеница), индустријско биље око 25%, поврће око 5% и крмно биље 5%. Преко 90% укупних површина под индустријским биљем у Србији лоцирано је у Војводини, где су лоцирани и капацитети за прераду индустријског биља (шећеране, уљаре, сојара). У односу на друге делове Србије, у Војводини су мање заступљени поврће и крмно биље.

Житарице су убедљиво најзаступљенија категорија гајених биљака и обухватају 66% укупно засејаних усева, следи индустријско биље са 22%, крмно биље 5% и поврће 5%.

Воћарска и виноградарска производња у Војводини је недовољно заступљена, далеко испод природних могућности.

Најзаступљеније воће је јабука, 40% укупних засада, затим шљива 22%, вишња 11%, крушка 11%.

Укупна производња грожђа распоређена је делом на окућницама и мањим плантажама, или концентрисана у три већа виноградарска подручја - околина Вршца, околина Суботице и Фрушка гора - у форми великих плантажа. Последњих година јачају предузетничке иницијативе, тако да је приметно подизање породичних воћњака и винограда са винаријама, на мањим површинама (неколико ha).

Сточарство је релативно мало заступљено, око 24 условна грла на 100 ha пољопривредне површине, у сваком случају испод могућности. У структури сточарства доминира свињарство 49%, потом говедарство 38%, живинарство 7% и овчарство 3%.

АП Војводина располаже изузетно значајним хидропотенцијалом. Поред великих река, као што су Дунав, Тиса, Сава и Тамиш, хидропотенцијал АП Војводине чине и и мрежа канала Дунав-Тиса-Дунав, као и два природна језера: Палићко и Лудашко језеро. С друге стране, подаци Републичког хидрометеоролошког завода Србије о падавинама у последњих неколико година указују на то да суша представља озбиљан проблем са којим се АП Војводина суочава.

АП Војводина располаже системом за наводњавање на само 90.000 ha. Поред тога, степен коришћења постојећих система је од 50.000 ha, што чини око 3% пољопривредних површина. Значајан део постојећих система за наводњавање је ван употребе због запуштености и/или неисправности. Оспособљавањем постојећих система за наводњавање у наредном периоду могуће је обезбедити наводњавање још 50.000 ha.

Рибарство

У АП Војводини постоји 12.500 ha изграђених рибњачких површина, а само на подручју Баната постоји око 100.000 ha земљишта веома слабе плодности, које идеално одговара за проширење рибњачких површина.

Изградњом Хс ДТД створене су могућности за развој рибарства у два основна правца:
- у самој каналској мрежи површине 5000 ha;
- изградњом рибњака дуж Хс ДТД.

Поред Хс ДТД, узгој риба везан је и за остале водотоке на подручју АП Војводине.

Понуда слатководне рибе на тржишту конзумне рибе је неповољна како по количинама, тако и по расположивим врстама, уз изразити сезонски карактер, уз све то производња у рибњацима је неоправдано ниска. Овај проблем могао би се решити значајнијим коришћењем грабљивих врста риба (сом, смуђ, штука и буцов) у сврху порибљавања и производње рибе, како у рибњацима, тако и на погодним акумулацијама и каналима.

Туризам

Учешће туризма у привреди и запослености АП Војводине је још увек на ниском нивоу, с обзиром на потенцијале који постоје за његов развој.

У погледу туристичког промета на простору АП Војводине, од 1987. године до 2000. године, број туриста и остварених ноћења је био у паду. У 2000. години Војводину је посетило 281.000 туриста (од тога домаћи туристи чине 89,3%, а странци 10,7%), који су остварили 809.000 ноћења (91,3% домаћи туристи, а странци 8,7%).

Број страних туриста и остварених ноћења у периоду од 1999. године до 2008. бележи константан раст са изузетком 2003. године. У 2008. години странци су чинили 31% остварених туристичких долазака.

Када се анализира туристички промет по окрузима у датом периоду, запажа се доминација Севернобачког и Јужнобачког округа, који у 2002., али и у 2007. години, имају учешће од 57% у укупном броју туриста у Војводини. Највећи туристички промет се остварује у градским центрима - седиштима округа, те се може закључити да туризам Војводине има првенствено карактеристике градског туризма. Изузетак је Севернобанатски округ, где највећи број туриста (51% од укупног броја туриста у округу) посети бању Кањижу.

Кључни видови туризма су: догађаји (манифестације); специјални интереси (бициклизам, јахање, лов, риболов, сплаварење, параглајдинг и др.); наутика; планине и језера и рурални туризам. Поред тога, највећи потенцијал је за градски одмор и пословни туризам.

АП Војводина је један од шест туристичких кластера и просторно обухвата четири туристичке дестинације: Горње Подунавље, Нови Сад - Фрушка гора, Суботица - Горња Тиса и Доња Тиса. Све оне припадају типу ''дестинације са доминантном летњом понудом''.
Кључни туристички производи АП Војводине, који су најафирмисанији су: манифестациони туризам, ловни туризам, градски туризам и бањски туризам.

Туристички производи изузетног потенцијала, али недовољно уређени и афирмисани су: наутички туризам, рурални туризам, културни туризам, етно-гастрономски туризам, пословни туризам и екотуризам.

Манифестациони туризам – АП Војводина има велики број манифестација са солидном базом у развоју манифестационог туризма. Велики је број манифестација које још увек немају предзнак туристичких, већ се одржавају као локална и регионална културно-историјска дешавања.

Ловни туризам - Иако је АП Војводина традиционални ловно-туристички простор, смањење фонда гајених врста дивљачи, опадање туристичког промета, забрањен увоз меса одстрељене дивљачи из наше земље у државе ЕУ, све јача конкуренција земаља у окружењу и др. још више истичу неминовност и обавезу дефинисања ловно-туристичке стратегије Војводине/Србије.

Градски туризам - У АП Војводини постоје одличне могућности за развој градског туризма. У већини градова у Војводини постоје бројна догађања (Нови Сад, Суботица, Сомбор, Зрењанин, Вршац) али туристички развој градова није на нивоу на којем би могао бити сходно културним вредностима градова.

Бањски туризам - Минералне, термалне и термоминералне воде у Војводини представљају једина природно лековита богатства. На подручју АП Војводине бањски туризам је развијен у Бањи Кањижа, Јунаковић и Врднику, али генерално посматрано, укупним резултатима развоја бањског туризма у АП Војводини не можемо бити задовољни.

Наутички туризам – АП Војводина управо захваљујући разгранатој мрежи квалитетних пловних путева, који пролазе ободом и кроз њену територију, потенцијално представља веома значајну наутичко-туристичку дестинацију. Главне пловне путеве у АП Војводини чине Дунав, Тиса и Сава, а затим Тамиш, Бегеј и око 664 км пловних канала у оквиру Хидросистема Дунав-Тиса-Дунав.

Рурални туризам - У АП Војводини постоје села, салаши, етно-куће, манифестације које могу да пруже управо један аутентичан доживљај.

Културни туризам - Иако културни туризам није довољно афирмисан, мора се нагласити да су на територији АП Војводине регистрована 424 непокретна културна добра од изузетног (65) и великог значаја (359). Према својим својствима су подељена на: споменике културе (318), археолошка налазишта (15), просторне културно-историјске целине (16) и знаменита места (10).

У сврху развоја културног туризма АП Војводине (Србије) до сада су реализовани нпр. и пројекат Тврђаве на Дунаву (започета реализација) и пројекат Пут културе римских царева.

Етно-гастрономски туризам - Досадашња истраживања су показала да је туристичка вредност очуваних етнографских добара АП Војводине велика. Базира се на аутохтоности, па и ексклузивности појединих објеката и појава, који се могу наћи само овде. На подручју Војводине јавља се велика мешавина кухиња, а самим тим и велики број различитих јела. Гастрономија једна од атрактивнијих туристичких понуда Војводине.

Пословни туризам – АП Војводина, као туристички регионални кластер, има велике потенцијале за развој производа пословног туризма, а нарочито кроз заједничку понуду са другим производима, као што су понуда на Дунаву, сеоски туризам и туризам специјалних интереса.

На простору АП Војводине се издвајају три примарне дестинације пословног туризма: Нови Сад, Суботица и Вршац, док се као секундарне дестинације тренутно могу издвојити Зрењанин и Сомбор.

Екотуризам - Развој екотуризма у АП Војводини треба повезати са просторима заштићених природних добара и просторима са међународним статусима у заштити (рамсарска подручја, ИБА и ИПА подручја).

2.6.3.3. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

<u>Транспортна инфраструктура и логистика</u>

АП Војводина има изузетно повољан саобраћајни положај, с обзиром да се кроз њену територију простиру мултимодални европски коридори X са основном трасом, као и крак Хб. и коридор VII. Поред тога, кроз територију АП Војводине пролази и неколико међународних путних и железничких праваца. Преко реке Дунав као међународног пловног пута, односно коридора VII, Војводина и Србија имају приступ отвореном мору. Кроз територију Војводине пролази и веома значајни међународни бициклистички путеви Euro Velo 6 и 11. Погодан терен омогућио је изградњу разуђене саобраћајне мреже друмских, железничких и пловних путева, тако да АП Војводина има добру унутрашњу повезаност између градова и насеља на њеној територији, као и са градовима и насељима других региона Србије и регионима суседних држава. Приступачност територије АП Војводине као једне од регионалних целина Републике Србије, је један од кључних чинилаца њеног будућег развоја.

Путни-друмски саобраћај

Преко територије АП Војводине трасирана су два пута међународног значаја А класе, односно ТЕМ путеви (*Trans Europian Motorways*) и то Е-75 Вардо (Норвешка) – Крит (Грчка) и Е-70 Ла Коруња (Шпанија) – Поти (Грузија), као и пут међународног значаја Б класе Е–662 Осијек–Сомбор–Суботица. Ови путеви спадају у категорију државних путева првог реда. Дужина ДП I реда бр.22 (Е-75) кроз Војводину износи 191 km, ДП I реда бр. 1 (Е-70) кроз Војводину

износи 168 km (87 km аутопут), а међународни друмски правац Б класе кроз АП Војводину је Е-662 (ДП I реда бр.17.1) Суботица – Сомбор – Осијек, у дужини од 100 km.

Општа карактеристика путне мреже у АП Војводини, у смислу изграђености, своди се на констатацију да државни путеви I и II реда поседују солидну изграђеност (елементи пута: коловоз, банкине, канали), изузимајући поједине деонице, као и проласке траса кроз насељена места.

Локална (општинска) путна мрежа (2.268 km) у АП Војводини је у најлошијем стању, што се тиче експлоатационих параметара и на њој је потребно извршити највеће инетрвенције у наредном периоду.

Железнички саобраћај

Укупна дужина пруга у АП Војводини износи 1.735,50 km. У лошем техничком стању је 283,40 km пруга, носивости од 12 и 14 t/осовини. Минимум техничких услова за обављање саобраћаја испуњава 739,80 km пруга чија је носивост од 16 и 18 t/осовини. Задовољавајуће услове за одвијање путничког и теретног саобраћаја има 712,3 km пруга носивости од 20 и 22,5 t/осовини. Једна трећина пруга је електрифицирана, док су све остале неелектрифициране. Поједине пруге су ван функције (обустављен је саобраћај), док су поједине пруге и индустријски колосеци демонтирани.

Војводину пресецају три значајне магистралне европске пруге: Будимпешта – Суботица – Нови Сад – Београд – Ниш, са краком Ниш – Скопље – Солун – Атина (Е-85); Париз – Торино – Милано – Трст – Љубљана – Загреб – Шид – Београд – Ниш – Софија – Истамбул (Е-70) и Београд – Вршац – Темишвар (Е-66) са везом за железнички правац Е-51 према Букурешту и Одеси.

Према подацима Министарства за капиталне инвестиције, из 2002. године стање железничке инфраструктуре је било такво да је на свега 45,9% укупне дужине пруга била дозвољена брзина од 80 до 100 km/h. На 11,3% пруга, дозвољене су брзине од 60 до 80 km/h, а на 42,8% брзина до 60 km/h. Постојећу мрежу карактерише старост и дотрајалост пруга и технолошка застарелост опреме.

Водни саобраћај

Систем унутрашњег водног саобраћаја на територији АП Војводине чине реке Дунав, Сава и Тиса, као и мрежа пловних канала у оквиру Хидросистема Дунав-Тиса-Дунав (ДТД). Укупна дужина пловних путева износи око 1677 km, од чега је 1036 km висококатегоризованог пловног пута (од III категорије навише).

Према препорукама Дунавске комисије, а на основу критеријума за класификацију унутрашњих пловних путева ЕСМТ, према препорукама IWI, светског удружења за водне путеве, а на основу резолуције УН бр. 52 сви пловни путеви од I до VII класе задовољавају РЦ или РД рекреативну класу.
У Војводини се пловидба одвија на Дунаву (од 1433 km до 1071 km-на ушћу Нере), Тиси (од km 0 до km 164), Сави (од km 0 до km 211), као и по каналима Хс ДТД. Дунав на комплетној деоници кроз нашу земљу задовољава катргорију VII међународне класификације пловних путева. Тиса је категорије Va, до бране код Новог Бечеја, а узводно категорије IV. Река Сава је категорије IV.

Мрежу пловних путева у АП Војводини, према режиму пловидбе, чине:
- међународни водни пут, којем припада Дунав, а сагласно одредбама Дунавске комисије важи међународни режим пловидбе, што значи да Дунавом могу пловити бродови свих застава;
- међународни водни пут река Сава; и река Сава, као и река Дунав отворена је за међународну пловидбу (слободна за међународну пловидбу свих застава);
- међудржавни водни пут, коме припадају Тиса и Бегеј. На овим пловним путевима права пловидбе имају само две земље које те токове повезују-Србија и Мађарска, односно, Србија и Румунија);
- Државни водни пут, који обухватају пловне канале и реке, у саставу Хс Дунав-Тиса-Дунав на којима је, без посебног одобрења, дозвољена пловидба само пловилима Републике Србије.

Изградња Хидросистема има посебно велики значај за пловидбу. Повезаност свих канала са Тисом и Дунавом, њихова довољна дубина и ширина, омогућују пловидбу и повезаност свих значајнијих центара у Бачкој и Банату са мрежом пловних путева у Европи. У оквиру хидросистема ДТД има укупно 600 km пловних канала, од чега је око 330 km пловно за теретњаке од 1000 t носивости.

Стање у унутрашњем водном саобраћају у АП Војводини карактеришу низак степен искоришћености лука и мали промет робе на мрежи унутрашњих пловних путева услед застареле

речне флоте и недостатка улагања у модернизацију, приватизације лука и бродарских предзећа и само делимично имплементираног речног информационог сервиса (РИС).

Искоришћеност капацитета лука је тренутно око 10 – 20%, а стање лучке инфраструктуре је релативно лоше. Опрема је застарела и делимично неупотребљива, док је одржавање објеката и опреме неадекватно. Луке дуж Дунава су већином опремљене порталним дизалицама (покретним пристанишним крановима), а дужина и стање кеја и газа дуж кеја је углавном довољна за претовар генералних и расутих терета. Од 1990. год. изграђено је само 13 нових бродова док је већи део српске речне флоте старији од 25 година.

Ваздушни саобраћај

У АП Војводини постоји цивилни аеродром у Вршцу са асфалтном пистом дужине 1000 m и ширине 25 m, (војни аеродроми Сомбор, Ковин и Бела Црква), као и ваздушна пристаништа у: Сремској Митровици, Новом Саду, Бечеју, Зрењанину, Белој Цркви, Кикинди и Суботици.

Само аеродром у Вршацу има одређене могућности за међународни ваздушни саобраћај. Остала летилишта користе се за спортске и делимично за одређене привредне активности. Савремена кретања у авионском путничком саобраћају указују да постоји потреба за изградњом мањих аеродрома који могу користити нискобуџетне компаније. Ово би свакако допринело и повећању приступачности одређених региона, а допринело би и развоју туризма. Проблем преставља недостатак планске документације за оспособљавање појединих аеродрома, као и недостатак концепта развоја.

Мултимодални саобраћај и интермодалне технологије

У АП Војводини постоје контејнерски терминали у лукама Нови Сад, Панчево и Сента. Контејнерски терминал у луци Нови Сад је мањег капацитета, са складишним простором за 12 TEU/h. Саобраћајна инфраструктура терминала омогућава претовар контенера из пловила, са железничких кола и са друмских возила. Претоварни подсистем обухвата мосну решеткасту дизалицу носивости 50 t, и складишни подсистем површине 4 800 m^2. Постоји и подсистем за техничко одржавање и оправку контејнера као и простор намењен за пуњење и пражњење контејнера.

Контејнерски терминал у луци Панчево је капацитета 50 TEU/h. Саобраћајна инфраструктура терминала омогућава претовар контејнера из пловила, са железничких кола и са друмских возила. Претоварни подсистем обухвата самоходну мосну дизалицу за претовар контејнера носивости 50 t и складишни подсистем површине 21 000 m^2. Постоји и подсистем за техничко одржавање и оправку контејнера, као и простор за паковање (пуњење и пражњење) контејнера. Мултимодални транспорт је слабо развијен и превасходно се индентификује са транспортом контејнера у интерконтиненталном саобраћају. Присуство осталих технологија интермодалног транспорта Ro/Ro и Hucke-pack, у укупним интермодалним токовима је занемарљиво мало, пре свега због непостојања одговарајућих терминала за претовар интермодалних транспортних јединица.

На територији АП Војводине не постоји ниједан Ро-Ла терминал, а на целом току Дунава кроз нашу земљу не постоји ниједна рампа (терминал) за Ро-Ро транспорт. Измењиви транспортни судови се у недостатку одговарајућих домаћих возила и претоварних капацитета превозе искључиво камионима страних компанија. У власништву домаћих компанија је мање од 500 контенера, углавном од 20 ft, open top, који могу да саобраћају само у домаћем, унутрашњем транспорту.

<u>Водопривреда и водопривредна инфраструктура</u>

Снабдевање водом насеља

Стање у области водоснабдевања у АП Војводини није задовољавајуће. Велики проблем представља лош квалитет захваћене подземне воде чији третман до нивоа прописаног Правилником о хигијенској исправности воде за пиће захтева врло сложене и скупе технологије.

Подаци прикупљени са територија општина и водопривредних предузећа указују да се данас у АП Војводини захвата око 6,8 m^3/s воде, од чега се око 5,5 m^3/s троши у јавним водоводима, а остало је индустрија која захвата посебно воду за своје технолошке потребе. Од наведених количина просечна дневна експлоатација подземних вода за јавно водоснабдевање становништва и индустрије износи на подручју Бачке око 3,9 m^3/s, на подручју Баната око 2,14 m^3/s и на подручју Срема око 0,8 m^3/s.

Постројења за припрему воде за пиће (''фабрике воде'') на територији Војводине налазе се на изворištima јавног водоснабдевања следећих насеља: Суботица, Сента, Бездан, Апатин, Бачка Паланка, Нови Сад, Панчево, Ковин, Тител, Рума и Сремска Митровица. Од укупно захваћене подземне воде на територији Војводине око 33% подвргава се третману. Осталих 67% се директно упумпава у водоводни систем, са евентуалним хлорисањем, што у принципу значи да две трећине коришћене воде не задовољава Правилник о хидгијенској исправности воде за пиће (Сл.лист СФРЈ 33/87 и 13/91). Од укупно 45 општина, вода не одговара Правилнику у 38 општина.

Снабдевање водом за технолошке потребе

У садашњим транзиционим условима због смањења привредних активности смањена је и потрошња воде за технолошке потребе. За потребе индустрије користи се око 2,45 m^3/s или 77,26 x 10^6 m^3/годишње. Од ове количине 1,15 m^3/s се користи из јавних водоводних система (око 20% од капацитета јавних водовода), а осталих 1,3 m^3/s индустрија директно захвата из подземља.

Снабдевање водом индустрије се решава на три начина:
- из јавног водовода (ако су потребе мање, или је потребна квалитетна вода);
- самостално (при великим потребама у води);
- комбинацијом ова два начина (санитарна вода из водовода, а технолошка из самосталних извора).

Може се рећи да се јавно водоснабдевање и самостално снабдевање индустрије готово искључиво ослања на подземне воде.

Одводњавање и заштита од унутрашњих вода

Данашњи степен изграђености одводних система у Војводини већином је постигнут још 1980. год., тако да је одводњавањем обухваћено 2 165 474 ha површине АПВ (85% од укупне површине АП Војводине). Од тога непосредно се одводњава 1.630.648 ha а посредно 491.133 ha, и то:
- Бачка ..... 896.200 ha (42,9 %);
- Банат ..... 836.150 ha (40,0 %);
- Срем ..... 357.630 ha (17.1 %).

Основни подаци о објектима: 285 система за одводњавдање, 20.703 km канала, 160 црпних станица капацитета 349,12 m^3/s, 234 устава капацитета око 250 m^3/s, на 45.146 ha уграђена хоризонтална цевна дренажа, просечна густина канала 12,5 m/ha, док је на неким системима у инундационим подручјима и 30-40 m/ha.

Процењује се да је прва фаза заштите од сувишних површинских вода путем отворене каналске мреже достигнута са 90%, а друга фаза заштите од сувишних површинских и подземних вода путем хоризонталне цевне дренаже је достигнута са свега 20%.

Заштитни системи за режим успора "68/63" ХЕ „Ђердап" на територији Војводине изграђени су тако да у целини решавају проблеме сувишних вода на подручју, а не само негативан утицај успора од ХЕ "Ђердап".

Наводњавање

Земљиште погодно за наводњавање је површине 936 000 ha (Бачка 350 000 ha, Банат 402 000 ha и Срем 184 000 ha), а на 750 000 ha је могуће наводњавање без претходних радова (одводњавање, поправка квалитетета земљишта и др.).

Већина система је изграђена пре 20-30 година и у врло лошем су стању. Укупно је у АП Војводини било изграђено заливних система на 90.278 ha. Процењује се да би се од ових система могло релативно брзо ревитализовати око 47 000 ha. Сходно претходном, процена је да је у функционалном стању у Војводини око 30 000 ha на бившим друштвеним газдинствима, с тим да због економских кретања у пољопривреди, а и у зависности од године, ни ови се системи се не користе у потпуности. На основу ових података може се закључити да се у Војводини наводњава, свега 2,2% од укупних пољопривредних површина, односно свега 4,3% се наводњава од површина које су погодне за наводњавање.

Квалитет воде у рекама (осим суспендованог наноса) и регионалним системима је задовољавајући за потребе наводњавања. Подземне воде из прве издани нису употребљиве због малих издашности и релативне заслањености (приобаље Тисе). Друга издан је доброг квалитета али се мора чувати за пиће, а и по позитивној законској регулативи може се користити само за водоснабдевање становништва и изузетно у индустрији.

Хидроенергетика

Укупан бруто хидроенергетски потенцијал од вода које отичу на територији Србије износи око 27 200 x 10^6 KWh/год (27,2 TWh/год). По великим рекама које протичу кроз водно подручје Војводине тај потенцијал је (у GWh/год.) Дунав – 10 000 и Сава – 464.

Основна карактеристика Дунава, Тисе и Саве на подручју Војводине је њихова велика проточност са малим падовима нивоа од 4-5 cm/km.

Пловидба

Изградња Хидросистема ДТД има посебно велики значај за пловидбу. Повезаност свих канала са Тисом и Дунавом, њихова довољна дубина и ширина, омогућује пловидбу и повезаност свих значајнијих центара у Бачкој и Банату и шире са мрежом пловних путева у Европи. У оквиру хидросистема ДТД има укупно 600km пловних канала, од чега је око 330 km пловно за теретњаке од 1 000 тона носивости.

Одбрана од поплава и регулације река

На територији АП Војводине поплавама је директно угрожено око 260 насеља са целокупним привредним и пољопривредним потенцијалом, преко 1 000 000 ha обрадивих површина, више од 800 индустријских објеката, 150 km пруга и 3 840 km путева.

Насипи су најзаступљенији начин заштите од поплава, а према важећем Оперативном плану за одбрану од поплава њихова дужина износи 1.459,11 km. Одбрамбене линије су грађене у различитим временским периодима (највећим делом у XIX веку), а током времена у више наврата су дограђиване и појачаване што је довело да различитог степена сигурности на појединим деоницама.

У протеклом периоду је реконструисана скоро цела одбрамбена линија осим што је на Дунаву потребно изградити још око 7,60 km насипа и то у непосредној близини насеља Челарево и Черевић (веома критична ситуација током одбране од поплава у пролеће 2006. године). У току је израда пројектно техничке документације за изградњу одбрамбене линије насеља Черевић.

Постојећа одбрамбена линија на Тиси, као и на уливним деоницама Кереша и Канала Бегеј који су под режимом Тисе, реконструисана је на рачунски водостај вероватноће појаве 1% у дужини од око 258 km (што је око 85% укупне дужине тиских насипа). У току су активности на завршетку целокупне одбрамбене линије на Тиси.

Насипи дуж Саве (на левој и десној обали) су реконструисани у периоду 1963. – 1991. године, за рачунски водостај вероватноће појаве 1%, а преостало је да се изгради 24,74 km насипа.
У граничном сектору на банатским водотоцима постигнут је степен сигурности који одговара протицају вероватноће појаве 5%, уз напомену да се сигурност насипа од државне границе према ушћу ових водотока у ОКМ Хс ДТД повећава због позитивног утицаја ОКМ на снижење максималног водостаја.

На Тамишу су у току радови на левом и десном насипу од државне границе са Румунијом до моста код Сечња у дужини од око 33 km. Процена је да је потребно реконструисати 124 km насипа уз Стари Бегеј, Пловни Бегеј, Тамиш (обухваћени и радови који се тренутно изводе) и Моравици.

Уз реку Караш, која је потпуно нерегулисан водоток са становишта заштите од вода, потребно је изградити нове објекте.

Бране и акумулације

Као једна од активних мера за заштиту од поплава користи се изградња брана. На подручју Војводине у периоду од 1965 г. до 1990 г. изграђено је 20 акумулација, и то: 11 на територији Срема, 7 на подручју Бачке и 2 у Банату. Сврха градње ових акумулација углавном је одбрана од

бујичарских вода, акумулисање воде ради наводњавања пољопривредних култура, рекреација и туризам, рибогојства, гушчарства, индустрије, итд.

Остали објекти

Објекти изграђени у одбрамбеној линији (уставе, црпне станице, цевоводи, преводнице и др.) углавном представљају локалитете на којима одбрамбена линија не задовољава тражени степен сигурности за цео систем одбране, па су то у већем броју и слаба места.

Регулациони радови (обезбеђење пловног пута и заштита приобалног подручја од штетног дејстава великих вода) представљају саставни део одбране од поплава.

Ови радови су најинтензивнији били на Дунаву и систематизовани су оснивањем Дунавске комисије (1948.г.) и доношењем Међународне конвенције о режиму пловидбе на Дунаву. Сходно усвојеним нормативима до средине осамдесетих година на Дунаву је изведено око 75% предвиђених регулационих радова, односно укупна дужина регулационих грађевина износи око 250 km, од чега на леву обалу одпада око 150 km.

Регулационим радовима на Тиси просечено је укупно 13 кривина на територији АП Војводине. Ови радови су скратили дужину основног тока Тисе са 1 419 Km на 962 Km, и самим тим убрзали евакуацију великих вода са горњег тока. Ови радови су имали контра ефекат на мере одбране од поплава, јер је дошло до коинциденције поплавних таласа Тисе и њених низводних карпатских притока.

Сава је трећа река по обиму регулационих радова, карактеристичан је за њу велики коефицијент развијенсти од 1,47. Укупна дужина тока од Београда (ушће) до Јамене (граница са Хрватском) је 210 km, а дужина долине 140 km. Сходно великој вијугавости и малом паду средња брзина тока се креће око 0,8 m/s и она није довољна за транспорт наноса (нарочито из Дрине) па се јављају спрудови, аде и плићаци. Супротно од тога, на појединим деоницама се јављају велике дубине чак и од 21 m. Укупна дужина регулационих грађевина на нашем сектору Саве износи око 50 km, од чега су 54% обалоутврде, 18% паралелне грађевине, 23% напери и 5% преграде.

На осталим водотоцима у Војводини, а нарочито у Банату у ранијем периоду су рађени регулациони радови у смислу проширења протицајног профила, односно каналисања тока. Изградњом Хс ДТД већина ових водотокова је укључена у основну каналску мрежу, а њиховим режимом се управља системом устава и канала.

ЕНЕРГЕТИКА И ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Енергетика је област привреде која се бави производњом, преносом и дистрибуцијом енергената и енергије.

Основна карактеристика свих делова енергетског система је изразита технолошка застарелост, ниска енергетска ефикасност почев од производње, преноса и дистрибуције, до крајњег корисника, веома неповољно стање са становишта заштите животне средине, нерационално коришћење енергије и заостајање у енергетским индикаторима за чланицама ЕУ и земљама у окружењу.

Последњих година у развоју енергетике АП Војводине остварен је позитиван тренд који се огледа у увођењу нових технологија, реконструкцији постојећих постројења и изради инвестиционих пројеката (чија се реализација) или барем почетак, може очекивати у периоду до 2012. године, као и донешеном законском регулативом (Закон о енергетици) и развојним пограмима (Стратегије и Програми) на нивоу Републике и АП Војводине.

Основни билансни показатељи

Укупна производња примарне енергије у АП Војводини износи 0,963 мtoe у 2008. год. (око 11,2 TWh). Евидентно је да доминира нафта са 64% учешћа, следе природни гас са 21%, угаљ са 7% и 7,6% обновљиви извори енергије. Појава обновљивих извора енергије у енергетском билансу је свакако позитиван помак.Разлог је пуштање у погон индустријских котлова на биомасу и фабрике за производњу биодизела.

Укупна потрошња примарне енергије у АП Војводини је 4,01 mtoe. Ако би преузету електричну енергију од ЕПС-а прерачунали у примарну енергију са коефицијентом трансформације 0,39, тада би укупна потрошња примарне енергије у АП Војводини износила 5,16 mtoe у 2008. години (око 60 TWh/a).

Очигледна је разлика потрошње примарне енергије (5,16 mtoe) према производњи (0,963 mtoe).

Потрошња укупне енергије исказане у примарном облику на територији АП Војводине указује на доминацију електричне енергије са 36,7%, следе нафта и нафтни деривати са 35,6% и природни гас са 20,0%, учешће угља је са 6,2%, а неконвенционални извори су свега 1,5%.

Увозна зависност за АП Војводину (изражена у примарној енергији) износи: за електричну енергију 94,1% (преостала електрична енергија је призведена из фосилних горива у енергетским трансформацијама на територији АПВ), следе гас са 80,6%, затим угаљ са 78,6% и нафта са 65,2%.

Табела 6. Укупна потрошња електричне енергије у АП Војводини (2008. година)

Домаћинства	Високи и средњи напон	Остало	Укупно испоручено	Губици у елктро-дистрибуцији	Из преноса	ВРШНА СНАГА
GWh/a	GWh/a	GWh/a	GWh/a	GWh/a	GWh/a	MW
3977,9	2432,0	1424,6	7834,5	1131,4	8965,9	1650,9

У табели 38. је дата потрошња електричне енергије у АП Војводини за 2008. годину. Важно је приметити да је вршна снага 1650,9 MW. Осим тога треба рећи и да су губици у електродистрибуцији 12.6% што представља један од највећих губитака у Европи.

Потрошња електричне енергије по глави становника је једна од највећих у региону што указује на ниску ефикасност и неоправдано и недопустиво коришћење електричне енергије за грејање станова.

Упоређујући ефикасност трансформације у Србији са просеком ЕУ 27, може се закључити да Србија још увек заостаје и да је то још једна потврда ниске енергетске ефикасности уопште.

Производња природног гаса у Војводини задовољава око 15% годишњих потреба. У табели 39 су дати извори гаса, домаћи и увозни, са просечном доњом топлотном вредношћу у току 2007. и 2008. године.

Енергетски систем АП Војводине

Конзумно подручје АП Војводине се може посматрати као заокружена целина. Обухвата површину од 21.506 km^2 на којој живи 2.031.992 становника задовољавајући своје животне и радне потребе за енергијом коришћењем следеће примарне енергије: природног гаса, течних деривата нафте, угљева, огревног дрвета и отпадака из пољопривредне, пре свега ратарске, производње и друге облике обновљивих извора енергије (ветар, сунце и геотермална).

Сектор природног гаса

Снабдевач целог конзумног подручја АП Војводине природним гасом је ″Србијагас″ са седиштем у Новом Саду, а дисрибуцију природног гаса обавља, осим ЈП Србијагас-а, и 24 локална дистрибутера. Природни гас се обезбеђује из домаће производње и увозом из Русије. Транспортни систем је јединствен. Укупна дужина гасоводне мреже је 1 560 km са тенденцијом даљег пораста.

Сектор нафте

Потребе конзума за дериватима нафте су задовољене посредством већег броја снабдевача. На територији Војводине егзистира више од 150 снабдевача, а највећи број њих се бави само снабдевањем моторним горивима. Када је реч о снабдевању индустрије и јавних комуналних предузећа (дистрибутера топле или вреле воде за грејање) доминантни снабдевачи дериватима

нафте за енергетске потребе (пре свега мазутом) су: НИС ад Нови Сад огранак НИС-Петрол Београд, Лукоил – Беопетрол Београд.

Рафинеријска прерада нафте

Рафинеријска прерада нафте одвија се у рафинерији нафте Панчево (РНП) и рафинерији нафте Нови Сад (РНС). У њима се производе моторна и енергетска горива, путни и индустријски битумен, петрохемијске сировине, специјални бензини, солвенти и други малотонажни производи на бази нафте.

Расположиви рафинеријски капацитети у потпуности задовољавају потребе домаћег тржишта и омогућују прераду нафте, односно производњу деривата за друга тржишта. Постојећа производно-технолошка конфигурација рафинерија Нови Сад и Панчево указује на њихову комплементарност и компатибилност, што омогућава да се ове две рафинерије посматрају као јединствена технолошка целина.

Међутим, због вишегодишњег заостајања у технолошком развоју, рафинерије практично нису у могућности да производе деривате према европским стандардима. Тренутно НИС ад улаже средства у модернизацију рафинерија како би се у њима производили деривати чији квалитет у сагласности са европским стандардима.

Гасоводна и нафтоводна инфраструктура

Потенцијал енергетског развоја представља и повољан географски положај у односу на основне енергетске токове и везе АП Војводине са окружењем.

Постојећа магистрална, разводна и дистрибутивна гасовдна мрежа, постојеће подземно складиште гаса у Банатком Двору, објекти за експлоатацију лежишта и производњу нафте и гаса, постојећи Нафтвод ЈА-НА (ДН-1) и мрежа нафтовода са постојећим нафтним рафиниријама и терминалима у Панчеву и Новом Саду и нафтним терминалом у Сомбору, постојећи подуктовод CO_2 Суботица-Бечеј (који се тренутно не користи), као и постојеће геотермалне бушотине и лежишта нафте, природног гаса и геотермалних вода представљају велики потенцијал енергетског развоја.

Сектор угља

Када је реч о снабдевању угљевима ситуација се драматично променила у односу на време од пре петнаестак година. Тада су снабдевање угљевима обављали велики дистрибутери за потребе широке потрошње, а индустрија и други већи потрошачи су углавном угаљ куповали директно из рудника. Данас су снабдевање широке потрошње преузеле бројне мале трговачке фирме, пензионерске и синдикалне организације, па чак и неовлашћени појединци. Велики потрошачи се и даље снабдевају директно, али у знатно смањеним количинама. Основни разлог за то је да је до данашњих дана већи део индустрије у АП Војводини већ прикључен на природни гас. Истовремено се потрошња угља у АП Војводини знатно смањила и због чињенице да значајан део привреде ради са смањеним капацитетима, а многа предузећа су и затворена, док је и велики број домаћимстава гасифициран или прикључен на топлане.

Електропривреда и електроенергетика

На подручју АП Војводине нема значајних објеката за производњу електричне енергије, осим објеката ТЕ-ТО енергана. АП Војводина има 3 термоелектране топлане (ТЕ-ТО) у Новом Саду, Зрењанину и Сремској Митровици, укупне номиналне електричне снаге 405,50 MW и укупне топлотне снаге око 500 MW. Када би се ти расположиви капацитети користили око 6000 h/a (електрични) и 4000 h/a (топлотни) трансформисали би један део скупе примарне енергије (око 0,60 mtoe/a). Међутим, због високе производне цене електричне енергије из ових електрана капацитет се користи углавном као вршна производња (356,45 у 2005. и 138,50 GWh_e/a у 2006. години), што је мање од 15% од техничке могућности код наведеног већег коришћења капацитета.

И поред велике покривености преносном електроенергетском мрежом и објектима, због велике просечне старости објеката (од 20-40 год.) стање преносне мреже и енергетских објеката се може окарактерисати као неповољно (посебно у источном Банату).

Електроенергетски преносни систем АП Војводине чини преносни систем електричне енергије напонског нивоа од 400 kV, 220 kV и 110 kV, као и значајне преносне интерконективне везе (400 kV, односно 110 kV напонског нивоа), према Мађарској, Румунији, Хрватској и БиХ, енергетски

објекти за трансформацију напона (трансформатори 400/X kV, 220/X kV, 110/X kV), електронски комуникациони систем, информациони систем и друга инфраструктура неопходна за функционисање електроенергетског система, као део основног електроенергетског ситема Републике Србије. Оператер преносног система одговоран за техничке перформансе рада система, сигурност рада система и поузданост испоруке електричне енергије, одржавање, планирање и изградњу преносне мреже надлежно је предузеће ЈП Електромрежа Србије, Београд, односно за АП Војводину Погон преноса Нови Сад. Укупна дужина далековода 110-400 kV износи 2152,78km, а укупна инсталисана снага у трансформаторским станицама 110/x, 220/x и 400/x kV, 2970 MVA.

Дистрибутивна мрежа обухвата електроенергетску мрежу напонског нивоа до 110 kV, односно мрежу 1 kV, 10 kV, 20 kV и 35 kV и трафостанице 10(20)/0,4 kV, 35/x kV и 110/x kV. На подручју АП Војводине за дистрибуцију електричне енергије, управљање дистрибутивним системом и трговине на мало за снабдевање тарифних купаца, надлежност има "Електровојводина", организована као Привредно друштво са ограниченом одговорношћу које има статус зависног привредног друштва у односу на ЈП ЕПС.

На подручју АП Војводине има 67 постројења 110/x kV, од којих су 59 у саставу дистрибутивне мреже, а осталих 8 припадају Железници, Електромрежи Србије и директним потрошачима Рудник Ковин, Азотара, Панчево, ЛБФЦ Беочин. У дистрибутивној мрежи на подручју АП Војводине има укупно 14 трансформаторских станица 110/35 kV са 22 трансформатора и 44 трансформаторских станица са 78 трансформатора. Прва трафостаница 110/35 kV је изграђена 1955. год. (ТС Нови Сад1), а последња 1974. год. (ТС Бачка Паланка 1). Прва трафостаница 110/20 kV је изграђена 1975. год. (Панчево 3), чиме је и започет прелазак на двостепену трансформацију 110/20 kV уместо тростепене 110/35/10 (20) kV, тј. прелазак на 20 kV напонски ниво.

На подручју АП Војводине има 78 трансформаторских станица 35/20/10 са 173 трансформатора, 8847 трансформаторских станица 20/0,4 kV и 1627 трансформаторских станица 10/0,4 kV у власништву Електровојводине и трећих лица. Ове се постепено укидају, као и 110/35 kV.

Дистрибутивном мрежом покривено је целокупно подручје АП Војводине. Ова мрежа, углавном реконструисана на 20 kV напонском нивоу је квалитетна, док је постојећу 10 kV мрежу потребно у целости у наредном периоду заменити новом 20 kV.

Систем даљинског грејања

Изграђеност система даљинског грејања у градовима представља потенцијал даљег енергетског развоја АП Војводине.

Знатан део комуналне енергетике, грејање стамбених и других објеката, у градовима је прикључен на системе даљинских грејања и блоковске котларнице у надлежности комуналних јавних организација и других субјеката надлежних за овај вид трансформисане финалне енергетске потрошње. Укупан број оваквих комуналних организација, што мањих што већих је 22.

Когерациона постројења ПД „Панонске ТЕ-ТО"су концепцијски застарела. По тој основи морала би бити комбинована паро-гасна постројења са превасходном функцијом производње електричне енергије уз високу електричну ефикасност и преко 55%. Ову измену захтева врло неуједначена потреба за технолошком паром, а нарочито драстично променљива потреба за грејањем. У противном ће, посебно због цена електричне и топлотне енергије, ова постројења бити практично ван употребе, те би се веома озбиљно морала размотрити опција њихове приватизације. Иначе, техничко стање и расположивост погона су још увек на завидном нивоу (по тој основи су и ангажована у систему ЕПС).

У великом броју топлана и већих котларница део примарне енергије (природног гаса, мазута и лож-уља око 0,1450 mtoe) трансформише се у топлотну енергију, а од произведене топлотне енергије 93% се потроши у широкој потрошњи.

У 17 топлана (+ 3 као вршни капацитет повезан са ТЕ-ТО) у Војводини функционише око 50 врелововодних и неколицина парних котлова укупне инсталисане снаге за грејање око 956 MW и преко 60 MW за топлу потрошну воду. Осим тога, инсталисано је преко 150 MW топлотне снаге у великом броју топловодних котлова (преко 80 јединица). Техничко стање котловских постројења може се оценити као релативно лоше, с обзиром да је просечна старост преко 25 година.

Изграђеност система даљинског грејања у градовима представља потенцијал даљег енергетског развоја.

Обновљиви извори енергије

Обновљиви извори енергије у АП Војводини су: сунчева (соларна) енергија, енергија ветра, хидропотенцијал текућих и стајаћих вода, потенцијал геотермалних вода или паре и енергија из биомасе (енергија из остатака ратарске и шумске производње, органских отпада). На основу израђених студија, може се рећи да постоје природне погодности у АП Војводини за коришћење обновљивих извора енергије. Обновљиви (неконвенционални) извори енергије су тренутно мало заступљени, са 7,7% учествују у укупној производњи примарне енергије у АП Војводини, односно око 2,0% у укупној потрошњи. Произведена енергија остварена је из чврсте и течне биомасе и незнатним делом из геотермалне енергије, док производња из осталих неконвенционалних извора још увек није заступљена.

Отпад из пољопривредне производње се користи на месту његовог настајања, углавном у сеоским домаћинствима и спорадично на пољопривредним газдинствима. О овој групи примарне енергије у нашим условима је тешко говорити у неком системском прилазу. Све се заснива на појединачним иницијативама. То је на одређени начин и разумљиво када се има у виду да не постоје јасна стратегија у области енергетских ресурса нити адекватне подстицајне мере. У таквим условима одлучује појединачни интерес сваког субјекта.

ЕЛЕКТРОНСКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ И ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМИ

Развој и унапређење електронског комуникационог система на територији АП Војводине у протеклом периоду, реализује се углавном према ПП РС и Генералним плановима електронске комуникационе мреже надлежних предузећа. Изграђени су нови капацитети уз главне, као и саобраћајне правце нижег ранга све до општинских, а као главни медиј, поред постојећих спојних кабловских веза и РР система, коришћен је оптички кабл. Такође, на подручју АП Војводине постоји изграђена мрежа оптичких каблова за надзор и управљање постојећим транспортним системима сирове нафте до рафинерија. Овај систем је повезан са оптичким каблом у Републици Хрватској који користи хрватски оператер транспортног система за транспорт сирове нафте ЈАНАФ, што пружа могућност регионалног повезивања.

Према подацима о броју корисника и врсти услуга у периоду 2006/2007. године може се констатовати да је заступљеност појединих услуга значајно мања у односу на просечну заступљеност у земљама чланицама EU27.

Значајно је развијенија Јужно-бачка област са седиштем у Новом Саду у односу на остале области у АП Војводини. Разлог овакве расподеле треба тражити у економској развијености Јужно-бачке области.

Анализа броја корисника ускопојасног и широкопојасног приступа Интернету у АП Војводини

Табела 7. Број активних фиксних телефонских прикључака

Регија	Број становника (попис 2002. год.)	Број телефонских прикључака (31.12.2006. год.)	Број телефонских прикључака на 100 становника	Број телефонских прикључака по домаћинству
Јужно-бачка	593666	246565	41,5	1,2
Западно-бачка	214011	76219	35,6	1,0
Северно-бачка	200140	90500	45,2	1,3
Северно-банатска	165881	31026	18,7	0,5
Средње-банатска	208456	73300	35,2	1,0
Јужно-банатска	313937	105633	33,6	0,9
Сремска	335901	114983	34.2	1,0
Војводина	2031992	738226	36,3	1,0
Нови Сад град	299294	157093	52,5	1,5

Према доступним подацима просек у EU27 је да 72% домаћинстава има фиксну телефонску линију и око 50 телефонских прикључака на 100 становника (E-*Communications Household Survey).* Упоређујући добијене податке о броју активних фиксних телефонских прикључака у АП Војводини са EU27, покривеност домаћинстава фиксним телефонским прикључком је добра, изузимајући северно-банатску регију где је тај проценат испод просека. Број прикључака на 100 становника заостаје за просеком EU27, а у односу на земље у окружењу однос је бољи од њиховог просека.

Просек коришћења интернета у домаћинствима у АП Војводини значајно заостаје за EU27 где износи 44%. Једино је град Нови Сад као издвојена целина изнад тог просека. Анализе указују на значајне разлике између регија и на неравномеран развој ка информационом друштву.

2.6.4. ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА

Заштита и уређење предела

Према европској класификацији (*European Landscape Classification Map*) предели Републике Србије се налазе у континенталној климатској зони. У АП Војводини, поред долина великих река, доминирају низијски предели са претежно обрадивим, пољопривредним земљиштем.

АП Војводина припада једној од две велике регионалне географске целине у Србији: војвођанско–панонско–подунавском макрорегиону, релативно високе хомогености и једном од шест макрорегиона у Србији, панонском макрорегиону.

У оквиру макрорегиона постоје различити карактери предела који су условљени различитом вегетацијом, комлпексима типова шума, различитим типовима насеља, као и различитим културним, социо–друштвеним утицајима.

Панонски макрорегион карактерише равномерна дисперзија насеља (веома велики број урбаних и руралних већих и средњих насеља) компактног типа.

У оквиру војвођанско–панонско–подунавског макрорегиона издвају се предеоне целине различитог карактера, заснованог на природним и културним особеностима, као и друштвено-економским променама којима су кроз време били изложени. Оне изражавају предеону разноврсност територије АП Војводине и доприносе успостављању регионалног и локалног идентитета.

Ово подручје чине природни и културни предели чији карактер представља специфичан спој природних и створених вредности карактеристичних за дати регион и који су под утицајем убрзане и неретко негативне трансформације.

Војвођанско-панонско-подунавски макрорејон чини јединствени предеони образац састављен од великих поља обрадивих површина. Посебна и специфична веза између природних одлика и пољопривреде, остварена је кроз подизање салашарских насеља и салаша карактеристичних за јужну, западну и северну Бачку. Они представљају једну од ''икона'' војвођанског макрорегиона. Оваква предеона слика пољопривредних површина употпуњена је масивима Фрушке горе и Вршачких планина, чији екосистеми и природни предели, заједно са културном баштином (манастири) су од националног значаја. На њиховим обронцима и у подножју, налазе се бројна сеоска и градска насеља која истичу снажну повезаност са природним окружењем (морфологија насеља, виноградарске површине, пашњаци...). Предеоне карактеристике и препознатљивост АП Војводине видно наглашавају лесни одсеци и терасе, простране пешчаре, меандрирајући токови великих панонских река као што су Дунав, Тиса, Сава, Тамиш и Бегеј, као и низ мањих водотока значајних за бројне природне и привредне функције (Јегричка, Мостонга, Чик, Криваја, Златица, Караш, Нера, Моровић). Од посебног значаја су преостале плавне равнице ритова (Моношторски, Апатински, Букински, Ковиљски рит...), које подлежу заштити, углавном као делови специјалних резервата природе. Шумске оазе аутохтоних шума у окружењу поменутих река, од посебног су еколошког значаја.

Повезаност сеоских насеља и природних одлика приобаља великих река, изражена је кроз њихову специфичну морфологију, унутрашњу или спољашњу физиономију и локално привређивање. Градови и мањи градски центри Војводине, као део културног предела, истичу се по препознатљивости централног урбаног језгра, а индустријско наслеђе градова Војводине је доказ привредног развоја.

Заштита природних добара и биодиверзитета

На територији АП Војводине, утврђено је 20 еколошки значајних подручја и 12 еколошких коридора од међународног значаја, утврђених Уредбом о еколошкој мрежи ("Службени гласник РС", бр. 102/2010). У складу са националним законодавством проглашено је 120 заштићених природних добара, 1 национални парк, 13 специјалних резервата природе, 6 строгих резервата природе, 7 паркова природе, два предела изузетних одлика, два регионална парка, 89 споменика природе (од којих је 18 у поступку скидања заштите), 5 меморијалних комплекса (сви су у поступку скидања заштите) и заштићена околина Манастира Ковиљ са основним циљем да се очувају, унапреде и одрживо користе обележја и вредности биљног и животињског света,

геонаслеђа и пејсажа тих простора. Укупна површина заштићених подручја износи 134 017 ha, што чини 6,2 % територије АП Војводине.

Од укупно заштићених природних добара на територији АП Војводине, три заштићена подручја имају површину већу од 10 000 ha (Делиблатска пешчара, Фрушка гора и Горње Подунавље), осам од 1000 до 10 000 ha (Обедска бара, Суботичка пешчара, Ковиљско-петроварадински рит, Вршачке планине, Карађорђево, Панонија, Стари Бегеј-Царска бара и Јегричка), 14 од 100 до 1000 ha (Пашњаци велике дропље, Слано Копово, Лудашко језеро, Палић, Селевењске пустаре, Засавица, Тиквара, Стара Тиса код Бисерног острва, Бегечка јама, Камараш, Краљевац, Шума Јунаковић, Пољавица и Багремара), док су преостала проглашена природна добра површине мање од 100 ha.

У АП Војводини доминира културни предео са пољопривредним површинама, насељима и индустријским регионима, а фрагментисана природна станишта одржала су се у виду мањих целина. У циљу очувања **биодиверзитета** и природног генофонда, на подручју АП Војводине регистровано је 500 просторних јединица евидентираних у складу са критеријумима Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службени гласник РС", бр. 5/2010) као станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја. Биолошка разноврсност на подручју АП Војводине представљена је следећим бројем врста: васкуларних биљака има око 2000, риба 75, водоземаца 17, гмизаваца 14, птица гнездарица 193 и сисара 75.

Међународни статус заштите стекла су подручја од међународног значаја за очување биолошке разноврсности, и то: седам Рамсарских подручја уписаних у Листу мочвара од међународног значаја на основу Конвенције о мочварама које су од међународног значаја, нарочито као станишта птица мочварица (Рамсарска конвенција), 17 EMERALD подручја и седам заштићених природних добара издвојених као значајна прекогранична подручја. На основу одговарајућих међународних програма, на територији АП Војводине издвојено је 21 IBA подручје од међународног значаја за птице (*Important Bird Areas-IBA*), 27 IPA подручја од међународног значаја за биљке (*Important Plant Areas-IPA*) и четири одабрана PBA подручја од међународног значаја за дневне лептире Европе (*Prime Butterfly Areas in Europe-PBA*).

<u>Заштита, уређење и унапређење културних добара</u>

Културно наслеђе АП Војводине је веома разноврсно и вредно и представља значајан потенцијал развоја. Ово подручје је од давнина било стециште многих народа, те постало и остало отворено за различите културне утицаје, нарочито из средње Европе и Карпатске области. Ово чини основ мултикултуралности, која је у АП Војводини укорењена, како у институционалном смислу, тако и у свакодневном животу. Мултикултуралност омогућава АП Војводини широку регионалну повезаност и пружа елементе за формирање културних мостова унутар регије и са Европом.

Стање у појединим областима заштите културног наслеђа разликује се по сегментима и врстама културног наслеђа, али је заједнички именитељ бриге о културној баштини да је она, у највећој мери, последњих година била недовољна, непланска, спорадична, а у појединим случајевима и недовољно стручна. Ова област једна је од оних у којој су потребна велика улагања и постојање дугорочних планова и стратегија, па је, услед несрећених и, у економском смислу, тешких околности последње две деценије, културно наслеђе, нарочито непокретна културна добра, у великој мери девастирано.

Велики број споменика културе, археолошких налазишта и просторних културно-историјских целина од изузетног значаја је угрожен, како од зуба времена, неадекватне намене за коју се користи, тако до непримерене легализације и изградње у непосредном окружењу градитељског наслеђа (трасирање саобраћајница, индустрије, инфраструктуре и сл.).

Према важећој категоризацији непокретних културних добара на подручју АП Војводине утврђена су 752 непокретна културна добра разврстана према значају на културна добра (329), културна добра од великог значаја (359) и културна добра од изузетног значаја (64). Према својствима непокретна културна добра су разврстана на споменике културе (673), просторне културно-историјске целине (27), знаменита места (17) и археолошка налазишта (35).

Територију АП Војводине покрива разграната мрежа установа заштите: шест завода за заштиту споменика културе који се старају о непокретним културним добрима, 14 јавних музеја, већи број музејских јединица у саставу других правних лица (културних центара, библиотека, домова културе и сл.) који штите, прикупљају и презентују покретна културна добра, 10 архива који се брину о заштити архивске грађе настајале у АП Војводини од 16. века до данас, као и већи број галерија музејског типа, које прикупљају уметничка дела. Јавне библиотеке у АП Војводини (44

градске и општинске и Библитека Матице српске у Новом Саду) сматрају се такође установама заштите културног наслеђа, с обзиром да имају збирке старих и ретких књига, које се такође, на основу Закона о културним добрима, сматрају покретним културним добрима. Такође, на територији АП Војводине регистровано је десетак НВО које су од значаја за заштиту културног наслеђа.

Заштита од елементарних непогода и технолошких удеса

Елементарне непогоде и технолошки удеси су појаве природног или антропогеног порекла, непредвидивог карактера и последица, а забележени су догађаји који су имали значајан негативан или разоран утицај на људе и материјална добра на територији АП Војводине.

Антропогене хазардне појаве, директно или индиректно узроковане људским активностима, су техничко-технолошки удеси (настали приликом поступања са опасним материјама у производњи, употреби, транспорту, промету, преради или складиштењу и одлагању), које карактеришу пожари, експлозије, хаварије на постројењима и уређајима са великим или катастрофалним последицама (у које, поред хазарда насталих у индустријским постројењима, спадају и хаварије на електроенергетским, нафтним и гасним постројењима, и акциденти при руковању радиоактивним материјама), саобраћајни удеси током транспорта, изливање тј. испуштање опасних гасовитих, течних или чврстих хемијских, токсичних или радиоактивних материја.

Природне непогоде

Појава земљотреса у АП Војводини посматрана је за повратни период од 100 и 200 година. За повратни период од 100 година јачина могућег земљотреса је од 5° МСЦ до 8° МСЦ, а за повратни период од 200 година је 7° МЦС и 8° МЦС. Јачи земљотреси на територији АП Војводине до сада нису забележени.

Подручје АП Војводине већим делом припада зони са појавом јаких ветрова, најчешће кошаве, док изузетак чини северни део који припада зони умерено јаких ветрова. Најветровитије подручје је Јужни Банат, односно подручје околине Вршца где скоро током целе године дувају ветрови искључиво из југоисточног правца.

Олујним ветровима нарочито су изложена подручја око река у Војводини, односно Подунавље и Потисје, али и подручје Јужног Баната. Може се рећи да број дана са олујом на подручју АП Војводине приближно износи око 50 у току вегетацијског периода.

Град као атмосферска појава, честа је непогода на подручју АП Војводине. Вишегодишњи просек за поједина места у АП Војводини је у интервалу од 0,2 па чак и до 5 случајева, али за већину места износи од 0,5 до 1 случај годишње. Посматрајући подручје АП Војводине целовито, у просеку је око 60 дана тј. случајева годишње са појавом града.

Клизишта у АП Војводини су у најнепосреднијој вези са стенским масама које граде површинску зону терена, и са морфолошким својствима подручја. Тим процесом је највише угрожено подручје десне долинске стране Дунава. Поред наведеног дунавског типа клизишта, појединачна мања клизишта налазе се у ширем подручју Фрушке горе, Вршачког брега и Беле Цркве. Ова клизишта су мања по површини, плића су по дубини и тим клизиштима су најчешће угрожени појединачни објекти. Такође, угрожена подручја у АП Војводини представљају и контуре свих лесних платоа.

На подручју АП Војводине присутна је појава бујичних токова и ерозије, при чему се, услед климатских прилика и природних карактеристика јавља водна ерозија (карактеристично за подручја великих река и осталих токова, подручје Фрушке горе, Вршца и Беле Цркве) и еолска ерозија (у југоисточном Банату и пограничном подручју северне Бачке).

У контексту одбране од поплава, за подручје АП Војводине изграђени су одбрамбени насипи до нивоа стогодишњих вода дуж великих водотока (Дунав, Тиса, Сава) као и мањих водотока и канала, што даје реалну основу да, уз добро организовану одбрану, одбрамбени насипи могу да издрже појаву високих вода. Последњих година изграђени насипи нису одржавани и реконструисани, што представља приоритетни задатак у планирању превентивних мера заштите. Такође, део АП Војводине угрожен је подземним водама иако каналска мрежа покрива значајну површину територије и у одређеној мери ублажава њихов утицај.

Опасност од пожара ширих размера присутан је у два шумска подручја у Војводини, у НП "Фрушка гора" и СРП "Делиблатска пешчара", с тим што је шумски комплекс Делиблатске

пешчаре осетљивији у контексту избијања пожара, имајући у виду климатске услове (учестали јаки ветрови) и чињеницу да око 1/3 површине заузимају засади четинара.

У протеклом периоду, за територију АП Војводине није вршена категоризација суше по систему климатолошка, пољопривредна, хидролошка и социоекономска, већ се суша класификовала најчешће по стању усева, чиме се елементарна непогода проглашавала у случају великих материјалних штета на усевима.

Техничко-технолошки удеси

Министарство животне средине и просторног планирања Републике Србије је идентификовало постројења која подлежу обавезама **Seveso II** директиве и објавило Прелиминарни списак постројења на територији Републике. На подручју АП Војводине идентификовано је 34 постројења која се налазе на територијама општина Суботица, Сента, Кикинда, Оџаци, Врбас, Бач, Нови Сад, Жабаљ, Зрењанин, Ковачица, Панчево, Вршац и Шид. Класификовано је 14 постројења нижег реда, а 20 постројења вишег реда. У општинама Суботица, Нови Сад, Зрењанин и Вршац лоцирана су и постројења вишег и постројења нижег реда.

Прелиминарни списак постојећих постројења која подлежу издавању интегрисане дозволе, а чије активности могу имати негативне утицаје на здравље људи, животну средину или материјална добра, садржи 65 постројења:

1) пет (5) постројења која према делатности припадају **енергетском сектору** (у општинама: Сремска Митровица, Нови Сад, Суботица и Зрењанин);
2) пет (5) постројења из области **производње и прераде метала** (у општинама: Кикинда, Сомбор, Зрењанин и Стара Пазова);
3) десет (10) постројења из области **минералне индустрије** (у општинама: Бечеј, Кањижа, Нови Бечеј, Вршац, Беочин, Кикинда, Кањижа, Зрењанин и Сечањ);
4) девет (9) постројења **хемијске индустрије** (у општинама: Вршац, Бечеј, Зрењанин, Кикинда, Оџаци, Панчево и Нови Сад);
5) једно (1) постројење из области **управљања отпадом** (у општини Кикинда);
6) тридесетпет (35) постројења чије делатности, према Уредби о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола ("Сл. гласник РС", бр. 84/2005), спадају у **остале активности** (у општинама: Сремска Митровица, Пећинци, Зрењанин, Апатин, Бечеј, Нови Сад, Сомбор, Бачка Топола, Врбас, Суботица, Бач, Сента, Кула, Ковачица, Жабаљ, Панчево, Алибунар, Бачка Паланка и Нови Кнежевац).

Техничко-технолошки удеси који су се догађали на подручју АП Војводине у највише случајева су се односили на удесе у оквиру индустријских постројења, транспорта опасних материја и удеса различитог карактера насталих људским немаром. Због близине насеља и присутне опасности од хемијског удеса већих и мањих размера, каратктеристичан пример ризика од удеса је Јужна индустријска зона у Панчеву, у оквиру које су Рафинерија нафте Панчево, ХИП "Азотара" и ХИП "Петрохемија".

Још увек не постоји информациона подршка за интегрални мониторинг, односно јединствена база података о хазардним постројењима, потенцијалним зонама ризика и трасама за транспорт опасних материја.

У областима индустрије чија делатност подразумева руковођење, производњу и промет опасних материја и/или продукцију опасног отпада, уочава се неколико кључних проблема: недовољан степен трансформације, непланска изградња у близини хемијских постројења, висок степен људског фактора у случају удеса, лоше стање инфраструктуре, недовољна оспособљеност надлежних институција за одговор на удес и санацију последица удеса, као и неадекватно придржавање превентивних мера заштите. Може се оценити да је повећан безбедносни ризик за живот непосредних актера и учесника у производним циклусима, као и за здравље људи који живе или раде у непосредним утицајним зонама хемијске индустрије.

2.6.5. УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ

Неадекватно управљање комуналним отпадом представља велики еколошки и санитарно хигијенски проблем на територији Покрајине. Количина комуналног и индустријског отпада се стално увећава а његово одлагање врши неадекватно, највећим делом на неуређеним одлагалиштима, што представља ризик за здравље људи, али и на природне ресурсе и животну средину уопште.

Постојећа инфраструктура у области управљања отпадом је недовољна и неадекватна. Према подацима из 2008. године 195.402 грађана АП Војводине није покривено услугама ЈКП

компанија, а за 168.167 грађана нема података о начину и оператеру који односи отпад, што чини 17,9% од укупно 2.031.992 грађана Војводине. На територији АП Војводине генерише се око 660.429 тона комуналног отпада, односно 0.89 kg/становнику/дану. Укупна колична генерисаног отпада је мања у руралним подручјима, док састав отпада варира у зависности од типа насеља (рурално, урбано), као и карактера преовлађујућих насељских функција.

На територији АП Војводине тренутно је у функцији једино санитарна депонија на територији општине Кикинда.

У Покрајини не постоји ни једна локација за одлагање опасног отпада, као ни трајно складиште опасног отпада.

Неправилно управљање медицинским отпадом до скора је представљало значајан проблем због непостојања раздвајања отпада у здравственим установама и његовог одлагања на депонијама где се мешао са комуналним отпадом. У оквиру пројекта "Техничка подршка у управљању медицинским отпадом" утврђено је да је количина инфективног медицинског отпада који се ствара у здравственим установама не рачунајући приватни сектор и сектор ветеринарске медицине, износи 0,26 kg отпада по постељи/дан. Због тога су у оквиру истог пројекта, на територији АП Војводине, у 12 здравствених установа у државном сектору на територији Сомбора, Суботице, Зрењанина, Новог Сада, Вршца, Панчева, Сремске Митровице, Сремске Каменице, Сенте, Беле Цркве и Кикинде постављени комплетни системи за третман инфективног медицинског отпада - аутоклави и дробилице, док је 7 завода за јавно здравље опремљено дробилицама.

Поступање са животињским отпадом подразумева сакупљање, разврставање према степену ризика, складиштење и третман. Око 80% отпада животињског порекла са територије АП Војводине одлаже се неплански, и без претходног третмана на депоније и сточне јаме. Постројења за третман отпада животињског порекла (кафилерија) отвореног типа постоје у Сомбору, Зрењанину и Бачкој Тополи, а у Житишту и Пландишту објекти затвореног типа.

2.7. КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА КОЈЕ МОГУ БИТИ ИЗЛОЖЕНЕ НЕГАТИВНОМ УТИЦАЈУ

Основни плански документ у области управљања заштитом животне средине и највећи стратешки значај имају ПП РС од 2010. до 2020. године, Национални програм заштите животне средине и Национална статегија одрживог развоја.

Један од осам Миленијумских развојних циљева је да се осигура одрживост животне средине, који је постао и обавеза приликом израде националних стратегија и акционих планова и подразумева: уграђивање принципа одрживог развоја у националне политике, заустављање губитка природних ресурса и подстицање њихове ревитализације.
Животна средина у АП Војводини се може пратити кроз стање загађености ваздуха, вода и земљишта. Управљање отпадом је такође један од веома важних чиниоца животне средине. Све људске активности на директан или индиректан начин загађују животну средину, сваки индустријски развој доноси нова загађења али проналажење мере између развоја и загађења или успостављање одрживог развоја са становишта и економског и социјалног и еколошког је циљ који је потребно постићи у регионалном развоју АП Војводине.

Карактеристике животне средине које могу бити изложене негативном утицају посматране су и анализиране кроз валоризацију постојећег стања животне средине, пре свега природних ресурса: ваздуха, воде и земљишта и кроз анализу постојећег стања у области управљања отпадом.

Квалитет ваздуха је нарушен, пре свега, у урбанизованим подручјима и у утицајним подручјима субурбаних зона. Главни извори загађивања ваздуха су енергетски сектор, транспорт и различита индустријска постројења. Међу најзначајније загађиваче ваздуха индустријског порекла спадају: рафинерије нафте у Панчеву и Новом Саду, хемијска индустрија у Панчеву. На основу Извештаја о испитивању узрока и степена загађења ваздуха штетним и опасним материјама на територији града Панчева (Институт за хемију, технологију и металургију, Београд), из 2004. године, утврђено је да у процесу пречишћавања отпадних вода у комплексу ХИП Петрохемија долази до емисије отпадних материја у ваздух (сулфиди, меркаптани, сулфонати) који имају карактеристичне непријатне мирисе који имају негативан утицај на квалитет живота становништва Панчева и Београда. Индустрију у Војводини представљају углавном застареле технологије, где је присутан недостатак пречишћавања димних гасова или ниска ефикасност филтера, нерационално коришћење сировина и енергије, лоше одржавање

итд. На многим локацијама, посебно током хладнијег дела године, квалитет ваздуха зависи од индивидуалних и малих котларница и интензитета саобраћаја. У порасту је загађење од саобраћаја, укључујући концентрације чађи, нарочито у великим градовима. На територији АП Војводине је, у периоду од 2002. до краја 2008. године, спроведена контрола квалитета ваздуха на 38 мерних места, распоређених у укупно 24 насеља, чиме је обухваћено око 45% становништва АП Војводине. Поред редовних, систематских мерења, спроводи се и интервентни мониторинг у циљу идентификације загађења на одређеном простору.

Контролу квалитета амбијенталног ваздуха у периоду од 2002. до 2008. године, мерењем имисије основних загађујућих материја: сумпордиоксида, азотдиоксида, чађи, таложних материја, суспендованих честица и др. вршиле су одговарајуће референтне установе,по налогу локалних самоуправа. С обзиром да резултати мерења нису на јединствен начин интерпретирани и немају могућност упоредног приказа, на основу анализе појединачних мерења, закључује се да су концентрације мерених загађујућих материја највише прелазиле ГВИ у следећим општинама: Панчево (посебно повећане концентрације бензена, озона, чађи, укупне суспендоване честице и ПМ10), Нови Сад, Кикинда, Суботица (таложне материје), Сремска Митровица (чађ), Нови Бечеј (суспендоване честице), Зрењанин. Такође, током 2008. године, је успостављен систем аутоматских станица за континуалну контролу амбијенталног ваздуха, који обухвата 7 аутоматских станица лоцираних у Суботици, Сомбору, Зрењанину (праћење утицаја саобраћаја), Кикинди и Новом Саду-МЗ Шангај (праћење утицаја индустрије) и на СРП Обедска бара и СРП Делиблатска пешчара (референтне станице). На основу појединачног и упоредног приказа резултата у изабраним индустријским центрима уочљива је разлика у средњим месечним концентрацијама, што указује да је у случају чађи и азот-диоксида ваздух у Панчеву знатно оптерећенији у односу на Кикинду и Сенту. Анализирајући станице, на које у највећој мери утиче саобраћај, може се закључити да је уочљива сезонска варијација у концентрацијама, али и више просечне месечне концентрације, што указује на интензиван саобраћај у близини мерних места.
Квалитет вода у АП Војводини је лош и даље се погоршава. Основни извори загађивања вода у Војводини су нетретиране индустријске и комуналне отпадне воде, дренажне воде из пољопривреде, процедне воде из депонија, као и загађења, везана за пловидбу рекама и рад термоелектрана. Највећи градови испуштају непречишћене отпадне воде у реципијенте. Загађење из дифузних извора проузрокује више од 50% укупног загађивања вода.

Квалитет воде и седимента канала је лошији у односу на остале типове испитиваних водотока јер су они у већој мери под директним или индиректним утицајем непречишћених или делимично пречишћених отпадних вода. Висок садржај органских материја и нутријената је детектован на локацијама које су угрожене испуштањем непречишћених отпадних вода, а то су пре свега водотоци малих капацитета за самопречишћавање (Кудош, Надела, канал Бегеј под утицајем Александровачког канала, ДТД канал Врбас-Бездан у Врбасу, канал Јужне индустријске зоне у Панчеву и др). Квалитет вода је посебно угрожен нутријентима и органским и неорганским загађењем (услед испуштања нетретираних отпадних вода и дренажних вода из пољопривреде) поред великих градова (Новог Сада и др), као и услед прекограничног загађења вода које улазе у Војводину. Већина општина у Војводини нема постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода, при чему и највећи градови (Нови Сад, Суботица, Зрењанин, и др.) испуштају непречишћене отпадне воде у реципијенте. Према подацима РХМЗ о квалитету водотока на 143 мерна места, узорковањем у просеку једном месечно, за период 1998–2008. године, у Агенцији за заштиту животне средине извршена је анализа квалитета воде применом *SWQI.* На основу резултата анализа квалитета површинских вода може се констатовати да су најугроженији реке и канали у Војводини.

Један од највећих уочених проблема у испитиваним водотоцима јесте присуство и распрострањеност кадмијума. Могуће објашњење за његово широку распрострањеност јесте његово порекло из дифузних извора загађења и то из фосфатног ђубрива, будући да је мониторинг спроведен у периоду примене агротехничких мера. Висок садржај у води може бити последица његовог лаког спирања са земљишта за кога се лабаво везује, углавном за карбонатну фракцију, па само промена pH вредности може да изазове његову мобилност. Проблем представља недостатак регулативе у области вештачких ђубрива, тако да постојеће стање може бити резултат дугогодишње употребе ђубрива лошег квалитета. Присуство никла, међутим, који показује сличну распрострањеност као и кадмијум, као и присуство хрома и цинка у испитиваним седиментима, указује на могућност антропогеног порекла ових метала. Поједине деонице ДТД канала (канал Бегеј делимично, канал Врбас-Бездан и Нови Сад-Савино Село) такође су оптерећене високим садржајем минералних уља које сврстава ове седименте у класу загађених (класе 3 и 4).

На загађивање земљишта у АП Војводини највише је утицала неодговарајућа пракса у пољопривреди, укључујући неконтролисану и неадекватну примену вештачких ђубрива и пестицида, као и одсуство контроле квалитета воде која се користи за наводњавање.

Спорадична појава тешких метала у земљишту резултат је нетретираних процедних вода са депонија и рударско-енергетских објеката. Необрађено пољопривредно земљиште, односно конверзија пољопривредног у грађевинско земљиште, представља посебан проблем уз питање последица непланске изградње, негативних ефеката приватизације пољопривредних комбината, гринфилд инвестиција, које се по правилу реализују у тзв. ''периурбаним'' зонама у урбано-руралном континууму. Загађење земљишта заступљено је у подручјима интензивне индустријске активности, неадекватних одлагалишта отпада, рудника, као и на местима различитих акцидената.

Највећи извори деградације и загађивања земљишта су неконтролисано и неадекватно одлагање индустријског отпада, посебно у околини великих индустијских центара (Панчево, Нови Сад, Инђија, Кикинда) и саобраћај односно таложење загађујућих материја из издувних гасова моторних возила дуж саобраћајница, посебно путева I и II реда.

Адекватно управљање комуналним отпадом представља велики еколошки и санитарно хигијенски проблем на територији Покрајине, обзиром да се количина комуналног и индустријског отпада стално увећава а његово одлагање врши неадекватно, највећим делом на неуређеним одлагалиштима, што се веома негативно одражава на здравље људи али и на природне ресурсе и животну средину уопште.

Постојећа инфраструктура у области управљања отпадом је недовољна и неадекватна. Према подацима добијеним кроз израду Студије могућности коришћења комуналног отпада у енергетске сврхе на територији АП Војводине и Републике Србије (Факултет Техничких наука, Нови Сад, 2008), на територији Аутономне покрајине Војводине се годишње генерише око 660.429 тона отпада или 0,89 кг/становнику/дану. Састав отпада је приказан и Табели 1. По подацима из 2008. године 195.402 грађана Војводине није покривено ЈКП компанијама, а за 168.167 грађана нема података о начину и оператеру који односи отпад, што чини 17,9% од укупно 2.031.992 грађана Војводине.

Табела 8. Састав комуналног отпада на територији АП Војводине

Врста отпада	Процентуални удео у укупном отпаду (%)
Пелене	3,58
Кожа	0,97
Текстил	3,95
Тврда пластика	2,76
Пластичне кесе	5,41
Пластични амбалажни отпад	4,28
Алуминијумске конзерве	0,27
Метал амбалажни	1,33
Картон са алуминијумом	0,66
Картон са воском	0,56
Картон	4,78
Стакло	5,36
Папир	5,63
Остали биоразградљиви	34,87
Баштенски отпад	19,82
Фини елементи	6,09

Састав отпада варира у зависности од типа становања, у руралним деловима биоразградљивог отпада и финих елемената које чине пепео, прашина и слично је веће, док је удео амбалажног

отпада у насељеним местима већи. Укупна количина која се генерише је мања у руралним пределима него у градским.

Према подацима републичке агенције за заштиту животне средине на територији АПВ регистровано је 569 дивљих депонија.

На територији АПВ, према ППРС и Стратегији управљања отпадом планирана је мрежа од 9 регионалних центара за управљање комуналним отпадом: Нови Сад, Сомбор, Суботица, Кикинда, Зрењанин, Панчево, Вршац, Инђија и Сремска Митровица, од којих је једино Кикинда тренутно у функцији.

Опасан отпад је сваки отпад који по свом пореклу, саставу или концентрацији опасних материја може да проузрокује опасност по животну средину и здравље људи и има најмање једну од опасних карактеристика утврђених посебним прописима, укључујући и амбалажу у коју је опасан отпад био или јесте упакован.

Медицински отпад је хетерогена мешавина комуналног отпада, инфективног, патоанатомског, фармацеутског и лабораторијског отпада, дезинфицијенаса и амбалаже, као и хемијског отпада. Неправилно управљање медицинским отпадом до скора је представљало значајан проблем због непостојања раздвајања отпада у здравственим установама и његовог одлагања на депонијама где се мешао са комуналним отпадом.

На територији АП Војводине, у 12 здравствених установа у државном сектору на територији Сомбора, Суботице, Зрењанина, Новог Сада, Вршца, Панчева, Сремске Митровице, Сремске Каменице, Сенте, Беле Цркве и Кикинде постављени комплетни системи за третман инфективног медицинског отпада - аутоклави и дробилице, док је 7 завода за јавно здравље опремљено дробилицама.

Отпад **животињског порекла** настаје у кланицама, постројењима за прераду меса, риба, објектима за узгој и држање животиња итд. Поступање са животињским отпадом подразумева сакупљање, разврставање према степену ризика, складиштење и третман. Око 80% отпада животињског порекла са територије АП Војводине одлаже се неплански, и без претходног третмана на депоније и сточне јаме.

2.8. РАЗМАТРАНА ПИТАЊА И ПРОБЛЕМИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РЕГИОНАЛНОМ ПРОСТОРНОМ ПЛАНУ

У току израде Концепта Регионалног просторног плана АП Војводине, кроз анализу постојећег стања и сучељавање секторских оцена и концепција развоја уочен је одређени број конфликата и проблема просторног развоја стратешког карактера чије решавање има директне импликације на будући просторни развој Покрајине.

У овом поглављу Извештаја биће указано на питања и проблеме који директно или индиректно утиче и на заштиту животне средине на територији Покрајине.

Пољопривредно земљиште - грађевинско земљиште

Коришћење пољопривредног земљишта представља једно од основних питања просторног развоја АП Војводине, како са становишта одрживог управљања ресурсима за производњу хране и задовољавање других економских и социокултурних потреба, тако и са становишта заштите животне средине и очувања биодиверзитета.

Очување пољопривредног земљишта у квантитативном и квалитативном смислу представља један од приоритетних циљева будућег просторног развоја Покрајине.

Тендеција смањивања укупних пољопривредних површина присутна је већ деценијама, с тим да се након 90-тих година прошлог века значајно убрзала.

Најзначајнији разлог смањивања пољопривредног земљишта је његова конверзија у грађевинско земљиште.

Недовољно контролисани процеси ширења насеља, одсуство планске реконструкције насеља (у смислу коришћења унутрашњих просторних потенцијала) и неразвијеност инструмената контроле у процесу планирања основни су разлози конверзије пољопривредног у грађевинско земљиште.

Проблем усложњавања и чињеница да је најчешће у питању пренамена обрадивог пољопривредног земљишта које се, према Закону о пољопривредном земљишту (чл. 23) може користити у непољопривредне сврхе само у посебним случајевима и под посебним условима (шуме, вештачке ливаде, пашњаци, експлоатација минералних сировина; ако је утврђен општи интерес). Сагласност министарства надлежног за пољопривреду за промену намене пољопривредног земљишта по Закону о пољопривредном земљишту не тражи се у поступку израде плана, него тек у фази његове реализације (на захтев заинтересованог лица). Ово отвара простор и планерима и локалној самоуправи и инвеститорима да пољопривредно земљиште третирају као ресурс слободан за реализацију потреба за грађевинским земљиштем.

Посебан проблем у погледу квантификације укупних површина пољопривредног земљишта и утврђивања њиховог стварног тренда промена представља чињеница да Републички геодетки завод евиденцију грађевинског земљишта води у складу са Законом о државном премеру и катастру, док је Законом о планирању и изградњи грађевинско земљиште утврђено као земљиште "одређено законом и планским документом као грађевинско ..." (чл. 82 Закона). У евиденцији РГЗ-а у претходном периоду градско грађевинско земљиште билансирано је у складу са одлукама о утврђивању градског грађевинског земљишта донетим од стране надлежних органа локалне самоуправе, а у складу са законима којима је у претходним периодима уређивана област грађевинског земљишта.

Шуме и шумско земљиште, експлоатација шума –
Пољопривредно земљиште, заштићена природна добра

Регионалним просторним планом АП Војводине утврђено је да се шумовитост Покрајине може у планском периоду повећати са садашњих 6,53% на 7,45% (за око 20.000 ha), и да то не изазове конфликт са пољопривредним земљиштем. Већи степен шумовитости од наведеног може се постићи само на рачун обрадивог пољопривредног земљишта I и III катастарске класе, што је у супротности са чл. 23 Закона о пољопривредном земљишту.

У заштићеним природним добрима налази се 50% укупних површина шума и шумског земљишта Војводине.

Посебан проблем представља досадашњи карактер експлоатације шума у заштићеним природним добрима, који је у супротности са усвојеним Стратегијама и прокламованим циљевима заштите природних добара. Овај вишедеценијски присутан конфликт тражи озбиљније разматрање и утврђивање друштвене рентабилности утврђених мера заштите. Друштвену рентабилност мера заштите треба тражити у простору који дефинишу опште могућности друштва у погледу финансирања мера заштите на једној страни и опште преференције друштва у погледу допуштеног нивоа губитка који настају услед нарушавања заштићеног природног добра на другој страни.

Уколико се жели санирати губитак изазван смањењем или престанком експлоатације шума у заштићеним природним добрима потребно је, између осталог, да стараоци природних добара заузму много активнији приступ промоцији и капитализацији њихових укупних вредности.

Експлоатација минералних сировина - заштита природних добара

Потенцијални конфликт присутан је на подручју Фрушке горе на ком су идентификована значајна лежишта неметалних минералних сировина, која имају статус геолошки конзервисаних резерви.

Просторним планом Фрушке горе утврђено је да се на подручју Националног парка не могу резервисати нове површине за експлоатацију минералних сировина, дефинисане су површине за експлоатацију цементних сировина за потребе Lafarge БФЦ у заштитној зони Националног парка (локалитети "Филијала", "Мутаљ", "Бело брдо"), планирано је изузимање локалитета "Опћиште" (око 11 ha) из Националног парка за детаљна истраживања и као потенцијално експлоатационо поље – концесиони простор, даље активности на коповима "Рудници неметала" – Раковац могу се вршити искључиво као део техничке рекултивације копова геолошка истраживања чврстих минералних сировина треба ограничити на ниво потенцијланих истраживања.

Подручја на којима је Планом дозвољена експлоатација утврђена су у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за енергетику и минералне сировине, Покрајинским секретаријатом за заштиту животне средине и одрживи развој и Заводом за заштиту природе Србије – Одељење у Новом Саду.

Треба истаћи да је ЈП "Завод за урбанизам Војводине" у поступку израде просторног плана тражио тумачење ресорног Министарства у погледу чл. 6 тачка 6 Закона о националним

парковима (значење термина ''привремена позајмишта''), али да није добио никакав одговор у том смислу.

Евентуално ангажовање нових површина за експлоатацију минералних сировина у заштитној зони Националног парка (одређеној ППППН Фрушке горе до 2022.год.) зависиће у првом реду од друштвеног опредељења у погледу нове експлоатације, при чему посебну одговорност имају Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине, Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине и Покрајински завод за заштиту природе. Опредељење за експлоатацију ван подручја утврђених ППППН Фрушке горе захтеваће израду новог просторног плана Фрушке горе.

Имајући у виду да Фрушка гора представља јединствен споменик у геоморфолошком, хидрогеолошком, тектонском, литолошком и стратиграфском смислу потребно је, и са овог аспекта, у складу са Законом о заштити природе размотрити могућност њеног проглашавања за заштићено подручје од општег интереса.

Експлоатација минералних сировина – заштита водног тела

Према Водопривредној основи Републике Србије изворште Ковин-Дубовац (подземне воде у алувијону Дунава) чине основу водоснабдевања Јужног Баната. Обновљиве годишње резерве подземних вода на овом сектору премашују капацитете готово свих објеката за водоснабдевање у АП Војводини. Процењени потенцијални капацитет овог изворишта у условима природног прихрањивања износи 1500 l/sec, а у условима вештачког прихрањивања 2500 l/sec.

Просторним планом подручја посебне намене СРП ''Делиблатска пешчара'' утврђено је да се експлоатација угља подводним начином октопавања може вршити уз обавезна хидрогеолошка истраживања у циљу утврђивања утицаја експлоатације угља на подземне воде, са предлогом мера заштите и израдом детаљних програма праћења тих утицаја. Такође је утврђено да ће се истраживање и експлоатација минералних сировина вршити у складу са Законом о рударству, Законом о геолошким истраживањима и условима Завода за заштиту споменика културе, уз примену свих предвиђених мера заштите и уз обавезу санације и рекултивације деградираног земљишта.

У ковинском делу Костолачко ковинског дела басена од 1991. године врши се експлоатација угља специфичном подводном методом у небрањеном делу, тј. кориту реке Дунав. Према Програму остваривања стратегије развоја енергетике Републике Србије у АП Војводини (од 2007. до 2012. године) билансне резерве износе 222 000 000 t, а потенцијални ресурси 170 000 000 t.

Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2015. године у оквиру петог дугорочног приоритета, као могућ објекат који би се могао реализовати на подручју АП Војводине утврђена је ТЕ Ковин, укупне снаге око 800 MW, која би се заснивала на угљу из басена лежишта Ковин. Евентуална изграња овог објекта предвиђена је и у ПП РС.

С обзиром да се локација рудника и термоелектране Ковин налази на простору изворишта Ковин-Дубовац потребно је извршити детаљне стручне анализе које треба да оцене могућност заједничке експлоатације ова два ресурса.

Такође је, с обзиром на близину СРП ''Делиблатска пешчара'' потребно је кроз израду законом прописане документације испитати утицај термоелектране на заштићено природно добро. Тек након ових анализа могу се доносити коначне одлуке о изградњи термоелектране.

Остали, не мање важни проблеми у области заштите животне средине, а разматрани у Плану односе се на постојање одређеног броја еколошких ''црних'' тачака (нарочито се издвајају Панчево и канал ДТД на деоници Кула-Врбас-Србобран), незадовољавајући степен изграђености комуналне инфраструктуре у насељима, загађење ваздуха од саобраћаја, енергетике и привредних активности, нарушавање квалитета животне средине нелегалном изградњом објеката, промена намене земљишта и губитак пољопривредног земљишта идр.

Проблеми у области заштите животне средине анализирају се у просторно планској и урбанистичкој документацији у којима се предлажу и планске мере за очување и унапређење животне средине.

Посебан проблем представљају и радне зоне, како у грађевинским подручјима, тако и у атару. Велики број општина у АП Војводини има изграђене индустријске зоне или се њихова изградња планира. Оне се разликују према величини, положају, намени, инфраструктурној опремљености и сл. Разматрајући локационе моделе просторне дистрибуције индустријских зона, неопходно је

посебно посветити пажњу анализи браунфилд и гринфилд локација (како би се спречило неоправдано претварање пољопривредног у грађевинско земљиште).

Неспровођење донетих планова не само да не доводи до превазилажења проблема у области животне средине, већ постојеће проблеме усложњава и мултипликује.

2.9. ПРИКАЗ ПРИПРЕМЉЕНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА, НАЈПОВОЉНИЈЕ ВАРИЈАНТНО РЕШЕЊЕ СА СТАНОВИШТА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ВАРИЈАНТНО РЕШЕЊЕ У СЛУЧАЈУ НЕРЕАЛИЗОВАЊА ПЛАНА

У процесу вршења стратешке процене утицаја РПП АПВ на животну средину, анализирана су два сценарија просторног развоја, у складу са ППРС и Извештајем о процени утицаја ППРС на животну средину, односно:

1. **Варијантно решење 1** (варијанта рецесивног раста)-уколико не дође до провођења планских решења;
2. **Варијанто решење 2** (варијанта одрживог развоја).

РПП АПВ нису предвиђена варијантна решења. Усвојена решења која се на директан и индиректан начин односе на заштиту животне средине, интерпретирана су у РПП АПВ, и предметним елаборатом односно Извештајем о стратешкој процени утврђено је да су у складу са основним принципима одрживог развоја у погледу свих даљих активности на простору обухвата РПП АПВ.

У случају Варијанте 1. односно нереализовања планских решења, досадашње негативне тенденције у уређењу и коришћењу простора на територији АПВ ће се вероватно одвијати према следећем сценарију:

- Заузимање површина квалитетног пољопривредног земљишта непланском изградњом, праћено повећањем загађивања земљишта, подземних и површинских вода неконтролисаним испуштањем отпадних вода индустрије и домаћинстава, као и неконтролисаном применом хемијских средстава заштите у пољопривредној производњи;
- Настављање неконтролисаног одлагања отпада на неуређена одлагалишта отпада, стихијски насталих на више локација, без спровођења санитарних мера заштите и са вероватноћом настајања нових површина;
- Стагнација и назадовање у привредном и целокупном развоју простора у обухвату РПП АПВ;
- Тренд повећања учешћа старијих добних група и погоршања старосне структуре становништва;
- Нереализовањем доградње/модернизације државних путева и општинске путне мреже, изградње железнице и капацитета немоторног саобраћаја наставиће се сценарио угрожавања животне средине и природних вредности предметног простора са изостајањем могућности за примену еколошких видова превоза;
- Деградирање водних ресурса и земљишта услед неадекватног третмана отпадних вода и нереализовања изградње капацитета инфраструктуре за одвођење комуналних и идустријских отпадних вода;
- Изостајање развоја категорије заштитних појасева;
- Изостајање реализације одговарајућих мера и режима заштите природног наслеђа на територији Покрајине и др..

Најповољније решење са аспекта заштите животне средине односи се управо на имплементацију планских решења односно на **Варијанту 2 - варијанта одрживог развоја**, што је значајно повољније и има посебно позитиван утицај у областима управљања отпадом, у области коришћења односно фаворизације коришћења ОИЕ, као и планских решења у области заштите природних ресурса и природног наслеђа. Одређена планска решења су директно или индиректно условљена стриктном применом мера заштите животне средине што ће довести до смањења притисака од привредних, саобраћајних и других потенцијално негативних утицаја, и тако позитивно утицати на смањење загађења у еколошки угроженим и деградираним подручјима.

2.10. РЕЗУЛТАТИ ПРЕТХОДНИХ КОНСУЛТАЦИЈА СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ ОРГАНИМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА БИТНЕ СА СТАНОВИШТА ЦИЉЕВА И ПРОЦЕНЕ МОГУЋИХ УТИЦАЈА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

У поступку израде РПП АПВ и спровођења Стратешке процене утицаја овог планског документа на животну средину обављене су консултације са заинтересованим и надлежним институцијама, организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења.

Све консултације су релевантне за процес стратешке процене и израду Извештаја о стратешкој процени утицаја РПП АПВ, а услови и мере надлежних органа, институција и предузећа су процесом стратешке процене вредновани и имплементирани у планска решења.

У току израде РПП АПВ и Извештаја о стратешкој процени прибављени су услови и сагласности од стране следећих надлежних институција[7], организација и јавних предузећа:

- Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине;
- Републичка агенција за просторно планирање - Организациона јединица за територију АП Војводине;
- Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу;
- Покрајински секретаријат за финансије;
- Покрајински секретаријат за локалну самоуправу и међуопштинску сарадњу;
- Покрајински секретаријат за привреду;
- Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице;
- Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање;
- Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој;
- Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију;
- ЈП ''Транснафта'';
- ЈП Електромрежа Србије;
- Привредно друштво за дистрибуцију електричне енергије ''Електровојводина'' д.о.о. Нови Сад, Служба планске енергетике;
- VIP MOBILE, d.o.o.;
- ЈП ПТТ саобраћаја Србије, Центар за стратегију и развој;
- Фонд за подршку инвестиција у Војводини ''VIP'';
- Туристичка организација Војводине;
- Републички сеизмолошки завод;
- Републички хидрометеоролошки завод;
- ЈП ''Војводинашуме'';
- ЈП ''Национални Парк Фрушка гора'';
- ЈП ''Путеви Србије'', Сектор за стратегије, пројектовање и развој;
- Дирекција за унутрашње пловне путеве ''Пловпут'';
- Директорат за цивилно ваздухопловство, Сектор за ваздушну пловидбу;
- НИС "Нафтагас";
- Министарство унутрашњих послова - Сектор за ванредне ситуације, Управа за превентивну заштиту.

Консултације са заинтересованом јавношћу и појединцима обављају се у току јавног увида, а резултати консултација саставни су део Извештаја о Стратешкој процени утицаја Плана на животну средину.

ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

Чланом 14. Закона дефинисано је да се општи и посебни циљеви Стратешке процене дефинишу на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине утврђених на нивоу Републике и међународном нивоу, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у плану или програму.

На основу дефинисаних циљева, врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради стратешке процене.

Дефинисање стратегије и општих циљева заштите животне средине на подручју РПП АПВ заснивано је на усвојеним стратешким документима у хијерархијски вишим плановима и на државном нивоу, од којих је најзначајнији Просторни план Републике Србије.

У складу са општим принципима просторног развоја Републике Србије, дефинисани су кључни принципи просторног развоја Републике и Покрајине:

- Одрживост, као генерални принцип који мора бити примењен код свих активности;
- Децентрализација;
- Деконцентрација;

[7] Називи Покрајинских секретаријата су дати према Покрајинској скупштинској одлуци о покрајинској управи ("Службени лист АПВ", бр. 4/2010 и 4/2011)

- Територијална кохезија;
- Јачање конкурентности;
- Активна имплементација политике просторног развоја и учешће јавности;
- Полицентрични територијални развоја;
- Функционална специјализација, поштујући компаративне предности у погледу развојних потенцијала регионалних целина;
- Формирање и јачање мреже градова и насеља (кластери);
- Унапређење приступачности;
- Унапређење саобраћајне доступности;
- Развој културних идентитета и територијалне препознатљивости;
- Перманентна едукација грађана и администрације;
- Супсидијарност;
- Стриктно поштовање заштите јавног интереса, јавних добара и јавног простора;
- Унапређење и заштита природног и културног наслеђа као развојног ресурса;
- Смањење штетног утицаја на животну средину;
- Јавно приватно партнерство;
- Већа транспарентност код одлучивања о просторном развоју;
- Трансгранично, интеррегионално и трансдржавно функционално повезивање регионалних и локалних заједница.

Основни циљеви ПП РС, које је неопходно поштовати и приликом израде РПП АПВ и дефинисања циљева Стратешке процене су:
- Уравнотеженији регионални развој и унапређена социјална кохезија;
- Регионална конкурентност и приступачност;
- Одрживо коришћење ресурса и заштићена и унапређена животна средина;
- Заштићеног и одрживог коришћења природног и културног наслеђа и предела;
- Просторно-функционална интегрисаност у окружење.

Са становишта дугорочне организације коришћења, уређења и заштите простора *концепт одрживог развоја* представља стратешку активност којом се дефинишу плански принципи и критеријуми заштите, средства и развој животне средине. Стратегија одрживог развоја АП Војводине огледа се у детаљнијој планској организацији и уређењу кроз вредновање капацитета простора у односу на одговарајуће делатности и активности у њему, као и усклађивање коришћења простора са природним и створеним потенцијалима и ограничењима.

3.1. ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

Општи циљ Стратешке процене дефинише се на основу начела, принципа и циљева просторног развоја Републике Србије, валоризације стања животне средине на територији Покрајине и стратешких питања која су од значаја за Републику и Покрајину, као и друге релевантне документације (Стратегије развоја, програми и други секторски документи). У том контексту **општи циљ стратешке процене представља одрживо коришћење простора Покрајине у смислу обезбеђења квалитетне животне средине, односно минимизације загађења животне средине и заштите здравља становништва, што ће се постићи заштитом чинилаца животне средине, унапређењем система управљања отпадом и рационално коришћење минералних и енергетских ресурса, уз фаворизовање коришћења обновљивих извора енергије.**

3.2. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА И ИЗБОР ИНДИКАТОРА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

На основу наведених општих циљева Стратешке процене, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у плану, утврђују се посебни циљеви стратешке процене у појединим областима заштите.

Еколошки одговорно коришћење простора, који обухвата РПП АПВ, представља значајан потенцијал за одрживи развој.

Као посебни циљеви стратешке процене истичу се:

1. Заштита и одрживо коришћење природних ресурса-ваздуха, воде и земљишта;
2. Заштита природног наслеђа-заштићених природних добара, биодиверзитета, геодиверзитета и заштита предела;
3. Унапређење управљања отпадом;
4. Рационална експлоатација минералних сировина
5. Фаворизовање коришћења ОИЕ;
6. Минимизација загађивања у урбаним, индустријским, пољопривредним и другим угроженим подручјима;
7. Смањење притисака на животну средину од саобраћајних, привредних и других антропогених активности и утицаја.

Посебни циљеви Стратешке процене усклађени су са индикаторима одрживог развоја из области заштите животне средине, дефинисаним од стране Уједињених нација (Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies).

Посебни циљеви ће се даље кроз израду Стратешке процене користити у циљу провере ефеката планских решења на животну средину. Посебним циљевима јасно се дефинишу суштинска питања Стратешке процене која се пре свега, односе на обезбеђивање одговора да ли је РПП АПВ урађен у складу са циљевима заштите животне средине (пре свега одрживом развоју) или је у конфликту са њима.

У наредној табели дат је приказ циљева Стратешке процене - општих, посебних и преглед индикатора Стратешке процене.

Табела 9. Посебни циљеви плана, Стратешке процене и индикатори

Бр.	Посебни циљеви Стратешке процене	Област	Посебни циљеви	Индикатори
1.	Заштита и одрживо коришћење природних ресурса- ваздуха, воде и земљишта	Ваздух	– Израда регистра извора загађивања ваздуха на територији Покрајине – Успостављање адекватне мреже мониторинг станица – Смањење укупне емисије аерополутаната, посебно гасова са ефектном стаклене баште (саобраћај, индустрија, индивидуална ложишта, отпад)	– Број дана са прекорачењем ГВЕ за суспендоване честице, SOx, NOx – Амбијенталне концентрације загађујућих материја (CO_2, SO_x, NO_x, прашкасте, органске и неорганске материје) у урбаним срединама – Саобраћајно опретећење на аутопуту и државним путевима I реда – Број и врста регистрованих возила – Проценат возила са ЕУРО4 стандардом – Удео потрошње електричне енергије, гаса и ОИЕ у енергетске сврхе
2.	Заштита и одрживо коришћење природних ресурса-ваздуха, воде и земљишта	Вода и земљиште	– Повећање броја прикључака на водовод – Изградња водовода и повезивање насеља у регионалне системе – Повећање броја становника тј домаћинстава прикључених на канализациони систем – Изградња ППОВ у насељима и индустријским комплексима – Унапређивање квалитета воде у површинским водотоцима редовним вршењем мониторинга – Минимизација ефеката ерозије земљишта и ублажавање ефеката елементарних непогода (пројеката ревитализације) – Контролисана примена хемијских препарата у пољопривреди – Санација и рекултивација свих деградираних простора (експлоатација мин.сировина и депонија) – Израда катастра локалитета деградираног и контаминираног земљишта у индустријским областима	– Годишње количине исцрпљене подземне и површинске воде, апсолутно и као део од укупне обновљиве количине воде (m^3, %) - Потрошња воде по секторима (домаћинства, индустрија, пољопривреда)- % од укупно исрпљене воде – % домаћинстава прикључен на водовод и канализацију - % отпадних вода које се пречишћавају - Присуство фекалних бактерија у води за пиће (%)[8] - $БПК_5$ у водотоцима (mg/l кисеоника потрошеног у 5 дана, на константној температури од 20°C) – Промена намене земљишта (%) – ha (%) саниираних и рекултивисаних подручја - Квалитет пољопривредног и непољопривредног земљишта - употреба минералних ђубрива (kg/ha) – Употреба пестицида (t активне материје пестицида на $10km^2$ пољопривредног земљишта)

[8] Према упутствима СЗО за квалитет воде за пиће

3.	Заштита природног наслеђа-заштићених природних добара, биодиверзитета геодиверзитета и заштита предела	Заштита природних добара, биодиверзитета, геодиверзитета и предела	– Повећање % површина заштићених природних добара на територији Покрајине – Успостављање еколошке мреже – Очување постојећих врста биљака и животиња и повећање њиховог броја - Евидентирање, истраживање и вредновање феномена и подручја са специјалним геолошким и хидрографским одликама – Идентификација и очување типова предела и формулисање програма заштите – Заштита посебно вредних амбијенталних целина	– Удео шумског земљишта у укупном земљишту (%) – % заштићених природних добара на територији АПВ у односу на укупну површину – Површине под изабраним значајним екосистемима (км^2 или ha) одабраних врста екосистема – Учешће броја угрожених врста у укупном броју врста (%) – Број идентификованих и регистрованих објеката геонаслеђа – Површине под природним пределима
4.	Унапређење управљања отпадом	Отпад	– Смањење количине депонованог комуналног отпада сепарацијом отпада и рециклирањем – Организовано сакупљање отпада у руралним подручјима – Трајно решавање третмана опасног отпада – Успостављање посебних токова медицинског отпада – Решавање проблематике одлагања и третмана отпада животињског порекла	– Стварање отпада (т/становнику) – Стварање опасног отпада (т/јединици БДП) – Количина отпада који се подвргава третману (%)
5.	Рационална експлоатација минералних сировина и необновљивих извора енергије		– Рационално коришћење необновљивих извора енергије у складу са принципима одрживог развоја – Контролисана експлоатација минералних сировина	– Потрошња енергије по глави становника (GJ/становнику или toe (тона еквивалентне нафте) по становнику – Рационална експлоатација минералних сировина (т/год или %)
6.	Фаворизација коришћења ОИЕ		- Повећање коришћења ОИЕ до 2014. године	- Учешће обновљивих извора енергије у укупној потрошњи енергије (%)

Индикатори који се односе на посебне циљеве Стратешке процене - Минимизација загађивања у урбаним, индустријским, пољопривредним и другим угроженим подручјима и Смањење притисака на животну средину од саобраћајних, привредних и других антропогених активности и утицаја, обухваћени су и дефинисани већ кроз претходних пет циљева.

Наведени индикатори дефинисани су у контексту реализације планских, а не технолошких решења. Стратешка процена је плански оријентисан документ који разматра планска решења као основ за реализацију циљева одрживог развоја и заштите животне средине.

3.3. КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА СА ЦИЉЕВИМА РПП АПВ

Многи међународни документи упућују на важност односа процеса планирања и процеса израде Стратешке процене односно на неопходност интеграције овог инструмента у процес планирања.

Међутим, стратешка процена је делимично интегрисана у планове и програме уколико се израђују у одвојеним фазама. Да би биле потпуно компатибилне, процедура израде стратешке процене утицаја треба да се преплиће са процедуром израде планова или програма.

Шема 1. приказује принцип, којим су се стручњаци Завода за урбанизам Војводине руководили при изради ова два елабората, односно приказана је веза између фаза израде Плана и Стратешке процене.

Шема 1. Везе између фаза израде РПП АПВ и Стратешке процене

Израда плана или програма	Стратешка процена
Одлука о изради Плана	Одлука о изради Извештаја о стратешкој процени

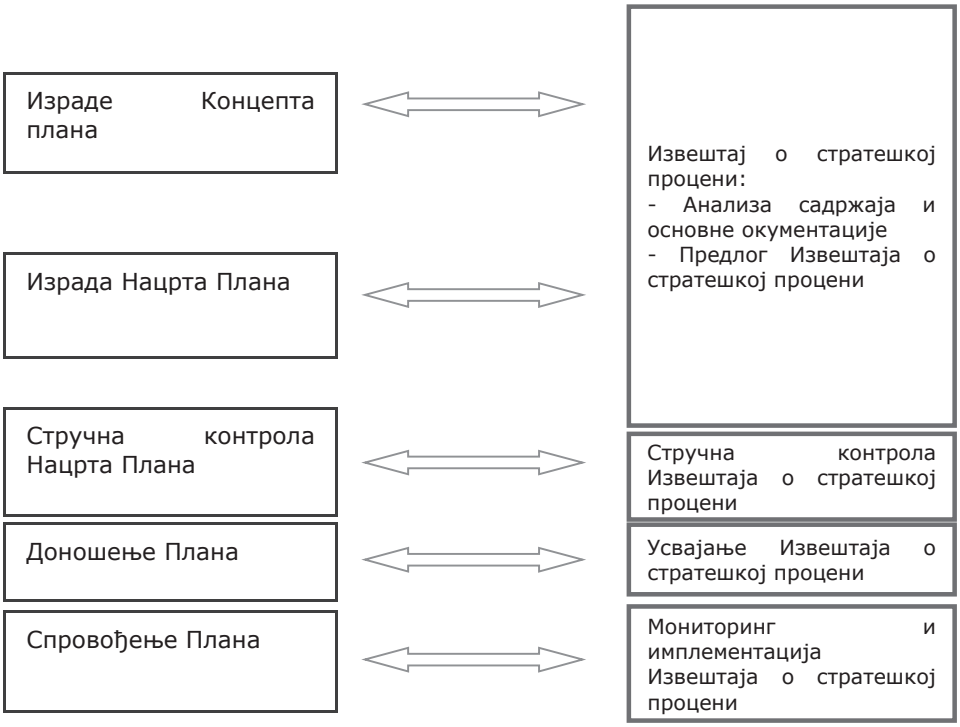

Циљеви Стратешке процене су, с обзиром на паралелну израду ова два документа, у потпуности усаглашени са циљевима Нацрта Плана.

Посебни циљеви уређења, развоја и заштите подручја АП Војводине, који ће бити разрађени кроз циљеве развоја по појединим областима, су:

Табела 10. Компатибилност циљева РПП АПВ, Стратешке процене

ЦИЉЕВИ ПЛАНА	ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА
ОПШТИ ЦИЉ	ОПШТИ ЦИЉ	
Смањење субрегионалних разлика у економском и социјалном погледу	**Одрживо коришћење простора** Покрајине у смислу обезбеђења квалитетне животне средине заштитом чинилаца животне средине, унапређењем система управљања отпадом и рационално коришћење минералних и енергетских ресурса уз фаворизовање коришћења обновљивих извора енергије са циљем минимизације загађења животне средине и заштитом здравља становништва.	+
Рационално активирање територијалног капитала на читавој територији АП Војводине преко децентрализације и полицентризма		
Јачање позиције села уз већу улогу у оквиру функционалних подручја градова		
Уређење и одрживо коришћење природе, предела, културног наслеђа и животне средине, уз заштиту од непогода и технолошких удеса		
Интересно и функционално умрежавање Војводине са другим регионима у Европи		

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ	ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ	А	Б	В	Г	Д	Ђ	Е
1.стварање планског основа за организовани просторни развој, заштиту и уређење подручја АП Војводине	А. Заштита и одрживо коришћење природних ресурса- ваздуха, воде и земљишта;	+	+	+	+	+	+	+
2.стварање предуслова за функционално повезивање са регионима у окружењу, уз подршку општинама за прекограничну и интеррегионалну сарадњу		+	+	У/+	+	0	+	+
	Б. Заштита природног наслеђа- заштићених природних добара,	+	+	+	+	У+	+	+

3. подршка полицентричном развоју, јачањем улоге средњих и мањих градова уз спровођење политике децентрализације	биодиверзитета, геодиверзитета и заштита предела;	+	+	+	+	+	у+	+
4.рационално коришћење простора ради повећања функционалне и развојне ефикасности (заустављање нерационалног ширења грађевинских подручја)	В. Унапређење управљања отпадом;	+	+	+	+	+	+	+
		+	+	+	+	0	+	+
5.задржавање становништва у депопулационим подручјима, унапређењем квалитета живљења и обезбеђивањем услова за запошљавање	Г. Рационална експлоатација минералних сировина	+	+	+	+	+	У+	+
		У+	У+	+	+	У+	+	+
6.јачање руралних подручја уз функционално повезивање са урбаним центрима	Д. фаворизација коришћења ОИЕ;	+	+	+	+	+	+	+
7.очување, унапређење и заштита природе, посебних природних вредности, културних добара и предела, важних за регионални идентитет	Ђ. Минимизација загађивања у урбаним, индустријским, пољопривредним и другим угроженим подручјима;							
8. повећање саобраћајне приступачности и опремљености простора техничком инфраструктуром	Е. Смањење притисака на животну средину од саобраћајних, привредних и других антропогених активности и утицаја.							
9. планирање и одрживо коришћење природних ресурса и коришћење обновљивих извора енергије								

+ - позитивно - компатибилно, 0- неутрално, У+- условно позитивно, - НЕГАТИВНО

Циљ плана - Стварање планског основа за организовани просторни развој, заштиту и уређење подручја АП Војводине је компатибилан са свим циљевима о Стратешке процене, јер се смањеном деградацијом природних ресурса, унапређењем управљања отпадом и рационалним коришћењем необновљивих извора енергије као и фаворизацијом коришћења ОИЕ обезбеђује одржив просторни развој Покрајине.

Циљ плана - Стварање предуслова за функционално повезивање са регионима у окружењу, **уз подршку општинама за прекограничну и интеррегионалну сарадњу** је у одређеној мери компатибилан са циљевима Стратешке процене, с обзиром да реализација наведеног циља зависи у великој мери од примене мера заштите, које је неопходно поштовати у локалном, регионалном и прекограничном контексту, што се посебно односи на управљање отпадом и експлоатацију сировина.

Циљ плана - Подршка полицентричном развоју, јачањем улоге средњих и мањих градова уз спровођење политике децентрализације је компатибилан са циљевима Стратешке процене јер се функционалним повезивањем јединица локалне самоуправе и регионалних центара, уз истовремену децентрализацију, обезбеђује унапређење у области животне средине, заштити природне и културне баштине, инфраструктурног опремања, развоја привреде и др.

Циљ плана - Рационално коришћење простора ради повећања функционалне и развојне ефикасности је компатибилно са циљевима Стратешке процене јер подразумева примену свих планских мера заштите животне средине, које онемогућавају нерационално ширење грађевинских подручја.

Циљ плана - Задржавање становништва у депопулационим подручјима, унапређењем квалитета живљења и обезбеђивањем услова за запошљавање је компатибилно са циљевима Стратешке процене јер интегрална заштита животне средине подразумева и унапређење квалитета живота.

Циљ плана - Јачање руралних подручја уз функционално повезивање са урбаним центрима је у великој мери компатибилно са циљевима Стратешке процене јер су међусобно условљени и у синергијском дејству омогућавају њихов компаративни развој, уз примену адекватних мера заштите.

Циљ плана - Очување, унапређење и заштита природе, посебних природних вредности, културних добара и предела, важних за регионални идентитет је компатибилан са циљевима Стратешке процене јер се односи на заштиту животне средине и одрживи развој.

Циљ плана - Повећање саобраћајне приступачности и опремљености простора техничком инфраструктуром је компатибилан са циљевима Стратешке процене јер ће се смањити негативни утицаји на природне ресурсе и здравље становништва.

Циљ плана - Планирање и одрживо коришћење природних ресурса и коришћење обновљивих извора енергије компатибилан је са циљевима Стратешке процене јер подразумева смањење негативних притисака и загађивање животне средине.

ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

4.1. ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ОПИС МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА И УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Приказ процењених утицаја

Заштита животне средине је један од приоритетних друштвених задатака. Данас присутне негативне последице углавном су последица погрешно планиране, изградње насеља, саобраћајних система, неконтролисане и неадекватне употребе енергије, као и непознавања основних законитости из домена животне средине.

У оквирима изнетих ставова промене које су последица прилагођавања природе потребама човека могу бити онакве какве он очекује, али могу бити, и често јесу, сасвим неповољне и за њега самог. Скуп таквих промена за собом повлачи врло сложене последице, које у принципу имају повратно деловање на иницијаторе промена, доводећи тако до нових стања и нових последица.

Циљ израде Стратешке процене је сагледавање могућих негативних утицаја на квалитет животне средине и предвиђених мера за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквире не стварајући конфликте у простору и водећи рачуна о капацитету животне средине на посматраном простору.

Да би се постављени циљеви остварили, потребно је сагледати РПП АПВ предвиђене активности и мере за смањење потенцијално негативних утицаја.
Стратешка процена се бави генералном и општом анализом и проценом могућих утицаја планираних решења заштите животне средине у РПП АПВ, а не појадиначним објектима и активностима које се планирају на предметној локацији.

У стратешкој процени, акценат је стављен на анализу планских решења, која доприносе заштити животне средине и подизању квалитета живота на посматраном простору.

У том контексту, у Стратешкој процени се анализирају могући утицаји планираних активности на животну средину и планске мере заштите које ће потенцијалне негативне ефекте плана довести на ниво прихватљивости, а који ће се вредновати у односу на дефинисане индикаторе.

Приказ процењених утицаја варијантних решења

Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину не прописује шта су то варијантна решења плана која подлежу стратешкој процени утицаја, али у пракси се морају разматрати најмање две варијанте:
1) Варијанта да се план не усвоји и имплементира (Status quo)-варијанта рецесивног раста, и
2) Варијанта да се план усвоји и имплементира (варијанта одрживог развоја).

Варијантна решења РПП АПВ представљају различите рационалне начине, средства и мере реализације циљева плана у појединим секторима развоја, кроз разматрање могућности коришћења одређеног простора за специфичне намене и активности.

Укупни ефекти РПП АПВ, па и утицаји на животну средину, могу се утврдити само поређењем са постојећим стањем, са циљевима и решењима РПП АПВ.

Ограничавајући се у том контексту на позитивне и негативне ефекте које би имало доношење или недоношење предметног плана, Стратешка процена ће се бавити разрадом обе варијанте.

4.1.1. ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ У ВАРИЈАНТИ ДА СЕ ПЛАН НЕ ПРИМЕНИ

Табела 11: Циљеви стратешке процене

1.	Заштита и одрживо коришћење природних ресурса-ваздуха, воде и земљишта
2.	Заштита природног наслеђа - заштићених природних добара, биодиверзитета, геодиверзитета и заштита предела
3.	Унапређење управљања отпадом
4.	Минимизација загађивања у урбаним, индустријским, пољопривредним и другим угроженим подручјима
5.	Рационална експлоатација минералних сировина
6.	Фаворизација коришћења ОИЕ
7.	Смањење притисака на животну средину од саобраћајних, привредних и других антропогених активности и утицаја

Табела 12. Процена утицаја у односу на циљеве стратешке процене утицаја у варијанти да се План (не) примени

Сектор плана	Сценарио тренда развоја	Циљеви стратешке процене												
		Status quo							Спроведен план					
		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
Заштита вазудуха	Загађење ваздуха од саобраћаја, енергетике и привредних активности	-	-	-	-	-	-	-							
	Неуспостављен регистар извора загађивања на територији Покрајине	-	-	-	-	-	-	-							
Заштита ваздуха	Израда локалних регистара загађивања ваздуха								+	+	+	+	+	+	+
	Обезбеђење редовног рада аутоматских мониторинг станица у саставу државне мреже								+	+	0	+	0	+	+
	Успостављање аутоматског мониторинга ваздуга на значајним емитерима (индустријска ложишта изнад 50MW)								+	+	0	+	0	+	+
Заштита водног ресурса	Основни водоносни комплекс из кога се снабдева већина водоводних система у Војводини је оптерећен природним органским материјама („жута вода"), великом укупном минерализацијом, гвожђем, амонијаком, арсеном и др.	-	0	0	-	0	0	-							
	Мала покривеност становништва јавним системом канализације	-	-	0	-	0	0	-							
	Непотпун регистар извора загађивања вода (површинских и подземних)	-	-	-	-	-	0	-							
Заштита водног ресурса	Адекватна заштита квалитета вода (изворишта вода регионалног и локалног значаја и њиховог одрживог коришћења и система за снабдевање становништва водом)								+	+	+	+	+	0	+
	Адекватна заштита од вода (одбрана од поплава и успостављање контроле и планског усмеравања експлоатације грађевинских материјала из речних корита у складу са принципима контролисаног "управљања речним наносом")								+	+	+	+	+	0	+
	Санација и ревитализација Великог Бачког канала								+	+	0	+	0	0	+
	Успостављање мреже мониторинга емисије отпадних вода								+	+	+	+	0	0	+
	Континуирано праћење квалитета површинских и подземних вода								+	+	+	+	0	0	+
Заштита земљишта	Даља деградација земљишта услед неизграђене комуналне инфраструктуре	-	-	-	-	-	0	-							
	Неадекватно наводњавање и интензивна примена агрохемијских мера у пољопривредној производњи	-	-	0	-	0	0	-							
	Неконтролисано депоновање комуналног и опасног отпада	-	-	-	-	0	0	-							
	Стихијско заузимање пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе, посебно у рубним зонама градова и дуж саобраћајница	-	-	0	-	-	0	-							
Заштита земљишта	Израда катастра деградираних и контаминираних локалитета								+	+	+	+	+	0	+
	Изградња комуналне инфраструктуре								+	+	+	+	+	+	+
	Контролисана примена хемијских препарата у пољопривреди								+	+	+	+	0	0	+
	Евидентирање ерозионих подручја и примена антиерозивних мера заштите								+	+	0	+	+	0	+
	Успостављање ефикасних механизама заштите плодних ораничних земљишта и предузимање мера за спречавање еколошких и здравствених ризика								+	+	0	+	+	0	+
	Успостављање еколошки оптималних односа између пољопривредног и шумског земљишта (изградња ветрозаштитних појасева)								+	+	+	+	0	0	+
Минералне сировине	Експлоатација минералних сировина и деградирање земљишта без примене мера санације и рекултивације	-	-	-	-	-	-	-							
	Остављање могућности за отварања нових локалитета за експлоатацију шљунка	-	-	-	-	-	-	-							
Минералне сировине	Истраживања и експлоатација нафте и гаса у складу са принципима одрживог развоја уз примену мера санације и рекултивације								У	У	0	У	У	0	У
									У	У	0	У	У	0	У
	Експлоатација кречњака на северним падинама Фрушке горе уз примену мера санације и рекултивације								+	+	0	+	+	0	+
	Експлоатација и прерада опекарских и геолошких ресурса по принципима БАТ технологија								У	У	0	У	У	0	У
	Експлоатација угља у руднику "Ковин" уз примену мера санације и рекултивације														

		Циљеви стратешке процене													
Сектор плана	Неуспостављање мониторинг система на простору плана (буке, јонизујућег и нејонизујућег зрачења)	-	-	0	-	-	0	-							
	Задржавање транзитног саобраћаја у урбаним срединама	-	-	-	-	0	0	-							
Заштита од буке, јонизујућих и нејонизујућих зрачења	Неизграђене стратешке карате буке и не урађено акустичко зонирање са мерама заштите од буке	-	-	0	-	-	-	-							
	Контрола степена излагања нејонизујућем зрачењу у животној средини и контрола спроведених мера заштите од нејонизујућих зрачења								0	+	0	+	0	+	+
									0	0	0	У	0	+	У
	Адекватна заштита људи и животне средине од јонизујућих зрачења (објекти и просторије у којима се производе и складиште извори јонизујућих зрачења или са њима раде, неопходно је да одговарају техничким, сигурносним и другим прописаним условима који обезбеђују заштиту од јонизујућег зрачења)								+	+	+	+	+	0	+
	Смањивање нивоа буке поред саобраћајница и индустрија које угрожавају становање														
Заштита природних добара, заштита биљног и животињског света, станишта и биодиверзитета, предела	Процес угрожавања биљног и животињског света, станишта и биодиверзитета се наставља услед непоштовања режима и мера заштите природних добара (испуштање отпадних вода без пречишћавања, експлоатација минералних сировина, непланско одлагање отпада, ...)	-	-	-	-	-	-	-							
Заштита природних добара, заштита биљног и животињског света, станишта и биодиверзитета, предела	Повећање укупне површине под заштитом и успостављање еколошке мреже								+	+	+	У	У	У	У
	Идентификација подручја за NATURA 2000								0	+	0	О	0	0	0
	Заштита и адектавно управљање свим заступљеним типовима предела (природним и културним)								+	+	+	У	У	У	У
									+	+	У	+	У	У	У
	Заштита и очување биодиверзитета и природног генофонда								+	+	+	+	У	У	+
	Очување, санација, реконструкција и ревитализација фрагилних екосистема														
Заштита културно-историјске баштине	Велики број изузетне културне баштине угрожен различитим узрочницима (недостатак буџетских средстава за техничку заштиту културних добара, непоштовање услова заштите, непримерена легализација, загађивачи и сл.)	0	У	У	0	0	0	0							
	Заштита културног наслеђа недовољна, непланска, спорадична, а у појединим случајевима и недовољно стручна	0	0	0	0	0	0	0							
Заштита културно-историјске баштине	Заштита културних добара на подручју АП Војводине								0	0	0	0	0	0	0
	Неговање мултикултуралности								0	0	0	0	0	0	0
Становништво	Наставља се процес депопулације и старења становништва и одумирање насеља	0	0	0	0	0	0	0							
	Емиграција младих из руралних подручја	У	0	0	У	0	0	У							
	Велика стопа незапослености	0	0	0	0	0	0	0							
Становништво	Спровођење мера које теже да повећају фертилитет позитивним подстицајима								0	0	0	0	0	0	У
Привреда	Застарела технологија и недовољан ниво инвестиционе активности – инсталисани производни капацитети са технолошког аспекта ограничавају квалитет и конкурентност производа	-	-	-	-	-	У	-							
	Висока незапосленост и висок одлив квалитетних кадрова у иностранство	-	-	-	-	-	-	-							
	Неприлагођеност образовног система потребама привреде и слаба повезаност универзитета и развојно-истраживачких институција са привредом	0	0	0	0	0	0	0							
Привреда	Примена одговарајуће технологије и процеса производње како би се негативни утицаји на животну средину свели на минимум								+	+	+	+	+	+	+
									+	+	+	+	+	0	+
	Заустављање прекомерног ширења индустријских локалитета на рачун квалитетног пољопривредног земљишта								+	+	+	+	+	+	+
	Фаворизација „brownfield" инвестиција														
Пољопривреда	Уситњеност земљишних поседа	-	У	У	У	У	0	У							
	Екстензивна производња по структури и приносима	-	У	0	У	0	0	-							
	Деградација пољопривредног земљишта ерозијом	-	-	0	-	0	0	-							
	Рационално коришћење земљишног фонда								+	+	+	+	+	+	+
	Развој и фаворизација еколошке (органске) пољопривреде								+	+	0	+	0	0	+

		Циљеви стратешке процене													
Сектор плана	Изградња водоводне мреже не прати изградњу канализационе мреже	-	-	0	-	0	0	-							
	Велики број загађивача површинских и подземних вода	-	-	-	-	У	0	-							
Водопривредна инфрастуктура	Мала покривеност канализационом мрежом и непостојање ППОВ	-	-	-	-	0	0	-							
	Непостојање организованог приступа наводњавању (мање од 50% изграђених капацитета у функцији)	-	0	0	-	0	0	-							
	Неконтролисано наводњавање и коришћење подземних вода од стране индивидуалних пољопривредних произвођача	-	-	0	-	0	0	-							
Водопривредна инфрастуктура	Идентификација загађивача површинских и подземних вода								+	+	+	+	+	0	+
	Формирање пет регионалних система водоснабдевања (Сремски систем, Новосадски систем, Бачки систем, Систем горње Тисе, Јужнобанатски систем)								+	+	0	+	0	0	+
									+	0	0	+	0	0	+
	Снабдевање водом за технолошке потребе фаворизацијом коришћења површинских вода (осим у случају индустрија које користе квалитетну воду за пиће-прехрамбене индустрије)								+	+	+	+	0	0	+
									+	+	+	+	0	0	+
	Каналисање сепарационим системом и пречишћавање отпадних вода (ППОВ) свих насеља већих од 5.000 ЕС и мањих насеља која се налазе у зони заштите изворишта								У	У	0	+	0	+	+
	Одводњавање и заштита од унутрашњих вода (реконструкција и изградња система за одводњавање са отвореном каналском мрежом и изградња хоризонталне цевне дренаже на "тешким" земљиштима)								+	+	+	+	0	0	+
	Изградња великих хидроелектрана (ХЕ Нови Сад на Дунаву и ХЕ Обреж на Сави), малих хидроцентрала (брана на Тиси код новог Бечеја), хидроелектрана на ХС ДТД, на рекама Караш и Нера) и изградња минихидроелектрана на подручју Фрушке Горе и Вршачког Брега														
	Одбрана од поплава и регулација река														
Саобраћајна инфраструктура	Недовољно учешће путева високог ранга и неодговарајуће стање путева	-	-	-	-	0	-	-							
	Запуштена мрежа локалних пруга и индустријских колосека	-	-	0	-	У	0	-							
	Непостојање Ро-Ро терминала у лукама на УПП Србије представља значајно ограничење за будући развој водног саобраћаја и искоришћавање његових потенцијала	У	У	0	-	0	0	У							
Саобраћајна инфраструктура	Завршетак изградње аутопута Хоргош - Нови Сад (Коридор Хb) и државних путева I реда (М- 21.1, М-24)								+	У	У	+	0	0	+
	Активности на реализацији (пројектовање и израдња) обилазница око насеља као сегмената постојећих путних праваца, мостова, тунела								+	+	+	+	0	0	+
									+	0	0	+	0	0	+
	Изградња и модернизација железничког коридор Х, Ревитализација, модернизација и допуна мреже								+	У	У	У	0	0	+
	Унапређење и развој речног транпорта рехабилитацијом унутрашњих пловних путева (обезбеђењем чишћења, продубљивања, сигнализације и одржавања, реконструкцијом, изградњом и модернизацијом лука, изградњом и увођењем речног информационог система и изградњом марина на пловној мрежи)								У	У	0	У	0	0	У
	Формирање цивилног аеродрома (Нови Сад – Ченеј) и реконструкција постојећих аеродрома														
Енергетика и енергетска инфраструктура	Неосавремењавање енергетских производних преносних и дистрибуционих објеката и инфраструктуре, мали степен енергетске ефикасности (резултираће негативним трендовима у развоју простора у обухвату Плана и негативним ефектима на животну средину)	-	-	-	-	-	-	-							
	Задржавање постојећег друмског нафтоводног транспортног система	-	-	0	-	У	0	-							
	Даље опадање поузданости енергетских инфраструктурних мрежа и опреме услед старости (велики загађивачи животне средине)	-	-	0	-	0	0	-							
	Недовољна супституција електричне енергије за топлотне потребе путем даљинског грејања, гасификације и обновљивих извора енергије	-	-	-	-	-	-	-							
	Неравномерна доступност корисника енергетској инфраструктури	-	-	-	-	-	0	-							
Енергетика и енергетска инфраструктура	Сигурно и економично снабдевања привреде и становништва енергијом и повећање енергетске ефикасности у секторима потрошње енергије								+	+	+	+	0	+	+
	Изградња паневропског нафтовода и система продуктовода								+	+	0	+	0	0	+

		Циљеви стратешке процене												
Сектор плана	Сценарио развоја топлификационог система даљинског грејања и постојећих ТЕ-ТО, и изградња нових парно-гасних ТЕ-ТО								+	0	0	+	0	0	+
Обновљиви извори енергије	Немогућност усаглашавања корисника простора са условима заштите околине (при изградњи ветроелектрана, малих хидроелектрана, соларних електрана и коришћењу биомасе из шумарства)	-	-	0	-	-	-	-							
Обновљиви извори енергије	Повећање коришћења капацитета ОИЕ за 10% у односу на укупну потрошњу енергије, до 2014. године								+	+	+	+	+	+	+
	Пројектовање нових енергетски ефикасних зграда и реконструкција постојећих уз поштовање принципа енергетске ефикасности								+	0	0	+	+	+	+
Електронска комуникациона инфраструктура	Недовољно праћење савремених технологије развоја електронске комуникационе инфраструктуре (фиксна, мобилна телефонија, интернет, радиодифузна и информациона инфраструктура) резултираће стагнацијом и назадовањем у привредном и целокупном развоју простора у обухвату Плана	0	0	0	0	0	0	0							
Електронска комуникациона инфраструктура	Обезбеђивање интерконективних веза, развој домаће електронске комуникационе индустрије и обезбеђење вишеструких нивоа заштите у циљу сигурности и безбедности електронског комуникационог сектора								0	0	0	0	0	0	0
									0	У	0	0	0	0	У
	Транспорт у нижим равнима мреже засниван искључиво на оптичким кабловима								0	У	0	0	0	0	У
	Даљи развој мобилне мреже и наставак увођења GPRS/EDGE технологије и обезбеђење покривањем применом 3G технологије														
Управљање отпадом	Неразвијена комунална инфраструктура. Неуспостављен систем управљања отпадом и одлагање отпада без предтретмана на неприхватљиве локације и неуређене депоније.	-	-	-	-	-	-	-							
Управљање отпадом	Сепарација отпада на месту настајања и рециклажа								+	+	+	+	+	+	+
	Адекватно управљање опасним отпадом и отпадом животињског порекла								+	+	+	+	0	0	+
	Изградња регионалних депонија комуналног отпада (9 регионалних центара)								+	+	+	+	0	0	+
	Санација и рекултивација локалитета напуштених, неуређених депонија и депонија индустријског отпада								+	+	+	+	+	+	+
Шуме и шумско земљиште (природни ресурс), Шумарство, ловство	Неповољно затечено стање шума (доминантно изданачко порекло и знатна разређеност	-	-	0	-	0	0	-							
	Неповољна и недовољна бројност дивљачи и неповољан полни и квалитативни састав	0	-	0	0	0	0	0							
	Недовољна шумовитост	-	-	У	-	0	0	-							
Шуме (природни ресурс), шумарство и ловство	Повећање површина под шумама уз одговарајући избор врста за пошумљавање (у зависности од типа земљишта)								+	+	+	+	0	0	+
	Формирање репроцентара и повећање бројности и структуре популација дивљачи и квалитета трофеја								0	+	0	0	0	0	0
Туризам	Недовољна искоришћеност геосаобраћајног положаја, значајног туристичког потенцијала	0	-	0	0	0	0	0							
	Недовољно развијен квантитет и квалитет смештајних капацитета	-	-	-	-	0	0	-							
Туризам	Формирање нових и реализација започетих дестинација туристичке понуде и коридора (Нови Сад, Фрушка Гора, Бања Јунаковић, Кањижа...)								У	У	У	У	0	0	У
	Јачање и рехабилитација пратеће инфраструктуре у функцији туризма								+	+	+	+	0	0	+

+ - Унапређење животне средине
- - Деградација животне средине
О - Без значајних промена (постојеће стање животне средине)
У - Условно

4.2. ПОРЕЂЕЊЕ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ РАЗЛОГА ЗА ИЗБОР НАЈПОВОЉНИЈЕГ РЕШЕЊА

Разлози за избор најповољнијег варијантног решења

Избор најповољнијег решења врши се на основу анализе свих позитивно и негативно оцењених ефеката сваког сектора плана из табела за оцењивање варијанти.

Табела 13. Заштита воде, ваздуха, земљишта

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Велики број деградираних локалитета на територији Покрајине
		Непостојање јединствене евиденције о загађивачима на територији Покрајине (вода, ваздух, земљиште)
		Слабо контролисана примена агротехничких мера у пољопривредној производњи
		Непостојање ППОВ, гасификације, задржавање теретног саобраћаја у насељима... итд.
		загађење ваздуха од саобраћаја, енергетике и привредних активности
		Основни водоносни комплекс из кога се снабдева већина водоводних система у Војводини је оптерећен природним органским материјама („жута вода"), великом укупном минерализацијом, гвожђем, амонијаком, арсеном и др.
		Мала покривеност становништва јавним системом канализације
		Даља деградација земљишта услед непостојања комуналне инфраструктуре
		Неконтролисано депоновање комуналног и опасног отпада
		Стихијско заузимање пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе, посебно у рубним зонама градова и дуж саобраћајница
Са планом	Израда локалних регистара загађивања ваздуха	
	Обезбеђење редовног рада аутоматских мониторинг станица у саставу државне мреже	
	Успостављање аутоматског мониторинга ваздуга на значајним емитерима (индустријска ложишта изнад 50MW)	
	Адекватна заштита квалитета вода (изворишта вода регионалног и локалног значаја и њиховог одрживог коришћења и система за снабдевање становништва водом)	
	Адекватна заштита од вода (одбрана од поплава и успостављање контроле и планског усмеравања експлоатације грађевинских материјала из речних корита у складу са принципима контролисаног "управљања речним наносом")	
	Санација и ревитализација Великог Бачког канала	
	Успостављање мреже мониторинга емисије отпадних вода	
	Континуирано праћење квалитета површинских и подземних вода	
	Израда катастра деградираних и контаминираних локалитета	
	Изградња комуналне инфраструктуре	
	Контролисана примена хемијских препарата у пољопривреди	
	Евидентирање ерозионих подручја и примена антиерозивних мера заштите	

	Успостављање ефикасних механизама заштите плодних ораничних земљишта и предузимање мера за спречавање еколошких и здравствених ризика	
	Успостављање еколошки оптималних односа између пољопривредног и шумског земљишта (изградња ветрозаштитних појасева)	

Табела 14. Заштита од буке, јонизујућег и нејонизујућег зрачења

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Неуспостављање мониторинг система на простору Плана (буке, јонизујућег и нејонизујућег зрачења)
		Задржавање транзитног саобраћаја у урбаним срединама
		Неизрађене стратешке карте буке и неизрађено акустичко зонирање, са мерама заштите од буке
Са планом	Контрола степена излагања нејонизујућем зрачењу у животној средини и контрола спроведених мера заштите од нејонизујућих зрачења	
	Адекватна заштита људи и животне средине од јонизујућих зрачења (објекти и просторије у којима се производе и складиште извори јонизујућих зрачења или са њима раде, неопходно је да одговарају техничким, сигурносним и другим прописаним условима који обезбеђују заштиту од јонизујућег зрачења)	
	Смањивање нивоа буке поред саобраћајница и индустрија које угрожавају становање	

Табела 15. Минералне сировине

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Експлоатација минералних сировина и деградирање земљишта без примене мера санације и рекултивације
		Остављање могућност за отварања нових локалитета за експлоатацију шљунка
Са планом	Истраживања и експлоатација нафте и гаса у складу са принципима одрживог развоја уз примену мера санације и рекултивације	
	Експлоатација кречњака на северним падинама Фрушке горе уз примену мера санације и рекултивације	
	Екслоатација и прерада опекарских и геолошких ресурса по принципима БАТ технологија	
	Истраживања и експлоатација нафте и гаса у складу са принципима одрживог развоја уз примену мера санације и рекултивације	

Табела 16. Шуме, шумско земљиште, шумарство и ловство

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти

Status quo		Неповољно затечено стање шума (доминантно изданачко порекло и знатна разређеност
		Неповољна и недовољна бројност дивљачи и неповољан полни и квалитативни састав
		Усмереност производње на мањи број дрвенастих врста
		Недовољна шумовитост
Са планом	Повећање површина под шумама уз одговарајући избор врста за пошумљавање (у зависности од типа земљишта)	
	Формирање репроцентара и повећање бројности и структуре популација дивљачи и квалитета трофеја	

Табела 17. Заштита природних добара, биодиверзитет и предели

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Процес угрожавања биљног и животињског света, станишта и биодиверзитета се наставља услед непоштовања режима и мера заштите природних добара (испуштање отпадних вода без пречишћавања, експлоатација минералних сировина, непланско одлагање отпада, ...)
Са планом	Повећање укупне површине под заштитом и успостављање еколошке мреже	
	Идентификација подручја за NATURA 2000	
	Заштита и адективно управљање свим заступљеним типовима предела (природним и културним)	
	Заштита и очување биодиверзитета и природног генофонда	
	Очување, санација, реконструкција и ревитализација фрагилних екосистема	

Табела 18. Заштита културно-историјске баштине

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Велики број изузетне културне баштине угрожен различитим узрочницима (недостатак буџетских средстава за техничку заштиту културних добара непоштовање услова заштите, непримерена легализација, загађивачи и сл.)
		Заштита културног наслеђа недовољна, непланска, спорадична, а у појединим случајевима и недовољно стручна
		Изузетно скромна искоришћеност културне баштине као економског потенцијала и генератора развоја различитих делатности
Са планом	Заштита културних добара на подручју АП Војводине	
	Неговање мултикултуралности	

Табела 19. Становништво

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Наставља се процес депопулације и старења становништва и одумирање насеља
		Емиграција младих из руралних подручја

		Велика стопа незапослености
Са планом	Спровођење мера које теже да повећају фертилитет позитивним подстицајима	

Табела 20. Саобраћајна инфраструктура

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Није достигнут жељено учешће путева високог ранга и стања путева, као и недовољна опремљеност савременим техничко-технолошким системима
		Недовршена планска и пројектна документација за приоритетне путне правце
		Запуштена мрежа локалних пруга и индустријских колосека
		Нефлексибилан и прегломазан систем државних железница
		Непостојање Ро-Ро терминала у лукама на УПП Србије представља значајно ограничење за будући развој водног саобраћаја и искоришћавање његових потенцијала
		Нерегулисаност за пловидбу већег дела пловних канала ДТД битно ограничава искоришћење потенцијала овог пловног пута
		Развој општинске путне мреже може довести до мањег повећања емисије и загађивања ваздуха и повећања нивоа буке. Изградња деоница државног пута (обилазница), довешће до заузимања нових површина земљишта дела планског подручја кроз које се планирају трасе саобраћајница.
Са планом	Завршетак изградње аутопута Хоргош - Нови Сад (Коридор Xb) и и државних путева I реда (М- 21.1, М-24)	
	Активности на реализацији (пројектовање и израдња) обилазница око насеља као сегмената постојећих путних праваца, мостова, тунела	
	Изградња и модернизација железничког коридор X, Ревитализација, модернизација и допуна мреже	
	Унапређење и развој речног транпорта рехабилитацијом унутрашњих пловних путева (обезбеђењем чишћења, продубљивања, сигнализације и одржавања, реконструкцијом, изградњом и модернизацијом лука, изградњом и увођењем речног информационог система и израдњом марина на пловној мрежи)	
	Формирање цивилног аеродрома (Нови Сад – Ченеј) и реконструкција постојећих аеродрома	

Табела 21. Енергетика и Енергетска инфраструктура, ОИЕ

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Неосавремењавање енергетских производних преносних и дистрибуционих објеката и инфраструктуре, мали степен енергетске ефикасности резултираће негативним трендовима у развоју простора у обухвату Плана и негативним ефектима на животну средину

		Задржавање постојећег друмског нафтоводног транспортног система
		Даље опадање поузданости енергетских инфраструктурних мрежа и опреме услед старости (велики загађивачи животне средине)
		Недовољна супституција електричне енергије за топлотне потребе путем даљинског грејања, гасификације и обновљивих извора енергије
		Неравномерна доступност корисника енергетској инфраструктури
		Немогућност усаглашавања корисника простора са условима заштите околине (при изградњи ветроелектрана, малих хидроелектрана, соларних електрана и коришћењу биомасе из шумарства)
		Нерационална експлоатација необновљивих извора енергије
Са планом	Сигурно и економично снабдевања привреде и становништва енергијом и повећање енергетске ефикасности у секторима потрошње енергије	
	Изградња паневропског нафтовода и система продуктовода	
	Реконструкција постојећег система даљинског грејања и постојећих ТЕ-ТО, и изградња нових парно-гасних ТЕ-ТО	
	Повећање коришћења капацитета ОИЕ за 10% у односу на укупну потрошњу енергије, до 2014. године	
	Пројектовање нових енергетски ефикасних зграда и реконструкција постојећих уз поштовање принципа енергетске ефикасности	

Табела 22. Електронска комуникациона инфраструктура

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Недовољно праћење савремених технологије развоја електронске комуникационе инфраструктуре (фиксна, мобилна телефонија, интернет, радиодифузна и информациона инфраструктура) резултираће стагнацијом и назадовањем у привредном и целокупном развоју простора у обухвату Плана
Са планом	Обезбеђивање интерконективних веза, развој домаће електронске комуникационе индустрије и обезбеђење вишеструких нивоа заштите у циљу сигурности и безбедности електронског комуникационог сектора	
	Транспорт у нижим равнима мреже засниван искључиво на оптичким кабловима	
	Даљи развој мобилне мреже и наставак увођења GPRS/EDGE технологије и обезбеђење покривањем применом 3G технологије	

Табела 23. Водопривредна инфраструктура

	Позитивни ефекти	Негативни ефекти
Status quo		Изградња водоводне мреже не прати изградњу канализационе и изградњу
		Велики број загађивача површинских и подземних вода
		Мала покривеност канализационом мрежом и непостојање ППОВ
		непостојање организованог приступа наводњавању (мање од 50% изграђених капацитета у функцији)
		Неконтролисано наводњавање и коришћење

		подземних вода индивидуланих пољопривредних произвођача
Са планом	Идентификација загађивача површинских и подземних вода	
	Формирање пет регионалних система водоснабдевања (Сремски систем, Новосадски систем, Бачки систем, Систем горње Тисе, Јужнобанатски систем)	
	Снабдевање водом за технолошке потребе фаворизацијом коришћења површинских вода (осим у случају индустрија које користе воду квалитета воде за пиће-прехрамбене индустрије)	
	Каналисање сепарационим системом и пречишћавање отпадних вода (ППОВ) свих насеља већих од 5.000 ЕС, и мањих насеља која се налазе у зони заштите изворишта	
	Одводњавање и заштита од унутрашњих вода (реконструкције и изградње система за одводњавање са отвореном каналском мрежом и изградња хоризонталне цевне дренаже на "тешким" земљиштима)	
	Изградња великих хидроелектрана (ХЕ Нови Сад на Дунаву и ХЕ Обреж на Сави), малих хидроцентрала (брана на Тиси код новог Бечеја), хидроелектрана на ХС ДТД, на рекама Караш и Нера) и изградња минихидроелектрана на подручју Фрушке Горе и Вршачког Брега	
	Одбрана од поплава и регулација река	

Табела 24. Управљање отпадом

	Позитивни ефекти	**Негативни ефекти**
Status quo		Не постојање система управљања отпадом. Одлагање отпада без икаквог предтретмана на неприхватљивим локацијама. Велики број неуређених одлагалишта отпада која загађују животну средину и угрожавају здравље становништва
Са планом	Сепарација отпада на месту настајања и рециклажа	
	Адекватно управљање опасним отпадом и отпадом животињског порекла	
	Изградња регионалних депонија комуналног отпада (9 регионалних центара)	
	Санација и рекултивација локалитета неуређених депонија и депонија индустријског отпада	

Табела 25. Привреда

	Позитивни ефекти	**Негативни ефекти**
Status quo		Застарела технологија и недовољан ниво инвестиционе активности – инсталисани производни капацитети са технолошког аспекта ограничавају квалитет и конкурентнсто производа
		Висока незапосленост и висок одлив квалитетних кадрова у иностранство
		Неприлагођеност образовног система потребама привреде и слаба повезаност универзитета и развојно-истраживачких институција са привредеом
		Уситњеност земљишних поседа

		Екстензивна производња по структури и приносима
		Деградација пољопривредног земљишта ерозијом
		Недовољна искоришћеност геосаобраћајног положаја, значајног туристичког потенцијала
		Недовољно развијен квантитет и квалитет смештајних капацитета
Са планом	Примена одговарајуће технологије и процеса производње како би се негативни утицаји на животну средину свели на минимум	
	Заустављање прекомерног ширења индустријских локалитета на рачун квалитетног пољопривредног земљишта	
	Фаворизација „brownfield" инвестиција	
	Рационално коришћење земљишног фонда	
	Развој и фаворизација еколошке (органске) пољопривреде	
	Формирање нових или започетих дестинација туристичке понуде и коридора (Нови Сад, Фрушка Гора, Бања Јунаковић, Кањижа...)	
	Јачање и рехабилитација пратеће инфраструктуре у функцији туризма	

Могући позитивни и негативни ефекти варијанти Плана показују следеће:

1. У варијанти да се План не донесе (варијанта рецесивног раста) и да се развој настави по досадашњем тренду могу се очекивати само негативни ефекти код готово сваког сектора и ниједан позитиван ефекат у односу на циљеве стратешке процене утицаја.
2. У варијанти да се План имплементира (варијанта одрживог развоја) могу се очекивати бројни позитивни ефекти у сваком сектору, који отклањају већину негативних тенденција у развоју посматране локације ако се план не би имплементирао.

Важно је напоменути да су, када је реч о позитивним и негативним ефектима Плана, побољшања и погоршања стања у обе варијанте врло мала и у просторном смислу и по интензитету, с обзиром да планиране активности нису загађујуће у мери која може значајно оптеретити капацитет простора.

На основу изнетог може се закључити да је варијанта доношења предложеног Плана знатно повољнија у односу на варијанту да се план не донесе.

4.3. ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА РПП АПВ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ И ОПИС МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА И УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Све намене у простору на подручју обухвата РПП АПВ, делатности и развојни процеси, расположиви потенцијали и наведена ограничења, које се манифестују одређеним утицајима на окружење, могу утицати на квалитет животне средине, угрожавајући је и деградирајући је. С обзиром на то да се ради о простору на чијим ће појединим деловима активности бити интензивније, у остваривању система заштите животне средине надлежни органи, правна и физичка лица морају бити одговорна за сваку активност, којом мењају или могу променити стање и услове у природној и антропогеној животној средини.

У смислу смањивања и елиминисања могућих промена и негативних утицаја на животну средину неопходно је поштовање основних начела заштите животне средине и основних начела у планирању и остваривању планских решења, која се односе на заштиту природних ресурса, природних и културних вредности и уређење предметног простора.

Као што је већ истакнуто, циљ израде Стратешке процене је сагледавање могућих негативних утицаја планских решења на квалитет животне средине и прописивање одговарајућих мера за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквире дефинисане законском регулативом. Да би се постављени циљ остварио, потребно је сагледати Планом предвиђене активности. Стратешка процена која се ради за ниво РПП АПВ бави се генералном анализом и проценом могућих утицаја планираних решења на животну средину. Детаљније анализе појединачних објеката и њихових утицаја на животну средину разматраће се у оквиру стратешких процена утицаја на нижем хијерархијском нивоу и у оквиру процена утицаја појединачних објеката/пројеката на животну

средину за које надлежни орган утврди потребу израде оваквог документа, неопходног за добијање одобрења за изградњу.

У Стратешкој процени, у првом делу, анализирана су сва планска решења и извршено је идентификовање оних која у одређеној мери могу угрозити квалитет елемената животне средине у фази реализације Плана. У том контексту, у Стратешкој процени се анализирају могући утицаји планираних активности на чиниоце животне средине и дефинишу планске мере заштите које ће потенцијална загађења довести на ниво прихватљивости, односно у границе дефинисане законском регулативом.

4.3.1. ОПИС МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Дефинисање мера заштите има за циљ обезбеђивање услова да се постојеће стање животне средине **очува**, у појединим сегментима и **унапреди**, а пре свега, да се **спречи** потенцијално негативно деловање.

4.3.1.1. Мере заштите ваздуха

Заштита ваздуха ће се обезбедити кроз примену следећих мера:

- Коришћењем еколошких енергената (електрична енергија, сунчева енергија, биомаса, геотермална енергија и др.) за грејање будућих туристичких капацитета и мањих производних погона. За све нове привредне објекте, као потенцијалне загађиваче, и постојеће загађиваче, уколико не поштују правило употребе еколошких енергената ради задовољавања нивоа квалитета ваздуха, обавезна је уградња филтера у димњацима;
- Реконструкцијом постојеће путне мреже и успостављањем заштитних зона са заштитним зеленилом уз саобраћајнице за све категорије путева у складу са Законом, као мера заштите од буке и аерозагађења. Побољшање квалитета постојеће путне мреже односиће се, пре свега, на локалне путеве који се налазе у најлошијем стању (асфалтирање макадамских и санирање земљаних путева);
- У градовима и насељима са сконцентрисаним разноврсним изворима загађивања, заштита ваздуха ће се спроводити применом комплексних мера: унапређењем система мониторинга квалитета ваздуха, уградњом филтера у индустријским димњацима; променом режима саобраћаја у насељу; адекватним третманом комуналног и индустријског отпада; формирањем заштитних зелених појасева око извора загађивања ваздуха и др.;
- Спровођењем поступка процене утицаја на животну средину и израдом студије у којој ће бити дефинисане и мере у вези са заштитом од буке и аерозагађења за алтернативну трасу инфраструктурног коридора.

4.3.1.2. Мере за заштиту вода

У циљу заштите квалитета вода (површинских и подземних) предвиђене су следеће активности:

- Решавање снабдевања становништва водом у насељима упоредо са решавањем питања одвођења и третмана отпадних вода;
- Санација и ревитализација објеката и опреме водоводне инфраструктуре, направити приоритете по насељима, односно засеоцима, и изградњу нових објеката вршити у складу са санитарно-техничким условима изградње и уређења;
- Дефинисање зона изворишта и одређивање зона и мера санитарне заштите свих изворишта (регионалних и локалних) висококвалитетних површинских и подземних вода.
- Земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност извора и здравствену исправност воде. У складу са тим, све активности у простору које утичу на промену квалитета воде у водоносним слојевима или површинским токовима, морају бити забрањене.
- У подручјима на којима се налазе изворишта која се користе или су планирана за снабдевање водом за пиће, установљавају се три зоне заштите: шира зона заштите, ужа зона заштите и зона непосредне заштите. У циљу заштите вода обавезно је уређење и одржавање *уже зоне заштите изворишта* у складу са Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања ("Службени гласник РС ", бр. 92/08)
- Контрола квалитета воде за пиће (физичко-хемијски и микробиолошки стандарди) од стране стручних служби на локалном нивоу;
- Забрана неконтролисаног каптирања извора без обзира на издашност;

- Забрана неадекватног каптирања и експлоатације термоминералних вода – у циљу заштите формирати зоне санитарне заштите издани термоминералних вода (елиминација појединих активности по зонама);
- Код непосредне реализације пројеката изградње водопривредних и других објеката и захвата у коришћењу водних ресурса или коришћењу водних система обавезна је израда студије о процени утицаја на животну средину, а пре свега са становишта: процене ризика од свих врста и степена загађења вода и тла и процене и прогнозе "оводњености" као основног чиниоца опстанка живота у постојећим екосистемима, у зонама утицаја;
- Очување квалитета површинских и подземних вода у складу са зехтеваном класом;
- У циљу подизања нивоа санитације насеља и боље заштите квалитета вода у водопријемнику сакупљање и евакуацију отпадних вода вршити преко сепарационог канализационог система (раздвајање колектора за отпадне воде од колектора кишне канализације);
- Изградња уређаја (постројења) за пречишћавање отпадних вода;
- Обавезно пречишћавање свих отпадних вода (комуналних и индустријских) пре испуштања у водопријемник сагласно стандардима прописаним законом;
- Отпадне воде из привредних (занатских) објеката мораће да испуне стандарде ефлуента, ниво квалитета, да би смеле да буду упуштене у колекторе за отпадне воде насеља. Зависно од врсте и типа загађене воде вршиће се њихово претходно пречишћавање кроз предтретман, па ће тек онда ићи на заједничко пречишћавање са санитарним и атмосферским отпадним водама;
- Поштовање услова и критеријума за унапређење и заштиту животне средине при уређењу водотока, а у зонама посебних природних вредности тежити остварењу "натуралне регулације";
- Туристички локалитети и центри ће проблем одвођења отпадних вода решавати преко уређаја за биолошко пречишћавање;
- Забрана инсталирања прљавих технологија и замена застарелих технологија са ослонцем на чистије (прелазити на технологије које захтевају мање специфичне количине воде и других сировина и материјала). Таква примена треба да буде економски стимулисана од стране државе;
- У снабдевању производних погона водом и других привредних објеката оријентисати се на што веће коришћење водотока, као комплексних система, у којима би се планским газдовањем, количина и квалитет вода одржали на жељеном нивоу;
- Увођење принципа рециркулације и поновног коришћења пречишћених отпадних вода;
- При планирању, градњи или реконструкцији производних и других привредних објеката потребно је обезбедити све подлоге на основу којих се могу утврдити и условити потребне мере заштите, захтевати и реализовати (у току саме инвестиције) начин третмана отпадних вода који даје захтевани квалитет ефлуента и не нарушава квалитет вода у пријемном водотоку, и други услови;
- Приликом издавања услова за све планиране нове привредне објекте (постројења), као потенцијалне загађиваче, или код реконструкције постојећих, морају се обезбедити све потребне сагласности и урадити студија о процени утицаја на животну средину;
- Строга контрола система организације и рада сточних фарми с циљем заштите подземних и површинских вода од неадекватног начина одлагања чврстих и течних отпадака;
- Лешеве угинулих животиња транспортовати до најближе кафилерије у складу са Законом о ветеринарству;
- Реализација програма развоја сточарства, у оквиру тога и отварање мини сточних фарми, не може почети без спроведеног поступка процене утицаја на животну средину и сагласности надлежног органа на студију о процени утицаја;
- Забрана трајног депоновања отпада, у долинама река и у зонама изворишта висококвалитетних површинских и подземних вода;
- Примена адекватног хранива за рибе како би се спречило загађивање вода пореклом из рибњака. Мењање садржаја појединих састојака воде настаје док она пролази кроз рибњак, изазвано отпацима хране и продуктима метаболизма;
- Спровођење поступка процене утицаја на животну средину и израда студије у којој ће бити дефинисане и мере у вези са заштитом вода (начин одвођења отпадних вода, третман, и др.) за алтернативну трасу инфраструктурног коридора;
- Извођење ободних канала, код реконструкције саобраћајне инфраструктуре, за одвођење атмосферских вода, које садрже загађујуће материје са пута (нафта, мазива, уља и исталожене штетне материје из ваздуха) и за прихватање у тзв. акцидентним случајевима течних товара и на тај начин ће се спречити њихово неконтролисано отицање. Техничко решење ће бити дефинисано у склопу пројекта реконструкције саобраћајнице, односно у фази пројектовања нових саобраћајница када ће бити узете у обзир мере које се односе на заштиту животне средине;
- Забрана превоза и испуштања опасних и штетних материја као и других материјала које могу трајно и у значајном обиму угрозити изворишта водоснабдевања;
- Побољашање систематског мерења и осматрања квалитета површинских вода, као вид контроле, увођењем нових тзв. система засебних мерних станица (мерних места) са или без континуалне

регистрације података и са резервним (допунским) местима за повремена или *ad hoc* мерења ради потпунијег увида у квалитет вода. На тај начин ће се повећати квалитет и поузданост информација и обухватити већи простор. Треба усмерити напоре на аутоматизацији прикупљања података (опремањем мерних места аутоматским уређајима за мерење);
- Развијање културе становништва о потреби чувања водних ресурса;
- Спровођење рестриктивних мера у циљу очувања вода у изворишним подручјима где се штите воде намењене за пиће или у подручјима од посебног природног или амбијенталног значаја. Код малог пријемног капацитета водотока, када потребне мере заштите нису ни технички ни економски прихватљиве, примењује се ова мера. Она се спроводи забраном изградње нових погона у наведеним подручјима или гашењем, односно дислокацијом већ постојећих;
- Све рестриктивне мере усклађују се са просторним и развојним плановима и регулишу посебним одлукама надлежних органа.

4.3.1.3. Мере за заштиту земљишта

Заштита земљишта се обезбеђује:
- Смањењем даљег губитка земљишта и очувањем његовог квалитета под утицајем антропогених активности (индустрија, рударство, саобраћај, ерозија и др.);
- Уређењем и контролисаном применом хемијских средстава заштите пољопривредног земљишта;
- Успостављањем система мониторинга квалитета земљишта са применом мера заштите (посебно од стране загађивача);
- Спречавањем непланског претварања пољопривредног у грађевинско земљиште;
- Спречавањем претварања ливада и пашњака у оранице;
- Забраном неорганизованог одлагања отпада на територији Плана и санацијом неуређених одлагалишта отпада у циљу заштите земљишта;
- Рекултивацијом и ревитализацијом свих површина деградираних услед експлоатације минералних сировина. Обавезно паралелно одвијање експлоатације минералних сировина са ремедијацијом деградираних површина у складу са законском регулативом;
- Санацијом свих деградационих површина на предметном простору:
- Формирањем заштитних појасева на ерозивним подручјима, дуж саобраћајница, око индустријских зона и др.

4.3.1.4. Мере за заштиту шума, шумског земљишта и у области шумарства и ловства

Планом је предвиђено повећање шумовитости општине подизањем шума на пољопривредном земљишту слабијег бонитета, очување и унапређење постојећих површина под шумама и подизање заштитног зеленила.

У циљу спречавања негативних утицаја на површине под шумама неопходно је крчење шума ускладити са Законом о шумама, а газдовање шумама и њихово унапређивање спроводити на основу посебних шумских основа.

Крчење шума у складу са Законом се може вршити ради промене врсте дрвећа или узгојних облика шуме, подизања шумских плантажа и расадника, отварања шумских просека, изградње шумских саобраћајница и других објеката који служе газдовању шумама и којима се обезбеђују унапређење и коришћење у случајевима утврђеним просторним планом, као и код спровођења комасације и арондације пољопривредног земљишта. У другим случајевима за крчење шума се плаћа надокнада. Корисници шума су дужни да предузимају мере заштите од пожара и других елементарних непогода.

У циљу очувања вегетације на територији Плана потребно је применити следеће мере:
- Унапређење стања шума смањењем учешћа разређених и деградираних састојина, као и превођење изданачких стања у више узгојне облике;
- Унапређење здравственог стања шума;
- Заштита и коришћење посебних природних вредности (заштићених подручја, ретких и угрожених врста, аутохтоних облика биљног заједништва и др.), сагласно актима о проглашењу;
- Изградња оптималних стања састојина према дефинисаним функционално – наменским захтевима;
- Рационално и ефикасно коришћење биомасе као обновљивог извора енергије у складу са принципима одрживог развоја;
- Обавезан мониторинг са увођењем међународних стандарда и конвенција са научно – истраживачком активношћу из еколошко – типолошких области, генетике, семенске и расадничке производње, заштите шума и др.

У области заштите шума, неопходно је применити следеће мере:
- Коришћење шума у складу са одрживим развојем кроз општекорисне функције и производне функције (коришћење дрвне масе и других шумских производа, наменске производње дрвне масе за енергетске потребе и др.);
- Унапређење сарадње сектора шумарства и дрвне индустрије у циљу ефикаснијег протока добара и новца у оквиру ланца стварања вредности;
- Обавезан мониторинг са увођењем међународних стандарда и конвенција са научно – истраживачком активношћу из еколошко – типолошких области, генетике, семенске и расадничке производње, заштите шума и др.;

У области ловства неопходно је применити следеће мере:
- Заштита угрожених и ретких врста дивљачи;
- Унапређење генетске основе, структуре дивљачи и квалитета трофеја;
- Изградња и реконструкција ловно-техничких објеката и пратеће инфраструктуре;
- Обавезан мониторинг са применом међународних стандарда, конвенција, прописа из других области (ветерине и др.);
- Истраживачко-развојни рад из области ловства.

4.3.1.5. Мере заштите животне средине у области саобраћајне инфраструктуре

- Смањење обима саобраћаја применом видова саобраћаја који су мањи загађивачи (друмски – водни; друмски – железнички);
- Изградња обилазних саобраћајних капацитета, посебно у градовима где је велики утицај саобраћаја на животну средину;
- Смањење загађења ваздуха применом ЕУ прописа у производњи, дистрибуцији горива као и применом алтернативних видова горива и погонских система;
- Организационим и стратешким мерама унапредити квалитет саобраћајне услуге (смањењем временских губитака у транспорту, повећањем експлоатације брзина и сл.);
- Применом смерница из саобраћајних стратегија РС, повећати безбедност саобраћаја смањењем броја саобраћајних незгода, погинулих и повређених лица;
- Стимулација коришћења јавног превоза као и немоторног саобраћаја посебно у већим урбаним центрима;
- Примена интермодалног транспорта не само у превозу роба већ и путника;
- Примена нових техника и технологија у изградњи и одржавању саобраћајних инфраструктурних система.

4.3.1.6. Мере заштите животне средине у области енергетике

У области енергетике неопходна је реализација следећих мера заштите животне средине:
- Повећање енергетске ефикасности (смањење потрошње енергије);
- Фаворизовање коришћења ОИЕ;
- Експлоатацију минералних сировина вршити уз примену свих мера заштите околине у складу са законима, који регулишу ову област уз обавезно коришћење најбољих доступних техника;
- Адекватно поступати са отпадом у енергетици;
- Усагласити националне приписе из ове области са прописима ЕУ;
- Формирање заштитних коридора око магистралних гасовода и нафтовода.

4.3.1.7. Мере заштите у природним добрима

У заштићеним подручјима нису дозвољене активности и радње, којима се угрожава изворност биљног и животињског света, хидрографске, геоморфолошке, геолошке, културне и пејсажне вредности, осим радњи којима се одржава или успоставља природна равнотежа и остварују функције природног добра, сагласно утврђеном режиму заштите и његовом значају.

У деловима простора еколошки значајних подручја и међународно значајних подручја за очување биолошке разноврсности који се налазе:
- У заштићеним подручјима и њиховим заштитним зонама, спроводе се мере заштите заштићених подручја наведених у актима о заштити;
- На стаништима заштићених и строго заштићених врста од националног значаја, спроводе се мере заштите станишта заштићених и строго заштићених врста;
- У простору еколошких коридора, могу се планирати садржаји и активности у складу са мерама заштите еколошких коридора.

У подручјима у поступку заштите, подручјима у поступку валоризације и подручјима планираним за заштиту, могу се планирати активности и садржаји у складу са мерама заштите станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја.

На стаништима заштићених и строго заштићених врста од националног значаја:

- Забрањено је: мењати намену површина (осим у циљу еколошке ревитализације станишта), преоравати површине под природном вегетацијом, уклањати травни покривач са површинским слојем земљишта, подизати ветрогенераторе, градити рибњаке, отварати површинске копове, мењати морфологију терена, привремено или трајно одлагати отпад и опасне материје, уносити инвазивне врсте биљака и животиња;
- Неопходно је: ускладити постојећи режим вода са циљевима заштите станишта, обезбедити одрживо коришћење травних површина станишта за кошење и испашу у складу са капацитетом станишта (очување старих раса и сорти, обнова екстензивног сточарства и сл), обнављати шумарке аутохтоних врста на одговарајућим ливадским стаништима до 20% покровности по парцели, односно до максималне величине појединачних површина до 0,05 ha, ускладити планске документе у газдовању шумама са очувањем заштићених врста, путем сарадње корисника шума и завода за заштиту природе;
- Тражити посебне услове заштите природе за следеће активности: изградња и реконструкција инфраструктуре, реконструкција објеката и планирање рекреативних активности, уређење вода и остали мелиорациони радови, геолошка и друга истраживања, подизање заштитног зеленила, сеча дрвореда, група стабала и шумица, крчење жбуња, паљење вегетације ливада, пашњака и трстика, као и ревитализацију станишта, формирање појилишта (копање јаме, бушење новог или обнављање запуштеног бунара), као и за подизање привремених објеката (надстрешнице и сл).

Очувати и унапредити природне и полуприродне елементе еколошких коридора:

- Изван зоне становања, забрањена је изградња објеката чија намена није директно везана за воду на растојању мањем од 50 m од обале стајаћих вода, односно линије средњег водостаја водотока;
- Унутар грађевинских подручја, унапредити еколошке коридоре успостављањем континуитета зелених површина чија структура и намена подржава функције коридора;
- Није дозвољена промена намена површина под природном и полуприродном вегетацијом (ливаде, пашњаци, тршћаци итд) као и чиста сеча шумских појасева или других врста зеленила са улогом еколошких коридора;
- Обезбедити повезивање шумских станишта заштићених врста подизањем/обнављањем појасева високог зеленила;
- Обезбедити повезивање слатинских станишта заштићених врста очувањем постојећих ливада и пашњака уз еколошки коридор;
- Обезбедити повезивање степских и шумостепских станишта заштићених врста подизањем пољозаштитних појасева који садрже континуирани појас травне вегетације;
- Стимулисати традиционалне видове коришћења простора који доприносе очувању и унапређењу биодиверзитета на простору еколошких коридора;
- На местима укрштања еколошких коридора са елементима инфраструктурних система, који формирају баријере за миграцију врста, обезбедити техничко-технолошка решења за неометано кретање дивљих врста, уз услове Покрајинског завода за заштиту природе;
- У простору еколошких коридора и зона непосредног утицаја на еколошки коридор ширине око 200 m, забрањено је сађење инвазивних врста, одлагање отпада и свих врста опасних материја, складиштење опасних материја (резервоари горива и сл) и нерегуларно одлагање отпада.

4.3.1.8. Мере заштите предела

Природне пределе (специјалне и строге резервате природе, зоне првог режима заштите у заштићеним подручјима) је у планским решењима и плановима управљања потребно заштитити. Потребно је:

- Обезбедити заштиту структуре предела и несметано функционисање природних процеса,
- Обезбедити заштиту биодиверзитета и очување и успостављање еколошких мрежа;
- Санирати нарушене природне и естетске вредности природних предела (ревитализација и рестаурација) у складу са режимом заштите;
- Обезбедити ревалоризацију вредности и презентацију природних, културно-историјских и естетских вредности предела.

Развој руралних предела треба да се заснива на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредости и капацитета предела. Планским решењима је потребно омогућити

очување и унапређење карактеристичне структуре и слике руралних предела и креирање позитивног архитектонског идентитета насеља у руралним пределима.

Очување руралних предела обезбедити кроз:
- Очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на коришћењу земљишта, односу изграђеног и отвореног простора и карактеру изграђивања;
- Подстицање традиционалних облика коришћења земљишта, као и регулацијом грађења и уређивања простора у складу са карактером предела, традицијом грађења и специфичностима физичке структуре насеља;
- Спречавање ширења насеља и заустављањем непланске изградње (викенд насеља), стимулисањем коришћења постојећег грађевинског фонда, усклађивањем изградње инфраструктурних коридора и објеката са карактером и капацитетом предела;
- Очување и афирмацију карактеристичних културних и природних елемената у структури и слици предела (морфологија терена, водотокови, шуме, живице, засади, насеља, објекти) и креирање нових "икона" - репера и симбола.

Развој урбаних предела који су изложени бројним и конфликтним притисцима развоја, али и поседују значај за квалитет живота становништва, треба обезбедити кроз унапређење/очување слике и структуре урбаног предела и креирање позитивног архитектонског идентитета градова и насеља.

Унапређење слике и структуре урбаног предела обезбедити кроз:
- Регулацију грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и специфичностима развоја целине и делова града;
- Успостављање просторног реда и очување елемената руралног предела (шуме, пољопривредне површине, и др.) у периурбаним подручјима - заустављањем ширења града, непланске изградње и концентрацијом нове изградње уз инфраструктурне коридоре;
- Јачање специфичног карактера панораме/силуете града, које су одређене преовлађујућом урбаном формом, карактером и диспозицијом репера, карактеристичним односом грађених и природних елемената и њена презентација заштитом визура, уређивањем видиковаца и приобаља;
- Очување, унапређење и одрживо коришћење отворених, зелених простора и елемената природе у градовима;
- Креирање мреже зелених и јавних простора којом се повезују природне и културне вредности насеља, периурбаних подручја и руралног предела.

Креирање позитивног архитектонског идентитета градова и насеља обезбедити кроз:
- Подизање општег нивоа културе грађења;
- Реализацију савремених концепата нове изградње усклађених са
- природним и културним, регионалним и локалним специфичностима;
- Уређивање и активирање напуштених и девастираних подручја;
- Уређивање високо квалитетних јавних простора.

Очување и заштита оваквог обрасца повезаности, неопходни су због еродирања природних и културних вредности. Овакав предеони образац захтева:
- Очување постојећих шумских оаза између пространих ораница;
- Очување и креирање линијских зелених коридора, еколошких мрежа и заштитних појасева (живице дуж међа, пошумљавање и озелењавање површина дуж мелиоративних канала и саобраћајница у циљу заштите од еолске ерозије);
- Међусобно повезивање шума и заштитних појасева у систем зеленила;
- Заштиту постојећих и враћање изгубљених акватичних екосистема и влажних биотопа, - избегавање геометријске регулације водотокова;
- Очување постојећих и уређивање нових регионалних и локалних "икона" и репера (салаша и двораца кроз добијање нових функција: едукативни центри, туризам и угоститељство; манастира, силуета градова, архитектонског и индустријског наслеђа, предеоно изражених солитерних стабала и архитектонских објеката високих естетских вредности итд.) и очување специфичних панонских визура.

4.3.1.9. Мере заштите од ванредних ситуација

Основне мере и услови за смањење вероватноће манифестовања ванредних ситуација, правовремено реаговање и ублажавање потенцијалних последица, односе се на:
- Израду и имплементацију просторне и урбанистичке документације;

- Успостављање јединственог информационог система за сакупљање података, анализу и рану најаву;
- Израду катастра угрожености простора од природних непогода у функцији просторног планирања;
- Институционализовање система заштите од природних непогода и технолошких удеса тј. система за управљање ризицима.

Организација и функционисање цивилне заштите на територији АП Војводине, у контексту заштите и спасавања од ванредних ситуација, остариће се Планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Покрајине, усклађеним са Националним планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике Србије.

План заштите и спасавања у ванредним ситуацијама биће израђен на основу Процене угрожености, којом се идентификују извори (узроци) могућег угрожавања, сагледавају могуће последице, потребе и могућности спровођења мера и активности заштите и спасавања од ванредних ситуација, што ће утицати на утврђивање степена концентрације физичких структура и инфраструктурних објеката на одређеном простору.

Јединица локалне самоуправе у остваривању права и дужности у питањима заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, према Закону о ванредним ситуацијама ("Сл.гласник РС", бр. 111/2009), у обавези је да донесе план и програм развоја система заштите и спасавања на својој територији, у складу са Дугорочним планом развоја заштите и спасавања Републике Србије, образује Штаб за ванредне ситуације, усклади свој План заштите и спасавања са Планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике, изради и донесе Процену угрожености и План заштите и спасавања, које усклађује са суседним јединицама локалне самоуправе, као и да прати опасност, обавештава, предузима превентивне мере за смањење ризика од елементарних непогода и других несрећа, формира и организује цивилну заштиту.

Мере које се односе на планирање намене и садржаја простора, с обзиром на идентификоване факторе ризика (природног и антропогеног порекла) подразумевају:
- Адекватно просторно планирање и зонирање насеља (одређивање зона заштите, удаљености ризичних садржаја од насеља, дислокацију постојећих ризичних објеката, планирање одговарајућих садржаја у циљу спречавања ширења последица од потенцијалних удеса, итд.);
- Стриктно поштовање специфичних услова за изградњу објеката и инфраструктуре са повећаним ризиком од удеса;
- Израду анализа ризика од удеса и давање мишљења и сагласности на њих;
- Избор и примену технологија чијом се експлоатацијом мање загађује животна средина и обезбеђује већи степен заштите од потенцијалног загађења;
- Благовремено отклањање свих уочених техничко-технолошких недостатака;
- Утврђивање траса транспорта опасних материја изван насељених места.

Надлежности, обавезе, мере и начини деловања, проглашавања и управљања у ванредним ситуацијама одређене су Законом о ванредним ситуацијама ("Службени гласник РС", бр. 111/2009). Одредбе овог закона односе се, поред осталог и на израду планова заштите од удеса и предузимање мера за спречавање и ограничавање утицаја, успостављање адекватних одговора на ванредне ситуације, које су узроковане елементарним непогодама, техничко-технолошким несрећама – удесима и катастрофама.

Заштита од елементарних непогода које угрожавају простор АП Војводине односе се на детаљнију разраду на нивоу просторних и урбанистичких планова ниже хијерархије, а подразумевају адекватан избор локације за градњу објеката, поштовање ограничења која се односе на степен изграђености и искоришћености земљишта, утврђивање дозвољене спратности објеката, побољшање квалитета стамбеног и грађевинског фонда у насељима, уз већи степен опремљености одговарајућом инфраструктуром, забрана градње у угроженим деловима, као и обавезну примену прописа о техничким нормативима за изградњу објеката у сеизмичким подручјима, код изградње нових односно реконструкције постојећих објеката.

С обзиром да је значајан део подручја АП Војводине угрожен од плављења, изграђени су одбрамбени насипи до нивоа стогодишњих вода дуж великих водотока (Дунав, Тиса, Сава) као и мањих водотока и канала, што даје реалну основу да, уз добро организовану одбрану, одбрамбени насипи могу да издрже појаву високих вода. Приоритетан задатак у планирању превентивних мера заштите је реконструкција и одржавање одбрамбених насипа, као и постојеће каналске мреже која покрива значајну површину територије и у одређеној мери ублажава утицај високих подземних вода.

Настајање пожара, који могу попримити карактер елементарне непогоде, не може се искључити, без обзира на све мере безбедности, које се предузимају на плану заштите. Могућност настанка пожара је већа у насељеним местима и градовима, који имају развијенију привреду, већу густину насељености, производне објекте и складишта робе и материјала са веома високим пожарним оптерећењем и сл. Превентивне мере заштите подразумевају планске мере заштите, које се разрађују у плановима нижег реда, а обухватају планирање локације за уређење црпилишта воде довољног капацитета за потребе гашења пожара, изградњу уличне хидрантске мреже у насељима, планирање мреже саобраћајница потребне ширине у односу на значај и др.

Основне мере заштите од јаких ветрова су дендролошке мере, које су планиране као ветрозаштитни појасеви одговарајуће ширине уз саобраћајнице, канале и као заштита пољопривредног земљишта.

Субјекти, који обављају активности у оквиру којих су присутне, или могу бити присутне опасне материје, а који управљају објектима специфичне делатности са аспекта ризика по живот и здравље људи, имају обавезу спречавања удеса и ограничавања утицаја у складу са Планом заштите од удеса. Севесо постројења имају обавезу израде планова заштите од удеса у складу са прописима из области заштите животне средине.

Оператер севесо постројења, односно комплекса у коме се обављају активности у којима је присутна или може бити присутна једна или више опасних материја има обавезу израде Политике превенције удеса, Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса. Локална самоуправа је у обавези да, на основу Планова заштите од удеса оператера који се налазе на територији те локалне самоуправе, изради План заштите од удеса локалне самоуправе (екстерни План заштите од удеса), чији је садржај и методологија израде уређена Законом о ванредним ситуацијама.

Према Закону о заштити животне средине, министарство надлежно за послове животне средине, на основу Извештаја о безбедности, утврђује оператере и севесо постројења, односно комплексе чије активности могу изазвати хемијски удес са прекограничним ефектима и о томе обавештава у што краћем року, а најкасније када обавештава домаћу јавност, надлежни орган земље која може бити погођена последицама тог удеса. Министарство води евиденцију о оператерима и севесо постројењима, односно комплексима и обавештава надлежни орган друге земље о свим битним чињеницама из Извештаја о безбедности о севесо постројењу, односно комплексу чије активности могу довести до настанка хемијског удеса са прекограничним последицама, као и о свим битним чињеницама из Плана заштите од удеса тог постројења, односно комплекса.

Коришћење и уређење простора од интереса за одбрану земље биће обрађени у Посебном прилогу, у складу са проценом угрожености и повредљивости простора у обухвату Плана и условима које је установило Министарство одбране Републике Србије.

4.3.1.10. Могућност прекограничног утицаја

Природну граница обухвата Плана са западне стране чини међународна река Дунав, која представља значајан еколошки коридор и веома важан потенцијал у развоју привредних делатности посебно туризма подручја.

Поред овог вишеструког позитивног утицаја веома је значајно истаћи еколошки проблем везан а загађење вода реке Дунав, проузроковано многобројним загађивачима узводно од подручја обухвата Плана, као и на територији Плана и подручју низводно од датог простора. Дунав носи даље са собом ове загађене воде и до суседних држава- Републике Румуније и Републике Бугарске, а потом и до Црног мора.
Да би се решили ови проблеми, неопходно је деловати не само на територији обухвата овог Плана него и међународно, у свим државама кроз које ова река протиче.

Загађењем односно изливањем непречишћених отпадних вода из насеља и индустрија у Дунав, проблем поприма глобалне размере с обзиром да су посредно угрожени и квалитет подземних вода, као и земљишта, па самим тим и здравље становништва.

Када је у питању прекогранични утицај, значајно загађивање вода долази и из Румуније, где су воде Бегеја, Тамиша, Златице, Караша и Нере испод захтеване класе. Присутни су и акциденти изливања цијанида у реку Тису из рудника злата у Северној Румунији. У циљу заштите здравља становништва, од изузетног је значаја стално праћење потенцијалних извора радиоактивности, које у Србију може доспети из њене непосредне околине (нукларне електране код Баје у Мађарској и Козлодуј у Бугарској). На тим правцима важна је заједничка контрола и стално обавештавање.

Република Србија сарађује са земљама из окружења по питању контроле и утицаја прекограничног загађења. Међународна сарадња се пре свега односи на квалитет вода река Дунава, Саве, Тисе и Тамиша. Посебан значај за Републику и посебно АП Војводину имају воде Дунава, пре свега због водоснабдевања, односно заштите од загађивања подземних вода јужне Бачке и јужног Баната.

Од великог је значаја наставак развијања регионалне сарадње у области управљања водним ресурсима. У том смислу, ратификовањем међународне Конвенције о сарадњи ради заштите и одрживог коришћења реке Дунав, као и потписивањем међународног оквирног Споразума о сливу реке Саве, реализоваће се одрживо управљање водама, односно регулисаће се коришћење и заштита вода и акватичног екосистема од штетних утицаја.

4.4. АНАЛИЗА ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА РПП АПВ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Анализа процењених утицаја РПП АПВ на животну средину извршена је у односу на врсту утицаја, вероватноћу утицаја, природу утицаја, интезитет активности у простору, трајање, просторну димензију утицаја.

Табела 26. Вредновање карактеристика утицаја РПП АПВ

Врста утицаја	**Вероватноћа утицаја**	**Природа утицаја**	**Интензитет активности у простору**	**Трајање (Временска димензија)**	**Просторна димензија**
Позитиван (+) Негативан (-) Неутралан (Н)	Известан (И) Могућ (М) Није могућ (НМ)	Кумулативан (К) Кумулативан Синергијски (КС) Синергијски (СИ) Појединачан-спорадичан (ПС)	Јак позитиван (ЈП) Позитиван (П) Мањи негативан (МН) Негативан (НГ)	Краткорочан (Кр) Средњорочан (Ср) Дугорочан (Др)	Локални (Л) Регионални (Рег) Национални (Нац) Међународни (Међ)

Табела 27. Анализа утицаја планских решења у односу на циљеве Стратешке процене

Циљеви стратешке процене																				
Планска решења по секторима плана	Заштита и одрживо коришћење природних ресурса-ваздуха, воде и земљишта			Заштита природног наслеђа-заштићених природних добара, биодиверзитета, геодиверзитета и заштита предела			Унапређење управљања отпадом			Минимизација загађивања у урбаним, индустријским, пољопривредним и другим угроженим подручјима			Рационална експлоатација минералних сировина			Фаворизација коришћења ОИЕ			Смањење притисака на животну средину од саобраћајних, привредних и других антропогених активности и утицаја.		
4.4.1. Активности на заштити квалитета **ваздуха**																					
Израда локалних регистара загађивања ваздуха	+	И	КС	+	М	К	Н			+	И	КС	Н			+	М	Си	+	И	КС
	П	Др	Рег	П	Др	Р				П	Др	Р				П	Др	Р	П	Др	Р
Обезбеђење редовног рада аутоматских мониторинг станица у саставу државне мреже	+	И	К	+	М	ПС	Н			+	И	КС	Н			+	М	ПС	+	И	КС
	П	Др	Нац	П	Ср	Л				П	Ср	Нац				П	Др	Нац	П	Др	Нац
Успостављање аутоматског мониторинга ваздуха на значајним емитерима (индустријска ложишта изнад 50MW)	+	И	КС	Н			Н			+	И	КС	Н			+	И	ПС	+	И	ПС
	П	Др	Л							П	Др	Рег				П	Др	Л	П	Др	Рег
4.4.2. Активности на заштити квалитета **воде**																					
Адекватна заштита квалитета вода	+	И	КС	+	И	КС	+	И	К	+	И	КС	Н			Н			+	И	КС
	ЈП	Др	Рег	П	Др	Рег	П	Др	Рег	ЈП	Др	Рег							ЈП	Др	Нац
Адекватна заштита од вода	+	И	КС	+	М	К	Н			+	И	К	Н			Н			+	И	К
	ЈП	Др	Нац	П	Др	Рег				П	Др	Рег							П	Др	Рег
Санација и ревитализација Великог Бачког канала као и других водотока угрожених по различитим основама	+	И	КС	+	И	К	Н			+	И	КС	Н			Н			+	И	КС
	ЈП	Др	Рег	П	Др	Рег				ЈП	Др	Рег							ЈП	Др	Рег
Успостављање мреже мониторинга емисије отпадних вода	+	И	К	+	М	К	Н			+	И	К	Н			Н			П	И	КС
	ЈП	Др	Рег	П	Др	Рег				ЈП	Др	Рег							ЈП	Др	Рег
Континуирано праћење квалитета површинских и подземних вода	+	И	КС	+	И	КС	+	М	КС	+	И	КС	Н			Н			+	И	КС
	ЈП	Др	Међ	ЈП	Др	Међ	П	Др	Нац	ЈП	Др	Међ							ЈП	Др	Међ
4.4.3. Активности на заштити квалитета **земљишта**																					
Израда катастра деградираних и контаминираних локалитета	+	И	СИ	+	И	СИ	+	И	СИ	+	И	СИ	+	И	СИ	Н			+	И	СИ
	П	Др	Рег	П	Др	Рег	ЈП	Др	Рег	П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег
Изградња комуналне инфраструктуре	+	И	КС	+	М	КС	+	И	КС	+	И	КС	+	М	ПС	Н			+	И	КС
	ЈП	Др	Рег	П	Др	Рег	П	Др	Рег	П	Др	Рег	П	Кр	Л				ЈП	Др	Рег
Контролисана примена хемијских препарата у пољопривреди	+	И	КС	+	М	СИ	Н			+	И	КС	Н			Н			+	И	КС
	П	Др	Рег	П	Др	Рег				ЈП	Др	Рег							ЈП	Др	Рег
Евидентирање ерозионих подручја и примена антиерозивних мера заштите	+	М	СИ	+	И	СИ	Н			+	М	СИ	+	М	СИ	Н			+	М	СИ
	П	Др	Рег	П	Др	Л				П	Др	Л	П	Кр	Л				П	Др	Рег

Успостављање ефикасних механизама заштите плодних ораничних земљишта и предузимање мера за спречавање еколошких и здравствених ризика	+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К	Н			Н			+	М	К
	П	Др	Л	П	Др	Л				П	Др	Л							П	Др	Л
Успостављање еколошки оптималних односа између пољопривредног и шумског земљишта (изградња ветрозаштитних појасева)	+	И	КС	+	И	КС	+	И	К	+	И	КС	Н			Н			+	И	КС
	ЈП	Др	Рег	ЈП	Др	Рег	П	Др	Рег	ЈП	Др	Рег							ЈП	Др	Рег
4.4.4. Активности на заштити и рационалном коришћењу **минералних сировина**																					
Истраживања и експлоатација нафте и гаса у складу са принципима одрживог развоја	+	И	КС	+	И	КС	Н			+	И	КС	+	И	КС	+	М	КС	+	И	КС
	ЈП	Др	Рег	ЈП	Др	Рег				ЈП	Др	Рег	ЈП	Др	Рег	П	Др	Нац	ЈП	Др	Рег
Експлоатација кречњака на северним падинама Фрушке горе уз примену мера санације и рекултивације	-	И	ПС	-	М	КС	Н			-	М	КС				Н			-	И	СИ
	МН	Др	Л	НГ	Др	Л				НГ	Др	Л							НГ	Ср	Л
Експлоатација и прерада опекарских и геолошких ресурса по принципима БАТ технологија	+	И	К	-	М	ПС	Н			+	И	К				Н			+	И	К
	П	Ср	Л	МН	Ср	Л				П	Ср	Л							П	Ср	Л
Експлоатација угља у руднику "Ковин" уз примену мера санације и рекултивације	-	М	К	-	М	К	Н			-	М	К				Н			-	М	К
	НГ	Др	Л	НГ	Др	Л				НГ	Др	Л							НГ	Др	Л
4.4.5. Активности на смањењу нивоа **буке**																					
Смањивање нивоа буке поред саобраћајница и индустрија које угрожавају становање	+	И	ПС	+	И	ПС	Н			+	И	ПС							+	И	ПС
	МН	Кр	Л	МН	Кр	Л				МН	Кр	Л							МН	Кр	Л
4.4.6. Активности на смањењу јонизујућег и нејонизујућег зрачења																					
Контрола степена излагања нејонизујућем зрачењу у животној средини и контрола спроведених мера заштите од нејонизујућих зрачења	+	М	ПС	+	М	ПС	Н			+	М	ПС							+	М	ПС
	МН	Ср	Рег	МН	Ср	Рег				МН	Ср	Рег							МН	Ср	Рег
Адекватна заштита људи и животне средине од јонизујућих зрачења	Н			Н			Н			+	М	ПС	Н			Н			+	М	ПС
										МН	Кр	Л							МН	Кр	Л
4.4.7. Заштита природних добара, заштита биљног и животињског света, станишта и биодиверзитета, предела																					
Повећање укупне површине под заштитом и успостављање еколошке мреже	+	М	К	+	И	К	Н			+	М	К	Н			Н			+	М	К
	П	Др	Нац	П	Др	Нац				П	Др	Рег							П	Др	Нац
Идентификација подручја за NATURA 2000	+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К	Н			Н			+	М	К
	П	Др	Међ	П	Др	Међ				П	Др	Рег							П	Др	Рег
Заштита и адекватно управљање свим заступљеним типовима предела (природних и културних)	+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К
	П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег	П	Др	Л				П	Др	Рег
Заштита и очување биодиверзитета и природног генофонда	+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К
	П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег
Очување, санација, реконструкција и ревитализација фрагилних екосистема	+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К
	П	Др	Л	П	Др	Л				П	Др	Л	П	Др	Л				П	Др	Л
4.4.8. Активности на заштити **културно-историјске баштине**																					
Заштита културних добара на подручју АП Војводине																					
Неговање мултикултуралности																					

4.4.9. Активности на заштити становништа																					
Спровођене мере које теже да повећају фертилитет позитивним подстицајима	Н			Н			Н			Н			Н			Н			Н		
4.4.10. Активности на унапређењу инфраструктурних објеката и других створених вредности																					
4.4.10.1. Активности и развојни програми за развој **ПРИВРЕДЕ**																					
Примена одговарајуће технологије и процеса производње како би се негативни утицаји на животну средину свели на минимум	+	И	КС	+	И	КС	+	М	К	+	И	КС	+	И	КС	+	И	КС	+	И	КС
	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л
Заустављање прекомерног ширења индустријских локалитета на рачун квалитетног пољопривредног земљишта	+	И	КС	+	И	КС	Н			+	И	КС	Н			Н			+	И	КС
	П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег							П	Др	Рег
Фаворизација „brownfield" инвестиција	+	И	КС	Н			+	И	КС	+	И	КС	+	И	КС	Н			+	И	КС
	П	Др	Л				П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л				П	Др	Л
Рационално коришћење земљишног фонда	+	И	К	+	И	К	Н			+	И	К	+	И	К	Н			+	И	К
	П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег
Развој и фаворизација еколошке (органске) пољопривреде	+	И	К	+	И	К	Н			+	И	К	Н			Н			+	И	К
	П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег							П	Др	Рег
Формирање нових и реализација започетих дестинација туристичке понуде и коридора (Нови Сад, Фрушка Гора, Бања Јунаковић, Кањижа...)	Н			-	М	ПС	Н			Н			Н			Н			-	М	ПС
				МН	Кр	Л													МН	Кр	Л
Јачање и рехабилитација пратеће инфраструктуре у функцији туризма	+	М	К	+	И	К	+	М	ПС	+	М	ПС	Н			+	М	ПС	+	М	ПС
	П	Др	Рег	ЈП	Др	Л	П	Ср	Л	П	Ср	Л				П	Ср	Л	П	Ср	Л
4.4.10.2. Активности и развојни програми за развој **ШУМА, ШУМАРСТВА И ЛОВСТВА**																					
Повећање површина под шумама уз одговарајући избор врста за пошумљавање у зависности од типа земљишта	+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К	Н			Н			+	М	К
	П	Ср	Рег	П	Ср	Рег				П	Ср	Рег							П	Ср	Рег
Формирање репроцентара и повећање бројности и структуре популација дивљачи и квалитета трофеја	Н			Н			Н			Н			Н			Н			Н		
4.4.10.3. Активности и развојни програми у области **ВОДОПРИВРЕДНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ**																					
Идентификација загађивача површинских и подземних вода	+	И	К	+	И	К	+	И	К	+	И	К	Н			Н			+	И	К
	ЈП	Ср	Рег	ЈП	Ср	Рег	ЈП	Ср	Рег	ЈП	Ср	Рег							ЈП	Ср	Рег
Формирање пет регионалних система водоснабдевања (Сремски систем, Новосадски систем, Бачки систем, Систем горње Тисе, Јужнобанатски систем)	+	М	К	+	М	К	Н			+	М	К	Н			Н			+	М	К
	П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег							П	Др	Рег
Снабдевање водом за технолошке потребе фаворизацијом коришћења површинских вода (осим у случају индустрија које користе квалитетну воду за пиће-прехрамбене индустрије)	+	И	КС	Н			Н			+	И	КС	Н			Н			+	И	КС
	ЈП	Др	Лок							ЈП	Др	Лок							ЈП	Др	Лок
Каналисање сепарационим системом и пречишћавање отпадних вода (ППОВ) свих насеља већих од 5.000 ЕС, и мањих насеља која се налазе у зони заштите изворишта	+	И	КС	+	И	КС	+	И	КС	+	И	КС	Н			Н			+	И	КС
	ЈП	Др	Рег	ЈП	Др	Лк	ЈП	Др	Лк	ЈП	Др	Рег							ЈП	Др	Рег

Одводњавање и заштита од унутрашњих вода (реконструкције и изградње система за одводњавање са отвореном каналском мрежом и изградња хоризонталне цевне дренаже на "тешким" земљиштима)	+	М	К	Н			Н			+	М	К	Н			Н			+	М	К
	П	Др	Рег							П	Др	Рег							П	Др	Рег
Изградња великих хидроелектрана (ХЕ Нови Сад на Дунаву и ХЕ Обреж на Сави), малих хидроцентрала (брана на Тиси код новог Бечеја), хидроелектрана на ХС ДТД, на рекама Караш и Нера) и изградња минихидроелектрана на подручју Фрушке Горе и Вршачког Брега	+	И	К	-	М	КС	Н			+	И	К	+	И	К	+	И	К	+	И	К
	П	Др	Рег	НГ	Др	Рег				П	Др	Рег	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Рег
Одбрана од поплава и регулација река	+	И	К	+	И	К	Н			+	И	К	н			Н			+	И	К
	П	Др	Нац	П	Др	Рег				П	Др	Рег							П	Др	Рег
4.4.10.4. Активности и приоритетни развојни програми у области **САОБРАЋАЈНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ**																						
Завршетак изградње аутопута Хоргош - Нови Сад (Коридор Xb) и државних путева I реда (М- 21.1, М-24)	+	М	К	-	М	К	Н			+	И	К	Н			Н			+	М	К
	П	Др	Нац	МН	Др	Л				П	Др	Рег							П	Др	Рег
Активности на реализацији (пројектовање и израдња) обилазница око насеља као сегмената постојећих путних праваца, мостова, тунела	+	И	КС	+	И	КС	+	И	КС	+	И	КС	Н			Н			+	И	КС
	ЈП	Др	Л	ЈП	Др	Л	П	Др	Л	ЈП	Др	Л							ЈП	Др	Л
Изградња и модернизација железничког коридор X ,	+	М	К	-	М	К	Н			+	М	К	Н			Н			+	М	К
	П	Др	Нац	МН	Др	Л				П	Др	Нац							П	Др	Нац
Ревитализација, модернизација и допуна мреже																					
Унапређење и развој речног транпорта рехабилитацијом унутрашњих пловних путева	+	М	С	+	М	К	Н			+	М	С	Н			Н			+	М	С
	П	Др	Рег	П	Др	Л				П	Др	Рег							П	Др	Рег
Формирање цивилног аеродрома (Нови Сад – Ченеј) и реконструкција постојећих аеродрома	+	М	ПС	Н			Н			+	М	С	Н			Н			+	М	С
	П	Др	Рег							П	Др	Рег							П	Др	Рег
4.4.10.5. Активности и приоритетни развојни програми у области **ЕНЕРГЕТИКЕ И ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ, ОИЕ**																						
Сигурно и економично снабдевања привреде и становништва енергијом и повећање енергетске ефикасности у секторима потрошње енергије	+	И	К	Н			+	И	ПС	+	И	К	Н			Н			+	И	К
	П	Др	Рег				П	Др	Л	П	Др	Рег							П	Др	Рег
Изградња паневропског нафтовода и система продуктовода	+	И	К	-	М	КС	Н			+	И	К	Н			Н			+	И	К
	П	Др	Међ	МН	Др	Рег				П	Др	Рег							П	Др	Рег
Реконструкција постојећег система даљинског грејања и постојећих ТЕ-ТО, и изградња нових парно-гасних ТЕ-ТО	+	И	КС	Н			Н			+	И	КС	+	И	К	Н			+	И	КС
	ЈП	Др	Л							ЈП	Др	Л	П	Др	Л				ЈП	Др	Л
Повећање коришћења капацитета ОИЕ за 10% у односу на укупну потрошњу енергије, до 2014. године	+	И	КС	+	М	КС	+	М	КС	+	М	КС	+	М	КС				+	М	КС
	ЈП	Др	Нац	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Рег	П	Др	Рег				П	Др	Рег
Коришћење великог потенцијала биомасе (из пољопривреде и шумарства), комуналног отпада, геотермалне енергије, хидропотенцијала, енергије ветра и соларне енергије у енергетске сврхе	+	М	КС	+	М	КС	+	М	КС	+	М	КС	+	И	КС	+	И	КС	+	М	КС
	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л	П	Др	Л

Пројектовање нових енергетски ефикасних зграда и реконструкција постојећих уз поштовање принципа енергетске ефикасности	Н			Н			Н	+	М	К	+	М	К	Н	+	М	К
								П	Др	Л	П	Др	Л		П	Др	Л
4.4.10.6. Активности и приоритетни развојни програми у области **ЕЛЕКТРОНСКЕ КОМУНИКАЦИОНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ**																	
Обезбеђивање интерконективних веза, развој домаће електронске комуникационе ниндустрије и обезбеђења вишеструких нивоа заштите у циљу сигурности и безбедности електронског комуникационог сектора	Н			Н			Н	Н			Н			Н	Н		
Транспорт у нижим равнима мреже засниван искључиво на оптичким кабловима	Н			Н			Н	Н			Н			Н	Н		
Даљи развој мобилне мреже и наставак увођења GPRS/EDGE технологије и обезбеђење покривањем применом 3G технологије	Н			Н			Н	Н			Н			Н	Н		
4.4.10.7. Активности и приоритетни развојни програми у области **УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ**																	
Сепарација отпада на месту настајања и рециклажа	+	И	К	+	И	К		+	И	К	Н			Н	+	И	К
	П	Др	Л	П	Др	Л		П	Др	Л					П	Др	Л
Адекватно управљање опасним отпадом и отпадом животињског порекла	+	И	КС	+	И	К		+	И	К	Н			Н	+	И	К
	ЈП	Др	Рег	П	Др	Рег		П	Др	Рег					П	Др	Рег
Изградња регионалних депонија комуналног отпада (9 регионалних центара)	+	И	К	+	И	К		+	И	К	Н			Н	+	И	К
	ЈП	Др	Рег	П	Др	Рег		П	Др	Рег					П	Др	Рег
Санација и рекултивација локалитета напуштених, неуређених депонија и депонија индустријског отпада	+	И	КС	+	И	КС		+	И	КС	Н			Н	+	И	КС
	ЈП	Др	Рег	ЈП	Др	Рег		ЈП	Др	Рег					ЈП	Др	Рег

СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

5.1. ДОНОШЕЊЕ ПРОСТОРНИХ И УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА

РПП АПВ ће се спроводити разрадом планских решења и пропозиција просторним плановима подручја, посебне намене, просторним плановима јединица локалне самоуправе, урбанистичким плановима и секторским плановима и програмима, у складу са законом.

Просторни планови подручја посебне намене који су припремани у току израде РПП АПВ, а налазе се у фази израде или доношења су:
- Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Засавица;
- Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Ковиљско – петроварадински рит;
- Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Горње Подунавље;
- Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута I реда бр 21 Нови Сад - Рума - Шабац и бр. 19 Шабац – Лозница;
- Просторни план подручја посебне намене мреже инфраструктурних коридора на основном правцу државног пута I реда бр 24 Суботица-Зрењанин-Ковин;
- Просторни план подручја посебне намене међународног пловног пута Е-80 – Дунав (Паневропски коридор VII);
- Просторни план подручја посебне намене за инфраструктурни коридор за 400 KW ДВ Панчево2 – граница Румуније;
- Просторни план подручја посебне намене приобаља Тисе.

На основу РПП АПВ, радиће се и:
- Регионални просторни планови ужих територијалних целина (области) према смерницама Просторног плана Републике Србије;
- Просторни планови подручја посебне намене, у складу са секторским обавезама и приоритетима;
- Просторни планови за објекте према члану 133. Закона о планирању и изградњи.

У складу са одредбама Закона о планирању и изградњи **надлежне скупштине обухваћених општина/градова** ускладиће у целости просторне планове јединица локалне самоуправе општине/града за територије својих општина/градова са планским концепцијама, решењима и пропозицијама овог просторног плана, у Законом утврђеном року. До усклађивања, важећи просторни и урбанистички планови се могу примењивати у деловима, који нису у супротности са планским концепцијама, решењима и смерницама Плана.

5.2. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА У РЕГИОНАЛНИМ И СЕКТОРСКИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА

Развојни документи регионалног развоја за целокупно или делове подручја АП Војводине усклађују се, у складу са Законом о регионалном развоју, са РПП АПВ.

Спровођење и разраду планских концепција, решења и пропозиција утврђених РПП АПВ, у складу са законом и својим овлашћењима обезбеђују надлежни органи управе на покрајинском и локалном нивоу, уз обезбеђење услова за укључивање развојних и других институција формираних на нивоу области.

Поред наведеног, предметни План спроводиће се уграђивањем његових планских поставки у планове и програме јавних предузећа, установа задужених за заштиту природе, културних добара, животне средине, и др.

5.3. СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину је урађен у складу са одредбама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС" бр. 135/04 и 88/10), а за потребе израде РПП АПВ.

Чланом 5. Закона о стратешкој процени, „стратешка процена врши се за планове, програме, основе и стратегије (у даљем тексту: планови и програми) у области просторног и урбанистичког планирања или коришћења земљишта, пољопривреде, шумарства, рибарства, ловства, енергетике, индустрије, саобраћаја, управљања отпадом, управљања водама, електронских комуникација, туризма, очувања природних станишта и дивље флоре и фауне, којима се успоставља оквир за одобравање будућих развојних пројеката одређених прописима којима се уређује процена утицаја на животну средину."

За наведене планове и програме којима је предвиђено коришћење мањих површина на локалном нивоу или у случају мањих измена планова и програма које не захтевају прописани поступак усвајања, као и за планове и програме који нису наведени у претходном пасусу, одлуку о стратешкој процени доноси орган надлежан за припрему плана и програма ако, према критеријумима прописаним овим законом, утврди да постоји могућност значајних утицаја на животну средину.

„Министар надлежан за послове заштите животне средине, ближе утврђује листе планова и програма за које је обавезна стратешка процена утицаја на животну средину и листе планова и програма за које се може захтевати стратешка процена утицаја на животну средину."

Чланом 7. Закона дефинисано је да се „Стратешка процена утицаја на животну средину ради на основу нивоа, врсте, циљева и садржаја плана или програма.

Ако је план или програм саставни део одређене хијерархијске структуре, стратешка процена утицаја на животну средину, ради се у складу са смерницама стратешке процене утицаја на животну средину плана или програма вишег хијерархијског нивоа."

За планове нижег реда, у складу са чланом 9. Закона о стратешкој процени утицаја „Одлуку о изради стратешке процене доноси орган надлежан за припрему плана и програма по претходно прибављеном мишљењу органа надлежног за послове заштите животне средине и других заинтересованих органа и организација."

5.4. ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОЈЕКАТА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Чланом 3. Закона о процени утицаја на животну средину дефинисано је да су ''Предмет процене утицаја пројекти који се планирају и изводе, промене технологије, реконструкције, проширење капацитета, престанак рада и уклањање пројеката који могу имати значајан утицај на животну средину.

Предмет процене утицаја су и пројекти који су реализовани без израде студије о процени утицаја, а немају одобрење за изградњу или се користе без употребне дозволе (у даљем тексту: процена утицаја затеченог стања).

Процена утицаја врши се за пројекте из области индустрије, рударства, енергетике, саобраћаја, туризма, пољопривреде, шумарства, водопривреде, управљања отпадом и комуналних делатности, као и за пројекте који се планирају на заштићеном природном добру и у заштићеној околини непокретног културног добра.''

У складу са наведеним Законом и одредбама Уредбе о утврђивању Листе пројеката, за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката, за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр.114/08) инвеститори су дужни да се обрате, пре подношења захтева за издавање одобрења за изградњу објеката са Листе II, надлежном органу. Надлежни орган ће одлучити о потреби израде студије о Процени утицаја на животну средину, односно донети Решење о потреби изради или ослобађању од израде студије.

Поступак процене утицаја треба спровести по фазама у поступку процене утицаја, како је то прописано поменутим Законом. Начелни садржај студије о Процени утицаја на животну средину прописан је чланом 17. поменутог Закона, а егзактан обим и садржај студије се одређује одговарајућим решењем од стране надлежног органа.

ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине РПП АПВ могле успешно имплементирати у планском периоду. У складу са чл. 17 Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину (''Службени гласник РС'', бр. 135/04 и 88/10), програм праћења стања животне средине у току спровођења Плана садржи нарочито:

1. опис циљева плана и програма;
2. индикаторе за праћење стања животне средине;
3. права и обавезе надлежних органа; и
4. поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја;
5. друге елементе у зависности од врсте и обима плана.

Према Закону о заштити животне средине (''Службени гласник РС'', бр. 135/04, 36/09 и 72/09), Република односно јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене Законом, обезбеђује континуалну контролу и праћење стања животне средине, у складу са овим и посебним законима. Према члану 69. наведеног Закона, циљеви Програма праћења стања животне средине су:

- Обезбеђење мониторинга;
- Дефинисање садржине и начина вршења мониторинга;
- Одређивање овлашћених организација за обављање мониторинга;
- Дефинисање мониторинга загађивача;
- Успостављање информационог система и дефинисање начина достављања података у циљу вођења интегралног катастра загађивача, и
- Увођење обавезе извештавања о стању животне средине према прописаном садржају извештаја о стању животне средине.

6.1. ОПИС ЦИЉЕВА ПЛАНА

Општи циљеви РПП АПВ су:

- Смањење субрегионалних разлика у економском и социјалном погледу,
- Рационално активирање територијалног капитала на читавој територији АП Војводине преко децентрализације и полицентризма,
- Јачање позиције села уз већу улогу у оквиру функционалних подручја градова,
- Интересно и функционално умрежавање региона Војводина са другим регионима у Европи.

Опис циљева Плана, општих и посебних, детаљније је наведен у поглављу 2.4. овог Извештаја.

С обзиром на значај РПП АПВ на укупан развој Покрајине, као и на све планиране активности у простору, формирање мониторинг система је кључно у циљу обезбеђења правовременог реаговања и упозорења на могуће негативне процесе и акцидентне ситуације, као и потпунији увид у стање елемената животне средине и утврђивање потреба за предузимањем мера заштите, у зависности од степена угрожености и врсте евентуалних загађења.

6.2. ПРЕДЛОГ ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Мониторинг стања животне средине се врши систематским мерењем, испитивањем и оцењивањем индикатора стања и загађења животне средине, које обухвата праћење природних фактора, односно промене стања и карактеристика животне средине.

Имајући у виду дефинисане посебне циљеве, врши се избор одговарајућих индикатора у изради стратешке процене, на основу којих се врши оцењивање планских решења, са становишта могућих негативних утицаја на животну средину, и предлог минимизације или елиминација и утврђивање неповољних утицаја.

Предлог индикатора за праћење стања животне (који се односе на ваздух, воду, земљиште и буку) предлаже се на основу дефинисаних циљева стратешке процене:

1. Ваздух: број дана са прекорачењем ГВЕ за суспендоване честице, SOx, NOx; амбијенталне концентрације загађујућих материја (CO_2, SO_x, NO_x, прашкасте, органске и неорганске материје) у урбаним срединама; саобраћајно опретећење на аутопуту и државним путевима I

реда; број и врста регистрованих возила; проценат возила са ЕУРО4 стандардом и удео потрошње електричне енергије, гаса и ОИЕ у енергетске сврхе.

2. Вода: годишње количине исцрпљене подземне и површинске воде, апсолутно и као део од укупне обновљиве количине воде (m^3, %); потрошња воде по секторима (домаћинства, индустрија, пољопривреда) - % од укупно исрпљене воде; % домаћинстава прикључен на водовод и канализацију; % отпадних вода које се пречишћавају; присуство фекалних бактерија у води за пиће (%); $БПК_5$ у водотоцима (mg/l кисеоника потрошеног у 5 дана, на константној температури од 20◦C).
3. Земљиште: промена намене земљишта (%); површина санираних и рекултивисаних подручја (%); квалитет пољопривредног и непољопривредног земљишта; употреба минералних ђубрива (kg/ha) и употреба пестицида (t активне материје пестицида на 10km^2 пољопривредног земљишта).
4. Бука: основни и додатни индикатори буке. Основни индикатори су: индикатор буке, индикатор дневне буке, индикатор вечерње буке, индикатор ноћне буке. Додатни индикатори: меродавни ниво буке и ниво изложености буци.

6.2.1. ЗАКОНСКИ ОКВИР

Систем праћења стања животне средине успостављен је следећим правним актима:

- Закон о заштити животне средине (''Службени гласник РС'', бр. 135/04 и 36/09);
- Закон о заштити ваздуха (''Службени гласник РС'', бр. 36/09);
- Закон о заштити од буке у животној средини (''Службени гласник РС'', бр. 36/09 и 88/10),
- Закон о водама (''Службени гласник РС'' бр. 30/10);
- Правилник о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања података ('' Службени гласник РС'', бр. 30/97 и 35/97);
- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини (''Службени гласник РС'', бр. 75/10);
- Правилник о садржини и методама израде стратешких карата буке и начину њиховог приказивања јавности (''Службени гласник РС'', бр. 80/10);
- Правилник о методологији за израду акционих планова (''Службени гласник РС'', бр. 72/10);
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке (''Службени гласник РС'', бр. 72/10);
- Правилник о методологији за одређивање акустичких зона (''Службени гласник РС'', бр. 72/10);
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух (''Службени гласник РС'', бр. 71/10 и 6/11);
- Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха (''Службени гласник РС'', бр. 11/10 и 75/10);
- Правилник о опасним материјама у водама (''Службени гласник СРС'', бр. 31/82);
- Правилник о начину и минималном броју испитивања квалитета отпадних вода (''Службени гласник СРС'', бр. 47/83);
- Уредба о класификацији вода (''Службени гласник СРС'', бр. 5/68);
- Правилник о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама за њихово испитивање (''Службени гласник РС'', бр. 23/94).

6.3. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА

Права и обавезе надлежних органа, у вези праћења стања животне средине, информационом систему, извештајима о стању животне средине и информисању и учешћу јавности, произилазе из одредаба Закона о заштити животне средине, и то су:

- Влада доноси програм мониторнинга за период од две године;
- Аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе доноси програм мониторинга, на својој територији, који мора бити у складу са програмом Владе;
- Република, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе обезбеђују финансијска средства за обављање мониторинга;
- Влада утврђује критеријуме за одређивање броја и распореда мерних места, мрежу мерних места, обим и учесталост мерења, класификацију појава које се прате, методологију рада и индикаторе загађења животне средине и њиховог праћења, рокове и начин достављања података;

- Министар прописује ближе услове, које мора да испуњава овлашћена организација (за вршење мониторинга), те одређује овлашћену организацију, по претходно прибављеној сагласности министра надлежног за одређену област;
- Влада утврђује врсте емисије и других појава које су предмет мониторинга загађивача, методологију мерења, узимања узорака, начин евидентирања, рокове достављања и чувања података;
- Државни органи, односно организације, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, овлашћене организације и загађивачи дужни су да податке из мониторинга достављају Агенцији за заштиту животне средине на прописан начин;
- Агенција за заштиту животне средине води информациони систем;
- Влада ближе прописује садржину и начин вођења информационог система, методологију, структуру, заједничке основе, категорије и нивое сакупљања података, као и садржину информација о којима се редовно и обавезно обавештава јавност;
- Агенција за заштиту животне средине води национални регистар извора загађивања животне средине;
- Министар прописује методологију за израду интегралног катастра загађивача, као и врсту, начине, класификацију и рокове достављања података;

— Влада једанпут годишње подноси Народној скупштини извештај о стању животне средине у Републици Србији;

— Агенција за заштиту животне средине израђује извештај о стању животне средине, на основу прикупљених података и информација, најкасније до 31. маја текуће године за претходну годину;

— Надлежни орган аутономне покрајине, односно надлежни орган јединице локалне самоуправе дужан је да Агенцији за заштиту животне средине тромесечно доставља податке за израду извештаја о стању животне средине и то за прво, друго и треће тромесечје најкасније у року од два месеца по истеку тромесечја, а за последње тромесечје до 31. јануара;

— Извештаји о стању животне средине објављују се у службеним гласилима Републике Србије, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе;

— Државни органи, органи аутономне покрајине, органи јединице локалне самоуправе и овлашћене и друге организације дужни су да редовно, благовремено, потпуно и објективно, обавештавају јавност о стању животне средине, односно о појавама које се прате у оквиру мониторинга нивоа загађујуће материје и емисије, као и мерама упозорења или развоју загађења која могу представљати опасност за живот и здравље људи;

— Информације, које се односе на заштиту животне средине, надлежни орган доставља подносиоцу захтева у року од 30 дана од дана подношења захтева (60 дана уколико су обимне или би њихова припрема захтевала дужи временски период);

— Министар прописује висину трошкова достављања информација, у зависности од обима и природе информација.

6.4. ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ ПОЈАВЕ НЕОЧЕКИВАНИХ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА

У случају појаве неочекиваних негативних утицаја, у смислу ванредних ситуација и могућих удеса на севесо постројењима, неопходно је поступати у складу са важећом законском регулативом: Закон о заштити животне средине, Закон о ванредним ситуацијама, Закон о потврђивању Конвенције о прекограничним ефектима индустријских удеса ("Службени гласник РС-Међународни уговори", бр. 42/09), Закон о потврђивању Конвенције о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту ("Службени гласник РС-Међународни уговори", бр. 102/07), Конвенција о прекограничном загађивању ваздуха на великим удаљеностима ("Службени гласник СФРЈ-Међународни уговори", бр. 11/86) и др.

ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

7.1. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ

7.1.1. ОПШТИ МЕТОДОЛОШКИ ПРИНЦИПИ

Општи методолошки приступ изради стратешке процене утицаја на животну средину

Анализа методолошких приступа је корисна како би се могла направити потребна компаративна анализа примењене методологије, коришћене за потребе овог Извештаја са методолошким основама, које су прокламоване у склопу опште законске регулативе која регулише ову проблематику, пре свега Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину. Основни циљ се састоји пре свега у покушају да се општа методологија прилагоди специфичностима анализираног плана.

Стратешка процена утицаја на животну средину, у релативном смислу представља дисциплину новијег датума, резултат је развоја процена утицаја на животну средину, које интегришу еколошке, друштвено-економске и кумулативне утицаје, тако што:
- Укључује одрживост на самом извору еколошких проблема у планској фази, тако да се санација последица редукује;
- Омогућује да се утврди потреба и оправданост са аспекта заштите животне средине, пре свега, иницијатива и инвестиционих подухвата;
- Обрађује питања од ширег значаја; и
- Утврђује контекст и поставља смернице за хијерархијски оквир даљих процена утицаја планова, односно пројеката на животну средину.

Фазе израде Стратешке процене утицаја на животну средину су:
- Одлучивање о изради стратешке процене утицаја на животну средину, односно израда одлуке о изради стратешке процене утицаја на животну средину као саставног дела одлуке о изради планског документа;
- Одређивање садржаја стратешке процене утицаја на животну средину, односно израда одговарајућег програмског основа за израду стратешке процене утицаја на животну средину (тзв. ''scoping report'') у оквиру програма за израду плана;
- Израда Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину – саставни део планског документа.

Општи методолошки поступак, који се користи приликом израде стратешке процене и припреме Извештаја о стратешкој процени, састоји се из неколико општих фаза, и то:

Дефинисања садржаја стратешке процене - ''screening'' фаза
⇓
Дефинисања обима стратешке процене - ''scoping'' фаза
⇓
Дефинисање кључних (битних) промена
⇓
Процена у ужем смислу
⇓
Предвиђање (сагледавање) последица
⇓
Одређивање мера
⇓
Контрола и ревизија
⇓
Имплементација

Методолошки основ за израду Стратешке процене утицаја, у ужем смислу, представљају методе научног истраживања (анализа и синтеза, компаративни метод, индукција и дедукција, статистички метод, картографски метод и др.), односно примењене методе праћења стања објеката, односно појава и процеса у простору, од извора загађења, притисака, стања и одговора (планског решења).

Истовремено са применом метода научног истраживања, коришћена су страна и домаћа искуства и упутства за примену ''Стратешке директиве'', пре свега искуства из Европске Уније. Посебно су

значајне методе из ''Практичног упутства за примену ЕУ Директиве 2001/42/ЕС на урбанистичке и просторне планове''.

Анализирајући поступак израде Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину, може се закључити да се он састоји, условно говорећи, из четири фазе:

- Полазне основе, анализа и оцена стања (намене простора у обухвату Плана и елемената животне средине);
- Процена могућих утицаја на животну средину;
- Мере заштите животне средине, и
- Програм праћења стања животне средине.

Не улазећи у детаљније елаборирање појединих фаза, потребно је нагласити да свака фаза има своје специфичности и никако се не сме запоставити у поступку интегралног планирања животне средине.

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И АНАЛИЗА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

↓

ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА И ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

↓

ПРЕДЛОГ МЕРА ЗАШТИТЕ И СМЕРНИЦА ЗА НИЖЕ ХИЈЕРАРХИЈСКЕ НИВОЕ

↓

ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРЕДВИЂЕНИХ МЕРА ЗАШТИТЕ

Полазне основе стратешке процене обухватају дефинисање предмета, као и просторног обухвата студије, циљева и метода рада, правног, планског и документационог основа.

Анализа и оцена стања је аналитичка фаза, која се ради на основу резултата мерења елемената животне средине на терену односно стручних, научних и других литературних података о стању животне средине на датом подручју.

Након анализе и оцене стања, другу фазу представља *процена могућих утицаја,* које одређене активности и објекти могу имати на животну средину. Процена могућих утицаја на животну средину се врши на основу квантификације појединих елемената животне средине, научних сазнања и процена угрожености повредивих ресурса у околини планираних садржаја и процене еколошког ризика. Према критеријумима и оцени постојећег стања животне средине, а имајући у виду природне услове и изграђене структуре на подручју за које се план доноси, издвајају се најзначајнији утицаји на животну средину, који могу неповољно утицати на непосредно окружење.

У трећој фази, имајући у виду све напред наведено, прописују се одговарајуће *мере заштите животне средине* у циљу смањења негативних утицаја и унапређења животне средине. У овој фази дефинишу се смернице за ниже хијерархијске нивое планирања животне средине, односно израда Стратешке процене утицаја и Процена утицаја пројеката на животну средину.

На крају, следи фаза у којој се дефинише *програм праћења* стања животне средине у току спровођења Плана, које обухватају предлог индикатора за праћење стања животне средине и по потреби успостављање нових мерних тачака. Такође, веома је важно пратити и ефикасност спровођења прописаних мера заштите, односно да ли дефинисане мере заштите дају одговарајуће резултате.

Примењени метод рада се заснива на континуираном поступку усаглашавања процеса планирања са процесом идентификације проблема, предлога решења за спречавање и ублажавање, односно предлога мера заштите животне средине у свим фазама израде и спровођења планског документа.

7.1.2. ПРИМЕЊЕН МЕТОД РАДА

Стратешка процена ради се са циљем обезбеђивања заштите животне средине и одрживог развоја, интегрисањем основних начела заштите животне средине у поступак припреме, израде и доношења Плана.

Главни задатак Стратешке процене је да олакша благовремено и систематично разматрање могућих утицаја на животну средину на нивоу стратешког доношења одлука о плановима и програмима уважавајући принципе одрживог развоја. Интегрисањем поступка стратешке процене утицаја у процес припреме, израде и доношења Плана омогућава се ефикаснија инструментализација стратешке процене утицаја на животну средину у просторном и урбанистичком планирању.
Садржај Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину, дефинисан је Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени Гласник РС", бр.135/04 и 88/10).

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину планског документа представља завршни документ стратешке процене и саставни је део планског документа. Садржина Извештаја дефинисана је у складу са одредбама члана 12. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину и има следећа поглавља:

1. Полазне основе стратешке процене
2. Општи и посебни циљеви стратешке процене и избор индикатора
3. Процена могућих утицаја плана на животну средину
4. Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину
5. Програм праћења стања (мониторинг) животне средине у току спровођења Плана
6. Приказ коришћене методологије у изради Стратешке процене и тешкоће у изради Стратешке процене
7. Приказ начина одлучивања
8. Закључна разматрања до којих се дошло током израде Извештаја
9. Литература.

7.2. ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

Током израде Извештаја о стратешкој процени РПП АПВ услед специфичности Плана и карактеристика постојећег стања животне средине на планском подручју, садржај предметног Извештаја је у одређеној мери модификован, прилагођен основним карактеристикама Плана и обухвата процењивање стратешки значајних утицаја за развој Покрајине.

ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Методологија израде РПП АПВ урађена је у сарадњи експертског тима и стручног тима ЈП Завода за урбанизам Војводине (слика 1.).

Слика 1. Синтезни тим РПП АПВ-а

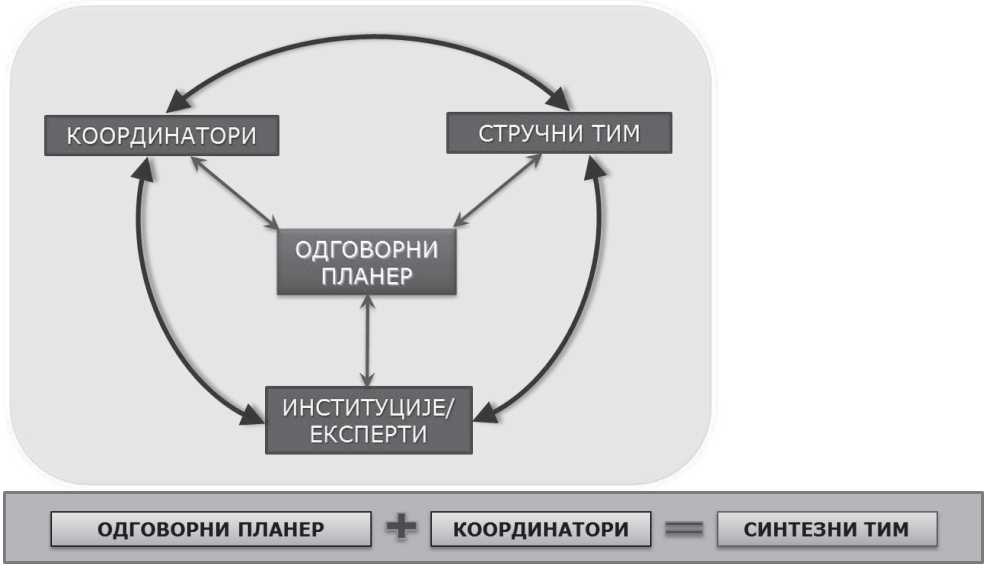

Фазе израде Плана представљене су на Слици 2.

Слика 2. Фазе израде РПП АПВ

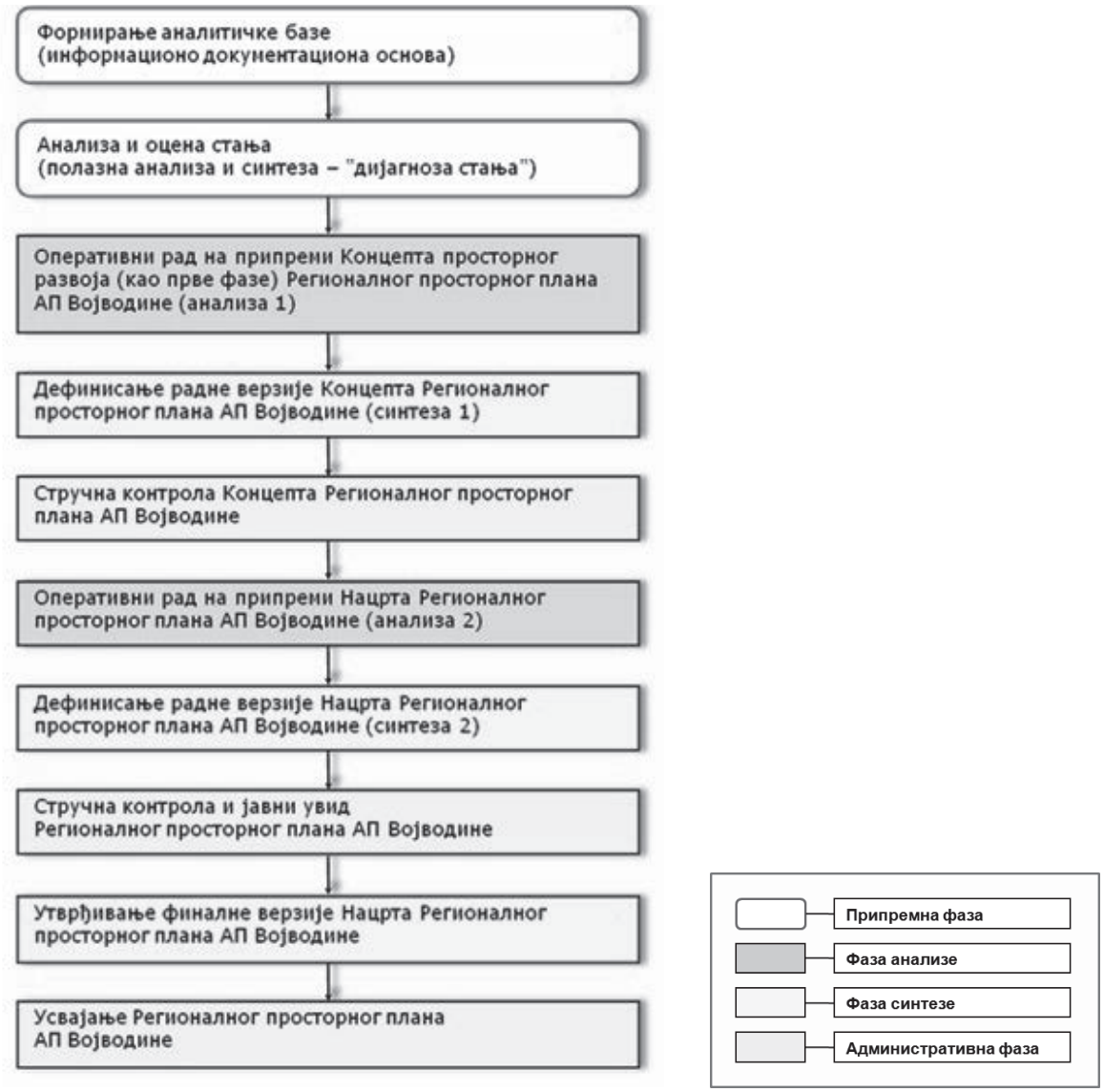

Као прва фаза РПП АПВ урађен је Концепт РПП АПВ од стране ЈП Завода за урбанизам Војводине 2010. године.

Комисија за стручну контролу и контролу усклађености РПП АП Војводине, донела је *Извештај о извршеној стручној контроли Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине – Концепт плана* којим је донет позитиван закључак о упућивању Регионалног просторног плана у даљи поступак прописан Законом, а који се односи на приступање фази израде Нацрта плана.

У самом процесу одлучивања током израде Концепта и Нацрта плана била је укључена Влада Аутономне Покрајине Војводине, учешћем ресорних секретаријата, научних институција, јавних предузећа и великог броја заинтересованих органа и организација, локалних самоуправа и др, а сви су координисани од стране ЈП Завода за урбанизам Војводине (Слика 3.), кроз многобројне састанке одржане у циљу усклађивања свих захтева и активности у простору. Одржан је и велики број састанака Радних група ради обезбеђења техничких информација за процес израде Плана, укључујући идентификацију проблема животне средине и њихових узрока.

Слика 3. Иниституционално окружење

Стратешка процена утицаја Плана на животну средину, интегрисана је као процес у све фазе израде РПП АПВ чиме је било омогућено интегрисање циљева и принципа одрживог развоја у све фазе израде Плана (од почетних циљева, преко дефинисања стратешких опредељења и утврђивања планских решења), а са циљем спречавања или ограничавања негативних утицаја на животну средину, здравље људи, биодиверзитет, природна, културна и друга створена добра.

Сходно члану 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину омогућено је учешће заинтересованих органа и организација у току израде Извештаја о стратешкој процени, односно орган надлежан за припрему плана доставља на мишљење извештај о стратешкој процени органу надлежном за заштиту животне средине, заинтересованим органима и организацијама.

Заинтересовани органи и организације дужни су да доставе мишљење у року од 30 дана од дана пријема захтева.

Такође, чланом 19. дефинисано је да је орган надлежан за припрему плана и програма обавезан да обезбеди учешће јавности у разматрању извештаја о стратешкој процени.

Јавни увид и јавна расправа за Извештај организује се по правилу у оквиру излагања Плана на јавни увид и одржавања јавне расправе у складу са Законом о планирању и изградњи и Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину.

8.1. ПРИКАЗ РАЗЛОГА ЗА ИЗБОР ОДГОВАРАЈУЋИХ ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА ТОКОМ РАЗМАТРАЊА ВАРИЈАНТИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ НАЧИНА НА КОЈИ СУ ПЛАНСКА РЕШЕЊА УСКЛАЂЕНА СА ЗАШТИТОМ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Одговарајућа планска решења у смислу избора варијантног решења које ће имати позитиван утицај на даљи просторни развој подручја Покрајине, припадају Варијантном решењу број 2., односно подразумевају спровођење сценарија одрживог просторног развоја, које се заснива на начелима дефинисаним у законској регулативи из области просторног планирања и заштите животне средине.

Чланом 3. ***Закона о планирању и изградњи*** дефинисано је да се "Уређење и коришћење простора" заснива се на начелима:

- **Одрживог развоја**;
- Подстицању равномерног регионалног развоја;
- Усклађености социјалног развоја, економске и енергетске ефикасности и заштите и ревитализације животне средине и градитељског наслеђа;
- Природних, културних и историјских вредности;
- Реализације развојних приоритета и обезбеђења услова за рационално коришћење необновљивих природних ресурса и обновљивих извора енергије;
- Спречавања и заштите од природних и техничко-технолошких несрећа;
- Планирања и уређења простора за потребе одбране земље и изградњу објеката од посебног значаја за одбрану земље;
- **Учешћа јавности**;

- Сарадње између државних органа, аутономих територијалних заједница, јединица локалних самоуправа, привредних друштава, установа, невладиних организација, грађана и других учесника у просторном развоју;
- Усаглашености са европским стандардима и нормативима у области планирања и уређења простора у циљу стварања услова за трансграничну и међународну сарадњу и укључивање Републике Србије у процесе европских интеграција."

Уређење простора заснива се на **хоризонталној и вертикалној координацији**.

Хоризонтална координација подразумева повезивање са суседним територијама у току планирања ради решавања заједничких функција и интереса, као и повезивање и партиципацију свих учесника у просторном развоју јавног и цивилног сектора и грађана.

Вертикална координација подразумева успостављање веза свих нивоа просторног и урбанистичког планирања и уређења простора, од националног ка регионалном и даље ка локалном нивоу.

Паралелно са тим, ***Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину***, члан 4. дефинише 5 основних начела стратешке процене:

1) **Начело одрживог развоја** - одрживи развој јесте усклађен систем техничко-технолошких, економских и друштвених активности у укупном развоју у коме се на принципима економичности и разумности користе природне и створене вредности са циљем да се сачува и унапреди квалитет животне средине за садашње и будуће генерације.

Разматрањем и укључивањем битних аспеката животне средине у припрему и усвајање одређених планова и програма и утврђивањем услова за очување вредности природних ресурса и добара, предела, биолошке разноврсности, дивљих биљних и животињских врста и аутохтоних екосистема, односно рационалним коришћењем природних ресурса доприноси се циљевима одрживог развоја.

2) **Начело интегралности** - политика заштите животне средине која се реализује доношењем планова и програма заснива се на укључивању услова заштите животне средине, односно очувања и одрживог коришћења биолошке разноврсности у одговарајуће секторске и међусекторске програме и планове.

3) **Начело предострожности** - свака активност мора бити спроведена на начин да се спрече или смање негативни утицаји одређених планова и програма на животну средину пре њиховог усвајања, обезбеди рационално коришћење природних ресурса и сведе на минимум ризик по здравље људи, животну средину и материјална добра.

4) **Начело хијерархије и координације** - процена утицаја планова и програма врши се на различитим хијерархијским нивоима на којима се доносе планови и програми.
У поступку стратешке процене планова и програма повећани степен транспарентности у одлучивању обезбеђује се узајамном координацијом надлежних и заинтересованих органа у поступку давања сагласности на стратешку процену, кроз консултације, односно обавештавања и давања мишљења на план или програм.

5) **Начело јавности** - у циљу информисања јавности о одређеним плановима и програмима и о њиховом могућем утицају на животну средину, као и у циљу обезбеђења пуне отворености поступка припреме и доношења или усвајања планова и програма, јавност мора, пре доношења било какве одлуке, као и после усвајања плана и програма, имати приступ информацијама које се односе на те планове и програме или њихове измене.

Такође, ППРС, основни плански документ просторног планирања и развоја у Републици Србији који представља плански основ за израду Регионалног плана АПВ, у погледу заштите животне средине припремљин је као одржив, са предвиђеним одрживим развојем у погледу развоја привреде, равномерног регионалног развоја, развоја инфраструктуре и унапређења квалитета живота. Захтеви за заштитом животне средине уграђени су највећим делом и у планска решења РПП АПВ, како би био омогућен неопходан развој са минималним последицама на животну средину.

ЗАКЉУЧЦИ ДО КОЈИХ СЕ ДОШЛО ТОКОМ ИЗРАДЕ ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ

Проблематика заштите животне средине у РПП АПВ разматрана је у оквиру планског документа али и у склопу Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Примењена методологија је описана у претходном поглављу и сагласна је са претпоставкама које су дефинисане у оквиру Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, којим се дефинише садржина Извештаја о стратешкој процени утицаја.

Циљ израде Извештаја о стратешкој процени утицаја предметног плана на животну средину је сагледавање могућих значајних негативних утицаја планских решења на квалитет животне средине и прописивање одговарајућих мера за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквире дефинисане законском регулативом. Да би се постављени циљ могао остварити, потребно је било сагледати постојеће стање животне средине и Планом предвиђене активности.

Резимирајући утицаје плана на животну средину и елементе одрживог развоја може се констатовати да ће већина утицаја планских решења имати позитиван утицај на конкретан простор. Мањи негативни утицаји, које је могуће очекивати реализацијом планских решења су ограниченог интензитета и просторних размера. Да би се овакви утицаји свели у оквире који неће оптеретити капацитет простора, потребно је спроводити мере за спречавање и ограничавање негативних утицаја плана на животну средину.

У варијанти да се РПП АПВ не донесе и да се развој настави по досадашњем тренду могу се очекивати само негативни ефекти код готово сваког сектора и ниједан позитиван ефекат у односу на циљеве стратешке процене утицаја.

У варијанти да се РПП АПВ имплементира, могу се очекивати бројни позитивни ефекти у сваком сектору, који отклањају већину негативних тенденција у развоју предметног простора ако се План не би имплементирао.

Извештај о стратешкој процени Регионалног просторног плана не може дати експлицитне одговоре на прихватљивост појединих планских решења. Таква планска решења морају се разрађивати и детаљно оцењивати приликом израде планске документације нижих хијерархијских нивоа као и пројектно техничке документације. Детаљнија анализа појединачних објеката и њихових утицаја на животну средину, разматраће се у оквиру стратешких процена утицаја планске документације на нижим хијерархијским нивоима и у оквиру процена утицаја појединачних објеката на животну средину.

Анализирајући РПП АПВ у целини, као и појединачна планска решења, на основу евалуације значајних утицаја може се закључити да имплементација Плана не изазива могуће стратешки значајне негативне утицаје на целом планском подручју, већ само на деловима (локалитетима, трасама) планског подручја на коме се реализују одређена планска решења. У случајевима где је процењено да може доћи до значајног потенцијално негативног утицаја, потребно је предузети одговарајуће мере заштите прописане овим Извештајем.

640.

На основу члана 34. алинеја 2. Статута Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, број 17/09), члана 4. Закона о јавним службама („Службени гласник РС“, број: 42/91, 71/94, 79/05 – др. Закон, 81/05 – испр. др. закона и 83/05 – испр. др. закона), члана 19. став 7. Закона о заштити права и слобода националних мањина („Службени лист СРЈ“, број 11/02) и члана 16. став 2. Закона о националним саветима националних мањина („Службени гласник РС“, бр. 72/09), Скупштина Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 07. децембра 2011. године и Национални савет русинске националне мањине, на седници одржаној 17.децембра 2011. године, д о н е л и су

О Д Л У К У
О ИЗМЕНИ ОДЛУКЕ О ОСНИВАЊУ ЗАВОДА ЗА КУЛТУРУ ВОЈВОЂАНСКИХ РУСИНА

Члан 1.

У Одлуци о оснивању Завода за културу војвођанских Русина („Службени лист АПВ“, број 7/08), у члану 1. став 2. речи: „Извршно веће Аутономне Покрајине Војводине (у даљем тексту: Извршно веће)“ замењују се речима: „Влада Аутономне Покрајине Војводине (у даљем тексту: Покрајинска влада)“, а у члану 9. став 2, члану 11. став 2, члану 13. став 2, члану 14. став 2, чл. 15, 16, 18, 19, 21. став 1. и 2. речи: „Извршно веће“ замењују се речима: „Покрајинска влада“ у одговарајућем падежу.

Члан 2.

У Одлуци о оснивању Завода за културу војвођанских Русина („Службени лист АПВ“, број 7/08) члан 2. став 2. мења се и гласи:

„Седиште Завода је у Новом Саду, Улица Футошка број 2/III.“

Члан 3.

Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у “Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине”.

Скупштина Аутономне Покрајине Војводине

01 Број: 022-37/07
Нови Сад, 07. децембар 2011. године

Потпредседник
Скупштине АП Војводине,
Бранимир Митровић,с.р.

Национални савет русинске националне мањине

Број: 260-5/11
Руски Крстур, 17.децембар 2011. године

Председник
Националног савета русинске националне мањине
Славко Рац,с.р.

641.

На основу члана 8. став 3. Одлуке о оснивању Агенције за равномерни регионални развој Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, број: 17/11) и чл. 33. и 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине («Службени лист АПВ», број 4/10), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

У Управни одбор Агенције за равномерни регионални развој Аутономне Покрајине Војводине, именују се:

- за председника: Биљана Јурибашић, дипл. правник из Новог Сада;
- за чланове:
  1. др Александар Кнежевић, из Новог Сада;
  2. Дејан Благојевић, мастер економских наука из Новог Сада;
  3. Горан Веселиновић, правник из Новог Сада;
  4. Корнелија Шандор Вејгнер, дипл. правник из Суботице.

Председник и чланови Управног одбора, именују се на период од пет година.

II

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 023-65/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

642.

На основу члана 8. став 1. Одлуке о установљавању Годишње награде ‘’Др Зоран Ђинђић за младог научника и истраживача“ (‘’Службени лист АПВ’’, број: 2/04 и 17/05) и чл. 33. и 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине (“Службени лист АПВ’’, број 4/10), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а ј е

Р Е Ш Е Њ Е

I

Годишња награда ‘’Др Зоран Ђинђић за младог научника и истраживача’’ за 2011. годину, додељује се:

др Весни Тумбас, асистенту Технолошког факултета у Новом Саду.

II

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 17-13/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

643.

На основу члана 130. став 3. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС“, број: 107/05, 72/09-други закон, 88/10, 99/10 и 57/11), тачке II Одлуке о преузимању права и обавеза оснивача над здравственим установама које на подручју АП Војводине пружају болничку, специјалистичку и високоспецијалистичку здравствену заштиту (“Службени лист АПВ”, број: 8/02 и 11/02) и на основу члана 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, број 4/10), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

Др БРАНКА КОПРИВИЦА, доктор медицине, специјалиста интерне медицине, разрешава се дужности члана Управног од-

бора Специјалне болнице за неуролошка обољења и посттрауматска стања „Др Боривоје Гњатић“ Стари Сланкамен, на коју је именована Решењем Владе Аутономне Покрајине Војводине, број: 022-222/2011 од 30. марта 2011. године, на лични захтев.

II

Др ЈЕЛИЦА УШЉЕБРКА-РАДАКОВИЋ, доктор медицине, специјалиста физикалне медицине и рехабилитације, именује се за члана Управног одбора Специјалне болнице за неуролошка обољења и посттрауматска стања „Др Боривоје Гњатић“ Стари Сланкамен, из реда запослених.

III

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 022-631/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

644.

На основу члана 130. став 3. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС“, број: 107/05, 72/09-други закон, 88/10, 99/10 и 57/11), тачке II Одлуке о преузимању права и обавеза оснивача над здравственим установама које на подручју АП Војводине пружају болничку, специјалистичку и високоспецијалистичку здравствену заштиту (“Службени лист АПВ”, број: 8/02 и 11/02) и на основу члана 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, број 4/10), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

ДУШАНКА ЂУРОВИЋ, др сци. специјалиста клиничке психологије, разрешава се дужности члана Управног одбора Института за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, на коју је именована Решењем Извршног већа Аутономне Покрајине Војводине, број: 022-00051/2008 од 23. јануара 2008. године.

II

ГОРДАНА ДРАЧА, дипломирани социолог, специјалиста социјалне рехабилитације, именује се за члана Управног одбора Института за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, из реда запослених.

III

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 022-630/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

645.

На основу члана 130. став 3. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС“, број: 107/05, 72/09-други закон, 88/10, 99/10 и 57/11), а у вези са чланом 1. став 2. Одлуке о оснивању Завода за јавно здравље Сремска Митровица (“Службени лист АПВ“, број 11/06) и на основу члана 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, број 4/10), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

ВЛАДИМИР ЈОВАНОВИЋ, дипл. правник, разрешава се дужности председника Управног одбора Завода за јавно здравље Сремска Митровица, на коју је именован Решењем Извршног већа Аутономне Покрајине Војводине, број: 022-00079/2009 од 11. фебруара 2009. године, на лични захтев.

II

ДРАГАН ЈОВАНОВИЋ, дипл. инг. шумарства, Нови дрвни комбинат, Сремска Митровица из Сремске Митровице, именује се за председника Управног одбора Завода за јавно здравље Сремска Митровица, као представник оснивача.

III

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 022-629/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

646.

На основу члана 130. став 3. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС“, број: 107/05, 72/09-други закон, 88/10, 99/10 и 57/11), а у вези са чланом 1. став 2. Одлуке о оснивању Опште болнице Вршац, Вршац, услед поделе Здравственог центра „Вршац“, Вршац (“Службени лист АПВ“, број: 1/09 и 21/10) и на основу члана 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, број 4/10), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

Др БИЉАНА ЈЕЛИЧИЋ, доктор медицине, специјалиста патолошке анатомије, разрешава се дужности члана Управног одбора Опште болнице Вршац, Вршац, на коју је именована Решењем Извршног већа Аутономне Покрајине Војводине, број: 022-00343/2009 од 22. јуна 2009. године.

II

Др ВИДА ПАВЛОВИЋ-ТОКИН, доктор медицине, специјалиста педијатар, из Вршца, именује се за члана Управног одбора Опште болнице Вршац, Вршац, из реда запослених.

III

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 022-628/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

647.

На основу члана 130. став 3. Закона о здравственој, („Службени гласник РС“, број: 107/05, 72/09-други закон, 88/10, 99/10 и 57/11), а у вези са чланом 1. став 2. Одлуке о оснивању Завода за јавно здравље Панчево (“Службени лист АПВ”, број 11/06) и члана 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине (“Службени лист АПВ”, број 4/2010), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

Др ЉИЉАНА ЛАЗИЋ, доктор медицине, специјалиста социјалне медицине и менаџмента у здравству, разрешава се дужности вршиоца дужности директора Завода за јавно здравље Панчево, на коју је именована Решењем Владе Аутономне Покрајине Војводине, број: 022-363/2011 од 15. јуна 2011. године.

II

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 022-626/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

648.

На основу члана 130. став 3. и члана 132. став 6. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС“, број: 107/05, 72/09-други закон, 88/10, 99/10 и 57/11) а у вези са чланом 1. став 2. Одлуке о оснивању Завода за јавно здравље Панчево (“Службени лист АПВ”, број 11/06) и члана 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине (“Службени лист АПВ”, број 4/2010), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

Прим. др МИЦА САРИЋ ТАНАСКОВИЋ, доктор медицине, специјалиста хигијене, субспецијалиста екотоксикологије, именује се за директора Завода за јавно здравље Панчево, на период од четири године.

II

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 022-627/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

649.

На основу члана 30. тачка 11. и чл. 33. и 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине („Службени лист АПВ“, број 4/10), а у вези са чланом 141. став 2. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС“, број: 107/05, 72/09-други закон, 88/10, 99/10 и 57/11) и у вези са чланом 1. став 2. Одлуке о оснивању Опште болнице Врбас, Врбас услед поделе Здравственог центра „Вељко Влаховић“ Врбас („Службени лист АПВ“, број: 19/07 и 21/10), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

Даје се сагласност на Одлуку о изменама Статута Опште болнице Врбас, Врбас, коју је донео Управни одбор Опште болнице Врбас, Врбас, на седници одржаној 4. октобра 2011. године.

II

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 022-625/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

650.

На основу члана 13. тачка 12. Одлуке о оснивању Јавног предузећа за просторно и урбанистичко планирање и пројектовање „Завод за урбанизам Војводине“ Нови Сад („Службени лист АПВ“, број 10/02) и чл. 33. и 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине («Службени лист АПВ», број 4/10), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

Даје се сагласност на Измене и допуне Годишњег програма пословања Јавног предузећа за просторно и урбанистичко планирање и пројектовање «Завод за урбанизам Војводине» Нови Сад за 2011. годину, које је донео Управни одбор Јавног предузећа за просторно и урбанистичко планирање и пројектовање «Завод за урбанизам Војводине» Нови Сад, на XV седници одржаној 28. новембра 2011. године.

II

Ово решење објавиће се у ‘’Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине’’.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 023-62/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

651.

На основу члана 30. тачка 11. и чл. 33. и 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине (“Службени лист АПВ”, број 4/2010), а у вези члана 1. алинеја 7. Покрајинске скупштинске одлуке о преношењу оснивачких права над установама културе које је основала Аутономна Покрајина Војводина на Владу Аутономне Покрајине Војводине (“Службени

лист АПВ", број 18/2010), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а је

Р Е Ш Е Њ Е

I

Д а ј е се сагласност на Правилник о допуни Правилника о систематизацији радних места у Српском народном позоришту, број: 01-1719/19-2008, који је донео управник Српског народног позоришта, 30. новембра 2011. године.

II

Ово решење објавиће се у ''Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине''.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 022-609/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

652.

На основу члана 132. став 3. Закона о социјалној заштити ("Службени гласник РС", број 24/11), тачке I Одлуке о преузимању права и обавеза оснивача над установом социјалне заштите за смештај корисника Геронтолошки центар у Суботици ("Службени лист АПВ", број 7/02) и члана 30. став 1. тачка 11. и члан 35. став 4. Покрајинске скупштинске одлуке о Влади Аутономне Покрајине Војводине ("Службени лист АПВ", број 4/10), Влада Аутономне Покрајине Војводине, на седници одржаној 14. децембра 2011. године, д о н е л а ј е

Р Е Ш Е Њ Е

I

ВЕСНА ПАЈИЋ, професор из Суботице, разрешава се дужности члана Надзорног одбора Геронтолошког центра у Суботици, из реда представника запослених, на коју је именована Решењем Извршног већа Аутономне Покрајине Војводине, број: 022-00508/2009 од 23. септембра 2009. године.

II

ЗЛАТИНКА РАЦЕ ЈЕРЕМИЋ, организатор културно-забавних и рекреативних активности из Суботице, именује се за члана Надзорног одбора Геронтолошког центра у Суботици, из реда запослених у установи.

III

Ово решење објавиће се у ''Службеном листу Аутономне Покрајине Војводине''.

Влада Аутономне Покрајине Војводине

Број: 022-632/2011
Нови Сад, 14. децембар 2011. године

Потпредседница
Владе АП Војводине
Ана Томанова-Маканова

С А Д Р Ж А Ј

Редни број	Предмет	Страна
	СКУПШТИНА АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ	
639.	Одлука о доношењу Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине;	821
640.	Одлука о измени Одлуке о оснивању Завода за културу војвођанских Русина.	1051
	ВЛАДА АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ	
641.	Решење о именовању председника и чланова Управног одбора Агенције за равномерни регионални развој Аутономне Покрајине Војводине;	1051
642.	Решење о додели годишње награде „Др Зоран Ђинђић за младог научника и истраживача“ за 2011. годину;	1051
643.	Решење о разрешењу и именовању члана Управног одбора Специјалне болнице за неуролошка обољења и посттрауматска стања „Др Боривоје Гњатић“ Стари Сланкамен;	1051
644.	Решење о разрешењу и именовању члана Управног одбора Института за здравствену заштиту деце и омладине Војводине;	1052
645.	Решење о разрешењу и именовању председника Управног одбора Завода за јавно здравље Сремска Митровица;	1052
646.	Решење о разрешењу и именовању члана Управног одбора Опште болнице Вршац, Вршац;	1052
647.	Решење о разрешењу дужности вршиоца дужности директора Завода за јавно здравље Панчево;	1053
648.	Решење о именовању директора Завода за јавно здравље Панчево;	1053
649.	Решење о давању сагласности на Одлуку о изменама Статута Опште болнице Врбас, Врбас;	1053
650.	Решење о давању сагласности на Измене и допуне Годишњег програма пословања Јавног предузећа за просторно и урбанистичко планирање и пројектовање „Завод за урбанизам Војводине“ Нови Сад за 2011. годину;	1053
651.	Решење о давању сагласности на Правилник о допуни Правилника о систематизацији радних места у Српском народном позоришту;	1053
652.	Решење о разрешењу и именовању члана Надзорног одбора Геронтолошког центра у Суботици.	1054

ОГЛАШАВАЊЕ НЕВАЖЕЋИМ ИЗГУБЉЕНИХ ИСПРАВА: 250 динара
Уплата на рачун бр 340-15329-18 /позив на бр. 13/ ДОО Мађар со Кфт. Нови Сад, Војводе Мишића бр1,
Текст огласа , са потврдом о уплати /примерак или фотокопија уплатнице/ слати на адресу:
„Службени лист АПВ” Мађар со Кфт, Војводе Мишића бр.1 Нови Сад

Издавач:Покрајински секретаријат за прописе,управу и националне мањине.Одговорни уредник: Ксенија Јовановић. Тел.021 487 40 00.
Штампа: ДОО Мађар со Кфт. Штампарија ФОРУМ ,Војводе Мишића бр1, Нови Сад. Телефони; редакција 021 457 060,
Служба претплате: 021 557 244 , Огласно одељење: 021 457 633, E mail:sl.listapv@magyarszo.com